

RELAȚIILE
ȚĂRII ROMÂNEȘTI CU BRAȘOVUL
ȘI CU ȚARA UNGUREASCĂ

DOCUMENTE

PRIVITOARE LA

RELAȚIILE ȚĂRII ROMÂNEȘTI

CU

BRAȘOVUL ȘI CU ȚARA UNGUREASCĂ

ÎN

SEC. XV ȘI XVI.

TEXTE SLAVE CU ȚRĂDUCERI, ADNOTĂȚIUNI ISTORICE ȘI O INTRODUCERE
ASUPRA DIPLOMATICEI VECHI ROMÂNEȘTI

DE

I. BOGDAN

Profesor la Universitatea din București,
Membru al Academiei Române.

VOLUMUL I

1413-1508

BUCUREȘTI

INST. DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL S-SOR I. ST. RASIDESCU
16, STRADA DOAMNEI, 16.

1905

TECA CENTRALA UNIVERSITARA
BUCURESTI
58481

Biblioteca Centrala Universitara
Cota 30588 *delect*
Inventar 416998

B.C.U. Bucuresti

C416998

PREFAȚĂ

Cartea ce o înfățișez aci este o nouă ediție a «Documentelor și Regestelor» dela 1902. Ediția nouă este însă în multe privințe o carte nouă. La 1902 am publicat numai o parte din documentele slave dela Brașov în întregime; celelalte le-am dat în regeste scurte. Afară de aceasta, ea conținea numai traducurile, nu și textele originale. Mai lipseau dintr'însa și scrisorile latinești ale domnilor și boerilor români către municipalitățile Brașovului și Sibiului, care se publică aci întâiaș dată după copiile Academiei Române; cele dela Brașov au fost verificate toate după originale de d-l N. Iorga, care a binevoit să mă însoțească într'o călătorie la Brașov anume pentru aceasta. Am găsit atunci și unele ce rămăseseră necopiate pentru Academie, și nu din cele mai puțin importante. Mai lipsea în ediția dela 1902 cuprinsul documentelor, indicele amănunțite de nume, localități, lucruri și cuvinte, precum și o sumă de fapte nouă cu care am îmbogățit introducerea diplomatică a ei. Dintr'un volum au eșit două: întâiul cuprinde sec. XV, al doilea va cuprinde sec. XVI. Ele vor fi însoțite de un album, în care se vor reproduce bucățile cele mai interesante din punct de vedere paleografic și diplomatic.

Introducând aceste modificări în ediția dela 1902, n'am presumpția de a crede că aceasta dela 1905 are să rămăie stereotipă. În istoriografie, mai mult decât în orice altă știință, erorile sânt greu de evitat; ca să ajungi însă la adevăr, trebuie să ai curajul de a le săvârși și dorința statornică de a le îndrepta.

Nu odată, recitind volumul, mi-am adus aminte de cuvintele lui Goethe:

*Sieh' ich die Werke der Meister an,
So sieh' ich das, was sie gethan.
Sieh' ich meine eigenen Siebensachen,
So sieh' ich was ich hätt' sollen machen.*

Cred totuș că munca mea n'a fost zadarnică și mulțămesc colegilor mei N. Iorga, D. Onciul și I. Bianu pentru interesul ce au arătat acestei publicații și pentru îmbunătățirile ce m'au îndemnat a-i aduce.

București, Februarie 1905.

J. Bogdan.

TABLA DE MATERII

	Pagina
<i>Introducere: Fondul de documente dela Braşov şi descrierea lor diplomatică:</i>	
§ 1. Bibliografia şi importanţa istorică a documentelor . . .	IX
§ 2. Particularităţile externe	XVI
§ 3. Particularităţile interne	XXX
§ 4. Peceţile	XLIX
§ 5. Metoda publicării	LXXXIX
<i>Cuprinsul documentelor</i>	<i>LXXXI</i>
<i>Documente:</i>	
I. <i>Hrisoave, porunci şi scrisori domneşti</i>	<i>1</i>
II. <i>Scrisori dela boeri, mitropoliţi, judeţi, pârgari şi particulari</i>	<i>245</i>
III. <i>Scrisori latineşti de-ale domnilor şi boerilor români . . .</i>	<i>309</i>
<i>Indice:</i>	
Nume şi localităţi	361
Lucruri	377
Cuvinte	382
Documentele slave după cota arhivei şi a volumului	397
<i>Greşeli de tipar, îndreptări şi adaose</i>	<i>399</i>

INTRODUCERE

Fondul de documente dela Braşov şi descrierea lor diplomatică.

§ 1. *Bibliografia şi importanţa istorică a documentelor.*

Documentele ce se publică în această carte se păstrează aproape toate în arhivul municipal al Braşovului. Ele au fost găsite cu ocazia noiei orânduiri a arhivului, întreprinsă la 1886 de fostul arhivar, d-l Fr. Stenner. D-sa a binevoit să-mi atragă atenţiunea asupra lor în vara anului 1895, când am studiat o parte din ele, în acelaş timp cu d-l Dr. L. Miletić, profesor la şcoala superioară din Sofia, care călătorea pe atunci prin Transilvania şi Ungaria adunând materiale pentru istoria limbii bulgare. Izbit de importanţa fondului dela Braşov, d-l Miletić, în scurtul timp de zece zile cât a stat în acest oraş, a copiat 121 de bucăţi, din cele ce i s'au părut mai importante pentru studiile sale linguistice, şi le-a publicat, un an după aceea, în Sbornikul ministeriului de instrucţie publică din Sofia, sub titlul: «Documente nouă vlaho-bulgare dela Braşov» ¹⁾ şi ca o continuare a studiului său despre «Daco-Români şi literatura lor slavă», pe care îl publicase, cu trei ani mai nainte, în colaborare cu colegul său D. Agura, în acelaş Sbornik ²⁾. Miletić este astăzi unul din cei mai distinşi cunoscători ai limbei bulgare şi trecutului ei; el tipărise până la 1895 câteva studii remarcabile în această specialitate; călătorind prin Transilvania, el căuta să găsească a) urme de populaţia bulgară, despre care dovezi istorice sigure arătau

¹⁾ Нови влахо-български грамоти отъ Брашовъ. Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина, vol. XIII (Sofia 1896), p. 3—152.

²⁾ Дачо-ромънскѣ и тѣхната славянска писменостъ. Сборникъ, vol. IX (Sofia 1893), p. 211—390.

că trăise în această țară prin locuri ce astăzi sânt ocupate de Români ¹⁾; b) resturi de monumente literare ale acestei populații. La Brașov se aștepta să găsească documente asemănătoare cu cele ce publicase d-l D. Sturdza, cu câțiva ani mai înainte, în «Darea de seamă despre colecțiunea de documente istorice române aflate la Wiesbaden» ²⁾. D-l Sturdza găsisese anume și cumpărase, înainte de 1888, dela un anticar din Wiesbaden nouăsprezece documente, toate scrisori domnești și boerești adresate județului și pârgarilor din Brașov. Ele fuseseră înstrăinate din arhivul orașului înainte de noua lui orânduire, pecând predecesorii d-lui Stenner sau nu știau de existența sau nu bănuiau importanța acestor acte, pe care ei nu le puteau înțelege și de care presupuneau cel mult că sânt «valahe». A fost un noroc că aceste documente n'au fost înstrăinate cu totul, căci o parte din ele s'ar fi pierdut poate pentru totdeauna, cum s'au pierdut cele din arhivul municipal al Sibiului, unde astăzi nu se mai găsesc decât douăzeci și trei, și acestea salvate printr'o întâmplare de d-l Zimmermann. Unul s'a găsit nu de mult în biblioteca muzeului național din Budapesta; el a fost cumpărat dela o persoană privată la 1896 și e publicat de d-l Miletić în vol. XVI—XVII din Sbornik (1901), p. 496 și urm., cu un facsimile în mărime naturală ³⁾.

D-l Dimitrie Sturdza a tipărit în broșura dela 1888 douăsprezece scrisori domnești dintre anii 1432—1752; celelalte șapte, scrisori boerești dela 1697 încoace, sânt depuse, împreună cu cele publicate, în biblioteca Academiei Române. La epoca de care ne ocupăm noi se rapoartă din colecția d-lui Sturdza următoarele cinci scrisori: două dela Alexandru-Aldea 1431—33 (NNo. XIX și XXIX), una dela Vlad Dracul c. 1432—46 (No. LXII), una dela Basaraba cel Bătrân din 1476 (No. CII) și una dela Vlad Călugărul c. 1495—96 (No. CLX). Celelalte șapte sânt dela Matei Basaraba, Vasile Lupul, Gheorghe Ștefan, Constantin Brâncoveanu, Constantin Mavroordat și Grigore Ghica: toate în limba română.

¹⁾ V. Седмипраденитъ Българи, în Сборникъ, vol. XIII p. 153—256.

²⁾ Extras din Analele Academiei Române, seria II, tom. VIII, secțiunea II. București 1888; o broșură de 24 pp. în -4°, cu patru stampe.

³⁾ Documentul lui Alexandrel din 12 Aug. 1452 (Miletić, Daco-Români, p. 374), azi în colecția Acad. Rom., odinioară, ca și cele cumpărate de d-l Sturdza, în a lui Freiherr von Reden, e de aceeași proveniență. Vezi însemnările din dosul documentelor cu signatura ²⁰¹ XXI' ²⁰² XXI' ²⁰¹ XXI'

Broșura d-lui Sturdza e foarte importantă prin frumoasele facsimile de documente și peceți și prin reflexiunile ce conține asupra celor două steme ale domnilor români.

Cu mult mai importantă, din punctul de vedere al bogăției materialului și al studiului lingvistic, este scrierea citată a d-lui Miletic. Ea cuprinde a) câteva vederi generale asupra coloniilor bulgărești din Transilvania, în special asupra celor dela Brașov și Râjnov; b) considerațiuni asupra valorii lingvistice a documentelor dela Brașov, care, ca și celelalte documente ale noastre din sec. XV—XVI, servesc acum drept punte de trecere dela monumentele literare bulgărești din sec. XIV la cele din sec. XVII: perioada cea mai săracă și mai obscură din literatura bulgară veche; c) un studiu asupra limbei acestor documente, din toate punctele de vedere: fonetic, morfologic, sintactic și lexicologic. D-l Miletic a tipărit și un «catastih de scule»: o însemnare de lucrurile mărunte cumpărate la Brașov între 25 Aug. 1508 și 4. Mai 1509, pentru un voevod Miloș, probabil fiul lui Mihnea. Din documente, d-sa a tipărit 121 de bucăți, între care și scrisoarea țarului Ioan Sracimir către județul Brașovului Iacov Herman, pe care o publicasem și eu în Archiv für slavische Philologie, vol. XVII (1895) ¹⁾.

Ediția d-lui Miletic, care cuprinde ceva mai mult decât a patra parte din documentele slave dela Brașov ²⁾ e o ediție bună; se resimte însă într'insa graba cu care a fost făcută, după greșelele ce unui cunoscător așa de adânc al limbei bulgare nu i-ar fi scăpat, dacă copiile le-ar fi făcut mai cu răgaz și dacă cuprinsul documentelor l-ar fi studiat în legătură cu celelalte izvoare contimporane. Cele mai multe greșeli sânt de ortografie, mai puține provin din lecturi greșite, din neînțelegerea textelor și din necunoașterea împrejurărilor istorice în care acestea au fost scrise. Insuficiența pregătirii istorice și neobișnuința cu paleografia noastră au făcut că multe din ele au fost

¹⁾ Eine bulgarische Urkunde des Caren Ioan Sracimir, p. 544—47. — Scrisoarea lui Sracimir este dintre anii 1369—1387. Un Iacobus «iudex civitatis Brasoviensis» e cunoscut la 1368 (Zimmermann-Werner-Müller, Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen, II, p. 315). «Петрз Фаиуцан», căruia se adresează în al doilea rând scrisoarea lui Sracimir, trebuie să fi fost sub-judele orașului, care în latineste se numea «villicus», în săsește «Hann». — Un «Iacobus comes de Brassow» e citat și în acte dela 1380 și 1387 (ibid., p. 536, 614) și poate să fie identic cu cel dela 1368. În lista judeților din Brașov e pus de d-l Stenner la 1387.

²⁾ În total sânt 457 bucăți, cu cele moldovenești cu tot.

date greșit. O datare preciză a lor d-l Miletic nici n'a avut de scop să încerce; de aci faptul că documentele unui domn sânt adeseori atribuite altuia cu aceeaș numire ¹⁾.

În urma lui Miletic, documentele dela Brașov au fost utilizate la 1898, după regestele făcute de mine la 1895—96, de d-l N. Iorga în studiul său asupra «Pretendenților domnești în sec. XVI» ²⁾. Eu le utilizasem în «Vlad Țepeș» la 1896 ³⁾, în conferința asupra «Culturi vechi române» la 1898 ⁴⁾ și în cursul de «Vechile așezăminte române», pe care l-am ținut în acelaș an la universitate și după care d-l Tocilescu pare a fi resumat unele părți din apendicele primei ediții a manualului său de istoria Românilor (București 1899), firește fără să o spue.

Cu privire la documentele dela Brașov se găsesc multe observațiuni judicioase în recensiunea d-lui C. Jireček asupra scrierii lui Miletic, Archiv für slavische Philologie, vol. XIX (1897), p. 598—612. Neîntrecutul cunoscător al istoriei popoarelor balcanice relevază aci mai ales câteva formule comune documentelor noastre și celor sârbești, rectifică unele greșeli de ediție și interpretare ale lui Miletic și respinge teoria lui asupra populației țărilor române în sec. XIV—XVI, asupra căreia vom spune și noi câteva cuvinte mai jos.

Pentru ca bibliografia să fie completă, trebuie să amintesc că d-l Gr. G. Tocilescu, profesor la universitatea din București, a fost cel dintâu dintre învățații noștri, care a văzut (la 1894) documen-

¹⁾ Trebuie să amintesc însă că d-l Miletic a fost indus aproape totdeauna în eroare de clasificarea făcută la 1894 de d-l Gr. G. Tocilescu și de ajutorul d-sale de atunci, răposatul A. Pătruț, funcționar la Arhivele Statului din București. Pe temeiul acestei clasificări sânt numerotate și astăzi documentele în inventarul Arhivei.

²⁾ Analele Academiei Române, seria II, tom XIX, Memoriile secțiunii istorice. București 1898, 84 pp. în 4°. — Documentele românești din arhivul Brașovului au fost publicate o parte, în întregime sau în extrase, de d-l Iorga în «Socotelile Brașovului și scrisori românești către sfat în sec. XVII». Extras din Analele Acad. Rom., seria II, tom. XXI, Memoriile secțiunii istorice. București 1899, 162 pp. în 4°. Toate documentele din sec. XVII și cele din al XVIII vor ieși în curând sub titlul «Brașovul și Românii» în vol. X de Studii și documente și în ediție separată. Tot d-sa a tipărit și scrisoarea lui Neacșul dela Câmpulung (din 1521) în Hurmuzaki, Documente, XI, p. 843.

³⁾ Vlad Țepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui. București 1896.

⁴⁾ Luptele Românilor cu Turcii până la Mihai Viteazul.— Cultura veche română. Două conferințe. București 1898.

tele dela Braşov şi a luat, în numele Academiei Române, dispoziţia ca ele să fie fotografiate toate în câte trei exemplare. Fotografiiile şi clişeele n'au fost depuse însă nici până astăzi în colecţiile Academiei. D-sa mai are meritul de a fi atras atenţiunea publicului asupra însemnătăţii acestor documente prin mai multe comunicări făcute la Academie, din care însă nici una n'a fost tipărită până acum ¹⁾. Pela 1896—97, d-sa a anunţat «o ediţie monumentală, în facsimile, transcriptiune şi traducere», ce avea de gând s'o facă cu cheltueala Academiei Române ²⁾. Nu ştiu dacă această «ediţie monumentală», pe care d-l Tocilescu a mai anunţat-o într'o şedinţă recentă a Academiei, e gata de tipar sau ba; ştiu însă că d-sale îi lipsesc cunoştinţele trebuincioase pentru traducerea documentelor ³⁾, între care unele sânt foarte greu de interpretat şi nici unul nu poate fi priceput fără o aprofundată cunoştinţă a limbei bulgare, medievale şi moderne. În cele două ediţiuni ale manualului său de istoria Românilor (1899 şi 1900) nu se vede aproape nici o urmă de utilizarea bogatului material istoric ce se găseşte în documentele dela Braşov.

Împrejurarea aceasta m'a făcut să public la 1902, în traduceri şi resumate, aceste documente, pe care le studiasem până atunci în mai multe rânduri şi izbutisem să le datez, cu mai multă sau mai puţin probabilitate. Era natural ca într'o lucrare aşa de grea să se strecoare, la prima ediţie, unele greşeli de lectură—prin urmare şi de traducere—şi unele conjecturi ce în urma unui nou studiu asupra originalelor a trebuit să le părăsesc.

Câteva monografii istorice, publicate dela 1902 încoace, cum e a d-lui Gr. C. Conduratu despre Vlad II Dracul sau Vlad Ţepeş ⁴⁾, a d-lui Al. Lăpădatu despre Vlad Călugărul ⁵⁾ şi a d-lui N. Iorga

¹⁾ D-l Tocilescu a publicat numai o singură scrisoare românească, dela 10 Februarie 1639, în revista «Tinerimea Română», an. 1902, p. 5—6 ale numărului festiv. Ea fusese resumată de d. N. Iorga, l. c., p. 97.

²⁾ Vezi Archiv für slav. Phil., recensia citată a prof. Jireček, p. 598—599.

³⁾ Cf. Miletić, Novi vlaho-bŭlgarski gramoti, p. 6.

⁴⁾ Michael Beheims Gedicht über den Woiwoden Wlad II Drakul. Inaugural-Dissertation. Bukarest 1903, 118 pp. în 8°. — Teza d-lui Conduratu a ieşit după «Documentele şi Regestele» mele; D-sa a studiat însă documentele dela Braşov (ale lui Vlad Dracul şi Vlad Ţepeş) independent de acestea (la 1900) şi a ajuns aproape totdeauna la aceleaşi rezultate. Potrivirea este câte odată chiar surprinzătoare.

⁵⁾ Vlăd-Vodă Călugărul, 1482—1496. Monografie istorică. Bucureşti 1903, 80 pp. în 8° (extras din Convorbirile literare pe an. XXXVII).

despre Ștefan cel Mare ¹⁾ au adus elemente nouă în discuție și m'au silit să modific o sumă de păreri exprimate în «Documente și Regeste». Dărilor de seamă asupra lor, unele prea elogioase, altele prea pătimășe, nu mi-au adus nici un serviciu, iar critica d-lui Tocilescu din Analele Academiei Române pe an. 1902—1903 ²⁾, deși foarte amănunțită, nu aduce, afară de câteva lecturi și traduceri mai bune, nici un element nou pentru datarea sau interpretarea documentelor ³⁾.

Astfel, lacunele ce lăsa ediția întâiu am încercat să le înlătur prin această nouă ediție. Se 'nțelege dela sine că cercetările asupra documentelor dela Brașov nu s'au încheiat nici cu aceasta; ele prezintă încă multe probleme nedeslegate, mai ales în ce privește datarea lor, care poate fi modificată la fiecare nouă descoperire de documente, interne sau externe.

A vorbi pe larg despre importanța documentelor dela Brașov pentru istoria română în sec. XV—XVI, găsesc că e de prisos. Ea este așa de vădită și va reieși din notele explicative ale ediției mele atât de lămurit, încât nu e de nevoie să insist în deosebi asupra ei. Este destul să spun că în aceste documente se oglindesc aproape toate faptele de căpetenie din istoria Țării Românești dela moartea lui Mircea cel Bătrân până la Mihnea Turcitul: în ele avem istoria țării, scrisă de domnii și boerii ei sub impulsul evenimentelor contemporane. Relațiunile noastre cu Ungurii și cu Turcii, vechii și noii suzerani; oscilația continuă a domnilor între unii și alții; statornicia lor în devotamentul pentru creștini, înălțătoare pentru noi cei de astăzi, când ne gândim la atitudinea servilă ce au avut față de Turci alți suverani din peninsula balcanică și din Ungaria; relațiile comerciale cu Brașovul, acest emporiu săsesc al țărilor dunărene, care în epoca Angevinilor, epocă de mare prosperitate a coloniș-

¹⁾ Istoria lui Ștefan cel Mare, povestită neamului românesc. București 1904 (ediție de lux, adnotată), 374 pp. în 8° mic.

²⁾ Seria II, tom. XXV, partea administrativă și debaterile. București 1903, p. 314—335.

³⁾ Singura propunere făcută acolo de a atribui scrisoarea cu No. arh. 166 lui Vlad Călugărul, nu lui Vlad Dracul—cum făcusem eu—este greșită. Scrisoarea nu aparține nici unuia nici altuia din acești doi domni; ea este de sigur a lui Vlad Tepeș, ceea ce se vede și din notița latină contemporană de pe dosul ei, care îmi scăpase din vedere la prima ediție. Vezi No. LXVII, p. 90, din volumul acesta.

tilor germani din Transilvania, monopolizase, grație privilegiilor acordate de regii Ungariei, aproape întreg comerțul exterior al Țării Românești; luptele dintre rivalii la tron și partidele boerești, care aruncau în fiecare an mulțimi de pribegi peste graniță: toate acestea și altele mai mărunte se pot expune acum pe baza unor izvoare contimporane interne, sigure și autentice. Din istoria Țării Românești în sec. XV—XVI nu se poate scrie de-aci înainte nici o singură pagină fără aceste documente. Cât pentru cultura veche română, valoarea lor e neprețuită. Găsim în ele deslușiri neașteptate asupra «hereghiilor» din sec. XV, deslușiri ce dau o nouă bază pentru studiul numismaticii noastre vechi; găsim tarifele vamale din sec. XV până în cele mai mici amănunte și o sumă de fapte interesante din legislația comercială; găsim indicațiuni prețioase asupra atribuțiunilor boerești și asupra tuturor celorlalte direcții și slujbe din țară: asupra judeților, pârgarilor, pârcalabilor, cnejilor, vameșilor, schilerilor, vătafilor și celorlalți; viața dela curte și viața dela țară, trebuințele zilnice ale domnului și ale stetricilor săi ni le descoper desele comande la Brașov, de unde ni se aduceau stofele scumpe din țările îndepărtate ale occidentului ca și postavurile ordinare săsești, hainele și încălțăminte, sculele de casă, bijuteriile, armele, cu un cuvânt tot ce putea să dea industria și comerțul înaintat al Sașilor, unicul element de cultură mai înaltă pe vremea aceea în Transilvania. Până și viața intimă de familie, a domnilor și a boerilor, pe care n'o cunoaștem din nici un alt izvor istoric, ni se desvălește în aceste rămășițe prețioase ale trecutului, cu detalii din cele mai interesante. Dacă aș sta să relevez fiecare instituție veche și fiecare fapt în parte, ar trebui să transform această introducere într-o serie de monografii, și aceasta nu este scopul meu; eu nu voesc să dau decât o ediție critică a documentelor, în care explicațiile se vor mărgini la strictul necesar pentru datarea lor.

Ceea ce însă nu puteam face în note, voi face în această introducere: voi da o schiță de vechea diplomatică românească, așa cum reiese ea din materialele păstrate la Brașov; ea are scopul să înlesnească, din punctul de vedere formal, înțelegerea documentelor. Urmând normele stabilite în diplomatica latină medievală, voi u vorbi întâiu despre particularitățile externe și voi trata apoi ceva mai pe larg particularitățile interne ale lor.

§ 2. Particularitățile externe.

Documentele din arhivul Brașovului sânt scrise pe hârtie și pergament: scrisorile sânt toate pe hârtie, privilegiile comerciale și tratatele mai însemnate pe pergament; aceste din urmă sânt relevate în deosebi în corpul edițiunii.

Pergamentul este de obicei de fabrică ordinară și e lucrat evident în țară; formatul lui atârnă totdeauna de mărimea textului; tăindu-se câte odată, din greșală, mai mic decât trebuia, partea de text ce nu încăpea într'insul se adăgea pe marginele documentului; așa sânt cele două clauze ale privilegiului comercial din 17 Mai 1421 (No. IV) sau martorii celui din 23 Oct. 1422 (No. VIII) ¹⁾: lucru obișnuit în documentele vechi din Țara Românească, nu însă și în cele din Moldova. Cf. adaosul din doc. lui Mircea dela 27 Iunie 1387 (Arh. ist. III, p. 193) ²⁾, sau martorii în documentele aceluiaș domn din 1409 (Miletić, DR., No. 4) și din Octomvrie, fără dată de an, cu signatura ¹⁴⁴/_{XLV} dela Acad. Rom., în cel din 1496 al lui Radu IV (Miletić, DR., No. 20) ș. a.

Formatul *hârtiei* este de asemenea foarte variat. Scrisorile scurte din prima jumătate a sec. XV sânt scrise pe fâșii înguste și lungi de câte 20—25 cm., d. p. ale lui Mihail I, o parte din ale lui Alexandru-Aldea și Vlad Dracul; unele scrisori boerești au format și mai mic. Cu cât ne apropiem însă de timpurile mai nouă, cu atât hârtia tinde să ia un format constant și prin a doua jumătate a sec. XV, dar mai ales în sec. XVI, multe scrisori sânt scrise pe o foaie întreagă, formatul de fabrică ³⁾, cu o mare parte de hârtie goală. Toate sânt scrise pe o singură pagină, pe cea dinlăuntru. Se evitau în tot timpul acesta scrisorile pe două foi, dintre care una să rămâe goală; foarte puține de felul acesta sânt din sec. XVI, din care avem și hrisoave de donațiune scrise așa. Când cuprinsul era foarte lung, ca d. p. la scrisoarea lui Neagu, vornicul lui Basaraba cel Tânăr (No. CCXXIV), atunci se tăia hârtia mai mare și se scria mărunț și des.

¹⁾ Vezi facsimile la Miletić, Sbornik, vol. XVI—XVII.

²⁾ Acesta poate să fie însă posterior an. 1387, fiind scris de o altă mână, cu altă cerneală și cu o scrisoare ce pare mai nouă, ca și data „суѣ“ (în orig. „суѣ“) din dreapta monogramului.

³⁾ Asupra formatului hârtiei în sec. XV și XVI, vezi N. P. Lihačev, scrierea citată mai la vale, p. XXVIII și urm.

Hârtia este de obicei cea întrelăunțată pe vremea aceea în Transilvania, de proveniență italiană, germană sau — din a doua jumătate a sec. XVI încoace — săsească (fabricată la Brașov). Filigranele sânt cele mai multe comune cu ale documentelor și manuscriselor contemporane din Transilvania ¹⁾. Nu le-am descris la prima edițiune, deoarece convingerea mea este că ele n'au mai nici o importanță pentru datarea documentelor. Însemnătatea ce li se atribuia altă dată a fost cu totul exagerată, iar reproducerea lor în ediții de documente este de cele mai multe ori un simplu lux. Marca de fabrică a hârtiei e criteriul cel mai nesigur de datare pentru un document, căci dacă din cuprinsul lui, din pecete sau din caracterele lui paleografice nu-l putem data cu oarecare aproximație, marca nu ne ajută nici odată să umplem această lacună. Altfel stă lucrul cu manuscrisele; aci aproximațiile pot să fie mai largi, ele se pot mișca înăuntrul câtorva decenii, pe când pentru documente, spre a le asigura valoarea de izvoare istorice, se cere o preciziune cu mult mai mare. Se știe însă că unele mărci de fabrică se repetuează decenii și secole întregi ²⁾. Aceasta se vede și din următorul tablou, în care am cuprins filigranele cele mai obișnuite ale documentelor dela Brașov; el poate servi ca un supliment la materialul imens publicat de N. P. Lihačev în scrierea sa: *Палеографическое значение бумажных водяных знаковъ*, 3 vol., St.-Petersburg 1899 ³⁾.

Trei movile sau trei munți «trois monts», cu o liniuță deasupra celei din mijloc: NNo. 6 (dela Dan II); 152, 154, 170, 192 (dela Vlad Dracul); 526 (dela Coico logofătul 1431); 274 (dela Radu Paisie, aci alt desemn: cele trei movile sânt închise într'un cerc, iar cea din mijloc are o prelungire deasupra cercului). Aceeaș figură într'un cerc și cu o cruce mare deasupra, în locul liniei, la No.

¹⁾ V. introducerile și planșele anexate la publicațiunile următoare: *Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt und der sächsischen Nation*, I Band von c. 1380—1516. Hermannstadt 1880.—*Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt (Brassó) in Siebenbürgen*, I: *Rechnungen aus 1503—1526*; II: *Rechnungen aus 1526—1540*; III: *Rechnungen aus (1475) 1541—1550 (1571)*; IV: *Chroniken und Tagebücher*, I (1143—1867). Kronstadt 1886, 1889, 1896, 1903. Cele mai multe filigrane sânt reproduse în tabelele din vol. III al izvoarelor brașovene. Acestea au intrat și în albumul cărții lui Lihačev, tab. DLI și urm.—Asupra filigranclor de origine italiană și germană, vezi introducerea acestei cărți și *Karskij, Paleografia*, p. 100.

²⁾ Cf. A. Giry, *Manuel de diplomatique*, Paris 1894, p. 500.

³⁾ Un rezumat foarte scurt al acesteia dă *Karskij* în *Paleografia* sa, ed. 2, p. 99—103; la p. 102 se reproduc 24 de filigranc.

150 (dela Radu Paisie; cf. Lihačev, III, fig. 1125).—Apare în Rusia întâiaș dată la 1426.

Foarfece (în mai multe variante): NNo. 1 (dela Dan II); 304 (dela Alexandru-Aldea); 165, 169 (dela Vlad Dracul); 223, 236 (dela Radu III); 64, 123 (dela Basaraba II; cf. scrisoarea dela Acad. Rom. No. $\frac{204}{XXI}$); 90, 112 (dela Basaraba III); 20 (dela Mircea pretendentul 1481); 134, 138, 160 (dela Vlad Călugărul); 545, 568, 544, 503, 558 (dela Gherghe Lascar c. 1437, boerii lui Basaraba II, Macarie mitropolitul, Cazan vornicul [1480] și negustorii din Târgoviște [incep. sec. XVI]).—În mss. rusești ele apar la 1425, în Brașov la 1475 și 1478 (Quellen III, tab. 2, No. 30). Cf. acelaș semn într'un manuscris slavon dela 1438, scris în mânăstirea Neamțului (Revista pentru istorie, arheologie și filologie, vol. I, p. 187).

Ploscă (cu agățătoare): NNo. 186 (dela Vlad Dracul); 523 (dela Stanciu vistiierul c. 1433—37); amândouă asemănătoare cu fig. 803—805, 983—984 ș. a. din Lihačev; o formă absolut identică nu există în colecția acestuia.—Se găsește într'un ms. sârbesc dela 1386 și într'unul rusesc dela 1444 (Lihačev, II, p. 401).

Cumpănă: NNo. 10 (dela Dan II); 115 (dela Basaraba II); 55 (dela Basaraba III); 536 (dela Cărstian vornicul c. 1496—1507).—Se găsește în mss. rusești dela 1431, 1434 și într'o tipăritură din Cracovia dela 1476 (Lihačev, II, p. 120).

Cumpănă într'un cerc (cu sau fără steluță deasupra): NNo. 245 (dela Radu III); 77, 93, 95, 99 (dela Basaraba III); 130, 149, 153, 156, 200, 204 (dela Vlad Călugărul; cf. No. $\frac{203}{XXI}$ la Acad. Rom.); 268 (dela Radu IV); 546 (dela doamna Voica 1511); 49, 59, 63, 65, 66, 68, 110, 114 (dela Neagoe Basaraba); 284 (dela Radu dela Afumați); 279 (dela Radu Paisie); 21 (dela Mircea Ciobanul); 318 (dela Pătrașcu); 522 (dela Cortofleșt și Cărbă 1478); 519, 533 (dela Dragomir Udriște 1484—85 și c. 1482—92); 532 (dela boerii lui Radu IV 1508—09); 483 (dela Calotă vornicul lui Neagoe); 465 (dela Drăghici marele vornic c. 1525—35[36]); 489 (dela Drăghici spătarul c. 1523—24); 527 (dela Vintilă fost vornic c. 1537—47); 500 (dela Daniil mitropolitul); cf. și No. 478 dela părgarii Brașovului, jumătatea sec. XVI. Acelaș filigran cu inițialele MD în No. 59 (dela Neagoe Basaraba).—Apare într'un ms. grecesc din 1476 și în mss. slave din sec. XVI (Lihačev, II, p. 121); e foarte des la Brașov pela sfârșitul sec. XV (mai întâiu la 1476) și în sec. XVI, iar la Sibiu între 1450—1500, mai ales dela 1485 încoace (v. Rechnungen I, tabelele); în Moldova îl constatăm d. p. în scrisoarea boerilor lui Ștefan cel Mare Chiracol și Bucium cătră Brașoveni (Arh. No. 496).

Cumpănă într'un scut (cu rozetă sau steluță deasupra): NNo. 47 (dela Neagoe Basaraba); 225, 277 (dela Radu dela Afumați); 249, 290 (dela Radu Paisie); 24 (dela Mircea Ciobanul); 561 (dela boerii lui Radu dela Afumați); 572 (dela județul din Câmpulung c. 1521—43); 518 (dela părgarii din Brăila, sec. XVI).—Apare la 1512 în evanghelia tipărită de Neagoe Basaraba (Lihačev, II, p. 123), la 1485 în mss. dela Sibiu, la 1486, 1503, 1526—46 în mss. dela Brașov.

Cap. de bou: NNo. 8, 12 (dela Dan pretendentul: între coarne cu o linie ce se termină în rozetă, v. Lihačev, II, p. 85); 222 (dela Radu dela Afumați: fără linie); 16 (dela Mircea Ciobanul); 559 (dela Drăghici vornicul 1536).

Acelaș filigran cu inițialele OM la No. 317 (dela Despina doamna), cu MO și o cruce mare în locul liniei la NNo. 29 (dela Vladislav III), 311 (dela Radu dela Afumați), 567 (dela boerii lui Bădica Radul).—Apare la Brașov pela sfârșitul

sec. XV, la Sibiu pela începutul sec. XVI, și sub forme mai nouă la 1532 și 1534. Între documentele moldovenești din arh. Brașovului il arc scrisoarea lui Ștefan cel Mare din 3 Ianuarie 1472 (No. 444).

Mână sau mânăușe: NNo. 210 (dela Vlad Țepeș); 104 (dela Basaraba III); 124 (dela Neagoe Basaraba); 475 (dela Staico logofătul c. 1482—1507).

Mână cu steluță sau rozetă (cu cinci ori șase colțuri) în vârful degetelor: NNo. 206 (dela Vlad Călugărul); 230, 251, 281, 283 (dela Radu IV); 323, 324 (dela Mihnea I); 142 (dela Vlăduță); 39, 47, 120 (dela Neagoe Basaraba); 237, 280, 285, 286 (dela Radu dela Afumați); 265 (dela Radu Paisie); 488 (dela Ștefin județul din Râmnic c. 1506); 537 (dela Sava din Târgoviște 1524); 569 (dela Calea și Stoican, slârșitul sec. XVI).

Acelaș filigran cu inițialele BP la No. 52 (dela Neagoe Basaraba) și AA (în palmă) la No. 142 (dela Vlăduță); cf. Lihačev, II, p. 348—349.

Mâna sau mânăușă cu steluță apare în mss. pela sfârșitul sec. XV și începutul sec. XVI, în Rusia la 1529 (Lihačev, I, p. CXXXII; II, p. 345 sq.).

Ancoră: NNo. 214 (dela Vlad Călugărul); 270, 287 (dela Radu Paisie: alt desemn); cf. NNo. 515 și 557 dela pângarii Brașovului. — Apare la Sibiu pela 1503—04 (?), iar la Brașov între 1525—32 (Rechnungen, I și Quellen III, tab.).

Ancoră într'un cerc (cu sau fără rozetă deasupra): NNo. 253 (dela Radu dela Afumați); 326 (dela Mojsi); 555 (dela Calotă vornicul lui Neagoe Basaraba); 466, (dela Vintilă vornicul lui Radu Paisie); 498 (dela Varlam mitropolitul). — Apare la Brașov pela 1515 (Quellen, III, tab.).

Pălărie de cardinal: NNo. 14 (dela Mircea pretendentul 1511); 40, 67 (dela Neagoe Basaraba); 295 (dela Radu dela Afumați); 27 (dela Vladislav III); 140 (dela Vlad V sau VI c. 1530—35). — Apare la Sibiu pela 1504—07, în Brașov la 1506 (Quellen I, tab. 2, No. 4).

Tiară papală: NNo. 247 (dela Radu Paisie); 520 (dela boerii lui Radu dela Afumați); cf. No. 553 dela pângarii Brașovului și scrisoarea lui Petru Rareș din 30 Oct. 1529 (Arh. No. 450). — Sub forma din documentele noastre ea apare în Rusia la 1536, la Brașov între 1540—46 (Lihačev, II, p. 380).

Mai rare sânt următoarele: *stea marcă cu o semilună deasupra* în No. 308 (dela Alexandru-Aldea, jos tăiată; lipsește la Lihačev); *rozetă într'un vas* în No. 177 (dela Vlad Dracul; lipsește la Lihačev); *inger purtând o cruce* în No. 534 (dela boerii lui Vlad Dracul 1442): dușă un desemn aproximativ al meu, foarte asemănător cu fig. 2411 din albumul lui Lihačev (vol. III), care împreună cu fig. 2409, 2410 și 2412 se ivesc în mss. franceze dela 1426 și 1427 (Acelaș, I, p. 256); *clopot* în No. 159 (dela Vlad Țepeș; cf. fig. 2559—2561 din Lihačev, vol. III, și vol. I, p. 274—275, II, p. 210—211; apare la Sibiu întâiaș dată la c. 1400); *trident* în No. 172 (dela Vlad Țepeș; identic cu cel din scrisoarea lui Ștefan cel Mare către Brașoveni, No. arh. 441; lipsește la Lihačev); *inel* (cu pietre scumpe sau coroană) în NNo. 37 (dela Basaraba II) și 91 (dela Basaraba III); *scară într'un cerc* în No. 458 (dela Dragomir Udriște c. 1482—92); *scară fără spițe*, cu o rozetă deasupra, în No. 272 (dela Radu IV; lipsește la Lihačev); *crinul heraldic* în NNo. 102 (dela Basaraba III, cu cruce deasupra); 276 (dela Radu IV; asemănător cu fig. 4235 dela Lihačev, dintr'o tipăritură venețiană dela 1480, dar fără cruce; cf. Acelaș, II, p. 503); 328 (dela Moisi: alt

desemn); *bust închis într'un cerc*, cu fundă la pălărie, în NNo. 215 (dela Vladislav III) și 298 (dela Radu dela Afumați; lipsește la Lihačev); *două săgeți încrucișate* în No. 19 (dela Mircea Ciobanul; cf. Lihačev, III, fig. 2990 și II, p. 366, dintr'un doc. rusesc dela 1567); *steluță într'un cvadrat închis în cerc* în No. 17 (dela Mircea Ciobanul; lipsește la Lihačev); *urs* în NNo. 259, 261, 294 (dela Radu Paisie; apare în acte dela Brașov la 1540, Lihačev, II, p. 280); *topor și sabie* în No. 521 (intâia jumătate a sec. XVI); *inițiala A* în No. 51 (dela Neagoe Basaraba; întocmai ca cea de pe ms. brașovean dela 1496, Quellen III, tab. IV, No. 58); *inițiala P* în No. 231 (dela Radu IV; asemănătoare cu multe din cele reproduse de Lihačev în vol. III, dar alt desen).

Marca Brașovului: *coroana în trei colțuri, cu rădăcină dedesupt*, apare în scrisoarea lui Radu Paisie de sub No. 260 și în a lui Mihnea Turcitul de sub No. 321. Hârtia No. 260 este deci din primele produse ale fabricii dela Brașov, care s'a înființat pela jumătatea sec. XVI, după Kemény la 1539 (v. Hasdeu, Cuvinte din Bătrâni, I, p. 45). Marca aceasta, care se vede și astăzi pe vechiul edificiu al municipalității, apare la Brașov pe vremea lui Honterus; în manuscrise ca se găsește la 1545 și 1551 (Quellen, III, tab. 2), iar în cărți tipărite întâiaș dată pe evanghelia slavoromână dela 1561 (Lihačev, I, p. CLXXXVI); v. Bianu și Hodoș. Bibliografia românească veche, p. 43—46.

Interesantă e figura cu NNo. 2580, 2581 și 3390 din albumul lui Lihačev (No. 3386 e o variantă a aceleiaș figuri). Ea se găsește în NNo. 78, 84, 101, 106 și 759 (dela Basaraba III), 575 (dela Neagu vornicul 1480), 535 (dela Vintilă logofătul 1480), 524 (dela Dragomir al lui Manea c. 1481): la NNo. 78 și 524 nu e întreagă. În afară de aceste scrisori românești, de un manuscris rusesc din sec. XV și de octoihul tipărit de Șvaipolt Feol la Cracovia în 1491, acest filigran nu se mai găsește decât într'o tipăritură neapolitană din 1485, ceea ce indică cu deplină siguranță originea italiană a hârtiei.

Înșirând aci filigranele cele mai obișnuite din documentele dela Brașov și notând aproximativ epoca la care ele apar în manuscrise sau incunabule, mai ales în Transilvania și în țările vecine, n'am avut altceva de scop decât de-a arăta că nici una din datările ipotetice, făcute fără considerație la filigrane, nu e în contradicere cu ce se știe până acum asupra aparițiunei treptate a acestora. În mod direct ele servesc foarte rar la datarea unui document. Așa d. p. scrisoarea voevodului Radu de sub No. arh. 260, care după caracterele paleografice ar putea fi atribuită lui Radu Paisie sau lui Radu dela Afumați — după pecete ea nu poate fi datată, deoarece e cu totul stricată — am pus-o în «Documente și Regeste» între anii 1535—45; găsind pe hârtia ei marca Brașovului și știind că această hârtie nu poate fi mai veche decât 1539 — anul în care se presupune că s'a înființat prima fabrică de hârtie la Brașov — datarea și mai precisă a scrisorii ar fi c. 1540—1545. Alte cazuri, în care filigranul

ne poate ajuta la datarea documentului, vor fi discutate în vol. II la NNo. respective ¹⁾).

Fără nici o considerație însă la marca de fabrică, se poate distinge ușor hârtia din prima jumătate a sec. XV de cea din sec. XVI; cea din urmă e de obicei mai subțire, mai puțin albă și de multe ori îngălbentită de vechime. Afară de aceasta, pe hârtia mai veche așa numitele «vergeures» (v. Lihačev I, p. XXI sq.) sânt mult mai expresive.

Este evident că toată hârtia aceasta era preparată din in. Pe *bombicin* nu există nici un singur document românesc în arhivul Brașovului, cum nu se găsesc dealtmintrelea nici în celelalte depozite de documente ale noastre. Nici așa zisa *hârtie turcească*, groasă, lucie și de format mare, nu se întrebuița în acel timp.

Urme de *linii* sau *punctațiuni* n'am observat în documentele dela Brașov; șirele sânt totuș drepte în cele mai multe din ele. Scriere strămbă au pe ici pe colea scrisorile boerești sau ale persoanelor private.

Cerneala este la cele mai multe neagră, dar de un negru deschis, pe care unii îl numesc *rădăciniu*; din sec. XVI sânt câteva scrisori cu cerneală neagră consistentă. Foarte puține din sec. XV au cerneală *albastrue* ce bate în verde. Astfel sânt *scrisorile* de sub NNo. arh. 299 (dela Radu II), 303, 305, 307, 512 (dela Alexandru-Aldea; cf. No. ²⁰²/_{XXI} dela Acad. Rom.), 147, 165, 171, 178, 179, 186, 187 (dela Vlad Dracul; cf. hrisovul din 13 Aug. 1437 dela Arh. Stat., *Miletić, DR.*, No. 6), 25, 28 (dela Vladislav II), 75, 79, 83, 96 (dela Basaraba III), 195 (dela Vlad Călugăru), 457 (dela Dragomir al lui Manca) și alte câteva. E la fel cu cerneala ce se constată și în unele documente moldovenești din acelaș timp ²⁾.

¹⁾ Filigrane dela sfârșitul sec. XVI și din sec. XVII se găsesc reproduse în *Cuvinte din Bătrâni*, vol. I. p. 25, 44, 55, 79, 84, 107, 179: între acestea marca Brașovului și a Sibiului, și în *Rev. p. istorie, arheol. și filolog.* a d-lui Tocilescu, artic. *Documente inedite privitoare la istoria română*, vol. I, III, V.

²⁾ Arh. ministeriului de externe din Moscva: după ed. Uljanickij, NNo. 62 și 63 (1446), 69 (1449), 72 (1452—53), 75 (1454), 76 (1455—56), 84 (1457).—Arh. Stat. din Iași: doc. din 1453 dela Alexandrel, după comunicarea d-lui N. Iorga.—Arh. orașului Lemberg: doc. dela 1456 al lui Petru Aron (Kalužniacki, Dokumenta, p. 42, numește această cerneală «atrament ciemno-niebieski»; facsimilul alăturat redă încâtva culoarea originalului).—Bibl. Acad. Rom.: doc. dela 20 Dech. 1437—38 (Ilie și Ștefan), 21 Dech. 1451—52, 12 Aug. 1452, 23 Fevr. și 8 Iulie 1453, 18 Fevr. 1455 (Alexandru), 23 și 25 Aug. 1455, 18 Fevr. 1456 (Petru), 12 Aug. 1458, 12 și 22 Ian. 1495 (Ștefan). La cele mai vechi cerneala este albastră deschisă, la ale lui Ștefan cel Marc albastră închisă, aproape neagră.

În sec. XVI cerneala este la toate neagră. Ea s'a păstrat foarte bine; nu există nici o bucată în care să se fi șters așa ca să nu poată fi cetită, lucru ce s'a întâmplat foarte des cu documentele noastre interne, mai ales cu cele din arhivele statului. Cauza este modul mai îngrijit de păstrare și lipsa de umezeală.

Cu cerneală roșie sau chinovar se scriau inițialele și monogramele: inițialele mai rar, monogramele aproape totdeauna. Monograme în cerneală neagră sânt foarte puține, și acestea numai din sec. XV, d. p. în doc. lui Mircea din 1413 (No. I), în ale lui Mihail I (No. II și III), în al lui Dan II din 1431 (No. XVII) și în scrisoarea lui Basaraba III cel Tânăr din Sept. 1474 (No. CV). Din documentele interne monogram negru are hrisovul lui Vladislav I pentru mănăstirea Vodița și mai multe hrisoave de-ale lui Mircea, d. p. două porunci inedite către mănăstirile Cozia și Codmeana (Arh. Stat.), documentele editate de Miletic DR. sub No. 2 (fără dată), 3 (1406), 4 (1409) și donația către mst. Snagov (fără dată) dela Acad. Rom. No. $\frac{174}{XX}$. Monogram negru are și actul dela 23 Sept. 1403 din arh. ministeriului de externe din Moscva (Uljan., No. 16), pe când scrisoarea de după 1403 din acelaș arhiv (ibid., No 17) are monogram roșu; judecând după fotografii, tratatele dela 1390 și 1391 au tot monogram negru. După Mircea, el este o rară excepție.

Formatul documentelor, atât al privilegiilor sau tratatelor, cât și al scrisorilor, este foaia, folium; ne-am aștepta deci să fie numite, ca și cele moldovenești, листъ. Dar terminul acesta, în Moldova de origine rusească, lipsește în Țara Românească, deși se constată și la Bulgari ¹⁾); documentul se numește aci «carte», книга. Acesta e terminul generic pentru noțiunea «document»; vezi d. p. scrisoarea lui Coico, logofătul lui Dan II, din 1431 (No. CCVI), unde privilegiul comercial scris de dinsul în acelaș an, Ian. 30, e numit «carte»: ТА НА ДАДЮХ КНИГЪ; И СТОРИХ НАМ ДОДЪЖ КНИГЪ. Cf. și «КАРЕ КТО НА... ТЕТ СЗЕТУ ПОРИИ(Е) УТ ТОИ, ИО ЕСТ ПУКАНО ОУ КНИГЪСЪ РОСНОДЕТВА МУ» în privilegiul comercial al lui Vlad Țepeș dela 1476 (No. LXXIV).

Se întrebunțau totuș mai multe *sinonime* pentru noțiunea «document» și aplicarea lor este destul de consecventă, în raport cu

¹⁾ V. în scrisoarea lui Sracimir către Brașoveni: «КОИ ДОИЕЕ ЛИСТЪ УТЪ КАРЪ, цел ce va aduce scrisoare dela voi» (Archiv f. sl. Phil. XVII, p. 547; Miletic, Novi vlaho-bulgarski gramoti, p. 46).

natura cuprinsului. Trei sânt terminii cei mai obișnuiți: *hrisov*, *poruncă* și *carte*.

Privilegiile comerciale mai însemnate și tratatele de pace, de alianță sau de închinare sânt numite *hrisoave*, slav. χρисοβαλαξ; este cuvântul grecesc χρυσόβαλλον, χρυσοβάλλον=bulă aurea, termin adoptat de țarii bulgari și dinastia sârbi dela Bizantini, pentru documentele de donațiuni la mănăstiri sau la boeri, deși bulă lor nu era de aur, ci de plumb; coresp. lat. diploma, litterae. Formulele acestor hrisoave se deosebesc fundamental de ale celorlalte documente; ele au fost împrumutate de Bulgari și de Sârbi din hrisoavele împăraților bizantini și au trecut și în ale noastre, dar afară de titlu și blestem n'au nici o importanță pentru explicarea documentelor dela Brașov ¹⁾.

În sens propriu și impropriu este întrebuițat în cancelaria domnilor români termenul *poruncă*, atât pentru ordinele date slujbașilor domnești: boerilor, vameșilor, schilerilor și altor slugi, cât și pentru privilegiile acordate Brașovenilor sau pentru documente de altă natură. Cuvântului «poruncă» îi corespund în textele slave doi termini, unul de origine bizantină, altul de origine slavă: *ωρηζμο* și *повел'нїе*.

ωρηζμο, care însemnă propriu hotărîre, apoi poruncă, mandat, e grecescul *ὄρισμός*, întrebuițat în înțeles de «mandatum» de împărații bizantini și de despoții din Epir în sec. XIII ²⁾. Îl găsim, în înțeles impropriu, la Bulgari; așa privilegiul comercial dat de Ioan Asan II negustorilor Raguzani, c. 1231, e numit *ωρηζ'μω*: † *дава царско му ωρηζ'μω си хωр'е кен джебровниш[к]ет'ки*: dă împărăția mea această poruncă a mea întregii țări a Dubrovnikului ³⁾. Cf. scutirea de vamă acordată Târgoviștenilor de Dan II: *дават гес-*

¹⁾ Cele bulgărești, care ne interesează mai direct, sânt adunate la un loc de Šafařík, în *Památky: Okázky občanského písemnictví*, Praga 1870, și de Sreznevskij, în *Свѣдѣнія и замѣтки о малозвѣстныхъ и неизвѣстныхъ памятникахъ*, III (No. LXXXI — XC), St.-Petersburg 1879. Originalele se găsesc încă în mănăstirile cărora au fost acordate, afară de unul care se află în biblioteca Academiei imperiale din St.-Petersburg; fotografii în colecția lui Sevastianov din Muzeul Rumjancov în Moscva și un foarte frumos facsimile în Aprilov, *Болгарскія грамоты*, Odessa 1845. O bibliografie necompletă și nu tocmai exactă dă Karskij în *Paleografia sa*, ed. 2, p. 53—54; v. Jireček, *Geschichte der Bulgaren*, p. 374. Asupra unor ediții nouă din Bulgaria, mic inaccesibile, v. *Извѣстія отдѣлення русскаго языка и словесности* II. A. H., tom. VIII (1903), fasc. 2, p. 416 și urm.

²⁾ Jireček, în *Archiv f. sl. Phil.* XIX, p. 603.

³⁾ Sreznevskij, l. c., p. 9; cf. Jireček, *Geschichte der Bulgaren*, p. 409.

ПОДЕТРО МИ СІЕ ВРИЗМО ГОСПОДЕТВА МИ ВРАШС ГОСПОДЕТВА МИ, ТРЪГОВИШКНОМ: дă domnia mea această poruncă a domniei mele oraşului domniei mele, Târgoviştenilor (No. XIII, 1420—24), sau privilegiul comercial dat de acelaş Braşovenilor: ДАВАТ ГОСПОДЕТВО МИ СІЕ ВРИЗМО ГОСПОДЕТВА МИ БРАШОВКНОМ ПРОТО КСПИОАТЪ ВЪ ЗЕМАН ГОСПОДЕТВА МИ: дă domnia mea această poruncă a domniei mele Braşovenilor ce umblă cu negoaşe în țara domniei mele (No. IX, 1422). Cf. pasajele citate la indicele de cuvinte sub ВРИЗМО și documentele dela 1407 (Miletić, DR., p. 329), 1418 (ibid., p. 331), 1458 (Venelin, p. 91), 1490 (Arh. ist. I, 1, p. 6) ș. a., precum și verbul описувам, описѣх, din grec. ὀρίζω, διορίζομαι.

ПОВЕЛКНИЕ, ce corespunde în textele vechi slovenești grec. ἐπιταγμα, πρόσταγμα, δόγμα, κέλευσις, κέλευσμα, e în documentele dela Braşov mai rar întrebuițat decât ВРИЗМО; d. p. «ВЪ КОИ ЧАС ВИДИТЕ СІЕ ПОВЕЛКНИЕ ГОСПОДЕТВА МИ» pentru o poruncă a lui Vlad Țepeș către vameșii din Rucăr (No. LXXIII) și «ДАВАТ ГОСПОДЕТВО МИ СІЕ ПОВЕЛКНИЕ» pentru privilegiul comercial acordat de acelaş domn Saşilor dela Braşov în 1476 (No. LXXIV). În documentele interne se găsește mai des. Astfel actul lui Mircea cel Bătrân (Octomvrie, fără an), prin care se confirmă o indiviziune de avere între fiii boerilor Vălcul și Stanciul (care murise), e numit în acelaş timp ВРИЗМО și ПОВЕЛКНИЕ: И ДАРОМ МС ГОСПОДЕТВО МИ СІЕ... ВРИЗМО ГОСПОДЕТВА МИ, iar mai jos: ЧТО МИ СЕ ПОКСИЧУ РАЗВОРИТИ СІЕ ПОВЕЛКНИЕ ГОСПОДЕТВА МИ (Acad. Rom. ¹⁴⁴/_{XLV}). Deasemenea actele prin care Radu cel Frumos confirmă mănăstirilor Tismana și Cozia proprietatea unor munți, bălți și gârle, la 28 Iulie și 14 Oct. 1465, sânt numite ПОВЕЛКНИЕ (Arh. Stat.). Cf. și cele dela 15 Ian. 1467, 16 Iulie 1472 din Arh. Stat., sau cele dela 1476 și 1478 din Venelin, p. 118 și 111.

În sens de «poruncă» și «act ce conține o poruncă» găsim acest cuvânt și în documentele sârbești; se întrebuița de bună samă și la Bulgari. În zakonikul lui Ștefan Dușan el insamnă a) poruncă, d. p. ПОВЕЛКНИЕ ЦАРЕВО, poruncă împărătească (art. 187), b) actul prin care se dă această poruncă, d. p. БЕЗЪ КНИГЕ ПОВЕЛКНИА ЦАРЕТВА МИ (art. 185, ed. Novaković dela 1898); cf. СІЕ ПОВЕЛКНИЕ ПИШЕ КРАЛЕВСТВО МИ КНЕЗЪ ДШЕРОВЬСКОМЪ И КЪЧІИ ВПЪКНИКЪ: această poruncă o serie crăiea mea cnezului din Dubrovnik și obștii întregi (Miklosich, Monumenta serbica, p. 40) și Daničić, Rječnik, s. ПОВЕЛКНИЕ.

Carte, книга, se întrebuița foarte des în sens special de scrisoare, litterae, epistola, ca și la Bulgari sau Sârbi: «ДОБИТИК ДА МИ

ДАТЕ КТО ВЪ КНИГЪВЪХЪ ДОНЕСЕ» (No. CCXI), «ДА МИ ПИШЕТЪ КНИГЪ СЪЖЪ, И НИИ ПИСАХЪ КНИГЪ СЪЖЪ» (No. CCXII), «И КНИГЪ ВЪ ПИСАХЪ» (No. CCXIV), «СНИШЕТЕ СЪ КНИГЪ И ЗАПЕЧАТЕТЕ» (No. CCXV), «ДА МИ ПОШЛЕТЕ КНИГЪ СЪ ТРЪГОВНИЦЕ» (No. CCXXXIV), «ПОСЛАХЪ... Θηρικ γραμματικъ сѣ книге до васъ и до вницзководоу» (No. CXV), «И КНИГЕ МИ ЕСТЪ СЧИННА ЦАРЬ» (No. CXXXIV), ș. a. m. d. ¹⁾.

În arhivul Brașovului există un privilegiu comercial al lui Dan II (30 Ian. 1431) *în două exemplare*, unul pe pergament, altul pe hârtie ²⁾. Acesta, neavând pecete, a fost menit probabil să rămâie în cancelaria domnului. Este de admis că cel puțin pentru tratatele mai însemnate și pentru privilegiile comerciale, în care se consemnau o mulțime de taxe vamale, domnii se îngrijau să aibă la îndemână un exemplar, după care cancelaria lor sau vameșii să poată controla, în caz de discuții, aceste taxe. Se știe însă că arhive de stat n'au existat în timpurile vechi la noi, și astfel aceste duplicate s'au pierdut fără urmă. Este probabil că se păstrau și copii după unele scrisori trimese la Brașov; ele au avut însă aceeaș soartă. Cel puțin până acum nu s'a găsit în depozitele noastre nici o urmă de condici de copii, sau așa numite Kopialbücher, din sec. XV—XVI ³⁾.

Dar nici în arhivul Brașovului nu se găsesc copii după răspunsurile trimese domnilor sau boerilor români; cele câteva scrisori ale pârgarilor din Brașov, ce se găsesc astăzi printre cele românești, par a fi fost scrise, dar nu trimise.

Toate documentele românești dela Brașov sânt scrise cu *chirilică*: cele mai vechi, din prima jumătate a sec. XV, în *semiuncială*, cele din a doua jumătate a acestui secol și din secolul următor în *semiuncială* amestecată cu elemente cursive sau în *cursivă* curată. În uncială nu e nici unul.

Sânt între ele modele foarte frumoase de semiuncială, ca scrisoarea lui Gherghe Lascar de sub No. 545 (CCXIV), a lui Antonie cămărașul de sub No. 548 (CCXV), a lui Sinadin de sub No. 497 (CCXXXIII), câteva scrisori ale lui Radu II, Dan II, Vlad Dracul ș. a. Cursivă cu-

¹⁾ V. Miklosich, Lexicon și Daničić, Rječnik, s. v. În traducerea bulgărească a lui Manasses книга corespunde odată grec. χάρτης în înțeles de scrisoare, vers. 1865 și 1867: χάρτη πιστεύει γραμματα, τον χάρτην ἀκονίζει: bulg. на хартия писмоуєтѣ писанѣ, книга помѣтаетѣ, cod. Sin. f. 63 v.

²⁾ V. și declarația lui Dan pretendentul dela 2 Aprilie 1459 (No. CCLXVIII).

³⁾ Asupra condicelor de mai târziu (din sec. XVIII), vezi N. Iorga, Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea, II, p. 637—638.

rată în sec. XV nu constatăm decât în scrisoarea lui Alexandru-Aldea dela 1432 (No. 512) — care însă e o cursivă sârbească, ca și limba în care e redactată, — în scrisoarea dela 1478 a trimișilor lui Basaraba III la Ștefan Báthory (No. 522), în ale lui Vlad Călugărul de sub NNo. 194 și 213, în ale lui Radu IV de sub NNo. 228, 251, 267, în ale lui Dragomir Udriște (NNo. 477, 539), Gherghina pârcalabul (No. 487) și Cârștian vornicul (No. 536). Ea este rară chiar în sec. XVI; vezi mai ales NNo. 488 dela Ștefin județul de Râmnic, 492 (dela Calotă vornicul lui Neagoe Basaraba), 531 (dela Stoica pârcalabul lui Radu Paisie) și 502 (dela Coadă clucerul); mai des se ivește dela Neagoe Basaraba încoace. Elemente cursive se strecoară însă și în documentele cele mai vechi ale sec. XV-lea; astfel documentul lui Mircea pentru fiii lui Vâlcul și ai lui Stanciul are atât de multe (B, A, 3, T, S, 4), încât mai am putea zice că e scris în cursivă, dar o cursivă foarte asemănătoare cu cea sârbească contemporană.

Este știut că în țările române semiunciala a avut o viață mai lungă decât la Slavii de sud sau la Ruși. În Bulgaria și în Serbia cursiva se întrebuița chiar în sec. XIII; așa d. p. printre documentele sârbești din arhivul curții imperiale dela Viena am văzut din acest secol modele desăvârșite de scriere cursivă. Dintre cele bulgărești sânt scrise așa hrisovul lui Constantin Asan către mănăstirea Sf. Gheorghe din muntele Virpino, în a doua jumătate a sec. XIII, și scrisoarea lui Ioan Sracimir către Brașoveni c. 1369—1387 ¹⁾. În Rusia cursiva apare pela sfârșitul sec. XIV.

În general, scrierea documentelor noastre vechi este frumoasă și ceteață. Caligrafii noștri, în raport cu cei sârbești și mai ales cu cei rusești contemporani, erau superiori în arta lor. Se găsesc, se înțelege, și scrisori urâte, rareori însă între cele ieșite din cancelaria domnească. Ductul scrierii e caracteristic Țării Românești; el se aseamănă în sec. XIV și la începutul sec. XV (doc. lui Vladislav I, Dan I, Mircea I, Mihail I, Radu II Praznaglava, Alexandru-Aldea și Vlad Dracul) cu cel din documentele și manuscrisele bulgărești și n'ar putea fi confundat nici odată de un cunoscător cu al celor rusești sau sârbești. Din puținele facsimile reproduse de Hasdeu în *Negru Vodă*, de Kaluźniacki în *Dokumenta mołdawskie*

¹⁾ O fotografie a celui dintâiu am văzut în muzeul Rumjancov din Moscva; un facsimile după a doua am publicat în *Archiv f. slav. Phil.*, vol. XVII. Despre hrisovul lui Const. Asan, pe care slavistul rus Grigorovič l-a copiat din original, și Grigorovič și Sreznevskij spun că e scris în cursivă «коропонец».

i multańskie, de Miletić în Daco-Româniî și în Sbornik vol. XVI—XVII, de D. Sturdza în Documentele dela Wiesbaden, se poate convinge oricine despre aceasta, dacă le va compara cu celelalte documente chirilice contimporane.

Singurele documente care prezintă oarecari dificultăți la citire snt scrisoarea lui Alexandru-Aldea dela 1432 (No. XXX), a lui Cortofleșt și Crj dela 1478 (No. CCXXII) și a clucerului Coadă dela c. 1526—1542 (Arh. No. 502), cea mai urită și cea mai încurcată din toate: din stilul ei primitiv și din multele forme gramaticale greșite se vede că a fost scrisă de un grămătic foarte ignorant.

A da o caracteristică preciză a scrierii, după secole sau decenii, e foarte greu; schimbările ce au suferit literile unciale până să se transforme cu încetul în semiunciale și cursive sînt foarte vechi; ele sînt anterioare documentelor din colecția noastră. În lipsă de facsimile care să dea intuiția scrierii vechi, trebuie să mă mulțănesc a-mi spune impresia generală ce mi-a lăsat lectura lor. Documentele din prima jumătate a sec. XV: cele dela Mircea cel Bătrân, Mihail I, Radu II, Dan II, Alexandru-Aldea și Vlad Dracul se deosebesc dela prima vedere de documentele din a doua jumătate a acestui secol, d. p. de ale lui Basaraba cel Bătrân, Basaraba cel Tânăr, Vlad Călugărul sau Radu cel Mare; mai greu de deosebit snt documentele lui Vlad Ţepeș de ale predecesorului său Vlad Dracul sau de ale urmașului său Vlad Călugărul; pe Vlad Ţepeș îl desparte de cel dintiu numai un deceniu, de al doilea numai două decenii; și totuș, în urma unei lecturi repetate a scrisorilor lor, ele se pot distinge cu oarecare siguranță.

Tot aș se disting ușor documentele sec. XVI de ale sec. XV; o scrisoare a lui Neagoe Basaraba nu poate fi confundată de ochiul obișnuit cu una dela Basaraba cel Bătrân sau dela Basaraba cel Tânăr. Deasemenea documentele lui Radu Paisie se pot deosebi cu ușurință de ale lui Radu cel Frumos sau Radu cel Mare, foarte greu însă de ale lui Radu dela Afumați; aci trebuie să recurgem de cele mai multe ori și la alte criterii, și greșeala nu se va putea evita cu deplină siguranță nici odată.

Există însă o deosebire între scrisorile domnești și cele boerești: în cele dintâi, scrise de caligrafi cu școală și tradiție îndelungată, semiunciala își păstrează mai bine și mai îndelung formele sale vechi și frumoase; în cele boerești ea le pierde mai de grabă. De aceea, în aceste din urmă elementul cursiv iese la iveală mai curând

decât în cele dintâi, și vom fi aplicați, la întâia vedere, a da scrisorilor boerești o vârstă mai nouă decât o au în realitate. În cursul studiilor, mi s'a întâmplat de mai multe ori să pun o scrisoare boerească din sec. XV într'al XVI, mai ales când numele boerului se întâlnește în amândouă aceste secole; cuprinsul, pecetea sau alte criterii mi-au arătat apoi adevărul.

Cam în acelaș raport de conservatism și de transformare se află documentele față de manuscrise; acestea sânt totdeauna mai conservative. În apus s'a petrecut acelaș lucru. Totuș o deosebire esențială între scrierea diplomatică și a manuscriselor, cum s'a stabilit în multe părți din apusul Europei, nu s'a făcut la noi. Era aceeaș tradiție în mânăstiri ca și în cancelaria domnească: personalul acesteia se pregătia aproape exclusiv în cele dintâi. Și tradiția a fost atât de puternică, încât caracterul scrierii se păstrează, în tot cursul sec. XV--XVI, așa de bine, că este cu neputință d. p. să se confunde astăzi un document muntenesc cu unul moldovenesc contimporan; pornind dela alte modele, dela cele rusești ¹⁾, scrierea moldovenească are ductul ei caracteristic, mai regulat și mai puțin variat decât cel muntenesc.

Abreviațiunile sânt tot aceleași ca în manuscrise. Normele lor sânt constante, și nu putea fi altfel; paleografia greacă și latină, cu mult mai bogate în abreviațiuni decât cea chirilică, prezintă aceeaș însușire. Deaceea este o aberațiune paleografică încercarea d-lui Ilie Bărbulescu ²⁾ de a explica abreviațiunea pentru царь (împărat, țar) din porunca lui Radu II Praznaglava (No. VII) ca pentru царинарь (vameș); царю = царинарю ar fi un nonsens în paleografia chirilică; царю nu poate fi decât царю, vocativul dela царь, cum їк e totdeauna господь, гїк e totdeauna господинъ, și așa mai departe. În original se citește foarte lămurit: царю *Иаѣѣандре*; v. nota dela No. VII ³⁾.

Sigle, ca în paleografia greacă și latină, nu se întrebunțau în cea chirilică. Inițiale pentru nume întregi se găsesc numai în peceti, și acestea însă în cazuri rare și dubioase (cf. No. IV). *Criptograme*,

¹⁾ Documentul lui Roman dela 30 Martie 1392 (Arh. Stat.) și unele documente dela începutul domniei lui Alexandru cel Bun au întocmai aceeaș scriere ca documentele galițiene contemporane.

²⁾ Cercetări istorico-filologice, București 1900, p. 99 și urm.—Studii privitoare la limba și istoria Românilor, București 1902, p. 105 și urm.

³⁾ *Comp. și traducerea d-lui B. P. Hasdeu din Negru-Vodă*, p. CCXLI, unde se dă însă acestui document data greșită 1374.

în documentele dela Braşov n'am găsit, afară dacă nu cumva cuvântul **msw** din scrisoarea de sub No. CXXXVI nu reprezintă un criptogram; în documentele interne se găsesc pe ici pe colea, mai ales în date ¹⁾).

Interpuncţiunea este în documente aceeaş ca în manuscrise; virgula nu există, ci numai punctul şi câteva semne formate din liniuţe drepte sau încovoiate, cu puncte sau cercuri deasupra şi dedesubtul lor. Vezi o colecţie de astfel de semne la E. Th. Karskij, *Очеркъ славянскои кирилловои палеографіи*, Varşovia 1901, p. 232 şi urm. La sfârşitul documentelor, mai ales în sec. XV, se găseşte de obicei, după monogram, un semn ce seamănă câte odată cu **Δ**, cursiv sârbesc şi pe care îl întâlnim şi în diplomatica latină contemporană; forma cea mai veche a lui se vede în documentul lui Vladislav I, c. 1365—1366; v. facsimile la Hasdeu, Negru-Vodă. Aceeaş formă o are acest semn în documentele lui Mircea, d. p. în cel dela 1387 (orig. în Arh. Stat., textul în Arhiva istorică III, p. 191—193, fără acest semn), în cele dela 1390, 1391 (fotografii la Acad. Rom.), 1409 (Miletić, DR., p. 329), în al lui Mihail din 1418 (ibid., p. 331), în ale lui Dan II din 1422 şi 1431 ²⁾ ş. a. m. d. În documentele de mai târziu el se micşorează până ce devine o simplă cruce nereglată ³⁾ şi dispăre apoi cu totul sau e înlocuit cu puncte ⁴⁾.

Iniţialele se obişnuesc mai ales la începutul documentelor; cele mai dese sânt: **М** din **мзз**, **К** din **кожѣи** (d. p. **кожѣио милостїю** în scrisoarea lui Vladislav III, Arh. No. 29), **К** din **кз**, **І** din **Іванъ**, **Іу**, **Н** din **нже** (**нже кз христа бога благоверныхъ** etc.), **М** din **милостїю** sau **милостїюм**, **Ѡ** din **Ѡ** în scrisorile boereşti şi alte câteva litere. Deşi se găsesc şi în documentele cele vechi, chiar într'ale lui Mircea, iniţialele destul de înalte (d. p. **М** din **мзз** în hrisovul dela 1387), se observă totuşi tendinţa de a le mări cu cât documentele sânt mai nouă; deasemenea se înmulţesc ornamentele, аşa că pela începutul sec. XVI avem iniţiale ce cuprind jumătate din marginea stângă a documentului sau aproape documentul întreg şi аşa de bogat ornate, încât abia se recunoaşte litera. În sec. XV iniţialele sânt

¹⁾ Astfel scriitorul unui document din arhivele statului dela 25 Ian. 1499 şi ascunde numele sub criptogramul: $\psi\delta\delta\epsilon\ \overset{\epsilon}{\text{w}}\ \overset{\text{n}}{\text{sz}}\ \overset{\text{s}}{\text{mknkwd}},\ \text{kz}\ \text{ctoaun}\ \text{grad}\ \text{Trzo-}$
vnuje, **М**ца **г**ен. **К**е **А**нъ, в **А**кт[о] **ж**з.

²⁾ V. Sbornik, vol. XVI—XVII (facsimile), şi nota dela No. XVII.

³⁾ V. scrisoarea lui Basaraba II cel Bătrân dela 1476, la D. Sturdza, l. c., pl. I.

⁴⁾ Ibid., pl. II. şi III.

de obicei negre, în sec. XVI aproape totdeauna roșii, iar la documente cu deosebire pompoase, d. p. la unele donațiuni mănăstirești din timpul lui Radu cel Mare și Neagoe Basaraba, în aur.

În textul documentelor inițialele sânt rare: în sec. XV ele încep câte odată aliniat nouă, așa d. p. în scrisoarea cea lungă a lui Neagu vornicul dela 1480 (No. CCXXIV); din sec. XVI, d. p. din timpul lui Neagoe Basaraba, sânt mai dese. Tot din timpul lui încep a se ivi și inițialele imitate după cărți tipărite, și anume în felul celor din evanghelia dela 1512. În actele dela Brașov nu se găsește nici unul de felul acesta.

Cifre arabice sau romane nu se întâlnesc deloc; numerotația este peste tot cea bizantino-bulgară și nu prezintă nimic nou. În scrisorile latinești cifrele arabe se arată în mod sporadic în locul celor romane dela sfârșitul sec. XV încoace: la 1476 (No. CCLXVII), 1479 (No. CCLXXXIV), 1492 (No. CCXC), 1493 (No. CCXCII), 1498, 1499, 1500 (NNo. CCXCVII—CCC), ș. a. m. d.

§. 3. *Particularitățile interne.*

Trecând la particularitățile interne ale documentelor dela Brașov, trebuie să spun întâiu câteva cuvinte asupra limbei în care sânt scrise.

Ca toate actele ieșite din cancelaria domnilor români, afară de rare excepțiuni ¹⁾, documentele dela Brașov sânt scrise în limba bulgărească, și anume cele mai vechi, din întâia jumătate a sec. XV, într'o redacțiune mediobulgară destul de corectă. Aceasta merge cam până la Vlad Dracul. Dela Vlad Țepeș încoace începe a se corupe, a primi tot mai multe forme neobulgare, iar în sec. XVI se introduc și multe elemente sârbești ²⁾.

¹⁾ Scrisorile lui Mircea cel Bătrân către Vladislav Jagiello, una din 23 Sept. 1403, alta de după 1403, au redacțiunea rusească întrebuintată pe vremea aceea în Moldova. Uljanickij, *Materialy*, p. 13—15; Hurmuzaki I, 2, p. 824—826. Rusisme sânt și în privilegiul din 1439 al lui Vlad Dracul către Lembergeni (Kaluzniacki, *Dokumenta*, p. 28—29).

²⁾ Asupra acestora, care în mod sporadic se găsesc chiar în cele mai vechi documente muntenești, cum se găsesc de altminterlea și în cele bulgărești din sec. XIV, cf. Miletić, *Novi gramoti*, p. 101—103. Cele mai obișnuite sânt: din domeniul foneticii s pentru ж, к, г pentru л, б (ѐ, ѓ), pe lângă ч, в, р pentru ж în *срѣ, тѣрѣ, о* pentru а la participii și s pentru аз (¹⁾ în câteva cuvinte (mai ales азженик = АЗЖЕНІК); din domeniul morfologiei sufixul -ом la instr. temelor în а, gen. sg. și

Influența limbei populare bulgărești se resimte nu numai în fonetică și morfologie, ci și în sintaxă și lexicon. Este meritul d-lui Miletic de a fi arătat mai întâiu acest lucru, în studiul excelent ce însoțește ediția sa de documente brașovene și care completează celălalt studiu al d-sale, tot așa de important, deși mai sărac în fapte, din Daco-României și literatura lor slavă. Desvoltările d-lui Miletic din aceste două scrieri istovesc aproape tot materialul lingvistic și filologic al documentelor noastre. Cu o competență desăvârșită în această materie, d-sa a arătat importanța cea mare ce o au aceste documente pentru istoria limbei bulgare, mai ales pentru epoca în care scrierea încetase aproape cu totul în Bulgaria (sec. XV—XVII). Documentele noastre formează tranzițiunea dela povestea despre războiul troian sau așa numita «trojanska priča», unicul monument literar bulgăresc din sec. XIV cu elemente populare, la producțiunile sec. XVII, când particularitățile de astăzi ale dialectelor bulgare erau definitiv stabilite. În ele se găesc urmele multor procese fonetice, morfologice și sintactice, cari după o acțiune lentă de patru secole au transformat mediobulgara sec. XII—XIV în limba de astăzi, atât de deosebită prin structura ei de celelalte limbi și dialecte slave. Se înțelege că limba documentelor noastre, ca orice limbă pur literară, este cu mult mai conservativă decât cea vorbită în acelaș timp în Bulgaria sau în coloniile bulgărești din Transilvania și Ungaria; cu toate acestea sânt puține fenomene lingvistice particulare neobulgarei care să nu-și fi găsit expresiune în documentele noastre.

Astfel avem, din fonetică: pe *ж* cu valoare de *z* (rom. *ă*) sau *a*, pe *л* cu valoare de *e* sau *ia*, *ea*, pe *и* cu valoare de *i*, pe *ъ*, *к* trecute în *o*, *e* în silabele accentuate și în sufixe, pe *л* epentetic dispărut adeseori, și chiar fenomene mai nouă, cum e d. p. reducerea lui *o*, *e* neaccentuați la *u*, *i*, o trăsătură caracteristică dialectelor bulgare de ost (Miletic, Novi gramoti, p. 106) și contractiunea lui *oi* în *o* la verbele *доити, поити* (*доити, поити, под'кте* p. 57, *доде* p. 255). Din morfologie, avem la nume: în sg. dispariția formelor flexionare vechi (începută cu temele în *a*) și înlocuirea lor treptată cu forma ca-

ac. pl. în *-e* la feminine (în pl. și la neutre), sufixul *-ra* la gen. pronominal, suf. *-mo* la pers. I pl. Prezența lor în documentele muntenesti e deseori în legătură cu naționalitatea grămaticului: documentele în care abundă elementul sârbesc sânt scrise sau de grămatici sârbi, ca d. p. scrisoarea lui Aldea dela 1432 (No. XXX) sau de grămatici de-ai noștri cari și-au făcut școala la dascăli sârbești.

zului general; la pl. generalizarea terminațiilor *-оше, -оши, -иша* și terminației *-и* la nom. și acus., apoi și la celelalte cazuri, în locul sufixelor variate ale declinației vechi; dativete în *-ем, -ам* la temele în *-о*, după analogia declinării pronominale (*Троцем, Дазгополцем, сирацем, жспанинцем* ș. a.); reducerea întrebunțării formelor determinate ale adjectivelor; înlocuirea formelor pronominale cu forme nouă compuse, ceea ce a avut de urmare deasa întrebunțare la pronume și adverbe a particulelor *-е, -а, -зи* (*ише, вше; тша, тша; тхизи, тхизи* ș. a.); la verbe: lăfirea terminației *-ам* la p. 1 sg., după analogia verbelor atematice; dispariția lui *-т* la p. 3 sg.; la aor. *-хаме* în loc de *-хом* la p. 1 pl. și *-хж -хж* în loc de *-ша* (*-ша*) la p. 3 pl.; *-кте* în loc de *-ите* la imperat. p. 2 pl.; infinitive în *-са*; infinitive fără *-и* din sufix sau cu întregul sufix *-ти* pierdut; participii transformate în gerundii (forme adverbiale): *-ише -иши, -ше -ши*; participii în *-ле* la plur., în loc de *-ли*, niște forme foarte caracteristice pentru neobulgară. Din sintaxă: înlocuirea genitivului cu acusativil, când avea un înțeles partitiv (obiectivare necompletă) sau când urma după o negațiune; înlocuirea genitivului posesiv cu dativul posesiv, o tendință veche a limbei bulgare, care însă în documentele noastre e foarte pronunțată și care a contribuit desigur mult la pierderea declinației vechi; întrebunțarea lui *на* cu acus. sau cazul general în înțeles de dativ (d. p. *сам дал на сага ми Мартин* p. 255, *про цж счинит на тонзи град и на вас* p. 81), ca în neobulgară, unde dativul și genitivul se formează din cazul general cu prep. *на*; întrebunțarea prepozițiilor nu cu cazurile vechi, ci cu cazul general, după ce se întâmplase confuziunea între casurile vechi (d. p. între genitiv și locativ după *отъ*); o sumă de prepoziții compuse, ca *откъ, отпркъ, цж*, ceea ce este iarăși o caracteristică a neobulgareii (cf. *откъмъ*). Mai rare sânt formele de declinație cu *на* (v. Miletic, l. c., p. 126—127) și de articol postpus. În textele din vol. I al colecției noastre găsim următoarele exemple sigure de articol: *Дажкишкот* (p. 8, c. 1415—18), *икуст* (p. 56, 1431), *моликот* (p. 255, c. 1437), *киргжж* (p. 251, c. 1433—37), *киргжж* (p. 96, 1476), *вашено* (p. 134, 1477), *Молдокъинте* (p. 206, 1482—96: de trei ori în aceeaș bucată). Cf. Miletic, l. c., p. 131—132¹⁾. Din punctul de vedere lexi-

¹⁾ Dintre exemplele citate aci trebuie șters *рамене*; textul e de cetit nu *рамене* cș: vămile sânt (cum admite și Jireček, Archiv XIX, p. 612), ci *раме не* cș: vămile nu sânt; *не* este o negațiune; v. p. 176, No. CXLV.

cal, limba documentelor noastre se caracterizează, în raport cu mediobulgara sec. XII—XIV, printr'o sumă mai mare de elemente bizantine și neogrecești, prin numeroase elemente turcești, care pătrunseseră în sec. XV în toate limbile din peninsula balcanică, prin elementele ungurești, săsești și românești, care n'aveau cum să străbată în limba vorbită în Bulgaria.

Toate aceste chestiuni au fost tratate de d-l Miletić. Rezultatele la care a ajuns D-sa pot fi adoptate deocamdată în întregime; faptele nouă ce se pot aduna din documentele neutilizate de dînsul, ațat din cele dela Brașov cât și din cele interne, nu fac decât să le confirme. Aș putea dovedi această afirmație pentru fiecare caz în deosebi; cred însă că nu e locul potrivit aci și-mi rezerv această lucrare după apariția volumului al doilea.

Este însă în deducțiunile istorice ale D-lui Miletić o parte ce nu poate fi primită. Concluziunile ce scoate dînsul, din studiul limbei diplomatice, asupra caracterului etnic al poporului român, asupra populației țărilor noastre în sec. XIV—XVI și asupra originii clasei boerești, sânt parte exagerate, parte greșite.

Este incontestabil că limba slavă a documentelor era pricepută și de domni și de boeri, e chiar foarte probabil că unii dintre dînșii o vorbeau, cum vorbeau și nobilii unguri latinește: multe din scrisorile domnești și boerești au un caracter de intimitate așa de pronunțat, încat nu se pot explica altfel, decât admițand că au fost dictate de ei înșiși. Cf. d. p. scrisoarea lui Alexandru-Aldea de sub No. XXIII, a. 1432, și scrisorile lui Țepeluș privitoare la visteria și soția sa.

A deduce însă de aci că domnii sau boerii noștri erau Bulgari de origine, că în țară se vorbea bulgărește și că deabia prin sec. XVII-lea, când documentele slave încetează, limba bulgară a fost înlocuită definitiv cu cea românească¹⁾, este cu totul greșit și în contradicere nu numai cu bunul simț istoric, dar și cu mărturiile clare și autentice ale izvoarelor din sec. XIV—XVI.

Ele ne arată că în timpul acesta se vorbea în Țara Românească numai limba română²⁾.

¹⁾ Cf. și G. Zanetov, Българското население въ срѣднитѣ вѣкове. Историко-юридически екипи. Русе (Ruscium), 1902.

²⁾ Observațiuni foarte juste în privința aceasta i-a adus D-lui Miletić și C. Jireček în recensiuinea sa din Archiv f. slav. Philol. XIX, p. 601—602, unde se invoacă mărturiile lui Schiltberger, Chalkokondylas, Petantius (pela 1502) și a contimporanului acestuia Tubero.

Scrisoarea lui Neacșul dela Câmpulung, din 1521, păstrată tot în arhivul Brașovului, e o dovadă că la începutul sec. XVI limba română își fixase chiar forma literară sub care ne apare în traducерile din a doua jumătate a acestui secol ¹⁾). Scrisoarea lui Dragomir Udriște dintre 1482—92 (No. CCXXXVIII), care incepe cu «**КС-ШЛОР И ЧЕСТИТЕМЪ**», ne lasă să întrevădem că încercări de corespondență privată în limba română au existat și înainte de 1521.

Limba slavă, sau mai bine bulgărească — în izvoarele noastre i se zice slovenească și sârbească ²⁾ — era o limbă literară, o limbă cultă, care se menținea în cancelaria domnească prin prestigiul ce i-l dăduse la început biserica și prin puterea ce i-o asigurase tradiția. Că domnii sau boerii noștri ar fi vorbit în casele lor bulgărește, aceasta nu se probează prin nimica. Vorbeau bulgărește numai acei dintre dinșii cari erau cărturari, dar aceștia erau prea puțini.

¹⁾ Fiindcă asupra autenticității acestei scrisori s'au ridicat îndoeli (H. Tiktin, în Grundriss der romanischen Philologie, ed. 2, vol. 1: Die rumänische Sprache), reproduc aci, cu ortografia chirilică originală, întreaga scrisoare. Data ei a fost stabilită de d-l Iorga, în Documentele Hurmuzaki, vol. XI, p. 843, unde textul e publicat în transcriere latină.

† МСАРОМЪ И ЧЕСТИТОМЪ И ЧЕСТИТОМЪ И Е(О)ГВАМ ДАРОВАНОМЪ ЖЕНАИ ХАНУИ КЕГНЕЗ
 УТ БРАШОВ АНОУ(О) ЗДРАКТЕ УТ ПЕРШЪ УТ ДАХРОНОАЕ. И ПАК ДАС ПИРЕ ДОМНИЕ ТАЛЕ ЗА
 АСКРА ТЕРШЛОР, КСАМ АМА АСАИТЪ ЕС КЪ ДИХРАТЪСА АС ЕШИТ ДЕН СОФЛА, ШИ АНАИТЪРК НС
 Е, ШИ ЕКС АСЕ П. ЕСЕ ПЕ ДШИЗРЕ. И ПАК ЕХ ПИИ ДОМНИА ТА КЪ АС ЕШИТ ШИ ВА ДЕЛА
 НИКОНОЕ ДЕ МЛЕ АКС, ЕНДЕ КЪ АС КЗАСТ НС УКИН ЛОИ (sic) КЪ АС ТРЕКСТ ЧКАЕ КОРАШИ ЧЕ
 ПИИ ШИ ДОМНИА ТА ПРЕ ДШИЗРЕ П. ЕСЕ. И ПАК ЕХ ПИИ КЪ ВАГЪ ДЕН ТОТЕ ВРАШЕАЕ ИХТЕ
 И ДЕ ВАШИИ(И) ЕХ ПЛЕ ПИ АНСТОР П КОРАШИ. И ПАК ЕХ ПИИ КСАМ ЕКС ПРИМЕ: НЕПЕ МИШЕ
 ДЕН Ц(А)РИГАД КСАМ ВОРК ТРКЧЕ АЧКЕ КОРАШИ ЛА ЛОНСА ЧЕЛА СТРАНАТЪСА ЧЕ ПИИ ШИ ДОМ-
 НИА ТА. И ПАК ЕНДИ ДОМНИЕ ТАЛЕ ДЕ АСКРА АС МАХАМЕТ-БЕГ КСАМ АМА АСАИТЪ ДЕ БОДРИ ЧЕ
 ЕХИТЬ МИШАШ ШИ ДЕ ЧЕНЕРЕ-АИС ПЕРРЕ, КСАМ АС ДАТ ДИХРАТЪСА СЛОВОЗЕ АС МАХАМЕТ-БЕГ
 (КСАМ) ПРЕ ИУ-И ВА ПИ РОД ПИИ ЧКРА ССАЧИКЪКЪ, ИРЪ ЕАК ЕХ ТРКЪКЪ. И ПАК ЕХ ПИИ ДОМНИА ТА
 КЪ АРЕ ФРИКЪ МАРЕ ШИ БИЗЕРАДЪ ДЕ АЧЕА ЛОТРС ДЕ МАХАМЕТ-БЕГ, МАИ КЪРОС ДЕ ДОМ-
 НИЕАЕ КОСТРЕ. И ПАК ЕНДИ ДОМНИЕ ТАЛЕ КА МАИ МАРЕАЕ АИС ДЕ ЧЕ АМА ПЛЕАЕ ШИ ЕС; ЕС ЕНДИ
 ДОМНИЕ ТАЛЕ, ИРЪ ДОМНИА ТА ПИИ ПЛЕАЕНТА ШИ АЧКЕТЕ КСАИИТЕ ЕХ ПИ ДОМНИА ТА ЛА
 ТИМЕ, ЕХ НС ПИЕ ССАИИ(И) МСАЦИ, ШИ ДОМНИЕАЕ КОСТРЕ ЕХ КЪ ПАЗНИИ КСАМ ПИЦИ МАИ БИИЕ.
 И Е(О)ГЪ ТЕ ВЕГЕАНТЪ АМИНЪ (2.2)
 Adresa: † МСАРОМЪ И ЧЕСТИТОМЪ И Е(О)ГВАМ ДАРОВАНОМЪ ЖЕНАИ ХАНУИ КЕГНЕЗ УТ
 БРАШОВ; pecetea, de ceară albă, pierdută. — Arh. No. 472.

²⁾ Sașii dela Brașov îi ziceau «bulgărească»; cf. «in carta bulgarica» în doc. latin dela 1431 (No. XVII, p. 38) și notița din sacotelele Brașovului dela 1530, în care se spune că s'au plătit 4 fl. lui Stoican Bulgarul, «qui in scribendis et interpretandis litteris *sermone bulgarico* scriptis civitati et provinciae ad optatā dominorum inservivit» (Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt, II, p. 207).

Limba bulgărească o scriau scriitorii de profesie, în primul rând *grămaticii* sau *diacii*, cari o învățau în școalele primitive anexate pe lângă mănăstiri și cancelariile domnești, unde prin tradiție și formulare se păstrau și formulele documentelor. Terminul cel mai obișnuit pentru acești scriitori în documentele interne este *гpаматиикъ*¹⁾, grec. *γραμματικός*, v. NNo. LXXXII, CXV; deopotrivă cu el, dar ceva mai rar, e întrebuițat cuvântul *дѣякъ*²⁾, grec. *διάκονος*, v. No. XLIX. Alți termeni, ca *писарь* (Arh. ist. I, 1, p. 85), *писецъ* (doc. dela 23 Mai 1524 în Arh. Stat., 15 Martie 1544 la Acad. Rom.; cf. Miletic, *Daco-Români*, p. 365, a. 1595), *дѣяконъ* (*и писаръ аз Пѣроу мала дѣяконъ*: Arh. ist. I, 1, p. 50, a. 1575), *словестроителъ* (ibid., p. 142, a. 1512), *словописецъ* (doc. din 12 Mai 1529 la Arh. Stat.), *словописателъ* (doc. din 25 Iulie 1526 în Arh. Stat., de acelaș scriitor Tudoran ca cel precedent), *сзписателъ* (doc. din 2 Sept. 1528 la Acad. Rom.), *рѣкописателъ* (doc. din 15 Dech. 1501 în Arh. Stat.) sau *срикаръ* (doc. din 2 Iulie 1538 în Arh. Stat.) sânt izolați; *срикаръ* e împrumutat din Moldova.

Aceeaș funcțiune o îndeplineau *logofeții cei mici* și câte odată chiar *logofeții cei mari* (v. NNo. I și V), deși atribuțiunea acestora era mai mult să dicteze textul documentelor și să le aplice pecetea, de unde și formula «*и рече логофетъ*» și spuse, i. e. dictă *logofătul*» (No. XVIII, a. 1431; cf. «*† и рече мѡ логофетъ †*», scris în fața monogramului pe documentul din 10 Sept. 1421 al lui Dan II din Arh. Stat.; «*и рече Лѣсдатъ логѡфетъ*» într'un doc. din 11 Iulie 1571 la Arh. Stat.). Astfel hrîsovul din 28 Martie 1415 pentru mănăstirea Cozia e scris de Mihail logofătul, mare logofăt era Baldovin (Arh. Stat.); un hrîsov din 23 Aprilie 1527 e scris de Tatul logofătul, logofăt mare fiind Teodosie, iar logofăt al doilea Badea Zambac (Arh. Stat.); un altul din 31 Oct. 1529 e scris de Mogoș logofătul, logofăt mare fiind Tudor (Venelin, p. 145; cf. ibid., p. 233 și 235, a. 1591 și 1592).

Domnul³⁾, logofătul sau un alt boer dicta așa dar cuprinsul docu-

¹⁾ Se întâlnește așa de des în textele tipărite, că nu e nevoie de citații. ?

²⁾ V. *Бонко дѣякъ* la 1514 (Venelin, p. 139), *Марка дѣякъ* la 1524 (Arh. ist. I, 1, p. 104), *Сѡрк дѣякъ* și *меншинъ дѣяцкъ* Флоркъ la 1534 (doc. din 3 Aprilie în Arh. Stat. și Venelin, p. 161), *Богданъ мала дѣякъ* la 1573 (Venelin, p. 210); *Богданъ мала дѣякъ* la 17 Ianuarie 1575 și 19 Aprilie 1577 (Arh. Stat.); *Станкъ еке в' малакъ дѣяцкъ* la 1587 (Venelin, p. 225), ș. a. m. d.

³⁾ V. mai jos, p. XLIV.

mentului, miezul lui; grămăticul care scria era însă legat de anumite *formule* tradiționale, de care nu îndrăznea să se îndepărteze. Ele se repetă aproape în mod stereotip din cele mai vechi documente cunoscute până la cele din sec. XVII și trec apoi în cele românești, d. p. în cele din timpul lui Matei Basaraba ¹⁾. Formulare vechi, de felul celor ~~merovingiene sau carolingiene~~, nu s'au găsit până acum la noi, cum nu s'au găsit nici la Sârbi și cu atât mai puțin la Bulgari; e foarte puțină nădejde că se vor găsi de aci înainte. Și cu toate acestea, la început ele au trebuit să existe; mai târziu au putut fi înlocuite cu documentele însăși ca modele, căci trebuie să ne închipuim că, deși în sec. XV și XVI nu existau la noi arhive în felul celor din apus sau al celor săsești din Transilvania, trebuiau să se păstreze totuși câteva documente în cancelaria domnească, care se muta din loc în loc împreună cu domnul. Exactitatea cu care se reproduc aceste formule, la epoci foarte îndepărtate una de alta, nu se poate explica altfel.

O dovadă despre aceasta este sbornicul cu No. 18 al Muzeului de antichități, fost al mănăstirii Bistrița, azi în biblioteca Academiei Române (No. 2456). El e scris probabil în a doua jumătate

¹⁾ Comp. cu documentele din colecția noastră pe cele publicate de d-l Iorga în *Socotelile Brașovului*, ed. separată, p. 23—24, 87—88, 91—95, 96—100. Formule și expresii vechi sânt în textele românești următoarele: «alta, de rândul erbii de pușcă și plumbu» (p. 24); «credință și legătură și tocmeală neclintită» (ibid.); «la al nostru cinstit și pre iubit și dela inimă dulce și bun prieten, jupân Mihai» (p. 87); «pohtim sănătate și bună pace» (ibid.); «cătră aceasta... și scrisorile dumital[e] pre rândul i-am înțales (sic; ibid.); «alta, fac știrea dumital[e] pentru rândul lui Vasile, cum am avut multă păra» (p. 88); «cu mila lui dumnezeu și cu norocul cinstitului împărat» (p. 91); «iar când iaste acuma» (p. 92); «deci ne iaste voea» (ibid.); «deci pohtim pre dumneata ca pre un bun prieten și vecin de aproape» (ibid.); «foarte mă rog dumitale să fii nevoitor pentru acest lucru» (ibid.); «cătră aceasta-ți dau știrea domnia mea pentru cinstita carte ce mi-ai trimis dumneata, de toate înțeles-am domnia mea pre rândul» (p. 93); «cătră aceasta facem știrea dumitale pentru rândul lui Vasilie Sârbul ot Necopoe» (ibid.); «și mai mult val să nu-l mai poarte» (ibid.); «alta, scrisoare ce ne-ai trimis dumneata pentru cel cal, înțeles-am de toate» (ibid.); «să-și caute lucrul» (ibid.); «într'alt chip nu poate fi» (p. 95); «iar când iaste acum nu s[e] aleag[e] nimica și nici o ispravă nu iaste» (p. 99); «să le dai și dumneata poruncă și învățătura și certare» (ibid.); «nu i-au pus lege la județul din Irtajnov» (ibid.); «crez, dumneata știi că noi nu fătărim nimănuilea» (p. 100); «nu se va opri măcar un cap de ață» (ibid.); «pentru rândul veștilor ce se vor afla» (p. 103), ș. a. m. d. La toate acestea se găsesc corespunzătoarele lor în scrisorile slave din sec. XV și XVI. Vezi și scrisoarea lui Neacșul dela p. XXXIV.

a sec. XVII și conține, pe lângă alte lucruri, o colecție de 14 documente de cuprins diferit, în slavonește și în traducere românească (pp. 62—99, 105—140): по сем списахом хрисовахъ, си рѣчи кожани или мембранни господарекимъ влашкое земле, якожъ авлакетъ (р. 62): Дѣиѣ ачаста амъ свѣдѣ хрисовавеле, денъ чѣла де пѣлае кѣажниче але дваминиавр църхи рѣм(ъ)неци, прекѣмъ аратъ (р. 105). Unele bucăți sânt copiate întregi după originale, sau după copii mai vechi, altele sânt transformate în formulare în cari numele proprii sânt înlocuite cu *имр* sau *имркъ* = rus. *имирекъ* «anume, cu numele». De felul acesta este în parte documentul dela cap. I: «† *Иъ Христа бога благокрѣномъ и христѣлюбивомъ и самодержавномъ господарѣ нашемъ имъ имр, синъ великаго и предобраго имъ имр*», urmează titlul complet, apoi formula: a binevoit domnia mea să dea acest hrisov «*кѣмъ крѣпнѣ господарства ами имр и жителниче его имр*»; cuprinsul e că se confirmă donatarului proprietatea satului Negoești, pentru care purtase un proces. Sfârșitul e: «*сѣж(ѣ) оубо и свѣдетели поставакѣмъ господарство ами: пани имр*». Formular curat, fără nici un nume propriu, e documentul dela cap. XIV, pe care îl reproduc în întregime.

«*Книгъ (а) архіерейскѣмъ. Списахъ епископѣмъ (sic) ами сино книгъ(с) епископства ами вѣдомѣ члѣкѣс по намъ имркъ, якожъ да ест оубо миро и свободно вѣкъ своєю жена наменемъ имркъ вѣпрѣкѣ Дѣшава; пѣнеж(ѣ) вѣна ест еванъ порѣкѣнни Изманни и сѣ днѣамъ си, а имркъ вѣн ест текает оубо влашкое земле тѣчюю сѣ главою, таж(ѣ) ест пѣсѣдѣна на пѣкое кѣпѣци пѣт гѣдѣни, таж(ѣ) сѣ ест ѡженитъ с влашкое земле, а вѣтецъ женамъ имркъ вѣн двѣмѣл ест с влашкое земле терѣ ест вѣрѣталъ имъ имркъ мѣжъ ен ѡженитъ, таж(ѣ) ест сказаа вѣн имркъ ере ест наша дѣцѣра емѣс жена имркъ».*

Formulare de felul acestuia — nu însă alcătuite ca acesta din nevoea de a fixa traduceriile românești ale documentelor — au existat de bună samă și în sec. XIV—XVI, cu mult mai complete.

Se înțelege că nu ne putem aștepta să găsim la noi formulele bogate și așa de bine diferențiate ale cancelariilor regale, imperiale sau princiare din apusul Europei; raporturile juridice dintre clasele sociale și afacerile publice erau cu mult mai primitive la noi; de aceea și formulele documentelor au un caracter mai general.

Aplicând însă documentelor noastre terminologia adoptată în diplomația apuseană, constatăm că toate, afară de scrisorile particulare

ce fac câte odată excepție dela această regulă, încep cu așa zisa «*invocație*», care în cele dela Brașov și în cele muntenești în general este *simbolică* și constă în semnul crucei; acesta corespunde chrismonului din diploma latină medievală, care era monogramul numelui lui Hristos. În Moldova invocația este adeseori verbală, ca în documentele rusești și în cele litvano-polone; în aceste din urmă ea era o imitație a celor latine.

După invocație urmează *intitulația* sau *numele* celui ce dă documentul, în epoca de care ne ocupăm noi numai numele de botez și câte odată al tatălui (sub forma genitivului la domni, sau adjectivului posesiv la boeri: **МАНЕК** = al lui Manea, **УДРИЦЕК** = al lui Udriște, **КАПИТАНОВ** = al Căpitanului), nici odată al neamului sau familiei. Iu dinaintea numelui domnesc lipsește foarte rar. În documentele mai solemne domnii români citează mai totdeauna numele tatălui lor, însoțit de obicei de atributele «bun, mare, prea bun, prea mare: **ДОБРЫИ, ВЕЛИКЫИ, ПР'КДОБРЫИ, ПР'КВЕЛИКЫИ.**» Pronumele îl întrebuintează ei, ca și țării bulgari, la singular: **АЗЪ.**

Numele cuprinde și *titlu*; acesta variază după importanța documentului. În hrisoave (privilegii sau tratate) domnii se întitulează: voievozi și domni ai Ungrovlahiei și ai părților de peste munți, herțegi de Amlaș și Făgăraș ¹⁾. Acest titlu se păstrează în actele dela Brașov cât timp corespundea realității ²⁾. În documentele de mai puțină importanță, d. p. în scrisori, titlul este: voevod și domn a) al Ungrovlahiei, **УГРОВЛАХИНСКОИ** sau **УГРОВЛАХИНСКОИ ЗЕМЛИ** ³⁾, b) al Țării Românești, **ВЛАШКОИ ЗЕМЛИ**, c) român, **ВЛАШКИ** (v. indicele sub Țara Românească), sau simplu d) voevod și domn, ca în poruncile date diregătorilor și slujbașilor domnești, d. p.

¹⁾ La Mircea cel Bătrân găsim și Dârstorul (Siliștra) și «părțile dunărene» (noas-nante) în titlu. Aceste din urmă reapăr mai târziu, d. p. sub Neagoe Basaraba, în inscripții. v. N. Iorga, Inscriptii din bisericile României (sub presă), p. 146, 148, 158.

²⁾ Până la Vlad Țepeș (v. actele din Martie și Iulie 1460 ale lui Vlad Țepeș și Dan pretendentul). La 1476 și 1477 se pare că Basaraba II mai exercita oarecari drepturi în Făgăraș (NNo. CCLXXVI și CCLXXXIII), dar la 1478, Iunie 19, Basaraba III se ruga de Brașoveni să intervină pe lângă solii regelui ca aceștia să-l lase în posesiunea Amlașului și Făgărașului (No. CCLXXXV). La 1483 acesta se cedează definitiv Sașilor; v. p. 219, nota, și D. Onciul, Titlul lui Mircea cel Bătrân și posesiunile lui, Convorb. Liter., XXXVII, p. 230—231.

³⁾ Înlocuit câte odată cu **УГРОВЛАХИ**, d. p. în doc. lui Mircea dela 1387 (Arh. ist. III, p. 192) și Invent. No. 423 din Arh. Stat., în pecetea lui Vlad dela 1396, în a lui Radu III, și în alte locuri.

în NNo. II, III, XII, XIV, XXI, XXV, XXVI ș. a. Titlul cel dintâiu e cel mai vechiu și probabil de origine bizantină (cf. D. Onciul, Titlul lui Mircea cel Bătrân și posesiunile lui, Convorbiri Literare, XXXV, p. 1015 și urm.); al doilea îl întâlnim în documentele dela Brașov întâiaș dată la Basaraba III în pecete (No. CV, 1474: *КОРОДА ВЛАСКЕ ЗЕМЛЕ*), apoi la Vlad Călugărul: *ГОСПОДИНЪ ЗЕМЛИ ВЛАСКЪИ* c. 1482—96 (No. CLXVIII) și la Radu cel Mare 1496—97 (No. CLXXIX) și este mai rar decât cel dintâiu; «domn român, *ГОСПОДИНЪ ВЛАСКЪИ*» întâlnim mai întâiu la Radu cel Mare 1496—1507 (No. CLXXXIX), apoi la Vlăduță între 1510—12 (Arh. No. 135 și 142), la Neagoe Basaraba 1512—21 (Arh. NNo. 33, 36, 38, 40, 41, 42, 44, 65, 66), la Vladislav III 1524 (Arh. No. 27 și 31), la Radu dela Afumați (Arh. No. 225 și 298), la Radu Paisie și fiul său Marco (Arh. No. 249 și 315) și la domniile următoare. Deosebit de acestea, găsim o singură dată la Dan pretendentul 1460 titlul *ѠСРѠТѠУ* = *ѠСРѠУТЪ*, prinț, germ. Fürst (No. LXXX).

După nume și titlu urmează așa zisa «inscripție» sau «salutație», adică adresa, care nu este cea obișnuită în diplomatica apuseană, — cum se găsește de pildă în Moldova, unde este împrumutată din diplomatica litvano-polonă, — ci este cea obișnuită în scrisorile regilor ungurești sau ale voevozilor Ardealului către Brașoveni. Se observă o evoluțiune sistematică a acestei formule: cu cât documentele sânt mai vechi, cu atât ea este mai simplă; cu cât ele sânt mai nouă, cu atât ea este mai încărcată de epitete măgulitoare pentru cei cărora se adresează scrisoarea; aceste epitete devin statornice mai ales din vremea lui Vlad Țepeș. Astfel salutația ar putea servi drept criteriu pentru datarea aproximativă a documentelor, în lipsa altora mai sigure. O salutație de felul: «pârgarilor din Brașov» sau «Brașovenilor», sau «tuturor Brașovenilor» nu găsim în sec. XVI; deasemenea formula veche «județului și pârgarilor din Brașov» sau «județului și pârgarilor din Brașov tuturor» dispăre în acest secol și e înlocuită cu formula cea mai obișnuită «bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, județului și pârgarilor din Brașov» sau «cinstiților și bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov»¹⁾, care se

¹⁾ Cf. adresele din scrisorile latinești (NNo. CCLI și urm.) și «prudentes et circumspecti viri gratē nobis dilecti» în scrisoarea lui Hunyadi din 1448; «seniores et prudentes viri, amici nostri honorandi» în scrisoarea aceluiaș și a lui Ujlaki din 1441. Cu acestea sânt de comparat adresele care au avut și mai multă influență asupra formulei românești: «circumspectis et providis viris,

amplifică uneori, ca d. p. în «cinstiților și prea iubiților și dragilor și bunilor mei prieteni: *СЪЗСЕМ* (sic) *ПОЧТЕННИМ И МОНА ПРЪКВЪЗ-ЛЮБЛЕННИМ И ДРАГНАМ И ДОБРИМ ПРИИТЕЛИМ*» (Arh. No. 22, a. 1511), iar când e vorba de regii ungurești degenerează în bombasme ca următorul: «celui de sus cu sfânta coroană încoronat și de dumnezeu dăruit și cu sfântul schiptru de mâni îngerești hărăzit mânilor înălțimei tale crăești, stâlp și întărire celor de sub dînsul, adăpost nouă creștinilor, luminatului și prea puternicului, marelui craiu Ianoș: *ИЖ(Е) СЪ ВИШ(Е) СВАТИМ ВЪКНИЦАМ ВЪКНИЧАНОМЪ И БОГОМ ДАРОВАНОМЪ И СВАТИМ СКІПТРИМ ПРЪКДАНИМЪ ИТ АГГЕАСКИМА РЪКАМА ВЪ РЪЦЕ ВИСОКАГО ТИ КРАЛЕВСТВА, СТАЗН, СТВОРЖДЕННЕ ИЖ(Е) ПОД НИМ, ПРИЕВЪЖИРЕ НАМ ХР(И)СТИЯНИНОМ, СВЕТАЛОМЪ И ПРЪКВЪЗМОЖИНОМЪ ВЕЛКИ ИНОШЪ КРАЛЮ*» (Arh. No. 212, c. 1531). E vorba de Ioan Zápolya ¹⁾. Cum se vede, nu sântem departe de salutațiile din documentele turcești, care în privința bombasmului lipsit de orice gust au întrecut tot ce s'a produs în genul acesta până acum ²⁾.

Textul documentului începe cu *arenga* sau *proemiul*, care în hrisoavele de donațiuni, mai ales la mănăstiri, motivează în mod general și cu pasaje scoase din sfintele scripturi acțiunea cuprinsă în document și este o simplă înfrumșetare retorică fără însemnătate; ea lipsește în documentele dela Brașov. În cele interne ea este aproape totdeauna o traducere servilă după cele bizantine, trecută mai întâiu prin filiera bulgară sau sârbească; în donațiile boerești este mai rară și aci ea are unele puncte comune cu cele apusene, d. p. răsplata slujbei făcută domnului ³⁾.

iudici, iuratis civibus et universis hospitibus atque populis civitatis Brassoviensis, amicis nostris grate dilectis» (1435); «providis et circumspectis viris, iudici, iuratis senioribus ceterisque civibus Brassoviensibus commorantibus, fratribus et amicis nostris praedilectis» (1436); «prudentibus viris, magistro civium, iudici, villico iuratisque et cunctis senioribus civitatis Brassoviensis, amicis nostris honorandis» (1441); «circumspectis viris, iudici, iuratis ceterisque civibus civitatis Brassoviensis, amicis nobis honorandis (1447); «prudentibus et circumspectis viris, iudici iuratisque et ceterisque civibus potioribus civitatis Brassoviensis nobis dilectis» (1484), ș. a. m. d. (Din copiile Acad. Rom.).

¹⁾ Cf. și salutația către Ștefan Báthory din scrisoarea mitropolitului Macarie, No. CCXXVII.

²⁾ Vezi documentele polone din Hurmuzaki, Supplementul II, vol. I și II.

³⁾ Exemple de felul întâiu se pot găsi ușor în toate colecțiile de documente muntenești; de felul al doilea este arenga în donațiunile moldovenești.

Împreună cu arenga lipsește de cele mai multe ori în documentele muntenești și «promulgația» sau «notificația».

După «*exposiție*» sau «dispoziție», care este miezul documentului și care variază prin urmare foarte mult, întru cât fiecare document are cuprinsul său propriu, urmează «*corroborarea*» sau confirmarea. Formula aceasta cuprinde mai multe părți, rareori se găsesc însă toate întrunite la un loc. În hrisoave și privilegii mai solemne ea cuprinde, pe lângă clauza prohibitivă și obligativă (oprirea autorităților de a călca stipulațiunile actului și obligarea urmașilor de a le observa), *clauza penală și martorii*.

Cea dintâiu e de două feluri, așa zisele «*poena corporalis*» și «*spiritualis*», d. p. a) **ТАКОВИ ПМАТ ПРИХТ ВЕЛИКО ЗЛО И УРГНА ИТ ГОСПОДСТВА МИ**: unul ca acela va avea să primească mare rău și urgie dela domnia mea (No. I; cf. NNo. V, VIII, IX, X, XVII, XLIX, LXXIV), «extunc indignacionem nostram se senciati incursum» (No. XI), «sub nostra indignacione gravissima» (No. CCLXIX); b) **ДА ЕСТ ПРОКАЛТ ИТ ХРИСТА БОГА ВЪСЕДРОЖИТЕЛЪ**: să fie afurisit de Hristos dumnezeul a tot ținitorul (No. XIII), sau *blestemul cel mare*, cunoscut prea bine din hrisoavele de donațiune (No. IV); variante ale acestuia v. la NNo. CCLXIX, CCCIX. Martorii, totdeauna boerii cei mai de frunte, sânt o chezășie că domnul va observa stipulațiunile documentului (donațiunei sau tratatului). Rareori lipsesc din documentele mai importante.

Tot în «*corroborare*» intră și enunțarea redacțiunei documentului, de obicei cu cuvintele «și scrise logofătul», «și dictă, și îndeplini logofătul și scrise grămăticul»: **И АЗЪ ЛОГОВОДЕТ БАЛДОВИИ ПИСАХ** (No. I); **И АЗЪ ЛОГОВОДЕТ ГЕРГИНА, ЕКЕ ПИСАХ** (No. V); **КЪИКО ЛОГОВОДЕТ ПИСАХ** (No. VIII); în documentele interne «**И ИСПРАВИ** sau **ИСПРАВИНИКЪ** (indeplinitor, executor) **ЛОГОФЕТЪ**; **И РЕЧЕ ЛОГОФЕТЪ И ПИСАХЪ АЗЪ ГРАМАТИКЪ** sau **ДИЯКЪ**, **И ПИСАХЪ АЗЪ ВЪ МЛАНИХЪ** sau **МЕНШИХЪ ДИАКЪИХЪ**; de multe ori se dă numai numele scriitorului, fără atributul **ГРАМАТИКЪ** sau **ДИЯКЪ** ¹⁾.

¹⁾ În documentele moldovenești *corroborarea* are o formulă mai completă care conține și enunțarea semnelor de validatie (împrumutată din diplomatica litvano-polonă sau ungară). Comp. «**на крѣпость томы и на нам[а]тъ велѣхъ есмо нашю печать великою прикѣнти, штобы непорочно то николиже [а]о кѣка**» în doc. lui Roman dela 30 Martie 1392 (*Arch. ist. I, 1, p. 19*); «**на крѣпость томоу и на великое и на вѣчное подтверженіе велѣан есмо нашюу печать великоюу прикѣнти к селоу аистоу**» în doc. lui Alexandru cel Bun din 1402 (*Uljanickij, No. 15*); «**на болшее подтверженіе томы**

În «porunci» locul corroborației îl ține formula «altfel să nu fie, altfel nu este, altfel nu va fi, altfel să nu faceți, altfel să nu îndrăzniți a face», cu adaosul «după porunca domniei mele» sau «ci după porunca domniei mele», ceea ce este o redacție mai clară: ишо да и'кет (No. XXXV), ишо и'кет (No. XLVIII), а ишо и'кет, по врѣзмѣ господства ми (No. VII), ишо не ирет быт (No. XXIV), ишо не ире быти, ишако не ирет быт, по врѣзмѣ господства ми (No. II și XVI), ишо да не сторите, по р'кчи наши (No. XX), да ишо да не сторите (No. XXVIII), а ишо да нест, тземо по срѣзмѣ господства ми (No. XVIII), ишако да не сав'кашз счинити, ишако да не сав'кте счинит, по врѣзмѣ господства ми (No. XXIX și IX); и скоро ишо не ирет быти (No. LVI), с тѣм ишо да нестз, по врѣзмѣ господства ми (No. XXXVII), ș. a. m. d., sau simplu по врѣзмѣ господства ми (No. XXVI). Cf. ишако да не сав'кете счинити, по врѣзмѣ господства ми într'o poruncă a lui Mircea de după 1404 (Venelin, p. 27); ишо да и'кет; а ишо и'кет, по реч господства ми; по речи господства ми; по реч господства ми în poruncile lui Radu cel Frumos din 28 Iulie și 14 Oct. 1465, 15 Ian. 1467 și 16 Iulie 1472 (Arh. Stat.); по р'кчи господства ми într'una a lui Basaraba cel Tânăr din 17 Noemvrie 1479 (Arh. Stat.), ș. a. m. d. Toate acestea par a fi mai curând o imitație a formulei latinești «secus non facturi», «secus facere non ausuri», decât a grecescului «ἄλλως μὴ γένη»; cf. în documentele sârbești ишо не счините, ишога не счините, тако ви мога живота, ap. Jireček, Arhiv XIX, p. 605.

În «scrisori» încheierea este mai totdeauna «și Dumnezeu să vă bucure», «și Dumnezeu să vă fie», «și Dumnezeu să vă dea sănătate», «și Dumnezeu să vă înmulțească anii», «și Dumnezeu cu voi»: и весеан ви богз, и весеант ви богз (No. XIV, XXI, XL, XLVIII, LIV; fără ви No. CCIX), и богз ви весеант sau весеан (No. VI, XIX, XXII, XLV, L, LV), и богз ви ввесеант (No. XLVI, CCVI,

ввесеант ввше ишаномс реакан семы с[емс] нашемс в'крномс лестерн логодетс ишати и ириктити наш печатз кз с[емс] ан[етс] на]ш[емс] în doc. aceluiaș din 13 Aprilie 1415 (Acad. Rom.) cu formulele apusene: «in cuius rei testimonium et perpetui roboris firmitatem praesentes litteras inde conscribi iussimus»; «ad cuius rei certam in posterum evidentiam praesentem chartam inde conscribi iussimus et sigillo nostrae maiestatis communiri»; «in cuius rei testimonium sigilla nostra authentica duximus praesentibus apponenda» și alte variante ce se găsesc în documentele ungurești, polone și germane. Documentul lui Mircea din 23 Sept. 1403 are aceeaș formulă (Uljanickij, No. 16), ceea ce arată, ca și limba rusească în care e redactat, că a fost scris de un gramatic din Moldova.

CCVIII, CCX), и БОГЪ ДА ВЕСЕЛИТ ГОСПОДСТВО ВИ (No. CXXXIII); и БОГЪ ВИ ЗАХРАНИ (No. XXXIX), и БОГЪ ВІ (ВИ) ХРАНИТЪ (No. LI, CCXV); и БОГЪ ВИ ДАСТ ЗДРАВНЕ (No. XXXII, XXXIII, XXXV, XXXVI); и БОГЪ ДА СМНОЖИ ЛЕТА ГОСПОДСТВА ТИ (No. LIII), и КОГЪ ТИ СМНОЖИ ЛЕТА (No. CXVIII), и БОГЪ ВИ СМНОЖИ ЛЕТА (No. CXI), и БОГЪ ДА ВИ СМНОЖИ ЛЕТА (No. XCIV), и БОГЪ ДА СМНОЖИТ ЛѢТ(А) ГОСПОДСТВО ВИ (ГОСПОДСТВА ВИ) (No. LXXX și XCII), и ДА ТИ БОГЪ СМНОЖИ ЛѢТА И ГОДИНЕ (No. XXX); и БОГЪ СЪ КАМЪ (No. CCXIII), ș. a. m. d. În scrisorile sârbești, bosniace și ragușane: и БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИ, БОГЪ ВАСЪ ВВЕСЕЛИ, и БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ, ВАША МИЛОСТЬ, и БОГЪ ВИ ДАСТЪ ЗДРАВІЕ, и БОГЪ ВИ СМНОЖИ ГОСПОДСТВО SAU КРАМЕРСТВО, и КОГЪ СЪ КАМА, ap. Jireček, l. c., p. 604. Este formula ce se găsește și în scrisorile grecești din sec. XII—XIII: σὲ δὲ ὁ θεὸς ποιῆσαι πολυχρόνιον, πολυχρονιθεΐης, καὶ παρ' αὐτοῦ (sc. θεοῦ) προστεθῆσεται ἔτη πολυχρονίου ζωῆς (ibid., p. 605).

Ultima formulă a documentelor este așa zisul «protocol final»; în documentele noastre vechi ea se reduce la *datare* și *monogramă*.

Ca și în diplomația apuseană, *monogramul* ține locul iscăliturii domnești ¹⁾ și are ca parte principală litera dela începutul numelui; în jurul acesteia se grupează, după un sistem ce rămâne constant la toți domnii cu acelaș nume, celelalte litere: sau toate, sau o parte din ele; de regulă se găsesc toate. Astfel la Alexandru litera principală este **A**, la Basaraba **B**, la Vlad sau Vladislav **H**, la Dan **A**, la Mircea, Mihail, Moisi sau Marco **M**, la Radu **P**, și așa mai departe.

A fixa prin descriere caracterele monogramelor, după epoce, e cu neputință. Numai obișnuința cu documentele ne poate pune în stare să deosebim monogramele aceluiaș nume la diferite epoce, și de multe ori datarea unui document se poate face cu aproximație prin ajutorul monogramului. Se observă în general că monogramele vechi sânt mai simple, mai neornamentate și cu linii mai drepte; prin sec. XVI se introduc într'insele multe elemente ornamentale, iar în sec. XVII devin atât de complicate, încât câte o dată sânt greu de recunoscut. Se mai observă că în sec. XV ele sânt în majoritate scurte și cu linii groase; găsim totuș și în acest secol monograme înalte și cu linii subțiri. Aproape toate sânt desemnate cu cerneală roșie preparată din chinovar; aceasta este cu atât

¹⁾ El nu poate fi numit însă «semnătură domnească», deoarece nici nu-scria, nici nu-l semna domnul.

mai subțire, cu cât documentele sânt mai vechi ¹⁾. Monograme în cerneală neagră avem numai din sec. XV (v. p. XXII); din sec. XVI cunosc un singur caz, într'un document din 1597 al lui Mihai Viteazul (Arh. Stat.). N'am găsit la nici unul vre-un semn adăogat de domn, cum se constată în diplomele vechi germane. Documente domnești fără monograme sânt foarte puține; v. NNo. LXVIII, LXIX, XC, CXXVII ²⁾.

Întrebuințarea monogramelor în documentele muntenești nu este ceva izolat; ele sânt împrumutate dela Bulgari, ai căror țari, ca și dinaștii sârbi, nu iscăleau în documente; culoarea roșie e un atribut al suveranității, împrumutat dela împărații bizantini. Dar și în apus monogramele se păstrează până prin sec. XVI; ele încep însă mai de vreme a fi înlocuite cu propria iscălitură a celor ce dădeau documentele. Regii Ungariei iscăleau în sec. XV: așa Vladislav I (Ulászló), Ladislau V Posthumul și Matei Corvin. În Germania iscălitura începe a se generaliza din timpul lui Maximilian I.

Logofătul nu subscrie nici odată în documentele sec. XV—XVI; numele lui se citează numai înainte sau după dată, sub formula: «și zise, și îndeplini logofătul» (v. p. XXXV și XLI). El putea să fie înlocuit și de un alt boer. Deaceea, adevărarea sau «*recognitio*» din documentele apusene lipsește în ale noastre. Rareori se zice că «insuș domnul a porunțit» și aceasta mai mult în cele moldovenești: *самъ господарь казаа, велъахъ*; cf. doc. lui Vlad Țepeș dela 10 Fevr. 1461: *и азъ Костандин еже испишахъ по речу господаря коведыхъ* (colecția Șarcaliu) sau doc. lui Petru Șchiopul dela 19 Apr. 1560: *не(правн) самъ ркчъ господарства ми* (Arh. Stat.) cu lat. ad mandatum domini imperatoris, ad mandatum caesareae s. regiae maiestatis.

Documentele slave din arhivul Brașovului sânt aproape toate fără dată; afară de privilegiile mai mari comerciale și de tratatele de închinare sau alianță: 6 Aug. 1413, 17 Mai 1421 ³⁾, 21 Noemvrie 1421, 23 Octomvrie 1422, 30 Ianuarie 1431, 8 Aprilie 1437, 6 Martie 1470, 11 Iulie 1475, 7 Octomvrie 1476, 17 Martie 1517 și afară de chitanța Voichii, soția lui Mihnea, din 7 Sept. 1511 și

¹⁾ Drept model de chinovar foarte subțire poate sluji doc. din 1418 al lui Mihail I (orig. în Arh. Stat.; Miletić, DR., No. 5).

²⁾ Hrisovul lui Dan I din 3 Oct. 1385 (Arh. Stat.) e fără monogram; se pare însă că aci monogramul a fost tăiat odată cu pecetea.

³⁾ Semnul *и* din *и азъ* e așa de mic că poate fi luat drept punct; în cazul acesta data ar fi 7 Mai, cum am cetit în «Documente și Regeste»; *и* e lectura d-lui Tocilescu; d-nii Miletić și Iorga citesc *и*.

actul dela 16 Sept. 1530 al lui Vlad V către Sașii din Brașov — în total 12 bucăți —, toate celelalte documente sau n'au nici o dată, sau sânt necomplet datate, având numai luna, sau luna și ziua, nu însă și anul. Cea mai mare dificultate la editarea lor a fost stabilirea datelor, fie precise, unde s'a putut, fie aproximative, unde n'a fost altfel cu puțință. Studiile ulterioare vor arăta care din datele stabilite de mine sânt exacte și care trebuiesc îndreptate, căci nu mă îndoiesc că voi fi făcut și unele conjecturi mai puțin nimerite, acolo unde n'am avut elemente destule de control sau unde elementele există, dar mi-au rămas necunoscute ¹⁾. Această parte a lucrării mele mi-ar fi fost mult mai ușoară, dacă am avea un «codex diplomaticus» complet al documentelor interne, măcar al celor din sec. XV, care sânt relativ puține și greu de căutat. Criteriile de care m'am călăuzit mi-au fost următoarele.

Întâiu de toate cuprinsul documentelor. Când faptele istorice despre care se vorbește sânt clare sau când aluziunile sânt destul de transparente, atunci cunoștința izvoarelor contimporane este suficientă spre a stabili cu siguranță o dată. Astfel nu poate încăpea nici o îndoială că scrisoarea lui Aldea, fiul lui Mircea (No. XXX), este din anul 1432; toate știrile contimporane concurg spre a stabili această dată; odată stabilită, cuprinsul scrisorii lămurește, la rândul său, unele amănunte neprecize din izvoarele cunoscute până acum asupra anului 1432. Deasemenea nu poate încăpea îndoială că scrisorile de sub NNo. CXII și CXIII ale lui Basaraba cel Tânăr sânt dela sfârșitul anului 1478, deoarece evenimentele despre care se relatează în ele Brașovenilor s'au petrecut în a doua jumătate a acestui an și la începutul anului următor. Datarea pe baza cuprinsului este vădit cea mai sigură; cele mai multe cazuri sânt de felul acesta. Se înțelege dela sine că preciziunea presupunerilor nu poate merge așa de departe, încât să încercăm a stabili peste tot nu numai anul, ci și luna sau ziua; la câteva documente a fost cu puțință și aceasta, d. p. la No. XLIII. Pentru amănunte, să se vază notele ce însoțesc fiecare No.

Sânt însă o sumă de documente al căror cuprins nu se leagă de nici un fapt istoric și de nici o persoană bine cunoscută. La datarea acestora ne vine în ajutor în primul rând pecetea celui ce dă documentul, în al doilea scrierea. Cu ajutorul documentelor

¹⁾ Așa e d. p. cazul cu scrisoarea de curând descoperită de d-l Iorga asupra lui Alexandru-Aldea; v. p. 399.

date sau ușor databile am stabilit întâiu tipul peceții sau peceților fiecărui domn (la boeri lucrul e mai ușor, căci pecețile lor nu se repetă așa de des ca ale domnilor) și cu ajutorul acestora am determinat apoi pe celelalte. Nu pot decât să regret că mijloacele mele nu mi-au permis până acum să-mi procur și să reproduc în această ediție fotografiile sau deseme de pe tipurile principale de peceți, ca cetitorul să se poată convinge singur de exactitatea sau greșala spuselor mele. Poate că vre-una din instituțiile noastre de cultură îmi vor da după aceasta mijloacele trebuincioase și mă vor pune în stare să completez lucrarea mea din acest punct de vedere; deocamdată pot să asigur pe colegii mei de specialitate că am studiat pecețile cu cea mai mare minuțiositate; m'am silit a ceti tot ce se poate ceti în ele și acolo unde mi-au rămas îndoeli, le-am relevat totdeauna.

Unde nu mi-au ajutat pecețile, mi-au ajutat caracterele paleografice ale documentelor, un criteriu destul de sigur și acesta, mai greu însă de manipulat pentru cine n'are o deprindere suficientă în cetirea lor. Spre a nu mă expune la greșeli prea mari, am studiat în mai multe rânduri și la intervale destul de mari paleografia documentelor, și dacă în urma întâiului studiu mi s'a întâmplat d. p. să atribui niște scrisori ale lui Vlad Dracul lui Vlad Țepeș; sau altele de-ale lui Radu dela Afumați lui Radu Paisic, cred că de data aceasta astfel de greșeli nu s'au mai strecurat. La domni așa de apropiați în timp unul de altul era aproape cu neputință să se evite orice greșală. Se înțelege că greșala e posibilă numai la domni cu acelaș nume: la cei șase Radu, cei șase Vlad și cei patru Basaraba. Documentele lui Vladislav II și III nu pot fi confundate, deoarece este o distanță de 70 de ani între ele. În publicația lui Miletić s'au strecurat totuș și greșeli de această natură; ele provin a) din necunoștința împrejurărilor istorice și b) a paleografiei noastre. Căci nu e destul ca cineva să cunoască paleografia slavă în general, ca să se poată folosi de dinsa la datarea documentelor; trebuie studiată cu deamăruntul paleografia specială a cancelariilor noastre și chiar ductul propriu al diferiților scriitori, ceea ce e posibil întru câtva și pentru sec. XV—XVI, la domni dela cari ni s'a păstrat un număr mai mare de documente.

Pe lângă pecete și scriere, un bun criteriu de datare sânt boerii amintiți în documente și mai ales demnitățile ce le ocupau ei la curtea domnească. Unora dintre dînșii li se poate stabili cu

oarecare aproximație cariera; după rangurile ocupate de aceeaș persoană subț acelaș sau subț mai mulți domni, putem identifica pe boerii unui domn cu ai altuia; această identificare ar căștiga foarte mult în preciziune, dacă am putea reconstrui cu oarecare siguranță istoria partidelor boerești: o problemă a viitorului în istoriografia noastră și una din cele mai interesante, cu atât mai atrăgătoare, cu cât este mai obscură. Materialul de documente interne publicat până acum e însă prea nesuficient, spre a se întreprinde cu succes acest studiu, în ce privește sec. XV și XVI. Pentru acest din urmă secol indicațiuni foarte prețioase ne oferă socotelele orașelor săsești Sibiul și Brașovul, care pe atunci erau aproape în permanență pline de pribegi din Țara Românească. Desele solii ale domnilor români la aceste două orașe, notate zi cu zi în socotelele villicilor, ne ajută deasemenea foarte mult la identificarea persoanelor din documentele noastre ¹⁾.

Când documentele slave dela Brașov sânt datate, modul lor de datare este cel obișnuit în documentele interne; se știe că în aceste anii se socoteau, după era bizantină, dela facerea lumii. Anul începea, ca și indicțiunea, la 1 Septemvrie. Deaceea la transformarea anilor dela facerea lumii în ani dela Hristos trebuie să scoatem la zilele dela 1 Sept. — 31 Dech. 5509, dela 1 Ian. — 31 Aug. 5508. În Țara Românească anul nu începea, cel puțin în ce privește sec. XV, nici dela Martie — cum se constată din unele indicii pentru Moldova, o influență rusească ce dispare îndată după Alexandru cel Bun — nici dela Ianuarie, cum se constată tot pentru Moldova în sec. XV, o influență ungurească sau polonă ²⁾.

În privilegiile comerciale se dă anul, luna, ziua și indictionul;

¹⁾ Asupra unor cazuri izolate de datare, ca d. p. după însemnări contemporane în limba latină pe dosul documentelor, v. p. XIV n. 3 și notele delă ficcare No. Aceste însemnări au fost reproduse numai când aveau oarecare importanță.

²⁾ Pentru sec. XVI se constată însă și în Muntenia începerea anului cu Ianuarie; v. N. Iorga, Inscricții din bisericile României, p. 125 și 146 (a. 1525 și 1533). — Date dela nașterea lui Hristos (от рождения Христова), pe lângă cele dela facerea lumii, încep a se ivi în documente cam din prima jumătate a sec. XVII: 1621 Ian. 24; 1625 Iulie 10; 1626 Iunie 5; 1636 Aug. 4 (Anno Domino 1636); 1641 Mai 15 (от взпазиения спасения мира 1641), ș. a. m. d. (orig. în Arh. Stat.); în inscripții dela sfârșitul sec. XVI, d. p. la 1588 (Iorga, l. c., p. 156).

într'unul dela Vlad Țepeș și *temelia* ¹⁾. La porunci și scrisori lipsește totdeauna anul și foarte des luna și ziua, ca și în documentele sârbești sau bosniace ²⁾. E curios că pe când în scrisorile latinești, eșite din cancelaria acelorași domni, datarea este aproape fără excepție completă — după sistemul apusean, introdus de secretarii străini ai domnilor — grămăticii indigeni nu se țin de acest bun obicei. Modul de datare apusean, mai ales unguresc și polon, în care zilele se însemnau după sărbătorile creștine și după sfinți, e foarte rar la grămăticii români; îl găsim d. p. în scrisoarea dela 1442 a lui Nanul și Ștefan, boerii lui Vlad Dracul (No. CCXVI). Cf. următoarele datări în documente interne: «В И(Е)Λ(Κ)ΛΛ ЦВ'КТОНОСНА» într'un doc. dela Dan II (Arh. Stat., fără an); «[ΠΙΣ. ΑΨΙΔ] ΑΠ. ΕΞ ΣΒ'ΚΤΑΠ ΠΟΝΕΔΕΛΗΠΙΚ» într'unul dela Basaraba III din 1480 (Miletić, DR., No. 10); «ΑΨΙΔ ΑΠ. ΚΓ, ΗΑ ΔΨΚ ΕΤΑΓΟ ΓΕΩΡΓΓΩΡΓΓΙΑ (sic)» într'unul dela Vlad Călugărul din 1486 (Columna lui Traian, VII, p. 468); «ΑΨΙΔ ΑΡ. ΚΓ ΔΨΚ, Σ ΚΕΛΗΚΗ ΠΟΣΤ, ΕΞ ΚΕΛΗΚΗ ΣΡ'ΚΔ» într'unul dela Radu cel Mare din 1497 (Arh. Stat.), ș. a. ³⁾.

Urme de *stil nou* se înțelege dela sine că nu putem găsi în epoca de care ne ocupăm noi; acesta se introduce abia la 1582 în Italia, la 1585 în Polonia, la 1587 în Ungaria.

¹⁾ Cf. doc. din 13 Dech. 1500 dela Radu cel Mare: *мѣца дѣк. ꙗ днѣ, в акто 328, III. А, тѣм.* (=temelia) *кѣ*; 1 Aprilie 1550 dela Mircea Ciobanul: *мѣца апрѣла а днѣ, крѣг саниѣ ꙗ, ашн(н) ꙗ, инѣхта ꙗ, гѣм. кѣ, актѣ жѣ текѣши ѡт битѣ ѡт сздания мѣра до сѣлѣ жѣнѣ; Noemvrie 1616 dela Alexandru Iliăș: *мѣца ноем. (rupt) [тѣ]чѣнѣ актна жѣркѣ, саниѣ крѣг ꙗ, ашн жѣ крѣг ꙗ, гѣмѣлѣ ꙗ* (toate trei în Arh. Stat.). Cf. Iorga, Inscriptiï din bisericile României, p. 98, 124, 146, 150, 247.*

²⁾ Cf. și scrisoarea citată a lui Ioan Sracimir către Brașovenii.

³⁾ Asupra unor greșeli de datare la indiction, vezi p. 13, n. 4, și cf. N. Iorga, Inscriptiï din bisericile României, p. 133. — Din când în când se observă în documentele interne și alte greșeli de datare, provenite din nebagărea de seamă a grămăticilor; așa de pildă, în primele zile ale lui Septemvrie i se întâmplă grămăticului să pue anul expirat, în locul celui curgător, cum pare a fi cazul cu documentul lui Radu Paisie dela 1 Sept. 1535 (Arh. Stat., Govora IX, 3). Documentul — o donațiune făcută mănăstirei Govora — este evident dela Radu Paisie: «Іѡ Радоѡа воєвода и господарнхъ езеонъ земанъ Ш҃г҃роулаахѣнскоє, снхъ велѣкаго и добраго Радоѡа[а] воєвода»; se vorbește în el despre predecesorul lui Radu *Вѣнтна[х]* (Vlad VI), care domnește până în vara anului 1535. Data este: «не[прави] Велѣкѣа вел[икн]и аѡг[ѡфѣтх], и азѣ Радоѡа грамѣтикъ еже напнсаѣ рѣ стѣани градъ Трѣговци, пнс. аца сн. а дн, вѣ акто жѣнѣ». 7043-coresp. lui 1534, dacă subtragem 5509; la 1 Sept. 1534 se știe însă că domnea încă Vlad V; din 6 Sept. acelaș an avem dela dînsul un document în Arh. Stat.

§. 4. *Pecetile.*

O parte esențială a ori și cărui document vechiu este *pecetea*; ea este dovada cea mai evidentă a autenticității lui, căci ea nu putea să aparțină decât unei singure persoane sau unei singure comunități. Astfel pecetea, pe lângă celelalte avantaje ce le avea, pe niște vremuri când cărturarii erau așa de puțini, stabilea mai bine decât orice identitatea celui ce da documentul. Rolul ei nu încetează nici după ce documentele încep a fi *iscălitite*, ceea ce la noi se întâmplă mai des abia pela sfârșitul sec. XVI, cam dela Mihai Viteazul încoace, deși cazuri izolate de iscălituri peste monograme se găsesc și mai de timpuriu. Așa d. p. primul caz ce-mi este cunoscut în Țara Românească e hrisovul din 6 Sept. 1534 al lui Vlad VI.—o donație făcută din Furești mănăstirei Tismana (Arh. Stat.)—care peste monogramul roșu are cu cerneală neagră iscălitura domnească **ІѠИІ ПЛАД ВО[Є]Р[О]А[А]**. Al doilea este iscălitura lui Alexandru Mircea pe un act dela 2 Iunie 1576: **ІАЕЃ[АН]ДРС**, pusă între **ІѠ** și **ІАЕЃАНДРС** din monogram, cu cerneală neagră: e însă greu de hotărît dacă e făcută de mâna domnului sau a diacului (Arh. Stat.). Al treilea e iscălitura lui Mihnea Turcitul pe un act dela 14 Ian. 1591: **ІѠ МІХНК КѠКѠѠА**, cel mai vechiu ce se cunoștea până acum ¹⁾. Dela Mihai Viteazul avem multe iscălituri ²⁾.

Data fiind importanța pecetilor și fiindcă documentele dela Brașov (ca și cele dela Sibiu) ne oferă un material foarte bogat și sigur asupra acestei părți din diplomatica noastră veche, voiu insista ceva mai mult asupra lor, vorbind *a)* despre materialul din care sânt făcute, *b)* despre formele principale ale lor, *c)* despre legendele, *d)* despre emblemele lor. În nici un depozit de documente românești pecetile nu s'au conservat așa de bine ca în cel dela Brașov și nicăiri, nici chiar în arhivele statului din București, nu avem un șir așa de neîntrerupt de peceți, începând cu a lui Mircea cel Bătrân și sfârșind cu a lui Mihnea Turcitul. În privința

¹⁾ N. Iorga, în Hurmuzaki, Documente, XI, p. CLI.

²⁾ Un caz interesant de iscălitură falsă ne prezintă hrisovul dela 8 Ian. 1539 al lui Radu Paisie către mănăstirea Cozia (Arh. Stat.). Aci s'a adăogat peste monogram iscălitura **ІѠ РАДОУА КОКОДА**, în felul iscăliturilor lui Radu Mihnea și Radu Șerban, cu cernelă deosebită de a hrisovului. Cu aceeaș cernelă este îndreptat în textul acestuia **Ѡ** (80) în **Ѡ** (300): **Ѡ ЧЕЛДАН АЦІГАНН**.

aceasta arhivele statului, cu mult mai bogate decât arhivul Braşovului, nu pot înlocui materialul ce ni-l oferă acesta. În cele dintâi aproape toate peceşile mici şi mijlocii sânt stricate sau rupte; la Braşov cel puţin jumătate din ele s'au conservat în bună stare.

Toate peceşile vechi sânt de ceară, şi anume de ceară roşie, verde, neagră şi albă; aceasta din urmă, în majoritatea cazurilor, s'a îngălbenit de vechime şi s'a înegrit de praf. Coloarea roşie se dădea cerii cu chinovar, cea verde cu aşa zisul «viride hispanicum», cea neagră cu chinoros.

Ceara roşie era, ca şi monogramul roşu, un privilegiu al domnilor. Ceară albă în peceşi domneşti este o foarte rară excepţie. Din cele vechi munteneşti nu cunosc până acum decât un singur caz: e pecetea lui Vladislav I dela 20 Ian. 1368 (orig. în arh. Braşovului); cf. descrierea lui Zimmermann, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen* I, p. 306. Din cele moldoveneşti e pecetea lui Eustratie Dabija pe un act dela 4 Ian. 1663, cu legenda: † ІѠ [Д]ВІЖА ВОЕВОДА... ЗЪЛАНІ МОЛ[Д]АВЕ[С]КО[И] ЯЗЮ (orig. la Direcţia Bunurilor din Cernăuşi).

Ceara verde, care se constată în Europa cam din sec. XIII încoace, era întrebuinţată în apus de principi, prelaşi şi comune; în Ţara Românească o găsim la boeri, mitropoliti, judeţi şi pârgari. Peceşi domneşti pe ceară verde se cunosc numai din Moldova ¹⁾.

Ceara neagră, foarte rară în apus, este întrebuinţată la noi de boeri, de teşe bisericeşti şi de particulari; trebuie considerată ca o excepţie cu totul izolată ceara neagră din pecetea ovală cu legendă chirilică a lui Mircea, în tratatul cu Polonia dela 1411 (Uljanickij, No. 21).

În *ceară albă* sânt imprimare peceşile mici boereşti şi particulare.

Ceara, astfel colorată, se aşeza sau într'un înveliş de ceară albă, când peceşile se atârnavu la documente de pergament, sau se lipea

¹⁾ Aşa e a lui Roman, pe documentul din 30 Martie 1392 (Arh. Stat.): d-l Ias-deu, tipărint textul acestui document în *Arh. ist.* I, 1, p. 18—19, spune că e pe ceară neagră; ea este însă verde închisă, înegrită de praf. Pe ceară verde sânt şi câteva peceşi din tratatele domnilor moldoveni cu regii poloni: cele două ale lui Roman din 1393 (Uljanickij, No. 8): cea mare şi cea mică, aceasta imprimată pe dosul învelişului de ceară albă al celei mari; ale lui Ştefan din 1395 (ibid., No. 10): cea mare şi cea mică; ale lui Alexandru cel Bun, cea mare din 1402 (ibid., No. 15), cea mică din 1407 (ibid., No. 19).

direct pe pergament ori pe hârtie ¹⁾ și apoi i se imprima tiparul; în cazul acesta el se imprima sau deadreptul pe ceară, sau pe un petec de hârtie în patru colțuri, care se punea deasupra ei. Sistemul al doilea este mai nou decât cel dintâiu; în apus el începe de prin sec. XIV, la noi pela jumătatea sec. XV. Astfel, peceteile până la Vlad Dracul și o mare parte din ale acestuia nu-s acoperite cu hârtie; ale lui Vlad Țepeș sânt de amândouă felurile, iar dela el încoace rareori sânt fără hârtie.

Tiparul (typarium) sau *matricea* peceții se făcea din fier sau din oțel și i se zicea, probabil, în slavonește ПЧАТНИКЪ (cf. acest termin în documentul dela 1504, citat mai jos p. LII, și în unele peceți boerești, cum e a lui Calotă, vornicul de pe vremea lui Neagoe Basaraba); în acelaș înțeles găsim la Sârbi cuvântul ПЧАТНИЦА. În legendele ce încep cu сѣи ПЧАТКЪ СЪТВОРИИ, ПЧАТКЪ are acelaș înțeles. Întâlnim și cuvântul ХРОСОВСЛЪК (propr. bullă de aur) și anume în două peceți: una dela 1396, a lui Vlad, alta a lui Pătrașcu cel Bun. Cf. ХРОСОВОУЛЪ КЛАШКОН ЗЕМЛЕ, pentru stema țării, în octoihul dela 1575 (Bianu și Hodoș, Bibliografia românească veche, p. 61).

Astfel de tipare se cunosc până acum două, ambele găsite în Transilvania: unul dela Radu Paisie, astăzi în biblioteca Academiei Române, cu legenda cunoscută din pecețile mijlocii ale acestui domn (v. p. LXV); altul dela Pătrașcu cel Bun, astăzi în muzeul transilvan din Cluj, reprodus în facsimile de Dr. Veress în monografia sa asupra reginei Izabella (v. p. LXVI).

La documentele de pergament pecețile se atârnavau sau cu fâșii înguste din acelaș material, cum este d. p. în Moldova la pecețile boerești alăturate pe lângă cele domnești — pe aceste fâșii se scria câte odată și numele boerilor — sau cu sfoară de mătase de colorii variate, cum este de regulă în amândouă țările. Mătasea avea de obicei colorile următoare: roșu închis (stacojiu), albastru, verde, galben, cafeniu, mai rar negru și cenușiu. Alegerea colorilor se făcea întâmplător, după mătasea ce se găsea în cancelarie ²⁾.

¹⁾ Pergamentul se perfora în mai multe locuri cu un ac, ca ceara să se fixeze mai bine de el; la hârtie se făcea o tăetură dublă pe locul unde era să se aplice pecetea, astfel că fâșia de hârtie tăiată pătrundea înlăuntrul cerii.

²⁾ Spre mai bună păstrare, pecețile atârnavate se puneau câte odată în cutii rotunde de tinichea; două exemplare din sec. XVI și XVII se mai păstrează și astăzi în arhivul Brașovului.

Forma peceților domnești e rotundă sau ovală; cele mari sânt totdeauna rotunde, cele mici sânt la început ovale și rotunde, iar din a doua jumătate a sec. XV încoace exclusiv rotunde. Astfel pecețile mici ale lui Mircea dela 1403, 1411 și 1413 sânt ovale; pecețile lui Mihail I rotunde; ale lui Radu Praznaglava, afară de cea mare dela No. arh. 776, ovale; ale lui Dan II, afară de cele mari dela NNo. arh. 768 și 780, sânt toate ovale; ale lui Alexandru-Aldea deasemenea ¹⁾. Vlad Dracul are, afară de pecetea cea mare rotundă, și rotunde și ovale.

Dela Vlad Dracul înainte nu mai întâlnim peceți domnești ovale; ale lui Vladislav II, ale lui Vlad Țepeș și ale tuturor domnilor următori sânt rotunde. Rotundă este și pecetea Voichii, soția lui Mihnea, dela 1511 (Arh. No. 320).

Pecețile ovale sânt de patru feluri: unele culcate (germ. «queroval»), altele drepte (germ. «oval»); unele mai scurte, altele mai lungărețe, după raportul dintre axa cea mare și cea mică a ovalului. Dintre pecețile lui Vlad Dracul, lungărețe și drepte sânt cele de sub NNo. arh. 171, 173, 174, 187, 188, precum și cea de pe scrisoarea latinească dela 1444; scurte și culcate sânt NNo. 154, 165, 176, 178, 179, 186, 187.

Formă octogonă, sau de scut, jos rotunzită (germ. «schildförmig»), au câteva peceți foarte mici boerești, evident peceți de inel. Toate aceste forme erau obișnuite și în Ungaria; numai forma ovală ascuțită (germ. «spitzoval»), care în Ungaria și în celelalte țări apusene era întrebuințată cu predilecție de fețele bisericesti, nu se întâlnește la noi.

După mărime, pecețile domnești se pot împărți în trei categorii: 1) mari, 2) mijlocii, 3) mici. Cele mari au dela $7\frac{1}{2}$ sau 8—10 sau $10\frac{1}{2}$ cm. în diametru; cele mijlocii dela $2\frac{1}{2}$ — $4\frac{1}{2}$ cm., cele mici dela 1—2 cm. Excepțiile dela aceste reguli sânt foarte rare. S'ar putea adopta pentru aceste trei categorii de peceți domnești și terminii: *pecete mare, pecete mică, pecete de inel*. Cf. în doc. dela Noemvrie 1504 al lui Radu IV «макар да имат книгъ запечатленъ съ великимъ печатникомъ, или съ малкимъ, или съ прхстемъ отъ рскихъ господства мнъ: măcar de-ar avea carte pecetluită cu pecetea cea mare, sau cu cea mică, sau cu inelul din mâna domniei mele», ap. Miletić, Daco-Români, p. 354.

Ele se aplicau după însemnătatea documentului: privilegiile, tratatele și actele de donațiune mai însemnate erau întărite cu pe-

— ¹⁾ Vezi D. Sturdza, Documentele dela Wiesbaden, pl. III.

cetea cea mare, poruncile și scrisorile cu pecetea cea mijlocie și mică. Sânt însă și abateri numeroase dela această regulă. Astfel o sumă de privilegii de-ale Brașovenilor și multe donațiuni interne au pecetea mijlocie; donațiunea lui Mihai Viteazul din 26 Sept. 1600 către Antonie Grama (dată în formă de poruncă, ПОВЕЛЕНИЕ) e întărită cu pecetea cea mică de inel, c. 1 cm. în diam.: † [ПЕЧАТ] Іу МИХАИ КОЕВОД (I. Bogdan, Patru documente dela Mihai Viteazul, Omagiul Sturdza 1903, p. 170).

Ca *tip*, pecețile domnilor români aparțin așa numitelor *peceți armoriale* sau *heraldice*, cu *emblemă* și *legendă*. Și emblema și legenda se află pe o singură față, pe avers; n'am întâlnit până acuma în sec. XV—XVI nici o singură pecete cu revers, sau bullă.

Cea mai mare parte din *legendele* peceților noastre sânt în limba *slavă* și în litere *chirilice*. Ultimul domn dela care avem peceți cu legendă latină este Vlad Țepeș; înainte de el o constatăm la Vladislav I, la Mircea I, la Radu Praznaglava, la Dan II și la Vlad Dracul. Cred că legenda latină s'a introdus în pecețile acestor domni, fiindcă au fost lucrute în Transilvania de meșteri sași ¹⁾; aceasta o dovedesc și motivele ornamentale împrumutate din pecețile ungurești, d. p. crinul, și forma gotică a literilor la unele dintr'insele, d. p. în pecetea cea mică rotundă a lui Vlad Dracul și în a lui Vlad Țepeș: scrierea gotică era foarte obișnuită prin sec. XV în Un-

¹⁾ Pentru sec. XVII avem o dovadă sigură într'o interesantă scrisoare a lui Constantin Brâncoveanu din 10 Aprilie 1689 către jupân Ghiorgi «felhogiul dela cetatea Brașovului», prin care îl roagă pe acesta să dea o piatră de safir (zafir) lui Eremia *pecelarul*, ca să-i facă o pecete de inel dintr'insa. «Însă vei ști dumneata că nu iaste să se facă altă peceate, ce tot aceea ce ni o au făcut în inelul cel de aur, care l-am trimis cu boiarul nostru Radu post[elnicul] Golescul, de mi l-au făcut iar dumnealui; *ce tot aceea peceate, acel corbu, soarele acelă, luna aceeaia, slovele iar acealea; numai atâta la picioarele corbului, la inelul acest de aur s'au pus leatul cu slove rumânești, iar în inelul acesta să se facă cu slove latinești, cu ambac*. Numai să zici dumneata și aceasta: cât ar putea să-l sape adânc, să nu fie săpătura în față». Iorga, *Socotelile Brașovului*, p. 130.—În țară pecețile se lucrau, pare-se, de Țigani. Într'o scrisoare dela 1 Iunie 1595 a lui Mihnea Turcitul către fiul său Radu, care se afla pe atunci în Veneția, găsim următorul pasaj interesant: «Mi-ai spus să trimet pecetea, și acolo să facă alta ca aceea, dar am făcut una la un Țigan muntenesesc, *εκαμματα* (sc. βουλα) *ης εναν κατ'ηβελο απο την Βλαχ'ιαν*». Iorga, *Studii și documente*, III, p. LII—LV.

garia ¹⁾; sânt însă și legende cu litere unciale, ca d. p. în pecețile cele mari ale lui Vladislav I, Mircea I, Dan II și Vlad Dracul ²⁾. Fie că după Vlad Țepeș pecețile au început să se lucreze în țară, fie din pricina scăderii influenței ungurești, care se vedește mai ales după moartea lui Ioan Hunyadi, fapt este că dela 1476 încoace peceți cu legendă latină n'am mai întâlnit în Țara Românească în tot cursul sec. XV și XVI.

După mărimea peceții, se pot distinge două tipuri de legendă:

1) a peceților mici și mijlocii, care conține numai numele domnului cu titlul «voevod», «voevod și domn» sau «voevod și domn al Țării Românești»; 2) a peceților mari, care pe lângă numele domnului conține și numele tatălui său și titlul complet. Excepție dela această regulă fac pecetea ovală a lui Vlad Dracul, în care este numit și tatăl său Mircea (sub inițiala M) și câteva peceți mijlocii din sec. XVI.

Spre a avea o perspectivă mai ușoară asupra legendelor din pecețile dela Brașov, dau aci un tablou al lor, completându-l cu câteva din alte colecții. Ele încep, ca și în apus, de obicei cu crucea; mai rar cu o steluță sau rozetă, aceasta însă numai în întâia jumătate a sec. XV: o imitație după cele ungurești ³⁾.

Vladislav I.

Cea mai veche pecete românească cu legendă latină e a lui Vladislav I dela 20 Ian. 1368 (orig. în arh. Brașovului). Deși foarte deteriorată, legenda ei se poate reconstitui complet așa: † S. LADIZLAU[S DEI GRACIA VAIVODA TRA]NSALPINUS, B[ANUS DE ZEURINIO, D]UX DE FUGRUS. Pecetea este rotundă, în ceară albă, de 8¹/₂ cm. în

¹⁾ Din cele ungurești litere gotice au pecețile lui Ladislau Gara, ale lui Ulrich Cilli, Ulrich Enzinger, Ioan Hunyadi și multe altele din sec. XIV și XV. Reproduseri foarte frumoase se găsesc în istoria iubilară a Ungariei: A magyar nemzet története, ed. de Szilágyi Sándor, Budapest, vol. III și IV (1895 și 1896).

²⁾ Vezi D. Sturdza, Documentele dela Wiesbaden, pl. IV.

³⁾ Îmi este imposibil să reproduc, în tabloul ce urmează, semnele de interpuncție ale legendelor așa cum sânt în originale. Ar fi trebuit să fie turnate după deseme ce nu mi-am putut procura. — În pecețile lui Vlăduță, Neagoe Basaraba, Radu Paisie ș. a. am pus semnul , , deoarece samănă mai mult decât altele cu cel din originale.

diametru, atârnată de mătase stacojie; din emblemă, care a fost de sigur vulturul cu crucea în cioc, nu se cunosc decât urmele scutului în formă de cruce (germ. «Vierpass») și câteva elemente decorative, la fel cu cele de pe pecețile lui Mircea cel Bătrân. Literile legendei sânt unciale. Cf. descrierea lui Zimmermann în Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen I, p. 306. D-l N. Iorga, care la rugămintea mea a controlat lectura lui Zimmermann, citește LADISLAU[S, TR]ANSALPINUS, FOGRUS.

Vlad, pretendentul dela 1396.

Cea mai veche pecete românească cu legendă chirilică e a lui Vlad, rivalul lui Mircea cel Bătrân; ea se găsește pe actul de închinare dat din Argeș, la 28 Mai 1396, regelui Poloniei Vladislav Jagiello. Pecetea e de 8½ cm. în diam., în ceară roșie; la mijloc e vulturul cu crucea în cioc, steluța (în șase colțuri) și semiluna la dreapta vulturului; legenda: † СВ ХРИСОВСА ІВ ПЛАДА ВОЕВОДЖ И ГИА ВЗСЕН СГРРОВЛАХИИ ¹⁾: *această pecete (e) a lui Io Vlad, voevod și domn a toată Ungrovlahia*. Lectura dată în Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 375, după fotografie, e necompletă; eu am luat-o la 1890 după originalul din arhivele ministeriului de externe din Moscva, și pe cât mi-aduc aminte, e foarte bine păstrată.

Mircea I (cel Bătrân).

a) Pecetea cea mică.

† MERCHE ** VOEVODE (1413).

Această legendă o are și pecetea ovală din scrisoarea dela 23 Sept. 1403 către Vladislav Jagiello (c. 2½ + 2 cm.): † MIR † CHE VOIVOD[E] (Arhivele ministeriului de externe din Moscva; Uljanickij, No. 16, o dă ca pecete mare, iar Kałuźniacki, în Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 825, citește greșit, după fotografie, BANUS și VOIVODA). La a doua scrisoare către Vladislav Jagiello (Uljanickij, No. 17) pecetea este pierdută; se vede numai că a fost pe ceară roșie.

Mai cunoaștem dela Mircea o a treia pecete ovală, dreaptă, din

¹⁾ În corpul edițiunii am tipărit toate legendele cu litere capitale, spre a indica prin aceasta că originalele sânt în unciale; din lipsa acestor caractere în tipografie, le tipăresc aci cu litere mărunte.

an. 1411 (c. 3+2¹/₂ cm.), cu legenda chirilică: † **Иѡ Мирча великиѡ воєвода** (Arhivele ministeriului de externe din Moscva ; Uljanickij, No. 21; Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 473) ¹⁾.

b) Pecetea cea mare.

Din pecețile mari ale lui Mircea se cunosc numai cele trei dela Moscva din 1390, 1391 (c. 7¹/₂ cm. în diam.) și 1411 (c. 8 cm. în diam.), reproduse în Hurmuzaki, Documente I, 2, tab. I—III, și cea dela Lemberg (fără dată), a cărei descriere o dă Kałużniacki în Dokumenta—mołdawskie i multañskie, p. 10 (în emblemă nu este însă corbul, ci vulturul, care se recunoaște foarte bine pe exemplarele dela Moscva). Cele din 1390 și 1391 au amândouă legenda: † s. † MIRCZE WAIWODA TRANSALPIN. BAN. DE CZWRINIO † MIRCZE WAIW. Cea din 1411, ceva mai bine conservată, are legenda: † s. MIRCHE VOIVODE TRANSALPINI. BANI SEVERINIENSIS. DUCIS DE FUGARUS E. T. (= et cetera). Cf. legenda peceții dela Lemberg, cetită de Piekosiński, ap. Kałużniacki, l. c. ²⁾. De cele patru părți ale scutului cu marca țării sânt inițialele **М, Р, Ч, Я**, la 1411, **М, НР** (ligatură), **Ч, Я**, la 1390 și 1391.

În câțva deosebită de acestea este pecetea aplicată de Radu II pe documentul dela Brașov din 17 Mai 1421 (No. IV): † s. MIRCHE VOIVODE TRANSALPINI, BA[NI SEVERINIENSIS], DUCIS DE FUGARUS ET A[MLA]S (fără interpuncția originală). — O pecete mare cu legendă chirilică nu cunosc încă dela Mircea cel Bătrân.

Mihail I.

† **Иѡ Михаїлѡ воєвода**: *Io Mihail voevod* (c. 1415—1418).

Dela Mihail ni s'a păstrat și o pecete cu legendă latină, pe doc. din 22 Mai 1418, dat Sașilor din Cisnădie. După lectura lui Seyfert, legenda este aceasta: † s. MICHAEL, DEI GRATIA VOJVODA TRANSALPINUS. Mărimea nu este dată, iar emblema e descrisă așa: «einen seitwärts stehenden Raben auf freyem Felde, mit einem langen Kreutze im Schnabel, das unterhalb dem Querholz eine kugelförmige Gestalt hat. Oben zur rechten Seite ist die Sonne, zur Linken der Mond, und in demselben ein Stern» (Engel, Geschichte der Walachey, p. 41; e desigur vulturul, nu corbul).

¹⁾ Vezi p. L.

²⁾ În Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 322 și 473, pecețile dela 1390 și 1411 sânt cetite necomplet.

Radu II Praznaglava.

† IOAN+RAD+VOE+VODA (1421. 1424—1427).

† ИВАН РАДА ВОЕВОДА И ГЕС[П]ОДИ: Ioan Radul voevod și domn
(c. 1424—1427).

Dan II.

† YOAN DAN VEOVODA (1420—1424).

† ИВ ДАНЪ ВОЕВОДА: Io Dan voevod (1422. 1424. 1431).

† ИВАНЪ ДАНЪ ВОЕВОДА: Ioan Dan voevod (1427. c. 1427—31).

Pecetea cea mare a lui Dan II cu legendă latină și în litere unciale, dela 1424, e descrisă sub No. XI. Lectura dată acolo este hipotetică.

Alexandru-Aldea.

† ИВ АЛЕКСАНДРЪ ВОЕВОДА: Io Alexandru voevod (1432. 1431—33).

Exemplarul de sub No. Arh. 304 (No. XX) are și după ВОЕВОДА o cruce mai mică.

† ИВАНЪ АЛЕКСАНДРЪ ВОЕВОДА: Ioan Alexandru voevod (1432. 1431—33).

Vlad I Dracul.

a) Pecetea cea mică.

α) rotundă: † IOAN+WŁAD. WAYVOD[A] (1430—31).

S. IOANI+WŁAD+WAYVODA (1431. 1431—32. 1434.
1431[36]—33[37]).

*IOAN *WŁAD *WAYVODA (c. 1433—46).

S* IO[AN]I *WŁAD *[WAY]VODA (c. 1432—46); v. desemnul la D. Sturdza, Documentele dela Wiesbaden, pl. II.

β) ovală: αα) scurtă și culcată:

† ИВАН ВЛАДЪ ВОЕВОДА СИНЪ М.: Ioan Vlad voevod,
ful lui M(ircea) (c. 1433—37. 1438—44.
1438—46).

La unele exemplare, d. p. Arh. No. 154 și 176, se vede o cruce între A și A din ВЛАД: ВЛАТД.

ββ) lungăreață și dreaptă :

† Иванъ Владѣ ВОВНОВАДА СИН М.: *Ioan Vlad voevod, fiul lui M(ircea)* (c. 1433—46 și probabil c. 1438—44. c. 1441—44. 1444. 1445 Oct.—Dech.).

b) Pecetea cea mare.

[†] S. WLAD, FILIUS MERCE, TRANSALPINIS VAIVODA ET DOMINUS DE FOGARAS (1437, fără interpunctia originală; crucea dinaintea lui S. este ștearsă). Cf. legenda pe care o dă D-l D. Sturdza după cele două peceți ale lui Vlad Dracul dela 2 Aug. și 8 Sept. 1439 (Arh. Stat. și Arh. municipal din Lemberg): † s: WLAD: FILIUS: MERCE: TRANSALPINIS: VAIVODA: ET DOMINUS DE: FOGARAS¹⁾. «Transalpinis» însemnă aci «transalpinis partibus». Pe amândouă aceste peceți, de cele patru părți ale scutului, se citesc inițialele В, А, Я, Д = ВЛАД.

Vladislav II sau Vladislav Dan.

a) Pecetea cea mică.

† ИВ ВЛАДИСЛАВЪ ВОЕВОДА И ГИЬ : *Io Vladislav voevod și domn* (1451—52. 1452).

† ИВ ВЛАДИСЛАВЪ ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЬ СРОВОЛАХИНСКОИ : *Io Vladislav voevod și domn al Ungrovlahiei* (1451—56).

b) Pecetea cea mare.

Dela Vladislav II cunoaștem și o pecete mare din an. 1451, c. 9 cm. în diam., cu legenda: † ИВ ВЛАДИСЛАВ ВЕЛИКИ ВОЕВОДА И ГИЬ ВЪСЕН ЗЕМАН СРОВОЛАХИНСКОИ : *Io Vladislav, mare voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei* (Arh. Stat., doc. dela 1 Aug. 1451). De cele patru părți ale scutului se află sus ИВ, la stânga ВЛА, jos В; la dreapta e șters probabil ДСЛА.

¹⁾ Pe exemplarul dela Lemberg, pe care am avut ocazie să-l văd în vara trecută, Piekosiński, un distins cunoscător al sfragisticii și al paleografiei latine, citește WLAD: FILIUS: MERCE: TRANSALPINIS: VAIVODA: ET: DOMINUS: (restul e rupt; a fost probabil DE FOGARAS, căci lipsesc c. 10—12 litere, între care poate să intre și un semn de interpuncție la sfârșit). Pe exemplarul dela 2 Aug. 1439 din Arh. Stat. se citește, în original și în planșa reprodușă de D-l Sturdza, † s. WLAD: FILIUS: MERCE: TRANS[ALP]INIS VAIVO[DA ET DOMINUS] DE FOGARAS.

Vlad II Țepeș.

† LADISLAUS † D † G † WAYVODA † TRE † TRASALPINSIS ¹⁾ = Ladislaus, dei gracia wayvoda terre transalpinensis (1456—59. 1459—60. 1475. 1476. 1475—76. 1476—77).

† Іо Владъ воевода и гнѣ вкренъ земли Сѣгровлаχїнскон: *Io Vlad, vo:vod și domn a toată țara Ungrovlahiei* (1456. 1457. 1456—58 (59). 1458—59. 1456—62).

Se pare deci că pecetea cu legendă chirilică a întrebunțat-o Vlad Țepeș mai ales în prima domnie, pe când cea cu legendă latină se constată, afară de două cazuri, numai în timpul cât a petrecut în Ungaria și în a doua domnie. Dacă legenda ipotetică dată de mine sub NNo. LXVIII și LXX este exactă, ceea ce nu pot afirma, deoarece pecețile respective sânt foarte rău imprimate, atunci Vlad Țepeș a avut în prima domnie o altă pecete latinească decât cea cunoscută dintr'a doua: † IOAN WLAD. WAYVODA ET DOMINUS TRANSALPINUS. În cazul acesta numai legendele dela NNo. LXXIV și LXXVII, deasemenea foarte rău imprimate, ar fi de cetit ca celelalte din 1475—1477. Cf. Adaoșele dela p. 399.

O pecete mare dela Vlad Țepeș nu cunosc încă până acum.

Dan pretendentul.

† Печать Іо Дана воевода гнѣ: *pecetea lui Io Dan voevod, domn* (1459—1460).

Radu III cel Frumos.

† Іо Радоуль воевода гнѣ земли Сѣгровлаχїн: *Io Radul voevod, domn al țării Ungrovlahiei* (c. 1462—63. 1463—70. 1470). În pecetea de sub No. arh. 220 = LXXXIV (c. 1462—72) se citește РАДСА[к], ca și în cea dela 1467 din arh. Sibiului, ceea ce dă o variantă a legendei de mai sus: † Іо РАДСАК воевода гнѣ земли Сѣгровлаχїн. O altă legendă avea pecetea dela No. arh. 219 = LXXXVI, care era și ceva mai mare decât celelalte; ea este însă prea stricată ca să poată fi reconstituită.

¹⁾ Orig. în cursive.

Basaraba II cel Bătrân.

† Іѡнѣ Басарба воевода мастнѣ бжїеиѡ: *Ion Basar(a)ba voevod, din mila lui dumnezeu* (1474. 1475. 1475—76. 1474—76. 1476 1474—77).

† Іѡ Басараб воевда мастїа бжїа господнн: *Io Basarab voevod, din mila lui dumnezeu domn* (1477).

Basaraba III cel Tânăr.

a) † Іѡан воевода влашке земле Басараба: *Ioan voevod al Țării Românești, Basaraba* (1474).

b) † Печатъ Іѡан Басараб воевода: *pecetea lui Ioan Basarab voevod* (1477).

c) † Іѡ Басарба воевода земле влашке и гнѣ: *Io Basar(a)ba, voevod al Țării Românești și domn* (1477 sau 1478).

d) † Іѡ Басарба воевода мастїе бжїе гнѣ: *Io Basar(a)ba voevod, din mila lui dumnezeu domn* (c. 1478. 1479—80).

e) † Іѡ Басараб воевода мастїа бжїеа и господнн: *Io Basarab voevod, din mila lui dumnezeu, și domn* (c. 1478. c. 1478—79). În exemplarul de sub No. CXXXV varianta господнн (1481).

f) † Іѡ Басараб воевода мастїа бжїеа гнѣ (c. 1478—79. 1479 Dech.—1480 Ian. 1479—80. 1480). Aci poate să intre și exemplarul de sub No. CXXXVIII, unde ar fi de cetit Іѡ, nu Іѡн.

g) † Іѡ Басараб воевода мастїа бжїеа господнн (1481. 1478—82).

h) † Іѡ Басараб воевода мастїа бжїа господнн (1478 s. 1480—81).

i) † Іѡ Басараб воевода мастнѣ бжїе гнѣ (1478—82).

Această varietate de peceti mijlocii la Basaraba III trebuie să deștepte oarecare îndoială în exactitatea lecturilor, și cu drept cuvânt. Lăsând însă la o parte cele trei dela început, care după toate probabilitățile sânt din vremea când Basaraba nu domnea încă (1474—77) și se deosebesc de celelalte și prin faptul că două au în legenda lor terminul влашке земле, care nu se repetă în cele dintre 1477—82, iar una are la început cuvântul печатъ, care deasemenea nu se întâlnește în celelalte, — îndoiala devine mai temeinică când e vorba de celelalte șase tipuri. Trebuie să mărturisesc că la cetirea și întregirea acestor legende nu m'am preocupat de reducerea lor la tipuri cât se poate mai puține; am calculat la fiecare, după literile

păstrate și după mărimea lor, câte litere pot lipsi și așa le-am întregit. Presupunând însă că întregirile propuse nu sânt peste tot nimerite, cele nouă tipuri s'ar putea reduce la următoarele două principale :

a) Cele cu *господин* la sfârșit, unde *ин* în loc de *ин* este sigur ; tipurile e) g) și h) ar forma atunci un singur tip, admitând că c din *мастѣа* dela tipul h) există și la celelalte două, dar fiind foarte mic, subțire și aruncat deasupra șirului, nu s'a imprimat pe pecete. E de notat că în general pecețile lui Basaraba III au litere subțiri și șterse, din pricină că matricele n'au fost săpate destul de adânc. Fiindcă *господин* la tipul e) (No. CXI) e foarte clar, tipurile g) și h) ar fi de întregit tot așa, cu *г* înainte de *господин*. Dar și No. CXXXV are foarte clar *господин*, în loc de *господин*. Astfel, nedumerirea tot rămâne.

b) Cele cu *гнѣ* la sfârșit, care la multe e neîndoelnic. Aci însă cele trei variante d) f) i) nu pot fi reduse la una, întru cât deosebiriile sânt foarte clare, atât în nume — tipul d) *Басараба*, tipul f) și i) *Басараб* —, cât și în formele instrumentalului dela *милость вожѣа*; numai *воевода*, în loc de *воевода*, este comun.

Documentele interne ale lui Basaraba III nu ne ajută să ieșim din această încurcătură; toate câte le cunosc au pecețile pierdute sau stricate; cea mai bine conservată e cea dela Acad. Rom. pe documentul din 16 Aug. 1481, aceasta însă e a lui Vlad Călugărul și se vede a fi fost lipită posterior; legenda ei este: † *Іу Влад . . . мастнѣо вжнѣ . . . подник* (3.5 cm. în diam.).

O pecete mare dela Basaraba III nu se cunoaște.

Mircea pretendentul, fiul natural al lui Vlad Dracul.

† *Іу Мирче воевода милостнѣо вжнѣ и гнѣ* : *Io Mirce voevod, din mila lui dumnezeu, și domn* (1481).

Vlad III Călugărul.

† *Іу Влад воевода мастнѣ вжнѣ и гнѣ* : *Io Vlad voevod, din mila lui dumnezeu, și domn* (1481).

† *Іу Влад воевода мастнѣ вжнѣ господо* : *Io Vlad voevod, din mila lui dumnezeu domn* (1481. 1482. c. 1482—83. 1482—96); cf. și No. XCVII dela Basaraba II Bătrânul, pe care e lipită aceeași pecete a lui Vlad Călugărul, dar cu *Владѣ* în loc de *Влад* în legendă.

† ИВ БЛАД ВОЕВОДА МАСТНО БЖНО И ГОСПОДИНЬ: *Io Vlad voevod, din mila lui dumnezeu, și domn* (1482. c. 1483—84. c. 1484. c. 1482—87. c. 1491—92. 1492. 1493. 1494. 1495. 1495—96. 1482—96).

Avem așa dar trei peceti mijlocii de-ale lui Vlad Călugărul: una din 1481 (Iulie—August), a doua din primii ani ai domniei sale, c. 1481—83 (No. CLXXV s'a presupus dar cu drept cuvânt că e dela începutul domniei lui) și a treia, care rămâne constantă în tot timpul domniei, dela 1482—96.

Radu IV cel Mare.

a) Pecetea cea mică.

a) † ИВ РАДСА ВОЕВОДА МИЛОСТНО БЖНО И ГОСПОДИН: *Io Radul voevod, din mila lui dumnezeu, și domn* (1496—97. 1498. 1500. 1504. 1505. 1504 s. 1507. c. 1503—08. 1507. 1507—08. 1508. 1496—1507).

b) † ИВ РАДСА ВОЕВОДА МАСТНО БЖНО И ГОСПОДИН (1498).

c) † ИВ РАДСА ВОЕВОДА МАСТНО БЖНО И ГОСПОДИН (1504 s. 1507).

d) † ИВ РАДСА ВОЕВОДА МИЛОСТНО БЖНО И ГОСПОДИН (1496—1507).

Deosebirea între cele patru tipuri de peceti ale lui Radu cel Mare este numai în ortografia cuvântului МИЛОСТНО. Tipurile b) și d) sânt probabil din primii ani ai domniei, c) de pela 1504 și a) din tot timpul domniei lui. БЖНО dela No. СХСIII e de cetit prin urmare БЖНО, întru cât aceasta e forma constantă în toate celelalte.

b) Pecetea cea mare.

† ИВ РАДСАК ВОЕВОДА И ГНЬ ВЗСЕН ЗЕМАН СГРОВЛАХИНСКОИ СНЬ БЛАДА ВЕЛНКАГО ВОЕВОДА: *Io Radul voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui Vlad al marelui voevod* (1507). Cf. cu aceasta exemplarele din 23 Martie 1497, 25 Ianuarie 1499 și Mai 1502 dela Arh. Stat. și cel dela Acad. Rom., rupt dela documentul la care fusese atârnat și cu data greșită 7001 pe învelișul de ceară albă.

Mihnea I.

Pecetile lui Mihnea I au toate (trei în arh. Brașovului, una în arh. Sibiului) legenda: † ИВ БЛАД ВОЕВОДА МАСТНО БЖНО И ГОСПОДИНЬ ЗЕМАН СГРОС: *Io Vlad voevod, din mila lui dumnezeu, și domn al țării Ungrovlahiei* (1508—09). Aceasta nu e nici pecetea lui Vlad Tepeș, nici a lui Vlad Călugărul.

Soția lui Mihnea are la 1511, în pecetea ei de inel, legenda: † ГОСПОЖДЕ ВОИКА МИХНЕВЬ: [pecetea] doamnei Voica, a lui Mihnea.

Vlad IV cel Tânăr sau Vlăduță.

a) Pecetea cea mică.

† ИВ ВЛАДА ВОЕВОДА МАТНЮ БЖНЮ И ГОСПОДИН : *Io Vlad voevod, din mila lui Dumnezeu, și domn* (c. 1511).

† СІИ ПЕЧАТ ИВ ВЛАДА ВОЕВОДА МАЛАДИ И ГНЬ . : *această pecete (e) a lui Io Vlad voevod cel Tânăr și domn* (1510—12).

b) Pecetea cea mare.

† ИВ ВЛАДА^{СА} ВОЕВОДА И ГНЬ ВЗСЕН ЗЕМАН СРГРОВЛАХНЕСКОИ СНЬ ВЛАДА ВЕЛНКАГО ВОЕВОДА : *Io Vladul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui Vlad al marelui voevod* (1511).

Mircea pretendentul, fiul lui Mihnea I.

† ИВ МИРЧК ВОЕВОДА СНЬ ИВ МИХИЧ ВОЕВОДА : *Io Mircea voevod, fiul lui Io Mihnea voevod* (c. 1511—1513, după o scrisoare fără dată din arh. Sibiului; în scrisorile dela Brașov pecetele sânt stricate cu totul, iar la una (No. arh. 14) este pusă în locul celei originale pecetea lui Radu dela Afumați (2.8 cm. în diam.), cu legenda: † ИВ РАДА ВОЕВОДА БЖНЮ МАТНЮ ГНЬ ВЛАШКИ.

Basaraba IV Neagoe.

a) Pecetea cea mică.

† МАТНЮ БЖНЮ ИВ БАСАРАБА ВОЕВОДА И ГНЬ : *din mila lui Dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn* (1512—21).

La unele exemplare se vede după гнь o rozetă.

† ИВ БАСАРАБА ВОЕВОДА МАТНЮ БЖНЮ И ГОСПОДИНЬ : *Io Basarab voevod, din mila lui Dumnezeu, și domn* (1512—21).

b) Pecetea cea mare.

† ИВ БАСАРАБА ВОЕВОДА, МАЛОСТІА БЖІЕ И ГОСПОДИНЬ . ВЗСЕН ЗЕМАН СРГРОВЛАХНЕСКОИ СНЬ БАСАРАБА ВОЕВОДА : *Io Basaraba voevod, din mila lui Dumnezeu domn a toată țara Ungrovlahiei, fiu al lui Basaraba voevod* (1517).

Teodosie.

† МАТНЮ БЖНЮ ИВА ΘΕΩΔΟΣΙΕ ВОЕДА И ГНЬ : *din mila lui Dumnezeu Io(a)n Teodosie, voe(vo)d și domn* (1522 Ianuarie, după o scrisoare din arh. Sibiului; cele dela Brașov sânt toate stricate, afară de cea dela No. 488=CCXLIX pe scrisoarea lui Ștefin).

Vladislav III.

† ІВ ВЛАДИСЛАВЪ ВОЕВОДА БЖІЮ МАТІЮ ГДНЬ ВЛАШ.: *Io Vladislav voevod, din mila lui Dumnezeu domn român* (1524). Cf. documentul din 30 Mai 1525 dela Arh. Stat., pe a cărui pecete mijlocie se poate ceti încă: † ІВ... ВОЕВОДА БЖ... ВЛАШ. †.

No. arh. 29 (1523—24) are pecetea lui Vladislav II, deslipită recent dela No. 25 sau 28 și pusă greșit aci; legenda: † ІВ ВЛАДИСЛАВЪ [ВОЕВОДА] И [Г]НЬ.

Radu V dela Afumați.

† ІВ РАДША ВОЕВОДА БЖІЮ МАТІЮ ГНЬ ВЛАШКИ: *Io Radul voevod, din mila lui Dumnezeu domn român* (1521—29). РАДША poate fi cetit și РАДОУА, intru cât orig. are cunoscuta ligatură АДШ, care poate fi deslegată în amândouă felurile; БЖІЮ МАТІЮ pare a fi în unele exemplare БЖІЮ МАТІЮ, cu ligatură ІЮ: e foarte greu de hotărît dacă trebuie desfăcută ІЮ sau ІЮ.

† ІВ РАДША ВОЕВОДА НОВАГО И ГНЬ ВЛАШКЫ: *Io Radul voevod cel Nou și domn român* (1521—29). Cf. aceeaș legendă în documentul dela 2 Sept. 1528 dela Acad. Rom. și în două documente fără dată dela Arh. Stat. (Tismana, pach. 6; Epp. Buzăului, pach. 37: comunicate de d-l Stoica Nicolaescu).

Un document din 18 Mai 1526 dela Acad. Rom. are pecetea lui Radu Paisie, de c. 3.8 cm. în diam., cu legenda: † ПЕЧАТ ІВ РАДША ВОЕВОДА И ГНЬ ВЛАШКОИ ЗЕМЛИ: *pecetea lui Io Radul voevod și domn al Țării Românești*. Cele două corpuri sânt întregi, iar între ele o tulpină de crin cu câte două frunze de ambele laturi. A fost lipită mai târziu în locul celei originale pierdute.

M o i s i.

† ПЕЧАТ ІВ МОИСИ ВОЕВОДА И ГНЬ. ВЛА.: *pecetea lui Io Moisi, voevod și domn român* (1529—30; ВЛА. = ВЛАШКИ).

† ПЕЧАТ ІВ МОИСИ ВВЕВОДА [И ГНЬ ВЛА]ШКИ (1529).

Vlad V.

† СІИ ПЕЧАТ ІВ ВЛАДА ВОЕВОДА МЛАДИ И ГНЬ: *această pecete (e) a lui Io Vlad voevod cel Tânăr și domn* (1530. 1531).

Vlad VI.

† Ив Блад воивода снъ [Радса воивоа] и гнъ : *Io Vlad voevod, fiul lui Radul voevod și domn* (c. 1533—35). Cf. aceeaș pecete într'un doc. fără an dela Arh. Stat., prin care se cedează Tismenei vama Calafatului (10 Ian.), și în care se citește: † Ив Блад во... și la sfârșit [г]нъ. O altă pecete din 15 Noemv. 1533 are legenda: † Ив Блад воивода снъ Радса воивода (Arh. Stat.). NNo. arh. 140 și 201, în a căror pecetei se poate ceti numai ... Бладъ нъ și † Ив Бладъ... sânt probabil ale aceluiaș domn.

Pecetea dintâiu o mai găsim pe un document din 18 Martie 1523 (Acad. Rom.): † Ив Блад воивода снъ Радса [воивода] и гнъ ; cuvântul воивода având ligatura ив, poate fi cetit și воивода.

Radu VI Paisie.

† Печат Ив Радса воивода и гнъ власкон земан : *pecetea lui Io Radul, voevod și domn al Țării Românești* (1535—45). Întocmai aceeaș legendă o are tiparul peceții lui Radu Paisie dela Academia Română. Cf. și exemplarul dela 7 Iulie 1544 din Arh. Stat.: † печат Ив Радса воивода] и гнъ власкон земан[:].

Marco, fiul lui Radu Paisie, care se vede a fi ținut locul tatălui său când acesta lipsea din țară, are legenda: † снн печат Ив Марко воивода и гнъ [в]ашкон: *această pecete (e) a lui Io Marco, voevod și domn român* (1542).

Mircea II Ciobanul.

† Печат Ив Мирчи воивода и гнъ власкон з. (з. = земан): *pecetea lui Io Mircea, voevod și domn al Țării Românești* (1545—52. 1558—59).

† Печат Ив Мирча воивода и гнъ власкон земан (c. 1545—50). Мирча poate fi transcris și Мирча, căci are ligatura ир.

Pătrașcu cel Bun.

† Снн печат Ив Петрашко воивода и гнъ власки: *această pecete (e) a lui Io Petrașco, voevod și domn român* (1554. 1555). Cf. pecetea dela 3 Aprilie 1556 din Arh. Stat.: † печат Ив Петрашко воивода и гнъ власки.

Legenda peceții celei mari a lui Pătrașcu o cunoaștem din tiparul reprodus de Dr. Veress, Izabella királyné 1519—1559, Budapest 1902, p. 423. E următoarea: † сѣн хрисорса Іу Петрашко воевода и гнѣ вксен земаи сѣровлахицких: *această pecete (e) a lui Io Petrașco, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei.*

Mihnea Turcitul.

† Печат Іу Мухиѣ воевода гнѣ влашкоѣ: *pecetea lui Io Mihnea voevod, domn român (1582).* Aceeaș legendă o au pecețile lui Mihnea dela 20 Iunie 1578 (Acad. Rom.), 15 Iulie 1579 și 23 Aprilie 1581 (Arh. Stat.), cu deosebire că în acestea pare a fi гнѣ; de altmintrelea și ligatura din pecetea dela Brașov ar putea fi desfăcută гнѣ, întru cât liniuța dela mijloc a lui н nu se vede clar ¹⁾. În două exemplare dela Arh. Stat. (15 Aprilie 1579 și 10 Iulie 1586) se citește lămurit: † печат Іу Мухиѣ воевода гнѣ влашкоѣ, pe când în cel dela Acad. Rom. din 10 Aprilie 1582 se citește: † печат Іу Мухиѣ воевода гнѣ влашкоѣ.

Pecețile cu emblemă dublă ale acestui domn au altă legendă: † милостно вожню Іу Мухиѣ воевода † (1587 Ian. 5 și Dech. 16; 1589 Ian. 28; 1590 Iunie 18: Arh. Stat.; cf. doc. din 22 Mai 1588 la Acad. Rom.).

Dela domnii dintre Pătrașcu cel Bun și Mihnea Turcitul nu se găsesc scrisori în arhivul Brașovului; pecețile lor însă, așa cum le cunoaștem din actele interne, nu se depărtează, în ce privește legenda, de tipurile cunoscute până aci. Așa d. p. Petru Șchiopul are pe două peceți dela Aug. 1560 și 14 Apr. 1568 (Arh. Stat.) legenda: † печать Іу Петръ воевода и гнѣ влашкоѣ з.: *pecetea lui Io Petru, voevod și domn al Țării Românești* (з. = земаи, ca în pecetea lui Mircea Ciobanul), iar pe una dela 20 Noemv. 1567 (Arh. Stat.): † печат Іу Петръ воевода и гнѣ влашкоѣ, unde з. poate să fi rămas neimprimat.

În pecețile lui Alexandru Mircea găsim următoarele legende: † печат Іу Алаѣмидръ воевода гнѣ влашки: *pecetea lui Io Alexandru voevod, domn român* (1569 Oct. 4 și Dech. 17: prima în Arh. Stat., a doua la Acad. Rom.; 1570 Dech. 14 și 1571 Iulie 11: Arh. Stat.; cf. și documentul fără an, 7 Sept., dela Alexandru, în care se văd

¹⁾ Pe un exemplar din 4 Aprilie 1581 (Arh. Stat.) se vede гнѣ: † печат Іу Мухиѣ воевода гнѣ влашкоѣ (cf. un alt exemplar din 1590 în manualul d-lui Tocilescu, p. 260).

bine la sfârșit . . . ОД ГИЬ ВЛАШКІ: Arh. Stat., Mitropolia București XXXVI, 14); † печат Іуу Алѣксандръ воєвода и ГИЬ ВЛАШКОЕ (1572 Ian. 19: Acad. Rom.); † печат Іуу Алѣксандръ воєвод ГИЬ ВЛАШКОЕ (1575 Noemv. 13 și 1577 Apr. 19: Arh. Stat.; 1573 Aug. 12 ¹⁾) și 1577 Apr. 29: Acad. Rom.).

Trecând la *emblemă* peceților domnești, trebuie să distingem două feluri de peceți: a) cele cu două capete, busturi sau corpuri, b) cele cu vultur sau corb. Amândouă se ivesc în acelaș timp și par a fi deopotrivă de vechi.

Cele două capete încoronate se găsesc pe pecețile mici ale lui Mircea dela 1403, 1411 și 1413, pe a lui Radu Praznaglava din 21 Noemvrie 1421, pe ale lui Dan II, pe ale lui Alexandru-Aldea (v. cele două reproduceri din publicația citată a d-lui Sturdza), pe ale lui Vlad Dracul, atât pe cele rotunde cu legendă latină (NNo. arh. 167 și 185), cele mai frumoase din toate și în care se distinge un cap de femeie și unul de bărbat, cât și pe cele ovale cu legendă chirilică, d. p. NNo. arh. 171 și 178, ca să citez numai acelea unde figurile sânt lămurite.

Coroanele au trei colțuri, care în pecetea cea mică rotundă a lui Vlad Dracul sânt transformate în trei flori de crin bine desemnate; o a patra se ascunde, după d-l Sturdza, în dosul uneia din cele trei.

Pe pecețile lui Radu Praznaglava și Alexandru-Aldea se vede, la dreapta și la stânga capetelor, câte o steluță.

Capetele au forma de profile întoarse unul spre altul; în pecetea cea mică rotundă a lui Vlad Dracul profilele sânt frumoase; în celelalte ele sânt foarte urite și așa de neindemânatic desemnate, încât nu se poate ști dacă unul e femeesc și celălalt bărbătesc. Între profile se vede în pecetea lui Vlad Dracul o tulpină de crin cu câte cinci rânduri de frunze de amândouă laturile și o floare cu trei frunze în vârf, în felul celor de pe monetele lui Petru Mușat și de pe unele peceți contimporane din Ungaria: este crinul heraldic, caracteristic peceților și monetelor din timpul Angevinilor.

Cam pela jumătatea sec. XV cele două capete se transformă în două busturi, care se completează din ce în ce mai mult, cuprinzând întâiu pieptul până la brâu, apoi picioarele pe jumătate și în sfârșit corpul întreg, îmbrăcat în hlamidă lungă până la călcâe. Forma de bust se poate observa pe pecețile lui Vladislav II (1451—56) și pe

¹⁾ Aceasta poate să aibă ГИЬ, în loc de ГИЬ.

pecetea lui Basaraba cel Bătrân dela 1475, unde busturile merg până la brâu: capetele sânt și aci încoronate, iar între busturi, în locul crinului, este un pom ce seamănă a brad sau chiparos și care rămâne de-aci înainte constant în tot cursul sec. XV și XVI. Pecetea lui Vlad Țepeș dela 1475 și 1476 are deasemenea două busturi încoronate, cel dela dreapta pare de femeie, iar în mijloc pomul.

În pecetea lui Vlad Călugărul dela c. 1495—96, reproducă de d-l Sturdza, busturile sânt transformate în corpuri întregi; ele rămân deaci înainte așa în toate pecețile mijlocii, afară doar de rare excepțiuni, ce s'ar descoperi în urmă. Figurile întregi sânt d. p. pe pecețile lui Vladislav III (Arh. No. 27), pe ale lui Radu dela Afumați (Arh. No. 241, 246, 295 ș. a.), Radu Paisie (Arh. No. 287) și fiul său Marco (Arh. No. 315), Pătrașcu (Arh. No. 318) și Mihnea Turcitul (Arh. No. 321: aci se văd și picioarele ieșite de sub hlamidă, ca în pecețile dela 1582 și 1588 dela Acad. Rom.).

Excepție dela acest tip de emblemă face a) pecetea cea mică a lui Mihail I (Arh. No. 217), cu un singur cap încoronat: coroana are și aci trei flori de crin, desemnul este însă altul decât la pecetea lui Vlad Dracul: foile de crin par a fi niște cruciulițe; b) pecetea lui Dan pretendentul dela 1460, cu un singur bust încoronat, cu sceptru și glob în mână — imitație după pecetea *împărătească* a lui Sigismund — și un corb cu crucea în cioc stând pe o stâncă (sau pe un scut).

Al doilea fel de emblemă este vulturul cu crucea în cioc. Îl găsim pe pecețile lui Mircea cel Bătrân dela 1390, 1391 și 1411, pe a lui Vlad pretendentul dela 1396, pe a lui Dan II din 1424, pe ale lui Vlad Dracul din 1437 și 1439, pe ale lui Radu IV, Vlăduță, Neagoe Basaraba și ale domnilor următori; cf. și pecetea Voichii, soția lui Mihnea, dela 1511 (No. arh. 320). El se afla de sigur și pe pecetea dela 1368 a lui Vladislav I. Între diferitele exemplare ale acestei embleme se constată unele deosebiri de ornamentică; în fond ea rămâne însă aceeași. Astfel la unele crucea este simplă (ca la Mircea cel Bătrân), la altele dublă (ca la Vlad Dracul), iar steluța și semiluna (soarele și luna) sânt la unele de partea stângă a vulturului, la altele de partea dreaptă a lui.

Spre sfârșitul sec. XVI se ivește în Țara Românească și o a treia emblemă, în care se contopesc cele două tipuri, pe care până aci le-am găsit izolate, pe cel dintâiu în pecețile mici, pe al doilea în cele mari. În documentele dela Brașov am găsit această nouă

emblemă întâiaș dată în pecetea lui Radu Mihnea dela 12 Sept. 1612 (Arh. No. 772): ea constă din cele două corpuri întregi, îmbrăcate în caftane lungi până la călcăe și cu capetele încoronate, între ele pomul, iar deasupra pomului vulturul sau corbul cu crucea în cioc și cu aripile întinse; deadreapta și deastânga crucei soarele și luna. Ornamentica e ceva mai bogată decât în pecețile cele vechi, diametrul ceva mai mare, c. 4 $\frac{1}{2}$ cm., iar legenda: † ІУ РАДСА ВОЕВОДА СІНЬ МІХИИ К ВОД БЖІЕ МАТІЕ ГИК ЗЕМЛЕ ВЛАШКОЕ: *Io Radul voevod, fiul lui Mihnea voevod, din mila lui Dumnezeu domn al Țării Românești.*

Înainte de Radu Mihnea această pecete e întrebuințată de Mihnea Turcitul. În Arh. Stat. avem mai multe exemplare bine păstrate, d. p. dela 5 Ian. și 16 Dech. 1587, 28 Ian. 1589, 18 Iunie 1590; unele au între cele două elemente ale emblemei o bandă; legenda marginală e: † МИЛОСТНО ВОЖНО ІУ МІХИИ К ВОЕВОДА. Cf. o reproducere la d-l Gr. Tocilescu, *Manual de istoria română*, ed. 2 (1900), p. 260, fără dată și cu legenda: † МИЛОСТНО ВОЖНО ІУ МІХИИ К ВОЕВОДА; aceeași în Rev. p. ist., arh. și filolog., vol. I, p. 190.

Aceasta e pecetea obișnuită a lui Mihai Viteazul. Cel mai vechiu exemplar ce cunosc e pe documentul dela 7 Iulie 1593 (Arh. Stat.), cu legenda marginală: [†] М. В. ІУ МІХАИ К ВОЕВОДА și după ВОЕВОДА probabil data ștearsă. Un exemplar dela 1594 e reproduș în manualul d-lui Tocilescu, p. 293, cu legenda: † М. ВЖ. ІУ МІХАИ К ВОЕВОДА [А] В Л. ЗРВ.; cf. Revista p. ist., arh. și filolog., vol. II, p. 309. În doc. dela 29 Aug. 1594 (Arh. Stat.) se citește: † М. В. ІУ МІХАИ К ВОЕВОДА В. ЗРВ. Unele au și pe banda dela mijloc cuvintele: † САМА БЖІЕ МАСРДІЕ: *însăși mila lui Dumnezeu*, într'o redacție mai rea М. ВЖ. МАСРДІЕ, sau МАРДІЕ, sau МАРДІЕ. Vezi exemplarele dela 7 Mai 1598, 1 Sept. 1599 la Acad. Rom., 25 Martie 1600 la Arh. Stat. САМА БЖІЕ МАСРДІЕ se vede foarte lămurit pe pecetea lui Simeon Movilă dela 20 Apr. 1601 (Arh. Stat.); așa va fi și în pecetea lui Radu Mihnea, reprodușă de d-l Tocilescu în manualul citat, p. 331, unde e desemnat însă МАСРДІЕ (o formă imposibilă).

Cu neînsemnate variante în redacția legendei și în ornamentică, acest al treilea tip de pecete este întrebuințat dela Mihai Viteazul încoace de mai toți domnii Țării Românești din sec. XVII. Vezi reproducerea din manualul d-lui Tocilescu, p. 331, 333, 335, și cele din Revista pentru istorie, arheologie și filologie, vol. III, p. 211 (a lui Nicolae, fiul lui Mihai Viteazul, 1600), p. 215 (a lui Radu Șerban,

1604), p. 220 (a lui Gavriil Movilă, 1618), p. 223 (a lui Alexandru Radu, 1624), p. 229 (a lui Matei Basaraba, 1637) ¹⁾.

Ce semnificare să fi avut aceste embleme?

D-l D. Sturdza a presupus, în broșura asupra documentelor dela Wiesbaden, că cele două capete, transformate întâiu în busturi, apoi în corpuri întregi, reprezintă pe *sfinții Constantin și Elena*, patronii Țării Românești, și sânt emblema *peceților particulare* ale domnilor, pe când *vulturul* ²⁾ cu crucea în cioc e *stema țării*.

Faptul că vulturul cu crucea în cioc se găsește de obicei în pecețile cele mari, pe când cele două capete, busturi sau corpuri se găsesc exclusiv în cele mici, confirmă presupunerea d-lui Sturdza. Este știut că și pecețile particulare ale suveranilor din apusul Europei sau așa zisele peceți secrete, pe care aceștia le puneau câte odată în loc de pecetea statului, când n'o aveau pe aceasta la îndemână, sau alătura de ea, spre mai deplină confirmare a actului sau în semn de deosebită favoare, erau totdeauna peceți mici, uneori foarte mici. E natural să găsim și la noi același lucru: o pecete a statului și o pecete particulară a domnului. Avem chiar acte întărite cu amân-

¹⁾ În «Documente și Regeste» admisesem că cel mai vechiu exemplar de pecete cu emblemă dublă este dela Radu Paisie din 20 Iunie 1537. Examinând însă din nou pecetea acestui hrisov (trecut în inventarul Arh. Stat. cu data de 20 Iulie), am constatat că ea nu e a lui Radu Paisie, ci a lui Radu Mihnea; a fost deci cusută ulterior la hrisovul din 1537,—un obicei pe care l-am constatat adeseori în Țara Românească. Legenda este identică cu cea dela Brașov din 1612: *† ІѠ РАДША ВОКРОДА СЪН МЛХИИ (И ВОД), БЖІЕ МАТІЕ ГИЪ ЗЕМЛЕ ВЛАШКОЕ*. Cf. exemplarul din Arh. Stat. dela 12 Fevr. 1615: *† ІѠ РАДША ВОКРОДА СЪН МЛХИИ (S. МЛХИИ) ВОД, БЖІЕ МАТІЕ ГИЪ ЗЕМЛЕ ВЛАШКОЕ*.

²⁾ Că la început era vulturul, nu corbul, nu încapе îndocală; aceasta se vede din pecețile lui Mircea cel Bătrân și Vlad Dracul, ca și din monetele cele vechi ale Țării Românești: ale lui Vladislav I, Radu, tatăl lui Mircea, Dan I, Mircea cel Bătrân, Mihail I, Radu Praznaglava, Vladislav II, Radu cel Mare. Vezi reproducerile din *Magnum Etymologicum* al d-lui Hasdeu, vol. III, art. *ban*, tab. A. și B.—Din cele trei monete cu legendă I. *av.* *† ІѠВАН ВЛАТИ, rev.* *† ІѠВАН ВЛАТИСАА ВОКРОДА* (col. 2.444, No. 10), 2. *av.* *† ІѠ ВЛАДИСАА, rev.* *† ІѠ ВЛАДИСААХ ВОКРОДА* (col. 2.445, No. 13) și 3. *av.* *† ІѠ ВЛАДИСАА ВОД, rev.* *† ІѠ ВЛАДИСАА ВОКРОДА ГИЪ (=ГИЪ; col. 2.445, No. 15)*, pe care d-l Sturdza le atribuе lui Vlad Dracul, Vlad Țepeș și Vlăduță, pe cele două dintâiu le-aș atribuи lui Vladislav II (1447—1456), iar pe a treia lui Vladislav III (1523—1525), deoarece nu se constată de nicăiri ca Vlad Dracul sau Vlăduță să fi purtat și numele Vladislav. Se poate să fie însă toate dela Vladislav II, care a domnit opt ani, pe când Vladislav al III n'a domnit nici doi ani deplin și nici aceștia în liniște. Moneta lui Vladislav III (tabela B, V) samănă foarte mult cu cea atribuită de d-l Sturdza lui Radu cel Mare (tabela B, IV).

două pecețile: așa e tratatul lui Mircea cu regele Poloniei dela 1411, care pe lângă pecetea cea mare cu legendă latină are și pecetea cea mică cu legendă chirilică, atârnate amândouă de pergament.

Așa e și în Moldova. În actul homagial al lui Roman din 1393 (cătră Vladislav Jagiello) pecetea cea mare (7 $\frac{1}{2}$ cm. în diam.), cu legenda: † ПЕЧАТЬ ІУ РОМАНА ВОЕВОДЫ ЗЕМЛѢ МОЛДАВЬСКОИ, are în dosul ei imprimată pecetea cea mică (c. 2 cm. în diam.), cu legenda: † [ІУ] РОМАНЪ ВОЕВОД[А], amândouă în ceară verde ¹⁾. Tot așa actul homagial al lui Ștefan din 1395 (Uljanickij, p. 8—9; Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 817—819) are pecetea cea mare (7 $\frac{1}{2}$ cm. în diam.), cu legenda: † ПЕЧАТЬ ІУ ШТЕФАНА ВОЕВОДЫ ЗЕМЛѢ МОЛДАВЬСКОЕ, pe dosul căreia e imprimată pecetea cea mică (c. 2 cm. în diam.), cu legenda: † ПЕЧАТЬ ШТЕФАНА ВОЕВОДЫ, amândouă în ceară verde ²⁾.

Se poate dar admite că pecetea cea mare e a statului, iar cea mică a domnului. E mai greu de explicat originea și semnificarea lor.

În «Documente și Regeste» am primit interpretarea d-lui Sturdza, că cele două capete, busturi sau corpuri reprezintă pe sfinții Constantin și Elena; sânt însă motive puternice care mă fac să mă în- doesc acum de exactitatea ei.

Întâiu de toate, pe pecețile cele mai vechi, d. p. pe ale lui Mircea, amândouă capetele sânt de bărbat, iar coroanele în trei colțuri sânt coroane domnești, nu de sfinți. Numai în pecetea cea mică rotundă a lui Vlad Dracul și în pecetea cu legendă latină a lui Vlad Țepeș se distinge capul de femeie de cel de bărbat.

Al doilea, în pecețile bizantine ce au putut sluji de modele domnilor noștri, nu găsesc pe sfinții Constantin și Elena, ci, pe cât le cunosc din materialele publicate de Schlumberger, pe împărat și împărăteasă, sau doi împărați ³⁾. Tot așa în cele două bulle ce ni s'au

¹⁾ Nici în Uljanickij, p. 6—7, nici în Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 816, nu se pomenește de pecetea cea mică.

²⁾ Pecetea cea mică e în cazul acesta un «contrasigillum», deși la noi ea nu avea toate caracterele sigilului secret din apus; v. Giry, Manuel de diplomatique, p. 641 și urm. — Între lecturile mele și ale d-lui Kaluzniacki, care le dă după fotografiile Academiei Române, sânt unele deosebiri de ortografie; eu le-am luat la 1890 după originale, fără să le fi putut controla de atunci încoace.

³⁾ G. Schlumberger, Sigillographie de l'empire byzantin, Paris MDCCC LXXXIV, p. 417 sq. — Când e vorba de sfinți pe monetele bizantine, se distinge foarte bine aureola de sfânt de coroana împărătească; v. d. p. I. Sabatier, Description générale des monnaies byzantines, vol. I, pl. LVII.

păstrat dela țarii Ioan Alexandru și Ioan Șișman (1 Dech. 1347 și 21 Sept. 1378) găsim la cea dintâiu de o parte pe Isus Hristos — lucru foarte obișnuit în pecetile bizantine, în care pe lângă Hristos se mai ivește Maica Domnului, Sf. Dimitrie sau Sf. Gheorghe, — de alta pe Alexandru, iar la a doua de o parte pe Sf. Ioan din Ryla, de alta pe Șișman ¹⁾). Bulla lui Alexandru are pe de margini și legenda: [†] ІУ АЛЕХАНДР ЦРЬ КАЗГАРОМЪ.

În monetele țarilor bulgari deasemenea: cele două corpuri stând în picioare și despărțite printr'un prapor (steag) sânt sau țarul și țarița — moneta lui Mihail Asan are chiar legenda: Ц. МИХАИЛ, Ц. ГРИНА — sau cei doi frați Petru și Asan, cum presupune Iliev, căci ambele corpuri sânt bărbătești; în unele exemplare se disting și bărbile ²⁾). Emblema pecetilor muntenești samănă foarte mult cu această emblemă bulgărească; ea poate să-i fi slujit de model.

Bulgarii își găsiseră și ei modelul în monetele bizantine. Foarte multe din acestea au pe o parte două busturi sau două corpuri întregi (stând în picioare sau șezând în tron, cu labarum și cu sceptrul în mâni), iar în mijlocul lor o cruce sau un prapur. Astfel sânt d. p. monetele lui Mihail II și Constantin II (Sabatier, II, pl. XLII), ale lui Vasilie și Constantin (ibid., pl. XLIV) și ale altor împărați ce le-au succedat (ibid., pl. XLIV și urm.); ca desemn mai asemănătoare cu cele bulgărești sânt monetele din timpul lui Andronic II Paleologul, d. p. ale lui Andronic II și Mihail IX (ibid., pl. LX), sau ale lui Andronic II și Andronic III (ibid., pl. LXI) ³⁾.

Cât pentru vultur, el pare a fi împrumutat dela Bizantini. Se găsește, ce e drept, și pe o monetă a lui Sracimir, țarul bulgar din Vidin, însă cu două capete (Iliev, l. c., tab. IV, No. 58). În Țara Românească e cel puțin tot atât de vechiu. De model a putut să-i servească vulturul cu crucea deasupra ciocului de pe unele monete bizantine, d. p. ale lui Zeno Isauricul, 474—491, în care el are aceeaș poziție ca în pecetile

¹⁾ I. Sreznevskij, Svěděníja i Zamětki, LXXXI (1879), p. 34.—C. Jireček, Geschichte der Bulgaren, p. 409.

²⁾ Reproduseri după monete bulgărești se găsesc la Ljubić, Opis jugoslaven-skich novaca, Zagreb 1875, tabelele, și la A. T. Iliev, Bŭlgarska numismatika, în Sbornik, vol. I (Sofia 1889), p. 97 sq. și tabelele.

³⁾ D-l Torga e de părere că cele două figuri din monetele bizantine reprezintă unitatea imperiului roman, cu cei doi împărați, și că emblemele bulgărești și românești sânt o imitație a acestora. Românii și Brașovul (sub presă), p. 6, n. 2.

noastre: cu capul întors spre stânga sau spre dreapta ¹⁾, sau ale lui Vasilie Comnenul, 1333—1340, în care mai are și o cruce în cap ²⁾.

El se găsește și într'o sumă de peceți de-ale marilor dignitari bizantini, fie singur (Schlumberger, l. c., p. 86, 114, 449), fie cu o stea-luță (p. 86, 87), fie cu un monogram în formă de cruce deasupra capului, ca d. p. în pecetea consulului Zaharia din sec. VI—VII (p. 479), fie cu o secure în gât (p. 27) sau cu o ramură în cioc (p. 27, 448). Dealtmintrelea, el era și în pecețile împăraților germani, d. p. în pecetea cea mică și mijlocie a lui Sigismund, într'o sumă de peceți ale nobililor unguri, d. p. în a lui Paulus Nagymartoni, iudex curiae în sec. XIV (un vultur cu ciocul întors și cu o cruce în fața lui) și în a cardinalului și arhiepiscopului Dionisius Szécsi din sec. XV (un vultur cu două capete, cu cruce și cu pălărie de cardinal deasupra lui) ³⁾ și chiar la unii boeri de-ai noștri ⁴⁾.

Asupra înlocuirii lui cu corbul, documentele dela Brașov nu ne oferă elemente îndestulătoare spre a o studia. Dacă descrierea peceții lui Dan pretendentul dela 2 Martie 1460 (No. CCLXIX) este exactă — și cu toată silința ce mi-am dat de a vedea într'insa un vultur, n'am putut vedea decât corbul—atunci am putea admite că el s'a introdus la noi din herbul Corvinilor. Acesta avea un corb cu inel în cioc și o semilună deasupra lui ⁵⁾. Pentru interpretarea acestui corb s'a creat cunoscuta legendă pe care o găsim consemnată și la Miron Costin în Kronika ziem mołdawskich i multańskich ⁶⁾. Ivirea lui întâiaș dată în pecetea lui Dan s'ar explica prin raportul de completă infeodare în care se afla acest pretendent față de Matei Corvin.

E mai probabilă însă o altă explicare, pe care mi-au sugerat-o vechile tipărituri românești și la care a ajuns, independent de mine, un eminent cunoscător al acestora, d-l Nerva Hodoș. Cea mai veche

¹⁾ I. Sabatier, Description générale des monnaies byzantines, Paris 1862, I, pl. VIII, No. 3, 4 și 5: No. 3 și 4 au crucea deasupra capului, No. 5 deasupra ciocului.

²⁾ Ibid., II, pl. LXVIII, No. 23 și pl. LXIX, No. 1 și 3.

³⁾ A magyar nemzet története, vol. III, p. 83; vol. IV, p. 17.

⁴⁾ Vezi mai jos, p. LXXV și urm.

⁵⁾ Vezi reproduceri după pecețile lui Ioan Hunyadi și Matei Corvin și după monetele din timpul lor în A magyar nemzet története, IV, p. 66, 88, 265; la p. 340 corbul e fără inel în cioc.

⁶⁾ I. Bogdan, Cronici inedite atingătoare de istoria Românilor, București 1895, p. 165, § 9.

din toate, liturghierul slavonesc dela 1508, are în vigneta dela fila 8 a coalei întâia stema Țării Românești: un vultur cu crucea în cioc, soarele și luna de-a stânga și de-a dreapta ei ¹⁾. Cele trei vignete însă din evangheliarul dela 1512 au în loc de vultur un corb: e primul caz de constatare sigură a corbului în stema țării ²⁾. Exemplarul pe pergament al evangheliarului din muzeul de antichități are însă un vultur, desemnat cu mâna de un miniaturist ³⁾. Cazul acesta ne îndeamnă să presupunem că în exemplarele pe hârtie, necomplete de miniaturiști, rămânând numai o simplă schiță de desemn, care în tipar eșia cu totul neagră, vulturul a putut fi luat drept corb și transformat apoi în acesta. Așa în molitvelnicul dela 1545 pasărea din stema țării este evident vulturul ⁴⁾; în triodul dela 1550 însă, în octoihul dela 1574, în cel dela 1575, în psaltirea slavoromână dela 1577 și în alte tipărituri din sec. XVI sau este corb sau seamănă mai mult a corb decât a vultur ⁵⁾.

În tipăriturile din vremea lui Matei Basaraba ea se lua drept corb; cf. stihurile lui Udriște (Urii) Năsturel din Fierăști în pravila dela 1640:

СТРАНА СЪА ВЪ ЗНАМЕНІЕ ПТИЦЪСЪ ВРАНА НОСИТ,
 Fața aceasta drept stemă pasăre corb poartă.
 ВРАНА ВЪ КЪКЪ ПЕРСЕИ НЕ ИЗЛАГАТИ СЪ,
 Iar al corbului piept să fie pururea ferit ⁶⁾.

Ne-am aștepta, după acestea, ca și în peceți corbul să se ivească după 1512. Așa și este. Afară de cazul izolat al peceții lui Dan pretendentul dela 1460, unde mai la urmă ar putea să fie vulturul, el s'a introdus mai întâiu în pecețile cu emblemă dublă, deci în a doua jumătate a sec. XVI. În acestea însă pasărea fiind foarte mică, e greu de hotărît dacă ea reprezintă un vultur sau un corb. Destul că în țară era considerată drept corb. Astfel, corbul ar fi înlocuit pe vultur din pricina unei imperfecțiuni tipografice.

¹⁾ Ioan Bianu și Nerva Hodoș, Bibliografia românească veche, București 1898—1902, p. 4.

²⁾ *Ibid.*, p. 11—13; cel dela p. 11 are și coroană pe cap.

³⁾ Vezi planșa reproducută de A. Odobescu în Revista Română, vol. I (1860).

⁴⁾ Bibliografia românească veche, p. 24.

⁵⁾ *Ibid.*, p. 32, 58, 61, 62, 66.

⁶⁾ *Ibid.*, p. 109. Cf. scrisoarea lui Constantin Brâncoveanu din 1689, citată la p. LIII.

Câteva cuvinte încă asupra *peceților boerești*.

Cele mai vechi exemplare din arhivul Brașovului sânt cele patru din documentul dela 17 Mai 1421 al lui Radu Praznaglava: pe una singură, cea mai mare din ele, se distinge bine un vultur cu două capete și cu aripele întinse; bănuiesc că este pecetea lui Radul, primul boer în lista martorilor și poate fostul ban și vornic dela 1413; pe două nu se poate distinge nimic, iar a patra, care presupun a fi a lui Mihail protovistierul, are inițiala **М** = **Михаилъ**.

În Țara Românească obiceiul de a atârna pe lângă pecetea domnului pecețile boerilor mari nu era așa de înrădăcinat ca în Moldova; deaceea avem foarte puține documente domnești cu peceți boerești. Cele mai prețioase în privința aceasta sânt: actul dela 2 Martie 1460 al lui Dan pretendentul (No. CCLXIX), tratatul din 3 Dech. 1507 al lui Radu IV cu Sașii dela Sibiu (No. CCCIX), amândouă cu câte 12 peceți boerești, apoi tratatul dela 1 Aug. 1511 între Vlăduță și Brașoveni (Arh. No. 742), cu 13 peceți, și tratatul lui Neagoe cu aceiași din 17 Martie 1517, numai cu patru peceți. Dacă emblemele și legendele acestor peceți ar fi mai clar imprimare sau mai bine păstrate, așa ca fiecare din ele să poată fi atribuită boerilor corespunzători din acte, am avea, pe lângă celelalte peceți boerești din arhivul Brașovului, un material destul de bogat pentru această parte a sigilografiei noastre. Lucrul însă nu este așa. Numai foarte puține din ele pot fi identificate și la puține emblemele sânt clare.

Astfel, pecetea cu vultur din documentul lui Dan, din a cărei legendă nu se văd decât literile **печ . . . овъ (?) кор.**, pare a fi fost a lui Bogdan vornicul, ceea ce ar însemna: [**†**] **печ[ат Богдан]овъ кор[ника]**; din celelalte unsprezece nu se văd urme de legendă la nici una; emblemele se recunosc însă la șase din ele.

Din pecețile tratatului dela 1507 n'am putut ceti decât pe a lui Stroe vornicul: **† жспанъ Строе дворник**, care ca emblemă și ornamentică este foarte asemănătoare cu a vornicilor Dragomir Udriște din vremea lui Vlad Călugărul, Calotă din vremea lui Neagoe Basaraba, Radul din vremea lui Bădica Radul, Vintilă din vremea lui Radu Paisie și Socol din vremea lui Pătrașcu: s'ar părea că vornicii întrebuințau cu predilecție ca emblemă buzduganul sau toiagul, cu soarele și luna, sau cu una din acestea. Emblemele celorlalte unsprezece peceți, unele foarte bine păstrate, sânt greu de descris prin cuvinte; ele ar trebui reproduse prin deseme. Se poate

însă presupune despre ele, ca și despre cele șase dela 1460, că multe își vor fi avut modelele în pecețile ungurești contemporane.

Dintre cele 13 peceți ale tratatului dela 1511, cea de lângă pecetea domnească, ceva mai mare și atârnată de mătase roșie-galbenă-albastră, ca emblemă un toiag între lună și soare, e probabil a banului Barbul; între celelalte 12, mai mici și atârnate de mătase roșie-verde, ca a domnului, legende clare au numai trei: una, cu o pasăre (vultur) cu aripele întinse și cu o stea la dreapta ei, are deasupra legenda **Нерсе**: este pecetea lui Neagoe, tatăl Craioveștilor (Barbul, Pârful și Danciul); alta cu o pasăre ca emblemă și cu legenda **Богданъ дворникъ**; a treia cu o veveriță (?) și cu legenda **Данчюл**. La celelalte se văd numai emblemele următoare: a) un om șezând în scaun, b) un om stând în picioare (în trei peceți, din care una mai are și două semicercuri întoarse cu partea convexă unul spre altul și o liniuță deasupra lor); c) o femeie cu lance și scut în mână (Minerva); d) două profile față în față, sau doi oameni ținându-se de mână (?); e) două camee (în două peceți). Restul sânt rău imprimate ¹⁾. Căruia dintre boerii citați pe lângă Barbul, Bogdan și Danciul va fi aparținut fiecare din aceste peceți, e cu neputință de hotărât ²⁾. Pecetea lui Neagoe a fost pusă, de sigur, de unul din fiii săi, poate de Pârful.

Din cele patru peceți ale tratatului dela 1517 una, la dreapta celei domnești, are ca emblemă un buzdugan (sau toiag), cu soarele de-o parte și luna de alta și cu legenda: **† сѣи печатникъ ждпанъ Калотъ [ъ] дворни [ик]**; a doua, tot la dreapta celei domnești, are o emblemă nelămurită și e fără legendă; cele două din stânga, amândouă fără legende, au: una două busturi de boeri față în față, despărțite printr'un pom ce samănă cu cel din pecețile domnești, capetele sânt fără barbă și par a fi acoperite de coifuri; alta două semicercuri întoarse unul spre altul cu partea convexă și o cruce la mijlocul lor. Aceste două din urmă le cunoaștem și din tratatul dela 1511: una trebuie să fie a lui Horvat logofătul, vistierul dela 1511, alta a lui Dimitru visternicul. Rămâne ca cea de-a treia să fie a banului Barbul. Toate patru sânt atârnate de mătase roșie verde, ca și pecetea domnească.

¹⁾ Legendele și emblemele acestea au fost controlate și de d-l Iorga.

²⁾ Cu totul sânt citați 15 boeri: 1. Bogdan vornicul, 2. Barbul banul și frații săi 3. Pârful și 4. Danciul pârcalabul, 5. Datco banul, 6. Horvat vistierul, 7. Vancea logofătul, 8. Marcea postelnicul și fratele său 9. Semca spătarul, 10. Calotă vistierul, 11. Ivan stolnicul, 12. Ștefan piturul 13. Radul banul de Mehedinți, 14. Cocora vornicul, 15. Vlaicul șătrarul.

Celelalte peceți boerești din arhivul Brașovului sânt descrise la fiecare scrisoare în parte. Ca regulă generală asupra emblemelor și legendelor lor ¹⁾, putem stabili deocamdată următoarea :

a) În embleme, boerii din Țara Românească au căutat să imiteze pe nobilii unguri, în a căror peceți din sec. XIV-XVI se găseșc o bună parte din figurile peceților românești: vulturul, buzduganul sau toiagul, soarele și luna, felurite animale, ostașul și o sumă de alte embleme, a căror descriere e foarte greu de făcut prin cuvinte; multe sânt simple camee ²⁾. Ceva analog constatăm în Moldova: aci pecețile boerești au deseori semnele herburilor polone ³⁾.

b) În legende, deosebim trei tipuri: a) numele simplu al boerului, câte odată și al tatălui, cu sau fără atributul жспанх; b) numele boerului și funcțiunea lui, deasemenea cu sau fără atributul жспанх; c) numele sau numele și funcțiunea, precedate de formula «pecetea lui», «această pecete este a lui», «această pecete a făcut-o»: печать, сін печать sau сін печатникх cu gen., печать sau сін (сн) печать сзтверн.

De categoria întâia sânt pecețile lui Albul vornicul (1431—33): † Ялькъ Токсавец; Antonie cămărașul (c. 1433—43): † Ян[тоніе]; Dragomir Udriște vornicul (c. 1482—92): † Драгомиръ Удрище; Neagoe vornicul și Danciul pârcalabul (1511): † Негое, † Данчул.

De categoria a doua sânt pecețile lui Voico vornicul (1431): † Воико[во] vornик; Ștefan logofătul (1442): † Стефанъ л[огофет]; Dragomir al lui Manea vornicul (1474 -i c. 1478—79): † жспан Драгомир дворник; Cârștian pârcalabul (1476): † Кр[хетіан] порк[алае]; Dragomir Udriște vornicul (c. 1482—92): † Драгомиръ дворникъ, scris și Драгомир [дв]орникъ, Драгомир дворник; Staico logofătul (1492): † жспан Стан[ко] логофетъ; Cârștian vornicul (c. 1496—1507): † Кр[хетіан] двор[ни]к; Stroe vornicul (1507): † жспанъ Строе дворник; Calotă vistierul (1508—09): † Калот[х] велики вѣстіар; Bogdan vornicul (1511): † Богданъ дворникъ; Drăghici vornicul (c. 1530—36): † жспанъ Драгичъ [велики] дворникъ; Vintilă vornicul (c. 1536—38): † жспан Винтила велики дворник; Stănilă vornicul (c. 1558): † [жс]пан Стан[ил]ь дво[ри]нк.

¹⁾ Ca mărime, ele variază între 1—3 cm. în diam.

²⁾ Cameele antice erau întrebuințate peste tot în pecețile evului mediu, din credința că ele aveau puteri supranaturale. Giry, Manuel de diplomatique, p. 625.

³⁾ Afirmația aceasta e bazată pe studiul a o sumă de peceți moldovenești din sec. XV.

De categoria a treia se țin pecețile lui Coico logofătul (1431): [† п]е-
чать Кокк[а] [а]о[годетз]; Calotă vornicul: † сѣи печатникъ жснанъ Ка-
лотъ[з] дворникъ [и]къ și: † печатникъ жснанъ Калотъ велики дворникъ
(1517. 1512—21); Radul vornicul (1523): † сѣи печатъ Радъа ве-
лики дворникъ [.]с[.]кнор¹⁾; Oprea logofătul (c. 1542): † печ[а]тъ
Оп[р]к; Socol vornicul (c. 1554): † * печать сѣтвори Соколъ
велики дворникъ.

Un al patrulea tip l-ar forma pecețile cu inițiale, ca a lui Mihail
protovistierul dela 1421. Sânt însă foarte puține cazuri de acestea
și mai toate dubioase. Dealtmintrelea inițiale se găsec și în pecețile
din Moldova, d. p. **Н. М.** = Никоаръ Моцокъ la 1615 (Arh. ist. I,
1, p. 71).

Asupra *peceților municipale și mitropolitane* n'am multe de adăo-
gat la cele ce am spus în note. Din sec. XV și XVI ne-au rămas
așa de puține, încât e greu a le grupa în clase cu caractere bine
definite. Se pare însă că județii aplicaу pe scrisori nu numai pecetea
orașului, ca d. p. la No. 499 (a Târgoviștei, ca figură Maica dom-
nului), ci și pecetea lor personală, ca d. p. la No. 537 (a județului
Sava, ca figură o camee). E interesant de constatat și faptul că unele
peceți municipale au avut o foarte lungă durată. Așa pecetea Târ-
goviștei dela No. 499 (3.5 cm. în diam.), cu legenda: [†] сѣтвор[и]
сѣ въ дни [в]лаговѣрн[а]го [о] Іу[с]а Н[р]коу в[о]дѣ, se regăsește în-
tr'un act dela 19 Mai 1614 (Arh. Stat.), cu deosebirea că aci este
ceva mai mare (c. 4.5 cm. în diam.), iar legenda e: † сѣтвори сѣ с[и]о
[печ]ать въ дни [в]лаговѣ[р]н[а]го Іу[с]а Н[р]коу ковод. Dela mitro-
poliți ni s'au păstrat numai două întregi: a lui Varlan «mitropolit
a toată Ungrovlahia și exarh al tuturor plaiurilor», cu legenda: † сѣ
печать створи архиепископ Варлаам влашкои зе. (No. 498; зе. =
земли), și a lui Daniil «mitropolit de Severin și de Ardeal», cu legenda:
† сѣвери[и] митрополитъ Даниил (No. 500). Cea dintâiu are ca fi-
gură schimbarea lui Isus Hristos la față, a doua mielul cu prapor
în spate.

¹⁾ Pecetea aceasta se găsește în două scrisori (Arh. NNo. 551 și 557); în amân-
două la cuvântul din urmă s și kнор sânt sigure; o literă înainte de s e ștearsă de
tot, iar înainte de kнор pare a fi fost un n sau un r. S'ar putea completa [в]с[р]к-
нор = Бсдкнор și am avea astfel numele Budeanul = din Buda, din Budeni (cf.
Rudeanul = din Ruda, din Rudeni). Interpretarea aceasta mi-a sugerat-o d-l
Juliu Tuducescu, aducându-mi aminte de Buda, stolnicul lui Vlad Țepeș dela
1458 (Venelin, p. 92). Se 'nțelege că nu este exclusă o altă întregire.

§. 5. *Metoda publicării.*

Voiu încheia această introducere cu câteva cuvinte asupra modului cum am publicat documentele slave dela Braşov în această nouă ediție. «Documentele și Regestele» dela 1902 au fost redactate cu intenția ca ele să devină o carte populară; materialul cu totul nou și atrăgător ce aduceau ele în istoriografia noastră era de natură să deștepte și interesul acelor clase sociale, care nu pot să-și facă din istoria națională un studiu de predilecție sau de specialitate. Scopul a fost încâtva atins, întru cât ediția lor este pe sfârșit. Simțindu-se dar trebuința de o nouă ediție, am profitat de această ocazie spre a completa pe cea dintâiu cu textele originale și a le reproduce pe toate în întregime. Copiile au fost din nou colaționate cu originalele, traducerile au fost revizuite și îndreptate, iar notele întregite cu izvoare nouă, publicate în cei din urmă trei ani sau găsite de mine însumi. Se înțelege dela sine că multe date ipotetice din prima ediție au trebuit să fie schimbate.

Am adăogat și scrisorile latinești ale domnilor și boerilor români către municipalitățile dela Braşov și dela Sibiu, care pe lângă marele interes istoric ce-l prezintă, având toate data anului, mai au și un interes diplomatic: formulele documentelor slave pot fi acum studiate în comparație cu cele latinești; multe lucruri ce rămăneau obscure în cele dintâi (cu deosebire unii termini din tratatele de comerț) se lămuresc acum mai ușor cu ajutorul celor din urmă.

Îndreptările cele mai multe au fost introduse în legendele peceților. La 1901 studiasem cea mai mare parte din ele în sala cea mică de ședințe a consiliului municipal din Braşov, la o masă cu lumină difuză. Astfel, multe peceți, mai ales cele imprimate pe hârtie, mi s'au părut dela prima vedere așa de șterse, încât n'am mai încercat să le descifrez. La 1903 și 1904 le-am recitit pe toate în odăea de lucru a arhivarului, unde având o lumină mai favorabilă, am izbutit să descifrez multe din cele ce la început mi se păruseră illisibile, sau nu le putusem ceti în întregime ori le cetisem greșit ¹⁾. Pentru unele controlul a devenit acum imposibil; între 1903 și 1904, câteva din ele au dispărut, iar altele au fost deteriorate de cei ce le-au studiat în urma mea.

¹⁾ N'am putut profita în această privință de studiile d-lui Tocilescu, al căror rezultat l-a expus în ședința Academiei Române dela 18 Fevruarie a. c. Cum nu e nădejde ca memoriul d-sale să fie în curând tipărit, am lăsat § 4 din introducere așa cum l-am redactat în Dechemvrie anul trecut.

81/116

1911

Textele slave sânt publicate fără prescurtări, așa cum am publicat și cronicile vechi moldovenești. Sânt de părere că în filologia slavă trebuie părăsit cu desăvârșire sistemul practicat cu atâta predilecție de Ruși, de a publica textele vechi cu abreviațiunile nedesfăcute. Dacă pentru sec. XI—XII reproducerea acestora are oarecăr înțeles, manuscrisele din acest timp fiind foarte rare, pentru secolele următoare nu i se poate găsi nici o justificare. În această privință filologia slavă trebuie să se pue în curent cu metodele adoptate de mult în filologia clasică, romanică și germanică. Studiul istoric al limbilor slave e destul de înaintat, ca editorii de texte să poată elimina din tipar acele prescurtări ce diformează textul și îngreuează înțelegerea lui. Și-apoi, abreviațiunile în paleografia slavă nu prezintă nici o dificultate; sânt foarte rare cazurile unde se pot ivi îndoeli, și acestea se pot releva în note. Se înțelege că desfacerea abreviațiunilor trebuie făcută în conformitate cu școala ortografică căreia îi aparțin documentele sau manuscrisele ce se editează. Acest sistem l-a urmat, cu mai puțină consecvență, și Miletic în edițiile sale.

Publicând textele originale, era de nevoie să alcătuesc și un indice de cuvintele rare ce se întâlnesc într'însele. Sânt mai ales cuvintele de origine străină (grecească, ungurească, turcească, românească și germană sau săsească) și cuvintele întrebuițate într'un înțeles deosebit de cele consemnate în dicționare. Aci au intrat și explicațiunile sumare asupra monetelor și măsurilor vechi. O încercare de felul acesta a făcut și Miletic în ediția documentelor brașovene, dar cu multe lipsuri.

Lucrarea mea prezintă de sigur încă multe lacune și am fost cel dintâiu care m'am întrebat dacă n'ar fi bine să mai întârziu cu câțiva ani darea ei la lumină. Rezultatele la care a dus însă utilizarea primei ediții în monografiile publicate pe urma ei, mă fac să cred că foloasele acestei a doua ediții vor fi și mai mari.

Istoriografia română e departe de a fi ajuns la acel stadiu în care editarea izvoarelor nouă să poată fi amânată cu anii, ca să se facă în cele mai perfecte condiții posibile. Pentru sec. XV și XVI fiecare document nou înseamnă un nou progres în rezolvarea chestiunilor mărunte, iar toate la un loc vor completa tabloul ce ne facem astăzi pe baza lor de viața noastră din trecut.

CUPRINSUL DOCUMENTELOR

I. HRISOAVE, PORUNCI ȘI SCRISORI DOMNEȘTI.

Mircea I (cel Bătrân).

1413, 6 August, Câmpulung. — Mircea reînnoește tratatul de comerț încheiat de predecesorii săi cu pângarii Brașovului, stabilind taxele vamale pentru fiecare obiect de import și export. — No. I, p. 3.

Mihail I, coregent al lui Mircea I.

c. 1415—31 Ian. 1418. — Mihail poruncește vameșilor dela Dâmbovița, Rucăr și Bran, să nu supere pe negustorii Brașoveni și să nu le ia vamă mai mult decât e hotărit de mai înainte. — No. II, p. 6.

c. 1415—31 Ian. 1418. — Mihail comunică Brașovenilor și Râjnovenilor poruncile date în țara sa cu privire la incasarea datoriilor dela Brașoveni și la zălogirea de mărfuri și de persoane. — No. III, p. 7.

Radu II (Praznaglava).

1421, 17 Mai. — Radu încheie un tratat de pace cu Brașovenii și cu țara Bârsei, făgăduindu-și unii altora ajutor reciproc și libertate deplină de comerț în țările lor. — No. IV, p. 8.

1421, 21 Noemvrie, Târgoviște. — Radu reînnoește tratatul de comerț încheiat de strămoșii săi cu Brașovenii, stabilind taxele de vamă prin târguri și pe drumul Brașovului până la Brăila. — No. V, p. 11.

c. 1424—1427. — Radu comunică Brașovenilor că a desființat vama din nou înființată la Câmpulung. — No. VI, p. 13.

1424—1427. — Radu confirmă Brașovenilor, Râjnovenilor și țării Bârsei privilegiile comerciale de mai înainte și poruncește «țarului Alexandru» să îngrijească ca vameșii dela Rucăr și dela Cetatea Dâmboviței să nu calce aceste privilegii. — No. VII, p. 14.

Dan II.

- 1422, 23 Octomvrie, Târgoviște.** — Dan reîncoște tratatele anterioare de comerț cu Brașovenii. — No. VIII, p. 15.
- 1422.** — Dan confirmă Brașovenilor privilegiile comerciale căpătate dela Mircea cel Bătrân și comunică vameșilor dela Cetatea Dâmboviței și dela Rucăr taxele vamale pentru fiecare marfă. — No. IX, p. 17.
- 1422.** — Dan confirmă Brașovenilor privilegiile comerciale căpătate dela Mircea cel Bătrân și comunică vameșilor din Prahova taxele vamale pentru fiecare marfă. — No. X, p. 19.
- 1424, 10 Noemvrie, Târgoviște.** — Dan, din recunoștință față de regele Ungariei, care-i dăduse dreptul de a bate monetă în țara sa, acordă Brașovenilor un nou tarif de vamă, mai scăzut decât în tratatele anterioare, interzicând în acelaș timp confiscările de mărfuri sau de oameni. (În două exemplare: unul slavonesc, altul latinesc). — No. XI, p. 21.
- 1424.** — Dan trimite o circulară vameșilor dela Cetatea Dâmboviței și dela Rucăr asupra taxelor vamale ce au să perceapă dela Brașoveni pentru mărfurile de import și export. — No. XII, p. 27.
- 1420—1424.** — Dan acordă un privilegiu comercial Târgoviștenilor, stabilind taxele ce au să plătească pentru mărfuri în tot cuprinsul țării. — No. XIII, p. 28.
- 1427, Aprilie-Mai.** — Dan, redobândindu-și domnia, acordă Brașovenilor libertate de comerț în țara sa și le comunică că a pus mâna pe doi concetățeni ai lor, cari confiscaseră la Brașov niște marfă și niște scule ale boerului Stoica. — No. XIV, p. 29.
- c. 1427—1431.** — Dan cere pârgarilor din Brașov să desființeze vama de curând înființată la cetatea Branului și să despăgubească pe cei cărora li se luase, pe nedrept, acea vamă. — No. XV, p. 30.
- c. 1427—1431, Argeș.** — Dan cere pârgarilor din Brașov să puc capăt nedreptăților la care sânt supuși oamenii săi din partea pârcalabilor dela Bran, cari le iau vămi nedrepte și-i pradă fără vină. — No. XVI, p. 31.
- 1431, 30 Ianuarie, Târgoviște.** — Dan reîncoște Brașovenilor și țării Bârsei privilegiul comercial al lui Mircea cel Bătrân, oprește confiscările și zălogirile de mărfuri și de oameni și stabilește pentru mărfurile de transit o taxă de 3 la sută. (În două exemplare slavonești; privilegiul lui Mircea din 25 August 1413, intercalat într-unul dela 28 Ianuarie 1431 al lui Dan; amândouă în latinește, se comunică în notă, p. 36). — No. XVII, p. 32.
- 1431.** — Dan comunică tuturor târgurilor și vămilor din țara sa încheierea tratatului de comerț cu Brașovenii și poruncește să se ia aceleași vămi, cum s'au luat pe vremea moșului său Mircea. — No. XVIII, p. 38.

† Alexandru-Aldea.

- 1432, Mai-Iunie.** — Alexandru cere ajutor dela Brașoveni împotriva oștilor lui Murad și a patru pași ce se apropiau de țara sa. — No. XIX, p. 40.
- 1432.** — Alexandru roagă pe Brașoveni să-i vie de grabă în ajutor, căci Turcii au ajuns la Dunăre și au ocupat vadurile. — No. XX, p. 41.

1432. — Alexandru roagă pe Brașoveni să se grăbească cu ajutoarele, sau să-l înștiințeze dacă nu pot veni. — No. XXI, p. 42.
1432. — Alexandru scrie Brașovenilor că i-au sosit în ajutor patru steaguri de Moldoveni și cere să-l ajute și ei cu arme. — No. XXII, p. 42.
1432. — Alexandru face imputări Sibienilor că nu i-au dat nici un ajutor contra Turcilor și se desvinovățește de acuzarea că ar fi devotatul acestora; el a fost la ei ca să-și facă pace și să-și răscumpere robii, a rămas însă credincios creștinilor. — No. XXIII, p. 43.
- 1432—1433. — Alexandru cere Brașovenilor să-i extradeze pe boerii necredincioși cari îi furaseră caii și se refugiaseră la Brașov. — No. XXIV, p. 44.
- 1431—1433. — Alexandru cere Brașovenilor să facă dreptate oamenilor năpăstuiți la dinșii, cum face și el cu oamenii lor. — No. XXV, p. 46.
- 1431—1433. — Alexandru roagă pe Brașoveni să petreacă în țară pe boerul Antonie, pe care îl iertase. — No. XXVI, p. 47.
- 1431—1433. — Alexandru cere Brașovenilor să-i extradeze pe dușmanul său (Vlad Dracul), deoarece el e adoptat ca fiu de către regele Ungariei. — No. XXVII, p. 47.
- 1431—1433. — Alexandru roagă pe Brașoveni să petreacă pe boerul său Petru Man până la Orade. — No. XXVIII, p. 48.
- 1431—1433. — Alexandru scrie lui Bratul al lui Sumarin să dea îndărăt un cal ce i-l luase lui Lalu. — No. XXIX, p. 49.
- 1432, Buzău. — Aldea scrie comitelui palatin al Ungariei și comitelui de Timișoara că Turcii vin cu 74.000 împotriva Ardealului și că el sau boerul său Albu va veni împreună cu dinșii, dar îi va trăda în luptă; îi roagă să trimeată cu armată pe pretendentul turc Celebi, rivalul lui Murad, și făgăduiește că va face ca jumătate din armata acestuia să treacă de partea lui Celebi; el arde de dorința de a-și răzbuna pe Turci. — No. XXX, p. 49.
- 1431—1433. — Două scrisori ale lui Alexandru, una către Brașoveni înștiințându-i că trimete la ei în misiune pe Dieniș, alta către locuitorii satului Porușani, cerându-le să asculte de stăpânul lor, boerul Voico. — No. XXXI, p. 53.

Vlad I Dracul. †

- 1430—1431. — Vlad, în ajunul plecării sale în Germania, impută părgarilor din Brașov că persecută pe slugile lui, puse să păzească plaiurile dinspre Țara Românească. — No. XXXII, p. 54.
1431. (Sighișoara). — Vlad comunică Brașovenilor că n'au voie să mai întrebuințeze ducați de cei vechi, nici să întreție relații cu Țara Românească. — No. XXXIII, p. 56.
1431. (Sighișoara). — Vlad cere ajutor Brașovenilor, ca să intre în Țara Românească, unde auzise că Aldea e bolnav de moarte. — No. XXXIV, p. 57.
1431. — Vlad dă de știre Brașovenilor că împăratul a oprit exportul de aramă în Țara Românească și le cere să oprească pe toți Moldovenii ce s'ar afla la dinșii, până ce se vor întoarce solii săi din Moldova. — No. XXXV, p. 57.

1431. — Vlad trimete în misiune la Braşoveni pe Ionăş Românul. — No. XXXVI, p. 59.
- 1431—1432. — Vlad cere Braşovenilor să nu împiedece pe sluga sa Vlad de a aresta pe Moldoveni, drept represalii pentru pagubele suferite dela dinşii. — No. XXXVII, p. 59.
- 1431—1432. (Sighişoara). — Vlad porunceşte Braşovenilor să nu îngăduie trecerea în Ţara Românească decât acelor persoane, care vor căpăta voie dela omul său de încredere Ioanăş Viteazul. — No. XXXVIII, p. 61.
- 1432—1433. — Vlad cere ajutor dela Braşoveni, în oameni şi arme, ca să alunge din Ţara Românească pe Aldea, care fusese la Turci. — No. XXXIX, p. 62.
- 1432—1433. — Vlad impută Braşovenilor că împiedecă pe oamenii săi de a exercita represalii faţă de Moldoveni. — No. XL, p. 63.
- 1431—1433. — Vlad dă voie Braşovenilor să facă negoţ cu ducaţi de cei vechi, însă numai în Ţara Românească şi în Ungaria, nu şi în Ţara Bârsei. — No. XLI, p. 64.
- 1431—1433. — Vlad trimete pe Sin în misiune la Braşoveni. — No. XLII, p. 65.
- 1434, 7 Octomvrie, Merghindeal. — Vlad comunică Braşovenilor prin Ianăş Viteazul ştirca ce primise cu o zi mai înainte în Merghindeal dela împăratul Sigismund şi-i roagă să nu-i refuze ajutorul lor. — No. XLIII, p. 65.
- 1431—1433 s. 1436—1437. — Vlad dă voie Braşovenilor să poarte negoţ cu Moldova şi cu Ţara Românească, sub condiţia ca să nu exporteze bani răi sau aramă. — No. XLIV, p. 67.
- c. 1433—1437. — Vlad cere Braşovenilor să plătească o datorie de 100 fl. ce o avea la dinşii boerul Sarandino. — No. XLV, p. 68.
- c. 1433—1437. — Vlad cere Braşovenilor să plătească boerului Sarandino cei 94 fl. pe care îi datora acestuia Patai Ianiş. — No. XLVI, p. 69.
- c. 1432—1437. — Vlad cere dela Braşoveni fier şi unelte pentru monetăria ce împăratul îi permisesese să-şi facă, oferindu-le în schimb serviciile sale pe lângă împărat sau cruciaţi. — No. XLVII, p. 69.
- c. 1433—1437. — Vlad cere dela Braşoveni să silească pe Surva a da îndărăt tot ce luase dela boerii săi Stanciul şi Constantin. — No. XLVIII, p. 70.
- 1437, 8 Aprilie, Târgovişte. — Vlad reînţeşte Braşovenilor vechile privilegii comerciale, stabilind pentru toate mărfurile taxele vamale de import şi export şi taxa de 3% pentru mărfurile de transit. — No. XLIX, p. 71.
- 1433—1438. — Vlad cere Braşovenilor să scoată dela nişte Râjnoveni suma de 200.000 aspri, cu care fugise la Râjnov o slugă a boerului Albul. — No. L, p. 74.
- c. 1433—1440. — Vlad scrie Braşovenilor să ajute slugei sale Martin să-şi incaseze datoriile ce avea la Braşov. — No. LI, p. 75.
- c. 1441—1442, 3 Iulie. — Vlad acordă Braşovenilor libertate deplină de comerţ în ţara sa, cu singura restricţiune ca să nu importeze ducaţi, după ce-i vor ieşi ducaţii cei noi, şi să nu exporteze argint, aramă sau florini. — No. LII, p. 75.

- c. 1441—1444. — Vlad cere dela voevodul Ardealului Ioan Hunyadi să poruncească pârcalabilor din Bran a nu mai năpăstui pe supușii săi. — No. LIII, p. 77.
- 1438—1444. — Vlad cere pârgarilor din Brașov să pue capăt nedreptăților ce le sufer supușii săi la cetatea Branului; altfel ei îl depărtează, fără voea sa, de regele Ungariei și de sfânta coroană; îi mai înștiințează că a permis comerțul de ceară. — No. LIV, p. 78.
- 1445, Octomvrie-Dechemvrie. — Vlad cere dela Brașoveni arme și munițiuni, pentru întărirea cetății Giurgiului, luată nu de mult dela Turci. — No. LV, p. 80.
- c. 1438—1446. — Vlad cere pârgarilor din Brașov să-i [extradeze pe niște oameni dela cetatea Branului, care omoriseră pe un supus al său Zanyel și-i luaseră banii, haincele și armele; la caz contrar, îi amenință cu răzbunare. — No. LVI, p. 81.
- c. 1433—1446. — Vlad cere dela Brașoveni să facă dreptate unui supus al său, prins de ei în urma unor acuzări nedrepte de calomnie. — No. LVII, p. 82.
- c. 1433—1446. — Vlad cere Brașovenilor să nu adăpostească la dinșii oameni ce vin din țara sa cu cai de furat. — No. LVIII, p. 83.
- c. 1433—1446. — Vlad poruncește boerilor Oltenii să nu supere pe negustorii din Țara Ungurească, dar mărfurile aduse de aceștia să nu-i lase să le ducă înapoi. — No. LIX, p. 83.
- c. 1433—1446. — Vlad trimete în misiune la Brașoveni pe boerul Spanopul. — No. LX, p. 84.
- c. 1432—1446. — Vlad cere pârgarilor din Brașov să permită femeii lui Boico ca să ridice dela ei niște scule ale lui. — No. LXI, p. 84.
- c. 1432—1446. — Vlad trimete în misiune la Brașoveni pe sluga sa Radul. — No. LXII, p. 85.

Vladislav II sau Vladislav Dan. /

- c. 1451—1452. — Vladislav se plânge către Brașoveni că, deși s'a ținut de toate îndatoririle de prietenie luate față de dinșii și deși a rămas credincios coroanei ungurești, guvernatorul Ungariei Ioan Hunyadi umblă să-i ia feudele Făgărașul și Amlașul, pe care e hotărît să le apere chiar cu prețul vieții sale. — No. LXIII, p. 85.
- 1452, 17 Dechemvrie. — Vladislav scrie Brașovenilor că a aplanat procesul dintre ei și locuitorii țării sale pentru niște porci, că sânt slobozi să facă comerț în țara sa și că drumul Prahovei le este deschis; el doarește ca din ambele părți să se observe vechile tratate. — No. LXIV, p. 87.
- c. 1451—1456. — Vladislav cere pârgarilor din Brașov să îngăduie omului său Radu Neanciu să-și ridice scuturile ce le comandase acolo și să-l scutească de vamă. — No. LXV, p. 88.
- c. 1451—1456. — Vladislav scrie pârgarilor din Brașov și județului din Râjnov despre niște oi, pentru care locuitorii din Dragoslavele și din Rucăr aveau proces cu dinșii. — No. LXVI, p. 89.

Vlad II Țepeș.

- c. 1456—1458(59). — Vlad cere pângarilor din Brașov să-i extradeze pe boerii Mihail logofătul și Pardoii, pe care nu poate să-i ierte. — No. LXVII, p. 90.
- c. 1456—1459. — Vlad trimete în misiune la Brașoveni pe Stoica armașul. — No. LXVIII, p. 91.
- c. 1456—1459. — Vlad cere pângarilor din Brașov să facă dreptate lui Stoica armașul în procesul ce acesta avea cu Paul Chever. — No. LXIX, p. 92.
- c. 1456—1459. — Vlad trimete în dar Brașovenilor niște boi. — No. LXX, p. 92.
- c. 1458—1459, 1 Dechemvrie, Rucăr. — Vlad asigură pe Brașoveni că se va ține de toate poruncile lui Mihail Szilágyi și va respecta libertatea comerțului, câtă vreme vor fi și ci în bune raporturi cu Szilágyi. — No. LXXI, p. 93.
- 1456—1462, 8 Dechemvrie. — Vlad cere pângarilor Brașoveni să îngăduie omului său Dumitru să-și ridice niște oțel cumpărat la dinșii, ori dacă nu, să-i dea banii îndărăt. — No. LXXII, p. 94.
- 1456—1462. — Vlad scrie vameșilor din Rucăr să trimeată pe unul dintre dinșii la Brașov care să anunțe că știrile trimese mai înainte despre Turci sânt neadevărate. — No. LXXIII, p. 94.
- 1476, 7 Octomvrie, Brașov. — Vlad confirmă Brașovenilor și țării Bârsei privilegiile comerciale obținute dela moșul său Mircea și dela tatăl său Vlad: desființează «scala» de mărfuri, îngăduie comerțul de ceară și restabilește taxele vamale așa cum erau înainte de dinsul și în prima lui domnie. — No. LXXIV, p. 95.
- 1476, 8 Noemvrie, Târgoviște. — Vlad înștiințează pe Brașoveni că a biruit pe Laiotă și a deschis drumurile. — No. LXXV, p. 97.
- 1476, Noemvrie-Dechemvrie. — Vlad înștiințează pe Brașoveni că i s'a închinat toată țara și că a deschis drumurile Rucărului, Prahovei, Teleajenului și Buzăului. — No. LXXVI, p. 98.
- 1476—1477. — Vlad roagă pe Brașoveni să permită trecerea în țara lui tuturor celor ce vor să vie să-i slujească în oaste; deocamdată însă nu poate să le dea leafă, ci numai întreținerea. — No. LXXVII, p. 99.

Dan pretendentul.

- 1459, 17 Februarie—1460, 2 Martie. — Dan se roagă de pângarii Brașovului să-l ajute cu bani, ca să poată trimete o solie la împăratul-rege (Frideric III). — No. LXXVIII, p. 100.
- 1459, 5 Aprilie. — Dan, constatând prădăciunile și cruzimile săvârșite de Dracul (Vlad Țepeș) față de neguțatorii Brașoveni, precum și necredința lui față de regele Ungariei, imputernicește pe pângarii Brașovului să confişte toate mărfurile neguțătorilor din Țara Românească, spre despăgubire de pierderile și omorurile suferite. — No. LXXIX, p. 101.

1460. — Dan înștiințează pe Brașoveni că regele Ungariei i-a dat voie să intre cu ajutorul Ardealului, Bârsei și Săcuimei în Țara Românească, ca să alunge de acolo pe Dracul (Vlad Țepeș); el le cere ajutor în arme și haine. — No. LXXX, p. 102.

Radu III cel Frumos.

- c. 1462—1463. — Radu cere pârgarilor din Brașov să permită boerilor pribegiți acolo a se întoarce în țară, iar pe cei ce nu voesc să se întoarcă, să-i trimeată legați la dinsul. — No. LXXXI, p. 104.
- 1463—1470, 19 Februarie. — Radu cere pârgarilor Brașoveni să plătească suma de 11.500 florini ce o datorau Țării Românești; altfel nu le mai permite să facă negoț în țara sa. — No. LXXXII, p. 106.
- 1470, 6 Martie, București. — Radu dă voie Brașovenilor să umble cu negoate în țara sa și să cumpere orice, afară de vulpi, jderi și râși; cere însă, în schimb, ca să permită și ei neguțătorilor din Țara Românească să umble cu marfă la dinșii sau să treacă în Țara Ungurească, până la Orade. — No. LXXXIII, p. 107.
- c. 1462—1472. — Radu trimete la Brașov pentru niște cumpărături pe sluga sa Frâncu și roagă pe pârgari să-l scutească de vamă. — No. LXXXIV, p. 109.
1472. — Radu asigură pe Brașoveni că e vasal credincios regelui unguresc și cere dela dinșii să nu asuprească pe boerii pribegi, partizani ai săi, sosiți în cetatea lor; el arată că pentru pagubele suferite de dinșii e vinovat Laiotă, nu oamenii săi; în sfârșit, cere despăgubiri pentru omorul unei slugi. — No. LXXXV, p. 110.
- c. 1464—1472. — Radu cere pârgarilor Brașoveni să întoarcă jupânesei Preia, soția boerului Nan, niște avere lăsată în păstrarea lui Chiver Paul. — No. LXXXVI, p. 111.

Basaraba II cel Bătrân sau Laiotă.

- 1474, Ianuarie. — Basaraba făgăduiește Brașovenilor că va observa tratatele de mai înainte și va lăsa liber comerțul în țara sa; neînțelegerile de până acum să fie uitate, iar ei să-i dea ajutor în ostași și arme, ca să lupte împotriva Turcilor; voevodul Ștefan (al Moldovei) îi vine deasemenea în ajutor cu oștile sale. — No. LXXXVII, p. 112.
- 1474, 8 Februarie. — Basaraba înștiințează pe Brașoveni că, urmând sfatului lor, a trimis pe Dumitru postelnicul în solie la Ștefan Băthory. — No. LXXXVIII, p. 114.
- 1474, 26 Iunie. — Basaraba trimete la Brașov pe Cărstian portarul, ca să raporteze pârgarilor despre rezultatul călătoriei sale la sultanul. — No. LXXXIX, p. 115.
- 1474, Iunie-Dechemvrie. — Basaraba se plânge către Brașoveni că-i opresc solii, ceea ce e contra obiceiului; el cere să-i răspună la solia sa ori prin omul său ori printr'un om al lor, căruia îi garantează liberă trecere. — No. XC, p. 116.

- 1475, 11 Iulie, Târgoviște. — Basaraba făgăduiește pângarilor Brașoveni că va păstra vechile așezăminte, confirmate și de tatăl său Dan, că neogoțul va fi slobod, că oamenii lor vor fi judecați cu dreptate și că le va comunica orice mișcare a Turcilor. — No. XCI, p. 118.
- 1475, 1 Februarie. — Basaraba trimete în misiune la Brașov pe boerii Tudor și Negre vistierul. — No. XCII, p. 119.
- c. 1475—1476. — Basaraba roagă pe pângarii Brașovului să stăruască pe lângă pribegii ce sânt la dinșii, ca sau să plece de acolo sau să se întoarcă în țară. — No. XCIII, p. 120.
- 1474—1476. — Basaraba trimete la Brașov pe Proica să-i cumpere scuturi și arcuri și roagă pe pângari să-l scutească de vamă. — No. XCIV, p. 121.
- 1474—1476. — Basaraba cere pângarilor Brașoveni să restituie unor supuși ai săi 200 de bogasii, confiscate de pârca labii dela Bran. — No. XCV, p. 121.
- 1474—1476. — Basaraba trimete în misiune la Brașoveni pe boerul Horga. — No. XCVI, p. 122.
- 1474—1476. — Basaraba cere Brasovenilor să petreacă cu cinste pe popa Costea (din Șchei), pe care vrea să-l pue la o biserică a sa. — No. XCVII, p. 123.
- 1474—1476. — Basaraba înștiințează pe Brașoveni că a sosit la București un mare negustor turc și bun prieten al său și-i invită să vie ca să cumpere marfă dela el. — No. XCVIII, p. 123.
- c. 1475—1476. — Basaraba trimete doi oameni la Brașov să ridice niște fier și arme cumpărate de dînsul și roagă pe pângari să-l scutească de vamă; cere în acelaș timp să lase liber comerțul de fier, cum le permite și el să exporteze orice marfă din țara sa. — No. XCIX, p. 124.
- 1475—1476. — Basaraba se plînge Brașovenilor că nu se țin de învoeala făcută între dinșii, cu deosebire în ce privește extradarea logofătului Oprea. — No. C, p. 125.
- 1476, 28 Februarie. — Basaraba cere Brașovenilor să nu mai dea adăpost pribegilor cari, trecînd prin Moldova, îi pradă țara împreună cu Săcuii; le mai cere să intervină pe lângă Ștefan Báthory ca Săcuii să fie pedepsiți. — No. CI, p. 126.
1476. — Basaraba cere Brașovenilor să permită exportarea unor scuturi comandate de «Dumitru dela Cetate» și, în general, să nu pue piedeci exportului de scuturi, arcuri, fier și arme, precum nu oprește nici el mărfurile din țara sa sau cele din Turcia să treacă la dinșii. — No. CII, p. 128.
- 1477, 12 Iunie. — Basaraba înștiințează pe Brașoveni că Ștefan Báthory a primit cu bucurie pe solii săi, trimieși la regele, și-i roagă să păstreze pacea cu dînsul. — No. CIII, p. 129.
- 1474—1477. — Basaraba trimete în misiune la Brașov pe Badea vornicul și pe Drăghici spătarul. — No. CIV, p. 131.

2. Basaraba III cel Tânăr sau Tepeluș.

- 1474, Septemvrie. — Basaraba roagă pe Brașoveni să nu pue piedeci voinicilor ce vor să vie la dînsul, spre a-i sluji lui și regelui. — No. CV, p. 131.

- 1477, 13 Martie, Vasluiu.** — Basaraba scrie din Vasluiu prietenului său Cârstea Roșul și pârgarilor din Brașov că nădăjduște să-și dobândească în curând țara sa și le va fi prieten; îi roagă deci să ajute pe sluga sa Cârstea în misiunea încredințată lui.— No. CVI, p. 133.
- 1477, Noemvrie-Dechemvrie s. începutul lui 1478.** — Basaraba cel Tânăr anunță Brașovenilor că a ocupat tronul Tării Românești și le va rămănea prieten, cum le-a fost și în timpul cât a petrecut la dinșii sau la Turci; el le cere să trimeată un sol cu care să închee o învoeală pentru libertatea comerțului.— No. CVII, p. 134.
- 1478.** — Basaraba dă salv-conduct solilor brașoveni.— No. CVIII, p. 135.
- c. 1478.** — Basaraba cel Tânăr asigură pe Brașoveni că comerțul le este liber în țara sa și-i roagă să-i dea aceeaș asigurare pentru neguțătorii săi. — No. CIX, p. 136.
- c. 1478.** — Basaraba cel Tânăr dă Brașovenilor o carte de încredințare pentru libertatea comerțului și cere acelaș lucru dela dinșii.— No. CX, p. 137.
- c. 1478, 13 Septemvrie.** — Basaraba înștiințează pe Brașoveni că trimete la ei în misiune pe Vintilă stolnicul și că a petrecut cu cinste pe solul regelui, cu care a încheiat pace.— No. CXI, p. 138.
- 1478.** — Basaraba cel Tânăr înștiințează pe Brașoveni că trimete solie de pace la regele prin boerii Neagu și Stanciul, pe care ar dori să-i însoțească și un om al lor; îi roagă să alunge dela dinșii pe vrăjmașii săi și le spune că Turcii au cucerit cetățile Croia, Drevos, Leș și Jabiiac.— No. CXII, p. 139.
- 1478.** — Basaraba cel Tânăr se roagă de prietenii săi, Hanăș Crețul și Paul, să alunge din Brașov pe vrăjmașii săi și să-i raporteze de cine sânt ei sprijiniți în contra lui; le anunță că Turcii au cucerit cetățile Croia, Drevos, Leș și Jabiiac; iar acum asediază cetatea Scutari.— No. CXIII, p. 140.
- c. 1478—1479.** — Basaraba cel Tânăr cere dela Brașoveni să trimeată alți oameni la dînsul pentru tratările de pace, căci cu cei trimeseși până atunci el nu mai vrea să trateze.— No. CXIV, p. 142.
- c. 1478—1479.** — Basaraba cel Tânăr roagă pe pârğarii Brașovului să petreacă pe grămăticul său Oprea până la vice-voevodul Ardealului și îndărăt.— No. CXV, p. 143.
- 1478—1479.** — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la Brașoveni pe Neagu yornicul.— No. CXVI, p. 144.
- c. 1478—1479.** — Basaraba cel Tânăr scrie Brașovenilor că nu poate trimete soli la Ștefan Băthory, deoarece drumurile nu sânt încă sigure, din pricina vrăjmașilor săi; să-i obțină însă un salv-conduct dela dînsul.— No. CXVII, p. 144.
- c. 1478—1479.** — Basaraba cel Tânăr scrie lui Ștefan Băthory că el nu pune nici o piedecă neguțătorilor ce vin în țara sa; se roagă dar de dînsul să alunge (din Ardeal) pe vrăjmașii săi.— No. CXVIII, p. 145.
- c. 1478—1479.** — Basaraba cel Tânăr mulțamește pârğarilor din Brașov că au prins pe niște hoți de cai din țara sa.— No. CXIX, p. 146.
- 1479, Septemvrie — Octomvrie.** — Basaraba cel Tânăr asigură pe Brașoveni că în timpul campaniei turcești din Transilvania el a căutat, prin rugăciuni și prin șiretlicuri, să abată pe Ali-beg dela Brașov și să-l în-

drepte împotriva Sibîului; el va continua să le fie prieten și să-i aperse de Turci, dacă vor alunga pe vrăjmașii săi dela dinșii, altfel va veni în persoană să-i prade; solii și neguțătorii pot circula slobozii. — No. CXX, p. 147.

- 1479, **Dechemvrie.** — Basaraba cel Tânăr scrie Brașovenilor că nu le poate fi prieten cât timp ei ocrătesc pe Laiotă și pe boerii acestuia, vrăjmași ai săi și ai creștinătății, cari, dela aducerea lui Vlad Țepeș în țară și până la expediția lui Ali-beg în Ardeal, au fost necurmat devotați Turcilor și călăuzi ai lor în Țara-Românească, în Moldova, în Ardeal și în Ungaria; el cere ca ei să-i întoarcă averea furată de Laiotă, iar Báthory să dea drumul solilor români și să trimeată un om al său în solie; tot așa și dinșii. — No. CXXI, p. 149.
- 1479, **Dechemvrie s. începutul lui 1480.** — Basaraba cel Tânăr roagă pe Brașoveni să-i fie prieteni și să-i dea îndărăt visteria și porfira ce i-o furaseră vrăjmașii săi (Laiotă) și o dușeseră la Brașov; îi mai roagă să dea drumul popii din Zărnești și filor lui, pe cari îi arestaseră fără nici o vină. — No. CXXII, p. 151.
- 1479, **Dechemvrie s. începutul lui 1480.** — Basaraba cel Tânăr adresează o proclamație către locuitorii din țara Bârsei, prin care le spune că suferințele ce le-au îndurat ei până acum au fost pricinuite de Laiotă și de Udriște, că el și-a jertfit averea pentru a le asigura pacea din partea Turcilor și că-i va apăra și mai departe de Turci, dacă vor stărui ca Brașovenii să-i întoarcă averea ce se află la dinșii. — No. CXXIII, p. 152.
- 1479—1480. — Basaraba cel Tânăr spune Brașovenilor că a stărui prin daruri pe lângă Ali-beg, să nu-i mai prade; să lase deci pe oamenii lor să vic cu marfă. — No. CXXIV, p. 154.
- 1479, **Dechemvrie — 1480 Ianuarie.** — Basaraba cel Tânăr se roagă de pângării Brașovului să întoarcă averea confiscată popii Ioan (din Zărnești) și-i înștiințează că cu Zărneștii și cu Tohanul nu poate să tie pace. — No. CXXV, p. 155.
- 1479 — 1480. — Basaraba cel Tânăr propune Brașovenilor ca relațiile comerciale să nu înceteze între cele două țări nici în timp de războiu. — No. CXXVI, p. 156.
- 1480, **intâia jumătate.** — Basaraba cel Tânăr se plânge către Brașoveni că Ștefan Báthory nu-i trimete îndărăt solii, nu-i dă visteria și nu pune în libertate pe rudele sale (soția, bunica și o soră), pentru care îi cere 2.000 fl.; el le anunță că pe niște prinși ai lor, pe cari îi liberase la stăruințele lui Báthory, i-a legat din nou în fiare; dacă vor pune în libertate pe soția sa, va libera și el pe fata lui Laiotă și pe o altă rudă a acestuia. — No. CXXVII, p. 157.
- 1480, **a doua jumătate.** — Basaraba cel Tânăr scrie bunichii sale, doamnei Maria, că se bucură că a scăpat din mâinile vrăjmașului său și o sfătuiește să primească adopțiunea lui Ștefan Báthory, căruia îi trimete un dar pentru protecțiunea ce i-a acordat. — No. CXXVIII, p. 159.
1480. — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la doamna sa Maria (în Brașov) pe Iuga și pe Moș. — No. CXXIX, p. 161.

1480. — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la doamna sa Maria (în Braşov) pe Dragomir. — No. CXXX, p. 162.
1480. — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la doamna sa Maria (în Braşov) pe Petru. — No. CXXXI, p. 162.
- 1480, **Noemvrie**. — Basaraba cel Tânăr se plânge Braşovenilor că ocrotesc la dinşii pe vrăjmaşul său (Vlad Călugărul), care le va fi şi lor vrăjmaş, şi le anunţă că Turcii au bătut pe Unguri la Smederevo şi în Bosnia. — No. CXXXII, p. 162.
- 1480, **sfârşitul anului**. — Basaraba cel Tânăr roagă pe pargarii Braşovului să petreacă pe Rătundul până la Ştefan Báthory şi să îngăduie lui Dragomir să cumpere hamuri pentru 40 de cai şi alte lucruri destinate pentru Poartă; îi mai roagă să stăruie ca să i se dea îndărăt visteria. — No. CXXXIII, p. 164.
- 1481, **Fevruarie — Martie**. — Basaraba cel Tânăr înştiinţează pe Braşoveni că sultanul i-a dat voie să-şi facă pace cu Ungaria; el le cere să-i dea aveca confiscată la dinşii, dacă vor să-i apere de Turci, şi să trimeată un om al lor împreună cu solii săi la Báthory. — No. CXXXIV, p. 165.
- 1481, **Septemvrie — Dechemvrie**. — Basaraba cel Tânăr scrie Braşovenilor că regele a încheiat pace cu dînsul şi că comerţul e liber; el le cere să conştițe lucrurile scumpe cumpărate de logofătul Vintilă şi de Caloean din suma de 60.000 aspri dată lor de dînsul pentru cumpărături; le mai cere să alunge dela ei pe Vlad Călugărul, la care fugiseră cei doi boeri necredincioşi cu banii săi. — No. CXXXV, p. 167.
- 1481, **14 Aprilie, Bucureşti**. — Basaraba cel Tânăr cere dela Braşoveni să restituie lui Rădilă o avere confiscată pe nedrept. — No. CXXXVI, p. 169.
- 1478 s. 1480—1481, **11 Septemvrie**. — Basaraba cel Tânăr roagă pe pargarii Braşovului să-i cumpere două leagăne şi zece mcse. — No. CXXXVII, p. 170.
- c. 1480 — 1482, **14 Mai, Poiana Jiului**. — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la Braşoveni pe jupân Albă. — No. CXXXVIII, p. 171.
- c. 1480—1482. — Basaraba cel Tânăr scrie Braşovenilor în chestiunea unei marfe a lui Petriţă dela Târgovişte, zălogită de Dumitru al lui Buor la un Braşovean, sub cuvântul că Petriţă ii este dator. — No. CXXXIX, p. 171.
- c. 1480 — 1482. — Basaraba cel Tânăr trimete la Braşov pe Andree, ginerele lui Petriţă, ca să plătească datoriile acestuia şi să incaseze o sumă de 300 fl. depuşi la un Paul. — No. CXL, p. 172.
- 1478 — 1482. — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la Braşoveni pe Ioan. — No. CXLI, p. 173.
- 1478 — 1482. — Basaraba cel Tânăr trimete o slugă a sa în misiune la Braşov. — No. CXLII, p. 174.
- 1478 — 1482. — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la Braşov pe Dan şi pe Vâlcea. — No. CXLIII, p. 174.
- 1478 — 1482. — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la Braşov pe boerul Staiço. — No. CXLIV, p. 175.

- 1478 — 1482. — Basaraba cel Tânăr se plânge Braşovenilor de greutăţile ce se pun neguţătorilor români în oraşul lor şi le comunică că de-aci nainte toate transacţiunile de negoţ au să se facă la hotarul ţării.—No. CXLV, p. 175.
- 1478 — 1482. — Basaraba cel Tânăr se roagă de pârgarii Braşovului să-i trimeată doi zidari, cari să ştie lucra în piatră şi cărămidă. — No. CXLVI, p. 177.

Mircea pretendentul, fiul natural al lui Vlad Dracul.

- 1481, **Iulie**. — Mircea înştiinţează pe Braşoveni că a obţinut din măinile sultanului domnia Ţării Româneşti şi că va păstra pace cu dinşii, ca şi fratele său Radu; până ce va obţine pacea şi dela rege, el îi roagă să trimeată soli şi să nu ocrotească pe vrăjmaşii săi la dinşii.—No. CXLVII, p. 178.

Vlad III Călugărul.

- 1481, **Iulie — August, Târgovişte**. — Vlad înştiinţează pe Braşoveni că a alungat pe Țepeluş din țară şi că sultanul (Baiazid II) e ocupat cu lupta împotriva fratelui său (Dzem); îi roagă să trimeată soli de pace la dînsul şi să petreacă în țară pe boeroaicele refugiate la Braşov. — No. CXLVIII, p. 180.
- 1481, **Iulie — August**. — Vlad înştiinţează pe Braşoveni că țara i se închină, că Ali-beg îl protejază, că boerii fugiți peste Dunăre se întorc la dînsul şi că nu ştie încă nimic de soarta lui Țepeluş; promite să le fie totdeauna prieten. — No. CXLIX, p. 181.
- 1482, **Aprilie — Iunie**. — Vlad înştiinţează pe Braşoveni că Țepeluş a fost omorît de Mehedinţeni la Glogova şi-i roagă să comunice această ştire lui Ştefan Báthory.—No. CL, p. 182.
- 1482, **15 Noemvrie**. — Vlad porunceşte pârcalabilor, pârgarilor şi vameşilor săi să lase peste tot slobod comerţul de import şi export al Braşovenilor şi să ia aceleaşi taxe de vamă ca pe vremea fratelui său Radu. — No. CLI, p. 183.
- 1482, **20 Noemvrie, Târgovişte**. — Vlad înştiinţează pe Braşoveni că e în bune relaţii cu Ali-beg şi-i roagă să-i tocmească un leagăn. — No. CLII, p. 184.
1482. — Vlad înştiinţează pe Braşoveni că, având pace cu regele, cu ei, cu țara Bârsei şi cu Săcuii, comerţul e liber şi cu ridicata şi cu mărunţişul.—No. CLIII, p. 185.
- c. 1482. — Vlad informează pe Braşoveni asupra procesului ce a avut Rădiliă din Câmpulung cu un supus al lor; le cere să-i facă dreptate lui Rădiliă sau să trimeată pe supusul lor la dînsul, ca să-i judece pe amândoi.—No. CLIV, p. 187.
- c. 1482—1483, **10 Iulie, Târgovişte**. — Vlad răspunde Braşovenilor că a înţeles solia lor şi-i asigură că comerţul le este liber în toată țara sa, până la Dunăre. —No. CLV, p. 188.

- c. 1483—1484. — Vlad roagă pe Brașoveni să permită exportul de săgeți, arcuri, săbii, scuturi și fier pentru arme, cum permite și el să se exporteze orice marfă din țara sa. — No. CLVI, p. 189.
- c. 1484, 30 Octomvrie, Târgoviște. — Vlad se roagă de Brașoveni să facă dreptate boerilor Sinadin și Mihnea pentru pagubele ce au suferit aceștia în orașul lor. — No. CLVII, p. 190.
- c. 1482—1487. — Vlad roagă pe Brașoveni să împrăstie pe niște hoți din Râjnov, cari se incuibaseră în munții Bucegi și jefuiau și omorau pe oameni. — No. CLVIII, p. 191.
- c. 1491—1492. — Vlad se plânge Brașovenilor de nedreptățile ce îndură oamenii săi la dinșii și de piedecele ce se pun comerțului lor, pecând ei se bucură de toată libertatea în țara sa, iar el are pace și cu regele și cu voevodul Ardealului. — No. CLIX, p. 193.
- 1495—1496, 18 Iulie. — Vlad trimete în misiune la Brașoveni pe Tudor logofătul. — No. CLX, p. 195.
- 1482—1496. — Vlad cere dela pângarii Brașovului să silească pe chezașii unor supuși ai lor să plătească datoria ce o are Dimitru al lui Volata la acei supuși. — No. CLXI, p. 196.
- 1482—1496. — Vlad cere pângarilor Brașoveni să stăruească a se plăti lui Dumitru Volata o datorie pe care o așteaptă de cinci ani. — No. CLXII, p. 197.
- 1482—1496. — Vlad trimete în misiune la Brașoveni pe sluga sa Șimon. — No. CLXIII, p. 198.
- 1482—1496. — Vlad cere pângarilor din Brașov să silească pe Iancău din Săcele să dea îndărăt niște bani confiscați dela trei supuși ai săi, ca despăgubire pentru pierderea ce ar fi suferit acela în Gherghița. — No. CLXIV, p. 199.
- 1482—1496. — Vlad cere pângarilor din Brașov să oprească trei cai și niște scule furate de o slugă a boerului Mânzea, fugit la dinșii împreună cu Iancău. — No. CLXV, p. 200.
- 1482—1496. — Vlad cere pângarilor din Râjnov să plătească unui supus al său Mihail dușegubina pentru moartea unui nepot al lui, întâmplată pe teritoriul lor. — No. CLXVI, p. 201.
- 1482—1496. — Vlad cere pângarilor din Brașov să apere pe niște supuși ai săi, cari dăduseră chezașie lui Andriaș din Dálnok pentru niște oi rătăcite la boerul Drăghici; oile au fost câte îndărăt lui Andriaș, dar dacă acesta mai are vre-o pretenție, să vie să se judece cu Drăghici înaintea sa. — No. CLXVII, p. 202.
- 1482—1496. — Vlad înștiințează pe Brașoveni de ridicarea unei confiscări făcute de oamenii săi și-i roagă să facă dreptate lui Micul, care reclamă un cal dela Hanăș Cretul. — No. CLXVIII, p. 203.
- 1482—1496. — Vlad cere pângarilor din Brașov să stăruească a i se plăti o marfă a sa, vândută prin Anghel unor Sași. — No. CLXIX, p. 204.
- 1482—1496. — Vlad cere pângarilor din Brașov să facă judecată dreaptă unui supus al său, care a încercat să treacă niște oi cumpărate la Brașov fără să plătească vama. — No. CLXX, p. 205.
- 1482—1496. — Vlad cere Brașovenilor să despăgubească pe rudele unor negustori ai săi, cari cumpăraseră 450 berbeci la Brețcu și fuseseră

- atacați și uciși la Drajna, când se întorceau în țară, de 22 de oameni cari le-au furat berbecii. — No. CLXXI, p. 205.
- 1482 — 1496. — Vlad roagă pe pângarii Brașovului să facă dreptate unui supus al său prădat de Capotă. — No. CLXXII, p. 207.
- 1482 — 1496. — Vlad roagă pe pângarii Brașovului să dea voie popei Coman și lui Radu (din Șchei) să vie la dînsul. — No. CLXXIII, p. 207.
- 1482 — 1496. — Vlad roagă pe pângarii Brașovului să îngăduie unui meșter al său a se aproviziona cu cele ce-i sînt de nevoie pentru meșteșugul lui. — No. CLXXIV, p. 208.
- 1482 — 1496. — Vlad cere pângarilor din Brașov să libereze unui supus al său un cal cumpărat la ei și pentru care plătitise și vama. — No. CLXXV, p. 209.
- 1482 — 1496. — Vlad răspunde unei solii a Brașovenilor prin trimesul lor Hanăș, fălnogiul din Răjnov. — No. CLXXVI, p. 210.
- 1482 — 1496. — Vlad răspunde unei solii a Brașovenilor prin trimesul lor Iacob. — No. CLXXVII, p. 210.

Radu IV cel Mare.

1496. — Radu se roagă de Brașoveni să-i păstreze aceeaș prietenie ce au avut cu părintele său și să-i cumpere un cal frumos. — No. CLXXVIII, p. 211.
- 1496 s. începutul lui 1497. — Radu încredințează pe Brașoveni că le este prieten, cum le-a fost și tatăl său Vlad, și-i roagă să trimeată o solie, spre a se aplana neînțelegerile dintre dînșii. — No. CLXXIX, p. 213.
- 1498, Aprille. — Radu scrie Brașovenilor că, deși e prieten cu dînșii, cum a fost și tatăl său Vlad, el nu le poate deschide drumurile, cîtă vreme se află la dînșii rivalul său Mihnea; despre Turci le spune că sînt concentrați la Silistra și la Brăila și că vor să meargă în ajutorul lui Ștefan (al Moldovei); întrebă în sfârșit unde se găsesc solii săi. — No. CLXXX, p. 214.
- c. 1503. — Radu cere pângarilor din Brașov să pue în libertate pe Stanciul din Nămăești și să-i întoarcă banii confiscați la Bran. — No. CLXXXI, p. 217.
1504. — Radu trimete solie la Brașoveni, spunându-le că s'a întors mulțămît dela Poartă. — No. CLXXXII, p. 218.
- c. 1504 s. 1507. — Radu trimete pe Alexi la Brașov să-i cumpere două care de drum și șase blăni de vulpe și jder. — No. CLXXXIII, p. 219.
- c. 1504 s. 1507. — Radu trimete pe Alexi la Brașov să-i cumpere cinci care. — No. CLXXXIV, p. 220.
- c. 1503 — 1508. — Radu scrie pângarilor din Brașov în chestiunea procesului dintre Rădilă dela Câmpulung și Sasul Blaj pentru 18,000 de cuțite ce acesta datora celui dintăiu: el cere să-i judece ei înșiși, sau să fie judecați de dînsul, dar să nu-i trimeată înaintea celor șapte scaune la Sibiu. — No. CLXXXV, p. 221.
- c. 1507 — 1508. — Radu cere dela Brașoveni știri despre regele, despre voevodul Ardealului și despre solii săi și-i roagă să-i înlesnească lui Manea cumpărăturile cu care l-a însărcinat. — No. CLXXXVI, p. 223.

- 1507—1508. — Radu roagă pe Brașoveni să-i trimeată știri despre regele și să-i comunice intențiile voevodului Ardealului, care sosise cu oaste la Sibiu și pusese să dreagă drumul ce ducea în Țara Românească. — No. CLXXXVII, p. 224.
- 1508, **Februarie**. — Radu se plânge Brașovenilor de nedreptățile și pagubele ce sufer negustorii români la dinșii și la cetatea Branului, își exprimă părerea de rău că aceasta le-a fost cedată lor de către rege și-i amenință că va închide drumurile Dâmboviței, Prahovei și Teleajenului. — No. CLXXXVIII, p. 225.
- 1496—1507, **31 Ianuarie, Târgoviște**. — Radu cere pârgarilor din Brașov să libereze pe niște oameni ai săi, arestați sub pretextul că ar fi stricat podurile dela Orății.—No. CLXXXIX, p. 227.
- 1496—1507. — Radu scrie pârgarilor din Brașov că un Sas, care intrase slugă la Stanislav, a fugit dela acesta la Hârsova și s'a turcit; Stanislav a încercat să-l aducă îndărăt, dar el nu vrea să se întoarcă. — No. CXC, p. 229.
- 1496—1507. — Radu trimete în misiune la Brașoveni pe sluga sa Bădea. — No. CXCI, p. 229.
- 1496—1507. — Radu trimete în misiune la Brașoveni pe boerul Vlaicul. — No. CXCII, p. 230.
- 1496—1507. — Radu scrie Bulgarilor din Brașov că în urma intervenției lui Semca sulgearul le permite să umble prin țara sa, dacă se obligă înaintea acestuia că nu se vor mai întovărăși cu făcători de rele ca Zăgoreanul.—No. CXCIII, p. 231.
- 1496—1507. — Radu cere Brașovenilor să libereze pe un om al pârcalabului Gherghina, arestat pe nedrept de dinșii, și promite că va căuta și va pedepsi cum se cuvine pe niște falșificatori de bani.—No. CXCIV, p. 232.
- 1496—1507. — Radu cere dela pârgarii Brașovului să silcască pe urmașii lui Blume Hanăș să plătească banii ce acesta datora lui Haciu dela Râmic.—No. CXCV, p. 234.
- 1496—1507. — Radu scrie pârgarilor Brașoveni despre un Neagoe dela Brașov care ținuse două femei, una la dinșii, alta în Țara Românească; cu aceasta din urmă el avusese copii, pe care fratele lui îi contesta; spre încheierea procesului, Radu propune să jure sau femeea că copiii sânt dela răposatul Neagoe, sau fratele acestuia că copiii nu sânt dela el.—No. CXCVI, p. 235.
- 1496—1507. — Radu cere pârcalabilor din Bran să dea lui Mihail doi cai, pe care îi furaseră niște hoți prinși la Bran.—No. CXCVII, p. 236.
- 1496—1507. — Radu cere pârgarilor din Brașov să restituie lui Dragomir un cal și niște scule, ce i se confiscaseră acolo pe nedrept. — No. CXCVIII, p. 237.
- 1496—1507. — Radu intervine pe lângă pârgarii Brașovului să restituie unui supus al său un cal cumpărat la dinșii, sau banii dați pe el, deoarece el nu putea să știe că vânzătorul n'avea voie să-l vândă. — No. CXCIX, p. 238.
- 1496—1507. — Radu înștiințează pe Brașoveni că pentru niște omoruri în-tâmplare în ținutul lor el va lua dușegubinele cuvenite dela orice

- supuși ai lor îi vor cădea în mână; dela aceștia se va despăgubi și de pierderile în bani suferite de supușii săi. — No. CC, p. 239.
- 1496 — 1507. — Radu se roagă de Brașoveni să-i trimeată un sticlar, care să-i facă niște ferestre de biserică, și să scutească de vamă tot ce va cumpăra acesta pentru dînsul. — No. CCI, p. 240.
- 1496 — 1507. — Radu cere pîrgarilor din Brașov să restituie lui Costea dela Tîrgoviște 20 de obezi de fier, pe care i le confiscase pîrcalabul din Bran, deși plătise vama cuvenită; el amenință că, dacă ei opresc exportul fierului, va opri și el exportul altor mărfuri. — No. CCII, p. 241.
- 1496 — 1507. — Radu trimete pe Alexi la Brașov să-i cumpere felurite lucruri, între acestea niște cojoace și postav pentru curtea sa, și se roagă de pîrgari să-l scutească de vamă. — No. CCIII, p. 242.
- 1496 — 1507. — Radu trimete pe Albu la Brașov să-i cumpere cuie de șindilă și de lațe, și se roagă de pîrgari să-l scutească de vamă. — No. CCIV, p. 243.
- 1496 — 1507. — Radu trimete pe Oncea la Brașov să-i cumpere zece bucați de săpun și roagă pe pîrgari să-i înlesnească cât mai iute această cumpărătură. — No. CCV, p. 244.

II. SCRISORI DELA BOERI, MITROPOLIȚI, JUDEȚI, PÂRGARI ȘI PARTICULARI.

Coico, logofătul lui Dan II.

- 1431, după 30 Ianuarie. — Coico se plînge pîrgarilor din Brașov că, deși le-a făcut două privilegii așa cum au dorit ei, ei nu s'au ținut de cuvânt și nu i-au trimes nici lucrurile lui, nici darul făgăduit. — No. CCVI, p. 247.

Voico, vornicul lui Vlad I Dracul.

1431. — Voico se roagă de pîrgarii Brașovului să-i dea o șubă de postav, pe care o va plăti îndoit sau întreit, după ce stăpînul său Vlad (Dracul) va ajunge domn. — No. CCVII, p. 248.

Albul, vornicul lui Alexandru-Aldea.

- 1431 — 1433, 2 Aprilie. — Albul asigură pe Brașoveni că n'are nici un gînd rău asupra lor și că le va păstra credința jurată. — No. CCVIII, p. 249.
- 1431 — 1433. — Albul cere dela Brașoveni să trimeată un om al lor la dînsul, prin care să-i poată informa de tot ce se petrece (la Turci). — No. CCIX, p. 249.
- 1431 — 1433. — Albul scrie Brașovenilor că Drăculea (Vlad I), dacă se va duce (la Turci), nu se va mai întoarce; el îi roagă să se țină de învoeala făcută și să lase liber comerțul de fier, aramă și alte mărfuri. — No. CCX, p. 250.

Stanciul vistierul și fratele său Costandin, boerii
lui Vlad I Dracul.

- c. 1433—1437. — Stanciul vistierul roagă pe pângarii Brașovului să predea fratelui său Costandin niște ayere depusă la Surva; el se provoacă la mărturia sa, a femeii lui Surva și a lui Gales.— No. CCXI, p. 251.

Petru Uroș, trimesul Brașovenilor la împăratul Sigismund,
și Ștefan, logofătul lui Vlad I Dracul.

- c. 1432—1437, 29 Dechemvrie. — Ștefan logofătul scrie Brașovenilor în numele lui Petru Uroș că acesta a fost bine primit de împăratul (Sigismund), că scrisoarea trimeasă printr'insul împăratului a dat-o comitelui Săcuilor, că împăratul a cetit-o cu mulțămire și i-a lăudat față de Sibieni.— No. CCXII, p. 252.

Gherghe Lascar, cămărașul lui Vlad I Dracul.

- c. 1437. — Gherghe Lascar se roagă de pângarii Brașovului să silească pe Haneș cenușarul a-i înapoia suma de 10.000 fl. și 9 măji de ceară, depuse la dînsul prin sluga sa Haneș pentru cumpărare de pânză, fier, oțel și altele; se mai roagă să-i trimeată legat pe o altă slugă a sa, Martin, căruia îi încredințase 1.000 fl. spre a-i cumpăra aramă, fier, oțel și ovăș și la care mai avea încă 7.500 fl.; de nu vor satisface cererile lui, el va lăsa pe sama voevodului (Vlad Dracul) să scoată aceste sume dela dinșii.— No. CCXIII, p. 254.
- c. 1437. — Gherghe Lascar se roagă de pângarii Brașovului să permită a i se vinde ceara trimeasă acolo, ca sluga sa Haneș să-i poată cumpăra pe ea alte lucruri; acestea să i le expedieze, conform înțelegerii de mai nainte, prin oameni de-ai lor; se roagă să-i mai expedieze niște aramă și să silească pe sluga sa Martin să-i aducă cele 7.500 fl. ce le are la dînsul, sau să i-l trimeată legat.— No. CCXIV, p. 257.

Antonie, cămărașul lui Vlad I Dracul.

- c. 1433—1440. — Antonie comunică Brașovenilor că pângarii din Sighișoara se opun la mutarea monetăriei dela ei la Brașov și fac insistențe pe lângă voevod în sensul acesta; el le făgăduiește că va persista în intenția sa, numai să-și împlinească și ei făgăduința dată lui.—No. CCXV, p. 258.

Nanul și Ștefan logofătul, boerii lui Vlad I Dracul.

- 1442, 23 Aprille. — Jupân Nanul și Ștefan logofătul răspund Brașovenilor că în timpul cât au stat ei la Sibiu pe lângă voevodul lor (Vlad Dracul) n'a venit nici un sol dela Brașov la dînsul.— No. CCXVI, p. 261.

Dragomir al lui Manea, vornic sub Radu cel Frumos, Basaraba Bătrânul, Basaraba Tânărul și Vlad Călugărul.

1474. — Dragomir al lui Manea scrie Brașovenilor să trimeată un sol al lor la voevod, ca să vadă Turcii că acesta e în bune relații cu ei; îi roagă în acelaș timp să nu mai asculte de sfaturile lui Ștefan (al Moldovei).— No. CCXVII, p. 262.
- c. 1476—1477. — Dragomir al lui Manea asigură pe Brașoveni că le-a rămas prieten ca și până acum și-i sfătuiește să trimeată o solie de pace la voevodul său și să nu mai asculte de Ștefan (al Moldovei).—No. CCXVIII, p. 264.
- c. 1478—1479. — Dragomir al lui Manea se plânge Brașovenilor că au permis lui Neagu (vornicul) să-i confişte niște piper ce avea la dinșii; dacă e dator lui Neagu, are să se judece cu el când se va întoarce în țară.— No. CCXIX, p. 265.
- c. 1482. — Dragomir al lui Manea se roagă de jupânului Lorinț să-i trimeată prin sluga sa Cădrea niște scule lăsate în păstrarea lui de soția sa Neacșa.— No. CCXX, p. 266.

Dragomir al lui Manea, Neagoe al lui Radul, Stănilă și Balea, boerii lui Basaraba II cel Bătrân.

- 1477, Februarie. — Dragomir al lui Manea, Neagoe al lui Radul, Stănilă vornicul și Balea paharnicul se roagă de pârgarii Brașovului să se poarte cu bună voință față de voevodul lor, până ce acesta va obține pacea dela rege; ei le garantează libertatea comerțului în toată țara până la Dunăre și cer aceeaș încredințare dela dinșii.—No. CCXXI, p. 267.

Stan Cortofleșt și Cârjă, trimeșii lui Basaraba III cel Tânăr la Ștefan Báthory.

1478. — Stan Cortofleșt și Cârjă, trimeși de voevodul Țării Românești la Ștefan Báthory ca să încheie pace, dau de știre domnului lor că Ștefan Báthory, cu consimțământul solilor regali N. Bánffy și P. Kinizsy, i-a acordat pacea.—No. CCXXII, p. 269.

Neagu fost vornic, Vladul vornic și Cazan vistier, boerii lui Basaraba III cel Tânăr.

- 1479, Dechembrie-1480, Februarie. — Neagu fost vornic sfătuiește pe Brașoveni, în numele său și al boerilor Vladul vornic și Cazan vistier, să dea îndărăt domnului său (Basaraba) visteria furată de Laiotă și să libereze pe bunica, soția și sora domnului, pe care le țineau sub pază la dinșii.—No. CCXXIII, p. 270.

Neagu fost vornic, boerul lui Basaraba III cel Tânăr.

- 1480 **București**. — Neagu scrie Brașovenilor că domnul său (Basaraba) nu e vinovat întru nimic de prădăciunile făcute de Turci în Transilvania, că el a păzit totdeauna pacea cu dinșii și i-a înștiințat de năvala turcească; totuși ei și Ștefan Báthory îi rețin solii; le face apoi imputări că n'au stăruit să i se restituie domnului său visteria, doamna și sora lui; îi sfătuiește să alunge din ținutul lor pe pribeगीi vrăjmași domnului — aceiași cari provocaseră pustiirile și cruzimile lui Vlad (Țepeș), — să dea drumul solilor și să încheie cât mai iute pace cu Țara Românească. — No. CCXXIV, p. 272.

Cazan visterul și Staico comisul, boerii lui Basaraba III cel Tânăr.

1480. — Cazan visterul și Staico comisul scriu doamnei Maria, soția lui Basaraba (la Brașov), că prin stăruințele lor și ale domnului ea va fi în-curând liberată și se va întoarce în țară. — No. CCXXV, p. 277.

Vintilă, logofătul lui Basaraba III cel Tânăr.

1480. — Vintilă logofătul scrie doamnei Maria, soția lui Basaraba, că domnul a trimis un dar lui Ștefan Báthory și speră că în curând va fi liberată și se va întoarce în țară. — No. CCXXVI, p. 278.

Macarie, mitropolitul Ungrovlahiei:

1480. — Macarie mulțamește lui Ștefan Báthory pentru intențiunile sale paș-nice față de Țara Românească și pentru hotărîrea de a da drumul soției domnului său și solilor. — No. CCXXVII, p. 279.
- c. 1480. — Macarie trimete în misiune la Brașoveni pe omul său Dragomir. — No. CCXXVIII, p. 281.

Boerii, cnejii și rumânii din județele Brăila, Buzău și Râmnic.

- 1481, **Martie**. — La proclamația lui Ștefan, domnul Moldovei, către locuitorii județelor de margine din Țara Românească, ca să recunoască de domn pe fiul său adoptiv Mircea, ce se pretindea fiu al lui Vlad (Dracul), — boerii, cnejii și rumânii din județele Brăila, Buzău și Râmnic răspund că ei rămân credincioși domnului lor Basaraba, care are pace cu toți vecinii, și nu primesc pe pretinsul fiu de domn, în realitate fiul unei femei ușoare din Brăila cu numele Căltuna. — No. CCXXIX, p. 282.

Scrisoarea unui Turc.

1481. **Câmpulung.** — Un Turc din Țara Românească scrie pârgarilor din Brașov că Rădila dela Câmpulung nu e amestecat de fel în afacerea ce o are el cu Șterca dela Făgăraș, căruia îi făgăduise să-i scoată femeța din robia turcească pentru suma de 40 fl.—No. CCXXX, p. 285.

Cazan, marele vornic al lui Basaraba III cel Tânăr.

1481. — Cazan, marele vornic, scrie vameșilor de pe Prahova și de pe Teleajen să nu împiedece circulația Șașilor din Brașov pe aceste două căi, iar ei să vie în grabă la cetatea Crăciunei.—No. CCXXXI, p. 286.

1480—1482. — Cazan, marele vornic, cere pârgarilor din Brașov să deschidă și drumurile Prahovei și Teleajenului, căci Țara Românească le-a deschis pe toate.—No. CCXXXII, p. 286.

Sinadin al Căpitanului, boer al lui Vlad III Călugărul.

c. 1482—1483. — Sinadin al Căpitanului mulțamește Brașovenilor pentru buna primire ce a găsit la dinșii în vremea pribegiei; drept recunoștință, el a stăruit ca Hrus să fie trimis în misiune la dinșii; neavând însă nici un rezultat misiunea acestuia, îi roagă să trimetă împreună cu el pe un om de samă dintre dinșii, cu care să poată trata voevodul.—No. CCXXXIII, p. 287.

Coie.

c. 1484—1485, **Sibiu.** — Coie scrie lui Petru Revel din Brașov, ca în privința unei afaceri de comerț să-i trimetă răspunsul său la Târgoviște. — No. CCXXXIV, p. 289.

Dragomir Udriște, vornicul lui Vlad III Călugărul.

c. 1482—1483. — Dragomir Udriște scrie pârgarilor din Brașov că Sinadin (al Căpitanului) n'a fost în zilele lui Basaraba (Țepeluș) la Turci, ci a stat ascuns într'o mănăstire, de frica acestuia. — No. CCXXXV, p. 290.

1484—1485, **20 August, Târgoviște.** — Dragomir Udriște cere pârgarilor din Brașov să-i facă dreptate în judecățile ce are cu supușii lor Mihai, Chirca și Cârstea Roșul, pentru niște bani și niște sinete.—No. CCXXXVI, p. 291.

c. 1482—1492. — Dragomir Udriște cere pârgarilor din Brașov să facă judecată dreaptă lui Bobul din Sărata, pe care în zilele lui Țepeluș îl prădase Capotă, care acum e refugiat la dinșii. — No. CCXXXVII, p. 293.

c. 1482—1492. — Dragomir Udriște scrie pârgarilor din Brașov că Coșota, pe care îl căutau ei, a fost prins în Țara Românească.—No. CCXXXVIII, p. 294.

- c. 1482—1492. — Dragomir Udriște se roagă de pârgarii Brașovului să-i scutească de vamă niște piper ce-l depusese spre vânzare în orașul lor. — No. CCXXXIX, p. 294.
- c. 1482—1492. — Dragomir Udriște se roagă de pârgarii Brașovului să îngrijască ca să nu i se piarză sculele scumpe pe care i le furasé din biserică dela Bucov un hoț prins de dinșii la Brașov; pe hoțul însuș ar trebui să-l omoare, conform uzului. — No. CCXL, p. 295.
- c. 1482—1492. — (Dragomir) Udriște scrie pârgarilor din Brașov să dea poruncă pârcalabilor din Bran ca să deschidă drumurile; numai astfel vor putea căpăta știri dela Turci. — No. CCXLI, p. 297.

Județul și pârgarii Brașovului.

- c. 1462—1463. — Pârgarii Brașovului dau lui Duca din Greci un zăpis de sculele, hainele și odoarele ce i le-au predat. — No. CCXLII, p. 297.
- 1482—1496. — Pârgarii Brașovului trimet în misiune la Vlad (Călugărul) pe Iacov din Râjnov. — No. CCXLIII, p. 298.

Staico, logofătul lui Vlad III Călugărul și al lui Radu IV cel Mare.

- 1492, 23 Iunie, Târgoviște. — Staico logofătul înștiințează pe Brașoveni că Ali-beg a căpătat din nou sangeacul Nicopolei, că sultanul s'a apropiat de Sofia și că armatele turcești s'au îndreptat spre Smedorova; Ali-beg având de gând să-i atace, ci să-și trimeată un om la dînsul, prin care să le poată da știri nouă. — No. CCXLIV, p. 299.
- c. 1482—1507. — Staico logofătul roagă pe pârgarii Brașovului să dea îndărăt lui Neagoe din Măgureni taxa de 3 fl., pe care i-o luaseră pe nedrept vameșii lor. — No. CCXLV, p. 300.
- c. 1482—1507. — Staico logofătul roagă pe pârgarii Brașovului să-i trimeată un om, despre care auzise că se pricepe la boala de picioare, de care suferca el. — No. CCXLVI, p. 301.

Cârștian, vornicul lui Radu IV cel Mare.

- c. 1496—1507. — Cârștian vornicul scrie pârgarilor din Brașov că fiul lui Marco, pe care Stănislav îl luase ca să-l învețe limba românească, a fugit la Hârsova și s'a turcit; atât Stănislav cât și dînsul au încercat să-l aducă îndărăt, dar înzadar; Stănislav n'are prin urmare nici o vină. — No. CCXLVII, p. 302.

Gherghina, pârcalabul lui Radu IV cel Mare.

- c. 1496—1507. — Gherghina pârcalabul se roagă de pârgarii Brașovului să-i scutească de vamă niște cuțite pe care i le va cumpăra Hanăș la dinșii. — No. CCXLVIII, p. 304.

Ștefin, județul de Râmnic.

c. 1506. — Ștefin se roagă de pârgarii Brașovului să-i aleagă niște blâni bune de helgie, care i le va cumpăra la dinșii Matei. — No. CCXLIX, p. 304.

Boerii lui Radu IV cel Mare, sub Mihnea I.

1508—1509. — Nouă dintre foștii boeri de frunte ai lui Radu IV scriu pârgarilor din Brașov că vor fi nevoiți să părăsească țara și se roagă de ei să intervină pe lângă Ioja de Șom (comitele Timișoarei) ca să le dea un salvconduct; ei cer dela dinșii încredințarea că se vor putea adăposti ori unde în ținutul lor și vor putea să iasă ori când vor voi.—No. CCL, p. 305.

III. SRISORI LATINEȘTI DE-ALE DOMNILOR ȘI BOERILOR ROMÂNI.

Alexandru-Aldea.

1431, 14 Iunie, Târgoviște. — Alexandru-Aldea cere autorităților ungurești să dea ajutor lui Ioan, fiul lui Gașpar din Câmpulung, ca să prinză pe Grecul Femiano, care fugise din țară cu mai multe lucruri furate din visteria sa și cu mai multe datorii la Ioan fiul lui Gașpar. — No. CCLI, p. 311.

Vlad I Dracul.

1436, 16 Iulie, Făgăraș. — Vlad făgăduște pârgarilor din Brașov că va observa cu credință învoelele făcute între dinșii, rămânându-le totdeauna prieten. — No. CCLII, p. 312.

1436, 5 Septembrie, Tabăra dela Rula. — Vlad trimete în misiune la Brașoveni pe Hannes. — No. CCLIII, p. 312.

1444, 7 August, Târgoviște. — Vlad făgăduște Brașovenilor că, deși dispozițiunile tratatului de comerț încheiat de ei cu tatăl său Mircea au fost călcate de pârcalabji din Brân, el le confirmă totuș din nou, în urma învoelii făcute cu voevodul Transilvaniei Ioan Hunyadi, cu care încheiasse pace veșnică. — No. CCLIV, p. 313.

Vladislav II sau Vladislav Dan

448, 31 Octombrie, Târgoviște. — Vlad(islav) scrie pârgarilor din Brașov că nu poate veni la vice-voevodul Ardealului Nicolae de Vizakna, deoarece naipul de Nicopole l-a informat că Ioan Hunyadi, guvernatorul Ungariei, a fost bătut de Amurat și el se teme de Turci; dacă guvernatorul va scăpa sănătos din luptă, el va veni la dînsul și va face pace; până atuni cere ca ei să nu-i fie vrăjmași. — No. CCLV, p. 314.

1453, 11 Aprilie, Târgoviște. — Vladislav scrie pârgarilor din Brașov că

armele, pe care Ioan Hunyadi vrea să le transporte la cetatea Chilici, să fie trimise pe numele său și în ascuns la Târgoviște, de unde le va expedia la Brăila și apoi la Chilia.—No. CCLVI, p. 315.

Vlad II Țepeș.

- 1456, 6 Septembrie, Târgoviște. — Vlad, urmând exemplului dat de predecesorii săi, cari au păstrat credință coroanei ungurești și au adus servicii religiei catolice, încheie cu reprezentanții Sașilor din Brașov și din țara Bărscei o convenție, ca în cazul când de frica Turcilor sau altor dușmani ar fi silit să-și părăsească țara, ei să-l primească și să-l ocrotească la dinșii; în schimb el le va da tot ajutorul împotriva Turcilor, va observa tratatele încheiate de predecesorii săi, va lăsa liber comerțul, va împiedeca orice represalii și va judeca cu dreptate procesele lor. — No. CCLXII, p. 316.
- 1456, 10 Septembrie, Târgoviște. — Vlad asigură pe Brașoveni că va observa pacea încheiată cu dinșii, dar Turcii îl neliniștesc cerându-i să le dea drum prin țara sa, ca să-i prade, și silindu-l să facă rău creștinilor; el e slab și nu se poate împotrivi lor, deaceia le cere să-i trimeată 50—200 oameni armați, cu care să sperie pe Turci, până ce va primi instrucții dela rege; îi sfătuște să nu asculte de vrăjmașii săi, căci el se gândește mai mult la binele lor, decât la al său; el singur și-ar putea face oricând pace cu Turcii. — No. CCLVIII, p. 317.
- 1457, 14 Martie, Târgoviște. — Vlad scrie Brașovenilor că el s'a ținut de condițiile păcii încheiate cu dinșii, ei însă ocrotesc pe Călugărul, care a făgăduit concetățenilor lor Petru Gereb și Peterman veniturile vâmlor dela Rucăr și Brăila; a mai auzit că cu ajutorul lor Călugărul a intrat în Amlaș și petrece acolo; cere să-i răspundă dacă vor sau nu să se țină de credința făgăduită.—No. CCLIX, p. 318.
- 1458, 25 Mai, Gherghița. — Vlad roagă pe Gașpar, sub-judele din Brașov, să garanteze meșterilor chemați de dinsul plata lucrului și libera întoarcere.—No. CCLX, p. 319.
- 1458, 13 Iunie, Lângă apa Dâmboviței. — Vlad trimete în misiune la Brașoveni pe Petru Sor.—No. CCLXI, p. 320.
- 1460, 4 Iunie, Cetatea Dâmboviței. — Vlad roagă pe pârgarii Brașovului să trimeată în țară pe boerii pribegi, împreună cu solul său Voico Dobrița; dacă nu vor să vie, să-i alunge dela dinșii, în fața lui Voico.—No. CCLXII, p. 320.
- 1460, 26 Iulie. — Vlad roagă pe pârgarii Brașovului să nu supere pe oamenii săi din Făgăraș, iar dacă vre-unul de-acolo ar fugi la dinșii, să nu-l ocrotească.—No. CCLXIII, p. 321.
- 1460, 10 August, Cetatea Dâmboviței. — Vlad sfătuște pe pârgarii Brașovului să termine procesul unui supus al său pentru niște porci prin jurământul a 12 oameni; el cere ca oamenii săi să fie judecați cu dreptate. — No. CCLXIV, p. 322.
- 1475, 4 August, Arghiș. — Vlad înștiințează pe Sibieni că pârcalabul său Cristian va sosi la dinșii, ca să-i zidească o casă.—No. CCLXV, p. 322.

- 1475, **13 Octomvrie, Bolcaci.** — Vlad dă dovadă că a primit dela județul Sibiului suma de 200 fl. ungurești, dați din porunca regelui. — No. CCLXVI, p. 323.
- 1476, **Cipău.** — Vlad cere autorităților (ungurești) să dea trecere liberă solului său Sebastian, care mergea la Brașov. — No. CCLXVII, p. 324.

Dan pretendentul.

- 1459, **2 Aprilie, Feldioară.** — Dan arată că sosind, cu permisiunea regelui, în țara Bârsei, pângarii Brașovului și reprezentanții țării Bârsei au venit la dînsul să se plîngă de Vlad Țepeș că s'a închinat Turcilor, că a arestat pe neguțătorii și pe trimeșii brașoveni, le-a confiscat averile și i-a tras apoi în țepă; a mai ars în foc peste 300 de bărbați și tineri ce se aflau în Țara Românească, iar pe oamenii săi dela Brașov i-a chemat pe ascuns în țară. Dan autorizează pe Brașoveni să confişte, spre despăgubire, mărfurile ce le au neguțătorii români în orașul lor; aceste mărfuri să nu fie nici odată restituite neguțătorilor români. — No. CCLXVIII, p. 324.
- 1460, **2 Martie, (Brașov).** — Dan, considerând enormele pagube, schingiuirile și omorurile suferite de cetățenii Brașovului și de locuitorii țării Bârsei din partea lui Vlad (Țepeș), hotărăște să se confişte, pentru despăgubirea cetățenilor cari l-au hrănit aproape un an de zile, pentru susținerea sa și pentru recăștigarea țării sale, lucrurile și averile locuitorilor din Țara Românească, depuse la Brașov înainte de începerea ostilităților; el conjură pe toate autoritățile, prezente și viitoare, din Țara Românească, să nu supere nici odată pe locuitorii Brașovului și ai Țării Bârsei pentru averile confiscate de el. — No. CCLXIX, p. 325.

Radu III cel Frumos.

- 1467, **11 Iunie, Cetatea București.** — Radu roagă pe Sibieni să dea trecere liberă prin orașul lor slugei sale Mancea, cu familia și averea lui. — No. CCLXX, p. 327.
- 1469, **4 Februarie, Cetatea București.** — Radu se roagă de pângarii Sibiului să petreacă pe solul său Mihai până la Pongrácz, voevodul Ardealului. — No. CCLXXI, p. 328.
- 1470, **28 Februarie, Buzău.** — Radu mulțamește Brașovenilor pentru știrile trimise prin Nicolaus Plucht, le face imputări că stau în bune relații cu Ștefan al Moldovei, căruia îi vînd și arme, deși regele n'are pace cu el; dacă nu vor alunga dela dînșii pe răufăcătorii și pe spionii moldoveni, el se va plînge regelui. — No. CCLXXII, p. 328.
- 1472, **Din tabără.** — Radu se plînge Brașovenilor că nu-i trimet noutăți dela dînșii; ar vrea să știe: unde e regele și dacă a făcut sau nu pace cu Cazimir, ce face voevodul Pongrácz, ce gînd are Ștefan al Moldovei și Laiotă, plătit-au Săcuii din Odorheiu și Cîc dijma lui Ștefan; acestea și alte știri ce l-ar interesa, să i le comunice. — No. CCLXXIII, p. 329.

Basaraba II cel Bătrân.

- 1460, 21 Ianuarie, Lângă Sighişoara. — Basaraba se oferă a veni în ajutor Braşovenilor contra Tării Româneşti, cu un corp de cinci sau şase sute de oameni, dacă au cu ce să-i întreţină. — No. CCLXXIV, p. 330.
- 1476, 22 Fevruarie, Gherghiţa. — Basaraba cel Bătrân impută Sibienilor că nu i-au trimis nişte rotari. — No. CCLXXV, p. 331.
- 1476, 25 Fevruarie, Gherghiţa. — Basaraba cel Bătrân se plânge Sibienilor pentru nedreptăţile ce fac oamenilor săi din Făgăraş şi pentru picdicile ce aceştia le întâmpină la trecerea prin Turnul-Roşu. — No. CCLXXVI, p. 331.
- 1476, 15 Aprilie, Cetatea Nouă. — Basaraba cel Bătrân se roagă de pârgarii Braşovului să alungă dela dînşii pe rivalii săi, în special pe Horia, şi să permită exportul de arme pentru sine şi pentru oamenii săi. — No. CCLXXVII, p. 332.
- 1476, 9 Mai, Cetatea Nouă. — Basaraba cel Bătrân se plânge Braşovenilor, prin socrul său Sinadin, că adăpostesc la ei pe vrăjmaşii săi, cum e Oprea-logofătul şi Voico al Tatului. — No. CCLXXVIII, p. 333.
- 1476, 30 Mai, Gherghiţa. — Basaraba cel Bătrân trimete la Braşov pe Proica şi pe Tudoran, să cumpere proviziuni şi arme, şi cere scutire de vamă. — No. CCLXXIX, p. 333.
- 1476, 14 Iunie, Cetatea Nouă. — Basaraba cel Bătrân cere pârgarilor din Braşov să restituie unor supuşi ai săi dela Cetatea Nouă nişte lucruri confiscate pe nedrept de către vameşii lor; altfel va închide drumurile şi va face represalii. — No. CCLXXX, p. 334.
- 1477, 8 Aprilie, Cetatea Nouă. — Basaraba cel Bătrân roagă pe pârgarii Braşovului să dea liberă trecere spre ţară sa popii Costea din Schei. — No. CCLXXXI, p. 334.
- 1477, 15 Iulie, Floreşti. — Basaraba scrie Braşovenilor că solul lor Ioan, judele din Râjnov, şi-a îndeplinit cu credinţă solia şi le cere să trimeată la dînsul din nou un om al lor de încredere. — No. CCLXXXII, p. 335.
- 1477, 9 August, Floreşti. — Basaraba cere Braşovenilor să nu ocrotească la dînşii pe nici unul din vrăjmaşii săi şi să nu le dea ajutor; auzind acum că vrăjmaşii săi se află pela Făgăraş şi pela Cohalm, de unde îi pradă ţara, cere voie să-i alunge ei, dacă nu pot să-i alunge ei. — No. CCLXXXIII, p. 336.
- 1479, Sibiu. — Basaraba cel Bătrân cere Braşovenilor să restituie unor slugi ale sale nişte oi şi boi aduşi din Ţara Românească; ei pace cu Ţepeluş tot nu au şi acesta tot le pradă teritoriul lor. — No. CCLXXXIV, p. 336.

Basaraba III cel Tânăr.

- 1478, 19 Iunie, Târgovişte. — Basaraba cel Tânăr înştiinţează pe Braşoveni că i s'au întors solii dela rege şi dela sultan cu bune rezultate; ei îi roagă să intervină pe lângă solii regelui, cari vor veni în curând la

sine pentru pace, să-i lase în stăpânire Amlășul și Făgărașul. — No. CCLXXXV, p. 337.

1479, 27 Octomvrie, **București**. — Basaraba cel Tânăr roagă pe Brașoveni să trimeată soli la dinsul, căci el vrea să facă pace cu bună intenție, deși e asuprit și purtat de Turci cum vor ei; cele ce s'au făcut până acum, s'au făcut din pricina lui Laiotă, dar de aci înainte Turcii nu vor mai trece prin țara sa; să intervină deci pe lângă Báthory ca acesta să primească pe solul său și să se închece pace între cele două țări. — No. CCLXXXVI, p. 337.

1481, 16 Noemvrie, **București**. — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la Brașoveni pe boerul Tudor. — No. CCLXXXVII, p. 338.

1481, **Argeș**. — Basaraba cel Tânăr mulțamește Brașovenilor pentru silințele lor de pace și le anunță că va trimete în curând la Ștefan Báthory pe boerul Tudor, pe care ar dori să-l însoțească și doi părgari de-ai lor. — No. CCLXXXVIII, p. 338.

1481, **Argeș**. — Basaraba cel Tânăr încredințează pe Brașoveni că pot umbla slobozi cu mărfurile lor, chiar dacă ar fi răzmiriță în țara sa. — No. CCLXXXIX, p. 339.

Vlad III Călugărul.

1492, 18 Ianuarie, **București**. — Vlad mulțamește Sibienilor pentru un meșter ce i-au trimes ca să-i dreagă candelaburul de la Cozia; el va fi plătit conform înțelegerii avute cu Chirca. — No. CCXC, p. 339.

1492, 30 Dechemvrie, **București**. — Vlad înștiințează pe Brașoveni că sultanul a dat lui Ali-beg sangeacul Semendriei, lui Malcovici sangeacul Vidinului și că Turcii au de gând să prade Ungaria; îi roagă să comunice aceste știri și lui Ștefan Báthory. — No. CCXCI, p. 340.

1493, 29 Aprilie, **București**. — Vlad se plânge Brașovenilor de omorurile întâmplare cu supușii săi la Bran, ceea ce l-a făcut să închidă drumurile; el amenință că se va plânge regelui contra voevodului Transilvaniei, care nu ține oameni buni în Bran, cum ținea Ștefan Báthory. — No. CCXCII, p. 340.

1493, 27 Iunie, **București**. — Vlad se roagă de părgarii Brașovului să intervină pe lângă vameși ca să nu-i ia vama numită «vigesima» pentru niște postavuri ce a trimes să-i cumpere la ei. — No. CCXCIII, p. 341.

1494, 1 Iulie, **Târgoviște**. — Vlad justifică față de Brașoveni tăierea nasului unui om, care se dedea de supus al lor, în realitate însă era supus român, se credea fiu de domn și făcea slujbe rivalului său Mihnea. — No. CCXCIV, p. 342.

1494, 26 Noemvrie, **Târgoviște**. — Vlad cere Brașovenilor să dea drumul unor neguțatori din țara sa, arestați de ei pe nedrept; altfel va închide drumurile. — No. CCXCV, p. 342.

1495, 5 Ianuarie, **Târgoviște**. — Vlad cere Brașovenilor să dea drumul unui neguțator din țara sa, prins de un om al lor cu ajutorul părcalabilor din Bran; el amenință cu închiderea drumurilor, dacă nu vor înceta aceste arestări nedrepte; postav și fier se găsește destul și în Moldova și în Turcia. — No. CCXCVI, p. 343.

Radu IV cel Mare.

- 1498, **12 Septembrie, Dâlga.** — Radu scrie Sibienilor că a păstrat totdeauna credință față de rege și nu permite Turcilor să prade în țara lor; cât pentru cearta ce o avea cu familia Gereb și cu episcopul Transilvaniei, el cere ca aceștia să despăgubească mai întâiu pe supușii săi și apoi va despăgubi și el pe supușii regelui și ai episcopului. — No. CCXCVII, p. 343.
- 1499, **18 Februarie, Târgoviște.** — Radu cere Sibienilor să facă dreptate lui Gherghina în procesul cu Toma Olaz; dacă acesta locuiește acum în Cluj, aceasta nu-i dispensează de datoria lor; la caz contrar, el va scoate datoriile lui Gherghina dela cine va putea. — No. CCXCVIII, p. 344.
- 1500, **12 Aprilie, Târgoviște.** — Radu cere Sibienilor să facă dreptate lui Mihnea în procesul ce acesta avea cu văduva lui Nicolae Prol, care îi datora 31.000 de cuțițe, pe când Mihnea avea să dea lui Prol numai 280 fl.; negustorii români au avut să sufere până atunci destule pierderi la Sibiu. — No. CCXCIX, p. 345. *(în viziune: note micatime)*
- 1500, **12 Aprilie, Târgoviște.** — Acelaș cătră aceiași, despre acelaș proces. — No. CCC, p. 346.
- 1500, **31 Mai, Târgoviște.** — Radu cere Sibienilor ca, odată ce Mihnea a câștigat înaintea lor și înaintea sa procesul cu văduva lui Nicolae Prol, ei să stăruască a i se plăti datoria. — No. CCCI, p. 348.
- 1502, **19 Iulie, Târgoviște.** — Radu roagă pe pângarii Brașovului să comande pentru el mai multe oale de aramă, două brăce și două apărătoare (flabella) și trimete arvună pentru ele. — No. CCCII, p. 348.
- 1504, **18 Iulie, Târgoviște.** — Radu invită pe pângarii Sibului la nunta lui Pârul, fiul logofătului Staico, cu fica răposatului Dimitrie Iacșici. — No. CCCIII, p. 349.
- 1504, **22 Octombrie, Târgoviște.** — Radu mulțamește pângarilor din Brașov pentru noutățile trimese, mai ales cele privitoare la sănătatea regelui. — No. CCCIV, p. 350.
1505. — Radu înștiințează pe Brașoveni că sultanul a ocupat unele vaduri și vămi la Dunăre și-i reclamă patru până la cinci mii de oameni (Bulgari) ce s'ar fi așezat în țara sa; spre a-l îmbuna, trebuie să meargă în persoană la dînsul; despre rezultatul călătoriei îi va informa îndată după întoarcere. — No. CCCV, p. 350. *ad Regnum Hungariae*
- 1507, **17 Aprilie, Târgoviște.** — Radu trimete în misiune la Brașoveni pe sluga sa Alexe. — No. CCCVI, p. 351.
- 1507, **4 August, Târgoviște.** — Radu răspunde unei solii a Sibienilor prin solul lor Dumitru. — No. CCCVII, p. 351.
- 1507, **15 Septembrie, Târgoviște.** — Radu mulțamește Sibienilor pentru știrea despre sosirea voevodului Transilvaniei și le trimete știri dela dînsul prin solul lor Lațco. — No. CCCVIII, p. 352.
- 1507, **3 Deceembrie, Târgoviște.** — Radu promite că va păstra pacea încheiată cu regele Vladislav și-i va fi vasal credincios, cum au fost și predecesorii săi celorlalți regi ai Ungariei; aceeaș credință o va păstra

Sașilor dela Sibiu, pe care îi va ajuta în cazul unei incursiuni turcești, iar dacă aceasta va fi prea puternică, îi va înștiința; dacă s'ar întâmpla să fie alungat din țară de vre-un rival, el să găsească adăpost la dinșii, cu familia și boerii săi, până ce își va redobândi domnia, și atunci să aibă liberă trecere spre a se întoarce în țară; nici unul din rivalii săi să nu fie găzduit la dinșii și nici unuia din oamenii săi să nu i se permită a trece la rivalul său din Țara Românească. — No. CCCIX,† p. 352.†

1508, 29 Februarie, Târgoviște. — Radu promite Sibiienilor că le va trimite știri adevărate despre Turci. — No. CCCX,† p. 355.†

Neagu, vornicul lui Radu III cel Frumos.

1469, 8 Noemvrie, Cetatea București. — Neagu comunică Sibiienilor rezultatul unei cercetări judecătorești făcute de el în procesul ce avea Ștefan literatul din Brașov cu patru Greci pentru niște piper. — No. CCCXI, p. 356†

Cârstian, pârcalabul de Târgoviște.

1476, 17 Noemvrie, Târgoviște. — Cârstian scrie Brașovenilor că cetatea București a fost cucerită și că boerii țării s'au închinat lui Vlad (Țepeș); el îi roagă să-i trimeată doi zidari cu câte trei lucrători, pe care domnul îi va duce la Târgoviște să-i zidească o casă. — No. CCCXII, p. 357.†

ADAOS

Vladislav II sau Vladislav Dan.

1452, 24 Septemvrie, Târgoviște. — Vladislav cere dela Brașoveni, cu cari încheiasă pace, să confişte averile vrăjmașilor săi, pribegiți la dinșii, iar pe ei să-i extradeze; numește în special pe un Român din Făgăraș, Chernik (Cernica), care-i furase dela oaste 1000 de vite și acum petrecea în țara Bârsei, la Codlea (Feketehalom), împreună cu tovarășii lui. — P. 400.†

Walachia

I.

HRISOAVE, PORUNCI ȘI SCRISORI
DOMNEȘTI.

In literis hinc in h. p. 19. 501

Улуу иттирик үлүс (үлүс төл. өт. 6
сүрөттү кылат
111. - 1. 1907)

Mircea I (cel Bătrân).

(1386 — 31 Jan. 1418).

I.

† Наз иже вз христѣ вѣра благочернии и христѣлюбивни и самодержавни кѡ Мирча, великки воевода и господинь, владѣ дѣиш ми и господствѣиш ми всѣи земи Бѣгровлахи и запа ниискымъ сирѣ же и кѡ татарскымъ странамъ и вѣа полѣ по всѣемъ подѣшавиш даже и до великаго морѣ, и младостиж божїеж и Дрѣстѣрѣ градѣ владѣиш, благонпроизволи господетво ми свои на благимъ произволенїемъ, чїстнѣ и свѣтлымъ срѣдцемъ, и даровахъ снїи христѣвѣ господетва ми и исплатиш прошїи прѣтареи Бра шовекымъ, понеже просиш господетво ми, яко да поновимъ и да створѣднѣ законнѣ, шо сѣ намаи шт прѣкродителнѣ господетва ми за кѣмѣркѣ ¹⁾, по тѣрговохъ с земнѣ господетва ми и на пѣти Брашовскомъ дорѣ до Брани(а): яко да даваѣт шт ѣ вилар ипри фертѣнѣ, шт хрѣолоки пер., шт колѣннѣ ѣи дѣк., шт чехъ сѣ дѣк., ѣ шт рѣзан виларѣ нищю; и хто носит шапкы фрѣшскыѣ, нищю; шт вознанищѣ медѣ ѣи дѣк., шт вино вознанищѣ сѣ дѣк., шт конѣ конѣ кѣпит, сѣ дѣк., шт мажѣ вожѣ ѣи дѣк., шт пипер, шт шофран шт кабак, шт вашиѣ камлиевѣ, шт агнѣтнннѣ, шт кожїе и шт кѣшиѣ ниш, шо доходѣт шт морѣ, шт ѣ пер. ѣ пер.; враѣ свиннѣ ѣ дѣк., волѣ ѣ дѣк., враѣ ѣ дѣк., шт вѣна дѣк., шт елениѣ кожѣ ѣ дѣк.; ако бѣдѣт дрѣгнѣ кожѣ с неѣ, да не даст нищю; шт мѣхъ сирениѣ ѣ дѣк.; коникъ, конѣ минет мнѣ Тѣрчѣ, ѣ вѣши; прѣшецѣ вѣнѣ; и ещѣ конѣ помишѣт с риѣжѣ, шт кола ѣ риѣжѣ, а врѣхъ шо цѣт вѣт, да не даст нищю; а на Брани(а) мажѣ ѣ пѣрѣпѣра, а на кола

1) In orig. кСрѣмеркѣ.

el...

• С Трѣшор а рѣжъ; с Тжрговнице такожде; кѣи товарен бжді
 ек шма либо, ꙗ ДСК; и на Джрвницъ, с кола колико коне, то-
 ликови и ДСК. и а рѣжъ, а ѡт кѣи товарен ꙗ ванн, а ѡт ниш
 кспен нишо; и кон свободен а ДСК. и ꙗкшацъ ван. И еше же кон
 си дават довитиѣк с дозга, да си нишет дажжиба нан емци, шѣ
 • нават, а ѡт права чловѣка да сѣ варѣжт; а ништо права чловѣка
 да не вантсет. Сѣ же кто сѣ шѣт поксент ѡт болѣо господства
 ми, велицѣх же и малых, бжді да ест кспен тоизи ксмеркъ, бжді
 да ест комс либо младость дадена, та прѣложит та не стонт на
 • шю сѣм стврдил и законна на прѣвом законѣ, тѡ такови
 нават приѣт велико зло и шрѣцѣ ѡт господства ми. И се бѣшет,
 еги доиде Фелентин и Мартин и Кршш с Дажгополн. И се
 свѣдѣтеле: Радса ван, жснан Андѣаш, жснан Радсах, брат жс-
 нан(а) Казана, жснан Шербан Билчарев, жснан Стопка Рсени, жснан
 • Бадк Намешов. И азъ лѡгѡдет Бладовин писах, мкеца а вѣсет(а) 15
 5 денъ, вѣ акто шѣка, енд. 5.

† Іу Мирча кѡвѡда, младетѣа кожѣа господинъ.

Eu cel în Hristos dumnezeu credinciosul și de Hristos iubitorul
 și de sine stăpânitorul Іо Mircea, mare voevod și domn, stăpâ-
 nind și domnind peste întreagă țara Ungrovlahiei și peste părțile
 de dincolo de munți și spre cele tătărești și peste amândouă la-
 turile Dunării întregi, până la marea cea mare, și din mila lui
 dumnezeu și stăpânitor al cetății Dârstor, binevoit-a domnia mea,
 de bună voea mea, cu inimă curată și luminată, și dăruit-am acest
 hrisov al domniei mele și împlinit-am rugămintea părgarilor din
 Brașov, fiindcă s'au rugat de domnia mea să le înoesc și să le
 întăresc așezămintele ¹⁾ ce le-au avut dela strămoșii domniei mele
 pentru vamă, prin târgurile din țara domniei mele și pe drumul
 Brașovului până la Brăila : ca să dea dela un vilar de Ipriu ²⁾ 1 fertun,

¹⁾ Orig. законн: законъ = аșezământ, orândueală, obicei, lege; legi în înțelesul modern nu existau însă în timpurile vechi la noi și deaceia «аșezământ» mi se pare a corespunde mai bine decât «lege» noțiunii законъ.

²⁾ Ypres, Ypern, în Belgia; se zicea, probabil, în sec. XV «Ipriu» sau «Ipria»; v. într'un doc. al lui Neagoe Basaraba din 30 Iulie 1512 „за ѣи акти ѡт еприсъ“ (Arh. Stat.). Cf. «pannus yppriensis vel gallicalis» în doc. latinesc dela 25 Aug. 1413 (No. XVII) și «yperium» în doc. ung., ap. Bartal, Glossarium mediae et infimae latinitatis regni Hungariae, Lipsiae MCM, s. v.

dela cel de Luvia ¹⁾ 1 perperă, dela cel de Colonia ²⁾ 12 ducați, dela cel din Cehia ³⁾ 6 ducați; iar dela vilarul ⁴⁾ tăiat nimica. Și cine aduce șăpci francești, nimica. Dela un butoiu de mied 12 ducați, dela un butoiu de vin 6 ducați, dela un cal, cine cumpără ⁵⁾, [să dea] 6 ducați; dela o maje de ceară 12 ducați; dela piper, dela șofran, dela bumbac, dela camelot ⁶⁾, dela pieile de miel, dela piei și dela alte mărfuri ce vin de peste mare ⁷⁾, dela 100 de perpere 3 perpere; dela un porc 2 ducați, dela un bou 3 ducați, dela o vacă 3 ducați, dela un berbec 1 ducat, dela o piele de cerb 1 ducat; de vor fi și alte piei cu ea, să nu dea nimica; dela un burduf de brânză 1 ducat. Călărețul care trece pela Bran ⁸⁾ 3 bani; pedestrul 1 ban; și cei ce trec cu pește, dela un car 1 pește, iar pentru ce va fi pe deasupra să nu dea nimica. Iar la Brăila de maje 1 perperă, iar la Târgșor de car 1 pește; la Târgoviște așisderea; un cal încărcat, fie cu orice, 3 ducați. Iar la Dâm-

¹⁾ Louvain, Löwen, în Belgia; Lew. Lowen în textele medievale, lat. Leobium; în doc. vechi moldovenesti *Leubia* (3 Aug. 1449: Arh. Brașovului No. 775; 12 Aug. 1452; orig. la Acad. Rom., No. 8; Miletić, Daco-Românii, p. 374—375). Cuvântul *χρσομορια* (gen. *χρσομοριου*, în alte locuri *χρσομοριου*, *χρσομοριου*, *χρσομοριου* și de câteva ori *χρσομοριου*) cuprinde în partea întâia pe grec. χρυσός, iar în partea a doua numele orașului Louvain, care la noi se pronunța în sec. XV, probabil, Luvia, Lovia; lui *wr χρσομοριου* îi corespunde în aetele latine *lobiensis*. Cf. Jireček, Archiv f. slav. Phil. XIX, p. 611. Miletić, Sbornik XVI—XVII (1900), p. 502, propune o altă explicație, dar aceasta este inadmisibilă.

²⁾ Colonia, Köln.

³⁾ Orig. *wr чехъ*: în doc. latine de obicei *polonica*, rareori *bohemia*, d. p. în cel dela 10 Noem. 1424 (Arh. Braș. No. 774); e vorba de Bohemia, care avea și ea fabrici vestite de postav; cf. Jireček, l. c.

⁴⁾ În doc. latinești «de panno scisso». Vilar = bucată de catifa: grec. βελούρος, fr. velours, ital. velluto, mediolat. velutum; v. Jireček, l. c., p. 610.

⁵⁾ Se înțelege în Țara-Românească; cf. în doc. latin din 1413 (reprodus în nota dela No. XVII) «de equo qui in Wallachia emitur 6 den.»

⁶⁾ Orig. *важна камила* «păr de cămilă», de sigur însă stoffa ce se făcea în orient din păr de cămilă și era cunoscută în occident sub numele de camelotto (ital.), Kamelot, Schamlot (germ.), camelotus sau camelotum în textele latine. v. Heyd, Histoire du commerce du Levant au moyen âge, vol. II, p. 703—704; cf. și Jireček, l. c.

⁷⁾ Levantine.

⁸⁾ Orig. *Търъцъ*: ung. Törös, Törösvár, germ. Törzburg, rareori Turtsch. Miletić, Sbornik XVI—XVII, p. 500, interpretează greșit «лимо Търъцъ» prin «освѣтъ Турчинъ, afară de Turci». N'am tradus prin «Turciu», deoarece în românește s'a zis totdeauna *Bran*.

bovița, câți cai la car, atâția ducați și 1 pește, iar dela un cal încărcat 3 bani, dela alte mărfuri nimica; un cal slobod 1 ducat, iar pedestrul 1 ban. Și iarăși, cine-și dă marfa pe datorie, să-și caute datornicul sau chezașii, dacă-i are, iar de oameni drepti să nu se atingă; și nimenea să nu bântuească pe vre-un om drept. Și iarăși, cine se va încerca dintre boerii domniei mele, mari și mici, fie că va fi cumpărată ¹⁾ acea vamă, fie că va fi dată cuiva de pomană ²⁾, și va adăoga și nu va rămânea pe lângă cele ce le-am întărit și legiuit în așezământul de mai nainte ³⁾, unul ca acela va avea să primească mare rău și urgie dela domnia mea. Și s'au făcut acestea, când au venit la Câmpulung Felentia și Martin și Cruș ⁴⁾. Iată și martorii: Radul ban, jupân Andriaș, jupân Radul, fratele jupânului Cazan, jupân Șerban al lui Bilcear ⁵⁾, jupân Stoica Rusul ⁶⁾, jupân Badea al Vameșului. Și eu logofătul Baldovin am scris, în luna lui August în 6, anul 6921 (= 1413), indictionul 6.

Io Mircea voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

*Pecete ovală (3 + 2,5 cm. în diam.), cu legenda în litere gotice: ✱ MIRCHA
 ** VOEVODA.—Pergamentul No. 779; L. Miletić, Novi Vlahoblgarski gramoti
 ož Brašov, Sofia 1896, No. 3 (Sbornik ministerului de instrucție, vol. XIII).*

Mihail I, coregent al lui Mircea I.

(c. 1415 — 31 Ianuarie 1418).

II.

† Ио Мнѣха, великѣи воєвода и господинь, пишеть господство
ми сѣсгам господства ми вт Дѣковнѣх град, вѣмешѣм вт
Русѣи и вт Тѣрчѣ, и такози ви вѣнесѣтъ господство ми, яко
да сѣ сте вѣрѣвали вт сѣхѣзи Брашовѣки, не грабѣте их, нѣ им
взимайте вѣмѣ правѣ, пачѣ им и оутѣждѣте. И комѣтѣ сѣк-

¹⁾ Arendată.

²⁾ Se'nțelege vre-unei mănăstiri.

³⁾ De mai sus; orig. на правѣ законѣ.

⁴⁾ Plenipotențiarii Brașovului Valentinus, Martinus și Crusius, dintre cari cel dintâiu era «judex Brassoviensis», iar ceilalți doi erau «seniores de villa Rosarum» (Râjnov); v. doc. lui Mircea din 1413, Aug. 25, intercalat în doc. lui Dan dela 1431, Ianuarie 28 (No. XVII).

⁵⁾ La Miletić greșit Вначарѣ; Sbornik XIII, ed. separată, p. 48.

⁶⁾ Cuvântul Псѣин lipsește la Mil.; v. doc. din 10 Iunie 1415, în Anal. Acad. Rom., seria II, tom. XXVI (1903).

и҃кна, ако възимаѣт рѣзаны калѣцк, а҃ко по ꙗко ѿ лакти, не дѣйте
и҃х камсвати, нѣ ходѣте право и живѣте с нимъ а҃ко и добрѣ,
да се не плачатъ ѡт вас помниѡтѡ родѣтелю господства ми,
бакто до нѣщѣ, а҃ко господствѣ ми, та да си чсж нѣщ(о) рѣчи
ѡт родѣтелк господства ми взради рѣч(и) вашѣ; понеже имат
господство ми велико зло счинити томсзи ¹⁾ чловѣкѣс, ꙗко им
би позабави по неправдѣ, а҃не и влас едни. Но не ꙗко бити, по
вризас господства ми.

† Іу Мѣханак воевода, милостѣѡ божѣа господинь.

Io Mihail, mare voevod și domn. Scrie domnia mea slugilor
domniei mele dela cetatea Dâmboviței și vameșilor dela Rucăr
și dela Bran, și astfel vă poruncește domnia mea: să nu vă atin-
geți de acești Brașoveni și să nu-i prădați, ci să le luați vamă
dreaptă, și, mai mult încă, să fiți chiar îngăduitori cu ei. Și pentru
bucățile de postav, de vor fi călțuni tăiați, sau câte trei patru coți,
să nu-i vămuiți, ci să umblați drept și să trăiți frumos și bine cu
ei, ca să nu se mai plângă de voi părintelui domniei mele, ca până
acum, sau domniei mele ²⁾; căci de voiu mai auzi niscaiva vorbe
dela părintele domniei mele, din pricina vorbelor voastre, domnia
mea are să facă mare rău celui ce îi va fi supărat pe nedrept,
măcar cât un fir de păr. Altfel nu va fi, după porunca dom-
niei mele.

Io Mihail voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

*Pecete rotundă, c. 2 cm. în diam., neacoperită cu hârtie, cu legenda în litere
înțoarse: † ІУ МІХІАНА ВОЕВОДА; coroana cu trei colțuri trece peste legendă;
fără adresă. — Arh. No. 216; Mil. No. 4.*

III.

† Іуань Мѣхана воевода и господинь, дават господство ми
сѣа вризмо господства ми сѣмзи Брашовѣном и Рѣжновѣ-
ном, іако варе кон чловѣкѣс ѡт землѣ господства ми родѣ-
телѣ и господства ми имат дългъ с Брашовѣнь, а онѣ да
подет тамо, да си нишет дългъ ѡт дължинка; ако мѣс не би

¹⁾ În orig. томсззи.

²⁾ Scrisoarea este evident dintre anii 1415—1418, când Mihail era coregent
al tatălui său; Iorga, Studii și documente III, p. III. E posibil să fi fost co-
regent și înainte de 1415.

платиа ѡт вода, а тои да го тагант прѣд прѣгарю, да ако
 шѣт наѣти ѡт кѣдѣс взати, а тѣе мѣ шѣт платити, ѡне мѣ
 не би пала дазжикнѡт ѡт кѣдѣс платити, а онѣ да си бѣе ѡчи,
ѡно нѣ сѣ е даа добитѣк ѡ добра чловека. И никто да не смѣтѣ
 взати зде залог ѡт правѣху людѣ ѡт Брашовѣки, и нигде се не
 заложѣт; ѡти ваде кто се би покѣснѣк да им позабавит, ѡне и
ваде едни, плат изгнѣжѣт ѡт родѣтелѣк господства мѣ и ѡт
 господство мѣ; нѣ которѣде да си шѣт тамо дожг ѡт
 дазжикнѣка, по ѡнѣзмѣ господства мѣ.

† Іу Мѣханѣк воевода, милостѣж воевѣдѣ господинѣ.

Ioan Mihail, voevod și domn. Dă domnia mea această poruncă
 a domniei mele Brașovenilor și Râznovenilor: orice om din țara
 părintelui domniei mele și a domniei mele, care are datorie la
 Brașoveni, să se ducă acolo și să-și scoată datoria dela datornic;
 și de nu-i va plăti de bună voie, să-l pârască înaintea pârgarilor,
 că dacă vor avea de unde să ia, aceștia îi vor plăti. Iar dacă da-
 tornicul nu va avea de unde să plătească, să-și bată ochii, că nu
 și-a dat avutul la om cinstit. Și nimenea să nu îndrăznească să
 ia aci zalog dela oameni drepti dintre Brașoveni, și nicăiri să nu
 se zălogească ei; căci oricine ar încerca să-i supere, măcar cât un
 fir de păr, va pieri de mâna părintelui domniei mele și a domniei
 mele. Ci fiecare să-și scoată acolo datoria dela datornic, după po-
 runca domniei mele.

Io Mihail voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

Pecete rotundă, ca la No. precedent, cu legenda: † ІО МІХАИЛЪ ВОЕВОДА;
 fără adresă; în dosul scrisorii o notă latină: *Litera Michaelis wayvodaе
 sonans ut quilibet bona sua assignet huic a quo in habere possit. — Arh. No.
 217; Mil. No. 5.*

Radul II (Praznaglava).

(1421. 1424—1427).

IV.

† Іу Радѡѡѡз воевода и господинѣ, ѡвѣкирават сѣ господство
 мѣ ѡт сего днѣ, ѡтколѣк си дадохѣ Брашовѣкинѣ добитѣк, ѡко
 да ест мир поскѣдѣ на мѣ и да ест една земакѣ сѣ земадѣ господ-
 ства мѣ, да живѣжѣт мирно и еднѡдѣшно всѣ Брашев и всѣкѣ

Sau pu
sa de
porunca
(cu ruzm)
Brazoveni
si Raznoveni
dar la g
uruzm
mihail
domn
Si nimie
e porunc
de c
valut
Al v
uruzm
mihail
domn
Si c
dar si e
de p
de p
cl.

sa de
peste ochi (ex palme)
cum sa de en palme
peste cap, cel ce
a mital sau nesig
ter

Unita in tranceri
dov...

земля Брѣстскіа, и вѣкшават сѧ господство ми, яко вражманш тѣх да ест вражманш господствѣ ми, а вражманш господства ми да ест вражманш Брашовкш и всен земли Брѣстскіа; и да ми сѧ сѧ взекъ правдѣ, и господство ми да им сѧм сѧ правдѣ, да сѧ вѣ словодѣ и да сѧ не вожд ни вт единѣ заводѣ, ни пакш, ни хѣса, ни изем, ни залог, ниже да им сѧ непакостит нищо вт земли господства ми, ниже да сѧ едина земля сѧ земля господства ми; и да вспчсѧт люді господства ми вѣ земли вашей, и да вставакитѣ векѣкѣ кшпалѣ да доходит вѣ земля господства ми, и хѣкѣ и жекѣ или вждѣ что да ходет словодно, и да живемо мирно и единодшно, сѧ правдом и истином. И господство ми да им сѧмѣ сѧ правдѣ и да им не мислим зло. И дават господство ми вѣрѣ и дшнѣ господства ми и вѣра и дшнѣ взекѣ волокѣ господства ми: вѣра жшпан Радоула, вѣра жшпан Казкана, вѣра жшпан Шана, вѣра жшпан Стана, вѣра жшпан Казѣана, вѣра жшпан Нега, вѣра жшпан Драгича, вѣра Михаила протевистнарк, вѣра Радоула Сахакова, вѣра Гича Дшгашѣ. И варѣ кто сѧ ви поксенѣ, яко да прѣстѣпнт сѣ каетви, тѣ таковаго да вѣнѣт господѣ вогѣ, зде же тѣлом а вѣ вѣждѣ вѣкѣ дшнѣ, и да имат судетѣ сѧ людѣ и сѧ прѣм, и да ест проклат вт втѣ и сина и свѣтаго дсѣ и вт тѣ и ш свѣтѣ штѣ ниже вѣ Никен, амин. Пеписѣ сѧ в лѣто шѣкѣ, индиктѣ ш лѣ, майѣ ш днѣ.

† Іу Радоула кшѣ вѣ, милостѣ вожѣ господнѣ.

† И да сѧ сѣдет сирѣци господства ми прѣд господство ми, а сирѣци вашей прѣд вами, и да им нѣст криво.

† И да не дрожитѣ злѣ люді посрѣд вас, ш нѣ не мошт господство ми, да не прѣвѣважт посрѣд вас; ни господство ми да не дрожит злѣ люді.

Un război pierduse Rege românesc și pretenționi la domnie

Io Radul, vovod și domn, făgăduеște domnia mea din ziua aceasta, decând și-au dat Brașovenii avutul lor, ca să fie pace între noi și să fim o singură țară cu țara domniei mele, și să trăescă în pace și în bună înțelegere tot Brașovul și toată țara Bârsei, făgăduеște domnia mea că vrăjmașul lor va fi și vrăjmașul domniei mele, iar vrăjmașul domniei mele să fie și vrăjmașul Brașovenilor și al întregii țări a Bârsei; și să-mi fie ei cu toată dreptatea, și

domnia mea să le fiu lor cu dreptate; să fie slobozi și să nu se teamă de nici o răutate, nici de pradă, nici de tâlhărie, nici de o-preală ¹⁾, nici de zălog; și să nu li se facă nici o pagubă din țara domniei mele, ci să fie ei o singură țară cu țara domniei mele; și să umble cu marfă oamenii domniei mele în țara voastră, și să lăsați să vie orice marfă în țara domniei mele: și pâine și fier sau orice, slobod să umble; și să trăim în pace și în bună înțelegere, cu dreptate și cu adevăr. Iar domnia mea să le fiu cu dreptate și să n'am gând rău asupra lor. Și dă domnia mea credința și sufletul domniei mele și credința și sufletul tuturor boerilor domniei mele: credința jupânului Radul, credința jupânului Vâlcan, credința jupânului Nan, credința jupânului Stan, credința jupânului Vâlcsan, credința jupânului Neg, credința jupânului Drăghici, credința lui Mihail protovistiarul, credința lui Radul al lui Sahac, credința lui Oncă Lungas. Și cine se va încerca să calce aceste jurăminte, pe unul ca acela să-l ucigă domnul dumnezeu, aici cu trupul iar în viața de apoi cu sufletul, și să aibă parte cu Iuda și cu Arie, și să fie blestemat de tatăl și de fiul și de sfântul duh și de cei 318 sfinți părinți dela Nichea, amin. S'a scris în anul 6929 (= 1421), indictionul 14, Mai în 17.

Io Radul voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Și să se judece săracii domniei mele înaintea domniei mele, iar săracii voștri înaintea voastră, și să nu li se facă nedreptate.

Și să nu adăpostiți printre oameni răi, pe care nu-i iubește domnia mea, ca să nu petreacă în mijlocul vostru; nici domnia mea să nu adăpostească oameni răi ²⁾.

O pecete mare și 4 peceti mici; cea dintâiu, c. 9 $\frac{1}{2}$, cm. în diam., ruptă în două și la mijloc cu totul deteriorată, e pecetea lui Mircea, cu legenda: † S. MIRCHE VOIVODE TRANSALPINI, BA[NI SEVERINIENSIS], DUCIS DE FUGARUS ET A[MILA]S (cf. Onciul, Titlul lui Mircea cel. Bătrân, Conv. Lit. XXXV, p. 1012); celelalte patru sânt boeresti, toate în ceară neagră și fără legendă; pe una, cea mai mare, se cunoaște foarte bine un vultur cu două capete și cu aripelă întinse; pe alta disting litera M, și aceasta ar putea fi a lui Mihail protovistiarul; trei dintre ele sânt de c. 1 cm. în diam. — Pergamentul No. 776; Mil. No. 15.

¹⁾ Confiscare: orig. *нѣма exactio, sumptio.*

²⁾ Aceste două clause sânt scrise în jurul textului, pe marginele pergamentului, care e foarte înalt în raport cu lățimea.

V.

† Иже въ хонета бога благокрѣны и христовлюбивни и само-
 державни Иванъ Радоуаъ великий воевода, милостѣжъ божіежъ и бо-
 жіемъ дарованіемъ вбладахисъ мѣ (sic) и господствѣхисъ ми всѣхъ
земель оутррволаушискожъ, благопронзкоан господство ми скенамъ
благымъ произволеніемъ, чистымъ и свѣтанымъ срдцемъ, и да-
 ровахъ сзи всѣсчастны и благобезразны и прѣпочтанны иже надъ
всѣмъ части и даровъ настожи хрисовѣа господства ми, и
 испазнихъ прошеніе прѣпаремъ Брашевскимъ, понеже просихъ господ-
ство ми, иже да имъ поновимъ и да имъ стврздиамъ законн, иже
са имамъ отъ прѣврдѣтелн господства ми за кѣмеркы, по всѣхъ
трговихъ по земан господства ми и на пѣти Брашовскомъ дори
до Бранав(о): иже да давахъ отъ а виларъ ипрѣс фертѣи, отъ
хѣселени а пер., отъ колѣни ѣи дѣк., отъ чехъ ѣ дѣк., а отъ нарѣзан
виларъ нипро; и хто носитъ шапкы фрѣшскіжъ и бобовъ и желѣзо,
нипро; а отъ вознаницъ медъ ѣи дѣк., а отъ кознаницъ вино ѣ,
а отъ конк, кто кѣпитъ, ѣ дѣк., а отъ мажъ восѣжъ ѣи дѣк., а отъ
ипперъ и отъ шафранъ и отъ бакакъ и отъ вѣзихъ камнаекъ и отъ
агнатини и отъ кожіе и отъ кѣпѣжъ ниѣжъ, иже доходатъ отъ морк,
отъ ѣ пер. ѣ пер.; бравъ свини ѣ дѣк., колъ ѣ дѣк., бравъ ѣ дѣк.,
вѣжн дѣк.; отъ еленіжъ кожъ дѣк., ако ли бѣдѣтъ дрѣгѣжъ кожа с
нежъ, нипро; отъ мѣкхъ сѣреніе а дѣк.; коникъ, конъ минетъ милю
тѣрѣжъ, ѣ вани, а пѣкшецъ а ванъ; и еще конъ помниѣтъ с рнежъ,
отъ кола а рнежъ, а иже бѣдетъ врѣхъ, нипро да не дастъ; а на
Бранав(а) отъ мажъ а перпера, а отъ една кола взъ Трѣшоворъ а рнежъ;
с Трѣговини такожде; конъ товаренъ, бѣди сзъ цѣмъ либо, ѣ дѣк.;
и на Дѣбовницъ, взъ кола колико са коне, толкози и дѣкати
ѣ отъ кола а рнежъ, а отъ конъ товаренъ ѣ вани, а отъ ниихъ кѣ-
пакъжъ нипро; и конъ слокоденъ а дѣк. и пѣшницъ ванъ. И еще же
конъ си даватъ добытокъ взъ дѣжъ, да си ишетъ дѣжника или
ѣмци, иже иматъ, а отъ права чловѣка да са варѣтъ; а нихто же
права чловѣка да не вантѣватъ. Еще же кто са ишетъ покѣнтъ
отъ волѣрѣжъ господства ми, вѣлицъ же и малихъ, бѣди да естъ
кѣпешъ тонзи кѣмеркы, бѣди да естъ милостъ дадена комъ либо,
та приложитъ а не стоитъ на иже естъ господство ми стврздиамъ
и законна на прѣвомъ законкѣ, то таковн иматъ прѣжти велико

злo и шрѣхъ утъ господства мнѣ. И се выстѣ, еси дшде къ гос-
подетесъ мнѣ Рѣкѣ Ханжш и Крѣтк утъ Ражнов, и се выстѣ вз
Трѣговици. Свѣдѣтеле же: жснанъ Балкан, и жснанъ Ханз, и
жснанъ Ханксан, и Яга ван, и жснанъ Радсаръ Саханевъ, и Муханакъ
вистѣаръ, и азъ шрѣдетъ Гергина, еже писасахъ вз Трѣговици,
мѣсѣца покрѣа къ дѣнз, в акто шца, ендик[та] ѣт.

Eu cel în Hristos dumnezeu credinciosul și de Hristos iubitorul
și de sine stăpânitorul Ioan Radul, mare voevod, cu mila lui
dumnezeu și cu darul dumnezeesc stăpânitor și domnitor peste în-
treagă țara Ungrovlahiei, binevoit-a domnia mea cu a mea bună
voință, cu inimă curată și luminată, și dăruit-am acest de față prea
cinstit și prea frumos și prea prețuit hrisov al domniei mele, care
e mai pe sus de toate cinstele și darurile, și-am împlinit rugămin-
tea pârgarilor din Brașov, care au cerut dela domnia mea să le îno-
esc și să le întăresc așezămintele ce le-au avut dela strămoșii
domniei mele pentru vămi, prin toate târgurile din țara domniei
mele și pe drumul Brașovului până la Brăila: ca să dea dela un
vilar de Ipriu 1 fertun, dela cel de Luvia 1 perperă, dela cel de
Colunia 12 ducați, dela cel din Cehia 6 ducați, iar dela vilarul tăiat
nimica. Și cine aduce șăpci francești și bobou și fier, nimica; iar dela
un butoiu de miere 12 ducați, iar dela un butoiu de vin 6, iar dela
un cal, cine cumpără, [să dea] 6 ducați, iar dela o maje de ceară
12 ducați, iar dela piper și dela șofran și dela bumbac și dela ca-
melot și dela pieile de miel și dela piei și dela altă marfă ce vine de
peste mare, dela 100 de perpere 3 perpere; dela un porc 2 ducați, dela
un bou 3 ducați, dela o vacă 3 ducați, dela un berbec 1 ducat; dela
o piele de cerb 1 ducat, iar de vor fi și alte piei cu ea, nimica; dela un
burduf de brânză 1 ducat. Călărețul care trece pela Bran 3 bani, iar
pedestrul 1 ban. Și iarăși, cei ce trec cu pește, dela un car 1 pește, iar
ce va fi pe deasupra, să nu dea nimica. Și la Brăila, dela o maje 1
perperă; iar dela un car în Târgșor 1 pește; în Târgoviște așș-
derea. De calul încărcat, fie cu orice, 3 ducați. Și la Dâmbovița,
câți cai sânt la car, tot atâția ducați și de car 1 pește; de un cal
încărcat 3 bani, iar dela alte mărfuri nimica; un cal slobod 1 ducat,
și pedestrul 1 ban. Și apoi, cine își dă marfa pe datorie, să-și caute
datornicul sau chezașii, dacă are, iar de omul drept să se fe-
rească. Și nimenea să nu bântuească pe oamenii drepti. Și iarăși,

cine se va încerca, dintre boerii domniei mele, mari și mici, fie că va fi cumpărată acea vamă, fie că va fi dată cuiva de pomană, să pue pe deasupra și să nu rămână pe lângă cele ce le-a întărit și legiuit domnia mea în așezământul de mai nainte ¹⁾, unul ca acela va păți mare rău și urgie dela domnia mea. Și aceasta s'a făcut când au venit la domnia mea Revel Hanăș ²⁾ și Cârstea din Râmpov, și aceasta a fost la Târgoviște. Iar martori [au fost]: jupân Vâlcân și jupân Nan și jupân Vâlcân ³⁾ și Aga ban și jupân Radul al lui Sahac și Mihail vistierul; iar eu logafătul Ghergh'na am scris, în Târgoviște, luna lui Noemvrie în 21, anul 6930 (= 1421), indictionul 15. ⁴⁾

Monogram; pecete ovală (c. 3 + 2½ cm.), atârnată, cu legendă latină în litere gotice: * IOAN * RAD * VOE * VODA; cele două capete, cu coroane în trei colțuri, sânt foarte urit desemnate. — Pergamentul No. 771; Mil. No. 16.

VI.

† Иванъ Радолоу воевода и господинъ воеви земли Сербовладихинскон, пишеть господство ми приателемъ господства ми, пѣгаремъ ут Брашов: тѣзи зани мк сте проснае за вамъ ут Дягвополе, да не вѣдет, а господство ми е отарилаз, помнигю да не вѣдет; счинило е господство ми, да вѣдет по законс, како ест, впакъ с дну Мирче воеводе. И тази цк дожкат, толко вие да дожжигте. Сираком господства ми внво да на не вѣдет, зани ест млао ут вас господствс ми. И богъ ви весаит.

Ioan Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea prietinelor domniei mele, pârgarilor din Brașov: iată, fiindcă m'ați rugat pentru vama dela Câmpulung, ca să nu mai fie,

¹⁾ Orig. на прѣвомъ законк. (cf. p. 5.)

²⁾ Johannes Reuvel.

³⁾ Mil. greșit Вѣлкан.

⁴⁾ În data aceasta este o greșală: anului 6930, socotind data după era bizantină, care în Țara Românească e consecvent întrebuințată, îi corespunde anul dela Hristos 1421 și indictionul 14; indictionul 15 corespunde anului 1422. Cred că greșala e de des în documentele muntenești; ele sânt puțin explicabile, deoarece, cum se știe, în orientul ortodox indictionul era bine cunoscut și unele acte, d. p. ale patriarhilor, se datau chiar numai cu el.

domnia mea am lăsat ca mai mult să nu fie. Am făcut domnia mea ca să fie după așezământul ce a fost în zilele lui Mircea voevod. Și de această (mă) voi u ținea, numai [și] voi să [vă] țineți. Săracilor domniei mele nedreptate să nu li se facă, pentrucă [și] domniei mele mi-e milă de voi. Și dumnezeu să vă bucure.

МНЛО

Monogram; pecete ovală (3+2¹/₂ cm.), neacoperită cu hârtie, cu legenda: * ІСЯН РИДЪА . БОИВОД . И ГОСП[О]ДИ: ea nu începe dela capetele celor două figuri, ca de obicei, ci dela unul din vârfulurile axei mari a ovalului; adresa: † пргарем вт Брашов: pârgarilor din Brașov. — *Arch. No. 227; Mil. No. 17.*

c. 1424—1427 (a doua domnie a lui Radul).

VII.

† Іванъ Радоуазъ, великыи воевода и самодержавнии господинъ взсен земли оубролахъской, дават господство ми сие връзано господства ми пргаремъ Брашевскимъ и Ражнокцемъ и взсен земли Брежкисконъ, яко цю имъ естъ сътворило господство ми хрисовса, и закони цю едъ намле вт пркродѣтелнъ господства ми, такожъ дере да имъ едъ сзнимат и при господствѣ ми. Твѣрв радѣ, царю Александре, варе кто ти естъ вамеш кз Рскеръ, да мѣ запертиши да сзниматъ вамъ цю естъ законъ, а инако да не сакетъ счинитъ. И кѣи либо цретъ вѣтъ вамешъ подъ Джбовицѣ, и тои такъ ждере да имъ сзниматъ. Понеже кто едъ ви поксена, да имъ взметъ пркзъ законъ, иматъ прѣхти велико зло и вргѣхъ втъ господства ми. И ино икетъ, по връзано господства ми.

Ioan Radul, mare voevod și domn de sine stăpânitor a toată țara Ungrovlahiei. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele pârgarilor din Brașov și Râjnovenilor și întregii țări a Bârsei, că după hrisovul ce le-a făcut domnia mea și după așezămintele ce le-au avut dela strămoșii domniei mele, tot așa să li se ia [vama] și în vremea domniei mele. Deaceea, țare Alexandre, oricine ți-ar fi vameș în Rucăr, poruncește-i să ia vamă precum e obiceiul, iar altfel să nu îndrăznească a face. Și cine va fi vameș sub Dâmbovița, și acela tot așa să le ia. Căci cine se va încerca să le ia mai mult decât e

obiceiul ¹⁾, acela va avea să primească mare rău și urgie dela domnia mea. Iar altfel nu este, după porunca domniei mele.

Monogram; pecete ovală (c. 3 + 2¹/₂ cm.), neacoperită cu hârtie, pe jumătate stricăută; din legendă se vede * IOAN * RA[; fără adresă. — Arh. No. 299; Mil. No. 2.

1424—1427. — Asupra documentului acestuia, pe care Miletic l-a pus greșit între anii 1375—1380, atribuindu-l lui Radul, tatăl lui Mircea, v. Onșciul, Originile principatelor române, București 1899, p. 201—202, și Convorb. Liter., an. XXXVII, p. 23. Cât privește pe «țarul Alexandru», explicarea cea mai bună e tot cea dată de Jireček, Archiv f. slav. Phil., vol. XIX, p. 609. — Scrisoarea este evident dela acelaș Radul, dela care avem și Arh. No. 227, deși aceasta este ceva mai nouă. Monogramele sânt în genul vechilor monograme ale lui Mircea, iar hârtia e la fel cu cele două scrisori ale lui Mihail.

Dan II.

(1420—1424. 1427—1431).

VIII.

† Изъ иже въ хрѣста бога благовѣрныи и благочестивыи и хрѣстѡлюбивыи Іу Дані, великыи воевода и господинь, милостѣж божіеж и божіеу дарованіеу владѣащис ми и господетвѣащис ми в землѣ сѣрговладѣи скон, благыи прѡизволеніеу свѣтлыи и честыи срздцеу, и даровах благосерднѣи иже над всѣми честн и даровх настожи скн хрѣсовса господетра ми, и испазних прошеніе прѣгарем Браш швекыи, понеже просиух господство ми, яко да поновим и да стврѣдим законы, цю сж имаам от прѣродителн господетра ми за кшмеркх, по тѣрговох въ землѣ господетра ми и на пѣти Браш швекыи дори до Бранла: яко да даваѣт от ѣ вилар ипри фѣртѣнз, от хѣсолови пер, от колшнѣи ѣи дск, от чех ѣ дск, а от рѣзан вилар нищю; и хто носит шапкы фрѣшскыи, нищю; от вознаищѣж мед ѣи дск, от вино вознаищѣж ѣ дск, от конк, кон кшнит, ѣ дск, от мажж воєжж ѣи дск, от ппер, от шофран, от бабак от вѣзих камилевѣж, от лн патини, от кожіе и от кшпѣж нищж, цю доуходет от морк, от р пер. ѣ перпер; бравх свини ѣ дск, вол ѣ дск, крава ѣ дск, от вѣна дск, от еленѣж кожж дск; ако бѣдаѣт нищж кожи с неж, да не даст нищю; от лѣх сиреніе дск; коник кон

*) În orig. «peste lege, прѣзз закон».

Handwritten notes in the bottom left corner, including the word 'legge' and other illegible scribbles.

Handwritten notes in the top right corner, including the word 'legge' and other illegible scribbles.

Handwritten notes in the middle right margin, including the word 'complete' and other illegible scribbles.

Handwritten notes in the middle right margin, including the number '25' and other illegible scribbles.

Handwritten number '23' in the bottom right corner.

мншет мншо Трѣчъ ꙗ бани, ꙗ ꙗшецъ бан; и еше кон помншѣт
 е рнѣж, ѡт кола ꙗ рнѣж, а вѣхъꙗ ꙗ ꙗшецъ бан, да не дастъ
 ницю; а на Брага(а) мажа ꙗ пер., а на кола с Трѣговоръ ꙗ рнѣж,
 с Трѣговнн(н) такожде; кон товарен, бѣдѣ сѣ цнмъ мнѣ, ꙗ
 дѣк.; и на Дѣбовнцѣ, с кола колнко коне, толнко и дѣк.
 и ꙗ рнѣж, а ѡт конъ товарен ꙗ бани, а ѡт ницхъ кѣшен ницю;
 и кѣшъ слободен ꙗ дѣк. и ꙗ ꙗшецъ бан. И еше же кон си давати
 докнѣжъ с дѣжъ, да си ꙗшецъ дѣжннѣкъ или емцн, аше нматъ, а
 ѡт права чловѣкка да сѣ варѣважѣт, а ницто права чловѣкка да
 не бантѣт. Еше же кто сѣ ꙗшецъ, покѣштъ ѡт колѣхъ господства
 мн, ваннѣкхъ же и малнхъ, бѣдѣ да ест кѣшен тоннн кѣмѣркъ,
 бѣдѣ да ест комсъ мнѣкъ мнѣкъ дадена, та приложнѣт та не
 стонѣт на цномъ сѣмъ створѣна и сѣзаконна на правѣмъ законѣ, то
 такѣмъ нматъ ꙗшецъ ваннѣкъ зло и ѡрѣжъ ѡт господства мн. И
 свѣдѣтеле: жѣпанъ Павла дворннѣкъ, жѣпанъ Борѣжъ, жѣпанъ Конокъ,
 жѣпанъ Чѣга, жѣпанъ Стѣпанъ, жѣпанъ Бага, жѣпанъ Грѣдоманъ, Нанѣта
 спатаръ, Мнѣнѣцъ внѣтѣркъ. Кннѣкѣ ѡтѣрѣтъ мнѣсѣхъ вѣ Трѣговнн(н),
 в акѣтѣ ꙗща, ннднкта ꙗ, ѡк. кѣ.

ꙗ Іѡ Данъ вѣвѣда, мнѣкѣжъ кѣжѣдъ господннѣкъ.

Eu cel în Hristos dumnezeu credinciosul și cuviosul și de Hristos
 iubitorul Io Dan, mare voevod și domn, din mila lui Dumnezeu
 și cu harul dumnezeesc stăpânind și domnind peste toată țara
 Ungrovlahiei, binevoit-a domnia mea din a mea bună voință, din
 luminată și curată inimă, și dăruit-am acest de față și prea frumos
 și mai pe sus de toate cinstele și darurile hrisov al domniei mele,
 și am împlinit rugămintea pângarilor din Brașov, fiindcă au cerut
 dela domnia mea să le înoesc și să le întăresc așezămintele, ce
 au avut dela străbunii domniei mele pentru vamă, prin târgurile
 din țara domniei mele și pe drumul Brașovului până la Brăila: ca
 să dea dela un vilar de Ipriu 1 fertun, dela cel de Luvia 1 perperă,
 dela cel de Colonia 12 ducați, dela cel din Cehia 6 ducați, iar dela
 vilarul tăiat nimica. Și cine aduce șăpci frânțești, nimica. Dela un
 butoiu de miere 12 ducați, dela un butoiu de vin 6 ducați; dela
 un cal, cine cumpără, [să dea] 6 ducați; dela o maje de ceară
 12 ducați. Dela piper, dela șofran, dela bumbac, dela camelot, dela
 pieile de miel, dela piei și dela altă marfă ce vine de peste mare,
 dela 100 de perpere 3 perpere. Dela un porc 2 ducați, dela un bou

3 ducați, dela o vacă 3 ducați; dela un berbec 1 ducat; dela o piele de cerb 1 ducat, iar dacă vor fi și alte piei la un loc cu ea, să nu dea nimica; dela un burduf de brânză 1 ducat. Călărețul care trece pe la Bran 3 bani, iar pedestrul 1 ban; și cine trece cu pește, dela un car 1 pește, iar ce va fi pe deasupra, să nu dea nimica. Iar la Brăila de maje 1 perperă, iar de car în Târgșor 1 pește; în Târgoviște așisderea; calul încărcat, cu orice, 3 ducați. Și la Dâmbovița dela 1 car, câți cai, atâția ducați și 1 pește, iar dela un cal încărcat 3 bani, iar dela alte mărfuri nimica; un cal slobod 1 ducat, iar pedestrul 1 ban. Și cine își dă avutul pe datorie, să-și scoată datoria dela datornic sau dela chezași, dacă are, iar de omul drept să se ferească, și nimenea să nu bântuească pe oamenii cei drești. Și cine se va încerca dintre boerii domniei mele, mari și mici, fie că va fi cumpărată acea vamă, fie că va fi cuiva dată de pomană, și o va mări și nu se va ținea de cele ce am întărit și legiuit prin acest drept așezământ, unul ca acela va avea să primească mare rău și urgie dela domnia mea. Și martori [sânt]: jupân Albul vornicul, jupân Borcea, jupân Voico, jupân Cega, jupân Utmes, jupân Baia, jupân Gărdoman, Nanotă spătarul, Mileț vistiarul. Eu Coico logofătul am scris în Târgoviște, în anul 6931 (= 1422), indictionul 1, Octomvrie 23. 1)

Io Dan voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

Muzeul național din Budapesta, pergamentul No. 71 (din achizițiile anului 1896). Publicat de Miletić, *Sbornik*, vol. XVI—XVII, p. 500, cu facsimile în mărime naturală. Despre pecetea d-l Miletić ne spune că e atârnată, că are în total un diametru de 5 cm. și nu se deosebește de celelalte pecetei ale lui Dan II, pe care d-sa le cunoaște din documentele dela Brașov; legenda n'a putut-o celi nici după original, nici după fotografie. Este probabil pecetea cea mică ovală, cu legendă cirilică.

IX.

† Io Dan voevoda и господиинъ взехи земаи сѣггровахъинскон, даватъ господство ми сѣи иривамо господства ми Брашовкном, штоо кспчюатхъ въ земаи господства ми, яко да имъ естъ законъ, штоо имъ естъ била и въ дни Млрчкъ воеводъ, тако да имъ естъ и ииникъ: вама с Джебвици итъ една кола една рѣба; и итъ хамъ аскато; и итъ

1) Și aci este o greșală în dată: pentru anul 1422 indictionul e 15; indict. 1 corespunde anului 1423. Cf. nota 4 dela No. V.

тарз ꙗ бани; и ѡт ꙗкшца един бан. Я вѣе, вавеше ѡт Дѣбовицѣ ¹⁾,
 ѡт дрѣвкѣ кшпаа да са варсвате, да нм вавѣ не савѣте вззати,
 ни ѡт постава и ѡт желѣзо, ни ѡт вѣжа, ни ѡт лена, ни ѡт
 конопѣ, ни ѡт платно, ни ѡт корды, ниже ни ѡт коа кшпаа;
 тѣжмо ѡт свини и ѡт ѡвѣцѣ и ѡт кони, цѣто ѡтносаѣ на про-
 дажез, ѡ томзи вама да вѣ ест, а ѡт ннѣ кшпаа да са варс-
 вате. Я вѣе, вавеше ѡт Рскеа, имате вавѣ ѡт мажѣ ѡт рнеж
 крапѣа, нм голѣма нм мала, ꙗ рне и вѣ перпирѣ; [ѡт] морснѣа
 мажа ꙗ перпир и вѣ рѣмѣжа; и ѡт постава внаар ѡт нпри а фер-
 тѣи; и ѡт хрседавн а пер.; и ѡт коашнн вѣ дск.; и ѡт чех-
 ѣ дск.; и ѡт мажѣ воежѣ вѣ дск.; и ѡт вознаницѣ вино ꙗ дс-
 каты; и ѡт конѣ, нм да са продадет нм да кшпит, вѣдѣ ко-
 вѣла нм кон, вѣ дскат; и ѡт говада ꙗ дск[а]ты; и ѡт ѡвна а
 дскато; ѡт едно свина вѣ дск[а]ты; мѣх сирнѣ а дскато; и ѡт
 гсвер едно дскато; и пѣчѣа дѣвѣа а дскато; и а тар ꙗ дск.; един
 кон празден ꙗ бани, и ꙗкшец а банз; и ѡт гадинн, нм вѣкре-
 рица, нм жѣер, нм ашѣца, нм котка, нм заѣцѣ, ѡт а дскати
 едно дскато; и ѡт кшпаа, цѣо ест ѡт морѣ, нм пипер, нм
 шофран, нм вѣбак, ѡт а — а дскато; а ѡт ково и ѡт желѣза
 и ѡт ажковн и ѡт корды и ѡт вѣжа и ѡт платно и ѡт лена
 и ѡт конопѣ вама да нм са не вззмет. Тѣѡ радѣ вѣе вавеше,
 цѣо видѣте зде писано, на том да стонте; ако лн прѣстѣшѣте
 ѡрнзмо господѣтва лн, то тако имате прѣати велико зло и ѡр-
 гѣа господѣтва лн, тако невѣкриницѣ господѣтва лн, и помного
 ѡвраз господѣтва лн не цѣете видѣт. Инако да не савѣте счѣинит,
 по ѡрнзмѣ господѣтва лн.

Io Dan, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Dă dom-
 nia mea această poruncă a domniei mele Brașovenilor, care umblă
 cu negoațe în țara domniei mele, ca să aibă ei așezământul ce l-au
 avut și în zilele lui Mircea voevod; așa să le fie și acum. Vama
 la Dâmbovița: dela un car 1 pește; dela un ham 1 ducat; dela
 o povară ²⁾ 3 bani; dela pedestru 1 ban. Iar voi, vameșilor dela
 Dâmbovița, de altă marfă să vă feriți, și să nu îndrăzniți a le lua
 vamă nici dela postav, nici dela fier, nici dela funii, nici dela in,

¹⁾ Orig. Дѣбовицѣ.

²⁾ Orig. тарз: ung. tár (din *tovar) = povară; cf. Jireček, Arch. XIX, p. 611.
 Cuvîntul tar se găsește și în codicelul voronețean, trad. pe grec. φορίον onus.

nici dela cânepă, nici dela pânză, nici dela săbii, nici dela alte mărfuri; numai dela porci și dela oi și dela caii ce-i duc spre vânzare, pentru acestea vamă să luați, dar de altă marfă să vă feriți. Iar voi, vameșilor din Rucăr, să luați vamă: dela maja de pește de crap, fie mare, fie mic, 7 pești și 2 perpere; dela maja de morun 9 perpere și 2 curele; și dela o bucată de vilar de Ipriu 1 fertun, de Luvia 1 perperă, de Colunia 12 ducați, de Cehia 6 ducați; iar dela maja de ceară 12 ducați; dela un butoiu de vin 6 ducați; dela un cal, fie că se va vinde, fie că se va cumpăra, fie iapă, fie cal, 12 ducați; dela o vită 3 ducați; dela un berbece 1 ducat; dela un porc 2 ducați; dela un burdof de brânză 1 ducat; dela o cergă 1 ducat; dela o piele de fiară ¹⁾ 1 ducat; dela o povară 3 ducați; un cal slobod 3 bani, iar pedestrul 1 ban; și dela jivine, fie veveriță, fie jder, fie vülpe, fie pisică sălbatică, fie iepure, dela 30 de ducați 1 ducat; și dela marfa ce vine de peste mare, fie piper, fie șofran, fie bumbac, dela treizeci un ducat; iar dela bobou și dela fier și dela arcuri și dela săbii și dela funii și dela pânză și dela in și dela cânepă vamă să nu li se ia. Deci, voi vameșilor, ceea ce veți vedea scris aci, de aceea să vă țineți, căci dacă veți călca porunca domniei mele, atunci mare rău și urgie veți avea a primi dela domnia mea, ca niște necredincioși ai domniei mele, și mai mult iata domniei mele n'o să vedeți. Altfel să nu îndrăzniți a face, după porunca domniei mele.

Monogram; pecete ovală, acoperită cu bumbac, ca mărime identică cu cea dela No. 5 (XII); după urmele câtoroa litere, legenda este: * 100 ДИИВ БОЕВОДЯ; fără adresă.— Arh. No. 9; Mil. No. 26.

1422. — Porunca e dată, evident, în urma privilegiului din 23 Oct. 1422, probabil în aceeași lună, ca și cea care urmează.

X.

† ІѠ Дан воевода и господинъ всенъ земанъ СѠгровлахинскон, нишегъ господство ми вამешомъ въ Прахова и такози въ ванисѠгъ господство ми: тѠзи цю естъ былъ законъ поставленъ въ МирѠкъ воеводѠ, този законъ даватъ и господство ми БрашовѠкомъ и конто ходатъ на кѠпала, яко да ми валижъ взнимате како и на Рскеа: въ мажжъ крапина, или голѠма рѠба или мала, Ѡ пер. и

¹⁾ Se 'nțelege de cerb; cf. necia dinia din acest doc. cu necia elemia din altele.

3 рнез; моршніа мажа 6 перпер и 6 ремжка; и wt постава ви-
 ларз прри а фертшн; и wt хрседаски а пер.; и wt колдши еи дс-
 кати; и чех: 5 дскаг; и мажа восак еи дск.; и wt говада 6
 дскагы; и wt ввна а дскаго; и wt свнна 6 дскагк; мкх
 сиреніа а дскаго; и wt гсерз а дскаго; и пчіа двіа а дскаго; 5
 и тар 6 дскаги; и кон празден 6 ванн; пкшец а ван; и гадини:
 лисичк, ждерз, вккеричк, рисови, коткы wt а — а; и wt кспал,
 що ест wt морк, или пипер, или шофран, или ежбак, wt а — а; а wt
 бобов и wt платно и wt вжка и wt лена и wt конопк и wt
 жекзо и wt корди и wt ажковн кама да нах са не взмет. 10
 Туту раді, ріе камеше, що видите zde писано, на том да сто-
 нте, а помного вамж да нах не смкте взати, понеже кон са
 ви поксена да взмет вамж powyше, то таковы имат пріати
 келіко зло и wrгїа господства ми, яко невѣрник господства ми. 15
 Инако не чет быти. И варе на коем трзск продадет са постаг,
 тска да еи камаж платитз, а докле не продадет, вамж да не да-
 дет, по wrнзм8 господства ми.

Io Dan, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei Scrie dom-
 nia mea vameșilor din Prahova și astfel vă poruncește dom-
 nia mea: iață așezământul ce a fost pus de Mircea voevod, acelaș
 așezământ al dă și domnia mea Brașovenilor și celor ce umblă cu
 negoațe, ca să le luați vamă, ca și la Rucăr: de maja de crap, fie
 peste mare, fie mic, 2 perpere și 7 pești; de maja de morun 9
 perpere și două curele; iar dela o bucată de vilar de Ipriu, 1
 fertun; dela una de Luvia 1 perperă; dela una de Colynia,
 12 ducați; dela una de Cehia 6 ducați; Maja de ceară 12 ducați;
 dela o vită 3 ducați; dela un berbece 1 ducat; dela un porc 2
 ducați; un burduf de brânză 1 ducat; dela o cergă 1 ducat; dela
 o piele de fiară 1 ducat; dela o povară 3 ducați. Un cal slobod
 3 bani; pedestrul 1 ban. Iar jivinele: vulpea, jderul, veverița, ri-
 sul, pisica sălbatică, dela treizeci unul. Dela marfa ce vine de
 peste mare, fie piper, fie șofran, fie bumbac, dela treizeci unul. Iar
 dela bobou și dela pânză și dela funii și dela in și dela cănepă și
 dela fier și dela săbii și dela arcuri să nu li se ia vamă. Deci, voi
 vameșilor, ceea ce veți vedea scris aci, de aceea să vă țineți, și să
 nu îndrăzniți a le lua vamă mai multă, căci cine s'ar încerca să ia
 vamă mai multă, acela va primi mare rău și urgie dela domnia
 mea, ca un necredincios al domniei mele. Altfel nu va fi. Și în

ориче тѣрг с'ар винде поставул, аcolo сѣ-ѣи плѣтеасѣ вана; iar пѣна
 це ну вор винде, сѣ ну деа ванѣ, дупѣ порунка домниѣ меѣ.

*Monogram; pecete ovală, acoperită cu bumbac, identică cu cea dela No. 5;
 se cunosc numai urmele câtorva litere; fără adresă.—Arh. No. 7; Mil. No. 24.*

1422.

XI.

† Изъ иже въ Христа бога благовѣрны и благочестивы и
 Христіялюбивы Іу Данх воевода и господиный, милоствѣ божіѣи и
 божіѣимъ дарованіѣимъ вѣладѣащѣ ми и господствѣащѣ ми всен
 земан Стрѣволахѣнскон и запалиннскимъ и Палаашъ и Фаграашъ херцег,
 благопронзволи господство ми своимъ благымъ пронзволеніѣимъ и
 чистымъ си свѣтлымъ срѣдцемъ господствѣ ми, и даровахъ сѣи
 всесечедны (sic) и благоувразны настоащи Хрисова господства
 ми Брашовѣномъ вѣкѣмъ, понеже дарова господствѣ ми госпо
 динь ми крад да ма прѣа въ мѣсто вѣрнѣаго си сѣсѣжъ, и дарова
 харагѣа въ бановъ, да ест въ земан господства ми како то ест
 и въ земан неговѣ, тако да сѣа харакѣсватъ и въ земан господства
 ми. Тѣмъ радѣ въ пѣтѣк Брашовѣ, въ Рѣкѣа дорѣ до Брашоа,
 да дав[а]хъ къшии камѣ: въ єдинъ виларѣ ипри лѣ бановъ, а
 въ хрѣсѣашѣи кѣ банови, въ колѣши сѣ бановъ, а въ чѣхъ ѣ бановъ,
 а въ вѣга начѣта ницо; и въ шапки въ постава и калци
 кроєни ницо; и возниаща меда кѣ бановъ, возниаща вина ѣ бановъ,
 и возниаща медовина ѣ бановъ; и конъ, єги къшиитъ члѣкѣкъ, ѣ ба
 новъ; мажа косѣкъ сѣ бановъ; въ пиперъ и въ крокоє и въ бѣбакъ,
 въ вѣзѣхъ камѣавѣхъ и въ агнѣтинъ и въ кожѣи и въ къпѣа,
 цю дохѣдитъ въ морѣ, да сокотитъ въ бановъ ѣ банѣ; и ле
 жѣникъ кѣ бана, а рѣнѣа ѣ банъ; и крѣзна, цю доносѣатъ въ земанъ
 господства ми, ницо; въ бѣова, въ желѣзо, въ лѣковѣи, и въ
 корѣи, и въ вѣжа, въ хаморѣ, въ платно, въ лѣна, въ конопи
 ницо; и бравъ свиинѣ ѣ банѣ, и колъ сѣ банѣ, и крава ѣ банѣ, въ
 вѣна ѣ банъ, въ кожѣ еленѣа ѣ банъ; аще ми бѣдѣтъ дрѣгѣа
 кожа сѣ нѣа, да не дадетъ ницо; въ мѣхъ сирѣиѣа кѣ банѣ;
 конѣ, єги мѣшетъ на градѣ Тѣрѣхъ, кѣ банѣ, а пѣшецъ ѣ банъ; и
 вѣкѣрица нан аєнѣа нан зачѣина нан жѣеръ нан рѣе въ лѣ-а; а
 на Брашоа(о) мажа рѣка лѣ бановъ; а на кола сѣ Тѣрѣшоръ ѣ рѣка,
 и сѣ Тѣрѣшорѣ такожде; конѣ потоварѣи, бѣдѣ сѣ цѣмъ, ѣ банѣ;
 и на Дѣковѣи, колѣко конѣ сѣ кола, толѣко бановъ и въ єдина

кола а рѣба, и ѡт конѣ товарена сѣе рѣбѣ ꙗ бани, а ѡт ннхъ
 кѣпакъ ннро; конь свободен а банъ и пѣшецъ а банъ. И ере же
 Крашовѣнннъ, конъ взехоует да идет на брод Дѣшевъ, да прѣидет
 сѣе кѣпакъ, да дастъ вамъ тѣжко на Рѣкѣ и на бродѣ, а ннгда
 5 вѣ зѣманъ господства мн. И ере же конъ сн даватъ добитокъ на
 дѣлгѣ, да сн ннретъ дѣлжннка или емца, аше нматъ, а ѡтъ права
 чловѣка да сѣ карѣватъ, и ннкто права чловѣка да не бантѣватъ.
 И кто сѣ ннретъ покѣситъ ѡтъ колѣрѣхъ господства мн, велицѣхъ
 9 же и малыхъ, бѣди да естъ кѣпенъ тонзи кѣмеркѣ, бѣдѣ да естъ
 10 кѣмѣсъ лнбо мнлостъ дадена, да приложитъ, а не стонтъ на промъ
 11 сѣмъ стѣрѣднлѣхъ и ѣзаконна на прѣвѣмъ законѣ, то таковы
 12 нматъ прѣати велико зло и ѡргѣа ѡтъ господства мн, лко прѣ-
 13 стѣпникъ и прѣкѣдѣшникъ и посерамнтѣа и ннвѣрникъ сѣмъ хрнсовоѣс
 14 господства мн. Инако не цнетъ бытъ, по ѡрнзѣмъ господства мн.
 15 И се поновнхъ и потѣрѣднхъ вѣ рѣкѣмъ егда мн даде господннкъ
 16 мнъ краѣ харѣгѣа ѡтъ бановъ, да сѣ чнннтъ вѣ зѣманъ господства
 17 мн, поеврѣа ꙗ.

И се свѣдѣтелѣе: жѣпанъ Корчѣ дворникъ, жѣпанъ Ялѣса, жѣпанъ
 Понко, жѣпанъ Радоуѣхъ Сахакѣкъ, лнвѣдетъ Кѣшка, Мнханахъ про-
 товнстннаръ, жѣпанъ Ытамѣш, жѣпанъ Добрѣта, Мнѣкѣ столннкъ, Панъ
 пахарннкъ, Драгомиръ колннс. Неннса сѣ вѣ Трѣговнцн. 1)

Eu cel în Hristos dumnezeu credinciosul și cuviosul și de Hri-
 stos iubitorul Io Dan, voevod și domn, din mila lui dumnezeu și
 cu darul dumnezeesc stăpânitor și domnitor a toată țara Ungro-
 vlahiei și a [părților] de peste munți și herțeg de Amlaș și Fă-
 găraș, binevoit-a domnia mea, cu a mea bunăvoință și cu inima
 curată și luminată a domniei mele, și am dăruit acest de față
 prea cinstit și prea frumos hrisov al domniei mele tuturor Brașo-
 venilor. Căci s'a îndurat domnul meu crâiul asupra domniei mele
 și m'a primit drept slugă credincioasă a sa și mi-a dăruit haraghie
 de bani 2), ca să fie [și] în țara domniei mele, precum este în țara

1) Martorii sânt scriși pe marginele hrisovului.

2) Orig. харѣгѣа ѡтъ бановъ = monetărie; cf. moneda din 1573 a lui Ioan Vodă cel
 Cumpnit, a cărei legendă de pe Rev. «ІКЧЕ. ГХСРЄГІЄ МОЛДОВЕІ» «accēā (aspru)
 din hereghia Moldovei» a fost atât de greșit interpretată până acum. Hasdeu,
 Etymologicum Magnum III, col. 2442. Cuvîntul vine dela grec. χαράγη = χάρ-
 γημα, sc. τοῦ νομισματοῦ; cf. mai jos vb. да сѣ харакѣватъ, dela grec. χαράσσω.

lui; tot așa să se bată și în țara domniei mele. Deaceea pe drumul Brașovului, dela Rucăr și până la Brăila, să dea neguțătorii vamă: dela un vilar de Ipriu 36 bani, iar dela cel de Luvia 24 bani, dela cel de Colunia 16 bani, dela cel din Cehia 8 bani; iar dela un vig ¹⁾ început nimica. Și dela șăpcile de postav și dela călțunii croiți nimica; dela butoiul de miere 20 bani, dela butoiul de vin 10 bani, dela butoiul de mied 10 bani; dela un cal, când îl cumpără omul, 8 bani; dela maja de ceară 16 bani; dela piper și dela șofran și dela bumbac, dela camelot și dela pielea de miel și dela piei și dela mărfurile ce vin de peste mare, să se socotească dela 100 bani 3 bani; dela o cergă ²⁾ 2 bani, dela o zeghe ³⁾ 1 ban; iar dela blănille ce le aduc în țara domniei mele nimica; dela bobou, dela fier, dela arcuți și dela săbii și dela funii, dela hamuri, dela pânză, dela in, dela cânepă nimica; dela un porc 3 bani, dela un bou 6 bani, dela o vacă 4 bani, dela un berbec 1 ban, dela o piele de cerb 1 ban; iar de se vor afla și alte piei împreună cu ea, să nu dea nimica; dela un burduf de brânză 2 bani; călărețul când trece la cetatea Branului 2 bani, iar pedestrul 1 ban; dela vererite sau vulpi sau iepuri sau jderi sau riși, din treizeci unul. Iar la Brăila maja de pește 36 bani; iar de car în Târgșor 1 pește și în Târgoviște așisderea; un cal încărcat, fie cu orice, 4 bani. Și la Dâmbovița, câți cai la car, atâția bani, și dela un car 1 pește; dela un cal încărcat cu pește 3 bani, iar dela alte mărfuri nimica; un cal slobod 1 ban și pedestrul 1 ban. Și iarăși, Brașoveanul care va vrea să meargă la vadul Dunării, ca să treacă cu marfă, să dea vamă numai la Rucăr și la vad, iar [într'alt loc] niciări în țara domniei mele. Și iarăși, cine își dă marfa pe datorie, să-și caute datornicul sau chezașul, dacă are, iar de oameni drepti să nu se atingă, și nimenea să nu bântuească pe oamenii drepti.

Pentru Moldova e atestat și cuvântul *херепа* = cusor monetarum; Uljanickij, *Materialy dlja istorii vzaimnych otnošenij Rossii, Pol'si, Moldavii, Valachii i Turcii*, Moskva 1887, p. 75 (1449); cf. *ibid.* *херепа*.

¹⁾ Orig. *виг*: ung. *vég*, bucată de postav; la *Mil. gres. гна*. Cf. «un vig de atlas» într'un doc. moldovenesc dela 1618—1619, la Iorga, *Studii și documente V*, p. 12; «un vig de adămască», *ibid.*, p. 13. Cuvântul se întâlnește și în alte locuri, d. p. în doc. moldovenesti din arh. Brașovului: «*сѣкна съ вигомъ да продаютъ* la 1449, Aug. 3 (No. 775), ș. a.

²⁾ Orig. *лержник*, mai jos *лержник*; cf. Miletic, *Novi gramoti*, p. 148.

³⁾ Orig. *ршк*; v. nota dela No. XII.

Și cine se va încerca, dintre boerii domniei mele, mari și mici, fie că va fi cumpărată acea vamă, fie că va fi dată cuiva de pomană, s'o mărească și să nu se țină de cele ce am întărit și legiuit prin așezământul de mai nainte ¹⁾, unul ca acela are să primească mare rău și urgie dela domnia mea, ca un călcător și neascultător și batjocoritor și necredincios acestui hrisov al domniei mele. Altfel nu va fi, după porunca domniei mele. Și acestea le-am înțit și întărit pe vremea când mi-a dat domnul meu craiul haraghia de bani, ca să se facă în țara domniei mele. Noemvrie în 10.

Și iată martorii: jupân Borcea vornicul, jupân Albul, jupân Voico, jupân Radul al lui Sahac, logofătul Coica, Mihail protovistiarul, jupân Utmeș, jupân Dobrota, Manea stolnicul, Nan paharnicul, Dragomir comisul. S'a scris în Târgoviște.

Monogram; pecetea cea mare, c. 9 cm. în diam. (vulturul cu ciocul întors spre stânga și cu crucea în cioc); din legenda latină, cu niște litere foarte încurcate și acoperite de praf gros, am. celit la început DANUS VAIVODA TRANSALPINUS și la sfârșit OMLAS; întru cât Dan II nu mai stăpânea Severinul (cf. Onciul, Conv. Liter. XXXVII, p. 227) titlul complet din pecete pare a fi ✕ DANUS VAIVODA TRANSALPINUS [NEC NON DUX DE FUGARUS ET DE] OMLAS. — Pergamentul No. 780.

1424. — Privilegiul acesta e dat de sigur odată cu privilegiul latinesc din 10 Noemvrie-1424; arh. Braș., pergamentul No. 774. Monogramul acestui document este chirilic: † Іу Даиу вивуда, милоствѣ кожеѣ господиу; pecetea este identică cu cea dela No. 780 și tot așa de greu de citit ca și aceasta.

Îl reproduc aci în întregime (după lectura D-lui N. Iorga), pentru importanța ce prezintă terminii lătițești ai mărfurilor; aceștia ne ajută foarte mult la înțelegerea celor slavonești din No. 780. În privința aceasta sânt tot așa de interesante documentele din 1412 (Hurmuzaki I, 2, p. 491--493: taxele vamale din Rodna, stabilite de Știber, voevodul Transilvaniei) și 1413 (nota la No. XVII).

Nos Daan woyda, dei gracia transalpinensis et dux de terra Fogaras et de Omlas, memorie commendamus, tenore presencium significamus quibus expedit universis, quod serenissimus rex princeps et dominus Sigismundus, dei gracia Romanorum semper Augustus ac Hungarie Bohemie Dalmacie Croacie etc. rex, dominus meus naturalis et graciosissimus, tantam nobis graciam condonavit, quod nos in kamera nostra fillerenes ²⁾ vulgariter et parvos denarios fa-

¹⁾ De măt sus; orig. на пржевы законк.

²⁾ Forma obișnuită în doc. ungurești e fillerus: fillér (Heller).

ceremus; eidem sue regie maiestati immensas graciarum acciones referentes de huc (sic), volentes igitur nos quod cum probis et ydoneis viribus (sic), universis et singulis honestis civibus civitatis et cum ad se pertinentibus de Braso, ut nos simus in bona concordia et pace tranquilla, ut idem parvi denarii in isto regno sic ambulant, sicut ibi in Braso et in regno Hungarie, una cum baronibus nostris nobis consedentibus et fidelibus nostris universis de regno Walahie existentibus, talem hordinacionem et pacem fecimus: pro una pecie panni de Jpri triginta sex denarios pro tributo, pro uno lemni longo ¹⁾ XXJV denarios, de Kolonia XVJ denarios, pro panno bohemicali VIIIJ denarios; quos quidem pannos quem (sic) ciserunt, nullum tributum solvant; de ozittia ²⁾ et de caliga ordinata nil solvant; de una tunella melis que habet LXXX ornas XX denarios, de una tunella vini X denarios et de una vasa medone X denarios; qui emit equum vel qui vendit VIIIJ denarios; de una masa de cera XVJ denarios; de piper et crocum, bombacum et de lana cameli, in quibus pillium ³⁾ faciunt, et de cute agneli ac alij cute, sive sit bovi sive castrati sive cuiuscunque sint, et qui mercimonia eveniunt de mare, de centum denariis tres denarios; de lodice ⁴⁾ tres denarios; de biro ⁵⁾ unum denarium; quando portant ad regnum Volahie mastrucam ⁶⁾, nil tributum solvant; de panno griseo, ferro et de arco, de biccello ⁷⁾, de ligatura, de ham, de tela grosa, de len et de canapo nil tributa sint; pro uno porco IIJ denarios, de bovis sex denarios, de vacca IIIJ denarios et de mutone (orig. mucone)

¹⁾ Prob. greș. pentru *lembo longo*: lembus sau lembum însămnă «purpureum vestimentum», corespunde deci lui χρῶσκολοβία și după înțeleas și după locul cel ocupă în seria de postavuri citate. v. L. Diefenbach, Glossarium latino-germanicum, s. v. *lembum*; cf. ibid. *lemena* și *Du Cange*, s. v. *lembus*.

²⁾ Coresp. lui шакли ит постая; originea cuvântului mi-e necunoscută.

³⁾ Pălărie; v. *Du Cange* și *Diefenbach*, s. v.

⁴⁾ Cergă, germ. Kotz, Kotzen, Deck, Leinendeck, mai rar «vestis hirsuta», ap. *Diefenbach*, l. c.

⁵⁾ Birum, birrum, byrrus, byrrhus = zeghe «vestimentum grossum, pilosum, vestis grossa», ap. *Diefenbach*, s. v., «stragulum e villosio gossipio confectum vulgo kochyn, koczyn», ap. *Bartal*, s. v.

⁶⁾ «Vestis pellita» a Germanilor (*Du Cange*), v.-germ. «chursinna» (*Diefenbach*), de unde slav. крзано, крзано, vestis pellicea.

⁷⁾ Coresp. lui корда, gladius; înțeleusul obișnuit este însă în doc. ung. suliță (*Bartal*), în textele latine medievale hastula amentata, pugio, malleus bellicus, parva hasta; v. *Du Cange*, *Diefenbach*, *Bartal*, s. v.

unum denarium; de cute cervi unum denarium; si fuerit alius (sic) cutis secum, nil solvant tributum; pro una temlew ¹⁾ de formagio vulgariter IJ denarios; pro uno equestro qui transit sub castro Theuuch (sic) IJ denarios; pro una pedestre unum denarium; pro cutis spiriolinis ²⁾, wulpinis, leporis, niardurinis et de omnibus pellibus ferinis de triginto unum recipiant; in Braila de una masa piscis XXXVJ denarios; in Traxsor videlicet in Novo Foro de uno curro unum pisscem, et in Tergoistha similiter unum; unum equum suferatum ³⁾, in cuiuscunque sint ponderatis, IIJ denarios; in Domboycha in curro, quot equi sunt qui trahunt currum, quilibet unum unum denarium tributum solvant, et de uno curro unum piscem, et unum equum suferatum IJ denarios, et de alio mercimonio nil solvant; pro uno equo qui nil portat unum denarium; de una pedestre homine similiter unum denarium. Et qui transsiunt de Corona ultra Danobium ad forizandum mercimonia, in regno nostro in nullo loco nullum tributum solvat, nisi in Reker et in vadum Danobi tributum solvant. Et insuper eciam committimus et serie presencium firmiter precipiendo mandamus, quatenus nullisper horum debitis neminem arestare et impedire debeat modo aliquali, nisi prius coram honestis civibus casualiter et iuridice querat et in causam adtrahat. Super quo nos committimus universis nostris baronibus, comittibus, castellanis, officialibus, tributariis et in quibuscunque dignitate existentibus, sive qui synt tales qui emissent tributum de nobis, sive sint tales cui nos dedissemus pro serviciis ipsorum, eisdemque firmiter precipiendo mandamus, quatenus nullus ipsorum eosdem predictos cives et hospites de Corona impedire, molestare et agravare nittentur (*mai jos* impedire non presumpmant); extunc indignacionem nostram se senciatur incursum. In cuius rei testimonium eisdem presentes litteras nostras appositione pendentis sigilli nostri munimine roboratas duximus concedendas. Datum in Thergoischa, feria sexta proxima in vigilia Sancti Martini episcopi et confessoris, anno domini M^{mo} CCCC^{mo} XX° IIIJ. — Ceterum eciam significamus tenore presencium quod nos predictam hordinacionem

¹⁾ Ung. tömlö, burduf, in textele vechi temle, temlő, themlew; v. Szarvas et Simonyi, Lexicon linguae hungaricae aevi antiquioris, s. v.

²⁾ In text s'ar putea ceti și *spinolinis*; cf. însă *spiriolus* veveriță, lat. sciurus (σκίουρος), franc. écurcuil (Du Cange).

³⁾ Potcovit; sufferrare = Pferde beschlahen (Diefenbach).

cum probis et discretis hominibus fecimus, videlicet cum Vallentino condam iudice et Iohanne Crispo villice de Corona et Martino iudice de Rosnio ac cum alijs multis probis et discretis hominibus, etc.

Că Dan s'a folosit în realitate de dreptul ce i-a acordat regele să bată monedă, aceasta se constată dintr'o scrisoare a lui Sigismund dela 4 Aprilie 1425, prin care îi cere să nu caute a impune Brașovenilor cu deasila moneda sa, care «in vulgari valachali» se numea «ducat» (copie la Acad. Rom.). Cf. și scrisoarea lui Ioan Hunyadi din 7 Martie 1448, prin care le spune Brașovenilor că moneda ungiurească are curs și în Țara Românească și că dela neguțătorii români ce vor cumpăra marfă la ei n'au să ceară «florenos (floros) vel osporas», ci să le vândă «super permissis parvis pecuniis praesentibus» (copie la Acad. Rom.).

XII.

† Иванъ Дан воевода и господиъ, пишеть господство мн ва-
[ме]шем ѡт Джмбовицъ и такози ви вписует господство мн,
яко тсзи варе колици Брашовѣни хтат полниѣт, полниѣт да
на не взмете, тѣкмо ѡт кола, колико коши, толко бани, и ѡт
една кола ѣ рѣба, и ѡт ѣ кон читов ѣ бан, и ѡт конѣ потова
рена ѣ бани; а полниѣт да са варсвате, никоѣ вамѣ да не
намаѣт. И вие, вामени ѡт Рскерѣ, ѡт виларѣ ипри ѣс бановѣ,
хселеви ѣд банов, коашни ѣи банов, чех. ѣ банов; а виг рѣзанѣ
ницю; и шанки ѡт постава ницю; и камци кромни ницю; и во
знаница меда ѣ банов; и вознаница 1) медовниѣ ѣ банов; во
знаница вина ѣ банов; кон, ѣо са продават, ѣ банов; мажа
коска ѣи бановѣ; ѡт пипер и шофран и всбакъ, ѡт вазѣ кам
левѣ и агридини и ѡт кожѣ и ксплѣ ѡт морѣ, ѡт ѣ бани
ѣ бани; лежник ѣ банѣ; рѣнѣ ѣ банѣ; ѡт крѣзна, ѡт бобова, ѡт
платно, ѡт лен и конопѣ ницю; брак скини ѣ бан(и), и вол ѣ
бани, и крава ѣ бани. швен ѣ бан; кожа еленѣ едни бан; лице
ли ѣст и дрѣвѣ с неѣ, да не даст ницю; мѣх сирне ѣ бана.
Инако да не слѣкете вззети, понеже намаѣте прѣѣт колико зло и
впрѣѣ ѡт господства мн, по впрѣѣ господства мн.

Ioan Dan, voevod și domn. Scrie domnia mea vameșilor din Dâmbovița și astfel vă poruncește domnia mea: oricâți Brașoveni vor

1) Orig. вознаница.

avea să treacă pe acolo, să nu le luați mai mult decât : dela un car, câți cai, atâția bani, și dela fiecă car 1 pește; dela un cal citov 1 ban și dela un cal încărcat 3 bani, iar mai mult, să vă ferși, nici o vamă să nu aibă. Și voi, vameșilor din Rucăr, dela vilarul de Ipriu 36 bani, dela cel de Luvia 24 bani, de Colonia 16 bani, de Cehia 8 bani; iar dela un vig tăiat nimica; șăpcile de postav nimica; călțunii croiți nimica. Butoiul de miere 20 bani, butoiul de mied 10 bani; butoiul de vin 10 bani; calul ce se vinde 8 bani; maja de ceară 16 bani. Dela piper și șofran și bumbac, dela camelot și dela pieile de miel și dela piei și dela mărfurile de mare, dela 100 bani 3 bani; cerga doi bani; zeghea ¹⁾ 1 ban. Dela blăni, dela bobou, dela fier, dela arcuri, dela săbii, dela funii, dela hamuri, dela pânză, dela in și cânepă, nimica. Un porc 3 bani, un bou 6 bani, o vacă 4 bani, un berbece 1 ban; o piele de cerb 1 ban, iar dacă sânt și alte [piei la un loc] cu ea, să nu dea nimica; un burduf de brânză 2 bani. Altfel să nu îndrăzniți a lua, căci veți primi mare rău și urgie dela domnia mea, după porunca domniei mele.

Monogram; pecete ovală (3+2½ cm.), cu legenda: * ІСО ДИИИ КОСІЕВОМІ; câteva litere sânt intoarse; fără adresă. — *Arch. No. 5; Mfl. No. 22.*

1424. — Circulară pentru aplicarea taxelor din No. 780; se deosebește de textul privilegiului numai prin aceea că într'însa nu se pomenește de vin.

XIII.

† ІСО ДИИ ВЕЛКЫИ ВЪКОВОДА И ГОСПОДИНЬ САМОДРЪЖАВНЫИ. ДАВАТ
 ГОСПОДЕТВО МИ СЕИ ВЪИЗМО ГОСПОДЕТВА МИ ВРАШС ГОСПОДЕТВА МИ
 ТРЪГОВИЦКНОМ: ТЪЗИ ВИ ВЕВОВАЖДАТ ГОСПОДЕТВО МИ УТ ВЪСЕРО,
 И УТ КЪМЕРКЪ, ДА НЕ ДАСТЕ НИГДЕ, ТЪКМО ВЪ ТРЪГОВИЦИИ, А КТО
 ДА ХОДИТЕ И ПО СЕВЕРИИИИ И ПО ВЪСЪХЪ ТРЪГОВОХЪ И ВЪ БРАНОЛОВО
 И ПО ВЪСЪИ ЗЕМИ ГОСПОДЕТВА МИ, НИГДЕ ДА НЕ ДАСТЕ. И КАКО СТЕ
 ДАДЪ ПРЪВО КЪМЕРКЪ, ТАКОЗИ И ШИИЪ: УТ МАЖЪ ВОСКЪ КЪ ДСКАТ,
 ФЛОРИИ ДА ИКЕТ; УТ ПИПЕР, УТ ШОФРАН, УТ ЖЕЛЪЗЪ, УТ КЪСАКИ,
 РЕШКЕ УТ ВЪСЪ КЪШИИ ДА ДАСТЕ КЪМЕРКЪ ДОЛЪ ПОСЛАВО; КАКО СТЕ

¹⁾ Orig. ršuk: bulg. *gună*, sârb. *guī*, Oberkleid. Traducerea acestui cuvânt nu este tocmai sigură; dacă n'ar urma după el cuvântul «blană», l-aș identifica cu neogrec. γούνα, pelisse, fourure, vestis pellicea (Dü Cange), «fur», din «gunna, gonna: a tur lined garment» (Sophocles). În ital. gonna = rochie; în ung. gunya, gúnya = Bauernkleid, Kleid.

Далє при дни старыхъ господаре, такози и нинк. И хто би раз-
вазна отъ воляхъ господства ми, макар и само господство ми,
да естъ проклатъ отъ Христа Бога вседержителк, амин.

Io Dan, mare vovod și domn de sine stăpânitor. Dă domnia
mea această poruncă a domniei mele orașului domniei mele, Târ-
goviștenilor: iată vă slobozește domnia mea de toate, și de vamă,
să nu dați nicăiri decăp la Târgoviște, și apoi să umblați pela Severin
și prin toate târgurile și la Brăila și în toată țara domniei mele, ni-
căiri să nu [mai] dați. Și cum ați dat mai înainte vamă, tot așa și acum:
dela maja de ceară 12 ducati, florini să nu fie; dela piper, dela
șofran, dela fier, dela bumbac, cu un cuvânt dela toate mărfurile,
să dați vamă ceva mai puțin; cum ați dat pe vremea domnilor celor
bătrâni, așa și acum. Iar cine dintre boerii domniei mele va strica
[aceasta], măcar însuș domnia mea, blestemat să fie de Hristos dum-
nezeu a tot țiitorul, amin.

Monogram; pecete ovală (3.2+2.8 cm.), foarte urit lucrată, neacoperită și
cu lilele întoarse ale legendei latine: *YOAN DAN VOVODA; fără adresă.—
Ark. No. 3; Mil. No. 20.

1420 — 1424.

XIV.

† Іоанъ Данъ великый воевода и господиць; пишетъ господство
ми пріателемъ господства ми Брашовкымъ всему малымъ же и ве-
ликимъ, много здравіе и херетизмо, какото монамъ братіамъ. Того
ради тѣба се оухватише шеа Ханжиша и газда Стонокова, како да
дадѣхъ добиткѣ и складица Стонокова, и рекоме прѣдъ господ-
ство ми, како ино да икетъ. Того ради, ако го дасте, то доврѣкъ,
а вѣ щете ходитъ слобод[но] и безъ грижѣ, и не щетъ ви бантсват
ни Стонка ни ништо. И пакы ви говорѣ, тѣзи поможе богъ и
прѣкѣшета и створишъ мнѣоз. Того ради хто лжеитъ да крѣпсва,
а ми да ходи слободно, макар и на само море. И за добиткѣ,
колико естъ, знатъ го Ханжишъ все колико естъ Стонокъ; да да го ете
длаи все. И веселитъ ви богъ.

Io an Dan, mare vovod și domn, Scrie domnia mea prietenilor
domniei mele, tuturor Brașovenilor, mici și mari, multă sănătate și
heretisire, ca unor frați ai mei. Și s'au prins aici amândoi Ha-

nășii și gazda lui Stoica, ca să dea îndărăt averea și sculele lui Stoica, și-au spus înaintea domniei mele că altfel nu va fi. Deci, dacă o dați, e bine, căci veți umbla apoi slobози și fără grije, și nu vă va bântui nici Stoica, nici altcineva. Și iarăși vă zic/mi-a ajutat dumnezeu și prea curata și am făcut pace. Deaceea, cine vrea să umble cu negoț, poate să meargă slobod măcar până la mare. Iar cât pentru avere, câtă este, o știe Hanăș pe toată câtă este a lui Stoica; să i-o dați întregă. Și dumnezeu să vă bucure!

Monogram; pecete ovală (3+2 cm.) cu legenda: * [СВЯТЫ] ДАМИ КОЕВОД[И]; e o pecete deosebită de a No. 5, 7, 9, cu literile ceva mai frumoase decât la acestea; adresa: † Брашовскому князю: tuturor Brașovenilor. — Arh. No. 2; Mil. No. 27.

1427, Aprilie—Mai. — După alungarea lui Radul Praznaglava și reinstalarea lui Dan de cătră trupele ungurești; vezi doc. referitoare la anul acesta în Hurmuzaki I, 2, p. 544 și urm.; cf. Convorb. Liter. XXXV, p. 333; XXXVI, p. 95.— Stoica este probabil Stoica comisul din 1431, iar «gazda» lui trebuie să fi fost un Sas dela Brașov, care l-a găzduit pe vremea pribegiei și a luptelor cu Radul, între 1424—27.

XV.

† Іо Данъ воевода и господинъ всенъ земли Сѣгровлахїтсконъ, пишеть господетко ми вкєкѣмъ прѣгаремъ ѡтъ Брашова и такози ки ѡписєтъ господетво ми: тєзи ви пытатъ господетво ми, сїязи работа сєе вашимъ лї єстъ сєкѣтомъ и сєе вашѣ вола, да възнамѣтъ вамѣ ѡтъ градъ? Тѣмъ радї да знатє, ѡти тыязи граждѣкны снѣ нѣхъ цїєтъ господетво ми ѡтъ главы сїи, чанъ, цїото нѣ єстъ вылѣхъ законѣ, а тїє го поставѣлѣтъ. Тѣмъ радї тєска комѣ цїо єстъ крѣво, да сѣ сѣдѣлѣтъ прѣдъ васъ и прѣдъ волѣкры господетва ми, по ѡписѣмъ господетва ми, а тєска цїо єстъ вама на градъ, да нѣ єстъ, ѡти нѣ є была никогїи.

Io Dan, vovod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea tuturor pârgarilor din Brașov și astfel vă poruncește domnia mea: vă întreabă domnia mea, lucrul acesta cu sfatul vostru este și cu voea voastră, ca să se ia vamă la cetate? 1) Deci să știți că pe acei cetățeni îi voi lua domnia mea de pe capul meu, căci ei pun lege ceea ce n'a fost [până acum]. Deci, cui i s'a făcut vre-o strâmbătate acolo, să se judece înaintea voastră și înain-

1) E vorba de Bran.

tea boerilor domniei mele, după porunca domniei mele, iar vama ce este acolo la cetate, să nu fie, căci n'a fost nici odată.

Monogram; pecete ovală, neacoperită, dar ștersă; după urmele literelor, pare a fi identică cu cea dela NNo. 5, 7, 9; adresa: † прогараем ут Брашова: pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 1; Mil. No. 19.

c. 1427—1431.

XVI.

† Іу Дан великѣи воевода и господинѣи взесѣи земли сѣверо[влад-
хѣ]нскои, пишѣт господство ми прогараем ут Брашова, и тѣзи да
знаете, яко вини[зи] п[ар]калаби ут град Тѣршиори п[ас]к[ис]ѣт люди
господства ми, и подвиги[ж]аѣ сѣи в[ам]и[н] теккыи и ратѣѣт сираци
и зло им чинѣт, без никож выни. Того ради ви говорим, при-
зовете их кѣ себе та их нащичте и оуправете их, како ви право
и мирно ходи[а]е, а люди господства ми да не кантѣѣт, и в[ам]ѣ
правѣ да взимаѣт, како ест в[ам]о и ут прова. Не щете ли их
недепсат, да знаете, не щем азъ поставит чловѣци господства ми
кѣ пагѣбѣ, нѣ щем азъ изъмаѣтитъ монахъ чловѣкыи. Инако
не щет бит, но в[р]изамѣ господства ми. Инс. 8 Аргеш.

Lo Dan, mare voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea pârgarilor din Brașov: iată să știți că pârcalabii dela cetatea Branului ¹⁾ pradă pe oamenii domniei mele, și au ridicat vămi grele și prigonesc pe săraci și le fac rău, fără nici o vină. Deaceea vă zic: chemați-i la voi și porăfuiți-i și puneți-i la cale, să umble cu dreptate și cu pace, și să nu niia bântuească pe oamenii domniei mele, și să ia vamă dreaptă, cum a fost și mai înainte. Și de nu-i veți pedepsi, să știți că nu voi lăsa pe oamenii domniei mele în pagubă, ci voi răzbuna eu pe oamenii mei. Altfel nu va fi, după porunca domniei mele. Scrisă în Argeș.

*Monogram; pecete ovală, ca cea dela No. 2, cu legenda: * ІОАННЪ ДАНИИЛЪ ВОЕВОДА; adresa: † прогараем ут Брашова: pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 4; Mil. No. 21.*

c. 1427—1431.

1) Orig. Тѣршиори = Тѣрчи : o confuzie involuntară cu Тршиорѣ.

XVII.

Изъ Юв Дан, великыи воевода и господинь въ всен земли оу-
 тровахънскои и запаининескымъ странамъ, Млашъ и Фараишъ
 херцегъ, благопроизволаи господство ми своимъ благымъ произволе-
 нїемъ, и не посрамнхъ ни попрахъ, нжъ паче потвржднхъ и поновнхъ
 сзи хрисовоуа пр'кродїтеа[к] господства ми и свѣтопочившаго
Ивана Мирча воеводѣ, и даровахъ сзи хрисовоуа господства ми
 прѣгаремъ отъ Брашева и всен земли Бржекинскон, яко да имъ ест
 старшїи намъ законъ, како да коупчюхъ въскѣжъ кншїжъ по всен земли
 и власти господства ми свободно, безъ никое позабавленїе, отъ
желкзнихъ вратъ даже до великаго морк, нигде коумеркѣ да не
 давайтъ, ни на коемъ трзскѣ, ни на коемъ бродѣ. Тзкмо пр'кхвощемъ
Брашевици сзе кншїа въ землѣ господства ми да дадѣтъ на Рвкер
отъ виларъ нршїа кѣ доук., отъ рштица фрѣшского такожде,
 а отъ хвселевн вї доук., отъ колдши вї доук., чехъ љ доук.; отъ
рштица резана нишю; отъ шапкахъ и калацахъ нишю; отъ возианицѣ
медовнижъ вї доук., отъ возианицѣ вина љ доук.; отъ желкза и
отъ бобова и отъ платно и отъ лена нишю; и отъ меча и отъ
ажка и отъ кордахъ и отъ ножевехъ нишю; отъ вѣжахъ и отъ ко-
жоухъ и врезнахъ нишю; и отъ дрѣвскѣхъ коупнѣхъ, елико не сѣ за-
 писани зде, нишю; и на Джалбовици отъ нршїа вї доук., и
отъ фрѣшскегѣ рштица такожде, отъ хвселевн љ доук., отъ ко-
лдшиа љ доук., отъ чехъ г доук. Помнижвиши же тїжзи влади,
 нигде рштици кшмеркѣ да не иматъ, тзкмо гдѣ сѣ продаст. И въ
Браново, когы натоваритъ кола с рнежъ, и доук., а въ Трѣгшере
 ѣ рнева, и оу Трѣговници такожде; и на Джалбовици отъ хама
 ѣ доук., и отъ кола с рнежъ ѣ рнева; отъ товара г вани; отъ конк
читова ѣ доук.; отъ конника ѣ доук., отъ пещца ѣ ван. И на
Рвкер отъ кола с рнежъ љ рне и въ першер[к]; отъ мажа волека вї доук.;
отъ кола или отъ кравжъ г доук., отъ овна ѣ доук., отъ свини
кравъ в доук.; отъ печїжъ елнїа ѣ доук., а отъ дрѣвнхъ печїахъ нишю;
отъ мехъ сирене ѣ доук.; отъ товара, бждї что естъ въ немъ, г доук.;
отъ конк читова г вани, отъ конника такожде; отъ пещца доук.
 ѣ; отъ ждѣра и отъ лншцахъ и отъ дрѣвнїжъ звкрн отъ р — г; отъ
конк кшпена љ доук.; а елико некетъ записано зде, нишю. И кто
 естъ дажженъ, или отъ земли господства ми на Изгрехъ, или отъ

ОУГРХСКА ЗЕМЛА КЪ ЗЕМИ ГОСПОДСТВА МИ, ДА СИ ИИРЕТ ДАЪГ ЕЗ
 ЗАКОНАМЪ, ДА СЯ ПЛАТИТЪ, А ИЗЕМ ДА ИКЪСТЪ, НИ ЧЛОВЕКЪХЪ НИИ КЪСНѢИ
 ДА СЯ НЕ ЗАЛОЖИТЪ. И ПРЪХОДАЩИ БРАШОВЕНИ ПРЪКЪЗ ДОУНАРЪХЪ ЕЗЕ
 КОУСНѢИ, НИИ НА ДРЪЖЕТЪРЪ, НИИ НА ГЮРГЕВЪ, НИИ НА НИКОПОЛЪ, ДА ДА-
 ВАЪТЪ ИТЪ δ — ij ; И ПОВРАТИВШЕ СЯ НА РЪКЪРЪХЪ ИТЪ ρ — ij ПЕНПЕСАХЪ;
 ЕГДА ПРЪИДЪХЪ ХАНА ХОНЗИДЕНЪ ЕЗ ХРИСОРСЛАВА МИРЪКЪ ВОЕВОДА,
 СЪТВОРИИ ЕЗЕ ВОЛА ГОСПОДИНА МИ КРАЛЪКЪ И ЕЗ ШИВРОМЪ ВОЕВОДА
 И ЕЗ МИХАЛЪ БОЛОМОНЪ СЕКНАСКИМЪ И ЕЗ ВЕЛИКИМЪ ВЪКЪИАНѢИ.
 ТУГЪ РАДѢИ, КТО СЯ ИРЕТЪ ПОКСИТЪ ПРЪКЪТЪИТИ СЪИИ ХРИСОРСЛА
 ГОСПОДЕТВА МИ ИТЪ ВОЛЪКЪРЪХЪ ГОСПОДЕТВА МИ, ВЕЛИКЪХЪ ЖЕ И МАЛИХЪ,
 ТО ТАКОВЫ ИМАТЪ ПРЪИДЪТЪ ВЕЛИКО ЗАО И ВЪРЪГЪ ИТЪ ГОСПОДЕТВА МИ,
 КАКО ИИКЪКЪРЪНИКЪ И ПОСАМИТЕЛЪ СЪИИМЪ ВЪКЪИАНѢИ ГОСПОДЕТВА МИ. И
 СЪКЪДЪКЪТЕЛЕ: ЖЪСНАИ БОРЪКЪ, ЖЪСНАИ ГАРАНДИНО, ЖЪСНАИ КОНКО ЛЪ-
 ГОВОДЕТЪ, ЖЪСНАИ БОНКО, ЖЪСНАИ НАИ ЕКСЛОТА, ЖЪСНАИ ДОБРОТА И СЪИИ
 ЕГО МИЛАНЪ ВИСТЪАРЪХЪ, ЖЪСНАИ НАИ ПАСКАА, БАЛЪКЪ ПАХЪРИНИКЪ, ПЕГРИНА(Ъ)
 МЕЧОНОША, КАЗАНЪ СТОЛНИКЪ, СТОИКА КОМИСЪ; И ШИКСЛА ПЕНСАХЪ КЪ
НАСТОЛНИМЪ ВЪАШЪ ТРЪЗГОВИЩИИ, АКЪСАЦА ГЕН. А, АКЪТЪ ЖЕ ТЕКЪИИИ
СЪИЦА, ИИДѢИ(КЪТА) Ъ.

(Х. Мирца) пастиръ. 1200

Eu Io Dan, mare voevod și domn în toată țara Ungrovlahiei
 și al părților de peste munți, al Amlășului și Făgărașului herțeg,
 binevoit-a domnia mea cu a mea bunăvoință, și n'am nesocotit, nici
 n'am călcat, ci dimpotrivă am întărit și am înoit acest hrisov al
 moșului domniei mele și sfânt răposatului Ioan Mircea voevod, și
 am dăruit acest hrisov al domniei mele părgarilor din Brașov și
 întregii țări a Bârsei: ca să le fie ășezământul lor cel vechiu, și
 să facă negoț cu orice marfă în toată țara și [în tot] șinutul dom-
 niei mele, slobози și fără nici o piedică, dela porțile de fier și până
 la marea cea mare; și nicăiri să nu dea vamă, la nici un târg, la
 nici un vad, numai trecând Brașovenii cu marfă în țara domniei
 mele, să dea la Rucăr dela vilarul de Ipriu 24 ducați; dela posta-
 vul frâncesc ¹⁾ аșișderea; iar dela cel de Luvia 18 ducați; dela cel
 de Colonia 12 ducați; dela cel de Cehia 6 ducați; dela postavul
tăiat nimica; dela șăpci și călțuni nimica; dela un butoiu de mied
 12 ducați; dela un butoiu de vin 6 ducați; dela fier și dela bobou

¹⁾ Orig. ит рѣчища фромъкоро; bulg. rutšite însămnă haine, «vestis», aci
 însă pare a fi luat în înțeles de postav. v. Miklosich, Lex. pal-slov, și
 Miletic, Novi gramoti, p. 150.

și dela pânză și dela în nimica; dela săbii și dela arcuri ¹⁾ și dela cuțite nimica; dela funii și dela cojoace și dela blăni ²⁾ nimica; iar dela alte mărfuri, câte nu sânt scrise aici, nimica. Și la Dâmbovița dela [vilarul de] Ipriu 12 ducați și dela postavul frâncesc tot atâta; dela [vilarul de] Luvia 9 ducați; dela cel de Colonia 6 ducați; dela cel de Cehia 3 ducați. Iar după ce vor fi trecut de aceste vămi, nicăiri postavul să nu aibă vamă, numai acolo unde se va vinde. Și în Brăila, când vor încărcă carăle cu pește, 18 ducați, iar în Târgșor 1 pește și în Târgoviște așișderea. Și la Dâmbovița dela un ham 1 ducat și dela un car cu pește 1 pește; dela o povară 3 bani; dela un cal citov 1 ducat; dela călăreț 1 ducat; dela pedestru 1 ban. Și la Rucăr dela un car cu pește 7 pești și 2 perpere; dela o majă de ceară 12 ducați; dela un bou sau dela o vacă 3 ducați; dela un berbece 1 ducat; dela un porc 2 ducați; dela o piele de cerb ³⁾ 1 ducat, iar dela alte piei nimica; dela un burdof de brânză 1 ducat; dela o povară, orice s'ar afla în ea, 3 ducați; dela un cal citov 3 bani; dela călăreț așișderea; dela pedestru 1 ducat. Dela jderi și dela vulpi și dela alte fiare, dela o sută trei; dela un cal cumpărat 6 ducați; iar câte nu sânt scrise aci, nimica. Și cine are datornici ⁴⁾, sau din țara domniei mele la Unguri, sau dela țara ungurească în țara domniei mele, să-și ceară datoria după lege și să i se plătească, iar opreală ⁵⁾ să nu fie; și nici omul, nici marfa să nu se zălogească. Și trecând Brașovenii peste Dunăre cu marfă, fie la Dârstor, fie la Giurgiu sau la Nicopol, să dea dela o sută trei; și întorcându-se, la Rucăr dela o sută trei. Am scris, când a venit Hana Hopândeii ⁶⁾ cu hrisovul lui Mircea voevod, făcut cu voea stăpânului meu craiului și cu Știber voevodul și cu Mihail Solomon Săcuiul, și cu mare

¹⁾ Orig. и wt мечи и wt лука и wt коблax: am tradus «dela săbii și dela arcuri», întrucât мечи și коблax mi se pare a însemna acelaș lucru: sabie; erau, se vede, două feluri de săbii (cf. «gladii, bicellis» în textul latin dela 1413), deosebirea însă n'o pot preciza; poate unele erau curbe, altele drepte. Cf. cu коблax ung. kard «gladius, machaera, ensis», ap. Szarvas et Simonyi.

²⁾ Orig. wt козихах; cf. Jireček, Arch. XIX, p. 611 și nota 6 dela p. 25.

³⁾ Orig. wt нефа ланиа: expresie mai rară, în locul celei obișnuite wt кожа ланиа; нефа traduce aci pe latinescul *pecia*, *petia* (v. Bartal, s. v.), ital pezzo, în Raguză нефа; cf. Jireček, Arch. XIX, l. c.

⁴⁾ În orig. greșit «и кто ест дажжен: și cine e dator».

⁵⁾ V. nota delă p. 10.

⁶⁾ Iohannes Hoppency în doc. latin al lui Dan din 1431.

făgăduință.¹⁾ De aceea, cine se va încerca să calce acest hrisov al domniei mele, dintre boerii domniei mele, mari și mici, unul ca acela va avea să primească mare rău și urgie dela domnia mea, ca un necredincios și batjocoritor al acestei făgăduinți a domniei mele. Și martori: jupân Borcea, Jupân Sarandino, Jupân Coico logofătul, Jupân Voico, Jupân Nan Sculoța, Jupân Dobrota și fiul său Mileț vistiariul, Jupân Nan Pascal, Balea paharnicul, Negrilă spătarul, Cazan stolnicul, Stoica comisul; iar eu Nicula am scris în orașul de scaun Târgoviște, în luna lui Ianuarie 30, anul curgător 6939 (= 1431), indictionul 9.

Monogram; pecetea, care fusese atârnată, s'a pierdut. — Pergamentul No. 768; Mil. No. 18.

În arhivul municipal al Brașovului există un duplicat al acestui privilegiu (No. 10, tipărit de Miletić sub No. 25). El e scris pe hârtie, cu o scrisoare foarte urită, în care ж și ѿ sânt aproape cu neputință de deosebit unul de altul; monogramul e în cernăală neagră; pecetea lipsește. Ceea ce s'a părut lui Miletić că este iscălitura proprie a lui Dan (Д = Данъ la sfârșitul hrisovului), nu este altceva decât obișnuitul semn de închiere, ce se găsește în cele mai multe documente contemporane și mai târzii, atât în cele chirilice, cât și în cele latinești; semnul samănă numai cu Д. — Reproduc și textul acesta, deși nu se deosebește de original decât prin ortografie; o reproducere în facsimile a No. 10 ar fi mai interesantă, din pricina caracterului original al scrisorii. După el încează hrisovul lui Mircea dela 1413.

Изъ Иванъ Данъ, великия воевода и господинъ всенъ земли Брговлашской и запалинскихъ странамъ, Ямлашъ и Фаграшъ херцегъ, благопронзвоанъ господство мнъ своихъ благимъ произво[л]енемъ и не посрамилъ ни попрахъ, нъ паче потвердилъ и поновилъ си хрисовоу прѣродителю (sic) господства мнъ, свѣтопочиншаго Ивана Мирчк воеводу, и даровахъ си хрисовоу господства мнъ прѣгаремъ отъ Брашова и всенъ земли Бржецкской, яко да низъ естъ старинъ законъ, како да кѣнѣтъ всѣккъ кѣпна по всенъ земли и власти господства мнъ слободно, безъ никое позыбавление, отъ жельзнихъ вртъхъ даже и до великаго мортъ, нигде кѣмъ; ни да не даваѣтъ, ни на коемъ трѣвѣ, ни на кое[м] вродѣ, тѣмъко прѣходати Бра-

¹⁾ Hrisovul lui Mircea de care e vorba aci este din 25 Aug. 1413 și s'a păstrat într'o copie introdusă în doc. din 28 Ian. 1431 al lui Dan, înaintea textului slavonesc; îl dau, la sfârșitul No. acestuia, după o copie făcută de fostul arhivar al Brașovului, d-l Fr. Stenner (el e tipărit, dar cu câteva greșeli, și de Miletić, în Sbornik XVI—XVII, p. 503—504). Știber e cunoscutul vocod al Ardealului, iar Mihael Solomon este Mihail fiul lui Solomon de Nădas (Nadesch), comite al Săcuilor; amândoi au dat la 1412, în numele regelui, cunoscutele privilegii comerciale Sașilor dela Bistrița și din Brașov. v. Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 491, și G. D. Teutsch, Geschichte der siebenbürger Sachsen, ed. 3 (1899), p. 115. În colecția Hurmuzaki privilegiul din 1412 către Bistrițeni e publicat cu foarte multe greșeli.

шеницъ съ кѣсна в земахъ господства ми, да дадохъ на Рѣкѣи ѡт виларкѣ ириѣ кѣ
 дѣк.; ѡт рѣтица фѣашка такожде; и ѡт хѣсѣашѣи иѣ дѣк.; ѡт кѣашѣи кѣ дѣк.;
 чех. ѣ дѣк.; ѡт рѣтица рѣзана иицо; ѡт шапкаѣхъ и ѡт калцаѣхъ иицо; ѡт вознаицѣхъ
 медовицѣхъ кѣ дѣк.; ѡт воз[наицѣхъ] вина ѣ дѣк.; ѡт жѣлѣза и ѡт кобѣра и ѡт платѣи
 и ѡт лѣна иицо; и ѡт мѣчъ и ѡт лѣка и ѡт корѣаѣхъ и ѡт носѣви иицо; и ѡт вѣжѣаѣхъ и
 ѡт коѣшенъ и вѣзнаѣхъ иицо; и ѡт дрѣвѣхъ кѣснаѣхъ, елико иѣ съ писани здѣ, иицо. И
 на Дѣковици ѡт ириѣ кѣ дѣк.; и ѡт фѣашко рѣтица такожде; и ѡт хѣсѣашѣи ѣ дѣк.;
 и ѡт кѣашѣи ѣ дѣк.; ѡт чех. ѣ дѣк. Помнижѣши же тиѣзи ками, иице рѣтице кѣ-
лики да не имѣаѣ, тѣжко гдѣ сѣ ѡт продѣаѣ. И С Бранѣор(о), коѣи сѣ патѣкарѣтъ кола
с рѣжѣ, иѣ дѣк.; а на Трѣшорѣ рѣжѣ, и [на] Трѣговици такожде. И на Дѣковицѣ ѡт ѣ хамѣ
ѣ дѣк.; и ѡт кола с рѣжѣ ѣ рѣжѣ; и ѡт товара ѣ бан(и); ѡт конѣ читѣза ѣ дѣк.; ѡт
конѣиѣка ѣ дѣк.; ѡт пѣшѣа ѣ бан. И на Рѣкѣи ѡт кола рѣжѣ ѣ рѣк и ѣ перѣркѣ; ѡт
маѣа вѣжѣ кѣ; ѡт вода наѣ ѡт вѣвѣкѣ ѣ дѣк.; ѡт вѣрна ѣ дѣк.; ѡт свѣни вѣвѣ ѣ
дѣк.; ѡт пѣшѣа ѣвѣа ѣ дѣк., а ѡт дрѣвѣхъ пѣшѣхъ иицо; ѡт мѣхѣхъ сирѣни ѣ дѣк.; ѡт
товара, бѣдетъ ѡт вѣзъ немъ, ѣ дѣк.; ѡт конѣ читѣр(а) ѣ бан(и); ѡт конѣиѣка та-
кожде; ѡт пѣшѣа ѣ дѣк.; ѡт жѣра и ѡт аѣнѣцаѣхъ и ѡт дрѣвѣа вѣкрѣи ѡт ѣ — ѣ;
ѡт конѣ кѣсна ѣ дѣк.; а елико иѣ записано здѣ, иицо. И кто естъ дѣжѣнъ, наѣ ѡт зѣми
господства ми на Иѣгрѣхъ, наѣ ѡт ѣгрѣкѣжъ зѣмаѣхъ вѣ зѣми господства ми, да сѣ
иѣетъ дѣжѣ съ закономѣхъ, да сѣ платитъ, а иѣзѣ да иѣетъ, ни чѣвѣкѣхъ наѣ кѣсна да
сѣ не заложитъ. И прѣхѣдѣици Бранѣовѣи прѣзѣ дѣсна съ кѣсна, наѣ на дрѣстѣхъ, наѣ
на Гѣргѣвъ, наѣ на Нѣкопѣл, да даваѣтъ ѡт ѣ — ѣ; и поѣратѣи сѣ на Рѣкѣи ѡт ѣ — ѣ.
 Нѣписѣаѣ, гдѣ приѣ Хана Хѣпѣидѣи съ хѣрсѣволомъ Мѣрѣкѣ конѣ(о)дѣжъ, сѣтворѣицъ сѣзѣхъ
 кола господства (sic) ми вѣралѣ и съ Шѣвромъ конѣ(о)дѣжъ и съ Мѣхѣалъ Гѣлоломъ Сѣкѣна-
 сѣнаѣхъ и съ вѣликимъ ѣкѣрѣаниѣаѣхъ. Тѣго ради, хѣтѣ сѣ ѣтѣ покѣнтъ прѣкѣтѣиѣтъ сѣс (sic)
 хѣрсѣвола господства ми ѡт вѣлѣрѣхъ господства ми, вѣлицѣхъ же и мѣанѣхъ, тѣ такоѣи
 имѣаѣ приѣ (sic) вѣлико зло и ѣрни ѡт господства ми, како иѣкрѣиѣи и поѣрамѣиѣаѣ
 сѣнаѣхъ ѣкѣрѣаниѣо господства ми. И сѣкѣдѣтѣлѣ : жѣснаѣхъ Бѣрѣкѣ, жѣснаѣхъ Сѣранѣино,
 догѣфѣтъ Кѣнѣко, жѣснаѣхъ Кѣнѣко, жѣснаѣхъ Сѣкѣлѣота, жѣснаѣхъ Дѣвѣрѣта и сѣнѣ имѣ Мѣнаѣѣцѣхъ
 вѣстѣларѣзъ, жѣснаѣхъ Нѣанѣ Пѣсѣалъ, Бѣлѣкѣ пахѣрѣниѣкѣхъ, Нѣгрѣна(хъ) спѣатарѣзъ, Кѣзанъ сѣлоѣиѣкѣ,
 Сѣтѣнка
 кѣмѣ; Нѣкѣлаѣ пѣсѣаѣхъ вѣзъ наѣстоѣниѣмъ вѣрамѣиѣ Трѣговици, мѣкѣдѣа гѣн. ѣ, мѣкѣтѣсъ же тѣкѣиѣсъ
 иице, ииѣ. ѣ.

Nos Mirche waiwoda transalpinus ad universorum tam praesen-
 tium quam futurorum noticiam cupimus pervenire, quod venientes
 in nostram praesentiam honorabiles et providi viri videlicet Valen-
 tinus iudex Brassoviensis, item Crus et Martinus de villa Rosarum
 seniores etc., coram nobis autem ostendentes literas privilegiales per
 magnificos viros dominum Stiborium waywodam etc. et Michaelē
 Salamonis de Nadas comitem Siculorum plena autoritate regia re-
 novatas, rogantes, praecibus obnixis nobis supplicantes quatenus jus-
 ticias et consuetudines antiquas, et signanter tributorum utriusque
 partium, videlicet terrae nostrae Walachiae et Wurciae, similiter ad
pristinum statum reducere et confirmare dignemur et velimus robo-
 rare. Nos autem et nostri barones, videlicet Radol Kalaca, pridem

1 banus noster, nunc autem judex et palatinus curiae nostrae, item
 Scherban, item Andreas, item Radwl frater Kazan, item Waldowin
logefeth et alii nostri barones et milites terrae nostrae multi, qui
 5 cum haec agerentur erant praesentes, voluntatem et assensum dedi-
 mus petitioni ipsorum, condicione autem ista, videlicet justicias et
 tributorum exactiones suo modo antiquo decernimus confirmare et
 roborare: primo ut omnes cives hospites et incolae civitatis Bras-
soviensis et totius districtus Barcensis Walachiam cum rebus seu
 mercimoniis suis intrantes, in tributo ad Ruffam arborem persolvant:
 10 de panno Yppriensi vel Gallicali 24 ducatos, de Lobiensi 18, de
 Coloniensi 12, de Polonicali 6, de panno scisso, de caligisque et
 11 mitris nihil; et de eisdem pannis in nullo alio loco Walachiae tri-
 12 butum dent, nisi in foro ubi praedictos pannos vendiderint, et ibi
tributum dent, ut est praeexpressum, et nisi in Dombowycza, ubi tan-
 15 tum medietatem tributi de supradictis pannis dare teneantur; de vase
 16 medonis in Ruffa arbore 12 denarios, de vase vini ibidem 6 denarios;
 17 ceterum de ferro, panno griseo, tela, lino, gladiis, bicellis, cultellis ac
 18 singulis artificiali manufactis, de arcubus, funibus, pellicis, mastrucis
 19 et omnibus aliis rebus cujuscunque generis existant, quae ad Wa-
 20 lachiam apportantur, in nullo loco Wallachiae tributa persolvant.
 Sed si cum mercimoniis suis transierint ultra Danubium, extunc in
 vado Danubii de centum persolvant tria, et si sic persolverint, ex-
 tunc redeundo cum rebus suis mercimonialibus nihil dare teneantur.
 Insuper ipsi de Walachia exeuntes de curru piscibus vel aliis quibus-
 25 vis onerato in Brayl 18 denarios, de curru piscium in Novo Foro
 unum piscem, in Tergoist unum piscem, in Dombowycza de quo-
 libet equo curru allegato unum denarium, de curru piscium unum
 26 piscem, de equo zomentato quodquod portet duos denarios, de equo
 27 non onerato unum denarium, de equestre unum denarium, de pe-
 28 destre unum banum; haec ibi in Ruffa arbore de curru piscium 7
 29 pisces et 36 denarios, de centenario cerae 12 denarios, de bove vel
 vacca tres denarios, de castrato unum denarium, de porco duos, de
 cute cervi unum ducatum, sed de omnibus aliis cutibus nihil; de
 30 vermasio vulgo temelturoit unum denarium, de equo zomentato quod-
 quod portet tres ducatos, de equo non onerato 2 denarios, de eque-
 31 stre duos denarios, de pedestre unum denarium, de pellibus ferinis
 cujuscunque speciei vulgariter wiltwerk, quae de Wallachia expor-
 tantur, de centum tres; de equo, qui in Wallachia emitur, 6 denarios;
 et de universis aliis nullum omnino tributum persolvere teneantur;

sed ipsi venientes de marinis partibus seu trans Danubium de centum persolvant tum tria. Volumusque ut nullus ipsorum in terra nostra Walachiae ab hominibus nostris pro debitis vel delictis aliorum impignoretur aut quolibet impediatur, sed quivis provideat, quod cui bona sua assignat, ab eodem et valeat rehabere. Datum in Longo Campo, feria sexta post festum Sancti Bartholomaei apostoli, anno domini etc. tredecimo. — Libertates hujus suprascripti tenoris magnificus dominus Dan waywoda etc. civitati Brassoviensi et toti districtui etc. de baronum suorum consilio et consensu praemeante donando contulit in forma confirmationis, prout in carta Bulgarica subannotata latius continentur. Sub anno domini MCCCCXXX primo, dominica proxima ante festum purificationis, in Tergoyst. Nuncii vero hujus causae extiterunt Iohannes Hoppendey etc. et magister Leonardus, illius temporis notarius Brassoviensis etc.

XVIII.

† Iwanъ Дан, велики воевода и господинъ вземъ земли Србъ-валушскон, пишетъ господство ми вземъ земли господства ми, малымъ же и великимъ, и тръговомъ господства ми вземъ и валалы: Рукърѣномъ и Далъгополцемъ и Пргишаномъ и Тръговницкномъ и Тръгшоркномъ и Сакшаномъ и Гергичаномъ и Крашловкномъ и Бсзжаномъ и Флочкномъ и градъ отъ Далъгополѣ и ниѣмъ вземъ тръговомъ и валалы, и ниѣмъ, малымъ же и великимъ. И тѣмъ да знаете, понеже стѣкми господство ми сзъ Бршоркни, такъ да тръгшятъ чловѣци господства ми и да занесетъ взъ Крашк кто щю любитъ: нанъ восѣжъ, нанъ лонъ, нанъ сребро, нанъ злато, нанъ маргаритъ, нанъ варе кто щю любитъ, а онъ да естъ воленъ да занесетъ взъ Крашк и да тръгшетъ кто щю [лю]битъ, и да се не бонтъ нищю, понеже стѣкми господство ми. И пакы отъ Крашова да донесетъ взъ земли господства ми кто щю любитъ и да тръгшетъ нанъ поставъ, нанъ сребро, нанъ флорини, нанъ варе кто щю любитъ, а онъ да донесетъ взъ земли господства ми и да тръгшетъ, и да естъ како е было и взъ дни родителѣ господства ми Иванъ Мирча воеводѣ. Такози да естъ и нишкѣ словодно взсе. И пакы говорѣ вамешемъ взсемъ, кошко ваши сжт и тръгови взъ земли господства ми: а еѣ да взимате вамъ якоже се е было взимала и взъ дни родителѣ господства ми Мирчѣ воеводѣ(ж), такъ и нишкѣ да взимате. И пакы аще кто иматъ нишкѣ дажкы взъ чловѣка отъ тижзи земля,

а ии да си наидет тогози чловѣка, що мѣ е длѣжнн, та да мѣ платит, а ии права чловѣка да се варѣт, вакото ии угнѣк; понеже кто иет кавѣсват права чловѣка, то такового ии сжжени угнѣм. И ии не иет бит, иж да си наидет своего длѣжнника и да си просит ии него длѣгѣ; а ии да иет, тѣкмо по сризмѣ господетѣ мѣ. — И рече логофѣт.

Ioan Dan, mare voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea întregii țări a domniei mele, celor mici și celor mari, și tuturor târgurilor și vămilei domniei mele: Rucărenilor și Câmpulungenilor și Argeșenilor și Târgoviștenilor și Târgșorenilor și Săcuenilor și Gherghicenilor și Brăilenilor și Buzăenilor și Flocenilor și cetății dela Câmpulung și tuturor celorlalte târguri și vămi, și celorlalți, mici și mari. Și să știți că s'a învoit domnia mea cu Brașovenii, ca să umble cu negoate oamenii domniei mele și să ducă la Brașov cine ce voește: fie ceară, fie șău, fie argint, fie aur, fie mărgăritar, sau orice ar vrea cineva, să fie slobod să ducă la Brașov și să vândă, cine ce voește, și să nu se teamă de nimic, fiindcă [așa] a întocmit domnia mea. Și iarăși, din Brașov să aducă în țara domniei mele cine ce voește și să facă negoț cu postav, ori cu argint, ori cu florini, sau cu orice ar vrea cineva să aducă în țara domniei mele și să vândă, și să fie cum a fost în zilele moșului ¹⁾ domniei mele Ioan Mircea voevod. Tot așa să fie și acum slobode toate. Și iarăși zic vameșilor tuturor, câte vămi și târguri sânt în țara domniei mele: voi să luați vamă cum s'a luat și în zilele moșului domniei mele Mircea voevod, așa să luați și acum. Și iarăși, dacă cineva are vre-o datorie la un om din țara aceea, să-și găsească omul ce-i este dator și acesta să-i plătească, iar de omul drept să se ferească ca de foc; căci cine va băntui pe vre-un om drept, pe unul ca acela il voi arde în foc. Altfel n'are să fie, ci să-și afle datornicul și să-și ceară datoria dela el; iar altfel să nu fie, ci numai după porunca domniei mele. — Zis-a logofătul.

Monogram: pecete ovală, identică cu cea dela NNo. 2 și 4, acoperită cu bum-bac; legenda: ✱ ІСО [ДАНЬ] ВОЄВОДА; fără adresă. — Arh. No. 6; Mil. No. 23.

1431. — Poruncă circulară pentru aplicarea învoielei din 30 Ianuarie anul acesta.

1) Orig. родителск, în înțelesul mai general de «rudă în linie ascendentă».

40
M...
J...
Alexandru-Aldea.

(1431—1433).

XIX.

† Іо Алѣксандръ воевода и господинъ всен земли Сроглахѣнскон, синъ Мирча великаго воеводѣ, пишетъ господство мн Брашовкнумъ воекамъ, пръгаремъ и сиракымъ и земн Брхсе, мнѣмъ здравіе и радваніе, какогъ мона пріателѣмъ и братіамъ. Тѣмъ ради, зде прѣдохъ ваша братіа и видѣхъ съ шчима мои животъ, на що стоѣ азъ денъ и ноцъ; тѣмъ ради да знаетъ ваша милостѣ, понеже стоѣтъ дъ господари великы съ конскы готови с Архетръ на Дшиав, Фериз бѣгъ и Азбуга и Карача бѣгъ и Балабан бѣгъ, а дрѣга конска стон на Пиргое, а великын царъ Амсурат бѣгъ естъ три дни ход(с) въ мене; тѣмъ ради, моа братіа, азе съ ками могу, а безъ вас не могу станѣти прѣдъ ними, нѣ се съберете и стонте готови, да е въ кон часъ фтаса речъ господства мн, въ тои часъ да доидете. И пакы що ви ~~режѣтъ~~ ваша братіа, да нѣ вердете. И когъ ви веедутъ.

† Іо Алѣксандръ воевода, милостѣа кожеа господинъ.

*Pecele ovală (3.3 + 2.6 cm.), acoperită cu hârtie și lipită pe partea din
afară a scrisorii, cu legenda: * ІОАНЪ АЛЕКСАНДРЪ ВОЕВОДА; adresa:
† Брашовкнумъ воекамъ и земн Брхсе: Brașovenilor tuturor și țării Bârsei. — Acad.
Rom. ²⁰²XXV; reproducție fotolilografică la D. Sturdza, Documente istorice ro-
mâne, aștate la Wiesbaden, București 1888, planșa III; ibid., p. 9—10, tra-
ducerea d-lui B. P. Hasdeu.*

Io Alexandru voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui Mircea al marelui voevod, scrie domnia mea tuturor Brașovenilor, pârgarilor și săracilor și țării Bârsei, multă sănătate și bucurie, ca unor prieteni și frați ai mei. Deci venit-au aci frații voștri și văzut-au cu ochii lor traiul meu, cum petrec eu ziua și noaptea; deci să știe milostivirea voastră că stau patru domni mari cu oștile gata la Dârstor pe Dunăre, Feriz beg și Azbuga și Caracea-beg și Balaban-beg, și altă oaste stă la Turnul, iar marele împărat Amurat-beg se află trei zile de drum dela mine; deci, frații mei, eu împreună cu voi pot, dar fără voi nu pot sta înaintea lor, ci adunați-vă și stați gata,

ca în ceasul în care vă va veni vorbă dela domnia mea, în același ceas să veniți. Și iarăși, ce vă vor spune frații voștri, să-i credeți. Și dumnezeu să vă bucure.

Io Alexandru voevod, din mila lui dumnezeu domn.

1432.—Trei din comandanții turci pomeniți în această scrisoare ne sânt cunoscuți din alte izvoare. Feriz-beg este Firuz-beg, despre care analele turcești spun că a comandat expediția din 1421 în Transilvania și care a căzut în luptele dela 1442 cu Hunyadi (Zinkeisen, Geschichte des osmanischen Reiches, I, p. 535, 603): el era tatăl lui Mehmed-beg, cel cu expediția dela 1445 pe Dunăre; Caragea-beg pare a fi Kharadj, Kharadja, care la 1431 încheie, împreună cu Ali-beg și în numele lui Murad, armistițiul cu Radoslav, solul lui Sandalj din Bosnia; iar Balaban-beg cel ce stăpânea Croia (în Albania) pela 1423 și Avlona pela 1425. Azbuga e necunoscut. v. Iorga, Studii și documente III, p. xxx; Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XV-e siècle, I, p. 288, 340; II, p. 294, 297.—Scrisoarea lui Alexandru e dată prin Mai sau Iunie 1432, în timpul expediției turcești; cf. scrisoarea de sub No. XX, dată în urma acesteia, și No. XXX, nota. Asupra campaniei din 1432, v. Iorga, Studii și documente, III, p. x.

(И. И. И. И.)

XX.

† Io Александръ воевода и господинъ всенъ земли Сггровлахи-
нскон, пишеть господство мнъ Брашевѣннамъ вѣсѣмъ, и такъзи да
знаете, вѣти [во] Тѣрци гдѣ сѣ паднѣмъ по Днѣпру, по вѣсѣхъ
вродовоу, та насъ на землѣ да пакнѣтъ и да раснѣтъ; да поскоро
деннѣ и пощнѣ да спѣшиште да дондете на подмѣнѣ, вѣти ако
намъ бѣдетъ зло, и вамъ шѣетъ вѣти позалѣ; да кивако можете, спѣ-
шѣте, колико вѣсѣкѣ можете подвигнѣтъ на скорѣ, да дондетъ;
а шѣ икетъ готово, а вѣне гонѣте послѣдъ; да вѣтасатъ скоро. Шо
да не стѣрште, по рѣчи наши.

Io Alexandru, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei / Scrie
domnia mea tuturor Brașovenilor, și așa să știți că Turcii au nă-
pădit la Dunăre prin toate vadurile și vin împotriva țării să prade
și să jefuească; și grăbiți-vă cât mai iute, ziua și noaptea, să-mi
veniți în ajutor; căci dacă nouă ne va fi rău, vouă are să vă fie și
mai rău. Și cât puteți, grăbiți-vă; câtă oaste puteți ridica în grabă,
să vie, iar câtă nu este gata, o veți trimete în urmă. Să sosească
iute. Altfel să nu faceți, după vorbele noastre.

Monogram; pecete ovală (3.2 + 2.5 cm.), cu legenda: ✱ ІО АЛЕКСАНДРЪ
ВОЕВОДА; adresa: † Брашевѣннамъ: Brașovenilor. — Arh. No. 304; Mil. No. 7.

1432.

XXI.

† Ив Александръ воевода и господникъ, пишеть господство ми Брашовкномъ взекъм и земанъ Брзеи, и такози ви писеть господство ми: аще сте да ми поможете, елате поскоро, понеже са Търци возятъ отъ сѣботи, та поспешанте на потечѣ, а храна ви цет и напакон донти. Аще ли не цете донти, а вѣ ми кажете, да знамъ како да счинѣ. И весели ви богъ.

Io Alexandru, voevod și domn. Scrie domnia mea tuturor Brașovenilor și țării Bârsei, și astfel vă poruncește domnia mea: dacă e să mă ajutați, veniți mai iute, căci Turcii sânt pe drum de Sâmbătă; și grăbiți-vă la drum, căci hrana vă va veni și mai pe urmă. Iar dacă nu vreți să veniți, spuneți-mi, ca să știu ce să fac. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală, ca la No. 304 (XXV) adresa: † Брашовкно[м] и земанъ Брзеи: Brașovenilor și țării Bârsei. — Arh. No. 306; Mil. No. 8.

1432.

XXII.

† Иванъ Александръ воевода и господникъ взеси земанъ Стро-
клахинскон, пишеть господство ми миггв здравіе и поклоненіе
гостем и пріателемъ господства ми, Брашовицкымъ взекъм, великымъ
же и маанм, и тѣзи да знаете, понеже сѣ нарокомъ господина
ми кراكъ такъ сѣ доншли Молдовци д стерови, и не теказъ нѣ
единъ отъ нихъ; нишк идѣ самъ на нихъ, сѣ молитвѣ господина ми
кراكъ. Тгггв радѣ ви говора и мола ви, да ми поможете сѣ
адьковы, сѣ стрѣкы, сѣ врѣжжѣмъ, сѣ цю можете. И богъ ви веселитъ.

Ioan Alexandru, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune oaspeților și prietenilor domniei mele, Brașovenilor tuturor, mari și mici, și să știți că din porunca domnului meu craiului au venit patru steaguri de Moldoveni, și n'a fugit nici unul din ei; acum mă duc eu însumi la dinșii, cu rugămintea domnului meu craiului.¹⁾ Deaceea

¹⁾ Asupra relațiilor lui Alexandru cu Moldovenii, v. Iorga, Studii și doc. III, p. XIV.

vă grăesc și vă rog să mă ajutați cu arcuri, cu săgeți, cu arme, cu ce puteți. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală, ca la No. 304 (XX) adresa: † Брашовцем вьзекм: Brașovenilor tuturor. — Arh. No. 305; Mil. No. 9.

1432.

XXIII.

† Іо Александръ воевода и господинъ взекм земаи Сгровла-
хінскои, пишет господетро ми Сибиницем взекм, великаму же и з
 малому мишкѣ здравіе, какото мои братіамъ. Тѣмъ раді, до-
 вѣкъ знаете, егда ме псетн господинъ ми краак на крашкѣ земла,
 на мож учини (sic), и на кѣмъ ме встави, яко да ми бѣдетъ вз
неколи помощни. Никто отъ нихъ сз учима не погледа на мож
невола, тзкмо нашчи вогъ Брашовѣне, добри люди, та посашиахъ
реч господина краакъ та дондоше сз своими главами и столахъ
сз многъ вз неколи; понеже аще хтѣше погнѣжѣ сѣзи земла, и
тѣ цѣхъ погнѣжѣ, и земла господина ми краакъ не цѣше имети
покои. Да защо сѣ стоимъ претива погани язык, а вѣ ни под-
дадохмо сѣ Тѣрцимъ. Тѣмъ раді нѣ сажимо господинѣ краакю
и сватомѣ вицѣ, и да сподоби вогъ да сѣ привлѣжитъ господинѣ
краак, да станемо прѣдъ нимъ; да кто цѣ сѣхгати, да мѣ бѣ пѣ
женѣ и матере мѣ. Иже и подоухъ сѣ Тѣрци, подоухъ за мож не-
вола, и сѣини покои земли, колико естъ встанжа, и взекм вамъ,
 и извади сѣ хиллѣди ровѣ, а вѣ говорите, понеже цѣхъ да
пакна сѣ Тѣрци земла господина ми краакъ. Иже да не да вогъ
да пакна, нѣ цѣхъ сажѣтъ господинѣ ми краакю и взекмъ христѣ-
номъ до моего житота, како сѣ сѣмъ вѣрѣалъ. И вогъ ви весеми.

Io Alexandru, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea tuturor Sibienilor, mari și mici, multă sănătate, ca (undă) frați ai mei. Deci, știți bine cum m'a trimes domnul meu craiul în Tara Românească, în ocina mea, și pe sama cui m'a lăsat ca să-mi fie de ajutor la nevoie. Nici unul dintre ei nu s'a uitat cu ochii la nevoea mea; numai pe Brașoveni, [ca pe niște] oameni buni [ce sânt], i-a povățuit Dumnezeu și-au ascultat de vorba domnului craiului și-au venit cu capetele lor și-au stat lângă mine la

nevoie. ¹⁾ Căci dacă va fi să piară țara aceasta, vor pieri și ei, și [nici] țara domnului meu craiului nu va avea liniște. Și fiindcă am stănut împotriva păgânilor, voi ne-ați scornit vorbe rele, că ne-am lepădat de domnul craiul și ne-am dat Turcilor. Dar noi slujim domnului craiului și sfintei coroane, și să dea Dumnezeu să se apropie domnul craiul și să stăm înaintea lui; și cine va minși, să-i f. . . căinți pe nevastă-sa și pe mă-sa. Eu, dacă m'am dus la Turci, m'am dus de nevoea mea, și-am făcut liniște țării, câtă a rămas, și vouă tuturor, și m'am scos trei mii de robi, iar voi ziceți că vreau să prad cu Turcii țara domnului meu craiului. Nu va da Dumnezeu să prad eu, ci voi sluji cât voi fi în viață domnului meu craiului și tuturor creștinilor, cum am făgăduit. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală ca la No. 304, stricăță; din legendă se cunoaște numai: [O] HA[]; adresa: † Сидиеніи турур.: Sibienilor tuturor.—Arh. No. 302; Mil. No. 12.

1432. — Scrisoarea e scrisă, probabil, pe vremea expediției turcești. Prin cuvintele «țara câtă a rămas» Alexandru face aluzie sau la teritoriul ocupat de Turci sau la partea stăpânită de Vlad Dracul; cf. Conduratu, Michael Beheims Gedicht über den Woiwoden Wlad II. Drakul, Bukarest 1903, p. 61, nota 1.

XXIV.

† Іу Александръ воєвода и господнихъ всенъ земли оугровла-
хинскон, ишиетъ господство мн много здравіе братіамъ моимъ,
Брашовкномъ вѣскѣ, и тѣзи ки давамъ сзнатн: азъ са мжчкъ,
яко да погаса огонь въ вас, и не в'кше инако; нжъ хто сѣтъ счиниѣ,
да мѣ плати когъ. Прзко доиде Станъ спатаръ помеждъ васъ;
азъ доисетнхъ моа рѣчъ до васъ, да мн го дасте, а вѣе моа рѣчъ
не посласхасте. По томъ довѣже Тодоръ, скравши кони владинскон
земли; азъ доисетнхъ пакъ до васъ, да мн го дасте, и въ томъ ма
не сдѣшасте. Азъ са мжчкъ за васъ, да имате покои, и ваше ро-
вѣе, про могоу, втѣснхъ, и колико роуіе сѣтъ въ Никополн, азъ
поисетнхъ до Никополк, да нхъ не втѣдѣтъ далеко, до хде нхъ
некснште. Того ради, толнко добро ки чинимъ азъ и мжчкъ са,
да погаса въ васъ огонь, а вѣе го самы запаакте на вашнхъ главахъ.

¹⁾ Poate să fie vorba de apărarea cetăților Giurgiu și Turnu, pe care le posedă încă Dan II, care însă curând după aceea se găsește în mâinile Turcilor. v. Iorga, Studii istorice asupra Chilicii și Cetății Albe, București 1899, p. 85.

ТѢКА ЕСТ ПОМЕКЪС ВАС СТАНЧСА И ТАТСА И ПАСНА И ШАН, ДА СЖТ ВЗЕАН КОНИ ИЗ МОЕГА ДВОРА; ДА АЩЕ МОЕНТЕ АИРЪ И ПОКОИ ВАШ, ДОНСЕТЪКТЕ МЫ НЪХ СВАЗАНИ. АЩЕ ЛИ МЫ НЪХ ДОНСЕТИТЕ, НЕ ИМАТЕ АИРА СЪ АИНОМ. ИНО НЕ ЦЕТ БЫТ.

Io Alexandru, voevod și domn a toată țara Ungrovlahici. Scrie domnia mea multă sănătate fraților mei, Brașovenilor tuturor, și iată vă dau de știre: eu mă muncesc să sting focul dela voi, și n'a fost altfel; iar cine a făcut, dumnezeu să-i plătească. Mai întâiu a venit Stan spătarul în mijlocul vostru; eu v'am trimes vorbă să mi-l dați, dar voi n'ați ascultat de vorba mea; apoi a fugit [la voi] Todor, după ce furase cai de-ai Tării Românești; eu am trimes iarăși la voi să mi-l dați; nici la asta nu m'ați ascultat. Eu mă muncesc pentru voi, ca să aveți liniște, și pe robii voștri, pe câți am putut, i-am răscumpărat. Și câți robi sânt la Nicopole, eu am trimes vorbă la Nicopole, să nu-i ducă departe, până ce îi veți răscumpăra. Deci, atâta bine vă fac eu și mă muncesc să sting focul dela voi, iar voi îl aprindeți singuri pe capetele voastre. Acolo în mijlocul vostru se află Stanciul și Tatul și Vasil și Ulan, cari au furat cai din curtea mea. Dacă vă place pacea și liniștea, trimeteți-i legați la mine; căci de nu mi-i veți trimete, pace cu mine nu veți avea. Altfel n'are să fie.

Monogram; pecete ovală, ca mărime și legendă identică cu No. 304; adresa: † БРАШОВСКОМУ ВЕКАМ: Brașovenilor tuturor. — Ark. No. 393; Mil. No. 13

1432—1433. — Scrisoarea este dată, se vede, după năvălirea turcească din Iunie-Iulie 1432 în Transilvania, când voevodul Tării Românești a devastat, împreună cu Turcii, țara Bârsei și o parte din Săcuime și din scaunul Cohalmului; Brașovul și Sibiu n'au putut fi luate, și Turcii s'au întors cu pierderi. Iorga, Studii și documente III, pag. x; G. D. Teutsch, Geschichte der siebenbürger Sachsen, p. 104. Cf. Engel, Geschichte der Walachey, p. 168, și Por Antal és Schönher Gyula, Az Anjou ház és örökösei, Budapest 1895, p. 580 și urm. Voevodul Tării Românești era atunci Alexandru; se pare însă că și Vlad Dracul stăpâna o parte de țară, căci la el face aluzie Alexandru prin cuvintele «iar cine a făcut (adecă cine a prădat cu Turcii împreună), dumnezeu să-i plătească.»

Concesiunile făcute de Alexandru Turcilor la 1432 — de sigur nu de bună voie — înduplecară pe Sigismund să-și fixeze și mai mult privilegiile asupra lui Vlad Dracul și să-l sprijinească de aci înainte cu mai multă stăruință.

Pe trei din bocrii vrăjmași, amintiți în scrisoarea lui Alexandru, îi găsim, în acelaș timp sau mai târziu, pe lângă rivalul său: pe Tudor, cel mai de frunte dintre ei, la 20 Ian. 1432 («Thodor ur», Hurm. I, 2, p. 574), la 13 Aug. 1437

(Жданан Тѣлов, Miletic, DR., p. 333), la 2 Aug. și 8 Sept. 1439 (Arh. Stat.; Arh. ist. I, 1, p. 85; și E. Kalužniacki, Dokumenta, p. 28), la 30 Iunie 1441 (Arh. Stat.); pe Stanciul (nu știm care din cei doi: Stanciul Honoi sau Stanciul frațele lui Mircea) la aceleași date afară de 30 Iun. 1441; iar pe Tatul la 8 Sept. 1439 ca vornic mare (în locul lui Voico cel dela 1432 și 1437). În documentele dela 2 Aug. 1439 și 30 Iun. 1441 acesta este numit Tatul Sârbul; cf. doc. din 20 Ian. 1432: Râcz Tatul (nu Râcztatul). Pentru toți aceștia v. și hrisovul din 10 Aug. 1437, păstrat numai în traducere și publicat de N. Iorga, Studii și documente, VII, p. 47.

XXV.

† Іо Александръ воевода и господникъ, пишетъ господство мнѣ
Брашовѣнномъ вѣсѣмъ, великимъ же и малымъ, кахто мнѣ брата
тѣмъ. Сего радѣ такози ви говоримъ: нека да дохѣдѣтъ и ваши
люде здѣ и наши тамо, а никомѣсъ криво да не бѣдетъ. Иже ли
бѣдетъ и крѣомѣсъ чловѣкѣсъ вашимъ криво въ нашихъ чловѣкѣсъ, а вѣ
го пѣтѣте да доидетъ, да мѣсъ съчинимъ право, понеже такози нѣ
естъ рѣчъ. И господство мнѣ тѣзи пѣчимъ колѣрнина мнѣ Нѣгое и
сѣ оуѣмъзи люде, цю на естъ криво въ васъ и въ вашихъ люди,
да ви говорѣмъ: аще любите да ете съ мною мирни, вратѣте вѣре
цю естъ съ васъ, и мнѣ чловѣкомъ криво да не бѣдетъ, понеже не
можемъ ходитъ съ лѣжамъ, тѣкмо съ правдомъ; да ни не прова
ждате съ празни рѣчи, кахто до нинѣ. И весели ви боги.

Io Alexandru, voevod și domn. Scrie domnia mea Brașovenilor tuturor, mari și mici, ca unor frați ai mei. Și astfel vă grăesc: să vie și oamenii voștri aici și ai noștri acolo, și nimănui să nu i se facă nedreptate. Iar dacă se va întâmpla vre-unui om al vostru vre-o nedreptate din partea oamenilor noștri, trimeteți-l pe acela să vie ca să-i facem dreptate, căci așa ne este vorba. Și trimete domnia mea acolo pe boerul meu Neagoie împreună cu acei oameni, căroră li s'a făcut nedreptate din partea voastră și a oamenilor voștri, și vă zic: dacă vă place să fiți în pace cu mine, dați îndărăt tot ce este la voi, și oamenilor mei nedreptate să nu li se facă, căci nu putem umbla cu minciuni, ci cu dreptate; și să nu ne mai purtați cu vorbe goale, ca până acuma. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală, ca la No. 304, ruptă, se cunosc numai literele И și ОА; adresa: † Брашовѣнномъ: Brașovenilor. — Arh. No. 307; Mil. No. 10.

XXVI.

† Іоу Александръ воевода и господинъ, пишет господство ми гостем и прѣтатеакам господства ми, прзгарем от Брашова, и такози ки уписет господство ми, яко тѣзи ест волѣрии господства ми жѣпан Антоніе по срѣдѣ вас; тутю радї го сѣмъ. каел на вѣрж и на дѣшж господства ми, да дондет без никожъ грижжъ кз господствѣ ми. Тутю радї да го отпроводите сч честїжъ от вашихъ рѣжжъ, да дондет без никожъ грижжъ кз господствѣ ми, по уризмѣ господства ми.

Io Alexandru, voevod și domn. Scrie domnia mea oaspeților și prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov, și astfel vă poruncește domnia mea: acolo, în mijlocul vostru, se află boerul domniei mele jupân Antonie, și m'am jurat lui, pe credința și pe sufletul domniei mele, că [poate] să vie fără nici o grije la domnia mea. Să-l petreceți dar cu cinste din mânilе voastre, ca să vie fără nici o grije la domnia mea, după porunca domniei mele.

Monogram; pecete ovală, ca la No. 304, acoperită cu bumbac; adresa:

† прзгарем от Брашова: пârgarilor din Brașov.—Arh. No. 310; Mil. No. 14.

1431—1433. — Antonie îmi pare a fi aceeaș persoană cu Anton, cămărașul lui Vlad Dracul, dela care ne-a rămas o foarte interesantă scrisoare (Arh. No. 548) și pe care il amintește Vlad Dracul în scrisoarea de sub No. XXXIII.

XXVII.

† Іоу Александръ воевода и господинъ взсен земли Сѣррока- хїнскоу, снїз Мирчк великаго воеводѣ, пишет господство ми Брашовѣ кии взска, великыи же и малыи, мишю здравїе. Тутю радї и вїе знаете добре, понеже мои господинъ кралъ та ме не држжї како тет држжал Дана воеводѣ, нж ме ест прїжа вз сина срѣдичнаго, та сѣм имал надеждѣ да имал помощї и мишю добро от вас. И вїе можъ реч не сашнате, нж где да ест татъ и хѣсаръ, с вас привега, и храните мои вражманїи, цїо идѣт ко морѣ вашии ми и вїетѣръ влашкѣи земли. Тутю радї, пан ми данте вражманца ми и добиток, пан да си не жалѣвате на мене, понеже пѣстїхъ с господина кралѣ, да сѣ плача от вас; да вїи ми дондет реч от господина ми кралѣ, та по теи да вїи.

Subjunctiv. fia ALPSEBE (r. iv), AA BDAE (r. iv-v), AI ECI (r. 7)

Истор.
Императоръ ХРИСТЕ (r. 8)

13 не бѣдет жал! И тѣзи цѣтих волѣрина господства ми, жспана
14 Дмитра, да цю ви речет да го верѣете, понеже сѣт речн гос-
подства ми.

4. a) ex l. 10
11. Mircea al marelui voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui
mari și mici, multă sănătate. Șițiți bine și voi că domnul meu craiul
nu mă ține pe mine cum a ținut pe Dan voevodul, ci m'a luat
drept fiu de suflet; am nădăjduit dar că voi avea ajutor și mult
bine dela voi. Dar voi nu ascultați de vorba mea, ci dacă e câte
un hoț sau tâlhar, la voi pribegeste; și hrăniți pe vrăjmașii mei,
cari imi mănâncă averea părintească și visteria Țării Românești. Deci,
sau imi dați pe vrăjmașul meu și averea mea, sau să nu vă je-
luiți împotriva mea că am trimes la domnul craiul, să mă plâng de
voi; și când imi va veni vorbă dela domnul meu craiul, atunci să
nu vă pară rău. Și iată am trimes pe boerul domniei mele, pe ju-
pân Dimitru, și ce vă va spune el, să-l credeți, căci sânt cuvintele
domniei mele.

Handwritten notes in red and black ink: "toți răznicii", "KB", "r. 9", "r. 10", "r. 2", "r. 1", "r. 3", "r. 11", "r. 12", "r. 13", "r. 14", "r. 15", "r. 16", "r. 17", "r. 18", "r. 19", "r. 20", "r. 21", "r. 22", "r. 23", "r. 24", "r. 25", "r. 26", "r. 27", "r. 28", "r. 29", "r. 30", "r. 31", "r. 32", "r. 33", "r. 34", "r. 35", "r. 36", "r. 37", "r. 38", "r. 39", "r. 40", "r. 41", "r. 42", "r. 43", "r. 44", "r. 45", "r. 46", "r. 47", "r. 48", "r. 49", "r. 50", "r. 51", "r. 52", "r. 53", "r. 54", "r. 55", "r. 56", "r. 57", "r. 58", "r. 59", "r. 60", "r. 61", "r. 62", "r. 63", "r. 64", "r. 65", "r. 66", "r. 67", "r. 68", "r. 69", "r. 70", "r. 71", "r. 72", "r. 73", "r. 74", "r. 75", "r. 76", "r. 77", "r. 78", "r. 79", "r. 80", "r. 81", "r. 82", "r. 83", "r. 84", "r. 85", "r. 86", "r. 87", "r. 88", "r. 89", "r. 90", "r. 91", "r. 92", "r. 93", "r. 94", "r. 95", "r. 96", "r. 97", "r. 98", "r. 99", "r. 100".

Monogram; pecete ovală (3.3 + 2.6 cm.), stricală; după urmele câtorva li-
tere pare identică cu cea de sub No. XIX; adresa: † Брашовскии мѣстн:
Brașovenilor tuturor. — Arh. No. 308; Mil. No. 6.

1431—1433. — Vrăjmașul de care vorbește Alexandru nu poate fi altul decât
Vlad Dracul. Cf. și Conduratu, l.c., p. 60, nota 2.

XXVIII.

† Іу Ялѣксандръ воевода и господинъ, пишетъ господство ми
пргаремъ ит Брашевъ мѣстное херетисаніе, и такози ви просилъ:
тѣзи въ кон чѣе дондетъ волѣринъ господства ми Петръ Манъ,
да мѣ дасте чловѣка добра, да го проводитъ въ Ораде. И ако
сте приатели наши, да ино да не сторите.

Io Alexandru, voevod și domn. Scrie domnia mea pârgarilor
din Brașov heretisire cu dragoste, și așa vă rog: îndată ce va sosi
acolo boerul domniei mele Petru Man, să-i dați un om bun care să-l
petreacă până la Orade. Și dacă ne sânteți prieteni, altfel să nu
faceți.

Monogram; pecete ovală, ca la No. 304, cu legenda: [✱] ІУ ЯЛѢЗАНДРЪ
ВЮБКО[Д]Я; adresa: † прггаремъ Брашевскимъ: pârgarilor Brașoveni. — Arh.
No. 301; Mil. No. 11.

1431—1433. — Petru Man este probabil identic cu «Petrus Manus Vellachus, habitator Ihuihave (Suczavie)», despre care se vorbește într'o acordare de represalii genoveză contra Moldovei, la 1452. El era, pela 1449—51, supus al domnului moldovenesc Bogdan II și făcea, între altele, negoț cu pipër la Cetatea Albă. Iorga, Acte și Fragmente III, p. 27—29. Fusese, se vede, între 1431—1433, în slujba lui Alexandru-Aldea.

XXIX.

† Іѡнъ Палеѡндръ воевода и господинъ всенъ земанъ Стровлахѣнсконъ, синъ Мирча воеводѣ, пишеть господство мнъ Братѣмъ Стмариновѣмъ, и такози ти пишеть господство мнъ: тѣка цю си съзла кивнъ Лалѣс, поскоро да мѣ го вратиш; инако да не смѣкешъ съчинити, по призмѣ господства мнъ.

† Ion Alexandru voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui Mircea voevod, scrie domnia mea lui Bratul al lui Sumarin și astfel își poruncește domnia mea: calul lui Lалу, pe care l-ai luat acolo, iute să i-l dai îndărăt; altfel să nu cutezi a face, după porunca domniei mele.

Monogram; pecete ovală (3.3 + 2.6 cm.), pusă înlăuntrul scrisorii, la mijlocul monogramului, și fără hârtie deasupra; se vede că a fost bumbac peste ea; legenda: * Іѡѡнъ Палеѡндръ воеводѣ.—Acad. Rom. ²⁰¹/_{XXI}; reproducție fotolitografică la D. Sturdza, Doc. dela Wiesbaden, pl. III; *ibid.*, p. 9, traducerea d-lui B. P. Hasdeu.

1431—1433.

XXX.

† Сѡдѡз воеводе влашкога, господара, Мирчѣина синѡ, вѡдѡ Палеѡ воеводе, надрѡшпанѣ и Разгонѡ Призванѣ, Тѡманшварѡзкомѣ шпанѣ, много поклонение вашѡи милѡсти. Многоириѡ сѡз и вамъ порѡчѡна іере ¹⁾ те Тѡрѡци истинномъ дѡнѡти на Сѡрѡделѡз, и да знашѡ іере и истинномъ дошла ²⁾; и многоириѡ порѡсчевахъ да дѡнѡстишѡ вѡнѡксѣ и сѡз шномъ цѣкѡсара ³⁾ Чалѡписѣ. И да знашѡ цю е вѡнѡксѣ Ѣ дѡсетъ хѡна и ѡ, и да знашѡ, не сѡсправѡни юѡнѡци, все сѡмладѡи мѡмѡзѡци и все сѡдеца и жѡне; не има кто се бѡи за вѡрѡжѡне пѡхвѡтѡиѡ, не ни половѡница дѡвѡрѡхъ юѡнѡкѡз. Зна вашѡ милѡстѡ како

¹⁾ Scris aci și în alte câteva locuri de mai jos așa, că s'ar putea ceti și ире.

²⁾ Am aștepta дошли.

³⁾ Orig. цѡра.

Цѡра (Сѡрѡциѡнѡ)

ходишъ к МСратъ 1) къ царъ и како се съ шнилъ клех и како
 съ шнилъ веедовах; все съм дал знати вашои милости с ст[р]а-
 хъ 2). Шо счинихъ счинихъ, и поидохъ к немъ 3); все тои с страхъ 4)
 счинихъ, иере ми земаъ съше, и почеше ми се до главе хватати,
 и дал съм воларъкъ децъ тамо. И вкон да зна ваша милостъ,
 Тързици все мою земаъ распаше, веролюз и каетво[м] кшнши се
 и верою примаючи. И да зна ваша милостъ, ако че донти вван
 конскя на Козлеа 5), и та чс съ шномъ; а коли та съ шномъ не
 доидъ, а та чс Илзеа съ шномъ доидетити, тако ми кога и тако
 ми вере; покае ваша конскя донде, [вз] тзи чемъ часъ та скоумъ
 конскоумъ на странъ такои вдетити. Многичъ съ Тързици мене
 приварилъ, да та чс съга такои счинити, вогъме, како да нхъ ни
 коренъ не встане. Шо съм се и та заклевъ господинъ крааъ и ва-
 шои милости инемъ плементемъ лдемъ, да ви вван каетва,
 вван 6) вера мене схватила, ако чемъ ино счинити, и ако чемъ та
 забити кравъ хлвзъ и сол, и ако чемъ та вамъ зломисити инемъ 7)
 властемъ и вашои земае, тако ми вчине 8) и вере и мое главе;
 инако не чс счинити, лихо такои, както ви съмъ с книзе спи-
 сал. И тои ти говорилъ, що можешъ наскоре и цара Чалапи
 псетити с конскоумъ, доидети га, ере чемъ та самъ самъ счинити, да
 доиде половина вван конске къ Чалапи; и такои хоте счинити,
 да дадъ самъ Брмеанскога господара и Х[а]мъкъс господара,
 покае донде Чалапи, и за тои съ крземали 9). Съдъ Молъдова
 съ просилъ(и) помочъ; до сенова, що та мислилъ господинъ крааъ;
 то и молъдовски господаръ. Зналъ иере и с Чалапи велика
 конскя, тере че по лкъс съ шномъ донти; и с скоро да псети
 Чалапи свога чловкъа; вва мамо на поспехъ; та чемъ насчитити, како
 че донти с конскоумъ. Зналъ иере че помочи вогъ християномъ,
 покае донде Чалапи. И вванъ книга писана е с Козеа.
 † И да ти вогъ саможи акта и години.

1) Corectat din MSpatz.

2) Orig. стaxъ.

3) Corectat din темъ.

4) Corectat din стaxъ, adăogându-se un р care trece peste т.

5) S'ar putea ceti și Илзеа; în analele sârbești se găsește însă forma Срмля.

6) Orig. pare a avea вван.

7) Orig. ииермъ.

8) După вчине urmează глаге, șters de scriitor.

9) Corectat din крземамъ.

Dela voevodul și domnul românesc, fiul lui Mircea, dela Alde voevodul, nadorșpanului ¹⁾ și lui Razgon Iștvan, șpanului de Temișoara ²⁾, multă închinăciune domniilor voastre. De multe ori v'am trimis eu vorbă că Turcii au să vie cu adevărat împotriva Ardealului, și să știi că cu adevărat au și venit; și de multe ori ți-am trimis vorbă să pornești oastea și împreună cu ea pe împăratul Cealapie. Și să știi că sânt oști 74.000, dar să știi că nu sânt voinici de ispravă; toți sânt băeți tineri, toți sânt copii și mueri; n'are cine să pue mâna pe arme; nici jumătate nu sânt voinici buni. Domnia ta știi cum m'am dus la Murat împăratul și cum m'am jurat cu el și cum am vorbit cu el; toate le-am dat de știre, cu frică, domniei voastre. Ce-am făcut am făcut și m'am dus la el; toate astea cu frică le-am făcut, căci mi-au luat țara și-au început să se apuce de capul meu, și-am dat copii boerești acolo. Și asta s'o știe domnia voastră: Turcii mi-au risipit toată țara, după ce se juraseră cu credință și cu blestem și primiseră credință. Și să știți domnia voastră că va veni acea oaste asupra Ardealului și că voi fi și eu cu ea; iar de nu voi veni eu cu ea, voi trimete cu ea pe Albul, pe dumnezeul meu și pe credința mea; și când va sosi oastea voastră, eu în ceasul acela mă voi da cu oastea mea la o parte [părăsindu-i]. De multe ori m'au înșelat Turcii pe mine; acum vreau să le fac și eu tot așa; pe dumnezeul meu că nu va rămânea nici sămînță de ei. Ceea ce am jurat eu domnului craiului și domniilor voastre celorlalți nemeși, să mă bată jurământul acela și credința aceea, de voi face altfel și de voi uita pâinea și sarea craiului și de voi avea vre-un gând rău asupra voastră asupra celorlalți boeri și asupra țării voastre; mă jur, pe ocina mea și pe credința mea și pe capul meu, că altfel nu voi face, decât așa cum v'am scris în carte. Și așa îți grăesc ție: de poți să trimeși cât mai iute pe împăratul Cealapie cu oaste, trimete-l, căci voi face eu, singur singurel, să treacă jumătate din oastea aceasta la Cealapie. Și vor să facă așa ca să dea ei înșiși pe begul Rumeliei și pe begul Hamza, îndată ce va veni Cealapie, și deaceea au zăbovit. Dela Moldova au

¹⁾ Ung. nádorispán, comes palatinus. Era pe atunci celebrul Nicolaus de Gara, mort la 1434. Fessler, Geschichte von Ungarn, II, p. 380, 396.

²⁾ Ung. Temesvár (Темешвар). — Ștefan Rozgonyi luase parte la expediția lui Sigismund contra lui Radul Praznaglava din 1427. N. Iorga, Convorbiri Literare, an. XXXIV, p. 427.

cerut ajutor, dar, până acum, ceea ce doresc eu domnului craiului, tot aceea și domnul Moldovei. Știu că și Cealapie are oaste mare, și că încetul cu încetul ea va veni cu el; dar să-și trimeată Cealapie de grabă pe omul său; asta ne este de grabă; îl voiu învâța eu cum să vie cu oastea. Știu că va ajuta Dumnezeu creștinilor până ce va sosi Cealapie. Și această carte este scrisă în Buzău.

Și Dumnezeu să-ți înmulțească anii și zilele.

Monogramul lipsește; pecetea e ruptă; scrierea e o cursivă sârbească din sec. XIV—XV, foarte neregulată și grea de citit; adresa: † ДУ НАДЪШПОНА И ДУ 1) Разгонъ Ишвана, Тѣмшварскога шпана: către nadorșpanul și către Razgon Istvan, șpanul Temișoarei. — Arh. No. 512. c. 98

1432. -- Scrisoarea aceasta este foarte importantă; ea aruncă o lumină nouă asupra evenimentelor din an. 1432, când domnea în Țara Românească Alexandru-Aldea «fiul lui Mircea», care în primăvara acestui an se pregătea, împreună cu Alexandru cel Bun al Moldovei, să respingă invaziunea turcească ce avea să se reverse asupra țării în vară și să se întindă și asupra Transilvaniei. Alexandru-Aldea se dusese în Moldova de jos și luase înțelegere cu voevodul acestei țări, care avea, cum se vede din scrisoare, aceleași sentimente de prietenie pentru regele Ungariei, ca și dinsul: ea e dată din Buzău, la întoarcerea sa.

Aldea își făcuse în 1431 pace cu Turcii și dăduse ostateci lui Murad, după ce Turcii dela Dunăre îi pustiiseră țara.

El e silit totuși să meargă cu Turcii lui Murad în Transilvania și să prade împreună cu aceștia țara Bârsei (Iunie 1432), fără voie, se pare, căci în scrisoare sa către comitele palatin al Ungariei și către Rozgonyi Ștefan, care pe atunci era comite de Temișoara [il găsim în această calitate între anii 1431 și 1438: vezi scrierea citată a lui Pór Antal și Schönherr Gyula, p. 568 și urm., și doc. din 1431—reprodus tot acolo în facsimile și transcriere; Gelcich, *Diplomatarium relationum reipublicae ragusinae cum regno Hungariae*, Budapest 1887, p. 419: Razgogn Stephanus, magnus comes Temesvari], el se oferă, spre a se răzbuna pe Turci, să-i trădeze. Planul lui era să i se trimeată din Ungaria, ca colaborator al acestei trădări, cunoscutul pe atunci pretendent la tronul lui Murad David Celebi, Cealapie—Cealapi, cum îi zice dinsul, Zelapia, Zellapia, Chalapia, Chalopya din izvoarele latinești contemporane. Acesta era un fiu al lui Murad Orbul [fratele lui Murad II], care se refugiase în Ungaria și pripășindu-se pe lângă Sigismund căpătase niște domenii prin Banat, unde trăia pela 1432. Aldea spera să poată îndupleca o parte din armata neregulată a lui Murad să facă o defecțiune în favorul lui Cealapie.

Planul n'a izbutit. Pe Cealapie îl găsim rătăcind, cu patru ani mai târziu, la 1436, tot ca pretendent și încercând să năvălească în provinciile lui Murad II cu ajutor dela Raguzani. Se afla prin Dalmația de nord sau prin Banat, când Raguză îi refuza ajutorul. Cereri de aceeaș natură sânt refuzate de ea și la 1441. El moare în

1) Orig. are în amândouă locurile ǃ.

Ungaria înainte de 1453. N. Iorga, Notes et Extraits pour servir à l'histoire des croisades au XV siècle, vol. II, p. 336—337, 384, în special nota 2 dela p. 337.

Albul se constată și de aci, ca și din scrisorile lui Vlad Dracul, ca boer credincios al lui Aldea și locotenent al lui. În hrisovul din 17 Noemv. 1431 pentru mănăstirea Dealului (Arh. Stat.) el e citat cel dintâiu printre boerii martori.

Din alte izvoare se știe că nu boerbegul Rumeliei, pe atunci «bassa Sarzi-beg», ci al Anatoliei a făcut incursiunea în țara Bârsei (Iorga, Studii și doc. III, p. x). Acesta era însuș Hamza, care la Dech. 1431 e numit «Hamza beg, vovod de Anatolia» [era frate cu Baiazet pașa]. Iorga, Notes et Extraits II, p. 303.

Închinarea lui Alexandru-Aldea către Turci la 1431 și participarea lui la expediția din 1432 sânt confirmate de o scrisoare din 3 Iulie 1437: dominus Vlachorum, prout alias corone vestre deteximus, fuit ad Portam dicti domini Omarat Teucer et se suo subiecit dominio, ac cum gentibus suis fertur fuisse cum dicto Teucrorum exercitu. Gelcich, Diplomatarium, p. 374. Cf. și scrisoarea lui Sigismund către Sibieni din 21 Sept. 1433 (copie la Acad. Rom.).

XXXI.

În arhivul Brașovului se găsesc dela Alexandru încă două scrisori necomplete, sub NNo. 300 și 309; din cca dintâiu lipsește cam a cincea parte din dreapta, unde hârtia e ruptă, iar dintr'a doua s'a păstrat tocmai jumătate. Una este o missivă (de trei șire), prin care Alexandru înștiințează pe Brașoveni că trimete la ei pe sluga sa Dieniș; a doua, al cărei înțeles nu e tocmai sigur, pare a fi o poruncă (de opt șire) a domnului către un sat Borușa[ni], care nu voia să asculte de stăpânul său, boerul Voico; ar putea să fie Borșanii din județul Putna, dar acesta nu aparținea Țării Românești (v. Marele Dicționar geografic al României, vol I, p. 541—542). La No. 300 s'a păstrat și pecetea; e ovală (c. 3 + 2 1/2 cm.), fără hârtie deasupra, și din legenda ei se cunosc numai literile Ph din ИАСЪЯНАРЬ. — Dau aci textul amândorora, cu unele întregiri, ce nu mi se par prea hazardate; semnul || arată marginea scrisorilor.

† Ивнъ Илѣксандръ воевода и господинь, синь Мирча воеводѣ, пишеть господство ми || вие Брашовенимъ, кземъ прогаремъ, великимъ же и малымъ, и [псстихъ тало] || нашего сабгъ, да цю изречетъ къ вамъ Дниенш, да го верш[ете]; речн [схт наши].

† Ивъ Илѣксандръ воевода, младетѣа [вожѣа господинь].

† Брашовеномъ всемъ.

Ion Alexandru vovod și domn, fiul lui Mircea vovod. Scrie domnia mea vouă Brașovenilor, tuturor pârgarilor, mari și mici, și trimet acolo pe sluga noastră, și ce va spune către voi Dieniș, să-l credeți; sânt vorbele noastre.

Io Alexandru vovod, din mila [lui dumnezeu domn].
Brașovenilor tuturor.

† Iw Александръ воевода и господинъ взе [сеи земли Угровлахїи скон]; || пишет господство ми до вас Борыша [из. и та] кози ви вручсет господство ми, яко п [....] || и мнѣ гв посла жившомс по кж [....] || жспанс Конкс, яко да мѣ с [те посла шши], || не неже мѣ сте стара вчина [права посла шате и почитате ко лико [....]]. || Ино да нкет, по вручамс господства м [и].

† Iw Александръ воевода, [млаостѣа вожїеа господинъ].

Io Alexandru voevod și domn [a toată țara Ungrovlahiei], scrie domnia mea vouă Borușa[nilor și] astfel vă poruncește domnia mea, ca și celui ce mult mi-a slujit pe jupânului Voicu, ca să-i fiți lui [ascultători], căci îi sânteți veche și dreaptă moșie să-l ascultați și să-l cinstiți cât ; altfel să nu fie, după porunca domniei mele.

Io Alexandru voevod, [din mila lui dumnezeu domn].

Vlad I Dracul.

(c. 1431—1433 în luptă cu Alexandru-Aldea. 1433—1446 singur) ¹).

XXXII.

† Iw Бладъ воевода и господинъ, пишет господство ми много здравїе взе [їа прзгарем Брашовзским]. Тѣзи внѣ самн добрѣ знаете, чк ест прѣложиа господинъ кесар на мене, да чювам сижзи краниж, и безъ мож вола да не имате мир сз вашѣж земл. || господство ми за вашж вола азъ ви всловодїхъ, яко да са храните и да имате мир, цю ест по срѣдѣ люди; а цю ест по горѣ и по паанинахъ, а внѣ нжете никогдѣ дзжнн да нхъ

¹ D-nii Gr. G. Tocilescu (Manual de istoria Românilor, ed. 2, p. 171) și D. Onciul (în cursul său; cf. Convorbiri Literare, an. XXXVII, p. 227) îi dau acești ani; se pare însă că tronul l-a ocupat întâiașdată prin Ianuarie 1432, căci scrisorile dela 1431 sânt date toate din Transilvania. Alexandru-Aldea apucase să ia tronul înaintea lui Vlad, și anume după 30 Ian.1431, când domnea încă Dan II. Din 17 Noemvrie avem o danie a lui către mănăstirea Dealului (orig. în Arh. Stat., copie în condica mănăstirii Dealului dela Acad. Rom., f. 177, cu data greșită de 27 Noemvrie).

пази́те. Я вше и ꙗкѣте менѣ и моимъ сабгамъ добромъ слазѣти, ꙗко си на кзѣчкѣ денѣ проливахѣтъ крѣви за васъ за кзѣчѣхъ. И ꙗко ꙗко г(о) сте чюдѣ господство ми чѣкѣ и ꙗко господинѣ ми кесарю, а вше сте за прѣкѣнае вашимъ званѣмъ людемъ, та гонѣтъ сабги господства ми, и взалѣ имъ сѣтѣ кони и кзѣсе, ꙗко сѣмъ вѣрѣкае сѣ нѣхъ. За този да ви и ꙗко естъ жалѣ, чѣкѣ господство ми не и ꙗко вѣставити можѣ сабги вѣкѣ пагѣбѣхъ, и ꙗко за едно и ꙗкома взати ѡтъ васъ двонѣхъ и помногѣ. И ꙗко речетъ сабга господства ми Володерѣ, да вѣрѣсите; монъ сѣтѣ рѣчи. И богъ ви дае здравѣе.

† Іу Владъ воевода, милостѣа божѣа господинѣ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate tuturor pârgarilor din Brașov. Știți bine voi înșiși că domnul chesarul ¹⁾ m'a însărcinat pe mine să păzesc această margine ²⁾, și fără voea mea să nu aveți pace cu Țara Românească. Domnia mea v'am slobozit totuși, după voea voastră, să vă hrăniți și să aveți pace în mijlocul oamenilor; cât pentru munte și plaiuri, voi nu sânteți datori nimăruî să le păziți. Dar voi nu-mi vreți binele nici mie, nici slugilor mele, care își varsă sângele lor pe fiice zi pentru voi toți. Și pentrucă ați auzit că domnia mea mă duc la stăpânul meu chesarul, ați poruncit oamenilor voștri răi să gonească pe slugile domniei mele, și le-au luat caii și tot ce au găsit la dinșii. Deci, să nu vă pară rău, dacă domnia mea nu voi lăsa pe slugile mele în pagubă, ci pentru una voiu lua îndoit și întreit dela voi. Și ce va spune sluga domniei mele Voloder, să credeți; sânt cuvintele mele. Și dumnezeu să vă dea sănătate.

Io Vlad voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă (c. 2½ cm. în diam.), fără hârtie deasupra, cu legendă latină în litere gotice foarte fine: + IOAN + WLAD. WAYVOD[A]; figura din mijloc e ruptă; adresa: † проггаремъ Брашовскымакъ : pârgarilor Brașoveni.— Ark. No. 168; Mil. No. 34.

1430—1431.—Scrisoarea pare a fi din Dechemvrie 1430 sau Ianuarie 1431, înainte de plecarea lui Vlad Dracul la Nürnberg. Aci se afla el prin Fevruarie 1431. Cf. Conduratu, I. c., p. 58, nota 5.

¹⁾ Așa e numit împăratul german, der Kaiser, în doc. noastre vechi; и царъ i se zicea numai sultanului turcesc.

²⁾ E vorba de plaiurile de lângă trecătorile Branului, Prahovei și Teleajenului.

2.
XXXIII.

† Іу Блаа воевода и господинъ, пишеть господство ми много здравне и поклонение вѣсѣмъ прѣгаремъ Брашовскимъ, и тѣзи ви даватъ господство ми съ знаніе, понеже ветхуи дѣкати метиужъ Сибеникне; того радѣ и вие помного с нимъ да не ходите, чѣ кого пандж, чѣ ходитъ съ ветхуи дѣкати, зло мѣ цѣж счинит. И миръ съ Калаш да не чините; аще ли счините, да знаете, азъ развали ви цѣж миръ. И по томъ ви проса: имамъ кола тѣка, що смѣ реказ да ми счинат, подспѣшат ми нх и потрѣдѣте са за мене та ми нх доставѣте до Кохалмъ, а Кохалмѣне нх цѣж доставѣте до мене. И некѣст цѣт платит Антон камараши. И богъ ви дастъ здравне.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune tuturor pârgarilor din Brașov, și iată vă dă de știre domnia mea că Sibienii au lăpădat ducații cei vechi; deci și voi să nu mai umblați cu ei, căci de voiu afla pe cineva că umblă cu ducații vechi, am să-i fac rău. Și pace cu Românii să nu faceți; iar de veți face, să știți că am să vă răstorn pacea. Și apoi vă rog: am niște cară acolo, pe care am zis să mi le facă; dați zor cu ele și osteniți-vă pentru mine și mi le aduceți până la Cohalm, iar Cohälmenii le vor aduce până la mine. Și prețul il va plăti Anton cămărașul. Și Dumnezeu (să) vă dea sănătate.

Monogram (cu Iwn); pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., stricată; adresa: † прѣгаремъ Брашовскимъ: pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 169; Mil. No. 35.

1431.—Scrisoarea este dată probabil din Sighișoara, în ultimele luni ale anului 1431, înainte de scoborirea lui Vlad Dracul în Țara Românească la 1432. La 20 Ian. 1432 el se afla în Târgoviște (Hurmuzaki I, 2, p. 574); pe la 8 Fevruarie 1431 era la Nürnberg, însoțit de un «marescalcus», poate de vornicul Voico de mai târziu, și dădea de acolo o diplomă minoriților din țara sa (Hurmuzaki I, 2, p. 749—750; cf. Iorga, Studii și doc. III, p. xxxv). — Anton cămărașul, dela care ne-a rămas scrisoarea de sub No. arh. 548, este jupânul Antonie, pe care Alexandru, rivalul lui Vlad Dracul, îl roagă, prin scrisoarea de sub No. arh. 310 (XXVI), să se întoarcă la dînsul.

XXXIV.

† Иу Блад воевода и господинъ, пишет господство ми много здравие и поклонение сѣдѣш wt Брашов и всѣмъ прзгарем Брашовскимъ. Тѣзи да знаете, чк додоухъ людіе wt влашкѣ землѣ, та ми казахѣ, чк Бладъ єст ѣмрѣка; ако нѣ[єт] ѣмрѣка, єще єст соса злѣ и ѣмрѣ цет. Того радѣ ви просѣ, [кахто моухъ вратѣхъ и добри принатели, дайте ми и вне помощи и подѣ кте с мене; wставит ви цѣхъ с краи горѣ, азъ цѣхъ потп на инѣ єз мож глотѣ. Ѥще ми бѣдет неволѣ, азъ са цѣхъ вратит кз вал, єще ли богъ поможет, както имамъ надеждѣ, чк немаѣ кто да ми стоит на прѣдѣ, а вне цет(є) дотп по готовѣ. И Шѣгншоркне идѣт с мене.

Io Vlad, vovod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune județului din Brașov și tuturor pârgarilor Brașoveni. Iată să știți că au venit oameni din Țara Românească și mi-au spus că Aldea a murit, [sau] dacă n'a murit [încă], a sosit rău și are să moară. De aceea vă rog ca pe niște frați și buni prieteni ai mei, dați-mi și voi ajutor și veniți cu mine; am să vă las sus la margine, iar eu voi merge cu gloata mea împotriva lor. De mi se va întâmpla [vre-o] nevoie, mă voi întoarce la voi, iar de-mi va ajuta Dumnezeu, precum am nădejde, căci n'are cine să-mi stea în po-trivă, voi o să veniți pe de-a gata. Și Șăghişorenii merg cu mine.

Monogram; pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., cu legenda latină: [S. I]OANI + WL[AD + WA]YVODA (cf. No. 177=XXXVII); adresa: † прзгарем Брашовскимъ: pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 170; Mil. No. 36.

1431, din ultimele luni, când Vlad petrecea în Ardeal, pela Sighişoara; Al-dea-Alexandru fusese, se vede, la Turci și se întorsese greu bolnav, iar în țară ieșise zvonul că e pe moarte. Cf. Conduratu, l. c., p. 61, nota 1.

XXXV.

† Иу Блад воевода и господинъ, пишет господство ми много здравие прзгарем Брашовскимъ, и тѣзи ви давалъ с знание, яко цю всѣкдѣте с мене а вне не држките, иѣ проваждате мѣд с Бладъ и с Блвсла. Того радѣ тѣзи єст єна мон волѣрѣи с шпан(а) и вашъ чловѣк Петрос, та ви цет казат како єст реказ шпан, да идет мѣд с камарѣ кесаревѣ, како єст рѣч господина ни

"Или и митро"

кесарк. Тъкм радї тѣзи нѣщамъ сѣсги господства ми Ионѣши и Станислак и Нанеш; с кого нащѣт мѣдъ, да мѣ поставѣтъ денъ, да жь отнесет с харачижъ, а цю мѣ бѣдет право да мѣ сѣ платит; а кто не цет занести мѣдъ с камарѣ кесаревѣжъ, на инѣ странѣ да не бѣдет воленъ да жь отпороводит, нѣ да ест заложена, чѣ жь кземет кесар. Ще ли жь отпороводит скрадом, да сѣ главѣ изгѣбент. И варе колнко людї сѣ находат от Молдов(а), ни едни от них да не вставите да излѣвет изъ вашнх рѣкѣ, чѣ их зашират господниз кесар и шпан сѣ своим повелѣннемъ, до гдѣ донѣт наши поканскѣи от Молдов(а). Ино да нѣсет. И богъ ви даст здравне.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate pârgarilor brașoveni, și iată vă dau de știre că de cele ce vorbiți cu mine voi nu vă țineți, ci duceți aramă lui Aldea și lui Albul. Deaceea, boerul meu și omul vostru Petru au fost la șpanul; ei vă vor spune cum a zis șpanul că arama are să meargă la cămara chesarului, precum este porunca domnului nostru a chesarului. Deci, trimet acolo pe slugile domniei mele Ionăș și Stanislav și Naneș; la cine vor găsi ei aramă, să-i puie soroc s'o ducă la haraghie ¹⁾, și ce va fi cu dreptate să i se plătească; iar cine nu va duce arama la cămara chesarului, într'altă parte să n'aibă voie a o duce, ci să rămâie zălogită, ca s'o ia chesarul. Iar dacă o va trece pe ascuns, capul să și-l piarză. Și ori câți oameni din Moldova s'ar afla printre voi, pe nici unul din ei să nu-l lăsați să iasă din mâinile voastre, căci îi oprește domnul chesarul și șpanul cu porunca lor, până ce vor veni solii noștri din Moldova. Altfel să nu fie. Și dumnezeu [să] vă dea sănătate.

Monogram (cu Iwn); pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., fără hârtie deasupra, ștearsă; pare identică cu cea dela No. 177 (XXXVII); adresa: † изгараем Брашовекым: pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 152.

1431. — «Șpanul» este comitele Săcuilor. Despre misiunea solilor lui Vlad în Moldova nu știm nimic precis. Poate că el voia să ia informații asupra intențiilor lui Alexandru cel Bun, al cărui vornic se apropiase, prin Iunie 1431, cu numeroase trupe de Țara Românească și pela 2 Iulie se afla la Putna. Iorga, Studii și doc. III, p. XIII. Cf. NNo. XXXII și XXXVII.

¹⁾ E vorba de cămara (kamera, germ. Kammer, Münz-Kammer) lui Sigismund în care se băteau bani și pentru Țara Românească.

XXXVI.

† Іо Влад воевода и господникъ, пишетъ господству ми много здравіе и покашеніе всѣмъ прзгаремъ Брашовскимъ, великимъ же и малымъ, и тѣмъ цетъ донтъ сагга господства ми Іоаннш Владу посрѣдъ васъ. Того радѣ, барѣ цю ви речетъ, да го к'рѣдете, понеже сѣтъ пестыни р'кни господства ми. И когъ ви дастъ здравіе.

Io Vlad, vovod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune tuturor pârgarilor din Brașov, mari și mici, și iată va vedi acolo printre voi sluga domniei mele Ionăș Românul; deci, orice are să vă spue, să-l credeți, pentru că sânt cuvintele adevărate ale domniei mele. Și dumnezeu [să] vă dea sănătate.

Monogram; pecete rotundă de c. 3 cm. în diam.; stearsă, dar identică cu cea dela No. precedent; adresa: † прзгаремъ Брашовскимъ: pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 146; Mil. No. 76.

1431.—Scrisoarea e din acelaș timp cu NNo. arh. 152; 163, 168, 169, 170; toate par a fi scrise de aceeaș mână. Miletic a atribuit-o greșit lui Vlad Tepeș, ca și pe cea de sub No. arh. 147 (nu 174).

XXXVII.

† Іоан Влад воевода(а) и господникъ, пишетъ господству ми много дворѣмъ пріателѣмъ, скажѣ и прзгаремъ Брашевскимъ, много здравіе и покашеніе. И на тѣмъ да вамъ естъ с знаніе, како двнде къ ми к мою сагга Влад и такози ми каза, како го кѣ тѣрате и не давате мѣ да чинитъ мою сажесъ, цю мѣ скажѣ и вставна, како где нахѣди Молдавне, да ихъ хвататъ и да ихъ вдиратъ и да имъ сзниматъ цю нисетъ. Оти кѣ дворѣ знаете, како и пѣстихъ моего саггс с Молдавѣ, а Молдавне го схватишѣ та го скажѣ и втисѣтишѣ го Владе и Власа, и цю скажѣ ималъ мож марѣ с Молдаве, сре ми сзѣше. Сзга моего саггс хвѣс вти кштити вт Владе и вт Власа, а ими ми првѣсе за него поминѣ вт хѣладѣ златѣхъ флѣрѣ. Тѣмъ радѣ скажѣ и вставна моего саггс Влада, да хвата Молдавне и да имъ сзниматъ цю нисетъ. За тѣмъ радѣ моимъ васъ, вставете с мирѣмъ моего саггс, нека да чинитъ мою сажесъ, цю мѣ скажѣ и вставна. Ако ми го це вставите с мирѣмъ, то и дворѣ да знаете, вти ми естъ велики

ЖАА НА ВАС, НЪЗ МН СЕ МННТ, УТИ ЦЕТ И ВАМ ЖААХ БНТИ. И ЦИОТО
 Е СЪЕЛ МОИ САСГА БЛАД УТ ГАКААУШ ИИДОКЪША, УТ ТОГОЗИ
 НИИО ДА НЕ ГЕВАХТЕ, НЪЗ ГДЕ ТУОГВ ЕСТ УСТАВНА МОИ САСГА БЛАД,
 ТЪН ДА СТВОИТЪ, ДА ГДЕ СЕ ТА С ВАМИ СЪСТАИЖ. У ТУОМ ИИВ ДА
 НЕСТЪ, ПО УРИЗАМ ГОСПОДСТВА МН.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, multă sănătate și închinăciune. Și să vă fie de știre că a venit la mine sluga mea Vlad și-mi spune că-l urmăriți și nu-l lăsați să-mi facă slujba cu care l-am însărcinat, că ori unde ar afla Moldoveni, să-i apuce și să-i jupuească și să le ia tot ce ar purta [cu sine]. Căci știți bine cum am trimes eu o slugă a mea în Moldova, iar Moldovenii l-au prins și l-au legat și l-au dat pe mâna lui Aldea și a lui Albul, și marfa ce am avut-o în Moldova, toată mi-au luat-o. Acum vrând să răscumpăr pe sluga mea dela Aldea și dela Albul, ei îmi cer pentru el mai mult de o mie de florini de aur. Deaceea l-am lăsat eu pe sluga mea Vlad să prinză pe Moldoveni și să le ia ce vor purta [cu sine]. Deci vă rog, lăsați în pace pe sluga mea, ca să-mi facă slujba cu care l-am însărcinat. Iar de nu-l veți lăsa în pace, atunci bine să știți că-mi pare foarte rău de voi, dar socotesc că și vouă are să vă pară rău. Și cele ce le-a luat sluga mea Vlad dela Sacaloș ¹⁾ Andreiaș, din acelea nimic să nu gustați, ci unde le-a pus sluga mea Vlad, acolo să rămână până ce mă voiu întâlni eu cu voi. În aceasta altfel să nu fie, după porunca domniei mele.

Monogram (cu Iwn); pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., acoperită cu hârtie; se cunosc cele 2 capete în mijloc și legenda: S. IOANI + WLAD + WAYVODA, în litere gotice; cele 2 figuri sânt urit lucrute și în mijlocul lor se află semnul y; adresa: † МОИИ ДАВЕРЛИИ ПРАТЕЛЕИ, СЪДЦИИ И ПЪРГАРИИ БРАШОВСКИИИ; bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor Brașoveni.— Arh. No. 177; Mil. No. 40.

1431—1432. — Aldea și boerul său Albul apar în această scrisoare împreună ca dușmani ai lui Vlad Dracul și în înțelegere cu Moldovenii. Ea este scrisă prin urmare înainte de împăcarea lui Albul cu Vlad (între 1433—37) și înainte de moartea lui Alexandru cel Bun al Moldovei, deci în 1431—32. Vrajmășia lui Vlad Dracul cu Moldova ne silește să-i fixăm această dată. — Moartea lui

¹⁾ Nume obișnuit prin sec. XV—XVI între Săcui; cf. un Zakalos (Andreas) la 1509 (Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt, I (1888), p. 508; v. ibid., p. 440, 551, 518) și mai mulți Zakalusch în Turcheș pela 1526 (Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt in Siebenbürgen, I (1886), p. 681).

Alexandru cel Bun s'a întâmpat în iarna anului 1433, probabil la 1 Ianuarie; sigur e că la 9 Aprilie 1433 el nu mai era în viață, deoarece din această zi avem un privilegiu comercial dat de Ilie Sașilor dela Sibiu (copie la Acad. Rom.); cf. G. Popovici, Contribuiri la istoria vechilor așezăminte românești, p. 4, nota.

Știm din mai multe izvoare că, într'adevăr, Alexandru cel Bun, spre sfârșitul domniei sale, voia să cucerească o parte din Țara Românească și să răzbune astfel invaziunea lui Dan II, care la 1429 îi atacase teritoriul Chilieii, atât de râvnit pe atunci de Unguri. Cf. asupra acestor evenimente expunerea foarte amănunțită a d-lui N. Iorga, în Studii istorice [asupra Chilieii și Cetății Albe, București 1899, p. 86—90, și scrisoarea lui Ladislaus Apor din 2 Iulie 1431, prin care se relatează că oameni sosiți din Vrancea spun cumcă domnul Moldovei a adunat mari oști, pe care ar avea de gând să le îndrepte împotriva Țării Românești sau a Ardealului: «versus Transalpinas» sau «versus nostros» (copie la Acad. Rom.). Se poate prea bine că în urma acestui războiu din 1431 să fi pierit Dan II și să se fi instalat în tron Alexandru, care sub numele de «Alde», ce l-a purtat înainte de a ajunge domn, ca fiu natural al lui Mircea—«Ioannes Albi» în resumatul lui Rykaczewski—, prestase, cu un an mai înainte, jurământ de credință regelui polon. V. Iorga, Studii și doc. III, p. XIII—XIV.

7
XXXVIII.

† Иванъ Владъ воевода (а) и господи́нь, пишеть господству ми прѣпочитанимъ князюмъ и прѣгарюмъ Брашовскимъ, малымъ же и великимъ, и такози би вричешъ тѣхъ (sic) господству ми, како ни единигу чловека да не вставите да иде прѣкѣ планинѣхъ с влашкѣхъ земляю, ни съ трѣгюмъ, ни съ покандарствюмъ, ни съ единымъ рабствомъ. Тѣмъ ли би хутѣказъ понти, то прѣкѣ да пита Иванкша Битеса, и кого всловади Иванши, тѣзи да естъ волхнѣ понти. И кого би чловека хотеа Иваншихъ схратит, кон би нал на зло худна, то да гю естъ волхнѣ схратит съ рѣкѣхъ господства ми и съ вашюмъ помощю. Ѥ тѣмъ нию да не естъ, по вричешъ господства ми. И на тѣмъ влѣмъ велимъ захваламъ, како монимъ дѣверимъ прѣтелемъ, вти цю прѣдъ миюмъ прѣесте, како Ханжѣхъ ажбарю хикѣ да вратите, а коги сѣмъ азъ (sic) втишазъ, внъ мѣ ю стѣ пакъ свззели (sic). За то и мене велимъ жалъ естъ. Юо прѣдъ миюмъ прѣмате, с тѣмъ не стонте.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea prea cinstitilor boeri și pârgari din Brașov, mici și mari, și astfel vă poruncește domnia mea : să nu lăsați pe nici un om să meargă peste plaiu în Țara Românească, nici cu negoș, nici cu solie, nici cu altă treabă. Iar cine ar vrea să meargă, acela să întrebe mai întâiu pe Ioanș Vi-

teazul. Și pe cine-l va slobozi Ioanăș, acela să aibă voie a merge. Dar pe oamenii ce vor fi umblat cu rău împotriva noastră și ar vrea să-i prinză Ioanăș, pe aceia să fie volnic a-i prinde, cu puterea domniei mele și cu ajutorul vostru. Într'aceasta altfel să nu fie, după porunca domniei mele. Și foarte vă mulțămesc, ca unor buni prieteni ai mei, că ați făgăduit în fața mea lui Hanăș, meșterul de arcuri, să-i întoarceți casa; dar după ce am plecat ¹⁾, voi i-ați luat-o iarăși îndărăt. De asta îmi pare foarte rău și mie. De ceea ce ați făgăduit înaintea mea, de aceea nu vă țineți.

Monogram; pecete rotundă, cu hârtie deasupra, ca mărime identică cu cea dela No. 177 (XXXVII), foarte slăbă; adresa: † прѣгаремъ Брашевскимъ, личимъ двѣрѣмъ прѣтелемъ: pârgarilor Brașoveni, bunilor mei prieteni.—Arh. No. 180; Mil. No. 43.

1431—1432. — Această scrisoare pare a fi trimisă de Vlad Dracul din Sighișoara, după întoarcerea sa dela Nürnberg, în timpul încercărilor de a alunga pe Alexandru-Aldea. A-i fixa o dată mai precisă e cu neputință; sigur e că este scrisă înainte de stabilirea sa definitivă în tronul Țării Românești, 1433. Hanăș era probabil un furnisor de arcuri al lui Vlad: *лжкаръ*, din *лжж* arc.

XXXIX.

† Іванъ Пала роервд(а) и господникъ, пишетъ господетрѣмъ мнѣ моимъ двѣрѣмъ прѣтелемъ, прѣгаремъ Брашевскимъ. И тѣзи кѣ двѣрѣ знаете, вѣн естъ Пала вѣншиза с тѣрѣн, не вѣн за наше двѣро, нѣ за наше зло, како да доредѣ тѣрѣкѣ роеркѣ, да кѣ пакѣнтъ, како и прѣко кѣ естъ пакѣнна. Тѣрѣв ради кѣ моимъ, како мою братино, сѣротѣрѣте мнѣ ѡ пѣшке ехъ вѣсѣмъ напарѣмъ, и лѣшѣ ехъ стѣрѣлаамъ и цѣтѣре, колѣко можете напѣмѣтѣ, и людѣ мнѣ вѣнѣ данѣте, колѣко можете, на пѣмоцѣ, вѣн хѣнѣс поѣтѣ, ега нѣ когъ помѣже, да га прѣженѣмо вѣт землѣ, да и кѣ с мѣрѣмъ прѣкѣнѣте, и дрѣзи хѣнѣтѣне да почѣнѣютѣ. И тѣзи цѣ кѣ изрѣчѣтѣ саѣга господетрѣ мнѣ Крѣста, да го вѣрѣте, вѣн ехѣтѣ монѣ истѣнѣ рѣч(и). И когъ кѣ захранѣ.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, pârgarilor din Brașov: știți bine că Alde s'a dus la Turci, nu doar pentru binele vostru, ci pentru răul vostru, ca să aducă oa-

¹⁾ E vorba, probabil, de plecarea lui la Nürnberg.

stea turcească să vă prade, cum v'a prădat și mai nainte. Deci vă rog ca pe niște frați ai mei, gătiți-mi o sută de puști, cu toate cele de trebuință, și arcuri cu săgeți și scuturi, cât veți putea mai multe, și dați-mi și oameni în ajutor, câți puteți, căci vreau să merg, dacă-mi va ajuta Dumnezeu, să-l alung din țară, ca să petreceți și voi în pace și să se odihnească și ceilalți creștini. Și ce vă va spune sluga domniei mele Cârstea, să-l credeți, căci sânt vorbele mele adevărate. Și Dumnezeu să vă păzească.

Monogram; pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., cu legendă latină, din care se cunoaște numai o din IOAN, și cu ornamentație ca la No. 177; adresa: †. МОИ ДВЕРИИ ПРИТЕЛЕИ, ПЪРГАРИИ БРАШЕВСКИИХ: bunilor mei prieteni, pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 164; Mil. No. 30.

1432—1433. — Scrisoarea pare a fi din ultimele luni ale anului 1432 sau din 1433, în tot cazul după expediția turcească din Ardeal. Comp. scrisoarea lui Alexandru-Aldea către Brașoveni, prin care acesta caută să se desvinovățească de mergerea lui la Turci (No. arh. 302 = XXIII).

9
XL.

† Иван Влад воєвод(а) и господинь, пишет господетрив ми мои дверимъ прітелемъ, сѣдцѣ и пъргаримъ Брашескихъ, мировъ здравіе и поклоненіе. На твомъ кн дверѣ знаете какови сѣт прі- теле ми к Молдавене. Твогво радн и вѣ встарна моє сѣгѣ да худо тамо по землѣ господина ми кесарѣ, и гдѣ ворѣтаю Мол- давене, да ихъ хватаю и що носѣт да на ¹⁾ сзнимаютъ, а нихъ кз ми к да диродетъ. За този сѣмъ разсма, ити кн моє сѣгѣ те- ратѣ и не давате на да хватаютъ и внѣхъ некерне мои господинъ ми кесарю и мене. Твогво радн да знаете, ити ми єт кѣ л ми жа на кас за тсзи рабѣтѣ, и ж пакъ гадѣнте како и камъ да не єсде жа. И весеи кн вогъ.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, judefului și pârgarilor din Brașov, multă sănătate și închinăciune. Asta o știți bine, ce fel de prieteni îmi sânt Moldovenii. Deaceea am fost lăsat eu slugile mele să umble pe acolo prin țara domnului meu chesarului, și unde am găsi Moldoveni, să-i prinză si să le ia ce vor purta [cu sine], iar pe ei să-i aducă

1) Corectat din нх.

la mine. Am înțeles însă că voi urmăriți pe slugile mele și nu-i lăsați să pună mâna pe acei oameni necredincioși domnului meu chesarului și mie. Deci să știți că-mi pare foarte rău de voi pentru acest lucru; dar iarăși, băgați de samă să nu vă pară rău și vouă. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram (cu Iwn); pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., neacoperită, ruptă pe jumătate; din legendă se văd numai literele JAYVODA; adresa: † МОИМЪ ДВЕРНИМЪ ПРАТЕЛЪМЪ, СЪДЦЪ И ПРЪГРЪМЪ БРАШЕВКИМЪ; bunilor mei prieteni, judefului și părgarilor Brașoveni.— Arh. No. 181.

1432—1433. — Scrisoarea pare a fi dată din țară, sau din scurta domnie dela 1432, sau după instalarea definitivă din 1433. Cf. NNo. arh. 152 și 177 = XXXV și XXXVII.

XLI.

† Iwan Vlad воевод(а) и господиень, счини младоеть господетв мн Брашовенум и такози нмъ вричюва господетв мн, яко да ест колни тръговат съ ветхемн дскатами на СРОЦКЪС ЗЕМЛЮ и на ВЛАШКЪС ЗЕМЛЮ, безъ всакѣ забавѣ, и да им нест волхнх позабавити ни един чловѣкъ тко ест сасга господетва мн; иж тзкмо с Брже, цю дрзжи пвд Брашев, да нестъ волхнх ни един чловѣкъ тръговати съ ветхемн пенези, ни кшут ни продати. И Брашовене мезд да не пшцаю с ВЛАШКЪС ЗЕМЛЮ.

Ioan Vlad, voevod și domn. Făcutu-și-a domnia mea milă cu Brașovenii și le-a îngăduit domnia mea, să aibă voie a face negoț cu ducați de cei vechi în Țara Ungurească și în Țara Românească, fără nici o piedecă, și să n'aibă voe să-i împiedece nici una din slugile domniei mele; numai în Bârsa, care se ține de Brașov, să n'aibă voie nimenca a face negoț cu bani de cei vechi, nici a cumpăra, nici a vinde. Și Brașovenii să nu trimeată aramă în Țara Românească.

Monogram (cu Iwn); pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., neacoperită și stricală de tot; fără adresă.— Arh. No. 191.

1431—1433. — Prin «Țara Ungurească» nu se poate înțelege aci decât «Țara Făgărașului», pe care o stăpânea ca feud unguresc Vlad Dracul. — Opreira de a duce aramă în Țara Românească arată că aci domnea Aldea. Cf. No. XXXIII.

XLII.

† Иван Влад воевода(а) и господинъ, пишетъ господству ми монаху двобрнамъ пріателемъ, пръгаремъ Брашевскимъ, мнѣмъ здравіе и поклоненіе, и тѣзи да ви естъ съ знаніе, вти нѣсти господству ми тамо къ камъ сасгъс господства ми Сина; и цю камъ изречетъ, да го версете, вти сѣтъ мои истиніе речн. И реселии ки бога.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, pârgarilor din Brașov, multă sănătate și închinăciune. Și iată să vă fie de știre că a trimis domnia mea acolo la voi pe sluga domniei mele Sin; și ce are să vă spue, să-l credeți, căci sânt cuvintele mele adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., acoperită cu bumbac și ruptă în câteva locuri; din legendă se văd încă literele: IO[WLAD]DA; după mărime și ornamentație, este identică cu cea dela No. 177 (XXXVII); adresa: † монахъ двобрнмъ пріателемъ, пръгаремъ Брашевскимъ: bunilor mei prieteni, pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 183.

1431—1433. — Scrisoarea seamănă foarte mult cu cea precedentă și este de bună samă din aceeaș vreme.

XLIII.

† Иван Влад воевода(а) и господинъ, пишетъ господству ми мнѣмъ двобрѣмъ и вернѣмъ пріателемъ и господа(мъ) мнѣмъ, пръгаремъ Брашевскимъ, великимъ же и малымъ, поклоненіе даже двъ лица земли, такъ монаху господамъ. И да снѣд(мъ) вѣтъ бога сѣмъ писанію моємъ вѣркетн ви здравехъ и реселехъ. И тѣзи ви давамъ съ знаніе: прінде ми члорккѣз вт господина ми ресарѣ, съ день вхторѣа, къ сръдъ днѣмъ, и мене съ камнъ за едно двобръ глае двнесе, такъзи глае како ке камъ Гитезь Илнзшъ казвкати. И тѣзи ви, моа братѣ, знаете двѣрк, како всѣгда ви есте мене помагали съ чемъ сте могли, и мене и мнѣмъ сасг; да и сѣга еше ки монахъ и прошъ тако мою господа: тѣзи си нѣстихъ помеждъ васъ сасгъс ми вернѣмъ Гитезь Илнзша, да елика камъ изречетъ да го версете, вти есъ моє истиніе речн, тако да висте сасшали вт самѣхъ моѣхъ сѣтъ. Пис. съ Мергнѣкѣс, вх. съ дѣнъ.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor și credincioșilor mei prieteni și domni, pârgarilor Brașoveni, mari și mici, închinăciune până la fața pământului, ca unor domni ai mei. Și să dea dumnezeu ca această scrisoare a mea să vă găsească sănătoși și veseli. Și iată vă dau de știre că mi-a venit un om dela domnul meu chesarul, în ziua de 6 Octomvrie, Miercuri peste zi, și mi-a adus veste bună, și mie și vouă împreună, vestea pe care Ianăș Viteazul are să v'o spue. Și aceasta o știți bine, fraților mei, că m'ați ajutat totdeauna cu ce ați putut, și pe mine și pe slugile mele; și vă cer și vă rog și acum, ca pe niste domni ai mei: iată că am trimes printre voi pe sluga mea credincioasă, pe Ianăș Viteazul, și câte vă va spune, să-l credeți, căci sânt cuvintele mele adevărate, ca și cum le-ați auzi din gura mea. Scris-am în Merghindeal, Octomvrie în 7.

Monogram (cu Iwn); pecete rotundă de 3 cm. în diam., acoperită, cu legenda: S. IOANI + WLAD + WAYVODA, ca la No. 177; adresa: † пркночитаним пркарвам брамерцим: prea cinstiților pârgari Brașoveni. — Arh. No. 189.

Scrisoarea aceasta este incontestabil din 7 Oct. 1434, deoarece ziua de Miercuri 6 Oct. cade în acest an; cf. Conduratu, l. c., p. 65, nota 3. — Deși se instalase în domnie la 1433, Vlad Dracul fu silit să fugă în anul următor în Ardeal, dinaintea Turcilor care intraseră în Țara Românească pela jumătatea lui Mai (Iorga, Studii și documente III, p. xv). Prin Octomvrie el se afla dar în Merghindeal (săs. Mergendal, Margendal, ung. Margonda, lat. Margandinum), proprietatea familiei nobile Geréb (Greb), un sat spre nordvest de Șinca mare (Gr.-Schenk, de lângă Făgăraș). Cu ajutorul Ungurilor, el își reocupă tronul, alungând pe Turci din țară, pela sfârșitul lui 1434 sau începutul lui 1435.

În «Documente și Regeste» No. XLI identificasem pe Ianăș Viteazul, despre care este vorba în această scrisoare și în cea de sub No. XXXVIII, cu Ionăș Românul din scrisoarea de sub No. XXXVI, crezând că este vorba în toate trei de Ioan Hunyadi, viitorul ban al Severinului (1439), voevod al Transilvaniei și guvernator al Ungariei (1444): cele două atribute de «miles» (sc. aule) = милец (ung. vitéz) și «Olăchus» = олак, care însoțesc de obicei numele lui Ioan Hunyadi în documentele contimporane, precum și faptul că celebritatea croului maghiar de origine română începe abia pela 1437—39, m'au îndemnat a da la iveală această ipoteză îndrăzneată, pe care acum, deși nu știu s'o fi înlăturat cineva cu argumente serioase, sânt aplecat a o părăsi. Un sentiment de mândrie națională s'a strecurat fără de voie în această combinație. Ianăș Viteazul (ung. Vitéz) și Ionăș Românul au fost, cred, două persoane de mai puțină importanță decât trebuia să aibă pela 1431—34 Ioan Hunyadi, nobil maghiar care câțiva ani după aceea a ocupat una din cele mai înalte demnități militare și administrative în Ungaria, aceea de ban al Severinului.

XLIV.

† Иванъ Владъ воевод(а) и господиный, пишетъ господству моему монаху дворянъ прѣтелемъ, прѣгаремъ Брашескимъ, лншггг здравіе и поклоненіе. И [н]а твоемъ да ви естъ съ знаніе, како мнѣ ете порѣчани отъ Гревъ Петра и отъ Іакова, въ твоемъ разсудѣ. И на твоемъ естъ моа воля, како како ехъ вилъ хукете, самирете се ехъ шиними и трѣсите и хранете се, или ехъ Младшени, или ехъ Палачи, нѣ твоемъ да не носите тамо вѣнзи занъ пенези или медѣ. И кзга и Секрѣс да се ехъ шиними размирите, и ви хвоиѣ казати прѣжде твоемъ на еднѣ неделю, како да ви не кхѣт парѣка. И вѣсели ви божѣ.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, pârgarilor din Brașov, multă sănătate și închinăciune. Și să vă fie de știre că cele ce mi-ați încredințat din partea lui Grev Petru și a lui Iacov, le-am înțeles. Și voința mea este, ca cu cine voiți, să vă împăcați cu ei, și să purtați negoț și să vă hrăniți, fie cu Moldovenii, fie cu Românii, numai cât să nu duceți acolo bani răi sau aramă. Și când voiu vrea eu să vă stricați pacea cu ei, vă voiu spune cu o săptămână mai înainte, ca să nu aveți pagubă. Și să vă bucure dumnezeu.

Monogram; pecete rotundă de 3 cm. în diam., cu legenda: S. IOANI + WLAD + WAYVOD[A], întocmai ca la No. 177; fără adresă.—Arh. No. 167; Mil. No. 33.

1431—1433 sau 1436—1437. — Scrisoarea pare a fi dată din Transilvania, sau între 1431—33, când în Țara Românească domnea Alexandru, sau mai curând la 1436—37, când Vlad Dracul se refugiase din nou în Transilvania, în urma unei invazii turcești din toamna anului 1436. Prădăciunile Turcilor au fost atunci, după spusele unor martori demni de credință, înspăimântătoare. V. Iorga, Acte și fragmente III, p. 82—83 (scrisoarea lui Ioan din Ragusa, delegatul conciliului dela Basel la Constantinopol, 17 Noemvrie 1436), și Studii și documente III, p. xv.

Dacă hrisovul din 19 Iunie 1437 (orig. în Arh. Stat.), prin care Radul VV. întărește mănăstirilor Cozia și Cotmeana niște proprietăți date de tatăl său Mircea, n'ar fi suspect în ce privește data lui, care îmi pare că este adăogată mai târziu, — am putea admite că Turcii, în timpul incursiunii lor, au pus în locul lui Vlad Dracul pe Radu Praznaglava, care mai domnise încă în două rânduri (la 1421 și 1424—27) și care a reușit să se mențină într'o parte de țară până prin Iunie 1437. Hrisovul lui Radu e datat «азъ ѿв (sic) писавъ на Крѣка (Creața, jud. Ilfov?)», ииоша ѣи ꙗциме; anul ꙗциме (6945) este scris cu o

altă cerneală și de altă mână, într'o epocă mai nouă. Cf. însă D. Onciul, Convorb. Liter. XXXVII, p. 223 și 224, nota 1.

În acelaș an, la 8 Aprilie, Vlad Dracul se afla la Târgoviște și da Brașovenilor privilegiul de sub No. XLIX. Tot din Târgoviște sânt date hrisoavele dela 10 și 13 Aug. 1437 (Iorga, Studii și documente, VII, p. 47; Miletic, DR., p. 333). El își reocupase, înainte de 8 Aprilie, scaunul, cu ajutorul Ungurilor.

14
XLV.

† Іу Кладъ воевода и господинъ всенъ Угровлахѣи, пишеть господство мнѣ монимъ прѣтелемъ, прогаремъ Брашкескымъ : тска по ете дажкии жшанс Сарандинс ꙗ флорѣи, за този ви ест писанъ и господинъ краал, да мѣ платите. Тѣмъ ради ви пишеть и господство мнѣ, како да мѣ поскоро платите. Яже мнѣ не платите, да знаете, ѡти го не шж¹⁾ ѡстарити с парсьжъ, нѣ шжъ взвет на вашнхъ людехъ. Пид ѡкетъ, по ѡрзамъ господства мнѣ. И вогъ ви ресамъ.

Io Vlad, voevod și domn al întregii Ungrovlahii. Scrie domnia mea prietenilor mei, pârgarilor din Brașov: pentru cei 100 florini, ce sântei datori jupânului Sarandino, v'a scris și domnul craiul să-i plătiți. Deci vă scrie și domnia mea, să-i plătiți mai iute; iar dacă nu-i veți plăti, să știți că nu-l voi lăsa în pagubă, ci voi lua dela oamenii voștri. Altfel nu este, după porunca domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală (3+2½ cm.), cu legendă chirilică, din care se distinge cu greutate numzi О ЛЯД ВОШЕГОДЯ; este identică deci cu cea dela No. 176, 179 ș. a. și trebuie citită întregă așa: * [И] [О] [Я] [И] [В] [Л] [Я] [Д] [В] [О] [Ш] [Е] [Г] [О] [Д] [Я] [С] [И] [И] [Л.] (cf. No. XLVI); adresa: † пркпочтаннмъ прогаремъ Брашкескымъ; преа цинстиѣлоръ пѣргари Брашовени. — Arh. No. 178; Mil. No. 41.

c. 1433—1437. — Jupânul Sarandino, Grec de origine, e pomenit între boerii de frunte ai lui Dan II, într'un hrisov al acestuia pentru satele Ciurilești, Dâmbova, Turcinești și jumătate din Balomirești, Argeș 16 Sept. 1430 (Arh. Stat.), și în hrisovul către Brașoveni din 30 Ianuarie 1431 (Arh. No. 768=XVII). În diplomele interne ale lui Vlad Dracul nu-l găsim. Aceasta mă face să pun scrisoarea de sub No. arh. 178 în primii ani ai domniei lui, c. 1433—1437. În acelaș timp este de pus și scrisoarea următoare.

1) Orig. шжт 2

XLVI.

† **Иу** **Блаа** **воевода** и **господинъ**, **пишет** **господство** **ми** **гостем**
и **приплатем** **господства** **ми**, **пръгарем** **Брашевскымъ**, и **такъзи**
да **знаете**: **писал** **ви** **сълъз** и **пръжде** **за** **жъпана** **Сарандина**, **отъ**
мъ **ест** **даже** **Патаи** **Инишиъ** **сѣ** **флорини** **възгръски**; **и** **нако** **нѣкътъ**,
говора **ви**. **Сторкъте** **да** **мъ** **платит**. **Ако** **ли** **мъ** **не** **платит**, **по**
многа **не** **и** **рѣж** **ви** **просит** ¹⁾, **и** **ж** **и** **ем** **сзати** **наше** **какъ** **можем**.
И **вам** **да** **нѣкътъ** **жъказ** **на** **мигъ**, **отъ** **не** **чините** **какъ** **ест** **по** **за**
конъ. **И** **вогъ** **ви** **увеселит**. — **И** **да** **дасте** **с** **рѣжъкъ** **Хопънтъки** **Ханъи**,
да **принесет** **к** **нам**.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea oaspeților și prietenilor domniei mele, pângarilor din Brașov, și așa să știți: v'am scris și mai nainte pentru jupân Sarandino, că-i este dator Patai Ianiș ²⁾ 94 florini ungurești; altfel nu este, vă zic. Faceți să-i plătească. Iar de nu-i va plăti, nu vom mai cere dela voi, ci ne vom lua al nostru cum vom putea. Iar vouă să nu vă fie ciudă pe mine, dacă nu faceți cum este după lege. Și dumnezeu să vă bucure. — Și să-i dați în mâinile lui Hopăntei Hana ³⁾, să-i aducă la noi.

Monogram; pecete ovală (3+2½ cm.), foarte urît lucrată și cu legenda: * **ИСОЯН** **ВЛАД** **КОШЕВОДА** **СНИ** **М**; **М** *dela sfârșit pare a avea forma a doi litere lângă altul și e prescurtarea lui М(ИРЧА)*; adresa: † **гостемъ** и **приплатемъ** **господства** **ми**, **пръгаремъ** **отъ** **Брашевскъ**; *oaspeților și prietenilor domniei mele, pângarilor din Brașov.* — *Arch. No. 179; Mil. No. 42.*

c. 1433 - 1437. — Vezi nota dela No. precedent.

XLVII.

† **Иу** **Блаа** **воевода** и **господинъ**, **пишет** **господство** **ми** **моимъ**
братимъ, **пръгарем** **Брашовскымъ**, и **тѣзи** **добръкъ** **знаете**, **чкъ** **ест**
ркъ **господина** **ми** **кесаръкъ**, **да** **счина** **азъ** **хараниж**. **Того** **радѣ**
даште **желѣза** и **що** **ест** **потрѣка** **с** **харанижъ** **къ** **рѣжъкъ** **моимъ** **чло**
вѣкомъ, **да** **си** **счинимо** **работъ**. **Ако** **вждет** **нѣкоимъ** **ркъ** **отъ** **гос**

¹⁾ În orig. проси^а.

²⁾ Patai (Pathay) e o familie cunoscută prin sec. XV-lea în Transilvania. Vezi: *Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt, passim.*

³⁾ Iohannes Hoppendey cel dela 1431.

ПОДИНА НИ КЕСАРЪ, НИИ УТ КРЪСТОШИ, НИИ ВЪДЪ УТ КОГО АНБО,
ЕКО ГОСПОДСТВО АНИ АЗЪ ДА НАПРАВА ВАШЪ РАБОТЪ УТ РЪКЪ
СТРАНЪ; А НИ ЕДИНЪ ГРЪЖЪ ДА НЕМАТЕ НИИ УТ КОГО, ПО УРЪЗМОУ
ГОСПОДСТВА АНИ. И БОГЪ ВИ ДАСТ ЗДРАВНЕ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea fraților mei, păr-
garilor din Brașov. Știți bine că e poruncă dela domnul nostru che-
sarul să-mi fac haraghie ¹⁾. Deci, dați fier și ce mai este de trebuință
pentru haraghie în mâinile oamenilor mei, ca să ne facem treaba.
Dacă veți auzi vre-o vorbă din partea domnului nostru chesarului
sau din partea cărstoșilor sau din partea oricui, iată domnia mea
[sânt gata] să vă întocmesc treaba voastră din toate părțile; și să
n'aveți nici o grije de nimenea, după porunca domniei mele. Și
dumnezeu să vă dea sănătate.

*Monogram (cu Iwn); pecete rotundă de 3 cm. în diam., stricată de tot; deasupra
ei e lipită însă hârtia dela pecetea unui Basaraba, pe care se citesc literile:
МАТ . . . САРЯБ КОИ . . . И ГИИ, aceasta tot de 3 cm. în diam.; fără adresă.—
Arh. No. 163; Mil. No. 50.*

c. 1432—1437, vremea când Vlad Dracul era sprijinit cu statornicie de Si-
gismund. «Cârstoșii», pe lângă care se oferă să intervie el, sânt sau «cruciații»
ce luptau, sub comanda supremă a lui Sigismund, contra Husiților din Un-
garia și Transilvania pela 1436—37, sau, mai probabil, cavalerii teutoni, «cru-
ciferi», cărora Sigismund le oferise la 1427 și 1428 Chilia, «pentru a putea
stăpâni prin ei Dunărea până la mare» (Iorga, Chilia și Cetatea Albă, p. 86)
și al căror magistru Klaus de Redwitz primise între 1428 și 1430 dela regele
Ungaricii banatul Severinului, unde pare a fi stat până la 1435. După unii, Vlad
Dracul a luptat încontra lor, la 1432, în unire cu Turcii (Onciul, Convorb.
Liter. XXXVII, p. 226). Rolul acestor cavaleri la Dunărea de jos e încă foarte
obscur, cu toate izvoarele ce se cunosc asupra lor (v. Iorga, l. c., p. 86—87);
scrisoarea lui Vlad Dracul n'aduce nici o lumină nouă. — Dacă n'ar fi vorba
într'însa de «chesarul» (Sigismund, † 1437, Dech. 9), «cârstoșii» ar putea fi iden-
tificați cu cruciații lui Wavrin dela 1445; sub numele acesta (în anal. sârb.
крѣстоушии, ung. keresztes) se înțelegea în sec. XV toți cruciații apuseni ce
luptau contra Turcilor. Cf. în cronica lui Moxa pasajul din analele sârbești
«birui Iancul pre Mahmetû cu cristoșii»: Hasdeu, Cuvente den Bătrâni I, p. 406
și 440; Daničić, Rječnik, s. v.; Jireček, Arch. XIX, p. 611.

XLVIII.

† Іу Влад воевода и господинъ, пишеть господство ми гостем
и прѣтѣлем господства ми, пръгарьмъ Брашовс, и тазн ви го-

¹⁾ Vezi nota dela No. XI.

вонма: знаете доврѣ, како смо стъжамиле, хто повѣрнет тѣзи с
 кас ех своимъ добиткомъ, тогози чловѣкъ да го не ижеа, а хто
 иет доити ех добиткомъ чюждамъ, а тои да се повратит. Того
 ради, тѣзи ест дошеа Сърка, да ест съеа добитокъ воѣкринна ми
 Станчсала и Костандина. То[го] ради да ижеаь колемъ Сърка
 никамо ити с тоизи добитокъ, ити го цяжъ итъ вас некат, иж
 да го платитъ въ скорѣ чловѣкъс, що иет доиети еѣ писаніе.
 Иже ли се не вратит, полногю иете ижевит. Ино ижеу. И
 келитъ въ богъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea oaspeților și prie-
 tenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov, și asta vă grăesc: știți
 bine cum ne-am învoit, că cine va fugi acolo la voi cu avutul său,
 pe un astfel de om să nu-l cerem, dar cine va veni cu avere străină,
 acela să fie întors. Așa dar venit-a acolo Surva, după ce a luat
 averea boerilor mei Stanciul și Constantin; deci, să n'aibă voie
 Surva să plece nicăiri cu acea avere, ci s'o plătească în grabă
 omului ce va aduce această scrisoare, căci altfel o voi cere dela
 voi. Iar dacă nu o veți întoarce, mai mult o să pierdeți. Altfel nu
 este. Și să vă bucure dumnezeu.

Monogram; pecete ovală, stricată, se poate reconstitui însă: * ІСННН
 В[АН]А ВСОИВОДЯ С[Н]Н М., ca la NNo. 176, 179 ș. a.; adresa: † прѣгаремъ
 Брашесъ: pârgarilor Brașovului.— Arh. No. 186; Mil. No. 45.

c. 1433—1437.— Între boerii lui Vlad Dracul din 1432, 1437 și 1439 sânt po-
 meniți doi Stanciul: Stanciul fratele lui Mircea și Stanciul Honoi. La 14 Maiu
 1441 găsim numai pe Stanciul Honoi, iar la 30 Iunie acelaș an pe nici un Stan-
 ciul. Comp. scrisoarea din aceeaș vreme a lui Stanciul vistierul, Arh. No. 523.

XLIX.

† Изъ иже въ Христа кога благоверны и христѣлюбыи и са-
 модръжавны Іо Владъ великы вонвода и господиць, владашъ и
 господствашъ въсежъ землежъ стърволахѣнскожъ и западнииескымъ
 странамаь, Ямлашъ и Фогарашъ херцегъ, благопроизволи господ-
 ство ми своимъ благомыъ произволеніемъ, чистилъ и свѣтан[и]мъ
 срздцемъ, и дарсвахъ снъ въсечетны хрисовсая господства ми, и
 неплазнихъ прошеніе прѣгаремъ Брашевекымъ, понеже ме просишъ,
 яко да поновимъ и да оутвер[ди]мъ ихъ на законѣ, що сѣтъ илели
 итъ прѣродителю господства ми за кммеркъ по въсежъ тръговежъ

1 и вамаѹ въ земли господства ми, паче же и на пѣти Брашевскым
 2 и до Бранѣк: тако да давають ѡт а вилар ипрѣж фертѣш; ѡт
 3 хѣсоловы перпер; ѡт колѣнѣж вѣ дѣк.; ѡт чех ѣ дѣк.; а ѡт ре-
 4 занк виларк иницю; и хто носит шапки фрошкыж иницю; ѡт ко-
 5 зиницѣж мед вѣ дѣк.; ѡт возиницѣж вино ѣ дѣк.; ѡт кѣпена
 6 конѣ ѣ дѣкѣте; ѡт мажж воска вѣ дѣк.; ѡт пиперъ и ѡт шо-
 7 фран и ѡт бѣмак и ѡт вапж камнакж и ѡт агнетине и ѡт
 8 кожѣ и ѡт кѣнѣж иницю; ѡт ти (sic) доходит ѡт морѣ ѡт р̄ пер.
 9 г̄ пер.; бравъ свынн в дѣк., волъ г̄ дѣк., и крава г̄ дѣк., ѡт шена
 10 а дѣк.; ѡт елена кожж а дѣк.; ако бѣдетъ дрѣга кожа съ неж,
 11 да не даст иницю; ѡт мех сиренѣа а дѣк. И коник, кон минет,
 12 г̄ банн; и пшкц а бан; и ѡт кола рике а рика, а връхс цю бж-
 13 деть, да не даст иницю. И на Бранѣ(а) а мажа пѣла флор.; и с Трък-
 14 швр а кола а рика; и с Тръговищи такожде; кѣнъ товарн, бѣди
 15 съ цю, г̄ дѣк.; и на Дѣбовици, колнко кони с кола, толнко дѣкѣте
 и а рика; а ѡт кон товарнкъ г̄ банн; а ѡт шех кѣпѣахъ иницю; и
 кѣн слободки а дѣкѣто. И еше же кон си дават добѣтѣк с дѣлѣк,
 да си шрет дѣлѣжыка, нан емац, аше нмат, а ѡт права чловѣка
 да се кароват, да го не бантоват. Еше же хто се шрет покѣнт ѡт
 колѣркъ господства ми, велицѣх же и малихъ, бѣди кѣпна тон кѣ-
 меркѣ, бж[ди] колѣ да ест дадено ѡт послѣжившыхъ господствѣ
 ми, та би не стоалъ на цю съмъ створзидль и назаконилъ на
 прѣвмъ зако[н]к, то такѣмъ нмат прѣжти велико зло и шргѣж
 ѡт господства ми, тако прѣкѣлшнык шризмъ господства ми. И
 сѣе выет, ери донде въ господствѣ ми дѣкханжъ и всѣгар Мехел
 и Андѣкашъ, жѣдець ѡт Ракновъ, с Тръговищи. И семъ свѣде-
 телѣ: жѣпан Воико дворникъ, и жѣпан Тѣдвр, и жѣпан Панѣл,
 и жѣпан Станѣл, брат Мирчин. и Стефан логодет, и Дмитръ
 спатаръ, и Микла пахарникъ. и Семѣн стѣпаннъ, и Бадѣк колнѣ.
 И писѣ ж Мухана дѣлакъ с стѣпаномъ Тръговищи, мѣсаца апрѣлѣа
 и день, въ лѣто шѣме, инды. бѣ.

Eu cel în Hristos dumnezeu credinciosul și de Hristos iubitorul
 și de sine stăpânitorul Io Vlađ, mare voevod și domn, stăpânind
 și domnind asupra întregii țări a Ungrovlahiei și asupra părților
 de peste munți, herțeg de Amlaș și Făgăraș, binevoit-a domnia
 mea, cu a mea bunăvojnță, cu inimă curată și luminată, și am dă-
 ruit acest prea cinstit hrisov al domniei mele, și am împlinit ce-
 rerea pârgarilor din Brașov, fiindcă m'au rugat să le înoesc și să

le întăresc așezământul ce l-au avut dela strămoșii domniei mele pentru vamă, prin toate târgurile și vămile din țara domniei mele, precum și pe drumul Brașovului până la Brăila: ca să dea dela un vilar de Ipria 1 fertun, dela cel de Luvia 1 perper, dela cel de Colonia 12 ducați, dela cel de Cehia 6 ducați, iar dela vilarul tăiat nimica; și cine aduce șapci frânțești nimica; dela un butoiu de miere 12 ducați; dela un butoiu de vin 6 ducați; dela un cal cumpărat 6 ducați; dela o maje de ceară 12 ducați; dela piper și dela șofran și dela bumbac și dela camelot și dela pieile de miel și dela piei și dela [altă] marfă ¹⁾ nimica. Ce vine de peste mare, dela 100 perperi 3 perperi. Un porc 2 ducați, un bou 3 ducați, o vacă 3 ducați; dela un berbece 1 ducat; dela o piele de cerb 1 ducat, iar dacă vor fi și alte piei la un loc cu ea, să nu dea nimica. Dela un burduf de brânză 1 ducat. Și călărețul care trece 3 bani, iar pedestrul 1 ban. Și dela un car de pește 1 pește, iar ce va fi pe deasupra să nu dea nimica. Și la Brăila de maje o jumătate de florin, și la Târgșor de car 1 pește; și la Târgoviște tot așa. Un cal, încărcat cu orice, 3 ducați. Și la Dâmbovița, câți cai la car, atâția ducați și 1 pește; dela un cal încărcat 3 bani, iar dela alte mărfuri nimica; dela un cal slobod 1 ducat. Și iarăși, cine-și dă marfa pe datorie, să-și caute datornicul sau chezașul, dacă are, iar de omul drept să se ferească, să nu-l bântuească. Și iarăși, cine se va încerca dintre boerii domniei mele, mari și mici, fie că va fi cumpărat acea vamă, fie că va fi dată cuiva dintre cei ce mi-au slujit domniei mele, și nu se va ținea de cele ce am întărit și am legiuit prin așezământul de mai nainte, unul ca acela are să primească mare rău și urgie dela domnia mea, ca un neascultător de porunca domniei mele. Și aceasta a fost, când au venit la domnia mea, în Târgoviște, decanășul ²⁾ și burgărul Mehel și Andreiaș, județul din Râjnov. Și martori acestui lucru [au fost]: jupân Voico vornicul și jupân Tudor și jupân Nanul și jupân Stanciul, fratele lui Mircea, și Ștefan Iogofătul și Dimitru Spătarul și Micle paharnicul și Semen stolnicul și Badea comisul. Și a scris-o ³⁾ Mihail diacul în Târgoviștea de scaun, luna lui Aprilie în 8, în anul 6945 (= 1437), indictionul 14 ⁴⁾.

1) Orig. и от кѣнѣхъ нищо; lipsește probabil ниѣхъ înainte de кѣнѣхъ.

2) Orig. деканѣжъ = decanus, Dechant.

3) Subînțeles cartea (книга).

4) În Orig. ЕА, evident o greșală în loc de А; indictionul adevărat însă pen-

Monogram; pecetea cea mare, 9 $\frac{1}{4}$ cm. in diam., bine păstrată, cu legenda:
 S. VLAD, FILIUS MERCE, TRANSALPINIS VAIVODA ET DOMINUS DE FOGARAS.
 — Pergamentul No. 770; Mil. No. 28.

L.

† Иво Влад воевода и господинь, пишет господство ми прагараем Крашевекымъ: ТѢЗІ е векаа ют господства ми едни сага Пабсаов, на име Шегое, и штнеска доштык господства ми, двѣ стѣ хлѣади аспри, и вставнан их сѣт с Ражновъ с Козете Мадраменъ и с Миха Българина. Того ради си псетих спатара господства ми Драготѣ, да дасте тѣзи дошток вз рѣжк его, да донесет въ господствѣ ми. Ѥ твам ино не створете, вти аше их не дасте, да знате, вти иѣх счинит размирнѣх. Ино иѣтъ, по врѣзмѣ господства ми. И воук ви вееан.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea pârgarilor din Brașov: iată că a fugit dela domnia mea o slugă a lui Albul, anume Neagoe, și a dus cu sine din averea domniei mele două sute de mii de aspri, și i-a lăsat în Râjnov la Cârstea Mădrămen și la Mihul Bulgarul; deaceea am trimes pe spătarul domniei mele, pe Dragotă, ca să dați acea avere în mânilor lui, să mi-o aducă domniei mele. În aceasta altfel (să) nu faceți, căci de n'o veți da, să știți că am să fac răzmiriță. Altfel nu este, după porunca domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală (c. 3+2 $\frac{1}{2}$ cm.), cu legenda: [✱ ІВНН] ЕАІ†[А] РОНЕСОДЯ ГИ[И М.] (cf. NNo. LVI și LIX); adresa: † прагараем Крашевекымъ: pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 176; Mil. No. 39.

1433—1438. — Scrisoarea este de pus între anii aceștia, când Albul trăia în pace cu Vlad Dracul. Vezi donațiunea acestuia către el și rudele lui, din 13 August 1437 (Venelin, Vlahobolg. gramaty, p. 78; Miletić, Dacoromâni, p. 333; cf. Iorga, Studii și doc. III, p. XIV). — Albul s'a supus lui Vlad Dracul după moartea lui Aldea și pare să fi murit și el curând după 1437. În documentele lui Vlad din 2 Aug. și 8 Sept. 1439 (Arh. Stat. și Kaluźniacki, Dokumenta maldawskie i multánskie [Lwów 1878], p. 29), precum și în cele din 14 Mai și 30 Iunie 1441 (Arh. Stat.), el nu figurează printre boeri.

tru anul 1437 este 15 (14 coresp. anului 1436); cazul acesta e caracteristic și confirmă rectificările de date admise la NNo. V și VIII. — Miletić dă greșit арһала Е Денъ, еиды. Ед.

† Іу Баад воевода(а) и господинь, пишеть господство ми пріа-
 телеамъ господства ми, вземъ прѣгаромъ Брашовскыма, ве-
 ликыма же и малыма, и такози кѣ спѣшетъ господство [ми]:
 яко вы добре знаете, како ест была работа Мартынова, и
 сѣга донде къ господству ми и даде еи главоу под носе господ-
 ства ми, яко да ест верни сагр(а) господства ми. Туту ради
 давамъ кѣ с знаніе, яко вѣре с кога мѣ ест добиток, есди ко-
 лико, да мѣ га повратите, и да мѣ не загинетъ нѣ едио влас,
 шти ест верни сагра господства ми. Инак да не счиніте. И цю
 мѣ ест с Пат[а]ѣ Шиньна, кѣ знаете, шти (sic) ми ест казалъ
 сагр(а) господства ми Мартин; и то вѣсе да мѣ се поврати.
 И цю кѣ речетъ сагри господства ми, Володеръ и Мартин,
 да их вѣрете. И когъ кѣ хранитъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor dom-
 niei mele, tuturor pârgarilor din Brașov, mari și mici, și astfel vă
 poruncește domnia mea: voi știți foarte bine cum a fost treaba lui
 Martin; acum a venit la domnia mea și și-a pus capul sub picioa-
 rele domniei mele, [zicând] că e slugă credincioasă domniei mele.
 Deci vă dau de știre că la oricine ar avea el [vre-o] avere, oricâtă va
 fi, să i-o înapoiâți, și să nu i se piarză nici un fir de păr, căci e slugă
 credincioasă domniei mele. Altfel să nu faceți. Și ce are la Patai
 Ianăș, voi știți că mi-a spus sluga domniei mele Martin; și acestea
 toate să i se întoarcă. Și ce vă vor spune slugile domniei mele
 Voloder și Martin, să-i credeți. Și Dumnezeu să vă păzească.

*Monogram (cu Iwan); pecetea pierdută; adresa † монаху диверіамъ пріателеамъ, прѣ-
 гаркымъ Брашовскимъ: bunilor mei prieteni, pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 184;
 Mil. No. 44.*

c. 1433—1440.—Patai Ianăș e pomenit în No. arh. 179 (1433—37), Voloder în No.
 arh. 168 (1430—31). Asupra lui Martin vezi NNo. arh. 548 (1433—40), 486 (c. 1437).

† Іванъ Баад воевода и господинь, даватъ господство ми сие
 врѣзю господства ми болѣромъ и прѣгаромъ шти Брашова, по
 нухъ моленію. Язъ нѣмъ счинихъ волж, яко да ходетъ свободно съ
 вѣспѣмъ с Западинъ и да носатъ постак и платно сасок и веско

и ннж кспаж кзсекж, и wt онса да доносѣт кзсекс кспаж, тзкмо дскати да не доносѣт, лихо с пассхе за келчог. И wt сжде да не износѣт ни сребро, ни мед, ни флорини, ни едно wt такохних (sic); с кого ли наидѣт сабги господства ми, и гласъ мѣ хтетъ взветъ и добиток. Този ст[ик]лихъ ех прхгарѣ wt Брашова, ех сждцем Шонтс[и]мшем и ех Петром Даполом и ех Пата[и] Анешем. И Бласи да павз доходет слободно ех кзек кспаж, тзкмо дскати да не доносѣт, тзкмо с пассхе. И ннж, колико дскати пмажт Брашовкне, да их ненесѣт слободно, макаръ с кола; макаръ колико много да пмажт, ништо да ихъ не банотокат, ништо. Писано йолаѣ г¹⁾ денз. — И ко[гн] ми пмазетъ нови дска[ти], азъ вы цѣж датъ сзнат на дѣ дани нап[р]ѣд, да си келотокате дскати.

Ioan Vlad, voevod și domn. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele boerilor și pârgarilor din Brașov, după rugămintea lor. Eu le-am făcut voea să umble slobozi cu marfă în Țara Românească și să aducă postav și pânză săsească²⁾ și încălfăminte și orice altă marfă, și de acolo să aducă orice marfă, numai ducați să nu aducă, decât în sân, de cheltueală. Iar de aci să nu scoată nici argint, nici aramă, nici florini, nici una din acestea; căci la cine vor afla slugile domniei mele, îi vor lua și capul și avutul. Acestea le-am întocmit cu pârgarii din Brașov, cu județul Șontumuș³⁾ și cu Petru Dapol⁴⁾ și cu Patai Aneș⁵⁾. Și României să meargă la ei slobozi, cu orice marfă, numai ducați să nu ducă, decât în sân⁶⁾. Și acuma, câți ducați ar avea Brașovenii, e slobod să-i scoată, măcar cu carul; și oricât de mulți ar avea, nimenea și nimenea să nu-i bântuească. Scrisu-sa în Iulie 3. — Si când îmi vor ieși ducații cei noi, am să vă dau de știre cu 14 zile mai înainte, ca să vă cheltuiți ducații.

¹⁾ Înainte de г este un з șters.

²⁾ Orig. «платно сасок», pânză de-a Săsoaicelor.

³⁾ Nu poate fi altul decât Schunkebunk, Schonkebunk, Schonkabonck (Bartholomeus), județ al Brașovului la anii 1432, 1435, 1438, 1442—1443 și 1450—1451 (Lista D-lui Fr. Stenner).

⁴⁾ Poate un Dappner. — Un «Petrus comes» era județ al Brașovului la 1429, 1431 și 1447; e poate același cu Grev (Gräf = comes) Petru din No. XLIV; colegul său Iacov este «Iacobus villicus» cel dela 1437 (Lista citată).

⁵⁾ Vezi NNo. XLVI și LI.

⁶⁾ Oprirea exportului de bani sau de metale prețioase era o imitare a măsurilor analoge luate în Ungaria pe vremurile acleia.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., acoperită; legenda latină e cu totul neclară, se pare însă a fi identică cu cea dela N. No. 177 și 189; fără adresă; ca scriere foarte asemănătoare cu No. arh. 564 (an. 1438). — Arh. No. 192; Mil. No. 48.

c. 1441—1442. — Scrisoarea aceasta pare, după caracterele ei paleografice, mai nouă decât toate celelalte dela Vlad Dracul; ea seamănă foarte tare cu o scrisoare a lui Vlad Țepeș dela c. 1458—59 (Arh. No. 193). Monogramul e de asemenea mai înalt decât de obicei. Deosebiriile acestea, precum și deosebiriile de stil față de celelalte scrisori ale lui Vlad Dracul (cf. d. p. Запашина), sânt particularități ale diacului domnesc. Am pus-o în 1441—42, întâiu, fiindcă în 1442 era județ Schonkebunk, pe care îl identific cu Șontumuș, al doilea, fiindcă în anul precedent se constată într'adevăr, dintr'o scrisoare a voevozilor Ardealului Nicolaus Ujlaki și Ioan Hunyadi (16 Oct. 1441; orig. în arh. Brașovului), că Vlad Dracul bătea în vremea aceea monedă la Brașov, cu învoirea regelui unguresc; era monedă regală, și baterea ei i se concedase «pentru apărarea regatului». Voevozii cer Brașovenilor — ceca ce era dreptul și atribuțiunea lor — să îngăduie lui Vlad «cusionis monetarum regalium continuationem» și le promit explicări peste vre-o 6—17 zile, când vor sosi la Brașov, de unde aveau să meargă într'o importantă misiune la voevodul transalpin (copie la Acad. Rom.). Cf. scrisoarea lui Antonie, Arh. No. 548: intențiunea ce avea acesta (pela 1433—40) să mute «hereghia» dela Sighișoara la Brașov, se realizase deci înainte de 1441.

LIII.

† ИЗЪМОЖНОМЪ ИЖЕ ВЪСАКОИ СЛАВЕ И ЧЕСТИ ДОСТОИНОМЪ И МОЕМЪ
ВЪЗМОЖАНИНОМЪ ВРАТОУ, АРДЕАЛСКОМЪ И САРДНЕКОМЪ ВОЕВОДЪ И
ИПАНЪ ТЕМИШВАРСКОМЪ, ИПАШ ВОЕВОДА, ДОСТОИНА И ЧЕТНА ПО-
КЛОНЕНІА ПРИНОСИТЪ ВЪСЕМОВЕЗНИ БРАТЪ ГОСПОДСТВА ТИ, ІО ПЛАД
ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЬ. СЕГО РАДИ ДА ЕСТЪ СЪ ЗНАНІЕ ГОСПОДСТВА ТИ,
ИКО ВЪ КОЛИКО РЕДОКИ ПОСЛА БЪЖ ГОСПОДСТВЪ АМИ, ИКО СЪРАЦИ ДА
ИМАЮТЪ ПРАВДА, И ЦО ЕСТЪ ПРАВДА, ПОСТАВЛЕНА УТЪ ПРАЗНУХЪ ГОСПО-
ДАРЕХЪ, АЗЕ УСТАВНУХЪ, И УПРИЗНО ГОСПОДСТВА ТИ НЕПАЗИНУХЪ, А СЛЪГИ
ГОСПОДСТВА ТИ УТЪ БРАНИ, ДА ЗНАШЪ, КОНЧАХЪ СЪРАЦИ. ДА МОЛА
ГОСПОДСТВО ТИ ДА НАПРАВИ ГОСПОДСТВО ТИ, ДА ЕСТЪ ПРАВО СЪРАЦЕМЪ.
И ВОГЪ ДА СЪМОЖИ ЛЕТА ГОСПОДСТВЪ ТИ.

Puternicului și de toată slava și cinstea vrednicului și prea iubi-
tului meu frate, voevodului Ardealului și al Săcuilor și șpanului de
Temișoară, lui Ianăș voevodul, cuviincioase și cinstate închinăciuni
și-aduce prea iubitorul frate al domniei tale Io Vlad, voevod și
domn. Fiindcă în câteva rânduri ai trimis la domnia mea, ca să
aibă dreptate săracii, deaceea să fie în știrea domniei tale că drep-

tatea așezată de domnii de mai nainte am lăsat-o și eu; și porunca domniei tale am împlinit-o; dar slugile domniei tale dela Bran să știi că au istovit pe săraci. Și te rog pe domnia ta să orânduiești [și] domnia ta, ca să aibă dreptate săracii. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei tale.

Monogram: pecete ovală și lungăreață (3 $\frac{1}{2}$ +2 $\frac{1}{2}$ cm.), ca cea dela No. 171 (LIV), acoperită, steașă de tot; adresa: † XСѢКА ІІІІІІІІ, КЪЗМОСАКІІІІІІІІ СПАТЪ СЪНОДЕТЪСЪ МІІІ: lui Huniad Ianăș, prea iubitului frate al domniei mele.—Arh. No. 173; Mil. No. 38.

c. 1441—1444. — Hunyadi a fost numit voevod al Ardealului la 1440, curând după încoronarea lui Vladislav I (Fessler, II, p. 464; Fraknoi Vilmos, A Hunyadiak és a Jagellók kora, Budapest 1896, p. 24). Scrisoarea de mai sus i-a adresat-o Vlad Dracul probabil la 1444, căci din 7 August același an avem dela dînsul o scrisoare latinească către Brașoveni, în care se plînge împotriva castelanilor din Bran, cari nu observă condițiunile tratatului încheiat de Brașoveni cu tatăl său Mircea (la 1413) și confirmat nu de mult de însuși Hunyadi. Vlad întărește totuși din nou prin scrisoarea sa tratatul acesta (copie la Acad. Rom.).— Despre neajunsurile pricinuite celor din Țara Românească și Brașovenilor de către pârcalabii dela Bran ne dă informații o scrisoare din 26 Aprilie 1438 a regelui Albert, din care se vede că ei luau vămi nedrepte dela negustorii români, ceea ce era o pagubă și pentru Brașoveni, căci Țara Românească recurgea la represalii; regele poruncește să se înceteze cu aceste «exactiones», atât când vin, cât și când se întorc cu marfă negustorii transalpini (copie la Acad. Rom.). Aceste neajunsuri nu încetează nici mai târziu. Așa la 1468 voevodul Ardealului Pongrácz poruncește castelanilor să nu mai pue piecedi Brașovenilor ce merg în «Transalpina» și să nu provoace represalii din partea domnului român (copie la Acad. Rom.).

23
LIV.

† Іу Палад воєвода и господииз, пишет господство ми моим прѣателем, прѣгаром Бранивекыи, мнѡгѡ здравїе. И ѡ сем ми моли, да ми разсѡветете, како азъ си встарихъ дѣца да се заколат, изради мнрѡ христіанскы и изради да смѡ и азъ и моа зельк господина ми краля; и приакнихъ се ѡ вас, яко да мои сираци плажѡт мило ѡт вас, и да се хранѡт свободно и ваши и наши, и само и тамо. Я шикъ видѡла, понеже мои сиромашѡ не можѡт хранити са свободно ѡт тѣзи прѡкалави ѡт торгози града, иж ѡх пакѡсѡвѡт и держѡт ѡх безаконѡ. Какѡкте ми, кола ради вины мои сиромашѡ гнижѡт? Не смѡ ли и азъ достоинѡ, да вихъ могазъ счѡинит право моим сиромашѡм? Ѣ том ви моим, како прѣателѡ, рѡикѡте темзи прѡкалаком, ако ес мои прѣателѡ,

да их насчить вогь да лѣк не разажчат ѡт господина мнѣ краакѣ
и ѡт сватой корснѣкѣ, понеже мое хотѣнїе не вѣло ви; нѣ да
имажт мои срамаси мнѣ ѡт нѣх, и да се вратитъ комѣ що
естъ съето; и да мнѣ имажт мои сираци правнїх ѡт нѣх, понеже
не щем си вставитъ въ срамотѣ да им гинет. И тѣзи ви счиннѣх
моленїе, да вставнѣх да ходитъ слободно кѣсѣкѣ. И що ви речетъ
ленартъ, да го вкрѣсите. И вѣсели ви вогь.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor mei, pângarilor din Braşov, multă sănătate. Și vă rog să mă înțelegeți, cum mi-am lăsat eu copilașii să fie măcelăriți, și pentru pacea creștinilor, și ca să fim, eu și țara mea, ai stăpânului meu craiului; și m'am lipit de voi, ca să aibă săracii mei bine dela voi, și să se hrănească slobozi, și ai voștri și ai noștri, și aici și acolo. Acum văd însă că săracii mei nu pot să se hrănească slobozi, din pricina părcașilor dela cetate, care-i pradă și-i jupuesc fără lege. Spuneți-mi: pentru ce fel de vină se prăpădesc săracii mei? Nu sânt și eu în stare să pot face dreptate săracilor mei? Vă rog dar, ca pe niște prieteni, spuneți părcașilor acelora că, dacă-mi sânt prieteni, să-i povățuească dumnezeu să nu mă despartă de stăpânul meu craiul și de slânta coroană, căci [asta] n'ar fi dorința mea; ci să aibă săracii mei bine dela ei, și să se dea îndărăt fiecăruia ce i s'a luat; și să aibă săracii mei dreptate dela ei, căci nu-i voiu lăsa să piară cu rușine. Și iată v'am împlinit rugămintea și am lăsat să umble slobod ceara. Și ce vă va spune Lenart, să-l credeți. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală ($3\frac{1}{2} + 2\frac{1}{2}$ cm), cu cele două figuri mai înalte ca la celelalte peceti, lucrată foarte ordinar și cu legendă chirilică, din care se poate citi numai ✠ ІСХМ и РОСНОМ; lipsesc probabil cuvintele БЛАД după ІСХМ și СМН М. după РОСНОМ; astfel ea ar fi de categoria celor dela NNo. LVI și LIX; adresa: † прѣвѣтелем мѣмѣ, прѣградомъ Брашѣвѣ: prietenilor mei, pângarilor Braşovului. — Arh. No. 171; Mil. No. 37.

Scrisoarea aceasta este de pus între anii 1438 — 44, adică pe vremea regilor ungurești Albrecht (1438—39) sau Vladislav I (1440—44). Aceasta rezultă și din pecete, care pare a fi fost făcută în țară. Lenart, omul de încredere al lui Vlad, este aceeași persoană cu Leonardus din doc. dela 1431 al lui Dan II. În lista dignitarilor municipali ai Braşovului, alcătuită de fostul arhivar F. Stenner, Leonardus figurează ca «notarius» la 1431. Cf. doc. dela No. XVII: magister Leonardus, illius temporis notarius Brassoviensis.

† Іу БЛАД воевода и господникъ, пишеть господство ми прѣ-
телемъ господства ми прѣгаремъ въ Брашевь: тѣзи ви просимъ [к]а-
кто мои добрии прѣтелѣк, ѡти ми даде воузъ и парокъ христї-
ански ѡкзи град, що беше поганомъ въ рѣкахъ; тѡгѡ ради що
естъ вѣла направа въ немъ, а ѡна е изгорела вѣса, та га съга из-
нова правимо; того ради ви просимъ да ми поможете съ ажковн
и стрѣлами и пшкани, и да ми дасте салнитро, да съчинимо
прахъ, да поставимо оу град, ѡти естъ якость и вамъ и намъ и
всѣмъ христїаномъ. И пакъ що ви речеть съга господства ми
Драгомиръ, да га вѣршете, ѡти сѣтъ речнъ господства ми. И
воузъ ви реселитъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor dom-
niei mele, pârgarilor din Brașov, și vă rog, ca pe niște buni prie-
teni ai mei, fiindcă mi-a dat dumnezeu și norocul creștinilor acea
cetate, ce era în mâinile păgânilor, și fiindcă pregătirile ¹⁾ ce erau
intr'insa au ars toate și acum din nou o întărim, vă rog dar să
ne ajutați cu arcuri și cu săgeți și cu puști, și să ne dați salitră,
ca să facem praf și să-l așezăm în cetate, căci ea este tăria și a
voastră și a noastră și a tuturor creștinilor. Și iarăși, ce are să vă
spue sluga domniei mele Dragomir, să-l credeți, că sânt vorbele
domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală și lungăreață, ca la NNo. 154, 171, 187, pierdută;
adresa: † прѣтелемъ господства ми, прѣгаремъ въ Брашевь: прѣтелюи доминѣи
ме, пѣргарѣи доин Брашов. — Арх. No. 174.

1445, Oct.—Dechem.—Cetatea de care vorbește aci Vlad Dracul trebuie să
fie Giurgiu, pe care îl pierduse Alexandru la 1432. Vlad îl recucerește prin Sep-
temvrie 1445, în unire cu cruciații lui Wavrin, după ce pela sfârșitul lui August
acelaș an ei cuceriseră Silistra. În memoriile lui Wavrin se povestește pe larg
cum Vlad se silea să dovedească cruciaților însemnătatea acestei cetăți pentru
creștini în luptele viitoare cu Turcii; afară de aceasta, zicea el, cetatea fusese
zidită de tatăl său (Mircea) și de drept îi aparținea lui. Recueil des croniques
et anciennes istories de la grant Bretagne, ed. Dupont, VIe volume, livre Ier,
chap XVII; cf. Iorga, Studii și doc. III, p. xxv. — Scrisoarea de sub No. arh.
174 trebuie pusă dar după Septemvrie 1445.

¹⁾ Orig. *уаправа*: însamnă propriu «pregătire, instrument»; aici însă ar putea
să aibă și înțelesul de «construcție, întăritură (de lemn)».

† Іу Блаа воевода и господинь, пишет господство ми прѣ-
телем господетка ми Брашовкном, пъргарам всѣкамъ и всехи
Брже, великимъ же и малымъ. О семъ же кѣ добрѣ знаете, како
ви самъ до нигѣ азъ защитна отъ Турци, и главѣ си полагамъ
и и добрток давамъ, радъ вамъ зла да не бѣдетъ. И юще се пакъ
мужина и отъ сенова такожде мисламъ господинъ ми кравю да
самъ пакъ. И вѣ се мужните схъ завамъ на мене. Того радѣ пмахъ
едного добра чловѣка съ Тръговици(и), Занвела, а ваши людѣ отъ
града сѣтъ излезши на пѣти да го сѣтъ сѣпале и взеле и добрток
мъ. Изъ вашихъ людемъ никогѣ зла не чина, нж нхъ встаракамъ да
ходатъ слободно, да се хранатъ. Ткамъ ради ви говоримъ, не цете
ли ми дати взъ рѣкахъ тогози вражмаша и схъ добрткомъ, цю
мъ сѣтъ сзели: дѣкето и нѣ флорин и ѣ сто[т]ини перпер, и сабелѣ
мъ, и рѣтище мъ отъ ипрѣ, и пѣгѣ схъ тѣ аспони, и прѣстен отъ
малыма отъ тѣ флорин, и корда и шапка, не цете ли ми сѣ една
недела вражмаша дати и сѣ тоизи добртокъ, цю цѣжъ счинитъ на
тоизи градъ и на васъ, този всѣ да нѣцетъ вогъ на вашихъ дѣшахъ;
понеже ако внхъ знаахъ, отнѣ цѣжъ самрѣтъ юще на моа срамота,
не цѣжъ встаритъ погнѣка моемъ добрѣ чловѣкѣ, нж ви цѣжъ отъ
немъ бити дазженъ. И скоро нико не цетъ бити.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor dom-
niei mele Brașovenilor, pârgarilor tuturor și Bârsei întregi, celor
mari și celor mici. Știți bine cum v'am apărat eu până acum de
Turci ¹⁾, și îmi pun capul și-mi dau averea bucuros [fiind] să
nu vi se întâmple vouă rău. Și pe lângă asta, mă silesc și mă
gândesc să fiu tot așa și de-acî nainte, drept față de stăpînul
meu craiul. Dar voi vă purtați cu gînd rău asupra mea. Așa, am
avut un om bun la Târgoviște, pe Zanvel, iar oamenii voștri dela
cetate i-au ieșit în drum și l-au omorît și i-au luat și avutul lui. Eu
nu fac nici un rău oamenilor voștri, ci îi las să umble slobozi, ca
să se hrănească. Deaceea vă zic: de nu-mi veți da în mîni pe acel
vrăjmaș împreună cu avutul pe care i l-a luat: două sute și cincizeci
de florini și cincisute de perperi și sabia și hainele de Ipria

1) Aluzie la campania turcească din 1438.

și punga cu 300 aspri și inelul de aur ¹⁾ în preț de 10 florini și spada ²⁾ și șapca, de nu-mi veți da într'o săptămână pe vrăjmaș împreună cu această avere, ce voi face împotriva cetății și împotriva voastră, asta s'o răzbune dumnezeu pe sufletele voastre; căci de-aș ști măcar că am să pier, spre rușinea mea, și tot nu voi îngădui peirea unui om bun al meu, ci vă voi rămânea dator cu foc. Și în curând altfel n'are să fie.

Monogram; pecete ovală ($3\frac{1}{2} + 2\frac{1}{2}$ cm.), cu legenda: [✠ ЦСЯН ВЛЯ†Д ВСОИ-ВСОДЯ СИН М.; (М = М[ПЧА]) pare a fi doi М, identici ca formă cu М din ВЛЯД; cf. NNo. ark. 176, 178, 179, 186, 187); adresa: † Брашовкном, вкска прѣгарум и Брзе вксон: Brașovenilor, tuturor pârgarilor și Bârsei întregi.— Ark. No. 154; Mil. No. 29.

c. 1438—1446.

26
LVII.

† Іо Влад воевода и господинъ вксен земли Сгровлахинскон, пишеть господство мн вкселюбезнаа поклоненїа гостем и прїателѣм господства мн, сѣдиш и вксем прѣгарем Брашевским. Сего ради, да ест с знанїе вашем милостїи, тако многози чловѣка, цю го сте схватїанн, то да знаете и да версете, на дшшж и на верж господства мн да знаете, како не ест виноват, нї е кого вадна, ни за кого зло говорна. Да ако га загсенте, нан мс дрсго зло счинїте, ви знаете за тем. Нж гледанте, да си дшшж не загсенте. И тсзи псстїх верна и почтїана колѣрїна господства мн, жшпана Мїханла, да еанка ви речет, да версете, понеже сѣт истїннї речїи господства мн. И богъ ви вкселїт.

Io Vlad, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea dragi închinăciuni oaspeților și prietenilor domniei mele, județului și tuturor pârgarilor din Brașov. Și să vă fie de știre domniei voastre că omul acela, pe care l-ați prins, să știți și să credeți, pe sufletul și pe credința domniei mele să știți că nu este vinovat; nici n'a părât pe nimenea, nici n'a vorbit rău de nimenea. Și dacă-l veți omori sau îi veți face alt rău, știți voi apoi. Ci băgați de seamă să nu vă pierdeți sufletele. Și am trimes acolo pe credinciosul și cinstitul boer al domniei mele, pe jupân Mihail;

¹⁾ Orig. *wt mалама*; cf. adj. bulg. *маламен* de aur, din neogrec. *μάλμαμα*.

²⁾ Orig. *корда*; v. nota 1 dela p. 34.

și cele ce vă va spune, să le credeți, căci sânt cuvintele adevărate ale domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală și lungăreață, ca la NNo. 171 și 173, cu hârtie deasupra și ștearsă de tot; adresa: † сѣдѣш и вѣсемъ прѣгаремъ Брашевскимъ: judefului și tuturor pârgarilor Brașoveni.— Arh. No. 188; Mil. No. 47.

c. 1433—1446.

27
LVIII.

† Іу Бладъ воивода и господинь, пишеть господство мнъ монахъ добрымъ прѣтелеамъ, прѣгаремъ Брашевскимъ (sic). Прѣво ви сѣмъ писалъ и сѣга ви пишемъ, како вѣре хто доидеть въ вѣрѣши земля безъ книгъ господства мнъ, кѣ да го въпрѣте и да дасте знати господству мнъ. Яце бѣдѣтъ правнъ, съ своимъ си добиткомъ, да си поидѣтъ; аце ли бѣдѣтъ съ кони крадени, да имъ счинимо зло, како зламъ людемъ. Сѣти да знаете, че нѣ въсѣтихъ сѣмъ земля въ конь. Яце ли тѣзи не счините, да знаете, вѣти иѣжъ се размиритъ съ вѣмъ. Но не ѣетъ вѣти. И богъ [ри] вѣсемъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, pârgarilor din Brașov: v'am scris mai nainte și vă scriu și acum că oricine va veni din această țară fără cartea domniei mele, voi să-l opriți și să-mi dați de știre domniei mele. Dacă vor fi [oameni] drepti, cu avutul lor, să meargă; dar dacă vor fi cu cai de furat, să le facem rău, ca unor oameni răi. Căci să știți că ne-au golit țara aceasta de cai. Iar de nu veți face aceasta, să știți că am să-mi stric pacea cu voi. Altfel n'o să fie. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală (3+2¹/₂ cm.), acoperită cu bumbac, stricată; adresa: † прѣгаремъ Брашевскимъ, монахъ вернимъ прѣтелеамъ: pârgarilor Брашовени, прѣтеуилоръ miei credincioși.— Arh. No. 165; Mil. No. 31.

c. 1433—1446. — Cf. pentru cuprins No. arh. 186 (XLVIII).

28
LIX.

† Іу Бладъ воивода и господинь, пишеть господство мнъ Стоикъ Харскнъ и вѣсемъ волкромъ Сѣткнзскимъ, и такози ви вписѣватъ господство мнъ: тѣзи кони прихѣдѣтъ въ вѣрѣшкѣ странѣ съезъ добиткомъ, да ихъ не бѣитѣвате; и пакъ въ тогѣзи добитка да не вѣставите да сѣмъ повратитъ на вѣпатъ ни единый вѣас, по вѣрѣшкѣ господства мнъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea lui Stoica Harsean și tuturor boerilor Olteni, și astfel vă poruncește domnia mea: cei ce vin acolo din țara ungurească cu marfă, să nu-i bântuiți; dar iarăși, din acea marfă să nu lăsați să se întoarcă îndărăt nici un singur fir de păr, după porunca domniei mele.

*Monogram; pecete ovală și lungăreață (3 $\frac{1}{2}$ + 2 $\frac{1}{2}$ cm.), cu legenda: * ІСОІІІІ ВЛАДЪ [Д] БОГНЕРОВА ГИИИ М. (cf. No. LVI); fără adresă. — Arh. No. 187; Mil. No. 46.*

c. 1433—1446.

29.
LX.

† Іванъ Бллад воевода и господииз, пишет господство ми пръгарем Брашовским поклоненіе даже до лица земли, яко монахъ добрымъ пріятелем. И тѣзи псѣтихъ жѣпана Спанопла до вас; да елика изречетъ вашои милости, да вѣршете; мон сж рѣчи.

Io an Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea pârgarilor din Brașov închinăciune până la fața pământului, ca unor buni prieteni ai mei. Și iată am trimes pe jupân Spanopul la voi; și cele ce va spune domniei voastre, să credeți; sânt cuvintele mele.

*Monogram; pecete rotundă (2 $\frac{3}{4}$ cm. în diam.), neacoperită, cu legenda: * ІОАН * ВЛАД * ВАРВОДА (cf. No. XXXII); fără adresă. — Arh. No. 185.*

c. 1433—1446. — Mai curând dela începutul, decât dela sfârșitul domniei.

30.
LXI.

† Ів Бллад воевода и господииз, пишет господство ми пріятелем господства ми, пръгарем Брашовс: тѣзи цет донти жена Конкова, да взмет сѣшаниа господства ми; та да ж не бантовате, понеже ест работа господства ми. И богъ ви вѣселят.

† Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașovului: iată va veni acolo femeea lui Boico, ca să ia sculele domniei mele; și să n'o supărați, căci este treaba domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete de 3 cm. în diam., stricată; adresa: † пръгарем Брашовс: pârgарилор Брашовулуй; scrișoarea seamănă foarte tare cu cea de sub No. următor; în dosul ei se află notița: litera Wład waywodae sonans de re-

bus et bonis, manibus fidelibus Iohannis monetarii per certos de Walachia traditis, circa conservationis (sic). — Arh. No. 147; Mil. No. 77 (indicația lui Miletić 174 e greșită).

c. 1432—1446. — Mai curând dela începutul, decât despre sfârșitul domniei.

31
LXII.

† Иван Пала воевода (а) и господник, пишет господству ми монам добрым приятелам, пржгарем Брашевскимъ, и тѣзи псчтнхъ къ вамъ саггс господства ми Падшаа, а цю ви изречет, да го вѣрете, ути сът мои истинне реч(и). И всели ви богъ.

† Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, pârgarilor din Brașov, și iată am trimis la voi pe sluga domniei mele Radul, și ce vă va spune, să-l credeți, căci sânt vorbele mele adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

*Monogram (cu Ivan); pecete rotundă (c. 3 cm. în diam.), cu legenda: s : IO-
[AN]I : WLAD : [WAY]VODA. — Acad. Rom. ²⁰⁰/_{XXI}; reproducție fotolito-
grafică la D. Sturdza, Doc. dela Wiesbaden, pl. II; *ibid.*, p. 7, traducerea D-lui
B. P. Hasdeu.*

c. 1432 — 1446. — V. nota dela NNo. LX și LXI.

Vladislav II sau Vladislav Dan.

(Ian. 1447—Mai-Iunie 1456). ¹⁾

1
LXIII.

† Ив Пала(и)салак воевода и господник всеи земли Сгровлахи-
ской, пишет господству ми монам вкрным и добрым прїателам,
пржгаром всеим Брашовскимъ, великимъ же и малымъ, како то монам
добрымъ и любимъ (sic) чловѣкомъ. Сего ради, зде посласте ваши

¹⁾ Asupra anilor de domnie ai acestui Vladislav există îndoeli. D-l Gr. Tocilescu îl face să domnească dela 1452—55, punând înaintea lui, dela 1446—52, pe Danciu (Manual de istoria Românilor, ed. II (1900), p. 176); D-l D. Onciul, în cursul său, îl pune între 1451—56, admitând înaintea lui pe Dan III, între 1446—1448(51); cf. Convorb. Liter. XXXVII, p. 229; eu îl pusesem (în Vlad Țepeș, p. 69) la 1448—56, admitând că dela 1446—48 a domnit Dan III. Acest Dan însă pare a nu fi domnit; dela el nu ni s'a păstrat nici un document. Interpretând altfel scrisoarea lui Vlad din 31 Oct. 1448 despre lupta dela Cossovo, D-l Iorga crede, în Studii și documente III, p. xxviii—xxix, că acest Vlad este identic, cum admisesem de altmintrelea și eu în Vlad Țepeș, p. 68, cu Vladislav și că domnea la 1448 ca domn de sine stăpânitor; la Dech. 1449 îl pomenește Hunyadi într'o scrisoare a sa către Brașoveni (Vlad Țepeș, p. 66).

добри людїе, Гашпара и Тежѣ, кѣ господствѣ ми, за работѣ и за
 тѣмъ же, цю сло имали помеждѣ нами и цю сме обещали. Сего
 ради, мои добри люд[їе], азъ цю смѣ с вами стѣмни, на томъ
 стѣни, нѣ, моа братїа, вѣнѣ, понеже покоа не имам, нѣ по сѣбѣ,
 цю послѣжихъ, и крѣв своа пролїахъ и с моими боуѣре и с моими
 землями, заради свѣти корѣнѣк и заради сѣрзекон земли и хри-
 стїаномъ, и колико ми с(ѣ) каемо и родитѣа Кунѣнѣ воевода, а
 онъ този не скороти, и за моѣ сѣбѣ не ви мѣ мило; нѣ мѣ
 не досѣа гѣбзнатѣрство земли сѣрзекон, нѣ пѣшат да ми
 възмет моа права очина и моа земляца, Фаграш и Млаш, и
 мѣчнт сѣ сз злом на мене. Да еги онъ прѣстѣпи своѣ обещанїе
 и кѣтѣи, еже сз мною обѣща, и моѣ сѣбѣ потлачи, а боуѣ
 да взнѣет на тогѣзи чѣвѣкѣ, цю правдѣ не сѣдрѣжа. Я гос-
 подство ми, по неволи мои, азъ моѣ не цѣж оставит с моими
 главои; срамотно да загѣнам, нѣ о цюмъ възмоуѣ, този цѣж
 сѣчинит, а боуѣ да платит и да видит, оти мѣ ест невоуѣ. Я
 с вашимъ млодѣтїемъ, како смѣ обещал, на томъ хѣцѣ стоати,
 додѣ възмоуѣ дрѣжат. Може мѣ разѣчнт от вас велика
 невоуѣ, да отъ кѣга не възмоуѣ, а ви ми цѣте верѣват. И
 ресѣи ви боуѣ.

† Цу Владислав воевода, млодѣтїа боуѣа господнїа.

Io Vladislav, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea credincioșilor și bunilor mei prieteni, tuturor părgarilor Brașoveni, mari și mici, ca unor buni și iubiți oameni ai mei. Ați trimes aici la domnia mea pe oamenii voștri buni Gașpar și Tej, pentru lucrul și învoeala ce-am avut între noi și ce-am făgăduit. Deci, oameni buni, ceea ce am întocmit eu cu voi, la aceasta rămân, dar, fraților mei, sânt nemulțămīt 1), fiindcă liniște n'am, cu toate slujbele ce am slujit și cu tot sângele ce

Se pare deci că pe el l-a pus Hunyadi în scaun după răpunerea lui Vlad Dracul. — Este totuși curioasă lipsa ori și căror documente interne dela Vladislav între 1448—51: arhiva Statului din București posedă numai următoarele hrisoave dela el: cinci din 1451 (dela 28 Martie (?), 1, 2, 5 și 7 August), unul din 1453 (2 Aug.), unul din 1456 (15 Aprilie) și unul din 1450 sau 1455 (după cum in dictiōnul va fi citit 13 sau 3). D-l Mihail Vlădescu posedă unul dela 5 Aug. 1452. Dinainte de 1450 nu cunosc nici unul. Asupra anilor de domnie ai lui Vladislav II, v. N. Iorga, l. c. din Studii și documente.

1) Orig. вѣнѣ; bulg. викам strig, sârb. викати «murren» (Vuk, Lex.).

ne-am vărsat, eu și cu boerii mei și cu țara mea, pentru sfânta coroană și pentru țara ungurească și pentru creștini. Și cât m'am jurat eu cu părintele meu Ionăș voevodul, el tot n'a ținut samă de asta, nici slujba mea nu i-a fost dragă; căci nu-i ajunge gubernatoria țării ungurești, ci trimete să-mi răpească ocina mea adevărată și țărișoara mea, Făgărașul și Amlașul, și umblă cu gând rău asupra mea. Dar dacă și-a călcat el făgăduința și jurămintele ce a făcut cu mine, și dacă a călcat peste slujba mea, Dumnezeu să se răzbune asupra celui ce nu a păzit dreptatea. Iar domnia mea, cu toată nevoea mea, nu voiui părăsi ce este al meu odată cu capul. Să știți că pier cu rușine, dar ce voiui putea, aceea voiui face, și Dumnezeu să plătească, și să vadă că sânt în nevoie. Iar cu domnia voastră, cum am făgăduit așa voi rămânea, cât voiui putea să țin. Poate să mă despartă de voi vre-o mare nevoie, dar când nu voiui mai putea, voi îmi veți crede. Și să vă bucure Dumnezeu.

Io Vladislav voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., acoperită, cu legenda: ✱ ІСО ВЛАДИСЛАВЪ ВОЕВОДА И ГНЬ; adresa: † моим добрим и вѣрнымъ прѣтелямъ, прѣгаромъ Брашевскимъ, великимъ же и малымъ: bunilor și credincioșilor mei prieteni, pârgarilor Brașoveni, mari și mici. — Ark. No. 28; Mil. No. 67.

c. 1451—1452. — La Ianuarie 1453 Hunyadi nu mai era guvernator al Ungariei. Supărarea lui Hunyadi care pusese, la 1447, în scaun pe Vladislav Dan, își are poate originea în atitudinea acestuia pe timpul luptei dela Cossovo (Iorga, Studii și doc. III, p. xxviii—xxix). Totuși, până la 1450 Vladislav e în bune relații cu fostul său protector; cf. scrisoarea acestuia din 1449 (Bogdan, Vlad Țepeș, p. 66). — Gașpar e de sigur unul din cei doi Gașpari pomeniți de Țepeș în scrisoarea din 1456, Sept. 6, iar Tej este «Thes, iudex de Rasnava», pomenit în aceeași scrisoare: aceștia, împreună cu alți doi, au fost trimiși, la 1456, în solie de către Brașoveni la Vlad Țepeș (copie la Acad. Rom.).

LXIV.

† Іоу Влад[и]славъ воевода и господинъ всенъ земли Сербовладинской, пишетъ господство мнѣ вѣрнымъ прѣтелемъ господства мнѣ, прѣгаромъ Брашевс. И тѣзи сте пшетлики къ господству мнѣ ваши волѣре, Крестъ и Томаш, за работѣ онемзи свиниамъ, про са сътъ взяли. Темъ ради ето с нихъ стземнихъ и такози направихъ, како да платимъ азъ сиракомъ за тѣхъ добитѣхъ аспри дѣ хна[т]яди, а ви да платите менѣ. И такози стземнихъмо, како да ходѣтъ ваши

люд[іе] свобод[но] само, да са хранят, нищо да са не грижат. И помного за тѣзи свини да сѣ не помукнет. И ѿт пѣт Прахоръ да вѣ ест свободно, и вѣдѣк любите, и да си дрѣжимо закон стари ѿт прѣвнхъ господа[ре]хъ, и вѣе и нѣе; а ино да нѣет. И ѿт нинѣк, аще бѣдет вашимъ людемъ криво, а они да доидѣт к менѣ. И весели ви богъ. Пис. дѣк. 31.

Io Vladislav, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea credincioșilor prieteni ai domniei mele, părgarilor din Brașov. Iată ați trimes la domnia mea pe boerii voștri Cârstea și Tomaș, pentru lucrul acelor porci ce s'au luat. Așa dar, iată m'am învoit cu ei și am orânduit așa, ca să plătesc eu săracilor, pentru dobitoacele lor, aspri 4.000, iar voi să-mi plătiți mie. Și am întocmit așa, ca să umble oamenii voștri slobozi pe aici, să se hrănească, și să n'aibă grije de nimica. Și mai mult despre acei porci să nu se pomenească. Cât pentru drumul Prahovei, să vă fie slobod, și pe unde poftiți, și să ne ținem de așezământul cel vechiu, dela domnii de mai înainte, și voi și noi. Altfel să nu fie. Și de acum înainte, dacă se va face oamenilor voștri vre-o strâmbătate, ei să vie la mine. Și să vă bucure dumnezeu. Scris-am Dechemvrie în 17.

Monogram; pecete rotundă (3 cm. în diam.), acoperită, cu legenda: ✱ ІВ ВЛАДИСЛАВЕЪ ВОЕВОДА И ГИЪ; fără adresă; pe dosul scrisorii următoarea notiță: literae quiclantiae de porcis receptis in alpiibus, quod pro illis satisfaciendum esse et per nos de cetero debent impedire pro eisdem, 1452. — Arkh. No. 25; Mil. No. 64.

1452.

LXV.

† ІВ Владиславъ воевода и господинъ, пишетъ господство мнѣ прѣтелемъ господства мнѣ, прѣгаромъ Брашевс. И тѣзи видите что чините: с менѣ) щете да сте с мнѣ, а само не ходите правимъ закономъ. Казните мнѣ, защо сте впрѣкли цитови моими чловѣкъ Радоуасъ Нкичс? Аще вѣ е волѣк, да не кспѣт (sic) мои люде впрѣкли и цитов, а вѣе рѣцѣте вашимъ мансторомъ да не проидѣт, а мои люде не хтѣт кспит. Нѣ егда сѣ кспили, вѣловодѣте нѣ, да сѣ нѣ доидѣт, а ѿт нинѣк хтѣт знати. Аще мнѣ не щете нѣ вѣловодит тѣзи цитове, а господство мнѣ не цѣк вѣставитъ мои сиромаси, да имъ бѣдетъ парѣбѣ. И весели ви богъ. — И молю ви, ништо да мнѣ не вѣзмете ни едно вѣлѣно.

Io Vladislav, voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov. Iată, vedeți ce faceți: cu mine vreți să fiți în pace, iar acolo nu umblați în legea cea dreaptă. Spuneți-mi, de ce ați oprit scuturile omului meu Radul Neanciu? Dacă vă este voea ca să nu cumpere oamenii mei arme și scuturi, atunci spuneți meșterilor voștri să nu vândă, și oamenii mei nu vor cumpăra. Dar după ce au cumpărat, lăsați-i să și le aducă, iar de aci înainte vor ști. Și dacă nu le veți slobozi acele scuturi, domnia mea nu voi lăsa ca săracii mei să sufere pagubă. Și Dumnezeu să vă bucure. — Și vă rog, vamă să nu-i luați nici un fir de păr.

*Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda în litere mărințe: * ІСО ВЛАДИСЛАВЪ ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЬ] ЗГРОВ[АНХІНС]КОИ, cu cele două capete și cu ornamentație bogată și cu totul deosebită de a celorlalte două precedente; adresa: † прѣгаремъ Брашевѣ: pârgarilor Brașovului. — Ark. No. 127; Mil. No. 63.*

c. 1451-1456.

LXVI.

† Іо Владіслав воєвода и господинъ, пишетъ господство мнѣ пріятелю господства мнѣ, прѣгаромъ Брашевѣ и Тежѣ въ Рѣжновѣ, и такози въ говорилъ: инако не могухъ счинити, и сѣ за виници овци, що се е сѣ зсѣли въ Драгославлѣ(ѣ) и въ Рѣскѣ, ветавихъ по Крестѣ, како вѣре що е сѣ дали тѣзи людѣ на тѣзи вѣци, а мои людѣ да имъ вратетъ; а вѣце да имъ вратетъ, и сѣ да не ииѣтъ много въ що е сѣ дали, вти азъ не ииѣ оставити тѣзи работѣ. И вѣре гдѣ е сѣ овца, а вѣе да ихъ донесете тѣзи, да не ходятъ мои сиромаша самъ тамъ. Ино иѣ[ет].

Io Vladislav voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașovului și lui Tej dela Râjnov, și astfel vă grădesc: altcum n'am putut face, ci pentru acele oi ce s'au luat din Dragoslavele și din Rucăr, am lăsat pe sama lui Cârstea, ca ori cât au dat acei oameni pe acele oi, oamenii mei să le întoarcă lor; și oile să le dea îndărăt, dar să nu ceară mai mult decât au dat, căci eu nu voi lăsa [așa] treaba aceasta. Și ori unde ar fi oile, voi să le aduceți aci, ca să nu umble săracii mei pe ici și pe colo. Altfel nu este.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., stricală; adresa: † прѣгарем Брашес и Тежс ут Рѣжнова: pârgarilor Braşovului şi lui Tej dela Râjnov. — Arh. No. 126.

c. 1451 — 1456.

Vlad II Țepeș.

(Mai-Iunie 1456—August 1462. Oct. 1476—Ian. 1477).

LXVII.

† **ИВ** **ВЛАД** **ВОЕВОДА** **И** **ГОСПОДИНЪ** **ВЪСЕН** **ЗЕМАН** **ЪГРОВЛАХІНСКОИ**, **ПШЕТ** **ГОСПОДСТВО** **МН** **ПРІАТЕЛЕМ** **ГОСПОДСТВА** **МН**, **ПРѢГАРЕМ** **БРАШЕКСКИМ**. **СЕГО** **РАДІ**, **ПОСЛАХМО** **ВЕРНА** **ВОЛКРІИНА** **И** **САДЪЖ** **ГОСПОДСТВА** **МН** **ИВАН** **ПОЛИВАРЪ**, **ДА** **СЛІКА** **ИЗРЕЧЕТ** **КЪ** **ВАМ**, **ДА** **ВЕРДЕТЕ**, **ПОНЕЖЕ** **СЪЖТ** **ИСТИНИ** **ИЗЪ** **ЪЕТЪ** **РЕЧИ** **ГОСПОДСТВА** **МН**. **И** **ВОГЪ** **ВН** **ВЕСЕЛІТ**. — **И** **ПАКИ** **ГОВОРА** **ВАШЕИ** **МНОСТІ**, **КАКОТО** **МОИМ** **ДОБРИМ** **ПРІАТЕЛЕМ**: **ТЪЗІ** **ЕСТ** **ПОМЕЖЪ** **ВАС** **МУХАНА** **ЛОГВѢТ** **И** **ПАРДОИ**, **МОИ** **ВРАЖМАШИ**. **ЯЗЪ** **ВЪСЕХ** **ПРОСТНЪХ**, **А** **ТЕХ** **НЕ** **ПРАЦІАМ**; **ДА** **КАКО** **НЪ** **АЗЪ** **НЕ** **ИРЪ** **ДА** **НЪ** **ПРОСТНА**, **ТАКО** **И** **ВНЕ** **ДА** **НЪ** **УПІЗДІТЕ** **УТ** **ВАС**, **АЩЕ** **СТЕ** **ПРІАТЕАН** **ГОСПОДСТВА** **МН**. **И** **ДА** **НЕ** **БЪДЪТ** **ВА** (sic) **ВАШЕИ** **ВЛАСТІ**.

† **ИВ** **ВЛАД** **ВОЕВОДА**, **МНОСТІА** **ВОЖІА** **ГОСПОДИНЪ**.

Io Vlad, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, pârgarilor din Braşov: iată trimis-am pe credinciosul boer și slugă a domniei mele, pe Ivan Polivar, și cele ce va spune cătră voi să le credeți, căci sânt vorbe adevărate, din gura domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure. — Și iarăși grăesc domniilor voastre, ca unor buni prieteni ai mei: se află acolo printre voi Mihail logofătul și Pardoii, vrăjmașii mei. Eu pe toți i-am iertat, dar pe aceștia nu-i iert; și cum eu nu vreau să-i iert, tot așa și voi să-i depărtați dela voi, dacă-mi sânteți prieteni domniei mele. Și să nu petreacă în ținutul vostru.

Io Vlad voevod, din mila lui dumnezeu domn.

*Pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., cu legenda: * ІВ ВЛАДЪ ВОЕВѢДА [И ГН]Ъ БЪСЕН ЗЕМАН ЪГРОВЛАХІН[СК]ОИ, cu o ligatură la зем și cu litere foarte mărunte; figurile nu se cunosc bine; adresa: † пріатедем господарства мн, плагарем (sic) ут Брашов: prietenilor domniei mele, pârgarilor din Braşov; în dosul scrisorii o însemnare latină fără nici o legătură cu cuprinsul ei: prohibet ut contra Zylagi Michal non demus auxilium. — Arh. No. 166; Mil. No. 32.*

c. 1456—1458(59). — Am bănuț, în Documente și Regeste, No. LII, că această scrisoare este dela Vlad Dracul, și anume din ultimii ani ai domniei lui, deoarece caracterele ei paleografice mă sileau a o pune în prima jumătate a sec. XV-lea; ea pare în adevăr contemporană cu NNo. arh. 164, 165, 167, 171, 173, 177, 180, 181, 185, 188, 189, 191, care toate sânt dela Vlad Dracul. Pecetea ne arată însă că este dela Vlad Țepeș. — Mihail logofătul poate să fie fostul logofăt al lui Vladislav Dan, pomenit în documentele dela 28 Martie și 1 Aug. 1451, 5 Aug. 1452, 2 Aug. 1453 și 5 Aprilie 1456 (v. nota dela p. 86). Pardoii (în orig. Пардѣ, nu Пардо sau Пардос) și Ivan Polivar nu se găsesc în documentele contemporane. Cu treizeci de ani mai târziu însă se pomenesc, într'un hrisov al lui Vlad Călugărul din 21 Aprilie 1489, ca proprietari în acelaș sat (Rădulești dela Călnău) un Ivan paharnicul și fiii unui Pardosul: acesta ar putea să fie aceeaș persoană cu Pardoii din scrisoarea lui Țepeș (Arh. Stat., mst. Mărgineni, în trad.; comunicat de D-I Iuliu Tuducescu). Un «Pardosul» e citat și în doc. din 16 Aug. 1481 al lui Basaraba cel Tânăr (Miletić, DR., p. 340: Пардоса снатар).

2
LXVIII.

† Іоанъ Владъ воевода и господиень, пишеть господетро мнѣ крѣпкоу господина нн крааѣк и монам добримъ приателемъ много з[д]равне и поклоненіе, сѣдишъ и прѣгаремъ въ Брашовъ. И тѣзи и сѣтихъ жданъ Стоика армашъ кзъ вашей милости, та ка[ре] цю че иматъ бѣсѣдовати кзъ господетро ви, а ваша милостъ да го крѣсите, е[ре] сѣтъ нетини рѣч(и) господетва мнѣ. Ино икетъ. И богъ ви веселитъ.

Ion Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea credincioșilor domnului nostru craiului și bunilor mei prieteni, județului și părgarilor din Brașov, multă sănătate și închinăciune. Și iată am trimes pe jupân Stoica armașul la domnia voastră, și ce va vorbi cătră domnia voastră, domnia voastră să-l credeți, căci sânt cuvintele adevărate ale domniei mele. Altfel nu este. Și dumnezeu să vă bucure.

Fără monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., necoperită, cu legenda în litere gotice: [+ I]OAN WLAD. WAYVODA ET [DOMINUS TRANSALPINUS?]; cele două figuri de pe pecete au forma busturilor din prima jumătate a sec. XV-lea; adresa: † сѣдишъ и прѣгаремъ въ Брашовъ: județului și părgarilor din Brașov. — Arh. No. 162.

c. 1456—1459. — Stoica armașul este poate identic cu Stoica, paharnicul lui Vlad Țepeș dela 1458 (Venelin, Vlahobolġ. gramaty, p. 92; Bogdan, Vlad Țepeș, p. 75). Țepeș intervine pentru dînsul pe lângă Brașoveni prin scrisoarea de sub No. următor.

LXIX.

† Іу Блад воєвода и господинокъ, пишетъ господство мн много здравіе моимъ вѣрнимъ и добрымъ приятелемъ, сѣдицѣ и прогаремъ [м] въ Брашовъ: тѣзи иматъ сабга господства мн жданъ Стоика армаш и вѣкоа марха с Кевер Паса; того радѣ просимъ господство ви, счинкте мѣ прави закон. И богъ ви веселитъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie doinnia mea multă sănătate credincioșilor și bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. Are acolo sluga domniei mele jupân Stoica armașul niște marfă la Chever Paul; deci vă rugăm pe domnia voastră să-i faceți judecată dreaptă. Și dumnezeu să vă bucure.

Fără monogram; pecetca (de 3.3 cm. în diam.) e pierdută; adresa: † сѣдицѣ и прогаремъ въ Брашовъ: județului și pârgarilor din Brașov; scrierea este aceeași cu cea dela No. arh. 162. — Arh. No. 190.

c. 1456—1459.—«Chever (ung. Kövér) Paul» este probabil identic cu «Paulus Kewer, juratus Brassoviensis», despre care vorbește vornicul Neagu al lui Radu cel Frumos într'o scrisoare către Sibieni din 1469 (copie la Acad. Rom.).

LXX.

† Іу Блад воєвода и господинокъ, пишетъ господство мн много здравіе моимъ добрымъ и сладкимъ приятелемъ господства мн, сѣдицѣ и ѿ прогаремъ въ градъ Брашовъ, и тѣзи ви псетихъ и вѣколицѣ волоске и краєе вашей милости на чест, да ви ихъ разделите; и коли хтетъ бити, а господство ви мн пишете книгѣсъ къ господства мн, да знамъ колико ви есѣ дали, за радѣ да есдетъ к'кра тиемзи людемъ, цю ихъ есѣ терали до ваша господства. И богъ да ви саможитъ а вѣта въ веселію, аминъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor și dulcilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pârgari din cetatea Brașovului. Și iată v'am trimes niște boi și vaci domniei voastre de cinste, să vi-i împărțiți; și câți vor fi, domnia voastră să-mi scrieți carte către domnia mea, ca să știu câți v'au dat, și să fie spre credința oamenilor ce i-au mânat la domnia voastră. Și dumnezeu să vă înmulțească anii, cu bucurie, amin.

XOY8 20.

50) ПИРАБЪ, ПИРАБЪ, r. 12, r. 10 93

РѢШЕНО СЪ ПРАВЕЦЪ ПИРАБЪ.

ср. р. 321 р. 200: ест. д. р. р. р.

А. А. 54

Monogram (cu Iwn); pecete rotundă, 3 cm. în diam., acoperită, identică ca mărime și formă cu cea dela No. 102; legenda pare a fi și aci: + IOAN WLAD. WAYVODA ET DOMINUS [TRANSALPINUS?]; adresa: † добрым и сладким прѣ-
теа[em] господства ми, ежди и ѿ прѣгарем ут Брашовс: bunilor și dulcilor prie-
teni ai domniei mele, judefului și celor 12 pângari din Brașov.—Arh. No. 208.

c. 1456—1459.

LXXI.

1 † Иу Влад воевода и господникъ взем земан Срговлахиинскон,
2 пишет господство ми добрым прѣтелем господства ми, пѣгарем
3 ут Брашов и взем Бръскном, по том величиа же и мамим
4 вземечестное поклонение принесам, како мона добрым прѣтелем,
5 ѿ сем да ест вкъдомо господства ви, яко варе шо ми е порс-
6 чина господникъ ми и старкиши брат Михан Силади, на том
7 хочс стоати, и принмам на верс и на дшис господства ми, да
8 намам мир добръ сз вами, како да ес словодна взек пстина,
9 да ходет и ваше люде кз нам кшовати и продавати словодно,
10 без ни една гриж[а] и без пѣсбѣ, како да ви ходиа и с ваше
11 земак. Такоже да ходет и наше людѣ кз вам словодни, без
12 ни една пѣсбѣ, како ми е порсчина господникъ ми и брат Михан
13 Силади. Яли на том принмам, докле хоче иш сз вами дрз-
14 жати мир, до толѣ и азк. И вогк ви вреселит. Пис. с пскеа.
15 мксца дек. а.

11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

parvizi restorati 1. Bogdan 2. 514

Io Vlad, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea bunilor prieteni ai domniei mele, pângarilor din Brașov și tuturor Bârsenilor, apoi celor mari și celor mici și prea cinstită închinăciune aducem, ca [unor] buni prieteni ai mei. Si să vă fie știut domniilor voastre că de toate câte mi-a poruncit stăpânul și fratele meu mai mare Mihai Siladi vreau să mă țin; și iau pe credința și pe sufletul domniei mele să țin pace bună cu voi, și să fie slobode toate drumurile, și să umble oamenii voștri la noi să cumpere și să vândă slobози, fără nici o grije și fără pagubă, ca și cum ar umbla prin țara voastră. Așișderea și oamenii noștri să meargă slobози la voi, fără nici o pagubă, precum mi-a poruncit stăpânul și fratele meu Mihai Siladi. Dar la aceasta mă învoesc numai câtă vreme va ține [și] el pace cu voi; atâta și eu. Și Dumnezeu să vă bucure. Scris-am în Rucăr, luna lui Dechemvrie 1.

1330
65 Tom

е necesar futuri p. 70
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

Monogram; pecete rotundă (c. 3 cm. în diam.), cu legenda în litere mărunte:
 * ІСО БЛАДЪ БОГОБДІА [И ГНЬ БЪСЄ]И ЗЕМАН ЗІТРСОВАЯХІНСКОИ;
adresa lipsește.—Arh. No. 193; Mil. No. 49 (atribuită greșit lui Vlad Dracul).

c. 1458—1459, când Țepeș se bucura de sprijinul și încrederea lui Mihail Szi-lágyi, căruia Sașii se plânseseră de prădăciunile domnului român. Guvernatorul Ungariei le răspunde din Buda (la 6 Martie 1458) să caute a trăi în bună pace cu el. Engel, *Geschichte der Walachey*, p. 174; Iorga, *Convorbiri Literare*, an. XXXV, p. 150 și urm.; *Conduratu*, l. c., p. 83, nota 2.

LXXII.

† Іу Бладъ воевода и господинъ, пишеть господство ми хрети-
 зма доврѣнамъ прѣтелемъ господства ми, пръгаремъ Брашевскимъ,
 и тѣзи ви давамъ знати, како сѣ вѣззи наши людіе Димитръ
 та сѣ вѣли кѣпни и кѣкои вѣла, и вѣ[а]о ест по мирѣ; вы не
 сте хтели да оу вѣставите да изнесѣ село вѣла, нѣ имъ га сте
 звали. Того ради ви просимъ: наї имъ вратете вѣла, наї имъ дайте
 дскатї имъ; едно отъ нихъ да имъ сѣ вратитъ, понеже оу сѣ парѣсѣ
 не можемо вѣставитъ. И богу ви весели. Пис. дек. ѿ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea heretisire bunilor
 prieteni ai domniei mele, pârgarilor Brașoveni, și iată vă dau de
 știre că acest om al nostru Dimitru ¹⁾ a fost cumpărat niște oțel,
 și l-a cumpărat în bună pace ²⁾; dar voi n'ați vrut să-l lăsați să
 aducă încoace oțelul, ci i l-ați luat. Deaceea vă rog: sau să-i dați
 îndărăt oțelul, sau să-i dați ducații; una din două să i se întoarcă,
 căci în pagubă nu putem să-l lăsăm. Și dumnezeu să vă bucure.
 Scris-am Dechemvrie în 8.

*Monogram; pecete rotundă, c. 3. 3 cm. în diam., neacoperită, cu legenda în
 litere foarte mărunte: [* ІСО БЛАДЪ БОГ[] БОД[] И ГН[] БЪ[] СЄ[] И ЗЕМАН[]
 ЗІТРСОВАЯХІНСКО[] И]; adresa: † пръгаремъ Брашевскимъ: pârgarilor Brașoveni.—
 Arh. No. 210.*

1456—1462.

LXXIII.

† Пишетъ господство ми вамешемъ отъ Рѣкер: тѣзи ви говорятъ
 господство ми, въ конъ часъ видите сие повелѣніе господства ми,
 на томъ часъ(к) единъ отъ васъ да вѣиде сѣ Брашовъ, та да дасте

¹⁾ Orig. вѣззи наши людіе Димитръ: acești oameni ai noștri Dimitru, adică Di-
 mitru și tovarășii lui.

²⁾ Tradus verbal «și era în pace».

знати Брашовѣном за сези глас, цю ми е дошел за работс Тър-
цем, да знайт не е ница за то. И хтел е да донде един от
них апокансар кз господство ми, а ми како е чол за сези глас,
а ми се е шпрѣка. Сега радї кто е хтел да донде, а ми да донде;
аце ми не хте донт кз господство ми, а тоузи вавеш, цю цие
отит с Брашов, пак да донде кз господство ми, да ми дава
знати; а сези чловѣккз, цю цие донетз снази книга, а вие да га
вставете да отиде дома си. Аце ми хте донт тоузи апокансар
кз господство ми, и да донде с того и тоузи вавеш, цю цие
отит с Брашов. Ино да и'кет.

Scrie domnia mea vameșilor din Rucăr și vă grăește domnia
mea: în ceasul în care veți vedea această poruncă a domniei mele,
în acelaș ceas unul din voi să plece la Brașov și să dea de știre
Brașovenilor despre vestea ce mi-a venit de lucrul Turcilor, ca să
știe că nu e nimic adevărat. Și voea unul din ei să vie în solie la
domnia mea, dar îndată ce a aflat de vestea aceea, el s'a oprit. Deci,
cel ce voea să vie, să vie; iar dacă nu vrea să vie la domnia
mea, atunci vameșul ce se va duce la Brașov să se întoarcă la
domnia mea, să-mi dea de știre. Iar pe omul ce va aduce această
carte voi să-l lăsați să se ducă la casa lui. Și dacă solul acela va
vrea să vie la domnia mea, să vie cu el și vameșul ce se va duce
la Brașov. Altfel să nu fie.

*Monogram; pecete rotundă, c. 3. 3 cm. în diam., cu legenda: [✱ ІСВ БЛІА]ДѢ
КЪІКЪДЯ [И ГИЪ КЪС]ЕН ЗЕМАН ШГРОВАЛХІІ[СК]ІІ; adresa: † ва-
мешем от Рѣтер: vameșilor dela Rucăr. — Arh. No. 175.*

1456—1462. — Poate dinaintea expediției turcești dela 1462.

LXXIV.

† Кз Христа кога владѣлрши и христѣлюбѣви Іо Плад
воевода вожеа милостїа и господинь взесн земан ШГРОВАЛ-
ХІНСКОИ, ДАВАТ господство ми сїе повелѣнне господства ми
прѣпочетаним и вѣрним и добрим приателем господства ми,
сѣдцс и вї прзгарем и дрѣзем вкѣкм гражданим от велнкн
град Брашовс, и взесм момм добрим приателем от вкѣккн
земан Брѣсе, велнцѣкм же и малнм: пак да им ест по старымс
законс, какв ест било и оу прзвни дннн, еше же от велнкн
Мирча воевода даже и до дннн родителѣк господства [ми]

великаго Блуд(а) воевода, и по том и оу дьни господства ми. Тазн ест описал господство ми и wt сзга напр'ѣд бити на твм старом законѣ, како помного wt сзга напр'ѣд скала цю ест вил да не бждет ни оу едном л'кет'к по земан господства [ми], нѣ да ест свободен взек'ки члов'кк и волен тржговати, и ксповати и продавати, без скала. И пак за работ'с везек'с (sic) еше ест вставил господство ми яко да сѣ словидни да кспшет по взек'х тржгове'х и по взек' хора и на взеком л'кет'к по земан господства ми, како ест вил и пр'кжде старн закон и ест вил и оу дьни господства ми, такои да ест и wt сзга напр'ѣд, до живота господства ми, како да кспчсет словидно wt взек'х цю на вѣдет тр'к'к и вол'к. Я пак за валам си, како ест вил старн закон и оу дьни господства ми пр'кжде, тазн да ест и сзга, и пак и wt сзга напр'ѣд, наи по тржгове'х с земан господства ми, наи под плаински'х валам: да платит прака вала, како сѣ платил и пржво, и пак и оу дьни господства ми; а повкше ни'хто да на не см'шет дигнсти валам, наи банговати, ни пржкалак вараши, ни дворни'цн, ни валеши wt вараши, ни валеши цю сѣ под плаински'х валам, ни по дшав'с, ни ни'к ни'хто wt правителе'х наи wt сд'гах господство (sic) ми; понеже варе кто на хоче разорити старн закон та нх тет szети повни(е) wt том, цю ест писано оу кнн'с'к'с (sic) господства ми, този члов'ккк велико зло и врг'ю налат пр'ятн wt господства ми. Но не цет бити, по врнзмо господства ми. Пис. вх. 3 ден'к, оу велики град Брашов, к л'кто р'сцие, темелна д.

Întru Hristos dumnezeu credinciosul și de Hristos iubitorul Io Vlad voevod și din mila lui dumnezeu domn a toată țara Ungrovlahiei, dă domnia mea această poruncă a domniei mele prea cinstiților și credincioșilor și bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pârgari și tuturor celorlalți cetățeni din marea cetate a Brașovului, și tuturor prietenilor mei celor buni din toată țara Bârsei, mari și mici: ca să le fie lor după vechiul așezământ, cum a fost și în zilele de mai înainte, încă din vremea marelui Mircea voevod și până în zilele părintelui domniei mele, ale marelui Vlad voevod, și apoi și în zilele domniei mele. Tot așa a poruncit domnia mea să fie și deaci înainte după acel vechiu așezământ: ca de-acum înainte scala ce a fost să nu mai fie nicăiri în țara domniei mele, ci să fie slobod și volnic fiece om să facă ne-

goș, și să cumpere și să vânză, fără scală. Și iarăși, și de lucrul cerii, am îngăduit domnia mea ca să fie slobozi să cumpere în toate târgurile și prin toate ținuturile și în toate locurile din țara domniei mele, cum a fost și mai nainte așezământul cel vechiu și cum a fost și în zilele domniei mele, tot așa să fie și de-acum înainte, cât voi fi în viață domnia mea, ca să cumpere slobozi din toate câte le va fi de trebuință și vor pofti. Și iarăși, cu privire la vama lor, cum a fost așezământul cel vechiu și [cum a fost] în zilele domniei mele de mai nainte, tot așa să fie și acum și de-acum înainte, fie prin târgurile din țara domniei mele, fie sub vămile de plaiuri: să plătească vamă dreaptă, cum au plătit dela început și în zilele domniei mele, iar vămi mai mari nimenea să nu îndrăznească a le pune, sau a-i băntui, nici pârcalabii de orașe, nici vornicii, nici vameșii dela orașe, nici vameșii ce sânt la vămile plaiurilor, nici la Dunăre, nici altcineva dintre diregătorii sau slugile domniei mele. Căci oricine ar voi să le strice așezământul cel vechiu și ar voi să le ia mai mult decât ce este scris în această carte a domniei mele, acela mare rău și urgie va avea să primească dela domnia mea. Altfel n'are să fie, după porunca domniei mele. Scris-am Octomvrie în 7, în marea cetate a Brașovului, la anul 6985 (= 1476), temelia a 4-a.

Monogram; pecete rotundă, atârnată, c. 3 cm. în diam., sămănând foarte mult cu cea dela No. arh. 162, dar cu legenda: S. IOANNI VLAD VAYVODA ET DOMINUS [TRANSALPINUS?], necloră, ca și celelalte legende latine de pe pecetele lui Tepeș, dar probabilă, având c. 38--40 de litere. — Pergamentul No. 773. —

LXXV.

† Иу Владъ воевода и господинъ, пишеть господство мѹ вк-
рѹнѹм и добрымъ, сладкимъ и почетанымъ прѹнѹтѹлемъ господства мѹ,
сѹдѹмъ и прѹгаремъ въ Брашовъ. Тѹзи въ давамъ знати како на-
шега вражманша Лѹюта развалѹхмо, и пок'рѹгахъ естъ с' Тѹрѹцѹхъ. Того
радѹи въ естъ слободѹна богъ нѹст. Дондѹйте ехъ х'а'кѹкѹ и ехъ вѹспѹю,
да се храните, ере естъ зчинѹна богъ да с[м]зъ сѹга една зема'кѹ.
И вѹре цю въ рече сѹсѹга господства мѹ жѹпанъ Рѹжѹнѹдѹса, а въ
да го вк'рѹсете, ере сѹжтъ истинни рѹкчи господства мѹ. Ино н'кетъ.
Иис. поемъ. ѿ день, с' Торговѹши(и).

Io Vlad, vovod și domn. Scrie domnia mea credincioșilor și bunilor, dulcilor și cinstiților prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov. Iată vă dau de știre că am răsturnat pe vrăj-

mașul nostru Laiotă, și a fugit la Turci. Deci v'a slobozit dumnezeu calea. Veniți cu pâine și cu marfă, și vă hrăniți, căci a făcut dumnezeu să fim acum o singură țară. Și orice vă va spune sluga domniei mele jupân Rătundul, să-l credeți, căci sânt adevăratele cuvinte ale domniei mele. Altfel nu este. Scris-am Noemvrie în 8, la Târgoviște.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., acoperită, cu legenda ilisibilă; adresa: † прїатеѣмъ господства мн, жсѣдцѣ и прѣгаремъ въ Брашовъ: prietenilor domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 145.

1476. — Cf. scrisoarea lui Ștefan Báthory din 11 Noemvrie 1476, care spune aproape acelaș lucru (Bogdan, Vlad Țepeș, p. 35.) La 16 Noemvrie Țepeș cerește Bucureștii (Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 208).

10
LXXVI. *a*

† Io Влад воевода и господинъ взехъ земли оугроулахїнскон, пишеть господство мн добрымъ и сладкимъ прїатеѣмъ господства мн, сѣдцѣ и прѣгаремъ и вземъ мѡн[м] прїатеѣмъ въ Брашовъ и въ Брѣса: тѣзи въ даватъ господство мн знати како мн с(ѣ) езе водемъ вожи (sic) покоснила ева влашка земля и взехъ колѣси, и слободна въ ест вогъ по сѣде пствова, и по Пска и по Прахова и по Телѣжин и по Бѣз[ѣ]. Того радї ходите съга слободни по кѣде въ ест драго, да се храните. И вогъ въ веселит.

Io Vlad, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea bunilor și dulcilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor și tuturor prietenilor mei din Brașov și din Bârsa: iată vă dă de știre domnia mea cumcă, cu voea lui dumnezeu, mi s'a închinat toată Țara Românească și toți boerii; și v'a slobozit dumnezeu pretutindeni drumurile, și pela Rucăr și pe Prahova și pe Teleajin și pe Buzău. Deci umblați acum slobozi pe unde vă place și hrăniți-vă. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3.3 cm. în diam., cu legendă latină foarte ștearsă; adresa: † добрымъ и сладкимъ прїатеѣмъ господства мн, сѣдцѣ и прѣгаремъ въ Брашовъ: bunilor și dulcilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din cetatea Brașovului. — Arh. No. 172.

1476, Noemvrie—Dechemvrie. — Scrisoarea samănă cu privilegiul din 7 Octomvrie 1476 (No. LXXIV).

LXXVII.

† Милостію кожїею Іо Вллад вошвода и господинь, пишет господство ми много здравіе добрим и прїятелем и братїям господства ми, сждѣс и вкзем псргарам ѡт Брашув. И по сем ки давам с знанїе, ере хоцет юнаци да дондет кз господство ми ѡт тамо, да ми сажит. И господство ми сзга немам дѣкати, да ми плати жодз; анс варе кто хоцет да дондет кз господство ми, варе ест Брнн, варе е Сакшн, варе ест Блах, варе есди кто цет вит, та мс ест волк да сажит господствс ми, а ки га псчите кз господствс ми, и сз вашс книгс да дондет кз господство ми, да ми сажит. И господство ми га нем милостат и хранит, яко и сасге господства ми. И жодз немам да ми дам. И книгс господства ми да ю држките с вас, та нам посочите юнакам. Тако ки молам, яко мовам братїям, счините ми таа сажкес. И богь ки веселит.

Cu mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni și frați ai domniei mele, județului și tuturor pârgarilor din Brașov. Și după aceasta vă dau de știre că vor să vie voinici de acolo la domnia mea, să-mi slujască. Dar domnia mea acum n'am ducați, ca să le plătesc leafă; însă oricine ar vrea să vie la domnia mea, fie că va fi Ungur, fie Săcuiu, fie Român, sau orice ar fi, dacă voește să-mi slujască domniei mele, voi să-l trimeteți la domnia mea, și să vie la domnia mea cu cartea voastră, ca să-mi slujască. Iar domnia mea îl voiu milui și-l voiu hrăni, ca și pe slugile domniei mele. Însă leafă n'am de unde să le dau. Și cartea domniei mele s'o țineți la voi și s'o arătați voinicilor. Astfel vă rog, ca pe niște frați ai mei, faceți-mi această slujbă. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă (3 cm. în diam.), acoperită, cu legenda: + [IOAN W]LAD WAYVODA ET DOMINUS [TRANSALPINUS?]; adresa: † добрим прїятелем и братїям господства ми, сждѣс и вкзем псргарам ѡт Брашув; *bunilor prieteni și frați ai domniei mele, județului și tuturor pârgarilor din Brașov.* — Arh. No. 159; Mil. No. 71.

1476—1477, din a doua domnie a lui Vlad Țepeș. Conduratu, I. c., p. 95, nota 1, o punc, cu mai puțină probabilitate, la 1462.

Dan pretendentul.

(1459—1460).

LXXVIII.

† [От] Іули Данъ воевода, сына Дана великаго воеводина и ѿт
 господъ Дана воевода; много здравіе и поклоненіе, пріятельмъ
 нашимъ Брашовскимъ, шолтзоу и кзекамъ прогаремъ Брашов-
 скымъ. Бже ради, просіаю ви да вы научи бже, взспомните
 службу Дана воеводина, нашего родителя и господина, бже съ
 служакъ Христіаномъ. Да научи вас бже, да ни поможете съ
 келчигомъ нинк, въ наше всецѣльное вѣрѣ, ѿни хощемо пакы
 послати наши люди до кесарѣ крак, да не имамо келчигъ.
 Аже ни можете помогати, мы такожде щемъ службни вашимъ
 милости, аже имамъ бже поможетъ. И да вы имамо великаа
 милость.

МЛ 1176 :

Dela Ion Dan-voevod, fiul lui Dan marcului voevod, și dela
 doamna lui Dan voevod, multă sănătate și închinăciune prietenilor
 noștri Brașovenilor, șoltzului și tuturor pârgarilor Brașoveni. Iată
 vă rugăm, și dumnezeu să vă povățuească, să vă aduceți aminte
 de slujba ce a făcut Dan voevod, părintele și domnul nostru, cre-
 știnilor. Și dumnezeu să vă povățuească să ne ajutați cu ceva bani
 de cheltueală ¹⁾ acum, în vremea asta de sărăcie, căci vrem să tri-
 metem iarăși oamenii noștri la chesarul-craiu, dar n'avem de unde
 cheltui. Dacă puteți să ne ajutați, vom sluji și noi domniilor voastre,
 dacă ne va ajuta dumnezeu, și vă vom arăta mare dragoste.

Monogramul lipsește; pecete rotundă, c. 2 cm. în diam., pierdută; pare a
 fi fost deosebită de cea dela NNo. 8 și 11; adresa: † нашимъ пріятельмъ, сждцемъ
 и прогаремъ ѿт Брашова; prietenilor noștri, judeților și pârgarilor din Bra-
 șov. — Arh. No. 12; Mil. No. 53. VII, p. 104

1459, Fevr. 17—1460, Martie 2.—Chesarul-craiu din scrisoarea lui Dan este
 împăratul Frideric al III-lea, ales la 17 Fevr. 1459 rege al Ungariei și considerat
 deci de Dan ca rege până ce Matei Corvin și-a ocupat tronul, la 2 Martie 1460.
 V. Onciul, Convorb. Liter. XXXVII, p. 229, nota 1; Iorga, Ștefan cel Mare, p.
 76.—Dan, care se refugiasc în Transilvania prin Mai—Iunie 1456, de frica lui Țe-

¹⁾ Orig. съ келчигомъ; келчигъ = ung. költség cheltueală, în textele vechi ro-
 mânești chelciug.

peș, umbla să-l răstoarne pe acesta încă din primul an de domnie. La 17 Decembrie 1456 Ladislau Hunyadi, comitele de Bistrița și «capitaneus generalis» al regatului, scriea din Kecskemét Brașovenilor că regele a trimes pe «Daan» să alunge din scaun pe Drakula, care i se arătase «necredincios», și-i ruga să-l ajute în întreprinderea lui (copie la Acad. Rom.). Brașovenii l-au și ajutat, precum se vede din scrisoarea lui dela 2 Martie 1460, publicată, după copia Acad. Rom., de N. Iorga în Convorb. Liter. XXXV, p. 149—150, 158—159.

*Acti splinient stemmenty mel-
Li. Inf. v. fi. celchovr-*

LXXIX.

† Іу Дан воивода, господи́нь всен земле Сгровлахи́ско. Но ме¹
пѣсти Матеашъ крал и дондохъ с Брѣсе земле, и донде сѣднѣ²
и прѣгарнѣ вт Брашовъ и людне старнѣ вт земле Брѣсе, що сѣ³
плакали и срѣце вт вѣрѣн да сѣ плакали намы, како е сѣшина⁴
Драксае, нашъ вѣрѣжжамаш, како он не дождаа вѣрѣ сѣзъ гос-⁵
подина нашѣго крала¹), шнѣ се прѣдала Тѣрѣцем. Тѣзи работа⁶
сѣшина истина нашѣнѣ вт драксае. Сви кѣнѣци вт Брашова⁷
вт земле Брѣсе, да сѣ пошан сѣ мнѣ на влашкѣ землѣ, ти лѣдне⁸
схватиа онѣ сви; вт тѣх людне сѣла добитокѣ; и сѣ добиткомѣ⁹
тѣх людне не може с(е) наситити, и тѣзи людне схватиа та их¹⁰
поставнѣ на ражнѣ, ма. Не ви мѣ доста сѣзъ ти людне, нѣ се и¹¹
виѣ чемерна, да е набрѣа трѣта дѣце вт Брашова и вт земле¹²
Брѣскѣ, що сѣ впа(н) сѣ Трѣговиѣне и по све трѣгове по влашкѣ¹³
земле, ано нѣхъ сѣвѣра, едни поставнѣ на ражнѣ, а дрѣги сѣ вгнѣ.¹⁴
И свѣн людне, що сѣ впа(н) втѣ Брашовѣ, а шнѣ е вѣла скра-¹⁵
дом. И дондохѣ прѣгарнѣ вт Брашовѣ да ми казашѣ вт тѣ¹⁶
людне, ча иматѣ добитокѣ сѣ Брашовѣ кѣнѣци втѣ влашкѣ¹⁷
земле, а прѣгарнѣ запрѣхѣ ти добитокѣ, та ме сѣ мола(н) мене, да имѣ¹⁸
давамѣ наѣкѣ. Я кѣга е чѣсак и разѣмеа господетѣс (sic) ми, а сѣмѣ¹⁹
добрѣ кѣзѣкаа (sic) сѣзъ молами болѣри, и а сѣмѣ рекѣа моѣ рѣч²⁰
прѣгарем, да сѣзиматѣ ти добитокѣ, да сѣ платѣтѣ добитокѣ лю-²¹
дем и мрѣтѣвнѣм, а ти добитокѣ да се не платитѣ никѣга втѣ²²
влашкѣ землѣ. Кѣнѣс, що е кѣнѣцем вт влашкѣ землѣ, да се²³
не плати никѣга втѣ Брашова. Инѣ. априла е дѣнк.²⁴

† Іу Данъ воевода, младостѣа вождѣа господи́нь.

Io Dan voevod, domn a toată țara Ungrovlahiei. [Să se știe] că
m'ă trimes craiul Mateas și am venit în țara Bârsei, și venit-au ju-²⁵
detul și pârgarii din Brașov și oamenii bătrâni din țara Bârsei, care

1) Orig. грѣ на нашѣго крала.

2) (да се тѣзи работѣ вѣтрѣни?)

s'au plâns, cu inima însângerată ni s'au plâns de cele ce a făcut
 Drăculea, vrăjmasul nostru, cum el n'a ținut credință stăpânului
 nostru craiului [și] s'a dat Turcilor. Acest lucru l-a făcut, cu ade-
 vărat învățat de dracul ¹⁾. Și pe toți neguțătorii din Brașov, din țara
 Bârsei, câți s-au fost dus cu pace în Țara Românească, pe acci
 oameni pe toți i-a prins și le-a luat avutul; dar nu s'a putut sătura
 numai cu avutul acelor oameni, ci i-a prins pe acci oameni și i-a
 tras în țapă, [pe] 41 [de inși]. Nu i-a fost destul cu acci oameni, ci
 s'a îndrăcit și [mai tare și-a adunat 300 de băeți din Brașov și din
 țara Bârsei, cari se aflau la Târgoviște și prin toate târgurile din Țara
 Românească; pe aceștia deci i-a adunat și pe unii i-a pus în țapă,
 iar pe alții pe foc. Și pe oamenii săi ²⁾ ce erau din Brașov, el i-a
 chemat pe ascuns [la sine]. Și ^{venit} venit pângarii din Brașov și mi-au
 spus despre partea acelor oameni că neguțătorii din Țara Româ-
 nească au avere la Brașov, iar pângarii le-au oprit averea și m'au rugat
 pe mine să le dau povață. Și când am auzit și am înțeles domnia
 mea, am chibzuit bine cu boerii mei și mi-am spus cuvântul meu
 pângarilor: să ridice acea avere și să-și plătească avutul oamenilor și
al celor morți, iar averea aceea să nu se plătească nici odată din Țara
 Românească. Marfa, care este a neguțătorilor din Țara Românească,
 să nu se plătească nici odată din Brașov. Scris-am Aprilie în 5.

Io Dan voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă, c. 2.8 cm. în diam., aplicată înlăuntrul scrisorii, cu le-
 genda: * ПЕЧАТЬ ІО ДАНА КНЯЗЯ КОВАЛЯ ГИНА; în josul documentului, la stânga,
 cu aceeaș cerneală: † І П ІАА = І П[анз] ІаАА[к], și scrise Toldea (cf. scrisoa-
 rea următoare); adresa lipsește. — Arh. No. 11; Mil. No. 52.

1459.—Vezi nota dela No. următor.

LXXX.

† Іо Данъ князь, фортѣшъ и господаринъ вкзеи землѣ • Стрѣла-
 хіско, пише господаревъ (sic) ми любовное поклонение, и приносима
 чина и вкземлю [зна христіанства до лица землн ждѣнъ отъ Брашк
 и прѣгарѣа, тако мона родителемъ и довернаи пріателемъ. Да видѣте
 ути ме пшетна краля • и ери ѡбади, и далъ ми е господаринъ • ми
 краля землѣ Арде[а]скомъ и Брѣса и Сакшн, да идѣтъ с мене, да

¹⁾ Un joc de cuvinte.

²⁾ Orig. ери люди; la Miletic ери люде, cecace schimbă înțelesul.

eu s¹ъзвемеъ земяс. Мога и проша господство ви ¹⁾, да ми сте родитеа и прѣатеа. И знаете ви добре, како ви е била мое родитеа. Дан воевода добръ, а мене, яко ми поможе богъ, а ви чс кнзи и подовръ. Проша господство ви, да ви нащиг богъ да ме поможете от цю имате прѣаекъ, нан оръжнем, нан оштиня, че ми е глаота нага. И цю знаете от Драксае, а ви ми кажете. И богъ да смножитъ л'кт[а] господство (sic) ви.

Io Dan voevod, prinț ²⁾ și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea închinăciune cu dragoste și aduce cinstite și pline de dragoste heretisiri, până la pământ județului din Brașov și pârgarilor, ca unor părinți și buni prieteni ai mei. Să știți că m'a trimis craiul și toți nemeșii ³⁾ și mi-a dat stăpânul meu craiul țara Ardealului și Bârșa și Săcuimea, ca să meargă cu mine, să-mi dobândesc țara. Mă rog și cer dela domnia voastră, să-mi fiți părinți și prieteni. Știți bine cât de bun a fost cu voi tatăl meu Dan voevodul; eu, dacă-mi va ajuta dumnezeu, am să fiu și mai bun cu voi. Mă rog de domnia voastră, dumnezeu să vă povățuească, să mă ajutați cu ce veți avea prilej, fie cu arme, fie cu haine, căci gloata mi-e goală. Și ce știți despre Drăculea, să-mi spuneți. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Monogram; pecete rotundă, c. 2. 8 cm. în diam., acoperită, cu legenda: * ПЕЧАТЬ ІО ДАНА ВОЕВОДА ГИИ; pe bucățica de hârtie ce acopere pecetea e scrisъ ФАЪ (= ФАЪ) ІУАД = a scrisъ Iold(ea); ea poate să fie însă destilpită dela scrisoarea No. 11, care într'adevăr e scrisă de Ioldea; adresa: † Жсденс и прагарем от Брашов; județului și pârgarilor din Brașov. Ca scriere bucată aceasta se deosebește cu totul de NNo. 11 și 12: ea arată aceeaș școală caligrafică cu scrisoarea lui Mailat din Făgăraș, No. arh. 193. — Arh. No. 8; Mil. No. 51.

1460.—Dan, autorul scrisorilor de sub NNo. arh. 8, 11 și 12, pare a fi fost fiul lui Dan II, deci fratele lui Vladislav II, celui care domnește până la 1456. El trăia pela 1459—60 în țara Bârsei (pela Brașov și Feldioară), unde se refugiase dela 1456. Cf. Conduratu, I. c., p. 82, nota 2; Iorga, Ștefan-cel Mare, p. 62.

D-l Onciul crede că acest Dan e fiul lui Dan III (numit și Danciul), care ar fi domnit în Țara Românească dela 1446 (recte 1447)—1448 sau 1451 (Convorb. Liter. XXXVII, p. 229). Dela acest Dan III nu s'a păstrat însă nici o urmă de domnie în Țara Românească, și e greu de admis ca despre el să fi putut zice fiul său că «a slujit creștinilor». Atributul «tânăr» pe care narațiunea rusească des-

1) Orig. гѣство ви.

2) Orig. фѣрш, germ. Fürst; diacul a vrut poate să scrie фшрте sau фшрта.

3) Orig. ждан, din ung. *jobbágy*, slujitor «ministerialis, liberus».

pre Vlad Țepeș îl dă pretendentului Dan dela 1459—60, nu este o piedecă serioasă pentru ipoteza că el era fiul lui Dan II: la 1460 putea să aibă 35—40 de ani. Cf. și N. Iorga, Studii și documente III, p. xxviii—xxx.

Scrisoarea de sub No. arh. 12 e scrisă curând după proclamarea lui Frideric al III-lea ca rege al Ungariei (prin Fevruarie — Martie 1459); cele de sub NNo. 11 și 8 la 1459 (Aprilie 5) și 1460 (începutul anului), după ce Matei Corvin impuțenicise pe Dan să pornească contra lui Vlad Țepeș, care după moartea lui Ioan Hunyadi (11 Aug. 1456) începuse să se dea de partea Turcilor. Cf. cu No. 11 scrisoarea latinească a lui Dan către Brașoveni, dată din Feldioară la 3 Aprilie 1459 și aproape cu acelaș cuprins (Conduratu, I. c., p. 80—81).

În Transilvania se aflau pe atunci doi rivali ai lui Vlad Țepeș: Dan pela Brașov, Vlad Călugărul pela Sibiu (Amlaș); acesta din urmă e pomenit mai întâiu la 1457 într'o scrisoare a lui Țepeș, care-l numește: «sacerdos Wolachorum» (copie la Acad. Rom.; extras la Hasdeu, Columna lui Traian 1874, p. 126, și Conduratu, I. c., p. 79—80; cf. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 12). Prezența lor printre Sașii din Transilvania și refuzul acestora de a-i extrada, explică în mare parte cruzimile neomenoase săvârșite de Vlad Țepeș față de Sașii prinși în Țara Românească și devastările făcute de el pe teritoriile lor, prin a doua jumătate a anului 1460.

Printro scrisoare latină din 4 Iunie 1460 («ex castro fluvii Dombavicha»), Țepeș cerea Brașovenilor să predea sftnicului său intim Woyko Dobricha (Dobriță) pe «pribegi», iar în cazul când aceștia nu ar voi să se întoarcă cu el, să-i alunge din oraș în fața lui Dobrița, precum îi făgăduiseră prin omul său «Cristyan» (pârcalabul «Kerstgion» cel dela 1476).

Scrisoarea latină a lui Dan către Brașoveni din 2 Martie 1460 (Convorb. Liter. XXXV, p. 149—150 și 158—159) aruncă o lumină mai deplină asupra faptelor de care ne vorbește No. arh. 11; într'insa sânt citați toți boerii pribegi ai lui Dan. — Asupra anilor 1456—60 și asupra tragicei sorți a lui Dan, care năvălind prin Aprilie 1460 în Țara Românească a căzut în mâinile lui Țepeș, v. studiul d-lui Iorga «Lucruri nouă despre Vlad Țepeș», I. c. din Convorb. Liter., și Conduratu, p. 85—86.

Radu III cel Frumos.

(August 1462—începutul lui 1474).

LXXXI.

† Іво Радсаз вонвода и господинъ, пишеть господство ми много здравіе пріателем господства ми, пръгароу ѿ Брашев, и такози ви говорим господство ми, како есѣ ТШН дошан междѣ вами тизи волѣри господства ми Миханати Станзи Мирча и Стонка и Миззѣ. Сего радѣ ви говорим господство ми: варе кон ѿт нихъ цетъ хтетѣ да доидетъ къ господство ми, а вие да ихъ

вѣстакѣтѣ мирни ехъ наменѣемъ-чи и ехъ довитиомъ-чи ехъ свехъ, да
 ихъ ослободите, да доидѣтъ къ господству ми, и никомѣс нищо
 да имъ се не. СЗМЕТ ми влакно, понеже ви просимъ како мои
 прѣатели. И кои не цѣхъ хтѣтъ да доидѣтъ, а вие да ихъ схватите
 да ихъ псѣтите къ господству ми ехъ срѣ наменѣе, понеже естъ тазъ (и)
наменѣе господства ми, и вни есъ хитанинъ господства ми. Та ако
 сте прави прѣатели господства ми, а вие ино не счинѣте, исъ ми
 ихъ псѣтѣте къ господству ми ехъ сремъ наменѣемъ, понеже ми есъ
 хитанинъ, наменѣе естъ господство (sic) ми сре. И пакъ ако ми не счи-
ните како ви ишѣемъ, а вие да знаете, како само вие прѣатели до
сзга, а отъ сзга не иѣ внтъ междѣ нами прѣатеастро, кзга не
чините волю господства ми. И пакъ за женѣ Свирѣ логодѣта, како
васѣ иѣ естъ съ не довитѣ съ не (sic), вни естъ довитѣ власке
земле. Та како знаете потврѣдѣ, такои да е дрзжѣте, да ви не
стечетъ, исъ ехъ сремъ да стонтъ съ не, и нихъ нищо да и не
сзметъ, исъ сре да стонтъ. Ино не счинѣте. И вогъ ви весеаѣтъ.

† И РАДА КВЕРУДА, МИЛОСТІА КОЖІА ГОСПОДИНЬ.

Io Radul, voevod, și domn. Scrie domnia ^{mi} mea multă sănătate
 prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov. Și așa vă grăește
 domnia mea ^{cu} că au venit acolo printre voi acești boeri ai domniei mele:
 Mihail și Stan și Mircea și Stoica și Mânzea ¹⁾. Deci vă grăește dom-
 nia mea: oricare din ei ar voi să vie la domnia mea, voi să-i lă-
 sați în pace cu avutul lor cu tot, și să-i sloboziți să vie la dom-
 nia mea, și nimărui nimic să nu i se ia, nici măcar un fir de păr,
 căci vă rog ca pe niște prieteni ai mei. Iar cei ce nu vor voi să
 vie, să-i prindeți și să-i trimeteți la domnia mea cu tot avutul, căci
averea aceea este a domniei mele, iar ei îmi sânt necredincioși
 domniei mele. Si dacă [îmi] sântei adevărați prieteni [domniei
 mele, altfel [să] nu faceți, ci [să] mi-i trimeteți la domnia cu tot avu-
tul, fiindcă îmi sânt necredincioși, iar averea e toată a domniei
 mele. Iar dacă nu veți face, cum vă scriem, atunci să știți că
 v'am fost prieten până acuma, dar de-aci înainte prietenie nu va

¹⁾ Pe trei din aceștia îi găsim mai apoi pe lângă Radul: pe Stoica (Vintilov?)
 la 30 Mai și 28 Oct. 1464 (Arh. Stat.), pe Mircea comisul și pe Stan (strator-
 nicul) la 1467 (doc. din 15 Ian. 1467 în Arh. Stat.; Miletić, DR., p. 335). Un Stan
 (spătar) e citat ca martor în doc. lui Radul dela 28 Iulie 1472 (colecția doamnei
 A. Odobescu). Un alt Stan este logofătul prins de Ștefan cel Mare, împreună cu
 Mircea comisul, în lupta dela Soci, 7 Martie 1471. Cf. Iorga, Ștefan cel Mare, p. 131.

mai fi între noi, dacă nu faceți pe voea domniei mele. Și iarăși, pentru femeea lui Oprea logofătul, [să știți] că orice avere este la dinsa, aceea este averea Țării Românești; și acum că știți mai bine, s'o păziți așa ca să nu vă scape, și să rămâe tot ce are la ea, și nimenea nimic să nu-i ia, ci să-i rămâe tot. Altfel să nu faceți. Și dumnezeu să vă bucure.

Io Radul voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă, 3 $\frac{1}{2}$ cm. în diam., acoperită, cu legenda: ✱ ІСД РАДОУА НОБВОДА, ГИЪ ЗЕМЛИ [СГГР]ОВАЯХИИ; adresa: † приателемъ господства мн, прѣгаремъ въ Брашкѣ: prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 223.

c. 1462 — 1463. — Atribuiu această scrisoare lui Radu cel Frumos pe baza asemănării foarte mari în scriere și monogram cu NNo. 236, 245 și 292; pecetea este la toate rotundă și de aceeași mărime. Cuprinsul ei mă face s'o pun în primul sau al doilea an de domnie al lui Radu. La 15 Aug. 1462 el era recunoscut de Unguri (scrisoarea lui Albert, vicecomitele Săculilor, către Brașoveni; copie la Acad. Rom.); în anul următor el trimetea Ungurilor știri despre pregătirile turcești contra lor (scrisoare din 1463 a lui Pongrácz, voevodul Ardealului; copie la Acad. Rom.). — Oprea logofătul e un credincios al lui Vlad Țepeș; el fugise odată cu dînsul în Ardeal la 1462 și trăia încă pela 1476 la Brașov, împreună cu alți partizani ai lui Țepeș. «Basaraba senior» cere în acest an Brașovenilor, printr'o scrisoare dată «ex Novo Castro» (după Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 175 și nota 194; Gherghița; după Lăpădatu, l. c., p. 15, Dâmbovița) la 9 Mai și trimasă prin «egregius Zidradin [prob. Zinadin — Синадинъ; cf. No. arh. 470] socrus noster, cui fidem creditivam adhibere velitis», să alunge dela dînșii pe dușmanii săi «Opra logofeta, Woyko Thatuli» și alți «extraneos nostros»; cf. asupra lui Oprea No. arh. 69 (C), iar asupra lui Voico al Tatului Al. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 60.

LXXXII.

№ 74 & 75

† Іу Радоуахъ воєвода и господииз, ишлетъ господство мн много здравіе приателемъ господства мн, прѣгаремъ Брашкѣскимъ и тѣзи ви давалъ знати, како мн сте допѣстнии многоиши, како да ви оставиѣ да ходите да трѣжете словодно по земли господства мн. Того ради ви доврѣк знате, како ѣст довѣтъкъ моиѣ спракѣмъ оу васъ, флор. петнадесетъ хиляди, и петъ сто, та сте платили възъ дѣни Пладъ(а) воєводаѣ четири хиляди, а за дрѣгы се сте били съхатили да нѣ платите триши прѣкъ години; работа съсчини како съсчини, ви съ тѣмъ прѣкмажкосте. Того ради ви знате, ѡти ви беше далъ и господиизъ краљ да платите; ви говорите, ѡти ѣстъ съелъ краљъ тѣзи довѣтъкъ; мы смо истинномъ из-

Inscrip
P. 1000

№ 74 & 75

нашаи, wтн га краа н'кѣт сзѣл, а нс кѣ ѣт | просна краа да мс
 дасте дажас; кѣ сте даан добитѣк моим сиракѣм, а wт свои
 добитѣк не сте даан нию. Того ради братете добитѣк моим
 сиракѣм, да их не тегле тсрици, а господетко ми да ви осло-
 бодим да ходите по земан господетва ми, да трѣгсете где ви
 вѣдет волѣ; wтѣ азъ тѣзи добитѣк до мое скаржти не приел
 wставити. И ию ви изречет граматик господетва ми Костандин,
 да вѣршете, wтн сѣт рѣчи господетва ми, како вих сам говорил
 въ вам. И возъ ви весели. Инс. фѣр. ѡи.

Io Rađul, vovod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate
 prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașoveni, și iată vă dau de
 știre că ați trimes de multe ori la mine / să vă las să umblați slo-
 bozi și să faceți negoț prin țara domniei mele. Dar, voi știți bine că
 se află la voi bani de-ai săracilor mei, florini 15.000 și 500, și ați
 plătit în zilele lui Vlad vovod¹⁾ 4000, iar pentru ceilalți v'ati fost
 legat să-i plătiți într'un an și în trei rânduri. Lucrul s'a făcut cum
 s'a făcut, dar voi într'aceea ați amuțit. Știți însă că v'a fost dat și
 domnul craiul [bani] ca să plătiți. Voi ziceți că a luat craiul acei bani;
 noi am aflat însă cu adevărat că craiul nu i-a luat, ci v'a cerut
 craiul să-i dați dajdea; voi ați dat banii săracilor mei, iar din banii
 voștri n'ați dat nimica. Deci, să dați îndărăt banii săracilor mei, ca să
 nu-i asuprească Turcii, iar domnia mea vă voi lăsa să umblați prin
 țara domniei mele și să faceți negoț pe unde veți pofti; căci eu
 până la moarte^{me} voi lăsa acei bani. Și ce vă va spune grămăticul
 domniei mele Costandin, să credeți, că sânt vorbele domniei mele,
 ca și cum le-aș fi grăit [eu] insumi cătră voi. Și dumnezeu să vă
 bucure. Scris-am Fevruarie în 19.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: * [IG] РИДОУАЪ |
 БОГРОДИ, ГИЪ ЗЕМАН СЪТРОБАХИИ; adresa: † моим добримъ пріатедем, про-
 гарем Брашескым: bunilor mei prieteni, pârgarilor Brașoveni.—Arh. No. 292

1463—1470. — NNo. arh. 223, 236 și 292 sânt incontestabil de la acelaș domn;
 și pecetea și monogramul sânt aceleași, iar scrierea e la toate contimporană.

LXXXIII. (cartonul nr. 201-13. 91)

† Іу Радоуахъ вовода и господинъ вхсен земан оутривлахѣн-
 ском, пишет господетко ми мишо(в)здракіе добримъ ссѣкѣм и
 пріатедем господетва ми, прѣгарем Брашескым. И тѣзи ви давал

1) Prob. Țepeș.

знати, како кы велма добрк знате, откзга ме ест богъ донесла на
мою учини, кы от мене ни еднъ кривдъ не ете ималн. И нест
 никзга починало (sic) от нас ни една злоба, анс се ест пак почи-
нало от вас. Оти доходоу с тамо мои сираци и сз добитком
си; кы им взнимаєте добитък, та добивкаете вы, а мои сираци
вехс от парсвех, и не вехс колни сз добитком си. За то и азъ
очинихъ вашимъ людем. Того ради сзга донде от господина
краакъ, едни колкони, на име Пешчани Мухан, та стьканихмо
по речн господина краакъ; оти и азъ не хтех да изломим реч
господина краакъ, да ест закон како ест вна и пръко, да хде
мои сираци от вас свободно, и ваши от мое земле словидно,
где любе. И дакам вы вехи книгъ под мою печат, яко да кы
хде люде свободно по всен земли господства ми, да вхснхт
по любехт, дохги кснн, такмо да не вхснхт аници и ждери и
речи, оти този доходи от мои вхетар. Пак и кы ми данте
вашъ книгъ под печат варахис, како да ми хде люде свободно,
аце могъ трхговати от вас; аце ми не могът, вни да ес колни
да отидхт сз добитком си вз землю господина краакъ, где
любе, макар от Барадин. И аце си кто вставит тсзи добитък,
 макар да ест от мксанц, макар и помного, кзга дондет, да ест
колни да си взмет добитък, да чини с ним како зна; кы да
га не бантсете. И да ми донсете тсзи книгъ, от сзга за кѣ 25
дхнн. И богъ ви вееди. Пис. от град Кснсрех, мксанца мар. 5,
в акто, сцион, индиктхви г.

Io Radul, vevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie
 domnia mea multă sănătate bunilor vecini și prieteni ai domniei
 mele, pârgarilor din Brașov. Și iată vă dau de știre: cum știți
 foarte bine, decând m'a adus dumnezeu în țara mea de baștină, voi
 n'ați suterit dela mine nici o strămbătate, și nu s'a început nici
 odată nici o răutate dela noi, ci s'a început tot dela voi. Căci mer-
 geau acolo săracii mei și cu avutul lor: voi le luați avutul și căs-
 tigați voi, iar săracii mei rămâneau de pagubă, și nu erau slobozi
 cu avutul lor. Deaceea am făcut și eu [tot așa] oamenilor voștri.
 Dar a venit acum dela domnul craiul un boer anume Peșcjani Mi-
 hai 1) și ne-am învoit, după vorba domnului craiului; că nici eu nu

1) Pestenyi, Pestheny; soli regali cu acest nume găsim mai mulți la începutul sec. XVI în Transilvania. Vezi Socotelele Sibului și ale Brașovului.

voeam să calc vorba domnului craiului, ci [voeam] să rămâe obiceiul cum a fost și mai înainte: să umble săracii mei slobozi la voi și ai voștri tot slobozi ori unde în țara mea. Și vă dau această carte, sub pecetea mea, ca să umble oamenii voștri în bună voie prin toată țara domniei mele [și] să cumpere orice alte mărfuri ar poști, numai vulpi și jderi și râși să nu cumpere, căci acestea vin la visteria mea. Dați-mi dar și voi cartea voastră, sub pecetea orașului, ca să umble și oamenii mei slobozi, dacă pot să poarte negoț la voi; iar dacă nu pot, să fie slobozi a merge cu marfa lor în țara domnului craiului, ori unde, măcar până la Varadin. Și dacă cineva își va lăsa marfa acolo, fie că va sta o lună, fie și mai mult, la întoarcere să fie volnic a-și lua marfa și a face cu ea ce va ști; voi să nu-l bântuiți. Această carte să mi-o trimeteți de-acum în 25 de zile. Și Dumnezeu să vă bucure. Scris-am în cetatea București, luna lui Martie în 6, anul 6978 (= 1470), indictionul 3.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІСО РЯДОУАН ВОЕКОДЯ, ГНЬ ЗЕМАН СГГРОВЛЯХІИ; fără adresă. — Arh. No. 236; Mil. No. 80.

Din 1470 mai există o scrisoare latinească a lui Radu către Brașoveni; el se plânge, că deși a ținut pace cu dinșii decând e domn, ei vând totuși arme lui Ștefan (al Moldovei) și-i permit să-și fie «exploratores» printre dinșii, contra voinței regelui, care n'are pace nici cu Moldova, nici cu Ștefan: Buzău 28 Fevr. (copie la Acad. Rom.).

LXXXIV.

† Іу Радѡуаз воекода и господинь взехи земан оуггровлахійскон, пишеш господство ми прѣателем господства ми, прѣгаром Брашовскым и камешом, и тѣзи давал знати вашои милости, како тѣзи псѣтихъ сасгѣ господства ми Фрѣнка, да ми кспитъ въ цю трѣкѣтъ господствоу ми. За томъ просимъ вашъ милостъ да ми не съмете вашъ пища, въти е кспакъ господства ми. И вѣсели ви богъ.

Io Radul, vovod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele pârgarilor din Brașov și vameșilor, și iată vă dau de știre milostivirii voastre că am trimes pe sluga domniei mele, pe Frâncu, să-mi cumpere cele de trebuință domniei mele. Deaceea mă rog de milostivirea voastră să nu-i luați vamă de loc, căci e cumpărătura domniei mele. Și să vă bucure Dumnezeu.

Monogram; pecete rotundă (3. 3 cm. în diam.), din legenda căreia se cunoaște numai: [✠] П[Г] Р[А]СА; fe dosul hârtiei ce acopere pecetea e scris † Іw РадСаs конн., † Іw Радоуаs конноа, † Іw Радоуаз; adresa: † пріатеаа госнодетра ми, прызгароа Брашовс и ваешоа: prietenilor domniei mele, pârgarilor Braşovalui şi vameşilor.—Arh. No. 220.

c. 1462—1472, pe timpul bunelor relaţiuni ale lui Radu cel Frumos cu Braşovenii.—Frâncul poate să fie acelaş cu cel pomenit de Basaraba Laiotă în scrisoarea din Ian. 1474 (Arh. No. 64). După scriere, No. arh. 220 ar putea fi atribuit şi unui alt Radu, căci samănă şi cu No. 227 (dela Radu Praznaglava) şi în câtva şi cu No. 248 (dela Radu cel Mare).

Fig. Nr. 82.

LXXXV.

† Іw Радоуа коерода и госнодинь, пишет госнодетро ми много здравіе доврнми пріатеаа госнодетра ми, сѣдѣс и прызгареа wt Брашов, и тѣзи ви просим госнодетро ми како мои доврн пріатеаа: цю икет виа закон дрѣгов, wt кзда ест Брашов, не мои сѣините; ере азъ есмз кралева сасга и сасжим крали и с(ре)тои корѣне съе взекаши сасгами, ере ес взехи сасги краливи, колници приекѣсет wt ваашис земаи s госнодетро ми; того раді сзга ес дошли иккоех приекѣ s град госнодина ми кралк и ваеш госнодетро (sic), а ви нх сте wdрали и сзели(и) на сте кони, та нх сте дали пак шпет. Тонзи закон икет виа дрѣгов, макар да ви донесли све нманино ѿдрѣвс и кони мс ери. Тон ес пріекзи и сасгі госнодина ми кралк и мои, да хтет да сасжет за христинанех и за вас, а wt тѣрцех вѣжит, а ваие госнодетра (sic) цю нх кантѣте, икет закон; иs ви молим: враткте на ере до едно ваакно; ере ако не вратите, хочс жаловат Ирдка[s]колас коероде. И пак за шинз(и) кони, цю сте сзели, да нх давате за шпцех, а Аюта ест изка шпци, а кони ес оу вас, та ми нх вратите, ча се падат да ес s мене. И пак да знате, за шпои люді, цю ми ес оубили сасгс, еие чс жаловат; та ви било доврѣ, да ми се дават този людіе наи дшверскииs, ерѣ (sic) не чс ветавит. И цю ви речет сасгс (sic) госнодетра ми Драча, его вкрѣте, ере ес рѣчи госнодетра ми. Нио икет. И богъ ви везелит.

Io Radul, voevod şi domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, judeţului şi pârgarilor din Braşov, şi iată vă roagă domnia mea ca pe nişte buni prieteni ai mei: nu mai faceţi obiceiul ce n'a fost altă dată, decând este Braşovul. Căci

eu sânt sluga craiului și slujesc craiului și sfintei coroane cu toate slugile [mele], căci toți câți pribegesc din Țara Românească la domnia mea sânt slugi ale craiului. Deci au sosit acum niște pribegi la cetea domnului meu craiului și a domniei voastre, iar voi i-ați despoiat și le-ați luat caii, și i-ați dat apoi îndărăt; acest obicei n'ar fi fost altă dată, de-ar fi adus [cu ei] măcar toată averea lui Udriște și toți caii lui. Aceștia sânt pribegi și slugi ale domnului meu craiului și ale mele; ei voesc să slujască creștinilor și vouă, și fug de Turci, iar ca să-i bântuiți domniile voastre, nu este drept. Ci vă rog, întoarceți-le tot până la un fir de păr, căci dacă nu le veți întoarce, am să mă plâng voevodului Ardealului. Așișderea, pentru acei cai ce i-ați luat, ca să-i dați pentru oi, apoi oile le-a mâncat Laiotă, iar caii sânt la voi; dați-mi-i îndărăt, căci se cade ca ei să fie la mine. Și iarăși, să știți că am să mă plâng și de acei oameni ce mi-au omorît o slugă; și ar fi bine să mi se dea acei oameni, sau dușegubina, căci nu vreau să-i las. Și ce are să vă spună sluga domniei mele Dracea, să-l credeți, căci sânt vorbele domniei mele. Altfel nu este. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., stricată, se cunoaște numai: X. IGO. . XII[sau XIII?]; pare a fi fost identică cu cea dela No. 236; adresa lipsește. — Arh. No. 245.

1472.—Pun această scrisoare a lui Radu în 1472, deoarece în anul acesta pomeneste el de vrăjmașul său Laiotă și într'o scrisoare latinească către Brașoveni, în care își arată teama că Laiotă îi va năvăli în țară cu ajutorul lui Ștefan cel Mare (copie la Acad. Rom.), ceeace s'a și întâmplat în anul viitor. Laiotă cu boerul său Udriște petrecea în Transilvania încă de pela 1460, când el se oferea să apere Brașovul, cu 500—600 de oameni, contra lui Vlad Țepeș (v. scrisoarea lui și a lui Basaraba cel Tânăr din 21 Ian. [1460]; copie la Acad. Röm.).

Scrisoarea de sub No. arh. 245 se referă la un conflict între partizanii lui Radu și ai lui Laiotă, cei dintâi pribegiți pela Brașov, ceilalți pela Sighișoara și Făgăraș. Radu avea tot interesul să se dea față de Brașoveni, cari îl știau prieten al Turcilor, drept om credincios al regelui unguresc. Cf. Iorga, Studii și documente III, p. xxxv; Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 137—138 și notele 126—129.

LXXXVI.

† Іу Радоуаз воєвода и господинъ, пишетъ господство мн прѣателемъ господства мн, сѣдѣш и прѣгаремъ Брашєвскимъ, и тѣзи ки давамъ знати, како кзга ест тѣзи била сестра жєпана Драго-

мира дворника, на има жспаница Пърка, она ест поставила нѣ-
кон добитъкѣ тѣзи оу єднога чловѣка, на има Кивер Пасак. Того
ради, кзга ест вѣден с мое земле и ест за єдним моим волк-
риним, за жспаним Наном, та ви просим како добитъкѣ да е
са вратит, вти аще не вратите, азъ ню оу пѣрѣсѣ не щем
вставит. И богъ ви вѣсели.

Io Radul voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor dom-
niei mele, județului și pârgarilor Brașoveni, și iată vă dau de știre
că pe când era acolo sora jupânului Dragomir vornicul, anume ju-
pânița Preia, ea a lăsat niște avere acolo la un om cu numele
Chiver Paul; deci acum, fiind aci în țara mea și fiind măritată după
unul din boerii mei, după jupân Nan, vă rog să i se întoarcă averea,
căci dacă n'o veți întoarce, eu n'o voi lăsa pe ea în pagubă. Și
dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, de 3.3 cm în diam., din legendă se cunoaște:
✱ ІСВ... ОДЯ... ГОДМНІ; *adresa: † прѣтелем господства ми, сѣдцѣ и прѣга-
рѣм Брашевским: prietenilor domniei mele, județului și pârgarilor Brașoveni. —*
Arh. No. 219.

c. 1464 - 1472. — Dragomir vornicul e cunoscutul boer al lui Radu cel Fru-
mos (doc. din 30 Mai și 28 Oct. 1464), iar Nan este «vornicul mic» din doc.
dela 12 Iunie și 28 Iulie 1472 (жспан Нан, маан ворник: Iorga, Studii și doc.
VII, p. 21—22; colecția doamnei A. Odobescu) Chiver Paul este cel pomenit
în scrisoarea lui Vlad Țepeș dintre anii 1456—59 (Arh. No. 190 [LXIX]). Atât
hârtia, cât și caracterele scrierii și monogramul No. 219 sânt din sec. XV.

Basaraba II cel Bătrân sau Laiotă.

(Încep. lui 1474—Oct. 1476. Ian.—Noemb. 1477[sau încep. lui 1478]).

LXXXVII.

† Іу Басараб(а) конвода и господинь вхсен земан Бгровлахи-
скон, пишет господство ми много здравие моим добрим при-
телем и сѣсedom, прѣгаром Брашевским, и в сел давам с знаніе
вашоу милоусти: ию ми ете порѣчали по сѣге господства ми
по Фржинѣ и по вашѣга чловѣка по Фодор Паса, добре развѣмѣх
вашоу милоусти. Сего ради, вѣре како ви ест вѣл закон вт дрѣсѣх
господарѣх, с тои закон имам стоеати и господство ми, и еше

мислам СТЪРЪДНТИ, ако дасть БОГЪ; и пакѣ нѣмъ естъ КЪНЕЦЪ нѣмъ БЪДИ КОИ ЧЛОРЪКЪКЪ ВАШЪ, да ХОДИ СЛОБОДНО ПО ЗЕМЛИ ГОСПОДСТВА МИ КЪДЕ НАМЪ ЕСТЬ ДРАГО, да КЪНУСЕ, и макар да ви посла ЗЛАТЕНЪ КЪНЕЦЪ на глави ви, иже да ХОДИ СЛОБОДНО. И пакѣ мнѣ сте поръчани и за виши свѣждѣши цю се СЧИННИ СЪ ТОИ ВРЕМЕ, а за ТОИ цю естъ, цю се естъ СЧИННО, и мнѣ жо естъ, азъ не мамъ помѣнѣти никѣгда; ере есъ синоре едному члорѣкѣ СЪ ЕДИНЪ ХИЖЪ, та се свѣждат, и пак се СМИРЕТЪ та мамѣтЪ ДОВРЪЖИВОТЪ, тако и азъ мамъ дрѣжати кѣ вамъ ПРАВЪДЪ и ДОБРОДѣТЕЛЪ и МИРЪ до мѣои сѣмрѣнѣти, вѣре колѣко естъ више писано, на вѣрѣ и ДЪШЪ ГОСПОДСТВА МИ и на вѣрѣ и ДЪШЪ БОЛЪКОМЪ ГОСПОДСТВА МИ, велицима и маанѣма. Тако и ви кѣ господство ми дрѣжете ПРАВЪДЪ и ПРИИТЕЛСТВО и ПОМОЦИ УТЪ цю можете данте ми, та ми послайте юнаци само СЪ ПОМОЦИ, и данте намъ УРЪЖИВА, понеже ако дасть БОГЪ не цѣте имати СТРАХЪ УТЪ ТЪСРЦИ како до сѣга, нѣ цѣте бити инако РАБОТА; понеже сѣга естъ СЪ ГОСПОДСТВО МИ ПОКАИСАРА (sic) БРАТА МИ СТЕФЪНА ВОИВОДА, жѣпанъ БѣСАНЪ ЛОГОФЕТЪ, та га естъ послаа напредъ, а СТЕФЪНЪ ВОИВОДА идѣтъ сѣ възѣмѣи неговѣки конѣкѣ СЪ НАШЕГА ПОМОЦИ (sic); тако и ви стоите яко к намъ сѣ ПОМОЦИ УТЪ цю можете, да се бранимо УТЪ ТЪСРЦИ и УТЪ НАШИ ВРАЖМАШИ. И пакѣ ако мамѣте послаати кѣ господство ми иже некоега члорѣка сѣ ВАШИМИ РѣЧИ, а ви га пошлате да ДОИДЕ СЪ МИРЪ, и пак да УТИДЕ СЪ МИРЪ. И цю изречетъ кѣ вамъ сѣга ГОСПОДСТВА МИ ФРИЖЪ, и БЪШЪ, а ви да га вѣрѣте, ере есъ рѣчи ГОСПОДСТВА МИ ИСТИНИНИ. И БОГЪ ви вѣселѣтъ.

† Іу Касараба кивѣвѣда, мнѣстѣма БОЖИА ГОСПОДИНЪ.

Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni și vecini, pargarilor Brașoveni, și dau de știre domniei voastre că [din cele ce] mi-ați încredințat prin sluga domniei mele Frâncu și prin omul vostru Fodor Paul bine v'am înțeles pe domnia voastră; deci oricum v'a fost așezământul dela ceilalți domni, cu acest așezământ voi rămânea și domnia mea, ba gândesc să-l și întăresc, de va da dumnezeu; și orice neguțător sau orice om al vostru să umble slobod prin țara domniei mele și să târguească pe unde-i va plăcea; și dacă ar purta chiar coroană de aur pe cap, tot slobod să umble. Și mi-ați trimes apoi vorbă de cearta ce s'a făcut în vremea aceasta. Cât pentru asta, ce s'a făcut a trecut, eu n'am să po-

menesc nici odată; trăesc doar fiii aceluiași om într'o casă și se ceartă și iar se împacă și duc viață bună [între ei]; așa și eu am să vă păstrez dreptate și bunătate și pace până la moarte. Și tot ce e scris mai sus [e] pe credința și sufletul domniei mele și pe credința și sufletul boerilor domniei mele, mari și mici. Tot așa și voi să păstrați domniei mele dreptate și prietenie, și din ce puteți să-mi dați ajutor, și să-mi trimeteți aci voinici în ajutor și să le dați arme, că de va da dumnezeu, nu veți mai avea frică de Turci, ca până acuma, ci altfel are să fie lucrul. Căci se află acum la domnia mea solul fratelui meu Ștefan voevod, jupân Vulpaș logofătul; și l-a trimes înainte, iar Ștefan voevod vine cu toate oștile sale în ajutorul nostru. Așa să ne stați și voi în ajutor cu ce puteți, ca să ne apărăm de Turci și de vrăjmașii noștri. Și iarăși, dacă aveți să mai trimeteți pe cineva la domnia mea cu vorbele voastre, trimeteți-l; să vie în pace și să se întoarcă iarăși în pace. Și ce vă va spune sluga domniei mele Frâncu, și Bunea ¹⁾, să-l credeți, fiindcă sânt cuvintele adevărate ale domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Io Basaraba voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă de c. 3¹/₂ cm. în diam., cu legenda: ✱ ІСОНЬ [БЯ]СЯ[РБЯ] ВОЕВОДА МЛАСТ[НО БЖ]НЕСЮ (cf. pecetea dela No. 35, mai bine păstrată); fără adresă. — Arh. No. 64.

1474, Ian. — Scrisoarea este evident dela începutul domniei lui Laiotă, care, după ce ocupase tronul în Noemvrie 1473, e alungat în Dechemvrie de Radu și de Turci, vine însă pela începutul anului viitor și bate pe Radu, care moare probabil în luptă. V. Iorga, Studii și documente III, p. xxxvi; Ștefan cel Mare, p. 145—146 și nota 149. — Vulpaș logofătul ne e cunoscut din mai multe documente ale lui Ștefan cel Mare ca *diac*, *subcancelar* și *gramatic* (d. p. 1458, Aprilie 12: Melchisedec, Cronica Romanului I, p. 119; 1458, Martie 13: Arh. Brașov., pergam. No. 777; 1465, Dech. 8: Acad. Rom.; 1470, Aprilie 1: Arh. Stat., mst. Neamțului). La 1474 era deci logofăt mic; logofăt mare n'a ajuns nici odată.

LXXXVIII.

† Многостѣмъ вожіѡмъ Іѡвъ Басараба воевода и господинѣ вхсѣмъ земамъ Сѣрѡвлахѣнсконъ, пишѣтъ господѣство мнѣ много здравіѣ нашіѡмъ добріѡмъ ссѣдомъ и пріятелемъ, ссѣдцѣ Крашорекѡмъ и вхсѣмъ прѣгарѡмъ, и в семъ давамъ съзнати вашемъ пріятелствѣ, що ни сте писали с вашѡи книгѣ и порѣчили по вашемъ добремъ чловѣкъ

¹⁾ «Și Bunea și Kșuk» e adaos în text deasupra lui Frâncu.

(sic), по Лоринцѣ, вѣсе добре и по тѣмъ размѣхмо. Тон ете похтеи како да послаемо нашего добра чловека до Батѣр Иштвана и до вас, и на тон ете дали верс; сего радѣ послахмо нашего почтениого волькрина жупана Димитра постелиника до Батѣр Иштвана и до вас. Сего радѣ елика изречетъ въ вашемъ прииателствѣ, да зилете ере сѣ наше речи. И богъ ви веселитъ. Пис. ф. ѿ дѣнь.

Cu mila lui Dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri vecini și prieteni, județului din Brașov și tuturor pârgarilor, și dau de știre prieteniei voastre: ce ne-ați scris în cartea voastră și ne-ați încredințat prin omul vostru bun, prin Lorinț, toate bine și cu demănantul le-am înțeles. Ați poștit să trimetem un om al nostru la Batăr Iștvan și la voi, și v'ați dat credința pentru aceasta. Am trimes dar pe cinstitul nostru boer, pe jupân Dimitru postelnicul, la Batăr Iștvan și la voi. Deci, câte le va spune prieteniei voastre, să știți că sânt cuvintele noastre. Și Dumnezeu să vă bucure. Scris-am Fevruarie în 8.

Monogram; pecete rotundă, c. 3½ cm. în diam., cu legenda: ✱ ІСѦНН БЯСІРБЯ БОКЕВОДИ МАСТНО БЖИНОЮ; adresa: † нашимъ добрымъ есеудомъ и прииателемъ, есѣдѣс Брашовскомъ и въсемъ прѣгаромъ: bunilor noștri vecini și prieteni, județului din Brașov și tuturor pârgarilor. — Arh. No. 35.

1474, curând după ocuparea scaunului. Pecetea este cea cunoscută din întâia domnie a lui Basaraba, iar scrierea seamănă foarte mult cu cea dela NNo. 53, 57, 64, 69, 70, 115, 123. Pe Dimitru postelnicul nu-l gășesc în documentele contemporane; în cele două documente interne originale ce cunosc dela Basaraba cel Bătrân, unul dela 1 Iunie 1475 (Arh. Stat.), altul dela 4 Iulie 1476 (Venelin, p. 118), el nu se întâlnește.

LXXXIX.

† Милостивомъ вожіѡмъ Іѡ Басараб(а) вонк[о]да, пишетъ господство мн много здравіе прииателемъ господства мн, есѣдѣс въ Брашов и къ тѣмъ прѣгаромъ, и въ семъ давамъ съ знаніе прииателствѣ ви: безъ тон не може бити, нѣ поидохъ съ Тѣрцѣхъ съ великого царѣ, та съчинихъ миръ и добродетелъ, и неволна се сѣмъ и за вашъ добродетелъ. Того радѣ да се мнн и вамъ добре. И вѣре що изречетъ Кретианъ, портаръ господства мн, къ прииателствѣ ви, а ви да верошете, ере сѣ наши речи. И богъ ви веселитъ. Пис. мон. вѣс.

Cu mila lui Dumnezeu Io Basaraba voevod. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, județului din Brașov și celor doisprezece pângari, și dau de știre prieteniei voastre: fără asta nu se poate; ci m'am dus la Turci la marele împărat și mi-am făcut pace și bine, și m'am nevoit și pentru binele vostru. Deci să vă pară bine și vouă. Și orice va spune prieteniei voastre Cârștian, portarul domniei mele, să credeți, căci sânt cuvintele noastre. Și Dumnezeu să vă bucure. Scris-am Iunie în 26.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 $\frac{1}{2}$, cm. în diam., aplicată înlăuntrul scrisorii la mijlocul monogramului și acoperită cu hârtie; din legendă se poate citi numai: ✱ ІСНЬ БЯСН; o altă pecete, în dosul scrisorii, s'a pierdut; fără adresă.— Arh. No. 60.

1474, după ce Basaraba fusese în Asia cu un corp de armată și se închinase sultanului; v. Iorga, Studii și doc. III, p. xxxvi; Ștefan cel Mare, p. 146. Călătoria lui cade prin Fevruarie — Mai 1474. — Aș identifica pe Cârștian portarul, care îndeplinește importanta misiune a lui Basaraba la 1474, cu Cârștian pâr-calabul de Târgoviște («Kerstgion porcolab in Tergowistia»), care doi ani după aceea, la 1476, anunță Brașovenilor izbânda lui Vlad Țepeș asupra fostului său stăpân (copie la Acad. Rom.).

XC.

† Многостїям божїям Іоу Басараба коевода и господинь взсен земли Сѣрвоваѡхїнскон, пишѣт господство мѣ много здравїе доврїям прїятелием господства ми, сѣдїц Бршовскомѣ и кзем прѣгаром, и по сем давам ѣ знанїе прїятелиемъ ви: азъ послах моего чловѣка до вас, и съ моѣм чловѣком послах и вашего чловѣка; и ваш чловѣкъ имѣт кезѣши, кзда би а ви моего чловѣка не хтесте да га вѣтакїнте (sic) да прїидет кз господствѣ ми, и ѣ га сте впрѣан. Говорите ере га не пѣшат Катрѣ Нїрван. Да веде га не сѣм азъ послаа кз Катрѣ Нїрванѣ, и ѣ га сѣм послаа кз вам, ере не сѣм знаа втї ест Катрѣ Нїрван тѣи. Тако потомѣ а ви посласте вашего чловѣка до мене, та проснете вт мене верѣ, како да дондет єдин ваш чловѣкъ цю га верѣте, цю би вїла ваша волѣ да бесѣдет кз нам, и пакї да се вратит кз вам, забавѣ да не имѣт. Изъ послах вашего чловѣка и верѣ мѣ дадох; кто не донти да дондет съ моѣм чловѣком, а грїхѣ ни єднѣ да не имѣт, и ѣ да се вратит слободно, и забавѣ да не имѣт. И сѣга пакї чловѣка, цю би вїла да бесѣдсвамо съ ним, не сте послаан, ни моего чловѣка. Не знаа какои ест вѣрзи закон та

се не пшпакют покансарн; везн закон ни сзл видел вт Тсрцех, ни вт Асех. И до господина кралк смо послала людѣ, али ни по-
кансарѣ нест задржжал; и по свех земл'кх нигдѣ покансар[ѣ] не
држжит. Тсрци цпо сѣ Тсрци, не сѣ кр(з)циени, ещѣ ходет сзда кз
ним покансарн Шефана воеводе, и не задржжет их. Не знал ви
цпо чините: могѣ члов'кка држките, а кз мне посласте неродех
секер'куех. За тон ето сзл послаа и сзга, встарете могѣ члов-
в'кка и цпо хошете послат, ви ли порсчете, или посаете вашегѣ
члов'кка; а кто дондет, свободно да се вратит и забавс да не
имат, на верс нашс и на дшшс нашс. И когк ви весаит.

1 Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn a toată
 țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prie-
 teni ai domniei mele, județului din Brașov și tuturor părgarilor. Și
 după aceasta dau de știre prieteniei voastre că am trimes pe omul
 meu la voi și cu omul meu am trimes și pe omul vostru; omul
 vostru are chezasi, căci voi n'ați vrut să lăsați pe omul meu să se
 întoarcă la domnia mea, ci l-ați oprit. Ziceți că nu-i dă drumul
 Batăr Iștvan. Dar eu nu l-am trimes la Batăr Iștvan, ci l-am trimes
 la voi, căci nu știam că Batăr Iștvan este acolo. Ați trimes (apoi
 pe omul vostru la mine și ați cerut dela mine credință, ca să vie
 un om de încredere al vostru și să vorbească cu noi ce poșteati
 și să se întoarcă iarăși la voi, neavând nici o zăbavă. Eu am trimes
 pe omul vostru și i-am dat credință, (că) cine vrea să vie, să vie cu
 omul meu și să n'aibă nici o grijă și să se întoarcă slobod și ză-
 bavă să n'aibă. Acum (însă) iarăși, n'ați trimes nici pe omul cu
 care era să vorbim, nici pe omul meu. Nu știu ce obicei este acesta,
 de nu se dă drumul solilor; așa obicei n'am văzut nici la Turci,
 nici la Leși. Am trimes (doar) oameni și la domnul craiul, dar el nu
 mi-a oprit solii, și nicăiri, în nici o țară, nu se opresc solii. Turcii
 că sânt Turci, nu sânt creștini, și tot se duc acum solii lui Ștefan
 voevod la ei și nu-i opresc. Nu știu ce faceți voi, (de-mi opriți pe
 omul meu, iar la mine ați trimes niște căruțași ¹⁾). Deaceea iată tri-
 met și acum (și vă zic): dați drumul omului meu, și ce vreți
 să-mi spuneți, spuneți-mi [prin el], sau trimeteți un om al vostru; și
 cine va veni, se va întoarce slobod și zăbavă n'a să aibă, pe credința
 noastră și pe sufletul nostru. Și Dumnezeu să vă bucure.

1) Orig. секер'куех: секер'куш e ung. szekeres.

*Monogramul lipsește; pecete rotundă, 3½ cm. în diam., cu legenda: ✱ ІСНН
 КІАСРІЯ ВОЄВОДІА МЛСТНО БЖІЕЮ; adresa: † нашим добріим приятеліим,
 сѣдицѣ Брашовскомѣ и всѣмъ прагаромъ: bunilor noștri prieteni, judefului din Brașov și tuturor părgarilor.—Arh. No. 70.*

1474, Iunie—Dechemvrie.—Cf. No. precedent; este vorba, se pare, de aceeaș solie.

XCI.

† Милостіиомъ божию Іоу Басараба воєвода и господиинъ всенъ
 земли Сѣргіиѣвѣиѣнскон, синъ Дана великаагю воєводе. Еко азъ
 съ помочию божию давамъ всемъ Брашовѣкиномъ и всенъ вашонъ
 дрѣжкѣмъ миръ и каетѣс, како да ви дрѣжкамъ въ правдѣ по ста-
 ромѣ законѣ; како естъ била и при дѣни родітелю господства ми,
 Дана воєвода, и како естъ била и при дрѣсѣхъ старѣхъ господарѣхъ,
 како да ходитъ ваше людіе слободни и доброволни по всенъ
 земли господства мѣ, да се хранитъ и да кѣпчютъ, како естъ
 била(о) и при дрѣсѣхъ господарѣхъ. И вѣре кто ѡтъ ваше людіе хтетъ
 мамти некою работѣ или некою неволю съ землю господства ми,
 а ѡи да пріидетъ къ господство ми, а господство ми да имъ
 счинимъ правдѣ по законѣ правомѣ. И за работѣ Тѣрцемъ, еше да
 ви дрѣжкамъ миръ въ правдѣ. И ако пріидетъ некое сѣнлоостъ, тои
 богъ да не дастъ, и не можемо стати предъ нимъ(и), а господство
 ми да ви дамъ съ знаніе, да знаете како да се пазите. И по тѣмъ
 се казимъ на верѣ и дрѣшѣ господства ми и на верѣ и дрѣшѣ
 колѣромъ господства ми всемъ, и старемъ и младемъ, и вѣре кто
 не хте дрѣжкати верѣ въ правдѣ, да мѣ сѣіетъ господѣ богъ зде
 тѣкломъ а въ бѣдѣшиаго вѣцѣкъ дрѣшежъ, и да мѣ естъ сѣпостат-
 ница прѣкнѣста кожѣа мамти на страшномъ сѣдици, и да естъ сѣ-
 причѣстникъ съ Іудожъ и съ инемъ Ісденемъ, иже възвѣише на гос-
 пода бога нашего и рѣше: крѣвъ его на насъ и на чедѣкѣхъ нѣхъ, еше
 естъ и бѣдетъ въ вѣкы, аминъ. Пис. въ Трѣговници(и), ѣкл. аї, в ѣтѣ
 сѣци.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui Dan marelui voevod. Iată că dau, cu ajutorul lui Dumnezeu, tuturor Brașovenilor și întregului vostru ținut pace și jurământ, că voiui ținea cu dreptate așezământul vostru cel vechiu, precum a fost și în zilele tatălui domniei mele Dan voevod și precum a fost și pe vremea altor domni bătrâni: ca să um-

ble oamenii voștri slobozi și în bună voie prin toată țara domniei mele, să se hrănească și să târguească, cum a fost și pe vremea altor domni. Și dacă cineva dintre oamenii voștri ar avea vre-o treabă sau vre-o nevoie în țara domniei mele, acela să vie la domnia mea, iar domnia mea îi voi face dreptate, după legea cea dreaptă. Și de lucrul Turcilor, deasemenea să vă ȋiu pace cu dreptate. Iar de va veni, doamne ferește, vre-o asuprire oarecare, și nu voi putea sta înaintea lor, domnia mea am să vă dau de știre, ca să știți cum să vă feriți. Și după aceasta, mă jur pe credința și pe sufletul domniei mele și pe credința și pe sufletul boerilor domniei mele al tuturor, și bătrâni și tineri; iar cine nu va ține credința cu dreptate, dumnezeu să-l ucigă aci cu trupul, iar în veacul de apoi cu sufletul, și să-i fie vrăjmașe prea curată maică a domnului la judecata cea strașnică, și să fie părtaș cu Iuda și cu ceilalți Iudei, cari au strigat împotriva domnului dumnezeului nostru și au zis: sângele lui asupra noastră și asupra copiilor noștri; ceea ce este și va fi în veci, amin. Scris-am în Târgoviște, Iulie 11, la anul 6983 (= 1475).

*Monogram; pecete rotundă, c. 3¹/₂ cm. în diam., atârnată de o fâșie de pergament și cu legenda: * ІОАНН БЯСЯРБА ВОЕВОДА МЛАСТНО БЖІЕЮ. — Pergamentul No. 769; Mil. No. 82.*

XСII.

№ 77, f. 11 v. 1. Soc. (1/2)

† Милостивом божіим Іоу Басараба воевода и господинокъ земли Сѣргрокладіинской, пишемъ до нашихъ добриихъ родителейъ и приятелей, есѣдѣхъ Брашовскомѣ и всѣмъ прѣгаромъ, много здравіе, и по сѣмъ давало съ знаніе господетѣхъ вѣ: тѣмъ послахомъ нашихъ верныхъ и почтенныхъ боярехъ, жѣпана Тѣдора и жѣпана Негре вѣстїара, съ речамъ что ни есѣ требовали бесѣдити къ вашему господетѣхъ. Сего радїе что изрѣкѣт, да версетъ сѣ до едне рѣчи ваше господетво, ере само нѣхъ ми тѣмъ насѣчанъ бесѣдити. И тѣмъ вѣ просимъ, что се бесѣдитъ мѣгю нами, да есѣдетъ стаментно. И бохъ да самножитъ акта господетѣхъ вѣ. Пис. фр. ѣ.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn al țării Ungrovlahiei. Scriem cătră bunii noștri părinți și prieteni, cătră județul Brașovului și cătră toți pārgarii, multă sănătate, și după aceasta dăm de știre domniei voastre că am trimes acolo pe credincioșii și cinștiții noștri boeri, pe jupān Tudor și pe jupān Negre vistierul,

că vorbe ce a trebuit să le vorbim către domnia voastră. Deaceia ce vor zice, domnia voastră să credeți tot până la o vorbă, căci noi i-am învățat să vorbească așa. Și de aceasta vă mai rugăm: ce se va vorbi între noi, să fie nestrămutat. Și Dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre. Scris-am Fevruarie 1.

Monogram; pecete rotundă (3,8 cm. în diam.), ștearsă; adresa: † НАШИМ РОДИТЕЛЕМ И ПРИЯТЕЛЕМ, СЪДЦЪ И ПЪРГАРОМ БРАШОВСКИМ: părinților și prietenilor noștri, județului și pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 54.

1475. — E vorba probabil de tratările pentru învoeala din 11 Iulie 1475. În acest an Negre putea să fie vistier, deoarece în anul următor vistier este Badea (Venelin, p. 118). În acelaș an e pomenit și Tudor logofătul (ibid.); asupra acestuia vezi nota dela No. arh. 575.

XСIII.

† Іо Басараба воевода и господинь, пишем до наших добрых приятелех, съдцѣ Брашовскомѣ и всемъ прѣгаромъ, много здравіе. И по семъ, наши добри приятелиѣ, гледанте за тѣзи прикѣзи, що ес мегю вами, та имъ рѣчете да доидѣт на комати си, кто ест мал, кто ли нест мал, имъ цѣт сажити, имъ цѣмо га миловат. Я кон не съхотет дойти, ви имъ рѣчете да идѣт къ господинѣ кралю, или кѣде знают, а тѣи да не седеѣт; ере седеки тѣи, знаете коланко имъ ес зло счинили, та ихъ есмы много трѣпел. Та гледанте ваше господство за тои, ере азъ се надеемъ яко на вас. И богъ ви веселит.

Io Basaraba, voevod și domn. Scriem bunilor noștri prieteni, județului Brașovului și tuturor pârgarilor, multă sănătate. Și după aceasta, bunii noștri prieteni, vedeți de acei pribegi ce sânt printre voi și spuneți-le să se întoarcă la bucatele lor, cine a avut, iar cine n'a avut, acela îmi va sluji și eu îl voi milui. Iar cei ce nu vor să vie, spuneți-le să se ducă la domnul craiul, sau unde vor ști, dar acolo să nu stea, căci șezând acolo, știți cât rău mi-au făcut, și multă vreme i-am suferit. Gândiți-vă și domnia voastră la asta, căci am mare nădejde în voi. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, c. 3 ³/₄ cm. în diam., acoperită, cu legenda: * ІОИЪ БІАСЯРІА ВОЕВОДА МАСТІО БЖІЕЮ; adresa: † до нашихъ приятелей, съдцѣ Брашовѣ и прѣгаромъ Брашовѣ: prietenilor noștri, județului Brașovului și pârgarilor Brașovului. — Arh. No. 57.*

XCIV.

† Іо Басараба воевода и господинъ крсеи земли Сроклахѣи-скон, пишетъ господство мн много здравіе нашимъ добрымъ пріятелемъ, сждѣс и прзгаромъ въ Брашов. И в семъ давалъ с знаніе вашимъ пріятельствъ, а то си послалъ екогда салѣс, наведемъ Пронка, да мн кснитъ и циторе и лзкове и цю годѣ цетъ трековатъ господствъ мн, а мн да мн кснитъ. Того радѣ ви просимъ, счинете волю господства мн, да мн се вама ¹⁾ не сзметъ; а пакн волкъ вашимъ пріятельствъ, цю ви цет(е) трескрати въ мене, въ свѣга ви цетъ бити пакна. И богъ да ви саложн лета.

Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. Și vă dau de știre prieteniei voastre că am trimis pe sluga mea, anume Proica, să-mi cumpere scuturi și arcuri și orice-mi va fi de trebuință domniei mele, să-mi cumpere. Deci vă rog, faceți pe voea domniei-mele, ca să nu mi se ia vamă; toț așa are să vă fie împlinită și voea prieteniei voastre întru toate, câte veți cere dela mine. Și dumnezeu să vă înmulțească anii.

Monogram; pecete rotundă, c. 3¹/₂ cm. în diam., cu legenda: * ІОНЬ БЯСЯРБА ВОЕВОДА МЛС[ТНО] БЖИЕЮ; adresa: † нашимъ добрымъ пріятелемъ, сждѣс и прзгаромъ въ Брашовъ; *bunilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov.* — Arh. No. 115; Mil. No. 88. (Cant. 16/109) Sic. Nr. 88

1474—1476.—Brașovenii opriseră exportul de arme pentru Basaraba, ca unul ce era bănuit de prietenie cu Turcii.

XCV.

† Іо Басараба воевода и господинъ, пишетъ господство мн много здравіе пріятелемъ господства мн, сждѣс и прзгаромъ въ Брашов, и в семъ ви давалъ сзнати: какъже тзкмекъ и добродѣтелъ да бсде мегю насъ, а то како сте сзели на вашн главе, како до-внтжкъ семзи спромахомъ да не загинетъ, а мнн ес пошан на Бран, а паркалави въ Бран мнн ес стансан та мн ес сзели е богаси. Тако ви говоримъ, да се врати парска цю имаетъ мвизи

1) Да мн се вама е scris de două ori în original.

сиромашн Нѣкшсас и Іліе, да не мает пагѣсѣс; ути да знаете, ере господство ми не щем нх уставиши с пагѣсѣс. И инако не щет бити. И богъ ви веселит.

Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov, și vă dau de știre: ce fel de invoeală și bună înțelegere are să fie între noi, când, după ce ați luat asupra voastră că avutul acestor săraci n'are să se fisipească, iar ei mergând la Bran, pârcalabii de la Bran s'au sculat și le-au luat două sute de bogasii? Așa dar vă grăesc: să se întoarcă paguba ce au acești săraci Neacșul și Ilie, ca să n'aibă pagubă; căci să știți că domnia mea n'am să-i las în pagubă. Și altfel n'are să fie. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., cu legenda foarte clară: * ІОНЬ БЯСЯРБА ВОЕВОДА МЛСТНО БЖИЮ; adresa: † приателем господства ми господства ми (sic), сждѣс и прѣгарем ут Брашов: prietenilor domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 53.*

1474—1476.

XCVI.

† Io Basarab(a) vovoda и господникъ, пишеть господство ми много здравие моим добрым приателем, сждѣс и прѣгарем ут Брашев, и в сем давам с знание приателестѣс ви, како послахъ къ вашон мнлостн нашего верного волѣрина жѣпа[на] Хорга; та каре елика изречетъ къ вашон мнлостн, а ви да га верѣте, како да вихмо говорилн сетом къ сетс. И ино нѣкт. И богъ ви веселит.

Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, și dau de știre prieteniei voastre că am trimis la milostivirea voastră pe credinciosul nostru boer jupân Horga; și cele ce va spune cătră milostivirea voastră, voi să-l credeți, ca și cum am vorbi gură în gură. Altfel nu este. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă ca la No. precedent, cu legenda foarte clară: * ІОНЬ БЯСЯРБА ВОЕВОДА МЛСТНО БЖИЮ; adresa: † нашим добрым приателем, сждѣс и прѣгарем ут Брашов: bunilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 56.*

1474—1476.

XCVII.

† Милостивом божіюм Іу Басараба воевода и господинь, пишеть господство ми много здравне приіателем господства ми, пзргаром Брашувским, и по сем ви давам с знаніе зараді попа Коет'к, како ест члов'ккы наш и послажиа ест господетвс ми; тако хоцем да га поставим с еднs цржкrs кон господства ми, да га храним и да га младаем, ере ест наш члов'ккы и сажиа ест господетвс ми wt много време. Тем ради ви молим како мон добри приіателе, да га w[т]проводите лепо и почетно, како еднога члов'ка добра, зараді нашs колю; ере ви молим како мон приіателне. И богъ ви вcesит.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba, vevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, părgarilor din Brașov, și după asta vă dau de știre despre popa Costea că e omul nostru și mi-a slujit domniei mele; astfel doresc să-l puiu la o biserică lângă domnia mea, ca să-l hrănesc și să-l miluesc, fiindcă este omul nostru și mi-a slujit domniei mele de multă vreme. Deci vă rog, ca pe niște buni prieteni ai mei, să-l petreceți frumos și cu cinste, ca pe un om bun, după voea noastră; căci vă rog ca pe prietenii mei. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram ca/ia No. arh. 62 (XCIX); pecetea originală, de 3.8 cm. în diam., s'a pierdut și în locul ei este lipită o pecete de-a lui Vlad Călugărul, cu legenda: ✠ ІУ ВЛАДЪ КОЕВОДА МАТІЕ [БЖІЕ] ГОСПОДР; adresa: † приіателем господства ми, пзргаром Брашувским: prietenilor domniei mele, părgarilor Brașoveni. — Arh. No. 43.

1474—1476.

XCVIII. J. 95

† Іу Басараба воевода и господинь всен земли оугрввла-хинскон, пишеть господство ми много здравіе доврним приіателем господства ми, прьгарем wt Брашов, и по сем давам оу знатіе (sic) приіателствс ві, како тска послах члов'кка господства ми до вашон (sic) приіателствс, понеже ест дошжа еднн кспжц Тсрчин сз добрс ксплю и много, та ест еднн добрх приіател господства ми, лихо ест приіател господства ми. Тако давам с знаніе приіателствс ві: варе кон имат wt вашон (sic) приіателствс ксплю, а wh да сї псетит члов'кка та да се сче-

ниг и да се стжкнитъ изъ Търчина, с градоу с Ксисреци, како
мш цетъ кити воакъ. И за тоу да доидетъ слободно; да се стжк-
нитъ, и пакъ да си доидетъ к вашои млаостѣ слободно; и ут
господство ми да се не грижитъ ница, на верс и дшшс господ-
ства ми. Ино да икетъ. И когъ [ви] везеитъ.

Io Basaraba, vovod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie
domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, păr-
garilor din Brașov. Și după aceasta dau de știre prieteniei voastre
că am trimis un om al domniei mele acolo la prietenia voastră,
pentru că a venit un neguțător turc cu marfă bună și multă, și e
un bun prieten al domniei mele, mi-e foarte prieten domniei mele.
Astfel, vă dau de știre prieteniei voastre că oricine dintre priete-
niile voastre ar avea ceva de cumpărat, să-și trimeată omul și să
se tocmească și să se învoească cu Turcul, în cetatea București,
cum îi va fi voea. Și pentru asta, să vie slobod și să se tocmească,
și iarăși slobod să se întoarcă la domnia voastră; din partea dom-
niei mele să n'aibă nici o grije, pe credința și pe sufletul domniei
mele. Altfel n'are să fie. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm., în diam., lipită înlăuntru la scrisorii la mijlocul monogramului; legenda: ✱ [Ц]НИ БИС[ЕР]Я ВОЕВОДА МАС[Т]НО [БЖИ]ЕЮ; fără adresă; scrierea este, dacă nu identică, în tot cazul contimporană cu cea dela No. 62. — Arh. No. 61.

1474—1476.—Cf. nota dela No. următor.

XCIX. *Тор. 96*

† Млаостѣомъ божѣомъ Ио Басараба воевода и господинъ, пи-
шетъ господство ми много здравнѣ пзргаромъ Брашовскимъ и ва-
мешс, и по семъ ви давамъ с знание, понеже тска послахъ людне
господства ми, БСЕСРА и ЧРЗКАТА, да ми извадетъ иккое железо
и некое врѣжне господства ми. Темъ ради ви давамъ с знание,
ере естъ мочи кспла; тако заради вамъ да ихъ не тегантъ нехто,
понеже знате добре, ере до сзга вама не ми се svela. Пакъ ми се
плакаше наши людне, ере намъ не давате ни железо ни врѣжне
ница да извадетъ утъ васъ. Да какъвѣзъ миръ да бсдетъ помеждъ
нами: азъ држкимъ миръ и варе колнко кспла се находитъ съ нашими
земле, нанъ естъ ршеа, нанъ воскъ, нанъ бсди цю естъ, и пакъ и тсрка
кспла, сва доходитъ скроче (sic) наши землю, и ница се утъ васъ

не задржкат, нс сие доходит с кашс рскс. Тем ради сокотете, ере се находит доста железо и с Тързичех, и нефтино, та целмо кспокат, а пак цю доходит кспла wt наше земле азк више кем wпрет. Тако сокотете подоб[р]е да живсемо, и да кдет и кам подобре и ползено. И когк ви ресалт.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate pârgarilor dñi Brașov și vameșului, și după aceasta vă dau de știre că am trimes acolo pe oamenii domniei mele, pe Bucur și pe Cernat, să-mi scoată niște fier și niște arme ale domniei mele. Deci vă dau de știre că este marfa mea; și astfel, să nu-i asuprească cineva cu vama, căci știți bine că până acuma nu mi s'a luat vamă. Și iarăși, ni s'au plâns oamenii noștri că nu le dați voie cu nici un chip să scoată dela voi fier sau arme. Atunci ce fel de pace să fie între noi? Eu țin pacea, și oricâtă marfă se află în țara noastră, fie pește, fie ceară, fie orice ar fi, precum și marfa turcească, toată trece prin țara noastră, și nimic nu vi se oprește, ci toată ajunge în mâinile voastre. Deci socotiți că se află destul fier și la Turci, și încă mai ieftin, și vom cumpăra [dela ei], iar marfa ce [vă] vine din țara noastră o voiu opri și eu. Deci socotiți-vă să trăim mai bine [unii cu alții], și să vă fie și vouă mai bine și mai lesne. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., stricată; adresa: † принателем господства ми, пзргаром Брашвенским и вameшс: prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașoveni și vameșului. — Ark. No. 62.

c. 1475—1476. — Cf. No. CII din 1476: atât cuprinsul cât și scrisul acestor două bucăți ne silesc a le atribui, ca și pe cea dela No. arh. 61 (care pare a fi de aceeaș mână cu No. 62) lui Basaraba cel Bătrân.

† Ио Басараба(а) воевода и господинь, пишет господство ми много здравіе прінателем господства ми, пзргаром wt Брашов, и w сем ви давал с знание: каре цю ми сте порсчани, и послали ми сте книга краалеа и ваша, за работс Спресс, азк ви разс-мех. С том ви знаете како сло говорили и како сло клеан, како да живсемо; а азк видана, ере ниша не држките w теззи работе. С том ви знаете како чините. Азк сз вксемь землем господина краала живсеам добре, и сз Сивинкни, цю сс добри людје, азк

ЖИВЕМЪ КАКО ДОБРИ СЪСЕДИ; А СЪ ВАС АЗЪ НЕ ВИДАМЪ, ЕРЕ ВИДАМЪ ДОСТА НЕПРАВДАСЪ УТ ВАС. ШО ЧИНИТЕ ТАКО, ВИ ЗНАЕТЕ СЪ ТОМЪ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТЪ.

Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, pângarilor din Brașov, și vă dau de știre că toate câte mi le-ați încredințat despre lucrul lui Oprea — și mi-ați trimes și cartea craiului și a voastră — eu le-am înțeles. Întru aceasta, voi știți cum am vorbit și cum ne-am jurat să trăim; dar văd că nu vă țineți de nimic din aceste lucruri. Întru aceasta, voi știți ce faceți. Eu cu toată țara domnului craiului trăesc bine, și cu Sibienii, care-s oameni buni, trăim ca niște buni vecini; dar cu voi nu știu [ce este], căci văd destulă nedreptate dela voi. De ce faceți așa, voi veți fi știind. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3³], cm. în diam., neacoperită, din legendă se cunoște încă: [†]СОНЪ Б... ДЯ МАГ...; adresa: † прѣтѣлемъ господства мн, прѣгаремъ ут Брашовъ: prietenilor domniei mele, pângarilor din Brașov.—Arh. No. 69.

1475—1476. — Cf. scrisoarea latină din 9 Mai 1476, prin care Lajotă cerc extradarea lui Oprea și lui Voico al Tatului (copie la Acad. Rom.). Pentru Oprea v. No. LXXXI și N. Iorga, Ștefan cel Mare, nota 213.—Data 1475—76 o confirmă și pecetea: la 1477 Basaraba avea altă pecete, cum se vede din No. CIII.

СІ.

† Милостію вожію Іу Басараба воєвода и господинь, пишемо много здравіе нашимъ прѣпочтеннимъ и сладкимъ съседимъ и прѣтѣлемъ, съдишъ и бѣ прѣгаромъ ут Брашовъ, и ѡ семъ давамъ съ знаніе господству вѣ: ево како се неколихъ израді мѣр, и азъ ут цю можемъ азъ ви зашити ут Тѣрцехъ, и съ родітелъ мн Катрѣ Ицѣфанъ азъ имамъ мѣр и каетре, и ут създа напредъ имамъ надеждѣ како и поболе да си ст[р]ѣдимо мѣр и каетре. И азъ до създа дрѣжимъ правдѣ, како се съзмъ ѡбещалъ, а ут васъ видимъ ере ни една правда нѣкет; понеже се чините ере сте прави кѣ намъ, а наши вражмашни ѡни се дигишѣ ут мѣрю васъ тѣре нѣст на Молдовѣ, и съ Бексѣхъ, та мн нехаветъ съ земаю, тако пакъ се вракиатъ мѣрю васъ и нѣст и нѣотъ съ ваше хижѣ. За тои се чюдимъ, на кои верѣ се шемъ наследитъ. Тогда радѣ просимъ ви, како монъ добри прѣтѣли, како вѣке тои да се не чинитъ, и да порѣчите и родітелю мн Катрѣ Ицѣфанъ како тѣз(и) Бекси, цю есъ пошлѣи, а ѡни да се не денсатъ, и тѣз(и) привез(и), цю се дигишѣ ут мѣрю васъ; по-

НЕКЕ УТ МОЮ ЗЕМАЮ С ВАШС ДРЪЖАВС НИ ЕДНС ІМЦС НЕ СЕ НС-
ХАВЕТ. ТАКО ДА СОКОТЕТ(Е) И ГОСПОДСТВО КИ У СЕМ. И ВАРЕ ЕЛНКА
ИЗРЕЧЕТ НАШ БОЛЪРИИ, ЖСНАН ПИПЕР СТОЛНИК, КЪ ГОСПОДСТВО КИ,
ДА ВЕРСЕТЕ. И БОГЪ КИ ВЕСЕЛИТ. Пис. фр. кѣи.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn. Scriem multă sănătate prea cinstiților și dulcilor noștri vecini și prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și dăm de știre domniei voastre: iată cum m'am nevoit pentru pace și pe cât am putut, v'am apărat de Turci, și cu părintele meu Batăr Iștvan am pace și jurăminte, iar de-aci înainte nădăjduesc a-mi întări și mai mult pacea și jurămintele. Și până acum eu țin dreptatea, cum am făgăduit, dar din partea voastră văd că nu e nici o dreptate; ci vă faceți numai că sânteți drepti cu noi, iar vrăjmașii noștri se ridică din mijlocul vostru și se duc în Moldova împreună cu Săcuii, și-mi pradă țara și se întorc iarăși între voi, și beau și mănâncă în casele voastre. Deaceia mă gândesc: pe ce credință am să mă razim? Deci, vă rog ca pe niște buni prieteni ai mei, mai departe aceasta să nu se facă, și să îndemnați și pe părintele meu Batăr Ștefan ca să pedepsească pe acei Săcui ce au intrat [la noi], precum și pe pribegii ce se ridică din mijlocul vostru; căci din partea țării mele nu se strică nici măcar un ou în ținutul vostru. Așa să socotiți și domnia voastră despre aceasta. Și câte va spune boerul nostru, jupân Piper stolnicul, cătră domnia voastră, să le credeți. Și Dumnezeu să vă bucore. Scris-am Fevruarie în 28.

*Monogram; pecete rotundă, c. 3¹/₂ cm. în diam., acoperită; din legendă se recunoaște încă * ІСД... СІІ... ІЕ...; adresa: † СЖАУС И КѢ ПРЪЖАРОМ УТ БРАШОВ: județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 37.*

1476. — Aluzia la vrăjmașii lui Basaraba privește pe Vlad Țepeș, care încă din 1475 fusese liberat de Matei Corvin și trimis în Transilvania să-și pregătească intrarea în Țara Românească; el petrecea în apropierea Săcuilor. La 24 Fevruarie, patru zile înaintea acestei scrisori, Basaraba scria Sașilor din Sibiu că nu-i mai poate considera de prieteni: ei sprijină pe Vlad Țepeș, la ordinul lui Pongrácz, voevodul Ardealului. Cf. Bogdan, Vlad Țepeș, p. 34. — Piper stolnicul este arătat ca stolnic și la Radu cel Frumos în două doc.: unul din 25 Ian. 1471 (orig. la Acad. Rom., publicat de Venelin, p. 95—96, cu multe greșeli, între care și Пипѣ в loc de Пипер), altul din 28 Iulie 1472 (colecția d-nei A. Odobescu); îl regăsim tot stolnic la Basaraba cel Tânăr în 23 Martie 1482 (Miletic, DR., p. 339).

D-l Alex. Lăpădatu mi-atrage atențiunea asupra faptului că această scrisoare ar putea fi atribuită lui Basaraba cel Tânăr și pusă în anul 1482, când, după ce alungase, în toamna anului 1481, pe Vlad Călugărul, el se așezase în domnie și

obținuse pacea dela Ștefan Báthory (înainte de 16 Noemvrie; cf. Al. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 29). Fraza din text «m'am nevoit pentru pace și pe cât am putut, v'am apărat de Turci» s'ar referi la expediția lui Ali-beg din 1481, pe care Țepeluș a îndreptat-o spre Moldova. În cazul acesta, solia lui Piper stolnicul, pe care îl găsim lângă Țepeluș la 1482, ar fi avut de scop să hotărască pe Brașoveni a nu mai da ajutor lui Vlad Călugărul.

Este adevărat că împrejurările ce reies din scrisoarea de mai sus se potrivesc și cu sfârșitul domniei lui Țepeluș; nu mă pot hotărî totuși a o atribui acestuia, din pricină că nici titlul, nici monogramul nu conțin atributul МЛАДЪ, dar mai ales din pricină că pecetea, după urmele ce s'au păstrat din legenda ei (из дина козета) se arată a fi a lui Basaraba cel Bătrân.

СII.

† Милостивымъ божйымъ лю Басараба воевода и господинь, пишетъ господство ми много здравне добримъ принателемъ господства ми, и псргаремъ Брашовскимъ, и по семъ давамъ с знание принателствъ ми, како за работъ, цю направихъ азъ съ вами и цю говорихъ отъ прежде и цю клехамъ, азъ таконъ дрзжимъ и на тотъ стонамъ, отъ толе и до сѣга, и таконъ дрзжимъ, ере естъ една земля како и дрѣга; и варе коликко кспакъ доходитъ отъ тѣрсконъ земле с нашъ землю, или пипер, или свила, или бсди коя кспакъ, а ми ниция не впирало и не задржало отъ вас, лиш све доходитъ с вашъ рскъ; и по томъ и с нашви земле, варе естъ рнба, варе естъ козкъ, варе цю естъ, ниция се не задржжа отъ вас; зарадѣ цю смо говорили и цю смо клеан, азъ таконъ дрзжимъ и на тотъ стонамъ до сѣга; а вамъ не знаамъ како ви естъ работа, та впирате и цитове и ажкове и железо и сва врѣжия и све кспале. Не знаамъ цю чините и цю лахате; разлаирицъ ли кете да счините, цю ли мисанте, не знаамъ. Темъ радѣ, ако може бити како сте клеан и како сте говорили, а кто да бсде; ако ли мисанте некако инако да счините, ви знате за тотъ цю чините, и намъ данте с знание, да знаамъ и ли како цямъ счинитъ. Ако ли мисанте да бсдетъ животъ помеждъ нами, и речи, цю смо говорили и клеан ми, да ихъ дрзжимо и да живеемо како добри людие и сседе, и людие да се хранетъ колно и словодно. И по томъ взхи чловѣкъ нашъ, по имени Дсамитръ отъ града, а онъ си естъ щенина неконъ цитове и далъ естъ ракснъ по томъ, а то си естъ псетна своєга чловѣка, на име Костандинъ, тако да га всловодите, да си извадитъ тиши цитове словодно, варе коликко хтетъ бити; ако ли таконъ не всловодите, а азъ да знаамъ, и ви да знате. И богъ ви веселитъ.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, pargarilor din Brașov, și după aceasta dau de știre prieteniei voastre că pentru lucrul ce l-am întocmit eu cu voi și de care am vorbit de mai nainte și pe care am jurat, eu de asta mă țin și pe lângă asta stau de atunci și până astăzi, și țin ca să fie o țară ca și cealaltă; și orice marfă vine din țara turcească în țara noastră, fie piper, fie mătase, fie orice [altă] marfă, noi nimic nu oprim și nu împiedicăm ca să treacă la voi, ci toată intră în mâinile voastre; și apoi și în țara noastră, fie că e pește, fie că e ceară, fie orice, nimic nu vă este oprit; pentru că ce am vorbit și ce am jurat, eu așa țin și pe lângă asta stau până astăzi, dar cu lucrul vostru nu știu cum stă, de opriți și scuturile și arcurile și fierul și orice arme și orice mărfuri. Nu știu ce faceți și ce așteptați; răzmiriță vreți oare să faceți sau ce gândiți, nu știu. Deci, dacă poate să fie cum ați jurat și cum ați vorbit, așa să fie; iar dacă vă gândiți să faceți altceva, voi știți ce faceți, dar dați-ne și nouă de știre, ca să știm și noi ce avem să facem. Iar dacă aveți de gând să fie traiu [bun] între noi, [atunci] să ne ținem și de vorbele ce le-am vorbit și pe care ne-am jurat, și să trăim ca oameni buni și ca vecini, și oamenii să se hrănească în voie și slobozi. Și apoi acest om al nostru, anume Dumitru dela cetate, și-a tocmnit niște scuturi și a dat apoi arvună și și-a trimis pe omul său anume Costandin; pe acesta să-l lăsați să-și scoată în bună voie acele scuturi, oricâte vor fi; iar dacă nu-l lăsați așa, atunci să știu și eu, și să știți și voi. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3. 5 cm. în diam., cu legenda: * ІОНЬ БЯ-
 ГАРЯ ВОЕВОДА МЛСТІЮ БЖІЮ (în planșă greșit БЖІЮ); adresa:
 † приятелю господства ми, пѣргаром Брашовским: prietenilor domniei mele, pargarilor Brașoveni. — Acad. Rom. ²⁰¹ XXI; reproducție fotolito-grafică la D. Sturdza, Doc. dela Wiesbaden, pl. I; ibid., p. II—12, traducerea d-lui B. P. Hasdeu (scrisoarea e atribuită aci greșit lui Neagoe Basaraba).

1476.—Învoeala de care Basaraba acuză pe Brașoveni că o calcă este cea din Iulie 1475 (No. XCI). «Dumitru dela cetate» este același cu «Demetrius» din Cetatea Nouă («in Castro Novo»), despre care Basaraba senior scrie Brașovenilor la 14 Iunie 1476 că l-au jefuit vameșii orașului cu consensul orașenilor (copie la Acad. Rom.).

СIII.

† Многостѣмъ божіемъ Іоу Ба[са]раба воевода и господинь, пишет господство ми моимъ сладкимъ и добрымъ приятелемъ господства

ми, сѣдиш и прогарем въ Брашовъ, много здравіе и любовно поклоненіе приносимъ господство ви, и въ сѣмъ имамъ хладъ господство ви, ере ме есте добри пріятеле, сподобамъ господствъ ви. За то да знаетъ ваша милость, како Батръ Пирфанъ естъ ли съ миръ и добромъ, и послаа естъ свои верни садге, та ли съехъ мои покансаре съ великомъ честию, та отидохъ на господина краля. За томъ радѣ да се радовате и веселите се, ере господство ли смъ съ ¹⁾ господство ви съ миръ съ всемъ срѣдцемъ; и ви есѣдѣте съ миръ и съ пріятельствомъ къ господство ли. И богъ ви смножитъ лѣта господства ви вѣкамъ ²⁾ вамъ, аминъ. И вѣре колника изречетъ Дан, да вѣрѣте. Пис. юн. ѿ день.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea dulcilor și bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov, multă sănătate, și ne închinăm cu dragoste domniei voastre, și vă mulțămesc domniei voastre că-mi sânteți buni prieteni, mulțămesc domniei voastre. Și să știți domnia voastră că Batâr Iștvan îmi este cu pace și cu bine și și-a trimes slugile sale credincioase, și mi-au primit cu mare cinste pe solii mei, și s'au dus la domnul craiul. Deci, să vă bucurați și să vă veseliți că domnia mea sânt în pace cu domnia voastră din toată inima, și să fiți și voi cu pace și cu prietenie către domnia mea. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii domniei voastre ai tuturor, amin. Și tot ce va spune Dan, să credeți. Scris-am Iunie în 12.

Monogram; pecete rotundă, 3¼, cm. în diam., acoperită, cu legenda: ✠ ІСВ БИ-СЯРІБ БОСЕДЯ, МАТІА БЖІА ГОСПОДИИ: evident, o pecete deosebită de cele de până acum; forma literelor e mai frumoasă, mai regulată; adresa: † САДКІМІА И ДОБРИМІА ПРИЯТЕЛЕМЪ ГОСПОДСТВА ЛИ, СѢДИШ И ПРОГАРЕМЪ ВЪ БРАШОВЪ: dulcilor și bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov.— Arh. No. 46.

1477. — În primăvara acestui an Basaraba fusese recunoscut de Unguri: o scrisoare latinească, dată din Florești la 15 Iulie, confirmă acest lucru. Cf. Iorga, Studii și documente III, p. xxxvii. — În acelaș an însă, la 9 August, el se plânge către Brașoveni că vrăjmașii săi sânt tolerați să trăească pela Cohalm și Făgăraș, de unde fac incursiuni în țara sa (scrisoare din Florești; copie la Acad. Rom.). Pela sfârșitul anului el e alungat din țară de Țepeluș și se refugiază în Ardeal. V. Iorga, Ștefan cel Mare, p. 187—188 și nota 216.

¹⁾ Orig. съ смъ.

²⁾ Orig. вѣкамъ.

CIV.

† Іу Басараба воевода и господинъ вземъ земанъ Сѣрговла-
хінскон, пишеть господство мѣ сѣдцѣ и прѣгаремъ въ Брашовъ
много здравіе, како могомъ добримъ пріятелемъ, и въ семъ давамъ 8
знаніе пріятелствѣ въ, ере тѣмъ послухомъ наши верни и препоч-
тени болкни до пріятелство въ, жѣпанъ Бадкъ дворникъ и жѣпанъ
Драгичъ спатаръ; та варе елика изрекѣтъ къ пріятелствѣ въ, въ да
верѣете, ере еѣ наши рѣчи истинни, както вухомъ сами говорили.
И богъ въ веселитъ.

Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie
domnia mea județului și pârgarilor din Brașov multă sănătate, ca
unor buni prieteni ai mei, și vă dau de știre prieteniei voastre că
am trimis acolo la prietenia voastră pe credincioșii și cinștii noș-
tri boeri, pe jupân Badea vornicul și pe jupân Drăghici spătarul; și
oricâte vor spune cătră prietenia voastră, să credeți, căci sânt vor-
bele noastre adevărate, ca și cum le-am vorbi noi înșine. Și dum-
nezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă (3. 8 cm. în diam.), foarte bine păstrată, cu Le-
genda: * ІСННЪ БЯСЯРЯ ВОЕВОДЯ МАСТНО БЖИЕЮ; adresa: † пріятелемъ
господства мѣ, сѣдцѣ и прѣгаремъ въ Брашовъ; prietenilor domniei mele, județului
și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 123.*

1474—1477.—Un «Badea vistier» e citat în hrisovul dela 4 Iulie 1476 (Venelin,
p. 118), iar un Дра[гич] în cel dela 1 Iun. 1475 (Arh. Stat., deteriorat; atributul de
după Дра[гич] este șters de tot, era însă probabil спатар; cf. Манѣ и Дра[гич]
din acest hrisov cu Манк Пегрѣлз и Драгичъ спатари din cel dela 4 Iulie 1476).

Basaraba III cel Tânăr sau Țepeluș.

(Noembrie 1477[s. încep. lui 1478]—Aprilie-Iunie 1482) ¹⁾.

CV.

† Нашемъ добримъ господаремъ и верници кралю, сѣдцѣ въ Бра-
шовъ и дванадесетемъ прѣгаремъ. И тѣмъ въ просимъ како могомъ пріа-
теле, како варе колони юнаци цѣтъ излезити да слѣжетъ господинѣ.

¹⁾ D-I Gr. Tocilescu îi dă anii 1478—83 (Manualul cit., p. 143); D-I D. Onciul
(în cursul său) 1478—82; D-I N. Iorga pune începutul domniei lui la Noembrie

НИ КРАЛЮ, А КЪЕ ДА НХ НЕ БАНТЪЕТЕ И ДА НХ НЕ УСТАВНТЕ ДА ПЛЕ-
 НЕТ НАИ ДА НХ ТЕГЛЕТ, КАКО НХ СЪ ПЛЕНИЛИ ПРѢД ВАМИ, ПОНЕЖЕ НИ
 ВАМ НЕ ЕСТ ЧИСТЕ (sic), НИ КРАЛЮ; ПОНЕЖЕ ДОХОДЕТ ДА СЛЪЖЕТ ВАМ
 И КРАЛЮ, И АЗЪ СЪ НИМИ. И БОГЪ ВЪ СМНОЖИТЪ ЛѢТА.

† Iw Basaraba в(в)ек(в)аа, мнлост(ѣа) вожї(а) господннз.

Bunilor noștri domni și credincioșilor craiului, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari. Iată vă rog ca pe niște prieteni ai mei, ca oricâți voinici ar voi să iasă să slujască domnului nostru craiului, voi să nu-i bântuiți și să nu lăsați să-i prade sau să-i asuprească, cum i-au prădat înaintea voastră, căci [aceasta] nu vă face cinste nici vouă, nici craiului; ei vin doar să slujască vouă și craiului, și eu împreună cu ei. Și dumnezeu să vă înmulțească anii.

Io Basaraba vovod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă, 3 $\frac{1}{4}$ cm. în diam., acoperită cu bumbac; curățind-o, am putut ceti legenda, care, contrar uzului, începe dela stânga: [✠ ІСВНН ВОСЕК]ОДА В[І]АШКЕ ЗЕМЛЕ БЯСЯ[Р]АБЯ (la începutul legendei nu se pot ceti c. 8—10 litere); adresa: † СЖАДЪ УГ Брашов и ДрАНАДЕСЕТЕМ ПРЪГГАЕМ: județului din Brașov și celor doisprezece pârgari.—Arh. No. 55.

1474.—Atribuesc această scrisoare lui Basaraba cel Tânăr și o pui în Sept. 1474, când el se pregătea să treacă din Transilvania, ajutat de Unguri, în Țara Românească, înaintea luptei dela Teleajen (1—5 Oct.). Bătut, Țepeluș se retrage din nou în Transilvania, de unde se duce la Ștefan cel Mare, pe lângă care îl găsim la 1475 și 1477. Iorga, Studii și doc. III, p. xxxvii; Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 158 și nota 154.—Monogramul scrisorii e în cerneală neagră și ca desemn deosebit de cele roșii, ieșite din cancelaria regulată a domnului; că dintr'însul lipsește «ММММ», nu e de mirare; acest cuvânt lipsește deseori din scrisorile și câte odată și din documentele interne ale lui Țepeluș. Caracterelor paleografice și pecetea ne împiedică să atribuim această scrisoare unui alt Basaraba.

1477 (Ștefan cel Mare, p. 158). Primul document cunoscut dela dînsul e din 3 Aprilie 1478 (6986), publicat de Venelin cu data greșită 1472 (6980); v. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 15, nota 5. Al doilea ar fi cel din 9 Sept. 1478, păstrat numai în copie (Condica veche a Coziei); Lăpădatu, ibid. Dacă acesta e în totul autentic, atunci Țepeluș nu poate fi fiul lui Laiotă, deoarece el vorbește aci de tatăl său ca de un răposat, pe când despre Laiotă (Basaraba cel Bătrân) se știe că a murit în Ardeal la 1480, înainte de 22 Dechemvrie; prin Dechemvrie 1479 sau Ianuarie 1480 el era la Brașov, de unde face o incursiune în Țara Românească și pune mâna pe vistieria lui Țepeluș.—Sfârșitul domniei acestuia cade între 23 Martie și 13 Iulie 1482 (ultimul document cunoscut dela Țepeluș și primul dela Vlad. Călugărul; v. Lăpădatu, l. c., p. 21).—Asupra filiațiunei lui, v. N. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 126, unde se citează și literatura chestiunei.

CVI.

† Иже и въ Христа бога благовѣрна (sic) христолюбиви и самодержавни и владѣиши и господствѣиши Іоанс Басараба воев[во]да, синь Басараба воевода, господникъ вченъ земли Сѣрговлахиинскон, много здравіе и поклонение възлюбавиши моему и сладча[и]шому до тебе Кръсто Рошом и пан биржъ въ Брашов и вчемъ прѣгарамъ, малымъ же и великимъ, или колико естъ с Брашов. Вченъ да знанте, понеже самъ живъ и здоровъ и великъ, тѣмъ молю вамъ, както моего [при]ятелю, бѣдете ли приятелю. Язы да бѣждъ вамъ приятелю, яко ли бѣдете приятелю; до живота моего бѣждъ вамъ при[а]телю. Много спованіе имамъ на бога, да ли да богъ земля родителю моего. Тѣмъ придетъ моего слуга; молю вас, както моего приятелю, да не вантѣтъ ница, ижъ да иматъ почитаніе въ вас; ако ли ли богъ поможетъ, да ли да богъ земля господства ли, много чести въ господства ли; на вѣра господства ли, понеже бѣдетъ такъ. По томъ же да знанте, слуга господства ли, на име Кръстѣ, да имате почитаете както образъ господства ли. Пис. с Басарію, мѣсаца мр. ѿ день.

Іоан Басараба воевода, милостива божіа господникъ.

+ Cel în Hristos dumnezeu credinciosul și de Hristos iubitorul și de sine stăpânitorul și oblăduitorul și domnitorul Ioan Basaraba voevod, fiul lui Basaraba voevod, domn a toată țara Ungrovlahiei. Multă sănătate și închinăciune ție, prea iubit și prea dulce al meu [prieten] Cârsteo Roșule ¹⁾, și domnului birău al Brașovului ²⁾ și tuturor pârgarilor, mici și mari, sau câți sânt în Brașov. Cu toții să știți că sânt viu și sănătos și mare, și iată vă rog, ca pe niște prieteni ai mei, să-mi rămâneți prieteni. Și eu am să vă fiu prieten, cum îmi veți fi și voi prieteni; cât voi trăi, vă voi fi prieten. Am multă nădejde în dumnezeu, că-mi va da dumnezeu țara părintelui meu. Și are să vină acolo o slugă a mea; vă rog ca pe prietenii mei, să nu-l supărați întru nimica, ci să aibă cinste dela voi; căci de-mi va ajuta dumnezeu și-mi va da dumnezeu țara domniei mele, multă cinste [veți avea] dela domnia mea; pe credința domniei mele că

¹⁾ Orig. до те (sic) тебе Кръсто Рошом (= Рошомъ). Despre acest Cârstea Roșu pomenește Dragomir Udriște într'o scrisoare din 1484—85 (Arh. No. 519).

²⁾ Este vorba, se pare, de judele crăesc al Brașovului, de Königsrichter, ung. biró.

aşa va fi. Şi-apoi să ştii, pe sluga domniei mele, anume Cârstea, să-l cinstiţi ca pe chipul domniei mele. Scris-am în Vaslui, luna lui Martie în 13.

Ion Basaraba voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., acoperită, cu legenda: [✠] П[С]ЧЯ[Т]Ь ІОНА І Б[Я]С[Я]Р[Я]Б[Я] ВОЄ[ВО]Д[Я]; adresa: † Брашовкымъ вземъ и прогаромъ и Кресткъ Рошосъ и крѣпкѣ: Braşovenilor tuturor şi pârgarilor şi lui Cârstea Roşu şi birăului.— Arh. No. 112; Mil. No. 121 (atribuită greşit lui Matei Basaraba).

1477.—Ioan Basaraba voevod, fiul lui Basaraba voevod, nu poate fi altul decât Basaraba cel Tânăr sau Ţepeluş; el petrecea la curtea lui Ştefan cel Mare de pela 1475; v. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 187—188 şi notele 213 şi 216.

CVII.

† Милостыиамъ кожѣю Іу Басараба Младѣ воивода и господинь вземъ земли Сгровлауискон, пишеть господство ми многолюбиво здравие и поклонение почитаномъ и мѣдримъ сѣдцѣмъ и дванадесети прогаромъ въ Брашов. По томъ да ви естъ вѣдомо вашеи милосты: дорнъ скѣмъ бѣла господство ми помеждѣ васъ, а господство ми скѣмъ бѣла вашъ, и дорнъ мѣ а (sic) богъ дрзжалъ съ Тѣрци, еице господство ми скѣмъ бѣла вашъ приатеа. За темъ господство ми приѣхети богъ и вашеи¹⁾ моление, та ми естъ влашка земля съ моеи рѣкѣ, и господарь скѣмъ съ влашкѣ земляю. И съ томъ Тѣрци не хтехъ да ихъ вставимъ, вамъ зло да счинетъ, чемъ господство ми не любимъ ваше зло, нѣ хощеть господство ми да имате добродѣтели въ господство ми, и ваше милости да ми стѣ приатеи. Съ томъ господство ми любимъ миръ, и ваши людіе да ходѣ съ мирѣ съ влашкѣ земляю съ кѣпаяю и съ цю имъ естъ волкъ, а въ Тѣрци ништо да се не вонт. И цю ви шеть рѣчи Бладъ, да вершете, чемъ съ рѣчи господства ми истини. И богъ ви весеаитъ, аминъ. — И пѣсите си единъ добръ чловѣкъ съ господство ми, да тѣжкимъ яко естъ добръ, да ви ходѣ людіе съ цю имъ драго. Ница да се вонт.

+ Cu mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea, cu multă dragoste, sănătate şi închinăciune cinstiţilor şi înțelepţilor judeţului şi celor doisprezece pârgari din Braşov. După aceasta să vă fie ştiut domniilor voastre: câtă vreme am fost domnia mea printre voi, dom-

¹⁾ S'ar putea ceti şi *вашена*.

nia mea am fost al vostru, și câtă vreme dumnezeu m'a ținut la Turci, domnia mea tot prietenul vostru am fost. Apoi m'a trimis dumnezeu și rugăciunea voastră pe domnia mea, și Țara Românească îmi este în mâinile mele, și sânt domn în Țara Românească. Și într'aceea n'am vrut să las pe Turci să vă facă rău, fiindcă domnia mea nu vă vrea răul, ci vrea domnia mea să aveți bine dela domnia mea, iar domnia voastră să-mi fiți prieteni. Deaceea domnia mea vreau pace, și să vie oamenii voștri în pace la Țara Românească, cu marfă și cu ce le place, iar de Turci nimenea să nu se teamă. Și ce are să vă spue Vlad, să credeți, căci sânt cuvintele adevărate ale domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure, amin.— Și trimeteți-vă un om bun la domnia mea, să ne înțelegem cum e [mai] bine, ca să vă umble oamenii cu ce le place. De nimic să nu se teamă.

Monogram cu IWIN și fără МААН; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., foarte stricată; din literele păstrate s'ar putea reconstitui așa: ✠ ІѠ БУСАРБА В[ОЕВОДА] ЗЕМЛЕ БЯШ[КЕ] И ГИЬ; adresa: † сѣдѣс и вѣ прѣгаром ѡт Брашов; județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 76; Mil. No. 92.

1477, Noemvrie—Dechemvrie, sau 1478, începutul anului.

CVIII.

† Многостѣномъ кожѣномъ ІѠ Басараба коивода и господинѣ въ сѣи землѣ Угровлахинскѣи, синѣ доброго Басараба коиводе, пишеть господство мнѣ много здравіе добримъ сѣждомъ и приимателѣмъ господства мнѣ, сѣдѣс ѡт Брашов и дванадесетимъ прѣгаромъ: такози ви давалъ сѣ знаніе господство мнѣ, како варѣ коига прѣгара щете послати, да доидетъ къ господству мнѣ сѣ покѣсарство, а тзи чловѣкъ да доидетъ свободно и доброволно, и пакъ да се вратитъ свободно и мирно, да немаѣ закарѣ мнѣ ѡт кога, на верѣ и дшшѣ господства мнѣ и на верѣ и дшшѣ волѣромъ господства мнѣ, великимъ и малымъ. И варѣ ію изречетъ къ вамъ вашъ чловѣкъ Тѣрѣкъ Іиношъ, а ваше прииматство да версетъ, ере еѣ речѣ господства мнѣ истини. И богъ ви вѣсѣлитъ.

† Cu mila lui dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul bunului Basaraba voevod. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor vecini și prieteni ai domniei mele, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari, și așa vă dau de știre domnia mea că pe orice pârgar veți trimete să vie în solie la domnia

mea, omul acela să vie slobod și în bună voie, și să se întoarcă slobod și în pace, și să nu fie împiedicat de nimenea, pe credința și sufletul domniei mele și pe credința și sufletul boerilor domniei mele, mari și mici. Și orice vă va spune omul vostru Turc Ianoș ¹⁾, prietenia voastră să-l credeți, căci sânt cuvintele adevărate ale domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără МЛАД; *pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., foarte stearsă, se recunoșc numai* ІС ГНЬ *la sfârșit; adresa: † сѣдиш въ Брашов и дванадесетим прѣгаром: județului din Brașov și celor doisprezece pârgari.— Ark. No. 116.*

1478. — După caracterele sale paleografice, scrisoarea aceasta este fără îndoială din sec. XV-lea; ea nu poate fi decât a lui Basaraba cel Tânăr. Cf. pentru titlu No. CVI și documentele interne ale lui Basaraba cel Tânăr, d. p. cele din Miletic, DR., p. 336 și urm. Se înțelege că ea poate să fie și posteroară anului 1478.

CIX.

† Милостіе божіе Іу Млад Басараб(а) воевода и господинъ, пишеть господство ми много здравіе людем добримм приателем, сѣдиш господина ми кралк и ѿ прѣгаром въ Брашовс, и по сем давам с знаніе вашои милостъ (sic), како да ходет ваше людіе съ великом кспас с нашс земас, да се хранет сlobодно и доброволно, како и до сѣга, и никомс ница да не есдет, макар да есдет цю чет биті; тои чем сзет на дшшс и на верс господства ми и кзом болер[ом] господства ми: сиромаси да се хранет. И по том да сзмет ваша милостъ на вашех дшшс и верс, како да дондѣт кспци из земаи господства ми кз вашои милостъ съ великом кспаем, та да кспчсет и да се хранет сlobодно и доброволно, и никомс ница да нкет, макар да есдет размирне. Пзз цю горорим вашои милостъ, а то инако не чет бити. Тако и ваша милостъ да сзмете по верс, како нкомс ница да нкет. Ино не чет биті. И богъ [ви] веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, județului domnului meu craiului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și după aceasta dau de știre milostivirei voastre că oamenii voștri pot să umble cu marfă mare în țara noastră și să se hrănească slobod

¹⁾ Török János, în ortografia sec. XVI Torek, Torck, Tork (Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt, vol. I, index).

și în bună voie, ca și până acum, și nimănui nu i se va întâmpla nimic, fie orice va fi; asta o iau pe sufletul și pe credința domniei mele și a tuturor boerilor domniei mele: săracii să se hrănească. Și apoi să ia milostivirea voastră pe sufletul și pe credința voastră, ca neguțatorii din țara domniei mele să poată veni la milostivirea voastră cu marfă mare și să facă negoț și să se hrănească slobod și în bună voie, și nimănui nimic să nu i se întâmple, de-ar fi chiar răzmiriță. Ce grăesc eu milostivirei voastre, aceea altfel nu va fi. Așa și milostivirea voastră să luați pe credință că nimănui nu i se va întâmpla nimic. Altfel n'are să fie. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără млади; pecete rotundă, 3. 7 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІСО БІСЯРБИ КОВЕОДИ МА[ТИЕ] БЖІЕ ГИИ; adresa: † сждѣс господина ми краля и бѣ прѣгаром въ Брашовѣ: județului domnului meu craiului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 75.

c. 1478.

CX.

† Милостивом кожѣвом Младѣ Іуо Басараба ковеода и господина, пишеть господство ми мишгоу здравіе моиа добрим сседом и прнатеакам, сждѣс въ Брашовѣ и бѣ прѣгаром, и в сем давам с знаніе вашои милости, како ми казаше наши кспци, ере ми есте порсчн(и) како да ви дает господство ми книгс за верс вашем кспци, да ходет с нас с мирс ¹⁾, и пак наши да ходет с вас с мирс. Того ради ви даде господство ми книгс на верс и дшис господства ми и на верс и дшис и колкрех господства ми, да ходет с мир по земли господства ми, да тргсют с мирс, и пак да се вратет с мирс. И ино нкет, по реч господства ми. И пак и вѣ да ми дасте книгс за верс, да ест с нас, да ходет наши кспци с вас и с мирс. И когз ви веселит, аминз.

Din mila lui Dumnezeu Tănărul Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei vecini și prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari, și vă dau de știre domniei voastre cumcă mi-au spus neguțatorii noștri că mi-ați trimis vorbă, ca să vă dea domnia mea carte de încredințare pentru

¹⁾ Orig. и мирс.

4 neguțătorii voștri, ca să vie la noi în pace, și tot așa ai noștri să meargă la voi în pace. Deaceea v'a dat domnia mea carte, pe credința și sufletul domniei mele și pe credința și sufletul boerilor domniei mele, ca ei să umble în pace prin țara domniei mele și să facă negoț în pace și să se întoarcă îndărăt iarăși în pace. Și altfel nu este, după vorba domniei mele. Și acum să-mi dați și voi carte de încredințare, ca s'o avem la noi, ca să umble și neguțătorii noștri în pace pela voi. Și dumnezeu să vă bucure, amin.

177
3.146
Monogram fără *МЛАД*; pecete rotundă de 3. 8 cm. în diam., în lăuntruul scrisorii, ștarsă; se cunoaște numai *ВОИЕ*; fără adresă. — Arh. No. 97.

c. 1478.

CXI.

† *Млаостѣмъ вождѣмъ Іу Басараба воевода и господинь, пишетъ господство мн много здравіе и любовное поклоненіе приносимъ добримъ прителемъ господства мн, сждѣс и псргаромъ въ Брашов, ꙗко сѣмъ давамъ сѣ знаніе господство ви: да знаете ере съ вождѣмъ хотѣнїемъ даде богъ миръ и довердетелъ, и ето покансара кралеве светлости проводихмо съ честно, и тѣска послахмо нашега верна ждпан(а) Винтилаз столникъ съ речн до господство ви. Тако варе елика изречетъ къ господство ви, а ви вердете, ере съ наши речн истини. И богъ ви савожи лета. Пис. сеп. ѿ.*

007 1176
Din mila lui dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn. Scie domnia mea multă sănătate și închinăciune cu dragoste aduc bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov, și dau de știre domniei voastre despre aceasta: să știți că cu voea lui dumnezeu a dat dumnezeu pace și bine, și iată pe solul luminăci-sale craiului l-am petrecut cu cinste, și am trimes acolo pe credinciosul nostru jupân Vintila stolnicul cu vorbe cătră domnia voastră. Deci, oricâte va spune cătră domnia voastră, voi să [le] credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă înmulțească anii. Scris-am Septemvrie în 13.

Monogram; pecete rotundă, 3. 5 cm. în diam., cu legenda: * *ІО ВАСАРАБА ВОЕВОДА МЛАТІА ЕЖІЕ[М] И ГОСПОДИИ* (sic); adresa: † прителемъ господства мн, сждѣс и псргаромъ въ Брашов; prietenilor domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 122.

c. 1478. — Vintilă stolnicul poate să fie același cu Vintilă (Винтила) paharnicul din două doc. dela 12 Iunie și 28 Iulie 1472 ale lui Radu cel Frumos (colecția D-lui Șapcaliu și a D-nei Ana Odobescu). Vintilă, marele logofăt al lui Basaraba cel Tânăr dela 3 Aprilie 1478 (Venelin, p. 111) și 16 Aug. 1481 (Miletić, DR., p. 340), trebuie să fie un altul.

CXII.

† Милостію вожію Іо Младі Басараба конвода и господниъ вѣсон земаи Сгровлахинскои, пишетъ господство ми много здравне слаткиимъ моимъ и добримъ принателемъ, сѣдишъ и дванадесетемъ прожгаромъ въ Брашовѣ, и въ семъ давамъ съ знаніе вашои милости, како послахъ верни и почтени колѣбри господства ми, жиданъ Икѣзъ и жиданъ Станчѣа, къ господнишъ краю, за миръ и за добродѣтелъ. Да дастъ когѣ тако ви вѣло, да естъ и чловѣкъ въ вашъ милости съ покансаріи нашани, и въ васъ да естъ речі тамо, ере естъ подокре такои. И пакы въ тамо цю есдетъ, а ваше милости а вие виесте даанъ и господствѣ ми съ знатіе. Тои говорихъ вашои милости, да си псѣтите чловѣка по нашехъ людѣ, да естъ сви тамо, и вашы речі(и), ере естъ добрък. И пакы тиези вѣжжамше, цю ходетъ помеждъ васъ, а вие ихъ виесте могли нетерати въ васъ и хлѣкъ нѣкъ виесте не даанъ, понеже ихъ виесте нетерали въ мекдъ васъ. Тако тиези вѣжжамше да не ходетъ помеждъ васъ помного, понеже ходихъ¹⁾ докле ме до гъзда вгоровъщыхъ, и сѣсетъ ми до гъзда. Та ви говорѣ, како моимъ принателемъ, тои не требѣетъ, да икѣт, ере нестъ добре. И пакы ми донде гласъ въ царѣ въ Порѣ, како естъ създа сва таи земаа и три градове: Крѣши градъ и Древосъ и Лѣшъ и с градъ Жабникъ. И кон не се ес даанъ, а царѣ ихъ естъ мѣжне посекжа, а жѣни и детца поровни. Такои давамъ съ знаніе вашои милости. Ино икѣт. И когѣ ви веселитъ.

† Cu mila lui Dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate jubiților și bunilor mei prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și dau de știre domniei voastre că am trimis pe credincioșii și cinstiții boeri ai domniei mele, pe jupân Neagu și pe jupân Stanciul²⁾, la domnul craiul, pentru pace și bine. Să dea Dumnezeu

1) Orig. ходихъ.

2) Doi boeri bătrâni, pe cari îi găsim vornici încă sub Radu cel Frumos: Neagu vornic (mare), Stanciul vornic mic la 25 Ian. 1471 (Venelin, p. 95—96). Stanciul era și cumnat cu domnul (v. doc. din 17 Noembrie 1479: Miletić, DR., p. 337).

să fie și un om al domniei voastre cu solii noștri și să trimeteți și voi solie acolo ¹⁾, căci este mai bine așa. Și iarăși, ce se va întâmpla acolo, domnia voastră să-mi dați și domniei mele de știre. Asta vă grăesc domniei voastre: să trimeteți un om al vostru după oamenii noștri, căci e bine să fie cu toții acolo, și [cu] vorbele voastre. Și iarăși, pe acei vărăjmași ce umblă printre voi ați fi putut să-i alungați dela voi și să nu le dați pâine, căci ar fi trebuit să-i alungați dintre voi. Deci acei vărăjmași să nu mai umble printre voi, căci au umblat până ce m'au amărit până în gât, și nu mai pot să rabd ²⁾. Și vă grăesc ca unor prieteni ai mei: aceasta nu trebuie să fie, căci nu e bine. Și iarăși, mi-a venit veste dela împăratul dela Poartă, că a luat toată țara aceea și trei cetăți: cetatea Crui și Drevos și Leș cu cetatea Jabiiac ³⁾; iar cei ce nu s'au dat în mâinile lui, împăratul pe bărbați i-a tăiat, iar pe femei și pe copii i-a robit. Acestea vi le dau de știre domniei voastre. Altfel nu este. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără мааа!; pecete rotundă, 3,8 cm. în diam., ușisibilă; adresa: † приателем господства ми, сѣдѣс ѿ мѣ прѣгар[ом] ѿ Брашовс; prietenilor domniei mele, județului și celor 12 pârğari din Brașov. — Arh. No. 93; Mil. No. 99. 1478. — Cf. numărul următor.

CXIII.

† Милостїе кожїю Іу Маадї Басарака коңцода и господиниъ, пишеть господство ми много здравїе слааткомс и добромс нашемс приателю, жспанс Ханжинс Креѣса и жспанс Паса, и такози дарам сзнат твоен милостѣ за теизи вражмаши, цю ходет междѣ вас, та им хлѣб дарате и дрзжитѣ их: тои икѣт добрѣк, и с их истерѣкте ѿ вас, понеже вие их вистѣ истерами, кзда кнѣвала ваши волю (sic), ни един ѿт них не се кн сврзтѣка междѣ вас. Понеже господство ми да знам кзда доходитъ вини, азъ их вихъ вие на Касж сдарна и расипал, али их не знам. Я рие их знате кзда доходит; и не цете да их истерите ѿт вас и да их разгнате ѿт вас, и с их храните. И с ти говорила, како моемс слааткомс и добрѣс приателю, да не бѣдетъ тазн, ере нест добрѣк. И дарам знати твоен милостїи, ере ми донде глаас ѿт цара, како

¹⁾ Trad. ad literam «și să fie și dela voi vorbe acolo».

²⁾ Orig. «и еосѣт ми до грѣа», și-mi vine (mi se urcă) până la gât».

³⁾ Atât aci, cât și în pasajul corespunzător din scrisoarea următoare, originalul are «Леш ѿ (= н сѣ) градъ Жакникъ, Леș și cu cetatea Žabijak». Vezi nota 2 dela pagina următoare.

ест дзел тен градов(е): Скендероне [ет] воедел в свех стран, и
 два града ест дчинна кон Скендероне, и Крди град ест дзел и
 Древос и Леш и с град Жабшак, и земля сва ест дзел, а хто
 нест се дал, он их ест мзжне посежа, а жзни и деца робна.
 Тои знам. И пакн, твое милостъ, цю знаш wt тои странс, а
 ти ми дан знати; есди wt цю глас знаеш, и да знат и гос-
 подство ми. Ино н'кет. И вога [те] веселитъ. — И пакн за тен
 вражмаше, како да ми изнаидеш твое милости: сз чием свзетом
 ходет и цю чекают и чие речн их вбротиват, та ходит по тси;
 то и варе ест с них некон речн wt бол'крех наших, или како нам
 ест ракотс. Тои ми вбериете, ере ви прошс, мои приат[е]ше.

+ Cu mila lui Dumnezeu Io Tănărul Ba s a r a b a, voevod și domn.
 Scrie domnia mea multă sănătate iubitului și bunului nostru prieten,
 jupânului Hanăș Crețul ¹⁾, și jupânului Paul. Și dau de știre
 domniei tale despre acei vrăjmași, ce umblă printre voi, și le dați
 pâine și-i țineți: aceasta nu e bine; ci alungați-i dela voi, căci dacă ar
 fi voea voastră, voi i-ați alunga, [și] nici unul dintre ei nu s'ar în-
 vârti printre voi. Și dacă aș ști domnia mea când au să vie ei,
 până pela Cluj i-aș lovi și i-aș risipi, dar nu-i știu. Voi însă îi știți
 când vin, și nu voiți să-i măturați și să-i alungați dela voi, ci îi hră-
 niți. Dar îți grăesc ție, ca unui dulce și bun prieten al meu: să nu fie
 aceasta, căci nu este bine. Și dau de știre domniei tale că mi-a venit
 veste dela împăratul, cumcă a luat aceste cetăți: Schenderia a
 bătut-o de toate părțile și două cetăți a ridicat lângă Schenderia;
 și cetatea Crui a luat-o, și Drevos și Leș cu cetatea Jabiiac ²⁾, și
 au cuprins toată țara, iar cine nu s'a predat, pe bărbați i-a tăiat,
 iar pe femei și pe copii i-a luat în robie. Acestea le știu. La rân-
 dul dumatiale, dă-mi și tu știre despre cele ce știi din partea aceea,
 despre orice vei afla, ca să știe și domnia mea. Altfel nu este. Și
 Dumnezeu să te bucure. — Și iarăși, pentru acei vrăjmași, să-mi

¹⁾ Un Iohannes Kraus oarecare; Kraus e un nume de familie foarte obișnuit prin sec. XV—XVI la Sașii din Ardeal. Hanăș și Paul erau, se vede, niște părgari influenți în sfatul orașului.

²⁾ Cetățile Skenderija (Škodra, Scutari), Crui (Kroja, Kruja), Drevos (Dri-
 vasto), Leș (Lješ, Lissus, Alessio) și Jabiiac (Žabijak, Žabljak, Xabiacco) le-au
 cucerit Turcii pela sfârșitul anului 1478. Scutari a fost ocupat definitiv la 1479.
 Hammer I, p. 535, 538; Zinkeisen II, p. 425 și urm.; Jireček, Archiv f. slav.
 Phil., XIX, p. 609.

aflii domnia ta: cu al cui sfat umblă și ce așteaptă și ale cui vorbe îi ocrotesc, de umblă pe acolo; și nu cumva au niscaiva vorbe dela boerii noștri, sau cum le stă lucrul? Acestea, vă rog, prietenii mei, să mi le aflați.

Monogram fără млади; pecete rotundă, c. 3.8 cm. în diam., stricată de tot; adresa: † приателем господства ми, жєнанє Ханжєвє Креѳєа и жєнанє Пасасє вт Брашовє: prietenilor domniei mele, jupânului Hanăș Crețul și jupânului Paul din Brașov.—Arh. No. 95; Mil. No. 84.

1478. — Cf. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 217.

CXIV.

† Младостѣум божѣум Іу Младѣ Басараб(а) воевода и господинь, пишеть господство ми много здравіе моим добрым сседом и приателом, сздѣс Брашовскым и вѣ прѣгаром, и в сем ви давал с знаніе зарадѣ работс, цю ми сте порсчали: а господство ми добре ви сзм разсмае за све реч(и), цю ми сте псѣтнали по вашего чловѣка; нє ви говорим господство ми; како вт сзга напред, аще любите мир и добродѣтелѣ вт господства ми, а ви да знате да псѣтите добри людѣ вт вас, да се знаемс (sic) цю чемс правити и тзкмити. И нє да не псѣтите како сте псѣтнали до сзга, ере ми не требєт тзизни людѣ полногю, цю ми сте псѣтнали до сзга; ере сз божѣем волю и сз парок господства ми и сз волѣром (sic) господства ми, имам надеждє на бога, да ми ест пазна волѣ вт све стране. Тако и вт вас, аще любите мир и добродѣтел, а ви псѣтите добри людѣ, да тзкмитис (sic), ере господство ми не бранемс (sic) ваш(и) людѣ, да не дондєт с земаю господства ми, кон єс прави и добри людѣ; нє да дондєт єзе ваш(а) исправс и правдс. И богє ви веселит.

Din mila lui Dumnezeu Io Tănărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei vecini și prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari, și despre lucrul asupra căruia mi-ați trimes vorbă vă dau de știre acestea: domnia mea v'am înțeles bine toate vorbele ce mi-ați trimes prin omul vostru; dar vă grăesc domnia mea că de-acii înainte, dacă voiți pace și bine dela domnia mea, să știți să trimeteți dela voi oameni buni,

ca să știm ce și pentru ce punem la cale și întocmim. Și să nu [mai] trimeteți cum ați trimes până acuma, căci nu-mi mai trebuesc acei oameni, pe care mi i-ați trimes până acuma; căci, cu voea lui Dumnezeu și cu norocul domniei mele și al boerilor domniei mele, am nădejde în Dumnezeu că are să mi se împlinească voea din toate părțile. Tot așa și din partea voastră, dacă vreți pace și bine, atunci trimeteți oameni buni, ca să ne 'nvoim, căci domnia mea nu opresc pe oamenii voștri să vie în țara domniei mele, dacă sânt oameni drepți și buni; numai să vie cu ispravă dela voi și cu dreptate. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără МЛАД; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІГО БЯСЯРЯБ ВОЕВО[ДЯ МАТІА] БЖІЄ[А ГНЬ], cu G dela БЯСЯРЯБ aruncat deasupra; adresa: † М[о]шн пріатеом, сѣдѣс БрашовскоиС и прѣгаром: prietenilor mei, județului din Brașov și pârgarilor. — Ark. No. 82.

c. 1478—1479.

CXV.

† Іво Млад Басараба воевода и господинь, пишет господство ми много здравие пріате[ем] господства ми, сѣдѣс ѡт Брашов и дванадесет прѣгаром ѡт Брашов, и ѡ сем кї говорим господство мї, како мома добрим пріате[ем]: тѣи си послах слѣга господства ми Ѣпрк граматик сз книге до вас и до вицз-воеводс; та да мѣ дасте члоркка ¹⁾ ѡт вас, да ходит шинна, да га не бантоват нихто пѣтем до виц(з)воеводс, и ѡт виц(з)-воеводс пак сз миром да га про[во]днт до пріате[естро] ви. И бохъ ви веселит.

† Io Tănărul Basaraba, vevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari din Brașov, și despre asta vă grăesc domnia mea, ca unor buni prieteni ai mei: mi-am trimes acolo pe sluga domniei mele Oprea-grămăticul, cu cărți către voi și către vițăvoevodul; și să-i dați un om dela voi, care să meargă cu el, ca să nu-l bântuească nimenea în drumul spre vițăvoevodul, iar dela vițăvoevodul să-l petreacă iarăși în pace până la prietenia voastră. Și Dumnezeu să vă bucure.

¹⁾ Orig. чѣка, corectat din чѣк.

„Gramatichil” cu (cu) 1478-1479

*Monogram; pecete rotundă, 3, 5 cm. în diam., cu legenda: * [IC] БАСАР[А]Б КОЕВОД[И] МЛ[А]Т[И]А БЖІЕА И ГОСПОД[И]НИИ, nelămurită; adresa: † прїятелем господарства мѣ, есѣуѣ ѡт Брашов и ѣи прѣгаром: prietenilor domniei mele, judefului din Braşov şi celor 12 pârğari. — Ark. No. 77.*

c. 1478—1479.

CXVI.

† Милостію божію Іо Басараб(а) Младі воевода и господинь, пїшѣт (sic) господарство ми много здравіе прїятелем нашим, есѣуѣ и дванадесетем прѣгаром Брашовским. И тѣзи ви давам с знаніе прїятелствѣ ви, како тѣска допсѣтихъ верни и почетении и велики наш колѣрни жѣпан Нѣгъз къ господарствѣ ви; та вара еанка изречет къ господарствѣ ви, а господарство ви да га верѣните, ере есѣт (sic) истини наши речн ѡт свѣхъ работѣхъ, цю говорн ѡт нас къ господарствѣ ви. И богъ [ви] веселит.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod şi domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor noştri, judefului şi celor doisprezece pârğari Braşoveni. Şi iată vă dau de ştire prieteniei voastre că am trimis acolo la domnia voastră pe credinciosul şi cinstitul şi marele nostru boer, jupân Neagu; şi oricâte va spune către domnia voastră, domnia voastră să-l credeţi, căci ceea ce va vorbi din partea noastră către domnia voastră, sânt adevăratele noastre vorbe, despre toate lucrurile. Şi Dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără младі; pecete rotundă, 3, 8 cm. în diam., stricată, prob. cea dela No. 76; adresa: † нашѣм (sic) прїятелем, есѣуѣ и дванадесетим прѣгаром Брашовсѣ: prietenilor noştri, judefului şi celor doisprezece pârğari din Braşov. — Ark. No. 98.

1478—1479. — Din scrisoarea lui Neagu dela 1480 (No. arh. 575) rezultă că această misiune a fost anterioară anului 1480.

CXVII.

† Милостію божію Іо Младі Басараба воевода и господинь всенъ земаи сѣггровлаѣтинскон, пїшемо много здравіе добрим и сладким прїятелем, есѣуѣ и прѣгарем ѡт Брашов, и ѡ сем давам с знаніе господарствоу ви: цю ми ете порѣчнани, како да си пѣстимъ чловека до господарства ви, да идетъ езе вашига чловека до Батрѣ Нѣцѣфан(а), с томъ сѣмъ разсѣмелъ господарствѣ ви. За тои да знае господарство ви, ере не можемъ сѣда послати, понеже

трике да послаемо съ честь, како се падат; и пакы нмамо и доста ~~непрѣтели и вражмаши~~, тако не могъ ни такои ходити людѣе. Нѣ да счинит господство ви тако, како да пошлете вашегя чловѣка до Батрз Иѣфаня, како да ни даст кингъ за веръ, како да ми ходит людѣе слободни до негя и слободни да доидѣт; та каре како цете направит, а господство ви да ми порѣчите. И вѣзда кете послати до Батрз Иѣфан(а), ви да отидет и Гашпар, ере ни знает и рѣчи. И пакы за свакою работъ азъ съмъ казая Гашпаръ, та цетъ казат господствъ ви. И богъ ви вѣсилит.

† Din mila lui Dumnezeu Io Tănărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scriem multă sănătate bunilor și dulcilor prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, și dau de știre domniei voastre despre aceasta: ceea ce mi-ați poruncit, ca să [-mi] trimet un om la domnia voastră, care să meargă cu omul vostru la Batăr Ișțfan, într'aceasta v'am înțeles pe domnia voastră. Despre asta să știie domnia voastră că nu putem trimete acuma, căci ar trebui să trimetem cu cinste, cum se cade; și-apoi avem și destui neprieteni și vrăjmași, astfel că nici așa nu pot să umble oamenii. Dar faceți domnia voastră așa ca să trimeteți pe omul vostru la Batăr Ișțfan, ca să ne dea carte de încredințare, că vor merge oamenii mei slobozi la dînsul și slobozi se vor întoarce; și orice veți face, domnia voastră să-mi trimeteți vorbă. Și când veți trimete la Batăr Ișțfan, să meargă și Gașpar, căci ne știe vorbele. Și-apoi despre fiiece lucru eu i-am vorbit lui Gașpar, iar el are să vă spue domniei voastre. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., ștearsă, pare identică cu cea dela No. 76; adresa: † чашим добримъ прѣтелемъ, сѣдѣш и прѣгаромъ отъ Брашовъ: bunilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov.-- Arh. No. 87.

c. 1478—1479.

СХVIII.

† Младромъ и храбромъ и племенитомъ и с вѣзкою чести славе достоинномъ и моему родителю Батрз Иѣфаню, дваревровъ краевъ и шпанъ вѣзонъ сръзкою землю и Молдавского воевода, много здравіе и ниское поклоненіе прѣносимъ господствъ ти, синю господства ти Іу Басараба Младі, воевода и господиню вѣзонъ земанъ сръвладѣинскои. І ѡ семъ давамъ с знаніе господство ти:

за що ми си порѣчал за работѣ кѣпцем, да ходѣт свободни да кѣпчиюет, а господство ми смѣ рад за тои, да ходѣт сиромашни свободни, да се хранѣт; макар и днѣска, вѣре кто щѣт дойти да кѣпчиюет с землю господства ми, пак свободни да се вратѣт. И наши кѣпци свободни да кѣпчиюет тамо; токмо да некденѣт господство ти наши вѣржманни от тѣсѣ, да не чинѣт скандалѣс нашем людем. И ваши нища да се не боѣт. И на том ест вера и дѣшия господства ми и вера и дѣшия волкром господства ми, ере некет инако. И вогк ти самножи лет(а).

Înțeleptului și viteazului și nemeșului și de toată cinstea [și] slava + vrednicului și părintelui meu Batăr Iștvan, jude de curte ¹⁾ al craiului și șpan a toată țara ungurească și voevod al Ardealului, multă sănătate și adâncă închinăciune ți-aduce domniei tale fiul domniei tale Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Și-ți dau de știre domniei tale despre aceasta: pentru ceea ce mi-ai poruncit de lucrul neguțătorilor, ca să umble și să târguească slobozi, domnia mea sânt bucurosi de asta, ca să umble săracii slobozi și să se hrănească; măcar și astăzi, oricine va veni să târguească în țara domniei mele, tot slobod se va întoarce. Și să târguească și neguțătorii noștri acolo în voea lor; numai să ne alungi domnia ta de-acolo pe vărăjmașii noștri, ca să nu facă supărare oamenilor noștri. Iar ai voștri să nu se teamă de nimic. Și pentru aceasta dau credința și sufletul domniei mele și credința și sufletul boerilor domniei mele, că nu este altfel. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii.

*Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., din legendă se văd numai * 10 și câteva urme de alte litere; fără adresă. — Ark. No. 105; Mil. No. 100.*

c. 1478—1479.

CXIX.

† Милостіюм вожіюм Іу Младі Басараба воивода и господник кѣсен земли Сггровлахінскои, пишет господство ми много здравие добрим принателем господства ми, сѣдцѣ кравекѣс и дванадесѣт прѣгаром от Брашувѣ, и по сем дакам знание вашемѣс принателствѣс за тѣмѣн злотворци, що их сте схватили, а гос-

¹⁾ Orig. идварбирок: ung. *udvarbiró*, iudex curiae regiae.

ПОДЕСТВО МИ ЗА ТЪИ САСЖЕС ПОКАКНКАМ СЕ И НАМАМ КИ ХАР ВА-
 ШЕМС ПРИНАТЕЛЕСЪ, КАКО МОИМ ДОБРИМ ПРИНАТЕЛЕМ И СЪСЕДОМ. И
 ТАКОИ СЕ ПАДАТ ДА БЪДЕТ МИР ДОБЪР И ЧИСТЪ И ПРАВДА ПОМЕЖДЪ
 НАМИ, ЕРЕ И БОГЪ ПРАВЪС ЛЮБИТ. И ТЕМЗИ ЗАОТВОРЦЕМ КАКО НА
 СМО МИ РАДІ, ТАКОИ ЕСТ РАД И ГОСПОДИНЪ КРАЛ, ЕРЕ И НАШОИ ЗЕМЛЕ
 ЗАО ЧИНЕТ И ВАШИИ. Я ПАК КОНИ, ЦЮ СЪТЪ СЪЕТИ НАШИМ СИРОМАХОМ,
 ДА ВИ НАС]ЧИТ БОГЪ, ДА ИМ СЕ ПОВРАТИТ ДОБИТ[Ъ]КЪ; А ТЕМЗИ
 ЗАОТВОРЦЕМ ДА ИМ СЕ ГЛАВЕ УТКИНЪСТ. И БОГЪ КИ ВЕСЕЛИТ.

Din mila lui Dumnezeu Io Tănărul Basaraba, voevod și domn
 a toată țara Ungrovlăhiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor
 prieteni ai domniei mele, județului crăesc și celor doisprezece pârgari
 din Brașov, și după aceasta dau de știre prieteniei voastre despre acei
 făcători de rele, pe care i-ați prins, că domnia mea mă închin și
 vă mulțamesc prieteniei voastre pentru această slujbă, ca unor buni
 prieteni și vecini ai mei. Și așa se cade ca să fie pace bună și cu-
 rată și dreptate între noi, căci și lui Dumnezeu îi place dreptatea. Și
 de acei făcători de rele, cum sântem bucuroși noi, așa e bucuros
 și domnul craiul, căci ei fac rău și țării noastre și [țării] voastre. Și
 iarăși, caii ce sânt luați dela săracii noștri, să vă povățuească dum-
 nezeu ca să li se întoarcă ayutul; iar acelor făcători de rele să li
 se taie capetele. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., ștarsă, se cunoaște numai
 ІГО ВИСЯР[ЯБ]; adresa: † принателем господства ми, сѣдѣс кралевѣс и дванадесет
 прѣгаром въ Брашовѣ; prietenilor domniei mele, județului crăesc și celor doi-
 sprezece pârgari din Brașov. — Arh. No. 8r.

c. 1478—1479.

CXX. Т. 118 (o. 111)

† Іу Младі Басараба воєвода и господинъ вземъ земли Сгров-
 влахтинскон, пишемъ много здравіе нашимъ принателемъ, сѣдѣс и
 дванадесете прѣгаромъ въ Брашовѣ, и въ семъ дарамъ ѡ знаніи гос-
 подствѣс ви: каре цю ми сте персчани, азъ добре ви разсмехъ;
 сего раді да знае господство ви, ере каре цю смо говорани ед-
 нши и како се смо каемъ, а азъ и сзда тои држимъ. Нѣ да
 знате за всюю работѣс, ере азъ вѣхъ послалъ мое людіе на Порѣс;
 та къда вѣхъ да доидѣтъ мои людіе къ мене, а кто ихъ въпре
 Яли-бегъ на Ашнахъ и не встари ихъ, докле не се съ преминѣе све
 конске царевн; та къда паде Яли-бегъ съзъ конске ѡ землѣ, а ми

ме призра, и ница не езм знаа, како да се не чсет глас, за тои
 кзда се естансх езе Яли-бега, а ви наслова како да дондет
 на вас. Я азк падох и езе болкри пред Яли-бега, како да га
 нащчнтз богъ, да не дондет на вас, понеже имамо мир и тзк-
 смеж езе ваши. Тако едва нх вврзнихмо над Свени. Тако
 кзда беше тамо, а ви се сзговорн, како да дондет по вашои
 дрзжавс, да нехавет; а азк пакн падох пред нега и рекох мс:
 не имаш цю чинитї, понеже си езм послал азк тамо люде, та
 ес нехаблн и запалнн, и сви се ес скрилн. За тои пак га в-
 врзнсх. За тои ви говорим: азк дрзжим мир и правдс езе
 ваши, и даа си цем све израдї вас, токмо да встанем езе
 кошсаю, и послал си цем и люде до цара, како докле ездеа
 азк да ви се не нехавет ница, макар да не есдет ни еднши
 мир от Тсриц езе краля; али ако счините и ви, варе колнцн
 вражмаши и непрїатеаи имам, да нх изгоните. Я ако не счи-
 ните тако, а ви да знате, ере сам цем донти да ви нехаблн.
 И ваши апокансарн и кспнцн да дондшт сабоднн и да отндшт,
 на верс господства ми. И богъ ви веселнт.

Io Tânărul Basaraba, vevod și domn a toată țara Ungro-
 vlahiei. Scriem multă sănătate prietenilor noștri, județului și celor
 doisprezece pârgari din Brașov, și dăm de știre domniei voastre
 despre aceasta: toate câte mi le-ați încredințat, eu bine v'am în-
 țeles; deci să știe domnia voastră că tot ce am vorbit odată și am
 jurat, eu de aceea mă țin și acum. Dar de lucrul acela să știți
 că eu mi-am fost trimese oamenii la Poartă, și când era să se în-
 toarcă oamenii mei la mine, i-a oprit Ali-beg la Dunăre și nu le-a
 dat drumul, până ce n'au trecut toate oștile împărătești ¹⁾; și când
 a intrat Ali-beg în țară cu oști, el m'a chemat la sine, și nu
 știam nimica, fiindcă nu ne venise nici o veste, și-apoi, când
 m'am întâlnit cu Ali-beg, el stăruia să plece împotriva voastră. Iar
 eu am căzut, împreună cu boerii, înaintea lui Ali-beg, [rugându-l] ca
 dumnezeu să-l povățuească și să nu meargă împotriva voastră, fiindcă
 avem pace și învoeală cu voi. Astfel, abia i-am întors asupra Sibiului.
 Dar când era acolo, el începu a spune că are să meargă să prade și
 prin ținutul vostru; atunci eu din nou am căzut înaintea lui și i-am
 zis: n'ai ce face [acolo], căci am trimes eu oamenii mei de-au prădat

1) Spre Ardeal.

și-au dat foc, și cu toții s'au ascuns. Cu asta iarăși l-am întors. Deci vă grăesc vouă: eu țin pace și dreptate cu voi, și mi-aș da totul pentru voi, să rămân măcar numai cu cămășa, și-aș trimete și oameni la împăratul, ca până ce voiu trăi eu să nu vi se prade nimica, chiar dacă n'ar fi nici odată pace între Turci și craiul; dar [aceasta] dacă veți face și voi ca să izgoniți pe toți vrăjmașii și neprieteni mei. Iar dacă nu veți face așa, să știți că voiu veni eu însumi să vă prad. Și solii și neguțătorii voștri să vie și să plece slobozi, pe credința domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără мѡѡѡѡ; pecete rotundă, 3,8 cm. în diam., din a cărei legendă nu se pot citi decât: ✠ ІСѢ и КОМВОДѢ, este însă acelaș tip ca la No. 76; adresa: † нашимъ прѣателямъ, сѣдѣѡ и прѣгаромъ въ Брашовъ: prietenilor noștri, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 86; Mil. No. 96.

1479, Septembrie – Octombrie, pe vremea campaniei celor doi Mihalogli în Transilvania; cf. scrisoarea boerilor lui Țepeluș Neagu, Vladul și Cazan, Arh. No. 570.

CXXI.

† Милостивѡмъ коживѡмъ Іу Младѣ Басара[ва] коивода и господинѡ, пишѡмо много здравіе нашимъ прѣателямъ, сѣдѣѡ и прѣгаромъ въ Брашевѡ, и ѡ семъ давамъ ѡ знаніе: що ми стѣ порѡчиани, азѡ ви развѣмѡхъ; сеѡ радѣ ви говоримъ: како да мислимъ азѡ вамъ съ добродѣтелѡ, ере дрѡжкатѣ вражмашѡ мон мегѡ вамѡ? Или да знатѣ и да се доумшлатѣ, ере еѡ поголемѡ вашѡ вражмашѡ, ере еѡ вражмашѡ вземѡмъ христїанствѡ. Понеже преждѣ донесомѡ Бладѡ коивода на Бладѣслава коивода и посекомъ(ѡ) еѡ; по томъ покеромъ(ѡ) въ Бладѡ коивода ѡ Трѡцѡхъ, та занесомъ(ѡ) цара ѡ вашѡ землюта ю затрѡмъ(ѡ), како знатѣ; по томъ ѡтнесомъ(ѡ) Бсе-вѡга на Молдовѡ, пакъ ѡ изгвѡмъ(ѡ), како знатѣ; по томъ съ Лашѡтомъ ѡтнесомъ(ѡ) цара ѡ Молдовѡ и згвѡмъ(ѡ) Молдова; ѡ томъ занесомъ(ѡ) ѡни и тизѡ(и) хитлени Іан-вѡга на Никополѡ, и ѡни занесомъ(ѡ) и насѡмъ(ѡ) Іан-вѡга на Бгрѡхъ. Ѣ томъ видѣте и доумшлатѣ се, ере сѡда не ходѡтъ ѡни за вашѡ добродѣтелѡ, нѡ ходѡтъ ѡни за вашѡ зло. Та ако црѡте да се вратимъ азѡ съ добродѣтелѡ, а ви скоро да пѡсетитѣ до Батрѡхъ Ирѡфана, да чѡсемъ, ере мон вражмашѡ еѡт ѡерамотѡи, и мон вражмашѡ хитлени, понеже ви говоритѣ, ере еѡт дошелъ безъ знаніе Батрѡхъ Ирѡфанѡ. И пакѡи, варѣ що ми се еѡт ѡвелѡ(ѡ), сѡе да ми се вратитѡ, до едно влакно. И да пѡсетитѣ скоро до Батрѡхъ Ирѡфана, да ми ѡстанѡтъ апокансари и да ѡх

КЛЕТ, И ВИ НАК ДА СИ ПСЕТИТ ЧЛОВ'ККА ДО НАС, ДА МС СЕ КЛЕМ. И ВИ ЕЩЕ ДА ДОНДЕТЕ, ДА СЕ КЛЕМО. ТАКО СКОРО ДА ЕСТ ПРО ЦРЕТ ВИТИ, ДА ЗНАМ ЗАЩО ИЩЕМА ТСРЦИ. И АКО АИ НЕ ЦРЕТЕ НЕПАЗИВТИ С'НА ВЗЕ'К, ПРО ИЩЕМА, А ИЩО ПРО ЦРЕТ ВИТИ, ДАЛЕКО ДА ЕСТ УТ МОЮ ДШИС. И ПОИМОГО ДА АИ НЕ ИДЕТ ЧЛОВ'ККА ВЕЗ НЕПРАВС. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ. — И ПРО ИЗРЕЧЕТ ВАШ ЧЛОВ'ККА, ДА ВЕРСЕТЕ.

* Cu mila lui Dumnezeu Io Tănărul Basaraba, voevod și domn. Scriem multă sănătate prietenilor noștri, județului și pargarilor din Brașov, și dăm de știre despre aceasta: vorba ce mi-ați trimis am înțeles-o; deci vă grăesc: cum să am eu gând bun asupra voastră, dacă țineți pe vrăjmașii mei printre voi? Dar să știți și să vă gândiți că ei sânt mai mari vrăjmași ai voștri, fiindcă sânt vrăjmașii întregii creștinătăți. Căci mai întâiu ei au adus pe Vlad¹⁾ voevod împotriva lui Vladislav voevod și l-au tăiat; apoi au fugit dela Vlad voevod la Turci și-au adus pe împăratul în Tara Românească și-au călcat-o, precum știți ²⁾; apoi au dus pe Ese-beg împotriva Moldovei și-au pustiit-o, precum știți ³⁾; apoi, cu Laiotă împreună, au dus pe împăratul în Moldova și au prăpădit Moldova ⁴⁾; într'aceea au dus ei și acei hicleni pe Ali-beg la Nicopol ⁵⁾; și tot ei au dus și au îndemnat pe Ali-beg împotriva Ungurilor ⁶⁾. Din acestea veți vedea și vă veți încredința că [nici] acum nu umblă ei spre binele vostru, ci umblă spre răul vostru. Și dacă voiți ca eu să mă întorc cu binele, trimeteți de grabă la Batăr Ișfan, ca să aflu dacă vrăjmașul meu și vrăjmașii mei ⁷⁾ cei hicleni au pățit rușine [sau nu], fiindcă spuneți că a venit fără știrea lui Batăr Ișfan. Și iarăși, tot ce mi s'a luat să mi se întoarcă, [tot] până la un fir de păr. Și să trimeteți iute la Batăr Ișfan ca să dea drumul solilor mei și să li se jure, și să-și trimeată și el omul său la noi, ca să ne jurăm lui. Și să veniți și voi, ca să ne jurăm. Astfel, iute să se facă ce are să se facă,

¹⁾ Tepeș.

²⁾ Expediția din 1462.

³⁾ Expediția din 1474—75. Ese-beg este Issi-beg, pe care îl numește Ștefan cel Mare în missiva sa dela 25 Ian. 1475. Iorga. Acte și Fragmente III, p. 92.

⁴⁾ Expediția din 1476.

⁵⁾ Expediția fraților Mihalogli (Ali-beg și Skender-beg) asupra Ungariei, la 1476.

⁶⁾ Expediția din 1479 în Transilvania, terminată cu lupta de pe Câmpul-Pănei (Kenyérmező), la 12 Octombrie.

⁷⁾ Laiotă și boerii lui.

ca să știu pentru ce să opresc pe Turci. Iar dacă nu veți împlini toate aceste câte le scriem, ceea ce se va întâmpla, departe să fie de sufletul meu. Și deaci n'ainte să nu-mi vie omul (meu) fără ispravă. Și dumnezeu să vă bucure. — Și ce va spune omul vostru, să credeți.

Monogram fără млади; pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., stricală de tot; adresa: † нашимъ приателемъ, сѣдѣшъ и прѣгаремъ въ Брашовъ: prietenilor noștri, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 102; Mil. No. 87.

1479, prin Dechemvrie.

50 p 119

CXXII.

† Милостіюмъ кожіюмъ Іо Басараба Младі коєвода и господинъ всенъ земли Сьрволаушнско[и], пишетъ господство мнѣ много здаракі[е] и покаоніе добримъ приателемъ господства мнѣ, сѣдѣшъ и ѣи прѣгаремъ въ Брашовъ. Тѣзи се приасчи снѣ работѣ како ви волкъ кожѣа, а по томъ просимъ господство ви да ете къ господство мнѣ съ всемъ колеи и срдцемъ, како смѣхъ и азъ къ вамъ; понеже знамъ за тѣхъ вражмаши, ере нѣкетъ вамъ ница фелове зацо мнѣ съ сземъ тѣзи вистниаръ, та знамъ ере естъ подобро ви внао да счините да мнѣ се рознетъ тоизи вистниаръ, зараді да пишрсеи счи нега, како да бѣдетъ добро мнѣземъ хрѣстианомъ, некемъ да естъ на ѣ людѣе занъ. Ако мнѣ не счините, цю че бити, да естъ на вашѣхъ главахъ. И пакъ ете схватнанъ попъ съе синове си въ Зарнеци; ви нѣкетъ ви кривъ ниц(а); того радѣ подоброкъ сокотите да естъ добро да га вставите съ миръ, и да мнѣ вратите цю мнѣ съземъ. И за вистниаръ и за вловиръ и цю естъ мое, вратите; гледате подобро да имамо добродетелъ и миръ мнѣю намнѣ. И пакъ ако не цете, да естъ на вашѣхъ главахъ цю че бит. И рога ви веселитъ.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Iată s'a întâmplat lucrul acela cum a fost voea lui dumnezeu, dar după aceasta vă rog pe domnia voastră să fiți cu toată voea și cu [toată] inima către domnia mea, cum sânt și eu către voi; căci, despre partea acelor vrăjmași, știu că voi n'aveți nici un folos că ei mi-au luat visteria, și știu că ar fi fost mai bine să fi făcut voi ca să mi se întoarcă acea visterie, ca să

mă apăr cu ea, și să fie [mai curând] spre binele multor creștini, decât s'o aibă trei oameni răi ¹⁾. Și de nu veți face, ce are să fie, pe răspunderea voastră să fie. Și-apoi, ați prins pe popa din Zărnești cu fiii săi; el nu vă este vinovat întru nimica; deci gândiți-vă mai bine [și veți vedea] că e bine să-l lăsați în pace și să-i dați îndărăt ce i-ați luat. Cât pentru visterie și pentru porfiră ²⁾ și pentru ce este al meu, dați-mi îndărăt; căutați mai bine să avem bine și pace între noi. Iar dacă nu vreți, pe răspunderea voastră să fie ce are să fie. Și dumnezeu să vă bucure. *NAVIDEX) PAX = pe capit. v. n.*

Monogram; pecete rotundă, 3,8 cm. în diam., siricată de tot; adresa: † сѢЛУС / II КИ ПРЖАРЕМ УТ БРАШОВ: județului și celor 12 pângari din Brașov.—Arh. No. 101. 1479, prin Dechemyric, sau pela începutul lui 1480.

CXXIII.

† Сїю книгѣ кто прочтет и не цѣт казат сиромахом и рзсем людем, малл[м] и велицем, а тѣзи чловѣкѣ да ест изврзжен ут закон си и да ест проклет ут бога. ³⁾

† Многостїю кожїю Іѡ Младї Басараба воцрода и господинѣ рзсен земли Брочлахи́нскон, пишет господство ми много здравїе фазночел и порем и сиромахом ут земли Брзсе. И в сем ви дакам ѡ знанїе, како сиромахом господина ми кралк; того радї да знаете, понеже еро ут колико време и години се счини зло кз вас, ви да знаете, ут мене ни едно зло нкет се счинило, ни езе мон езвкт и езе мое знанїе. Ис колико зло се ест счинило, оно ви ест счинна Бдрїше и езе господина мѡ Ланута, тѣзи цю ви едет. Понеже азз си поставакх гларѡ и се спенжах колико богъ знает, и невоакх се да сложим кз вас мир и доводетел. Я ви донде, тѣзи вражмаш, да ми счинит зло, а ви не може и ничеже не езде. Толко мѡ се сачи та сзе г жеш и не-колико пманїе, а дрдо мѡжкетво нкет счинна ница. Того радї ви говорим, маллм и големем, како кз сиромахом господина

¹⁾ Aceștia sânt: Basaraba Bătrânul (Laiotă), Udriște, boerul lui, și Vlad Călugărul, care la 1482 înlocuiește în domnie pe Țepeluș.

²⁾ Orig. за валорп, cu w intercalat între a și a deasupra șirului și cu p cursiv deasupra lui n. E cuvântul greco-roman *δλόςζηρον*, purpură, porfiră «true purple» (Sophokles). Cf. «oloverus, vestis totaliter deaurata», ap. Du Cange. Vezi acelaș autor, s. *holoverus*, și *Glossarium mediae et infimae graecitatis*, s. *βίρρον*.

³⁾ Aceste cuvinte sânt scrise în dosul scrisorii, ținând loc de adresă.

ми браак: ако любите да имате мир и добродетел wt Търцих
 и, докле щем бити жив азъ, Търци да не проидст по мои земи
 да ви пленшет, понеже си поставих главоу и речу с цара, како да
 вьдет мир и добродетел кз христїанство. И богъ знает колико
 сѣм азъ спенжал, докле сѣм стигнѣл wrси волю wt цара. Или
 да ви се не мншт, ере чиним азъ мир зарадї носе Лангторъ; нс
 чиним азъ за христїанство. Того радї, ако ви трексет мир, а
 ви гледанте, понеже ево ми ест тои платїе, и дошео цю ми ест,
 who ест с рскс Брашовкном. Тако им рццете, како цю ест моє
да ми е вратет на трагс, понеже wt нїх щем искатї. Та ако
 ли счїните такои да ми се вратїт платїе, а ви да чекате wt
 мене мир и добродетел. И ево се и заканнаю на верс и дшмс гос-
 подства ми, како цїет бит такои, и докле щем бит азъ жив,
 Търци вас не тет выпланист. Тако сокотет[те] и ви: израдї два тои
чловкка wt Брашев, цю нх поставакт Лангтор на трапезс та
 тет да вьдст сз дскати, та израдї нїх а ви да патите зло. Нс
 гледанте, ере вам трексет мир, да wrете и да копаете, да се
 храните. Тако ево сѣм посала кз вами: тако цю сзхоцїет(е) да
 вьдет, а ви скоро да ми даете с знанїе, ере по с много речу не
 щем ходит. Нс да знам, зацо щем запретит Търци, да не дои-
 дст да ви пленшет.

Cine va ceti această carte și nu va spune [ce este într'insa] să-
 racilor și tuturor oamenilor, mici și mari, acela lepădat să fie de
 legea lui și blestemat să fie de Dumnezeu.

Cu mila lui Dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și
 domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate
 fâlnocilor ¹⁾ și găburilor ²⁾ și săracilor ³⁾ din țara Bârsei. Și vă dau
 de știre, ca unor săraci ai stăpânului meu craiului: să știți deci că de
 câtă vreme și de câți ani se fac răutăți printre voi, să știți că din
 partea mea nici o răutate nu s'a făcut, nici cu sfatul meu sau cu
 știrea mea. Ci cât rău s'a făcut, vi l-a făcut Udriște și cu domnul
 său Lajotă, acela care vă mănâncă. Căci eu mi-am pus capul și-am

¹⁾ Primarilor de sate: ung. *folnagy*, villicus, Gemeindevorsteher. Cf. фалночк
 cu фалногк (dat. sg. фалногю) din scrisoarea țarului bulgăresc Sracimir către
 Brașoveni, publicată de mine în Archiv f. slav. Phil. XVII, p. 547, și de Mi-
 letiș; Novi vlahobŕlgarski gramoti oтъ Брашовѣ, p. 46.

²⁾ Sașilor dela sate: termin întrebuințat de Românii din Transilvania (v.-
 germ. *giburon*); норск (dat. pl.), din норк, e ung. *pör*, rusticus, germ. «Bauer».

³⁾ Țăranilor români și unguri. ⁽²⁾

cheltuit, Dumnezeu știe cât, și m'am nevoit să întăresc pacea și binele printre voi. Iar el, acel vărăjmaș, a venit să-mi facă rău, dar n'a putut, și la nimic n'a izbutit. I s'a întâmplat numai să puie mâna pe trei femei¹⁾ și pe ceva avere, dar altă bărbăție n'a făcut nici una. Deci vă grăesc vouă, mici și mari, ca unor săraci ai stăpânului meu craiului: dacă vreți să aveți pace și bine dela Turci, cât voi fi eu în viață, Turcii nu vor trece prin țara mea ca să vă prade, căci mi-am pus capul și vorba la împăratul, ca să fie pace și bine între creștini. Și Dumnezeu știe cât am cheltuit până ce mi-am ajuns vocea aceasta la împăratul. Dar să nu vi se pară că fac pace pentru nasul lui Laiotă; o fac pentru creștinătate. Deci, dacă aveți nevoie de pace, gândiți-vă că iată averea mea și alte câte mai am se află în mâinile Brașovenilor, și spuneți-le să-mi întoarcă îndărăt ce este al meu, căci dela ei am să cer. Și dacă veți face așa ca să mi se întoarcă averea, să așteptați și voi dela mine pace și bine. Și iată mă jur, pe credința și pe sufletul domniei mele, că așa are să fie; și cât voi fi eu în viață, Turcii pe voi nu vă vor prada. Socotiți-vă dar și voi, că pentru doi trei oameni din Brașov, pe care Laiotă îi pune cu sine la masă și care se vor alege cu ducați, că pentru ei pășiți voi [tot] răul. Și gândiți-vă că aveți nevoie de pace, ca să arați și să săpați și să vă hrăniți. Iată dar că am trimis la voi: astfel, ce vreți ca să fie, să-mi dați iute de știre, căci nu vreau să mai umblu cu vorbe multe. Ci să știu pentru ce am să opresc pe Turci, să nu vie să vă prade.

Monogram fără maa; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., cu hârtie deasupra; legenda ilizibilă. — Arh. No. 88; Mil. No. 97.

1479, Dechemvric, sau începutul lui 1480.

CXXIV.

† Милостію вождію Іу Касарака Младі вождіа и господи́нь пишет господство ми много здравіе нашему добрымъ ссудомъ и пріятелемъ, сядишъ въ Брашовъ и дванадесетемъ прохоромъ, и въ семъ ви давамъ съ знаніе за работъ Трѣцемъ, како се сѣмъ трѣднѣ на Плиберъ за ваше работъ, како да ви не павнитъ поамного съ васъ; ами

¹⁾ Soția, bunica domnului (după Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 126, mama primei soții a lui Laiotă [a doua era fata boerului Sinadin]) și o altă rudă a lui. Cf. NNo. CXXVII și CXXVIII.

да вершете ере не можемъ ехъ мзжетво, аишъ езе дараниѣ, ѡтъ цю
 можемо дати ѡтъ насъ. Того ради кнъ говоримъ како да пошлете
 и кѣмъ добри прѣзгарн до насъ, на версъ господетва ми, аишъ скоро,
 и да встариште наше людіе слободни езе кшпаю да ходѣтъ по
 вксемъ нштемъ. И каре цю кнъ цнетъ казати вашъ чловѣкъ Лешкъ, да
 вершете, ере естъ нашъ(и) речъ(и). И когъ кнъ реселитъ.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și
 domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri vecini și
 prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari, și vă
 dau de știre despre lucrul Turcilor, că mi-am dat osteneală pe
 lângă Ali-beg pentru lucrul vostru, ca să nu mai prade la voi;
 dar să mă credeți că nu putem cu bărbăția, ci cu daruri, din ce
 putem da dela noi. Deaceea vă grăesc să trimeteți câțiva pârgari
 buni la noi, pe credința domniei mele, dar în grabă, și să lăsați
 pe oamenii voștri să umble slobozi cu marfă pe toate drumurile.
 Și orice vă va spune omul vostru Leucă, să credeți, căci sânt vor-
 bele noastre. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără младі; pecete rotundă, з. 8 cm. în diam., din legendă nu se
 vede decât ЖІЕ ГНІІ la sfârșit (cf. No. 75=CIX); adresa: † еждѣс и кѣ прѣзгарн ѡтъ
 Брашовсѣ; județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 100.

1479—1480.—Scrisoarea e sau din 1479, curând după expediția din Ardeal,
 când Ali-beg petrecea încă în Țara Românească (cf. Fessler, Geschichte von
 Ungarn, III, p. 134), sau din primăvara anului 1480, pe timpul incursiunii făcute
 de el cu Țepeluș în Moldova. Cf. No. CXXXV și Iorga, Istoria lui Ștefan cel
 Mare, p. 196.

CXXXV.

† Іѡнъ Басараба Младі воевода и господинъ, пишеть господ-
 етву ми еждѣс и кѣ прѣзаремъ (sic) ѡтъ Брашовъ много зракіе
 (sic), како моимъ добримъ прѣпателемъ. Тѣзи кнъ говоримъ за работс
 понс Іванс и ехъ енекви си, да имъ дасте миръ и да имъ вратите
 вкзе, а господетво ми да ви имамъ харъ и сподарамъ. Я коли не
 хтете тазнъ, да знате ере ехъ васъ и ехъ вкѣкъ земалі; да имамъ миръ,
 а ехъ Зьрици и ехъ Тоханъ миръ не чс иматъ никзга, нс чс ншетитъ
 вкзедъ ехъ мотъ лавсетнъ ннхъ родъ, да нхъ чс раждечс (sic) и счинити^і
 имъ чс зло. Ино не цнетъ битъ. И когъ кнъ реселитъ.

+ Ion Basaraba cel Tânăr, voevod și domn. Serie domnia mea județului și celor doisprezece pârgari din Brașov multă sănătate, ca unor buni prieteni ai mei. Iată vă grăesc pentru lucrul lui popa Ivan ¹⁾ și al fiilor săi, să le dați pace și să le întoarceți tot, iar domnia mea vă voi fi recunoscător și vă voi mulțami. Iar dacă nu voiți aceasta, să știți că cu voi și cu țara întregă voi avea pace, dar cu Zărneștii și cu Tohanul pace nu voi avea nici odată, ci voi îndrepta totdeauna puterile mele împotriva neamului lor, și-i voi arde și le voi face rău. Altfel nu va fi. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3,5 cm. în diam., cu legenda: [✱] IGO БИСАРАБ КОНЕО[Λ]И [Λ]ΑΤΙΩ ΕΚΙΕΩ ΓΗ]Η, identică cu cea dela No. 82 (CXIV); adresă: † сѣдѣс и ѿ прѣграмѣм ѡт Брашовъ: județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 83.

1479, Dechemvrie—1480, Ianuarie.—E probabil că cele două sate, pe care le amenință Tepeluș, au ajutat pe Laiotă la incursiunea făcută în Țara Românească și la răpirea visteriei lui. V. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 191.

CXXVI.

† Многетѣю кожѣю Иу Басараб(а) Младѣ конеода и господинь, пишет господетро ми много здравіе и люковное покладеніе добрым пріетелем господетва ми, сѣдѣс и дванадесети пѣргаром ѡт Брашов ²⁾, і ѡ сем давам с знаніе вашоу (sic) пріетелетво, како да доходит ваші людіе да кѣпчюет с землю господетва ми слободни и ница да се не конт, и да немаѣ пагѣсѣ ница ѡт никога; а кому сѣ шет счинит некои (sic) пагѣсѣ с землю господетва ми, а ки да просенте ѡт господетро ми тапави пагѣва, да платим господетро ми. Я пак наши людіе да доходит с ваші должавѣ те да кѣпчюет слободни, и да нам счините книгѣ за верѣ, те да ходет кѣпчи слободни, кахто и на мур, макар и размирна да ест ³⁾. Я кѣпчи да немаѣ размирницѣ ница, анс да ходет ваші людіе свемо, а наши пак тамо, и без ни едно (sic) пагѣсѣ. Я на том ест вера и дѣша господетва ми. Нет ника.

¹⁾ Cel din Zărnești, despre care e vorba în No. arh. 101 (CXXII).

²⁾ În orig. Брашов.

³⁾ Înainte de ест e șters în orig. имат.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și dragă închinăciune bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece păr-gari din Brașov, și dau de știre prieteniei voastre că pot să vie oamenii voștri să facă negoț în țara domniei mele slobozi, și de nimic să nu se teamă, și să n'aibă nici o pagubă dela nimenea; iar cui i se va face vre-o pagubă în țara domniei mele, voi să cereți dela domnia mea acea pagubă, s'o plătesc domnia mea. Și iarăși, oamenii noștri să vie în ținutul vostru și să fie slobozi a face negoț, și să le faceți carte de încredințare, și măcar că este răzmiriță, să umble neguțătorii slobozi, ca în vreme de pace. Și neguțătorii să n'aibă răzmiriță nici odată, ci să umble oamenii voștri aci, iar ai noștri acolo, fără nici o pagubă. Și pentru aceasta este credința și sufletul domniei mele. Nu este altfel.

*Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., din legendă se cunoaște bine numai * W la început și M la sfârșit, se vede însă a fi fost identică cu cea dela No. 80; fără adresă.—Arh. No. 104.*

1479—1480.—Pe timpul campaniei turcești în Ardeal sau din primele luni după aceasta.

CXXVII. *Str. p. 120-*

† Младетію вождю Іо Младі Басараба конвода и господинь, пишеть господство ми, или се шет обрести саща родітелк ми Батрз Нирвана, или се тет обрести есдеи Брашовскы, или прзгаре. И во сем давам с знаніе господствс ви: понеже азъ се неколих мзвгв зараді добро[де]тел, како да се стзканит христіанство, и апокансарн си послах, и мнзгв ми ходише речн горк и доле, и цю ми рече родітел ми Батрз Нирван, азъ мс непалих реч. Понеже за едінс работс посла, за тзизн вистіар, цю ми се sze, да мс счиним катастнх; азъ сктрорнх. Дрзго, пакн ми шнса зараді вебл дшнл, цю ес схватени от мни, та ме спросн. С том ере мс счиннх волю та нх раздркннх от железа и весловодіх нх. Того раді азъ чеках, како да ми прїидет и мене нккоа неправл; шно ми не прїиде ни едіна неправл, ни за апокансарн, ни за тзизн довитък, цю цше да есдет цшт христіаншм. Янс колико речн ес епан до седа, све ес епан за тше речн празни. Понеже азъ счиннх коле родітелю ми Батрз Нирванс та вставнх тезн дшнн с словожденіе, како да есдет негова честь и похвала, понеже нх вставнше родітеле нх да зарншт, а не-

2.000

ГОРО ГОСПОДЕТРО НХ ИЗВАДИ УТ СМЪРНН. И УБЕИРА СЕ ЗА ТЪЗН
 ДШИШ, ЦЮ СЪ ТЪН СЪХРАТЕНН, КАКО ДА БЪДЕТ С СВОБОДА. КЪГА БИ
 ПО СЕЛ, УН АН ПОСАЛ КНИГЪ ТА АН РЕЧЕ КАКО СЪЖА УБЕИРАЛ, ДА
 АС ДАМ ЗА ТЪЗН ДШИШ КЪ ФЛОДЪ, И ЕЩЕ АН РЕЧЕ, ЕРЕ СЪЖА РЕККА,
 ДА ДАМ И СТАРЕМЪ. ТОГО РАДИ ОУСТА, ЦЮ СЪ ГОВОРИАН, УНА СЪ
 АЗГАН. НЪ ДА ЗНАЕТЕ, ЦЮ СЪ ДВА ЦЪХВЕНН ПЕНЕЗИ ЕЩЕ НЕ КЮ ДАТИ,
 ДА СЪ КЪПИМ ЖЕНЪ УТ ХРИСТИАНЕ; ЕРЕ УНА ЕСТ БИЛА С РЪК ПОГА-
 НИХЪ, НЪ УНН АН Ю СЪ ПОСАЛАН СЪ ЧЕСТЮ, А АЗЪ СЕДА ДА Ю КЪПИМЪ?
 ТОН НЕ МОЖЕ БИТ. НЪ АЗЪ СЪЖА ГОВОРИА СЪ СТЕФАНА ВОЕВОДА, ТА
 КЮ СЪИНИТ РАБОТЪ УТ ОУСДАН. И ЗА УКСИ РАБОТЪ, ЦЮ БИ ПРАЗНА
 И НЕ БИ НИРА УТ ЦЮ СЛОЖАХМО, УНО ЦЮ ЦЕТ БИТ, ДА БЪДЕТ
 НАД ДШИШЪ ТЕМЪН, ЦЮ СЪ СЪИНИАН ТАКОН. ПОНЕКЕ ТАКОН ДА ЗНАЕТЕ
 ЗА УННА ДШИШЪ, ЦЮ НХ УСЛОБОДИХЪ ЗА КОЛЕ РОДИТЕЛЕ АН БАТЪХ
 ПИРВАНА, АЗЪ НХ СЛОЖИХЪ ПО С РЕЛИКЪ АСЪКЪ И ВЪ УКОВАНЪЕ. И
 ДРЪГО; АКО ТЕТ СЪИНИТ, А ТО ЛАИУТОРА ДЪИИ УНА ЕСТ ДЪИИ
 ГОСПОДАРЕКА, А ТАИ ЕСТ ЕДИНА ЖЕНА; ТАКО АКО Ю УСЛОБОДЕТ УНА
 ТЪН, АЗЪ КЕМ ОСЛОБОДИТ ДЪИИ ЛАИУТОРА И ИРВАННА. ПОНЕКЕ ТЪН
 СЪИНИАНЪЕ НИКОЕ ИКЕТ, ЕРЕ ДЪИИ ЛАИУТОРА ЕСТ ДЪИИ ГОСПОДАРЕКА,
 А УНА ЕСТ ЕДИНА ЖЕНА. ТАКО, АКО КЕ БИТ ТАКО, И УНО ДА БЪДЕТ;
 АКО АН НЕ БЪДЕТ ТАКО, И УНО, ЦЮ КЕ БИТ, ДА БЪДЕТ НА ДШИШЪ
 ФЪИИВАМЪ ЕЖ. И АЗЪ СЪН РОДОВЕ, ЦЮ НХ СЪЖА СЪХРАТИА, АЗЪ НХ СЪЖА
 СЪХРАТИА ИЗВАДИ ХИТАИЕТРО.

Handwritten notes in the left margin:
 A verb.
 P. 10
 P. 10
 P. 10
 P. 10
 P. 10
 P. 10

Din mila lui Dumnezeu Io Tănărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea, fie că se va găsi sluga părintelui meu Bătăr Iștvan, fie că se va găsi județul Brașovului, sau pargarii. Și vă dau de știre domniei voastre că mult m'am nevoie eu pentru bine, ca să se așeze creștinătatea, și soli am trimes și multe și felurite vorbe ne-au venit ¹⁾; și ce mi-a zis părintele meu Bătăr Iștvan, eu i-am împlinit vorba. Căci pentru un lucru, [adică] pentru acea visterie ce mi s'a luat, a trimes să-i fac un catastih; eu l-am făcut. Al doilea, mi-a scris și pentru acei oameni ce sânt prinși de mine și mi i-a cerut. Și într'aceasta i-am făcut pe voie, și i-am deslegat din fiare și i-am slobozit. Am așteptat deci și eu să-mi vie și mie vre-o ispravă; dar nu mi-a venit nici o ispravă, nici cu privire la soli, nici cu privire la acea avere, ce era să fie scut creștinilor. Ci câte vorbe s'au făcut până acuma, toate au fost vorbe deșarte

¹⁾ Trad. verbal «și multe vorbe ne-au venit în sus și în jos». (103)

și goale. Eu am făcut pe voea părintelui meu Batăr Iștvan și am dat drumul acelor oameni, ca să fie spre cinstea și lauda lui, căci rudele lor îi lăsaseră să piară, iar domnia sa i-a scos dela moarte. Și [mi-]a făgăduit pentru acele suflete, ce sânt prinse acolo, că le va slobozi. Când fu după aceea, el îmi trimese carte spunându-mi că am făgăduit să-i dau pentru acele suflete două mii de florini, și mi-a mai spus că am făgăduit să dau și bătrânului [tot atâta]!). Deci, gura care a grăit acestea a mințit. Și să știți că nici doi bani roșii nu voi da ca să-mi răscumpăr femeea dela creștini; a fost ea în mâinile păgânilor, și mi-au trimes-o cu cinste, și eu s'o cumpăr acum? Asta nu poate să fie. Dar am vorbit eu cu voevodul Ștefan și-mi voi face treaba prin mijlocirea lui ²⁾. Cât pentru lucrul acesta, de va fi deșert și nu se va alege nimic din cele ce am întocmit, ceea ce se va întâmpla, să fie pe sufletele celor ce au făcut așa. Căci așa să știți despre acele suflete, ce le-am slobozit după voința părintelui meu Batăr Iștvan, că i-am pus la munci și mai mari și în obezi. Iar cealaltă, dacă vor s'o facă, apoi fata lui Laiotă e fată de domn, iar aceasta e o [biată] femeie; dacă o sloboziți pe aceasta, voi slobozi și eu pe fata lui Laiotă și pe Ioana. Și nu-i nimic de mirat aci, căci fata lui Laiotă e fată de domn, iar aceea e o biată femeie. Astfel, de se va întâmpla una, se va întâmpla și cealaltă; iar de nu va fi așa, ceea ce va fi, pe sufletul finilor ei să fie. Iar acele neamuri [ale lor], pe care le-am prins, le-am prins pentru hiclenie.

Fără monogram și fără adresă; pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., înlăuntrul scrisorii, pierdută. — Arh. No. 107; Mil. No. 85.

1480, întâia jumătate a anului.

CXXVIII.

† Милостію вожею Іу Басараб(а) Младі воєвода и господиныхъ всенъ земли Сѣрволахунисконъ, пишеть господство ми много здравіе родителю ми мошѣ любіменъ, господскъ Маріе, много здравіе. И во сем ти дарамъ знаніе господство тн: за що ми си порсчал(а) по наша сабга по Петроу, а господство ми добре ти самъ разсмае за работъ, ча те ест израдннъ вогъ и прѣчнста вогоматеръ и

¹⁾ E vorba probabil de Basaraba cel Bătrân, care trăia la 1480 pe la Brașov.

²⁾ Orig. вт онѣдан «din partea aceea»: aluzie la o intervenire a lui Ștefan cel Mare pe lângă voevodul Ardealului.

Батръ Шефан wt рскс нашеас вражамашс, и сзда си с рскс нашем людем и псргаром. За тон захвалкам и благодарим бога. И добре ми се мнит господство ми за тон, и споли Батръ Шефанс за тон. И пак ни си псетна(а), ча те ест сзела ¹⁾ Батръ Шефан, да мс си дзцере по богс. За тон добре ест счинна, и внти мс ке за дшшс. Тако и ти се даван, да мс си дзцере, а wn да ти ест родїтел. И пак ни си псетна(а), да счиним дар Батръ Ицванс; а господство ми за тон разсмах и счиннх и псетнх, како чеш и господство ти видит; али да ест тон дар wt господство ти. И говорн да мс си дзцере, и потрси се и постари си реч на прзгарїе, и молн се родїтелею ти Батръ Шефанс, да те псетет скоро, те да дондеш. Яко ли виднш, ча не можеш ница счинит и не можеш скоро донти, а ти ме простн, и господство ти да си простена wt мене, єре доста се неволисач сз болкрн господства ми, тако немам цїо да счиним; єре теке ти се свсчн та ходнш wt рске до рске, та немам цїо чинит. И бог ти самнжн лєта господство ти. И цїо изречет Петрс, да версеш. ²⁾

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate maică-mi bunicii³⁾ iubite, doamnei Maria, multă sănătate. Și îți dau de știre domniei tale despre aceasta: pentru cele ce mi-ai poruncit prin sluga noastră Petru, domnia mea te-am înțeles bine asupra acestui lucru, că te-a scos Dumnezeu și prea curata maica domnului și Batăr Ștefan din mâinile vrăjmașului nostru, și acum ești în mâinile oamenilor noștri și ale părgarilor. Mulțămesc lui Dumnezeu și-l laud pentru

¹⁾ În orig. greș. псетн^а ча те ест сзела.

²⁾ Următoarele cuvinte sânt scrise deasupra șirelor, cu cernelă mai neagră decât restul scrisorii: «родїтелею ми моши (sic)»; «и внти мс ке за дшшс»; «єре теке ти се свсчн та ходнш wt рске до рске, та немам цїо чинит»; «и цїо изречет Петрс, да версеш». Cu acelaș fel de cernelă este scrisă și adresa.

³⁾ Am tradus aci pe «моши» din orig. cu «bunică»; ar putea fi tradus și cu «moașă» (fem. dela moș), acest cuvânt însă are astăzi o întrebuintare mai restrânsă. Că e vorba de bunica lui Tepeleuș (моша), nu încapе îndoială; numai pe dinsa putea s'o numească el «doamna domniei mele» (госпожда господства ми); soției sale îi zice simplu «doamnă» sau «doamna mea» (cf. NNo. CXXIX, CXXX, CXXXI). Și-apoi cuvântul моша se găsește și în adresă. Lectura lui Miletic мошик [люкимн] (în adresă: l. c., p. 82) este greșită; adv. мошик, моши не се află în orig., iar люкимн este o întregire nejustificată.

aceasta. Și-mi pare bine domniei mele de aceasta, și-i mulțămesc lui Batăr Ștefan pentru aceasta. Și ne-ai trimes apoi vorbă că te-a luat Batăr Ștefan să-i fii lui fiică de suflet. Cu asta bine a făcut, și va fi bine de sufletul lui. Deci, dă-te și tu să-i fii lui fiică, iar el să-ți fie ție părinte. Și iarăși, ne-ai trimes vorbă să facem un dar lui Batăr Iștván, am înțeles domnia mea de aceasta și am făcut și am trimes, cum vei vedea și domnia ta; dar să fie acest dar din partea domniei tale. Și spune-i că-i ești fiică și silește-te și pune vorbă pe lângă pârgari și roagă-te de părintele tău Batăr Ștefan, să-ți dea drumul mai iute, și să vii. Iar dacă vei vedea că nu poți face nimic și că nu poți să vii de grabă, iartă-mă, și domnia ta să fi iertată de mine, căci destul m'am nevoit împreună cu boerii domniei mele, și nu mai am ce face; că ți s'a întâmplat să mergi din mână în mână, n'am ce să fac. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii domniei tale. Și ce va spune Petru, să crezi.

*Monogram; pecete rotundă, c. 3. 8 cm. în diam., din legendă se vede * ІСНН (sau ІС) БЯСЯ[РЯБ] ВО[Ш]Е[ОД]Я și la sfârșit НЪ; adresa: † РОДТЕНО МУ МОШН, госпожде господства ми Маріе: maică-mi bunichii, doamnei domniei mele Maria (моши, cu n cursiv, este scris deasupra lui ми). — Ark. No. 106; Mil. No. 83.*

1480, a doua jumătate a anului. — Prin Februarie bunica și soția lui Țepeluș nu erau încă libere; despre aceasta din urmă scrie Matei Corvin Brașovenilor, la 25 Februarie 1480, s'o ție în cinste la dinșii, dar să nu-i dea drumul; între altele se spune aci că «senior ille Bazarab» o adusese prinsă din Țara Românească (copie la Acad. Rom.).

CXXIX.

† Іу Младі Басараба воевода и господинь, пишет господство ми много з[Д]равіе госпожде ми Маріи, и в сем давал с знаніе господствѣ ти, како варе еанка изречет Юга и Мош, а господство ти да их вершеш, понеже сѣ наши речн. И богъ те вeseлит, амин.

Io Tânărul Basaraba, vovod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate doamnei mele Maria, și îți dau de știre domniei tale că oricâte vor spune Iuga și Moș, domnia ta să-i crezi, căci sânt vorbele noastre. Și dumnezeu să te bucure, amin.

Monogram fără МЛАДІ; pecetea, de 3. 8 cm. în diam., pierdută; adresa: † госпожде Маріи: doamnei Maria. — Ark. No. 92.

СХХХ.

† Іу Младі Басараба воевода и господинь, пишет господство ми много здравіе госпожди Маріи, и в сем давам с знаніе господствс тї: тѣзи сѣм послаа Драгомира, та варе еанко изречет, а господство ти да га верѣш, понеже сѣ наши рѣчи. И богъ ти веселит.

Io Tânărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate doamnei Maria, și-ți dau de știre domniei tale că am trimis acolo pe Dragomir, și orice va spune, domnia ta să-l crezi, căci sânt vorbele noastre. Și dumnezeu să te bucure.

Monogram fără млади; pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., stricată; adresa: † госпожди Маріи: doamnei Maria. — Arh. No. 94.

1480. — Pentru Dragomir, cf. No. arh. 84 (СХХХІІІ).

СХХХІ.

† Милостію вожію Іу Басараба Младі воевод и господинь, пишет господство ми много здравіе госпожде Маріе, і в сем ти давам с знаніе, ере тѣка послахмо Петроу, та варе еанка изречет кз господство ти, а господство ти да га верѣш, ере сѣ реч(и) господства ми истинни, из всего наше сердце. И богъ ти смножит лета.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate doamnei Maria, și-ți dau de știre că am trimis acolo pe Petru, și ori câte va spune către domnia ta, domnia ta să-l crezi, căci sânt vorbele domniei mele adevărate, din toată inima mea. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii.

Monogram; pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., stricată; adresa: † госпожде Маріе: doamnei Maria. — Arh. No. 58.

1480. — Pentru Petru, cf. No. arh. 106 (СХХХІІІІ).

СХХХІІ.

† Милостію вожію Іу Младі Басараба воевода и господинь, пишет господство ми много здравіе добрим прїятелем, сядиц и прогаром вт Брашов, и в сем давам с знаніе господствс

ВН: азъ имах надеждѣ, кѣда ке богъ даст да си добѣдемъ землѣ, а вн да ми сте прѣятелѣ. Беде ако ми ест мене неволя въ Тѣрцехъ, а вамъ коѣ неволя вн ест, та дрѣжитѣ моего вражмаша мегю вамн? Сего радѣ вн говоримъ: ижденете моего вражмаша вътеждѣ вамн. Понеже ако вн цѣте дрѣжати моего вражмаша мегю вамн, вн да знате, ере цѣт бити и вамъ вражмаш. И дадите знаніе и родітелю ми Батрѣ Шѣфанѣ. И пакн да знате, ере есъ сѣблин Тѣрци Ѣгре на Смедеревѣ, понеже изкншлин Ѣгре из Дрна и извадилн есъ ладіе и брод на сѣхо, тако Тѣрци есъ сдрнли на ннхъ, и мало есъ стекли въ ннхъ. И пакн и дрѣга конска, цѣ ест била Ѣгрзска на Боснѣ, ере нхъ есъ разбили Тѣрци. И богъ кн вѣсѣлитъ.

Cu mila lui Dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, și dau de știre domniei voastre despre aceasta: am avut nădejde că după ce va da Dumnezeu să-mi dobândesc țara, voi o să-mi fiți prieteni. Dar, dacă Turcii mă asupresc pe mine, voi ce nevoie aveți să țineți pe vrăjmașul meu ¹⁾ printre voi? Deci vă grăesc: alungați pe vrăjmașul meu dintre voi, căci deși țineți pe vrăjmașul meu printre voi, să știți că are să vă fie și vouă vrăjmaș. Și dați de știre și părintelui meu Batăr Ștefan. Și să mai știți că Turcii au bătut pe Unguri la Smederevo, căci au ieșit Ungurii din Dunăre și și-au scos corăbiile și podul pe uscat, și astfel i-au lovit Turcii, și puțini dintre dinșii au scăpat cu fuga. Și iarăși, o altă oaste unjurească ce se afla în Bosna, și pe aceasta au bătut-o Turcii. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3,8 cm. în diam., legenda ilisibilă; adresa: † господаремъ господства ми, сѣдѣнъ и нѣграгомъ въ Брашовѣ; prietenilor domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov. — Ark. No. 99; Mil. No. 86.

1480, Noemvrie. — Știrile trimise Brașovenilor în această scrisoare se rapoartă la luptele lui Kinizsi pe Dunăre din anul 1480; campania a fost deschisă pela începutul lui Noemvrie la Haramvár, printr'un atac al avangardei lui Tököly, pe care Turcii îl resping; ei sânt bătuți însă de Kinizsi, care înaintează prădând în Serbia până la Golubac și Kruševac. Știrile false ale lui Tepeș proveneau deci din primele zile ale luptelor; lui îi convenea să le transmită Brașovenilor și lui Báthory într'o culoare cât mai nefavorabilă pentru

¹⁾ Vlad Călugărul sau, după Iorga (Ștefan cel Mare, nota 233) Laiotă; acesta moare însă prin Dechemvrie 1480 și cu o lună înaintea morții sale nu mai prezenta probabil nici o primejdie pentru Tepeș.

Unguri. Greșită e și știrea despre înfrângerea acestora în Bosnia; aci intrase, cam în acelaș timp, însuș Matei Corvin, bătuse pe Turci în mai multe rânduri și cucerise tot teritoriul Bosnei superioare împreună cu actualul Serajevo, dar trebui să se retragă, prin Dechemvrie, la Agram. — Anul 1480 e fixat pentru aceste lupte, după scrisorile lui Matei Corvin, de Huber, Geschichte Österreichs, III, p. 260—261; Fessler III, p. 143, le pune la 1481, ca și Katona și Zinkeisen (v. acesta din urmă, vol. II, p. 499—500). Cf. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugăru, p. 19.

CXXXIII.

1 † Iu Mladı Basaraba воевода, млаостію вожію господиинь,
 2 пишеть господство ми много здравіе нашимъ добрымъ съседомъ
 3 и пріятеломъ, съдцѣ Брашовскомъ и вѣ-тнамъ прозгарюмъ, и в семъ
 4 давамъ ѣ знаніе господствъ вѣ: тѣи си сѣмъ послаа два чловѣкка,
 5 на име PZTSNADA и Драгомир. Тако PZTSNADA вѣ иматъ нѣтъ
 6 да счинитъ до родітелъ ми Батрѣ Ицван, того раді вѣ просна,
 7 како да га проведите съзъ вашѣго чловѣкка; а Драгомира сѣмъ
 8 послаа до тѣи, да ми кѣспитъ едно дрѣго, цію ми требѣтъ да
 9 есдетъ на Портѣ, пакѣ израдѣ вашѣ добро[де]телство, зараді ра-
 10 ботѣ мнрѣ, да га и постврздиамъ, ѡтъ како ест. И ево ницю мало
 11 сѣмъ послаа да ми кѣспитъ, понеже не знахъ, датъ ми мѣ цете да
 12 кѣспитъ нанъ ни. Яко мѣ дадете да кѣспитъ, азъ вѣ пакѣ просна,
 13 како да ми пошанте чѣнѣ за мѣ коннѣ, а азъ ево си давамъ верѣ,
 14 како да дондетъ вашъ чловѣккъ до мене, да мѣ платна. И дрѣго
 15 еце просна господство вѣ, како да стонте и съзъ монъ апокан-
 16 сари, та говорете за тѣизи довнтѣк, цію естъ ѣ кѣкѣ вашѣ, како
 17 да ми се врзнетъ на трагѣ, како да можемо и ми стати ѡтъ
 18 вѣсданъ съзъ мнрѣ и за вашѣ добродетелѣ. И цію изречетъ нашъ чло-
 19 вѣккъ Драгомир, господство вѣ да га верѣте. И богъ да веселитъ
 20 господство вѣ.

Io Tânărul Basaraba vovod, din mila lui Dumnezeu domn.
 Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri vecini și prieteni,
 județului din Brașov și celor doisprezece pârgari, și dau de știre dom-
 niei voastre despre aceasta: mi-am trimes acolo doi oameni, anume
 pe Rătundul și pe Dragomir. Astfel Rătundul are să facă drumul până
 la părintele meu Batăr Ișvan, deaceea vă rog să-l petreceți cu un om
 al vostru; iar pe Dragomir l-am trimes până acolo, ca să-mi cum-
 pere una alta din cele ce trebuie să trimet la Poartă, tot pentru bi-

nele vostru și pentru lucrul păcii, ca s'o întărim și mai mult, din ce este. Și iată am trimes să-mi cumpere cam pușin, fiindcă n'am știut: îi veți da voie să cumpere sau ba. Dacă-l veți lăsa să cumpere, atunci vă rog să-mi trimeteți hamuri pentru 40 de cai, iar eu iată îmi dau credința, ca să vie un om al vostru la mine, să-i plătesc. Și alta vă mai rog pe domnia voastră: să ajutați pe solii mei și să stăruiți pentru acea avere ce se află în casele voastre, ca să mi se dea îndărăt, ca să putem sta și noi, din partea aceasta, în pace și spre binele vostru. Și ce va spune omul nostru Dragomir, domnia voastră să-l credeți. Și dumnezeu să vă bucure pe domnia voastră.

Monogram fără млади; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., stricată; adresa: † нашим добрым еседеом и прїателеом, съдѣш Бршовскѣмъ и бѣ-тѣмъ прѣгарѣмъ: du-nilor noștri vecini și prieteni, iudefului din Brașov și celor 12 pârgari.— Ark. No. 84; Mil. No. 94.

1480. — Presupun că această scrisoare e de pela sfârșitul an. 1480, când Țepeluș se pregătea de drumul la Constantinopol, pe care îl face prin Ianuarie anul următor; la 14 Fevr. 1481 el era întors în țară, probabil împreună cu Ali-beg și cu o mulțime de Turci. V. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 20; Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 193.

CXXXIV.

† Младостѣиѣмъ вѣжѣиѣмъ Іѣу Младѣ Басара[ва] воевода и госпо-
динъ вѣсенъ земли Сѣргіевладѣиискѣи, пишеть господство мнѣ много
здравіе добрымъ нашимъ прїателемъ, съдѣшъ и прѣгарѣмъ въ Бршовъ,
и въ семъ давамъ съ знаніе господствъ твои, ере такои да знате како
до създа, цю еи за работъ Тѣрцемъ, азъ съмъ направилъ, а въ
създа цемъ да мнѣ исправите, ере вът коле мѣ носите такои, а кто
доста скандалъ мнѣ се чини. Сего радѣ еи говорилъ: еко създа цю
съмъ стрѣвовалъ вът кога и цю съмъ просилъ, а вогъ пришегъи, ере
царь мѣ вѣсловодѣи, како да еи съчинилъ миръ вѣченъ съ свѣомъ
землемъ господина краля; не израдѣ носъ Ланцѣтовъ съчинилъ, нѣ из-
радѣ христїанство. И кинге мнѣ естъ съчинилъ царь, едною (sic) съмъ
послалъ до васъ, а дрѣга пакъ мнѣ естъ дошелъ (sic) създа за тѣи ра-
ботъ. Та ако еи естъ воля и ако хощете добродѣтелъ, да се спо-
коете и да се храните, а вамъ създа е вѣрѣлкъ. Тако еи се неволите
моимъ вражмамъ срамѣтъ (sic) да вѣдетъ вътъ васъ, и цю естъ монъ,
вътъ ваше рѣке да не излезитъ; а азъ такои съмъ направилъ, ере вътъ
Тѣрци ница да се не прижитъ, докле вѣдемъ живъ. И цю кете про-

18 МЛСАИТИ, СКОРО ДА МИ ДАСТЕ ЗНАНІЕ: ИЛИ БИТИ, ИЛИ НЕ БИТИ; ДА
 МЕ [НЕ] НОСИТЕ КАКО ДО СЗДА, ВЪ ДА ЗНАМ ПРО ЕСТ, ДА ЗНАМ И АЗЪ
 10 ЗАЩО ИЕАМ ЗАПРЕТИТ ТЪРЦИ. ТАКО ДА МИ ИСПРАВИТЕ ПРЕЗ ̄ 5 ДНИ,
 И ЧЛОВ'ККА ДА СИ ПСЕТИТЕ ДО БАТРОЗ ИИФАНА, ДА ЕСТ И ИИ СЪ
 НАШИ АПОКАИСАРИ. ТАКО СВЕ ДА МИ СЕ ВРАТИТ, АКО ЛЮБИТЕ МИР.
 И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ.

Din mila lui Dumnezeu Io Tănărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie dōmnia mea multă sănătate bunilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, și dau de știre domniei tale despre aceasta: așa să știți că până acuma, cât pentru lucrul Turcilor, eu l-am întocmit, dar de acum înainte vreau să-mi faceți [și voi] ispravă, căci decând mă purtați așa, destul scandal mi se face. Deaceea vă grăesc: iată că ceea ce mi-a lipsit și ceea ce am cerut dela Dumnezeu, Dumnezeu [mi-]a trimes acum, căci împăratul mi-a dat voie să-mi fac pace veșnică cu toată țara domnului craiului; nu pentru nasul lui Laiotă am făcut, ci pentru creștinătate. Și mi-a făcut împăratul și cărți, una am trimes-o la voi, iar alta mi-a sosit acum pentru lucrul acesta. Și dacă vă este voea, și dacă doriți binele, ca să vă liniștiți și să vă hrăniți, acuma vă e vremea. Așa dar nevoiți-vă ca să-i faceți rușine vrăjmașului meu ¹⁾, și ce este al meu, să nu iasă din mâinile voastre; iar eu am întocmit [lucrurile] așa, ca de Turci să n'aveți nici o grijă cât voiui fi eu în viață. Și ce veți hotărî, iute să-mi dați de știre: este sau nu este; și să nu mă mai purtați ca până acuma, ci să știu ce este, ca să știu și eu de ce să opresc pe Turci. Astfel, să-mi faceți ispravă peste cinci, șase zile, și să vă trimeteți un om la Batăr Ișfan, ca să fie și el cu solii noștri. Astfel, să mi se întoarcă tot, dacă vă place pacea. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără ММААІ; pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., ștearsă, din urmele literilor se vede însă a fi fost identică cu cea dela No. 76; scrierea e o cursivă interesantă; adresa: † НАШИМЪ ПРИТЕЛЕМЪ, СЪАДЪ И ПЪРГАРЕМЪ ВЪ БРАШЕВЪ: prietenilor noștri, județului și pârgarilor din Brașov. — Ark. No. 759.

1481, Fevruarie—Martie, după întoarcerea dela Turci cu confirmarea sultanului. V. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 193—194 și notele corespunzătoare.

¹⁾ Călugărul.

*Arh. No. 759
 Monogramă
 1480*

CXXXV.

† И Младі Басараба воивода и господиць, пишет господство
мї много здравїе прїятелем господства мн, сѣдѣш вт Брашов
и дванадесет прѣгаром, и в сем вї давам знатї, ере цю молакхмо
вт бога зарад(и) мир, а богъ и прѣчнста даде, та ме ест сзѣл
господиць (sic) мн крал кон себе свѣгѣ верниш (sic), и да имамо
мир добрѣ, и да ни се хранет людїе словодно и доброволно, и
каши и наши людѣ да си трѣго[у]ет с мир. За тои и прїя-
телство ви да сте радоустѣши и весели. И пак имаш нѣккон свѣгѣ
верни с кѣиць господства мї, на имѣ Бинтиа(з) логофет и Калоена,
та мн сѣ сзѣл(и) ѣ ас(при), та сѣ виши кѣповали с теми ас(при)
камхѣ и хаздѣ и чашн срѣврънї и дрѣгѣ скѣлѣ срѣврънї. Та ви про-
сил како да иѣ схвратите, да мн извадите иманнѣ вт ниѣ, да
мн не загинет, и да ви не стечет вт вашѣ рѣкѣ, дори мн се не
даст иманїа; ере не цѣм вставит да мн бѣдѣ пагѣсѣ, нѣ цѣм
послатї с господина кралѣ та цѣм просит вт вашѣ главѣ. Ере
се смѣ схвратнѣ с господина мн кралѣ, како неговн людїе да
не имат вт господство мн ни одно пагѣсѣ. Та сокоти[те] ере
внн не мн сѣ сзѣлн иманнѣ с размирнїц(и), нѣ им смѣ дал с мир,
да мн кѣпнт цю им смѣ реказ, а внн повевош(ѣ) с вашн место
и с вас седет, та пню мою иманїѣ с вами. Гледанте та счїните
како ѣ добрѣ, иманїѣ да мн доидѣ пак на рѣкѣ, ере не мн ѣ сзѣл
вражмаш господства мн Калѣгѣра тоган иманїа, нѣ им сѣ внн
дали вт свою волю; такѣ требе да се нїцѣт вт ниѣ. И пак го-
вори м господство мї прїятелство (sic) ви за тоган вражмаша, ере
господство мн имам мир вт господина кралѣ, а ви га хранїте
с вашѣ хїжѣ и с вашн место, и доходѣт с з[ѣ]млю господства
мн та мн счїнит пагѣсѣ. Сокотите ере Тѣрци нїцѣ тоган враж-
маша. И доста се спежаѣ нѣкнѣ сѣ Пан-вѣгом, та иѣ вѣрнннѣ
на Молдовѣ, како знате и самн; та полного да га не чѣм ере
седнт с вас, нѣ га схвратите да га пѣснтѣ с кралѣ; ере ни даде
богъ та имамо мир добрѣ, како жаловаѣмо, такѣ не требе да
стонт с вас вражмашн наши. И по том си послаѣ вернога свѣга
господства мн Сѣпрѣ, да ви кажет радоет за мир, цю ни ѣ дал
богъ и господиць кралѣ; та да га верѣте и за ннѣ работѣ цю цю (sic)
и ви нзречет, ере сѣ реч(и) господство (sic) мн [н]стннн, и да га
дарѣте. И богъ ви веселнт.

Io Tănărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, județului din Brașov și celor doisprezece pargari, și vă dau de știre despre aceasta: pacea de care ne-am rugat lui dumnezeu, dumnezeu și preacurata ne-au dat-o, și m'a luat domnul meu craiul pe lângă sine slugă credincioasă, și vom avea pace bună și ni se vor hrăni oamenii slobozi și în bună voea lor și vor purta negoț, și ai voștri și ai noștri, în pace. De asta și prietenia voastră să fiți veseli și bucuroși. Și iarăși, am avut niște slugi credincioase în casa domniei mele, anume pe Vintilă logofătul și pe Caloean, și mi-au luat 60,000 aspri și au cumpărat cu acei aspri camhe și hazdee ¹⁾ și cești de argint și alte scule de argint. Și vă rog să puneți mâna pe ei și să-mi scoateți averea dela ei, ca să nu mi se piarză; și să nu vă scape din mâinile voastre, până ce nu mi se va da averea, căci nu [mă] voi lăsa să rămăiu de pagubă, ci voi trimete la domnul craiul și o voi cere dela voi. M'am îndatorat doar față de domnul meu craiul, ca oamenii lui să nu aibă nici o pagubă dela domnia mea. Și gândiți-vă că ei nu mi-au luat averea pe vreme de răzmiriță, ci le-am dat-o eu în vreme de pace, ca să-mi cumpere ce le-am spus, iar ei au fugit în orașul vostru și șed la voi și beau avutul meu împreună cu voi. Căutați să faceți cum e bine, ca să-mi vie averea iarăși la mână, căci acea avere nu mi-a luat-o vrăjmașul domniei mele Călugărul, ci i-au dat-o ei de bună voea lor, și deci dela ei trebuie să se ceară. Și iarăși vă grăesc domnia mea prieteniei voastre despre acel vrăjmaș că, deși domnia mea am pace dela domnul craiul, voi îl hrăniți totuși în casele voastre și în orașul vostru și [de acolo] el intră în țara domniei mele și-mi face pagubă. Gândiți-vă că Turcii îl caută pe acel vrăjmaș. Și destul am cheltuit nu de mult cu Ali-beg de l-am întors împotriva Moldovei, precum știți voi înșiși ²⁾. Și să nu mai aud că șade la voi, ci puneți mâna pe el și trimețte-l la craiul, căci a dat dumnezeu să avem pace bună, precum

¹⁾ Camhele și hazdecele sânt niște specii de mătase scumpă: camha, lat. camuca, ital. camocato, e foarte bine cunoscută și din documentele noastre; hazdea e grec. γὰσδρον «a kind of silk» (Sophokles).

²⁾ Aluzie la un jaf turcesc din an. 1480. Ștefan cel Mare pomenește în adevar, într'un doc. din 5 Oct. 1480, de acest jaf, făcut de Ali-beg și Skenderbeg împreună cu Țepeluș, până la Lunca cea mare (prob. în județul Bacău). V. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 22; Iorga, Studii și doc. III, p. xxxviii; Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 196 și nota 247.

am dorit, și astfel nu trebuie să stea la voi vrăjmașii noștri. Și apoi, am trimis pe credincioasa slugă a domniei mele, pe Oprea, să vă spue bucuria [noastră] pentru pacea ce ne-a dat Dumnezeu și domnul craiul; și să-l credeți și pentru celelalte lucruri ce are să vă spue, căci sânt vorbele domniei mele adevărate, și să-l dăruiți ¹⁾. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3,5 cm. în diam., acoperită, cu legenda: * ІСО БЯСЯРЯЕ ВОБРОДЯ МАТІА БЖІГА Н ГСПОДНИИ, foarte clară; adresa: † прїятел[ем] господства мн, сѣдѣш ѿт Брашов и дванадесет прѣгаром: prietenilor domniei mele, județului din Brașov și celor doisprezece părgari. — Arh. No. 89.*

1481, Sept.-Dechem.— Această scrisoare trebuie pusă în lunile din urmă ale an. 1481, când domnia lui Țepeluș se apropia de sfârșit. La 6 August Vintilă logofătul era încă pe lângă dînsul (Miletić, DR., p. 340); este desigur același Vintilă care în doc. din 3 Aprilie 1478 e numit mare logofăt (Venelin, p. 111: v. nota dela p. 131[†]-132). Fuga lui și a lui Caloean la Brașov s'a întâmplat deci după 6 Aug. 1481, prin Sept.-Dechemvrie, când boerii, văzând șansele de izbândă ale Călugărului, începură să se plece de partea acestuia. Țara era ocupată în parte de trupele moldovene și ardelenene, și Ștefan cel Mare profită de lupta dintre cei doi rivali: Țepeluș și Călugărul, spre a cuceri Crăciuna (10 Martie 1482). El aduse chiar un nou pretendent, pe care însă nu izbuti să-l impue țării; v. No. CXLVII. — Pe Vintilă logofătul îl găsim apoi pe lângă Vlad Călugărul la 1483 Iunie 5, la 1487 Iulie 31, la 1488 Aprilie 1 și Fevruarie 4, și la 1489 Ian. 8, căci el trebuie să fie Vintilă Florescul din documentele acestor ani; v. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 71—72.

CXXXVI.

† Многостїумъ кожїумъ Іоу Младї Басараб(а) воцвода и господинъ въсоеи земли Сръвлахїнекои, пишеть господство мн сѣдѣш и ѿ прѣгарем ѿт Брашов и такози ви говоримъ господство мн зарадї моего чловѣка, по намъ Раднаѣ, како мѣ сте съзели добитокъ прав; а господство мн нандохъ понеже е вила прав чловѣккѣ. Того радї ви говоримъ господство мн, како да мѣ повратите добитокъ, ако хочете да бѣдетъ миръ, ере такке работе чинетъ размирнїцъ; тако мѣ повратите све до влас еднїи. Я ваш чловѣккѣ да прїидетъ да стонтъ предъ господство мн сзе Тѣрчиномъ; да ако встанетъ мой чловѣккѣ, господство мн да мѣ га дастъ с рѣкѣ. Ино нѣкетъ. Пис. ап. дї день, 8 градъ Бѣскрѣпї.

¹⁾ Orig. дѣрѣте, dar e probabil o greșală de diac, în loc de нѣрѣте.

Din mila lui Dumnezeu Io Tănărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea județului și celor doisprezece pângari din Brașov, și așa vă grăesc domnia mea despre omul meu, anume Radilă, precum că i-ați luat averea lui dreaptă; domnia mea am aflat că a fost om drept. Deaceea vă grăesc domnia mea să-i dați îndărăt averea, dacă vreți să fie pace, căci astfel de lucruri fac răzmiriță; așa dar dați-i îndărăt tot până la un fir de păr. Iar omul vostru să vie să stea cu Turcul înaintea domniei mele; și dacă omul meu va rămânea de judecată, domnia mea i-l voi da pe mâna lui. Altfel nu este. Scris-am Aprilie în 14, în cetatea București.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., înlăuntrul scrisorii, ruptă în două, cu legenda: [✱] ІО БЯСЯРІА БОС[О]ДЯ МАТІА [БЖІА ГОС ПОДН]И; adresa lipsește; jos, în dreapta scrisorii, cu aceeaș cerneală, o notiță a diacului: шш ѱ (=ѱалк). — Ark. No. 96.

1481.—D-1 Iorga (Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 242) pune și dînsul această scrisoare în 1481. Cf. scrisoarea lui Vlad Călugărul de sub No. arh. 156 (CLII).

CXXXVII.

† Милостію божію Іу Басараба Младі воєвода и господиць, пишеть господство ми много здравіє моим добрим ссєдом и прїателям, сждиш вт Брашов и дванадесетем прзгаром, и в сем ви просил, како мои прїатеи, да ми кспите две люлке, али да сс голкани и хсбаве, и трзпези дрвени хсбаве ї, али да ми псстите скоро през едно нед'кає, и да сс скрслє трзпезе. Тако ви молим да ми счините прошеніє; а цю бсдет ценс, а господство ми цєм платит. И богъ ви смножи лета. Пис. сен. а.

Cu mila lui Dumnezeu Io Basaraba cel Tănăr, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei vecini și prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pângari, și vă rog ca pe niște prieteni ai mei să-mi cumpărați două leagăne, dar să fie mari și frumoase, și zece mese frumoase de lemn; dar să mi le trimeteți în grabă, peste o săptămână, și mesele să fie rotunde. Și vă rog să-mi împliniți cererea; iar ce va fi prețul, domnia mea voi plăti. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii. Scris-am Septemvrie în 11.

Monogram fără младі; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІО БЯСЯРІА БОС[ВОДЯ] МАТІА БЖІА [ГОСПО]ДНИ, cu G dela МАТІА arun-

*cat deasupra; adresa: † при телемах господства ми, сѣдѣс и дванадесети пѣргаром
от Брашова: prietenilor domniei mele, județului și celor doisprezece pârğari din
Brașov. — Arh. No. 103; Mil. No. 101.*

1478 sau 1480—1481. — La Sept. 1479 Țepeluș era cu Turcii în lagăr și nu
putea face o astfel de comandă la Brașov.

CXXXVIII.

† Милостіѡм божіѡм Іѡ Басараб(а) Младі воевода и госпо-
динь, пишеть господство ми много здравіе и любовное покло-
неніе приносим сѣдѣс и пѣргаром от Брашов, и такози ви го-
ворим господство ми, ере тска послахмо жупан Павз сз речми
до господство ви; тако каре елика изречет кз господство ви,
а господство ви вершете. И богъ ви смножи лет(а). Пис. с По-
янна Жиа, маи дѣ.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și
domn. Scrie domnia mea multă sănătate și dragă închinăciune a-
duc județului și pârğarilor din Brașov, și așa vă grăesc domnia
mea că am trimes acolo pe jupân Albu cu vorbe către domnia
voastră; astfel, ori câte va spune către domnia voastră, domnia
voastră să credeți. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii. Scris-am în
Poiana Jiului, Mai în 14.

*Monogram; pecetea, de 3.5 cm. în diam., pierdută; adresa: † сѣдѣс и двана-
десети пѣргаром от Брашов: județului și celor doisprezece pârğari din Brașov.—
Arh. No. 91.*

c. 1480—1482. — Jupân Albu poate să fie Albu spătarul, citat în hrisovul din
23 Martie 1482 al lui Basaraba cel Tânăr (Miletić, DR., p. 338—339, cu data gre-
șită 1480; orig. în Arh. Stat.).

CXXXIX.

† Милостіѡм божіѡм Младі Нѡ Басараба воевода и госпо-
динь всен земли Сръвлахинскѡи, пишеть господство ми много
здравіе добрим приателѣм господства ми, сѣдѣс и вѣ-тним
пѣргаром от Брашов. И тсзи давам с знаніе, понеже ми жа-
лсва чловѣкз господства ми Петрици от Трговице, да ест
имал мархс тска с вараш, поставена на един чловѣкз да стон[т];
а ѡ[н] ест пошел Димітрѡс Бшорек та ест развална ¹⁾ камарѡ

¹⁾ În orig. ест да развална.

И ПЕЧАТ МОЮ, ТА ЕСТ ВЪЗЕА ДОБИТЬК ТА ¹⁾ ГА ЕСТ ЗАЛОЖИА С
 ДРЪСН ЧЛОВ'КЪКЪ. ТУГЪ РАДІ ВЪ ГОВОРИТЪ ГОСПОДЕСТВО МН, КАКО ДО-
 БИТЬКЪ, ЦЮ ЕСТ ПОСТАВИА ПЕТРИЦИ, ВЪ ДА СТОИТЬ КАКО ГО ЕСТ
 ВЪ ПОСТАВИА; А ДІМИТРОСЪ ЕСТ ТЪСКА, ТАКО ЧИИЕТ(Е) С НЕГО КАКО
 ЗНАЕТ(Е), ВЪ ТЪСЪИ. ЯКО ЛН ВЪ ЕСТЬЕТ ПЕТРИЦИ ДАЖЖЕН, ВЪНН ХЪТЪ
 СТАТИ АНЦЕМ ПР'КД ГОСПОДЕСТВО МН; А ДОБИТЬК ДА МЪ СЕ НЕ РАЗ-
 ВАА'КЪТ. ИНО ДА Н'КЕТ. И БОГЪ ВЪ ВЕСЕЛИТЪ, АМІИЪ.

Din mila lui Dumnezeu Tănărul Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și iată dau de știre că mi s'a jeluit omul domniei mele Petriță, dela Târgoviște, că a avut acolo în oraș [niște] marfă, pusă la un om ca să stea; și s'a dus Dimitru al lui Buor și a spart cămara și pecetea mea și a luat marfa și a zălogit-o la un alt om. Deaceea vă grăește domnia mea: marfa, pe care a pus-o Petriță, aceea să stea cum a pus-o el; iar Dimitru este acolo și faceți ce știți cu el, el e acolo. Dacă însă Petriță vă este cumva dator, ei vor sta de față înaintea domniei mele; dar marfa să nu i se risipească. Altfel să nu fie. Și Dumnezeu să vă bucure, amin.

Monogram fără младі; pecete rotundă, 3,8 cm. în diam., ștearsă; adresa: † добримъ пріятелѣмъ господства мн, сѣдѣшъ въ Брашовѣ и ѣи-тъмъ прѣгаромъ великимъ въ Брашовѣ: bunilor prieteni ai domniei mele, județului din Brașov și celor 12 pârgari mari din Brașov. — Ark. No. 74; Mil. No. 91.

c. 1480—1482. — Cf. No. arh. 85 (CXL), care este în tot cazul posterior acestuia.

CXL.

† Іу Младі Басараба воєвода и господинъ вѣсенъ земли Сѣверо-
 влахійскои, пишемо много здравіе добримъ нашимъ пріятелѣмъ,
 сѣдѣшъ и прѣгаромъ въ Брашовѣ. И въ семъ давамъ съ знаніе вашимъ
 пріятелѣствѣ за работѣ Петрицѣ, понеже мнѣ естъ била родітелѣ по
 дѣхъ свѣтомъ. Тако мнѣ естъ смрѣа, а при еговѣ животѣ мнѣ естъ
 поставила дѣшъ на мене и на зѣта мѣ Андѣркъ, како да га пла-
 щамо дазгове, по гдѣ естъ била дазженъ. Сего раді тѣмъ сѣмъ по-
 слаа Андѣркъ, тако мнѣ просиша, како мои добри пріятѣли, како
 вѣре цю имѣатъ тѣска мнѣ, да се дастъ сѣмъ съ рѣске Андѣре; понеже сѣ

¹⁾ În orig. та^А.

С ПАСА ТЪ ФЛОДЪ. И ИМАТЪ СЪ КЛОШЪ МЪКЪЕЛЪ НЕКОИ СЪСАНИИЕ; ТАКО
 ДА СЕ ГЛЕДАТЪ УТЪ КОЛИКО НАМЪ ЕСТЪ ЦЪКНА, ТАКО АЗЪ ДА ИХЪ УТЪКЪСНИМЪ.
 ТАКО ВИ МОЛИМЪ, НЕМОИ СЪЧИНИТЕ ИНАКО. И ВАРЕ ЦЮ ВИ ИЗРЕЧЕТЪ
 ПЪДРЪКЪ, ДА ВЕРСЕТЕ, ЕРЕ СЪ НАШИ РЪКЧИ. И КОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТЪ.

Io Tănărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scriem multă sănătate bunilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, și vă dau de știre prieteniei voastre despre lucrul lui Petriță, că mi-a fost părinte în duhul sfânt. Astfel, el a murit, dar câtă vreme era în viață el a lăsat cu limbă de moarte asupra mea și a ginere-său Andrea, să-i plătim datoriile, pe unde a fost dator. Deaceea am trimis acolo pe Andrea și vă rog, ca pe niște buni prieteni ai mei, ca ori-ce ar avea el acolo, să se dea tot în mâinile lui Andrea; fiindcă sânt la Paul 300-florini. Și are la Cloș Mehel niște scule; să se vază ce preț au acestea, și eu le voi urăscumpăra. Așa dar vă rog să nu faceți altfel. Și orice vă va spune Andrea, să credeți, căci sânt vorbele noastre. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără mlaađ; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., ștearsă de tot; adresa: † ДОБРИМЪ НАШИМЪ ПРИЯТЕЛЕМЪ, СЪДЪСЪ И ДВАНАДЕСЕТЕ ПЪРГАРОМЪ УТЪ БРАШОВЪ: бунилоръ ноштри приетени, județului și celor doisprezece pârğari din Brașov.—Arch. No. 85; Mil. No. 95.

c. 1480—1482.—Mechel Clos (Closz, Closch, Klosch) era cetățean în Brașov înainte de 1486; fiul său Iorg e pomenit în registrele de contribuții ale orașului între 1486—1497. (Quellen, III, p. 749, 754, 756). În acelaș timp e pomenit și Paul (ibid., p. 749). Cf. No. precedent.

CXLI.

† МНОГОСТНОМУ КОЖИМУ ІО МЛАДІ БАСАРАБА КОЕВОДА, ГОСПОДИНЬ [ЗЕМАНЪ СЪГРО] ВЛАХІИ[С]КОИ, ПИШЕТЪ ГОСПОДЕСТВО МНУ МНОГО З[А]РВІЕ МОМУ ДОБРИМЪ ПРИЯТЕЛЕМЪ, ПЪРГАРОМЪ УТЪ БРАШОВЪ, И У СЕМЪ ВИ ДАВАМЪ СЪ ЗНАНИЕ ПРИЯТЕЛЕТЪСЪ В[И]: ТЪСЪИ ЦИЕТЪ ДОИТИ СЛЪСЪ НАШЪ ІВАНЪ, ТА ВАРЕ ЕЛИКА ИЗРЕЧЕТЪ КЪ ПРИЯТЕЛЕТЪСЪ ВИ, ДА ВЕРСЕТЕ, ЕРЕ СЪ ИСТИНИИ НАШИ РЪКЧИ. И КОГЪ ДА СМНОЖИТЪ ЛЪК(А) ПРИЯТЕЛЕТЪСЪ ВИ.

† Din mila lui Dumnezeu Io Tănărul Basaraba voevod, domn al țării Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, pârgarilor din Brașov, și dau de știre prieteniei

voastre: va veni acolo sluga noastră Ivan, și oricâte va spune către prietenia voastră, să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să înmulțească anii prieteniei voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., ștampă de tot; adresa: † моим добрим прїателем, ѿ прѣгаре ѿ Брашов: bunilor mei prieteni, celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 78.

1478—1482.

CXLII.

† Многѣѣа божїа Іо Басараб(а) Младї воевода и господинь, пишеть господство ми моим добрим прїателем много здравїе, сѣдѣс и ѿ прѣгарем ѿ Брашов: тѣзи послѣх сѣдга господства ми кз ваше господства (sic), та вѣре колїка и [з]речет кз господство ви, да га крѣсѣте, ере сѣ истини рѣчи господства ми. Ино и кет. И богъ ви веселит.

Cu mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, judefului și celor doisprezece pârgari din Brașov: iată am trimis pe sluga domniei mele către domnia voastră, și oricâte va spune către domnia voastră, să-l credeți, căci sânt vorbele adevărate ale domniei mele. Altfel nu este. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără Младї; pecetea, de 3. 8 cm. în diam., ruptă; adresa: † сѣдѣс и ѿ прѣгарем ѿ Брашов: judefului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 79.

1478—1482.

CXLIII.

† Многѣѣѣм божїѣм Младї Іо Басараба воевода и господинь, пишеть господство ми много здравїе моим добрим прїателѣм, сѣдѣс и дванадесетим прѣгаром ѿ Брашов, и ѿ сем да ест ѣ знанїе господствѣ ви, како вѣре цю изречет кз вам. Дан и Блзча, а вїе ѿ сем да их ¹⁾ крѣсѣте, ере сѣ истини рѣчи господства ми. И богъ да ви веселит, а мїнз.

Cu mila lui dumnezeu Tânărul Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, judefului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și să vă fie de știre

¹⁾ Corectat din ro.

domniei voastre că orice vor spune către voi Dan și Vâlcea, voi să-i credeți în toate, căci sânt vorbele adevărate ale domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure, amin.

Monogram: pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., cu legenda: [IΘ] БЯС[П]ЯБ [КОНЕ]ДЯ МЛАСТНЕ БЖІЕ ПНЬ, cu G din БЯСЯРЯБ și МЛАСТНЕ aruncat deasupra și cu semnul prescurtării peste БЖІЕ (cf. No. CXXVIII); adresa: † прѣ-
дѣлаемъ господства ми: prietenilor domniei mele. — Arh. No. 80.*

1478—1482.

CXLIV.

† Милостивымъ божіимъ Іоу Басараба Младді воевода и господинь взсемъ земанъ Сѣрговлахиинскон, пишеть господство ми много здравіе монамъ добрымъ прѣтелемъ, сѣдиѡ и взсемъ прозгаромъ ут Брашивъ, ꙗко семъ давамъ ѡ знаніе ваше милости, како тѣи послаломъ волѣхъи господства ми, жѣпанъ Станко; та еанка иматъ говорити къ ваше прѣтелество, да версете, ча есѣ наши рѣчи истинни. И богъ ви веселитъ.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, județului și tuturor pârgarilor din Brașov, și dau de știre milostivirei voastre, că trimet acolo pe boerul domniei mele jupân Staico; și câte va grăi către prietenia voastră, să [le] credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 4 cm. în diam., înlăuntrul scrisorii, acoperită cu bumbac și cu legenda ilisibilă; fără adresă. — Arh. No. 73; Mil. No. 90.

1478—1482. — Jupânul Staico este probabil comisul dela 3 Aprilie 1478 (la Venelin, p. 112, greș. Стане колне), 16 Aug. 1481 (la Miletic, DR., p. 340, greș. Станко; orig. din Arh. Stat. are Станко) și 23 Martie 1482 (ibid., p. 339, greș. Стан; orig. din Arh. Stat. are Стан[ко]); cf. și trad. acestui document în condica mânăstirei Snagovului).

CXLV.

† Іоу Младді Басараба воевода и господинь, пишеть господство ми много здравіе прѣтелемъ 1) нашимъ, сѣдиѡ и прозгаромъ ут Брашовъ. И ꙗко семъ давамъ ѡ знаніе господствесъ ви, како ми доидош(ѣ) та ми се плакаше сиромашн, конъ есѣ кѣпци езе кѣпню,

1) Прѣтелемъ е repetat încă odată în orig. după нашимъ. 2

ТА КЪДА НХ СЛОЖИТЕ С РЪКС, А ВИ НЕ ИМ СЗИМАТЕ КЪПАЮ НА СОРОК,
 НС НХ ДРЪЖИТЕ И НИМ НЕ ПЛАТИТЕ; А НАШИ СРОМАШИ СЗИМАЮТ
 КЪПАЮ УТ ТЪРЦИ, ТЕРЕ ИМ ПОСТАВАКЪТ ДЕНЬ, А УНИ НА ДЕНЬ НЕ
 МОУСТ ПЛАТИТЕ (sic), ЕРЕ ВИ НЕ ИМ ПЛАТИТЕ, ДА СЕ ПЛАТИТ И УНИ
 УТ ТЪРЦЕХ. ТАКО ДОНЕСЪТ КНИГЕ УТ ЦАРА, ТАКО УНИ НЕМАТ УТ КЪДА
 ПЛАТИТИ, ТА НХ ДАВАМО СВЕЗАНИ ТЪРЦЕМ. ТАКО МИ СЪ СВИ КЪЩИ СЕО-
 ЖАИ, ЕРЕ НИ ВИ ИМ ПЛАТИТЕ, НИ ВИ НХ УСТАВАКЪТЕ ДА ПРОДАВАТЬ
 ДРЪСЕА КЪЩЕМ УТ СРЪКСЪ ЗЕМЛЮ. И ПАКИ, КОЮ КЪПАЮ НЕ ВИ
 УДРАЖАЕТ, А ВИ НЕ НХ УСТАВАКЪТЕ ДА СИ ВРАТИТ ДОБИТЪК НАЗАД,
 ДА Ю ДАСТ УТ КОГА ЕСТ СЪЕЛ ДОБИТЪКЪ, АИЪ ИМ ЗАПАИТЕ ПИ-
 ПЕР, И ЦЕТЕ ДА НХ ИЗЪСБИТЕ, КАКО СТЕ СЧИНИИ ДРАГОТЪ. И ВАМЕ
 НЕ СЪ СЪЗГА, КАКО ПРЕЖДЕ, АИЪ НХ СТЕ ВЕЛИЧИИ И ВАМЕ. СЕГО
 РАДІ ДА ЗНАЕТ ГОСПОДСТВО ВИ, КАКО УТ СЪЗГА ВИ ДА СЕ СТЪКАИТЕ
 СЪ НАШИ КЪЩИ ТАКО, ДА ДОНДЕТЕ ДА СЗИМАТЕ КЪПАЮ УТ НАШЕХ
 КЪЩИ НА ХОТАР; ТАКО НАШИ КЪЩИ ДА ПЛАИАТ ВАМС ТЪРЦЕМ И
 НАШЕМ¹⁾, А ВИ ДА ПЛАИАТЕ СЪРОМ; ПОНЕЖЕ МИ ЧИНЕТ ПРС И УТ [С]РОХ
 И УТ ТЪРЦЕХ. ТАКО ЦЕМО ДА ЕСТ УТ СЪДА ТАКО. И ПАКИ МИ СЕ
 ПЛАКАШ(Е) И УТ ДРЪСЪ РАБОТЪ, ЕРЕ ИМ ЧИНИТЕ ПАГЪСЪ И СЪ РЕШЕТО
 НА ПИПЕР. ТАКО ДА ЗНАТЕ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ.

Io Tânărul Basaraba, vevod și domn. Scrie domnia mea
 multă sănătate prietenilor noștri, județului și pârgarilor din Brașov.
 Și dau de știre domniei voastre că mi-au venit și mi s'au plâns
 săracii, care sânt neguțatori cu marfă, că după ce vă tocmiți cu ei,
 voi nu le luați marfa cu soroc, ci îi țineți [acolo] și nu le plățiți;
 dar săracii noștri iau marfa dela Turci, și aceștia le pun soroc, iar
 ei la soroc nu pot plăti, fiindcă nu le plățiți voi, ca să se plătea-
 scă și ei de Turci. Astfel [aceștia] aduc cărți dela împăratul, și ne-
 vând ei de unde să plătească, îi dăm legați Turcilor. Așa mi s'au
 sărăcit toți neguțatorii, căci voi nici nu le plățiți, nici nu-i lăsați să
 vânză altor neguțatori din țara ungurească. Și iarăși, marfa care nu
 vă place, voi nu-i lăsați să și-o trimeată îndărăt, ca s'o dea dela
 cine au luat-o, ci le aprindeți piperul și vreți să-i nimiciți și pe ei,
 cum ați făcut cu Dragotă. Și vămile nu mai sânt acum ca mai
 nainte, ci ați mărit și vămile. Deci, să știți domnia voastră că
 de-aci nainte aveți să vă înțelegeți cu neguțatorii noștri așa: să veniți

¹⁾ Poate să fie o greșală în loc de ИМ, cum l-am și tradus; НАШЕМ ar în-
 semna «a lor noștri», i. e. vameșilor noștri.

să luați marfa dela neguțătorii noștri la hotar ; astfel neguțătorii noștri vor plăti vamă Turcilor și nouă, iar voi veți plăti Ungurilor; căci altfel îmi fac ceartă și cu Ungurii și cu Turcii. Așa vrem să fie de-aci nainte. Și mi s'au mai plâns și de alt lucru, anume că le faceți pagubă și cu sita la piper. Așa să știți. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără млади; pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., cu legenda ilisibilă; adresa: † ДОБРИМ ПРІАТЕЛЕМ ГОСПОДСТВА МИ, СЖАЦС И ПРЪГАРОМ УТ БРАШОВ: БУНИЛОР ПРІЕТЕНИ АИ ДОМНИЕИ МЕЛЕ, ЈУДЕЉУЛИ И ЦЕЛОР 12 ПЪРГАРИ ДИН БРАШОВ.—Arl. No. 90; Mil. No. 98.

1478—1482.

CXLVI.

† Іоу Младі Басараба воевода и господинъ, пишеть господство ми добрим пріатеа[ем] господства ми, сжаци и пръгаром ут Брашк, и такози ви говорим и просим, како мон добри пріатеае, понеже ви сжм и пръво просна за два добра зидара, едни цю цет зна да покriet сз керамидом скобином, а дрѣги да ми чинит а ¹¹⁷⁵монастир ут керамидс и сз каменіе. Егго раді ви молим, пс-еткте ми нх, а господство ми да им платім како цет биті право. И наки да се ница не воеет за некою работс нан за раз-мирис, понеже, богз тои не даст, есдї како цет бит, тако ми бога нечеснога и тако ми дшшс и верс, ница да се не бонт. И цю изречет нашз салга Балотъ, да га вершите. И богз ви веселит.

Io Tânărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov, și astfel vă grăesc și vă rog ca pe niște buni prieteni ai mei: v'am rugat și mai nainte pentru doi zidari buni, unul care să știe să învâlească cu cărămidă scobită, iar altul să-mi facă o mănăstire din cărămidă și cu piatră. Deci vă rog, trimeteți-i la mine, iar domnia mea le voiu plăti cât va fi de cuviință. Și să n'aibă nici o teamă de vre-un lucru sau de răzmiriță, căci, doamne ferește. fie cum va fi, pe dumnezeul meu din cer și pe sufletul și pe credința mea, de nimic să nu se teamă. Și ce va spune sluga noastră Balotă, să-l credeți. Și dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam. în lăuntrul scrisorii, cu bumbac deasupra; legenda: * ІОУ [БЯСА]РІАБЕ ВОЕВОДА МЛА[Т]ІА БЖІСА ГОСПОДНИИ (cf. NNo. CXXXVI și CXXXVII); fără adresă.—Arl. No. 72; Mil. No. 89.*

1478—1482.

Mircea pretendentul, fiul natural al lui Vlad Drăcul.

(1481).

CXLVII.

† Милостивуа божію Іу Мірча воевода и господинь всен
земан Угровлахійскон, пишет господство ми много здравие мои
добрим сседом и приателем, пръгаром Брашовским всем, ве-
лицем и малим. И ѡ сем ви давамъ знати, како съ волю божію
и съ нарочкомъ царевемъ добихъ си учини и столъ родителъ ми
Блада воеводъ. Сего ради азъ мислиа къ вамъ миръ и добро-
дѣтелъ, и маламъ ви дрзжати с старимъ законъ, и да имате миръ
и ѡт Турецъ, како и въ дни брата ми Радоула воевода, и по-
добре, ако и ви есдете къ господство ми. Ако ли пакъ мислите
инако, да ест на вашъ дѣшъ, цю чет бити, понеже ѡт бога
и ѡт великого цара маламъ прилежъ да ви счинимъ и добро и зло.
Тако си послаите чловѣка къ господство ми, да счинимъ [м]иръ и
добродѣтелъ, и мои вражмаши да не маете (sic) место имати ¹⁾
мегю вас, нѣ да ихъ изктерите ѡт вас, зарад(и) да седе[т] и да почи-
вает ѡвехзи две християнске земале. До[ка]е ми проидѣт людѣ и с
господина ми кракъ, да счинимъ миръ, а в[и]е си скоро послаите
люде, да дондѣт с миръ и пакъ с миръ да ѡтидѣт, на веръ и
дѣшъ господства ми. И пакъ варе колко волѣре съмъ схватила,
азъ ихъ съмъ простила, а жспанице имъ ес тамо и добитѣхъ. Тако
нихто ѡт нихъ да не мает ни едно влак[но] щетъ, ѡтн ако ихъ
нецо бантсвате, да ест на вашъ дѣшъ, цю есде. И богъ ви
кесалит.

† Іу Мірча воевода, милостіа божіа господинь.

Din mila lui Dumnezeu Io Mircea, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei vecini și prieteni, pârgarilor din Brașov tuturor, mari și mici. Și vă dau de știre că cu voința lui Dumnezeu și din porunca împăratului mi-am dobândit moșia părintească și scaunul tatălui meu Vlad voevod. Deaceea mă gândesc cu pace și cu bine la voi, și am să vă țin în așezământul cel vechiu, și o să aveți pace și dela Turci,

¹⁾ Nesigur; după întâiul и din имати pare a fi ruptă una sau două litere.

ca și în zilele fratelui meu Radul voevod, și chiar mai bine, dacă și voi veți fi [tot așa] cătră domnia mea. Iar dacă aveți alt gând, să fie pe sufletul vostru ce are să fie, căci dela dumnezeu și dela marele împărat am prilej să vă fac și bine și rău. Astfel, trimeteți un om al vostru la domnia mea, să facem pace și bine, și vrăjmașii mei să n'aibă loc în mijlocul vostru, ci să-i alungați dela voi, ca să stea și să se odihnească aceste două țări creștine. Până ce-mi vor trece oamenii la domnul meu craiul, ca să facem pace, voi trimeteți iute pe oamenii voștri; ei vor veni în pace și în pace se vor întoarce, pe credința și pe sufletul domniei mele. Și iarăși, pe câți boeri i-am prins, pe toți i-am iertat, dar jupănițele și averea le sânt acolo. Astfel, nici unul dintre ei să nu aibă pierdere nici cât un fir de păr, căci dacă îi veți bântui câtuși de puțin, pe sufletul vostru să fie, ce are să fie. Și dumnezeu să vă bucure.

Io Mircea voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: [✱ ІГО МН] † РЧЕ РОСЕОДІИ АМІАОСТНО БЖНО Н ГНБ, începând nu ca de obicei de sus, dela capetele celor două figuri, ci de jos, dela picioarele figurei din dreapta (АМІАОСТНО ar putea fi celit și АМІАОСТЬЕЮ, iar la ГНБ pare a se vedea un O între Г și Н); adresa: † ПРИМАТЕЛЕА ГОСПОДСТВА МН, ПРЪГАРОМ БРАШЕВСКИМ: prietenilor domniei mele, părgarilor Brașoveni.— Ark. No. 20; Mil. No. 117 (atribuită greșit lui Mircea Ciobanul).

1481, Iulie. — Scrisoarea aceasta, care prin caracterele sale paleografice și prin forma veche a monogramului se arată a fi din sec. XV-lea, este a unui fiu nelegitim al lui Vlad Dracul, căci adevăratul Mircea fusese omorît, odată cu tatăl său, la Ianuarie 1447, în războiul cu Hunyadi (Iorga, Studii și doc. III, p. xxix). El e pretedentul cu care Ștefan cel Mare vine în Țara Românească la 1481, pe vremea campaniei contra lui Țepeluș, și pe care nu izbutește să-l pună în scaun, fie că nu l-a primit țara, fie că Vlad Călugărul a fost mai tare decât dânsul și mai bine sprijinit de protectorul său Báthory. Această intervenire a lui Ștefan cel Mare explică, pe lângă altele, și dușmănia constantă a lui Vlad Călugărul față de el. — Dacă am lua de bune toate cele cuprinse în răspunsul dat de locuitorii Brăileni, Buzoeni și Râmniceni lui Ștefan (vezi NNo. arh. 447 și 448), protejatul acestuia ar fi fost fiul Călțunei, o curioasă heteră printre pescarii brăileni din sec. XV-lea, care a avut norocul să placă și lui Vlad Dracul. — Scrisoarea lui Mircea ar fi în acest caz de prin Iulie 1481. Vrăjmașii, de care vorbește el Brașovenilor, cerându-le să-i alunge dela dinșii, sânt partizanii lui Vlad Călugărul, care era în adevăr fiul lui Vlad Dracul și deci frate cu Radu cel Frumos și cu Vlad Țepeș, făcut însă, cum presupune d-l Iorga, cu o altă mamă decât a acestor doi din urmă (Studii și doc. III, p. xxxviii). Fiii lui Vlad Dracul: Mircea, Vlad și Radu sânt citați în ordinea aceasta în privilegiul lembergean din 8 Sept. 1439 (Kałuźniacki, Dokumenta mōldawskie i multańskie, p. 29, sau Arch. ist. I, 1, p. 85; acelaș lucru în hrisovul din 7

Aug. 1445 (ауг. Э, въ акто [ѣцу]н[г], свидк. ѿ), din colecția d-lui Șarcaliu: и до живота пряхвороднихъ синохъ господства мн Мирцю и Владоулаз и Радоулаз). — Vlad Călugărul se adăporea de multă vreme în Ardeal, și pretendentul Mircea cunoștea, se vede, protecția de care se bucura el din partea voevodului acestei țări. Ce s'a ales de acest Mircea în urma scurtei domnii de a doua a lui Tepeș și în urma instalării definitive a lui Vlad Călugărul, nu știm; eu cel puțin nu i-am dat până acum niciări de urmă. Cf. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 27—28; Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 195—197.

Vlad III Călugărul.

(1482=1496)¹⁾.

CXLVIII.

† Милостиво кожию Иу Бллад воевода и господинь, пишеть господство мн много здравіе и любовно поклонение приносил моем слатким приателем, сждиц и кї прьгаром от Брашовс, и по сем давам с знание вашои милости, како моем добриним приателем: съ хотением бога вишинего поможе мн богъ на вражмаша та га терах от земляю; та ест мннша с свботс преко Дснав, и мон венске сжм псетна та ес кон Сегерина. Такон да знають (sic) ваше милост. Я за работс Тьрцем такон да знат ваше милост, како да се не грижите ница, понеже сжга он се ест подигнша крат вромсзи царс от преко мора, тако Тьрци сви отходет сви преко мора²⁾. Такон да знайте, ино икет. И моемс родителю Батрз Ницфанс псеткте та мс кажате за работс Тьрцем, понеже отходет преко мора. И пак ви просим за работс темзи ждпаннцем, да нх проводят како добри волкове; и ваше милост псеткте добра чловѣка кз господетвс мн, да се сзговоримо за добродктел вашои милост и за господство ви, и да мн кажет за здравіе вашемс милости³⁾. И богъ [ви] веселит. Писан с Трзговнице.

† Иу Бллад воевода, милостїа кожиа господинь.

¹⁾ D-1 Gr. Tocilescu (Manualul cit., p. 143) îi atribue anii 1483—96; Dl. D. Onciul (în cursul său) anii 1482—96. — În 1496 Vlad își asociase la domnie pe fiul său, căci din 18 Ian., 31 Ian. și 1 Aug. anul acesta avem documente dela Radu (Arh. Stat.). Ultimul document în original, pe care-l cunosc dela Vlad Călugărul, e din 4 Sept. 1495 (Arh. Stat., mst. Glavacioc); în condica mst. Tismana se găsește unul din 20 Aprilie 1496; cf. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 50, 51 și 76. Pentru începutul domniei lui, v. nota dela p. 131—132.

²⁾ Orig. greș. мнра.

³⁾ Orig. млоѣ.

Din mila lui Dumnezeu Io Vlad voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și dragă închinăciune aduc dulcilor mei prieteni județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și după aceasta dau de știre domniei voastre, ca unor buni prieteni, că Dumnezeu cel de sus mi-a ajutat cu voința lui împotriva vrăjmașului, și l-am alungat din țară; Sâmbătă a trecut peste Dunăre, iar oștile mele le-am pornit și sânt aproape de Severin. Așa să știți domnia voastră. Iar de lucrul Turcilor așa să știți domnia voastră: să n'aveți nici o grijă, fiindcă s'a ridicat acum de dincolo de mare fratele împăratului, astfel că Turcii au să meargă toți peste mare. Așa să știți, altfel nu este. Și trimeteți la părintele meu Batăr Iștan ¹⁾ și spuneți-i de lucrul Turcilor, că se vor duce peste mare. Și iarăși vă rog de lucrul acelor jupânițe, să le petreceți ca pe niște adevărate boieroaice; și trimeteți domnia voastră un om bun la domnia mea, ca să ne vorbim, pentru binele domniei voastre și pentru domnia voastră, și să-mi dea știre de sănătatea domniei voastre. Și Dumnezeu să [vă] bucure. Scrisă în Târgoviște.

Io Vlad voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

Pecețe rotundă de 3. 5 cm. în diam., neacoperită cu hârtie; din legendă se cunoaște numai la sfârșit ГОСПОДР; adresa: † моему добрым приятелю, князю и вѣрному вѣ Брассовѣ: bunilor mei prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 200.

1481, Iulie-August.—Mohammed II murise la 6 Mai 1481 și Baiazid II ocupase tronul, după ce biruise pe fratele său Džem la Ienișer în 20 Iunie; acesta fugi în Egipt și la Rhodos, de unde în zadar încearcă să răstoarne pe Baiazid. La aceste încercări face aluzie Vlad Călugărul. Cf. Lăpădatu, I. c., p. 29.

CXLIX.

† Іо Влад воєвода и господинъ, пишетъ господство мое много здравіе моему добрымъ приятелю, князю и вѣрному вѣ Брассовѣ. Іо самъ да знаетъ ваша младость, како за Цепелшца еше се не знаетъ ница, а воляхъ мои мои се покладитъ, и сва земляк, и Пан-вер мои естъ ехъ добродѣтел. И послалъ е Пан-вер на Портъ да мои счинитъ миръ и да мои донесетъ стѣк. И колико прѣвѣзанъ есъ билъ презъ Дшав, сви ихъ естъ нѣстна Пан-вер с мене; и Хадзо и Гскааз еше ихъ чекамъ да доидетъ с мене; и намамъ надеждъ на младостивого бога како да си дождемъ мою княгиню владшю

¹⁾ Acesta se întorsese în Transilvania.

ЗЕМЛЮ. ТА МОЛЕТЕ И ВАША МИЛОСТЬ БОГА, ЕРЕ АКО МИ БОГЪ ПО-
МОЖЕТ, КАКО ИМАМ НАДЕЖДЪ НА БОГА, А АЗ СМЪ ВАШ ДО МОЕГА
ЖИВОТА СЪ ВЪСЕМ ПРАВДУМ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bu-
nilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. Și să știți
domnia voastră că despre Țepeluș nu se știe încă nimica, iar boerii
și toată țara mi se închină, și Ali-beg îmi este cu bunătațe. Și a
trimes Ali-beg la Poartă să-mi facă pace și să-mi aducă steag. Și
câți pribegi erau peste Dunăre, pe toți i-a trimes Ali-beg la mine;
îi mai aștept pe Hadăr și pe Sucal să vie și ei la mine; și am nădejde
în milostivul dumnezeu că-mi voiu dobândi baștina-mea, Țara Româ-
nească. Și rugați-vă și domnia voastră la dumnezeu, căci dacă-mi va
ajuta dumnezeu, cum am nădejde într'insul, eu voiu fi al vostru
toată viața mea, cu toată dreptatea. Și dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3.3 cm. în diam., cu legenda: ✠ ІСО ВЛАД ВОЕ-
ВОДА МАСТІЕ БЖІЕ [И] ГННЬ (sau ГНН); adresa: † МОЕМ ДОБРИМ ПРИТЕЛЕМ,
СЖАЮСЪ И ВЪСЕМ ПРЪГГАРОМ УТ Брашов: bunilor mei prieteni, județului și tuturor
pârgarilor din Brașov. — Ark. No. 204.*

Scrisoarea este probabil din Iulie-August 1481, când Țepeluș fugea dinaintea
oștilor unite ale lui Ștefan cel Mare și Ștefan Báthory, în urma luptei dela 8
Iulie. Sucal vistiierul (СѢКАА ВИСТИИЯР) însoțea în fuga sa pe Țepeluș, care la 16
August dă un hrisov la Pitești (Miletić, Dacoromâniei, p. 340: data orig. e 8,
nu 5). — Lupta între cei doi concurenți a ținut până în primăvara anului viitor.
Pela 16 Noemvrie 1481 «Bazarab iunior» domnește încă și trimete din București
o solie la Brașov prin al doilea boer pe care-l aștepta Călugărul, prin «Schoder»
(= Hadăr: scrisoare latină, copie la Acad. Rom.). Călugărul se retrăsese în Tran-
silvania, de unde atacă în primăvara anului viitor pe Țepeluș și-l învinge, după
23-Martie 1482 (v. Lăpădatu, I. c., p. 29 și 33). — D-I Iorga (Istoria lui Ștefan cel
Mare, nota 251) pune această scrisoare la 1480.

CL.

† МИЛОСТІУМ БОЖІУМ ІУ ВЛАД ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЬ, ВИШЕТ
ГОСПОДСТВО МИ МНОГО ЗДРАВІЕ И ЛЮБОВНО ПОКЛОНЕНИЕ ПРИНОСИМ
МОЕМ ДОБРИМ СЪСЕДОМ И ПРИТЕЛЕМ, СЖАЮСЪ ГОСПОДИНСЪ МИ КРАЮ И
ПРИТЕЛЕМ ГОСПОДСТВА МИ ПРЪГГАРОМ УТ Брашовс. Но сел да знает
ваше милости како наш вражмаш и ваш ако га есъ СЕНАН МЪЧЕ-
ДИНИЦИ С СЕЛО ГЛОГОВА. Тако да знат господство ви, ча ПЪСТИХЪ
САБТЕ ГОСПОДСТВА МИ ФЛОРЪК И ДИЧСА ДА КАЖЕТ ГЛАС ДОБРЪ; И
ДА ИХЪ КЕРСЕТЕ ВАШЕ МИЛОСТ ІЮ ВИ ЧЕТ КАЗАТ, ЧА ЕСЪ РЕЧИ ГОС-

ПОДСТВА МИ ИСТИНЕ КЪ ВАШЕМОУ МИЛОСТИ. И БОГЪ [ВИ] ВЕСЕЛИТ. — И
ДА ПСЪТИТ ВАШЕ МИЛОСТ ДА ДАСТЕ С ЗНАНИЕ ГОСПОДИНС И РОДЪТЕАУ
МИ БАТЪО ШЕФАНС, ДА ЗНАЕТ.

Cu mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia
mea multă sănătate și dragă închinăciune aduc bunilor mei vecini
și prieteni, judetului domnului meu craiului și prietenilor domniei
mele, pârgarilor din Brașov. După aceasta să știe domnia voastră
cum că pe vrăjmașul nostru și al vostru l-au omorît Mehedințenii
la satul Glogova. Astfel, să știe domnia voastră că am trimes pe
slugile domniei mele, Florea și Danciul, să [vă] dea veste bună;
și să credeți domnia voastră ceea ce au să vă spue, căci sânt ade-
văratele vorbe ale domniei mele către domnia voastră. Și Dumnezeu
să vă bucure.—Și să trimeteți domnia voastră și să dați de știre
domnului și părintelui meu Batâr Ștefan, ca să știe.

*Monogram: pecete rotundă, 3. 5/8 cm. în diam., cu legenda: [✠] ІО ВЛАД
ВОЕВОДА МАТИЕ БЖІЕ ГОСПОДР; adresa: † моему добруму приателю, ѣздѣи и
ѣи прѣгаром въ Брашовѣ: bunilor mei prieteni, județului și celor 12 pârgari din
Brașov.—Arh. No. 158.*

1482, Aprilie—Iunie.—Prin Martie 1482 Țepeluș trăia încă; el se refugiase la
Gherghița, după ce Crăciuna căzuse în mâinile lui Ștefan cel Mare; aci dă el ulti-
mul document ce cunoaștem dela dînsul (23 Martie 1482, pentru mst. Snagovu-
lui: Miletić, DR., p. 338—339, cu data greșită 1480). Din Gherghița pare să se
fi refugiat la cumnatul său Stanciul dela Glogova, unde l-au prins și l-au omorît
partizanii lui Vlad Călugărul. V. Lăpădatu, l. c., p. 21, nota 1, și p. 35; Iorga,
Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 199.

СЛИ.

† Милостїюу божїюу Іоу Владу воевода и господинь земли
Стрговлаѣинскои, давамъ знати въсѣккомусъ чловѣккѣ кто се нахо-
дитъ съ нашоу державе: и паркалабемъ по въсѣхъ нашихъ варошехъ и
прѣгаромъ и камешомъ, цю ес по варошехъ и по дѣшавѣ кудѣ се
рыба ловитъ, и свакомъ иномъ чловѣккѣ, понеже прїидоше посла-
нннцн въ нашихъ добрыхъ приателехъ прѣгарехъ Брашовскихъ и поне-
каше въ насъ како да вѣхмо стврздиати старїи законъ, цю естъ вѣдѣ
при инехъ господарехъ и при братѣхъ ми Радоуѣ всеводе, како да
се могоу и наши и нѣхъ еромаси хранити свободно, како ес се
и въ прѣжде хранили. За тоган радї заповѣдамо свакомъ вѣше-
речинномъ чловѣккѣ, како каре съ конъ трзгове или на дѣшавѣ или

БСАИ ГДЕ ХТЕТ ДОИТИ УТ БРАШОВСКИХ ЛЮДІ СЗ КШАУМ, НАИ ПРОДАВАТИ НАИ КШОВАТИ, ДА ССТ КОЛИИ И ПРОДАВАТИ И КШОВАТИ, И ПО ТРЪГОВЕХ И ПО БААТАХ, НАИ НА ДШАРС РИЕС НАИ БСАИ КОЮ КШ-ПЮ. И НИКТО ДА НХ НЕ САУКЕТ КШИТОВАТИ, ТЪКМО ДА СИ ПЛАЦАЮТ КАМС СТАРС, ИЮ ЕСТ УТ ПРЕЖДЕ ЗАКОН. Я КАМЕ НОВЕ ДА СЕ НЕ ЧИ-НЕТ. ТАКОЖДЕ И НАШИ СЕРМАШИ ДА ИМАЮТ С НИХ ПРАВДС. ПИС-НОЕР. ЁІ.

2. 47, 26,
Cu mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn al țării Ungrovlahiei. Dau de știre tuturor oamenilor ce se găesc în țara noastră: și părcălabilor de prin toate orașele noastre și pârgarilor și vameșilor ce sânt prin orașe sau la Dunăre, pe unde se vânează peștele, și oricărui alt om, că au venit soli dela bunii noștri prieteni, dela pârgarii din Brașov, și ne-au cerut să întărim vechiul așezământ, ce a fost pe vremea altor domni și pe vremea fratelui meu Radul¹⁾ voevod, ca să se poată hrăni slobod și săracii noștri și ai lor, cum s'au hrănit și mai nainte. Deaceea poruncim tuturor oamenilor mai sus ziși, că ori unde vor veni Brașoveni cu marfă, la orice târg sau la Dunăre sau ori unde, fie ca să vînză fie ca să cumpere, ei să aibă voie și să vînză și să cumpere, și prin târguri și la bălți, și la Dunăre pește sau orice altă marfă. Și nimenea să nu îndrăznească a-i bântui, numai să-și plătească vama cea veche, cum este după așezământul de mai nainte. Iar vămi nouă să nu se pue. Așișderea și săracii noștri să aibă dreptate la dînșii. Scris-am Noemvrie în 15.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІСО ВЛАД БО-НЕОДЯ І МАСТНО [ЕЖНО И] ГОСПОДИНЬ (cf. NN. 136, 153 și 155); fără adresă. — Ark. No. 143.

1482.

CLII.

† Многостіюм божіюм Іу Вллад воевода и господинь земли Унгровлахіинскои, пишемо нашим добріи[м] и сладкіна припатею, сждцс Брашовскомс и всем пръгаром, много здравіе, и сз честию поклоніе приносимо господетвс ви. И по сел давамо с знаніе господетвс ви, ере ни доиде чловккь ут Яли-бега [и] тако говорит: ере ви била колк Яли-бегс, да се сз нами самирт. И доста ркчи сладки ест послаа. Я конекс сзга не имат, ути сс и

внн сморени све нстѣюки. Тако сзда сз кожю волю не имамо ни єдиѣ грижѣ. Тои давало с знаніе господетѣс ви. Ико ли дрѣго цю разсмемо, ли келю господетѣс ви дати с знаніе. И пакн молим господетѣс ви, шченете ли єдин л'кгзи доврѣ, а цю мѣс бѣдет цена, ви да ли дате сзнаті по жшанѣс Капотѣс. И цю изречет жшан Капотѣс, да вершет господетѣс ви. И богъ да сможит л'кта господетѣс ви. Пис. с Трѣгоріиѣс, ноєврѣа 15 денѣ.

Cu mila lui dumnezeu Io Vlad, voevod și domn al țării Ungro-vlahiei. Scriem bunilor și dulcilor noștri prieteni, județului din Brașov și tuturor părgarilor, multă sănătate, și cu cinste ne închinăm domniei voastre. Și după 'aceasta vă dăm de știre domniei voastre că ne-a venit un om dela Ali-beg și astfel vorbește: că ar fi voea lui Ali-beg să se împace cu noi. Și destule vorbe dulci a trimes. Iar oaste acum nu are, căci sânt și ei istoviți de atâta drum. Astfel acum, cu voea lui dumnezeu, n'avem nici o grije. Asta o dăm de știre domniei voastre. Dacă vom mai afla altceva, noi vă vom da de știre domniei voastre. Și iarăși, vă rog pe domnia voastră, tocmiți-mi un leagăn bun, și ce-i va fi prețul, să-mi dați de știre prin jupân Capotă. Și ce va spune jupân Capotă, să credeți domnia voastră. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre. Scris-am în Târgoviște, Noemvrie 20.

Monogram; pecete rotundă, 3. 5 cm. în diam., din legendă se cunoaște numai [ЕА]ИД, și la urmă ГОСПОДИНЬ; adresa: † нашим доврѣмъ сѣседом и верѣимъ приателем, сздаѣс и прѣгаром Брашовским: bunilor noștri vecini și credincioși prieteni, județului și părgarilor Brașoveni.—Arh. No. 149; Mil. No. 72 (atribuită greșit lui Vlad Țepeș).

1482, din timpul tratărilor cu Ali-beg pentru recunoașterea lui Vlad Călugărul, după ocuparea definitivă a scaunului. D-l Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 251, pune această scrisoare la 1481.

CLIII.

† Многостѣвом кожюм Ію Влад воевода и господинь всен земаи стрговладѣнскон, пишет господетѣс ли пр'кпочетаннм и сладким моим доврѣм прижтелем, сздаѣс и бѣ прѣгарем от Брашов, много здравіе и любовное поклонение господетѣс ви.

1) Cel Frumos. —Vezi nota dela p. 179—180.

Сего радї есте пшстнии господство ви жспан Кр(з)етк и жспан Ханжш езе честїю к нам. Сполавам господство ви на почест. И варе иро ест вилд хткнии срздацх вашемс господствс, ми добре разсмехме. И ваше господство добре знате, ере нмаам мир доврз езе величествс кралевс и езе ваше господствс и езе Брзсом и езе Сакслем и ез срегх. И сзга ест по волю господство ви, да ходит людїе господство ви ез ксплю по трзговех с землю господства ми и на рнвс по Дшнвс, и да си продават ксплю нан спром нан вт рскс, како нам бсдет драго. И пак наше людїе да ходет слободни, ере господство ми хочс да нмаам и подоврз мир вт сзга напред. Тако варе иро вї ест¹⁾, нан вино, нан рнвс, сге ест слободно, на верс и на дшвс господство ми. И варе иро ви же (sic) речет жспан Кр(з)етк и жспан Ханжш, господство ви да версете. И вогь ви веселит.

Cu mila lui Dumnezeu Io. Vlad, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea prea cinstiților și dulcilor și bunilor mei prieteni, judefului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate și dragă închinăciune domniei voastre. Deci, ați trimes domnia voastră la noi pe jupân Cârstea și pe jupân Hanăș, cu cinste. Mulțămesc domniei voastre pentru cinste. Și tot ce a fost pofta inimei domniei voastre, noi bine am înțeles. Domnia voastră știți bine că am pace bună cu Măria sa craiul și cu domnia voastră și cu Bârса și cu Săcuii și cu тоfi. Și acum e pe voea domniei voastre, ca să umble oamenii domniei voastre cu marfă prin târgurile din țara domniei mele, și la Dunăre după pește, și să-și vânză marfa, fie cu ridicata, fie cu bucata²⁾, cum le va plăcea. Tot așa și oamenii noștri să umble slobozi, căci domnia mea vreau să am de-aci înainte pace și mai bună. Așa dar, orice poftiți, fie vin, fie pește, tot e slobod, pe credința și pe sufletul domniei mele. Și orice vă va spune jupân Cârstea și jupân Hanăș, domnia voastră să credeți. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІСО ВЛАД ВОИ-
ВОДА АЛАСТНИО БЖНО [И] ГОСПОДИНЬ; adresa: † сжлцс и вї нсргарем вт Брашвк:
judefului și celor 12 pârgari din Brașov.— Arh. No. 136; Mil. No. 75 (atribuită
greșit lui Vlad Tepeș).

1482.

1) Aci lipsește un cuvânt: драго, волк sau хткнии.

2) Orig. вт рскс, dela mână, cu mărunțișul.

CLIV.

1 † Многостѣвомъ кожѣвомъ Іу Владъ воевода и господинь взсен
 2 земань Сѣгровлахѣнскон, пишеть господство мн много здравие и
 3 любовное поклонение моимъ добрымъ и сладки[м] прѣтелемъ гос-
 4 подства мн, създася и пръгаремъ ѡт Брашовъ, и тако давамъ съзнати
 5 господство ви за работъ Радилевъ ѡт Дазгополъ: ере ваше гос-
 6 подство нмъ стѣ съчинанъ законъ кривъ, ере стѣ създшанъ ѡт Баркатъ
 7 и ѡт Команъ та стѣ създанъ криво чловѣкъсъ господства мн. Ере
 8 вше добре знате Команъ и Барката, какви люде съ, криви и безъ
 9 дшаша, ча съ нѣки тати. И да ви бнши добри люде, не ви бнши
 10 писана съ портъ Сивинъ, кзга ихъ тетъ схвати, а Сивинъкии да ихъ
 11 разсвет. Я ви цю стѣ вѣревали ннхъ врателе, да стѣ съчинанъ
 12 криво едномъ правъ чловѣкъсъ; да веде Радилъ нкетъ бнлъ кезкъи
 13 Тсрчинъ томъ, толко колико мѣ естъ ви[а] газдъ Тсрчинъ, а др[а]
 14 работа Радилъ нкетъ ималъ съзъ Тсрчинъ, ере кезкъи нкетъ бнлъ. Тако
 15 ви просилъ, да ви насчитъ когь да мѣ чините съдъ правъ, да мѣ
 16 се вратитъ тнзи мѣ флори, ннш да нсчитите Гасинъ до господство
 17 мн, да стонтъ прк[а] господство мнъ лицемъ съзъ Радилъ и съзъ Тср-
 18 чинъ. Азъ нмъ цѣхъ съчинитъ законъ съзъ Тсрчиномъ. Я Радилъ нкетъ бнлъ
 19 кезкъи, нс мѣ стѣ съчинанъ напаетъ. Того радѣ мѣ вратите; ча ако
 20 не цетѣ вратитъ, и азъ цѣхъ заставитъ единъ правъ вашъ чловѣкъ, како
 21 естъ бнлъ и Радилъ, та мѣ цѣхъ съзетъ, да цѣмъ вратитъ Радилъ. Нс
 22 ви бнло подобере, да нематъ скандалъсъ правн чловѣкии. Того радѣ
 23 нсчитите Гасинъ, да мѣ съчинимъ господство мнъ законъ съзъ Тсрчина 1),
 24 ере и Тсрчинъ естъ съ господство мн. И когь ви веселитъ.

Cu mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn a toată țara
 Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate și dragă închină-
 ciune bunilor și dulcilor prieteni ai domniei mele, județului și păr-
 țarilor din Brașov, și astfel vă dau de știre domniei voastre de
 lucrul lui Rădila din Câmpulung: domnia voastră i-ați făcut judecată
 strâmbă, căci ați ascultat de Barbat și de Coman și ați judecat
 strâmb pe omul domniei mele. Dar voi știți bine ce fel de oameni
 sânt Coman și Barbat: nedrepti și fără suflet, căci sânt niște hoși.
 Și dacă ar fi oameni buni, nu ar sta scriși în poarta Sibiului, unde

1) În orig. pare a fi Тсрчинне (scris Тсрчинне), corectat din Тсрчинин.

vor să-i prinză, ca să-i omoare Sibienii. Iar voi, crezând bârfelele lor, ați făcut strâmbătate unui om drept; căci doar Rădila n'a fost chezaș Turcului, numai cât i-a fost gazdă Turcului, iar altă treabă n'a avut Rădila cu Turcul, căci chezaș nu i-a fost. Așa dar vă rog, și dumnezeu să vă povățuească, să-i faceți judecată dreaptă și să i se întoarcă acei 40 de florini, sau să trimeteți pe Sasul la domnia mea, să stea de față cu Rădila și cu Turcul înaintea domniei mele. Eu le voi face judecată cu Turcul. Dar Rădila n'a fost chezaș, ci i-ați făcut năpaste. Deci, să-i întoarceți [banii], căci dacă nu-i veți întoarce, voi opri și cu un om drept de-al vostru, cum a fost și Rădila, și voi lua dela el și-i voi întoarce lui Rădila. Ar fi însă mai bine să n'aibă scandal¹⁾ oamenii drepti. Deaceea trimeteți pe Sas, să-i facă domnia mea judecată cu Turcul, căci și Turcul este la domnia mea. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, \varnothing 5 cm. în diam., cu legenda: * IGD ВЛАД [ВОЕВОДА] МАТИЕ КИТЕ ГОСПОДЪ; adresa: † с.в.д.ш. и прѣгарем въ Брашовъ; judefului și pârșarilor din Brașov.—Arh. No. 156; Mil. No. 70 (atribuită greșit lui Vlad Tepeș).

c. 1482. — Pecetea este cea dela începutul domniei lui Vlad Călugărul (cf. No. CXLVIII). Asupra lui Rădila v. NNo. arh. 96 și 482, amândouă dela c. 1481.

CLV.

† Младостѣумъ вожѣумъ Іуу Влада воевода и господинъ земли Сѣрговлахиѣнской, пишемо до нашихъ добрыхъ и почтенихъ родителей и припателей, сѣдѣшъ Брашовскомъ и всемъ прѣгаромъ, много здравіе и любовно поклоненіе приносимъ господетвѣмъ вѣ. И по семъ давамъ съ знаніе господетвѣмъ вѣ: что ни ете порѣчанъ по жѣланию Пасасъ и по Шимонъ, сѣдѣшъ Ражновскомъ, сѣе сѣмо добре разсѣмѣи. И все ни сѣ речнъ требовале, мнъ сѣмо по нѣхъ сѣе нарѣчанъ; и ни хѣтетъ казати сѣе вашему господетвѣмъ. И дрѣго, что ете порѣчанъ, ере естъ некто дошѣрши вашему господетвѣмъ реказъ, ере сѣмо мнъ реканъ, како кѣкѣ въ Трѣгшора подалеко ваши людѣе да не ходетъ, тои да знаетъ ваше господетво, ере до сѣга не сѣмо мнъ тои знаи, ни естъ сѣе нашии наѣченіемъ. И сѣе такои да речетъ господетво вѣе свакомъ вашему чловѣкѣ, да ходетъ слободно по свои земли нашии, да трѣгшютъ и да се хранетъ слободно, дори до самого Дѣшава. И ни вътѣ кога да не имаютъ ни едишъ забавѣс. И вогѣ да саможитъ лѣкта господетвѣмъ вѣе. Инс. сѣ Трѣгшвици(и), іюл. і.

¹⁾ Piedecă, supărare.

Cu mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn al țării Ungrovlahiei. Scriem bunilor și cinstiților noștri părinți și prieteni, județului din Brașov și tuturor pârgarilor, multă sănătate și dragă închinăciune aducem domniei voastre. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că cele ce ne-ați încredințat prin jupân Paul și prin Șimon, județul Râjnovului, toate bine le-am înțeles. Și vorbele de care ne-au întrebat, toate le-am încredințat lor; ei vă vor spune totul domniei voastre. Iar alta ce mi-ați poruncit, că venind cineva la domnia voastră v'a spus că am fi zis noi cum că de-acum înainte mai departe de Târgșor oamenii voștri n'au să meargă, să știți domnia voastră că până acum noi n'am știut nimic despre aceasta, nici nu este cu învățătura noastră. Ci așa să spuneți domnia voastră tuturor oamenilor voștri, că vor umbla slobodi prin toată țara noastră, ca să târguească și să se hrănească în bună voie, până la Dunăre. Și nu vor avea dela nimenea nici o supărare. Și Dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre. Scris-am la Târgoviște, Iulie în 10.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✠ ІО ВЛАД ВОЕВОДА МЛТИЕ БЖІЕ ГОСПОДР; adresa: † доврїим нашим родїтелем и прїиателем, сѣдѣш Брѣшовскомѣ и вксем прѣгаром: *bunilor noștri părinți și prieteni, județului din Brașov și tuturor pârgarilor.* — Arh. No. 130; Mil. No. 73 (atribuită greșit lui Vlad Tepeș).

c. 1482—1483.

CLVI.

† Іоу Влада воєвода и господаря, пише господарю ми нашимъ братнямъ и добрымъ прїиателомъ, сѣдѣш и въ-тїимъ пѣргаромъ въ Брѣшовѣ, много здравїи, и въ семъ молїи господарю ви, ере ваше господарство добре знате, како сѣмъ азъ сѣбѣ господарїи ми прѣкверѣлости краде, и имамъ миръ добръ; и ере ваше господарство такожде имамъ миръ добръ. И вѣре въ ію естъ воля: господарства ви; въ нашѣ землю ница ви се не бранїт, нѣ ходїте поксде ви естъ драго, и по влате и по трѣгове и по хорѣ, та кснѣте и вино и ривѣ и сѣ, въ ію ви срдѣце любїт. И въ насъ ница ви се не бранїт. Сѣмо радї молїи господарю ви, како наши братїи и добри прїиатели, да счїните господарство ви зарадї нашѣ волю, како счїнимо ми по волю господарства ви, та да оставїте въ тамо да се донесѣтъ с насъ словодио стрѣле и аз-

X². КОКЕ И ЛУЧЕКЕ И ЦИТКОКЕ И ЖЕЛЕЗО, ЦЮ ЕСТ ЗА ВОСЖИКЕ, ЕРЕ ВИ МО-
ЛИМО КАКО НАШИ БРАТНЕ И КАКО ДОБРИ ПРИТЕЛИИ. И АКО ЛИ НЕ
СЪХОТЕ ГОСПОДСТВО ВИ УСТАВНИИ, А ГОСПОДСТВО ВИ ЕЩЕ ДА НИ
ДАВАТЕ С ЗНАНИЕ, ДА ЗНАМО И МИ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea fraților și bunilor
noștri prieteni, județului și celor doisprezece pângari din Brașov,
multă sănătate, și de aceasta vă rog pe domnia voastră: domnia
voastră știți bine că eu-sânt sluga domnului meu a prealuminăției sale
craiului și că am pace bună [cu el]; și cu domniile voastre așîderea
am pace bună. Și orice poștiți domnia voastră, din țara noastră
nimic nu vi se oprește, ci umblați pe unde vă place, și la bălți și
prin târguri și prin ținuturi, și cumpărați și vin și pește și tot ce po-
tește inima voastră. Și din partea noastră nimic nu vi se oprește. Deci,
mă rog de domnia voastră ca de niște frați și buni prieteni ai noștri,
să faceți și domnia voastră pe voea noastră, cum facem și noi pe voea
domniei voastre, și să lăsați să se aducă de acolo la noi fără piedecă
săgeți și arcuri și săbii și scuturi și fier pentru arme, căci vă ru-
găm ca pe niște frați ai noștri și ca pe niște buni prieteni. Iar dacă
nu vreți să [ne] îngăduiți domnia voastră, domnia voastră să ne dați
măcar de știre, ca să știm și noi. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3, 5 cm. în diam., cu legenda: * ІСО ВЛАД ВОИ-
БОДЯ, МЛАСТНО БЖНО [И] ГОСПОДИНЬ; adresa: † нашим добрим приятелом
и братням, еждцс и ѳи - тнаи нсргаром wt Брашов: *bunilor noștri prieteni și frați,
județului și celor 12 pîrgari din Brașov.* — Arh. No. 155; Mil. No. 74 (atri-
buită greșit lui Vlad Tepeș).

c. 1483—1484.

CLVII.

† Младостно божно Іво Влад воевода и господинь, пишеть гос-
подство ми много здравіе добрим приятелем господства ми,
сждцс и нсргаром wt Брашов, и по сем давам с знаніе гос-
подство (sic) ви, ере се плакаше наше людіе пред господство ми,
жснан Синадиз и жснан Мухик, за некон пагсес цю ес имали
тска мегю вас и с град кралекє светлєстї. Геро радї господ-
ство ви добре знаете, ере смо молани бога да ни даст богъ како
ни е дал днєс, тако да смо едни людіе и да смо прїетели. И
кон хтет имати некон пагсес wt вашнх людіе, а ми да им

Счинимо правдѣ, ако ли имат наши людіе от ваши, а ви та-кожде да им счините правдѣ. Сега радї ви създа толнкои па-гѣсѣ, що ес имали наши людіе Синадин и Млхнѣк, а господство ви не чете да им счините правдѣ, да им платет. Или добре знаете господство ви, како сте говорили. Тако ви молим како наши добри прїетеле, да им счините правдѣ, да им да не бѣдет с пагѣсѣ толнкое, ере ес мои людіе. И бога ви смножи лета. Писах с Тръговице, мѣсѣца ок. 7 день.

Din mila lui dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că s'au plâns oamenii noștri, jupân Sinadin și jupân Mihnea, înaintea domniei mele, pentru niște pagubă ce au avut acolo între voi și în cetatea luminăției sale craiului. Deci, domnia voastră știți bine că ne-am rugat lui dumnezeu să ne dea dumnezeu cum ne-a dat astăzi, ca să fim uniți și să fim prieteni. Și cine va avea vre-o pagubă dintre oamenii voștri, noi să le facem dreptate, iar dacă vor avea oamenii noștri dela ai voștri, voi tot așa să le faceți dreptate. Dar acum, cu toată paguba ce au avut oamenii noștri Sinadin și Mihnea, domnia voastră nu vreți să le faceți dreptate, ca să le plătească. Și știți bine domnia voastră cum ați vorbit. Așa dar vă rog, ca pe niște buni prieteni ai noștri, să le faceți dreptate, ca să nu sufere atâta pagubă, căci sânt oamenii mei. Și dumnezeu să vă înmulțească anii. Scris-am în Târgoviște, luna lui Octomvrie în 30.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: * ІО ВЛАД ВОИ-ВОДА АМЛСТНО БЖ[НО] И ГОСПОДИНЬ; adresa: † добрим прїетелем господства ми, еждѣс и нѣргаром от Брашов; bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 153.*

c. 1484. — În scrisoare pare că se face aluzie la încheierea armistițiului de cinci ani între Turci și Unguri; aceasta s'a întâmplat la sfârșitul anului 1483. Asupra lui Sinadin, v. No. arh. 497.

CLVIII.

† Младостне божие Іо Вллад воивода и господинь, пишет гос-подство ми много здравие нашим добрым прїетелем, еждѣс и дванадестем прѣгарем от Брашов, и в сем ви давам знати вашии младости заради некои зан людіе що се ес дигнѣли, едни

е на маме Татса Дсваам(а) ут Ражнов, и Секара еше и дрѣзи
 хлапови шинани, та ес дошан с голема горс и счинани се ес
 тазхарн, и селан ес людие и много марзхс посьзели. И наме-
 рнан ес некое жене сироте със кола, тако им ес посьзели све цю
 ес намаан, и свазкае их ес та их ес токмо съ кожом псетнан.
 Тако ес намернан тѣа на них пак дрѣзи людие наши добри,
 тако ес сдарнан на них да изваде тен жене, а вини сетреле (sic)
 едни наш чловккь добрз, зет Коине ут КСЗов, та ест съда
 марзтавк. И пак ес селан два Тсрччина, та ни просе съда на
 них да платимо напасть пет десет хнакди. Тако да ви наѣчи
 богъ и пркчиста, тизи зан людие распете их ут тѣа, нан
 цю им кете счинити счинете им, ере не мате ут них ни едни
 фелос, зацо их тѣи дрѣжите. Яко ви помного зло вам не счине,
 а добро ви не хте счинити. Тако ваша младость добре знаете,
 ваши людие како хode свободно по Бранас и по Флоч и ерсе
 по влашке земле; тако да хode и наши людие свободно; ере не
 добре прави людие да гинс, анс поболе да се расплю кои
 но (sic) зад чине. И пак ви молним господство ви, да ви наѣчи
 богъ, пагсес цю ес счиннан нашем людем да се врати шпет,
 колико ес посьзели. И пак цю ви изреч(е) наша верна саѣга, жспан
 Икг пехарник, да вердете, понеже ес наши истини реч(и).

Din mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia
 mea multă sănătate bunilor noștri prieteni, județului și celor dispre-
 zece pârgari din Brașov, și vă dau de știre domniei voastre despre
 niște oameni răi ce s'au ridicat—unul e cu numele Tatul Duvalmă din
 Râjnov, și Secară și alți robi împreună cu ei—și au venit în mun-
 tele mare ¹⁾ și s'au făcut tâlhari și au omorît oameni și multă marfă
 au furat. Și au dat de niște femei sărace cu carul și le-au luat
 tot ce au avut și le-au desbrăcat și le-au lăsat numai cu pielea.
 Astfel au dat apoi acolo peste ei niște oameni buni ai noștri și
 i-au lovit, ca să scoață pe acele femei, atunci ei au săgetat pe un om
 bun al nostru, pe ginerele lui Voina din Buzău, care acum e mort.
 Apoi au mai omorît doi Turci, și acum ni se cere să plătim pentru
 ei năpaste 50.000. Astfel, povățuească-vă dumnezeu și preacurata,
 împrăștiati pe acei oameni răi de acolo, sau ce vreți să le faceți,
 faceți-le, căci n'aveți nici un folos dela ei, ținându-i acolo. Mai

¹⁾ Bucegii.

mare rău vouă n'o să vă facă, iar vre-un bine nu vă vor face. Domnia voastră știți bine că oamenii voștri merg în bună voie la Brăila și la Floci și peste tot locul prin Țara Românească; așa să meargă și oamenii noștri în bună voie; căci nu e bine ca oamenii drepti să piară, ci să se prăpădească mai de grabă făcătorii de rele. Și iarăși mă rog de domnia voastră, Dumnezeu să vă povățuească și paguba ce au făcut ei oamenilor noștri să se întoarcă îndărăt, [tot] cât le-au furat. Și iarăși, ce are să vă spue sluga noastră credincioasă, jupân Neagu paharnicul, să credeți, căci sânt cuvintele noastre adevărate.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., din legendă se vede numai la sfârșit II ГОСПОДИНЪ; adresa: † моим добрым приятелем, съдиѣ и кѣ прѣгарем въ Брашовъ: bunilor mei prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov.— Arh. No. 141.

c. 1482—1487. — Un Neagu paharnic nu găsec în doc. lui Vlad Călugărul; el poate să fie însă identic cu postelnicul Neagu dela 1487—1493 și în cazul acesta scrisoarea de mai sus trebuie pusă înainte de 1487. Cf. Lăpădatu, I. c., p. 70.

CLIX.

† Многостѣвомъ кождѣмъ лю Владъ ковода и господинь, пишеть господство мнѣ моимъ сладкимъ добрымъ приятелемъ господства мнѣ, съдиѣ и кѣ прѣгаремъ въ Брашовъ, много здравіе, и сподобамъ господство ви за книгѣ и рѣчѣ(и) что мнѣ сте послали; добре ви раздумѣ господство ви. Да тазнѣ мнѣ естъ добре да сте рекли, ере сте радѣ размирнѣмъ? Да азъ что ви слы хабна до сзга? Или нѣ слы живовалъ съ вами? Или нѣ слы счинна по вашѣ волю, како нѣкетъ счинна ни единъ гвешдаразъ въ влашскѣ землю, како слы счинна азъ съе вами и до сзга? Да се не можетъ хранити сиромашнѣ господства мнѣ какъ радѣ? Ере ви оуслководнѣхъ нѣтѣре по влашскѣ землю съсѣде, да ходетъ ваше людіе да се хранитъ и кѣнсетъ что имъ естъ драго. Кзда съ ходили ваше людіе на Брашовъ с на Флочи и съсѣде по Ашарѣ, да си кѣнсетъ сами ривѣ, како ходетъ сзга? Де веде дръговъ вини съ кѣнчили ваше людіе ривѣ и съехъ что имъ естъ трѣбовало въ нашехъ людіе, а волинѣ нѣкъ съ били, како сзга съ волинѣ; ере ихъ словководнѣхъ господство мнѣ, зарадѣ да живѣемо и да естъ една земля како и дрѣга. Или коемъ чловѣкѣкъ вашемъ счиннѣхъ крико, да имъ не счиннѣхъ законъ правъ? Еце и по вашемъ волю съднѣхъ нижъ по волю моимъ людемъ, кзда се съ вратили кони еце въ

și să fie o țară ca și cealaltă. Sau, căruia dintre oamenii voștri i-am făcut strâmbătate și nu i-am făcut judecată dreaptă? Ba am judecat mai mult pe voea voastră decât a oamenilor noștri, când s'au dat îndărăt caii până și dintr'a treia țară, după ce fuseseră duși în Moldova, iar din Moldova în Țara Românească, și domnia mea i-am întors omului vostru, cum n'a fost nici odată. Și voi vorbiți de răzmiriță! Nu știu, din capul vostru este, ori cum este? Căci domnia mea văd că oamenii noștri n'au nici o dreptate dela voi, ci le luați cu deasila avutul, cum le-ați luat și acum acestor săraci oile din Săcuime. Astfel orice luați dela cineva, i se pierde, și faceți cum știți cu acele dobitoace ale oamenilor drepti, iar domniei mele îmi spuneți că fac pârcalabii dela Bran, și altă dată spuneți că fac Săcuii. Nu știu ce voiți voi. Și eu v'aș putea face destul rău, căci oameni de-ai voștri se găsesc totdeauna în mâna mea; dar știu că am pace cu domnul meu craiul și cu părintele meu Batăr Ișfan, și mi se pare că aceste lucruri nu sânt cu știrea Măriei-Sale domnului meu craiului sau a părintelui meu Batăr Ișfan. Și cartea ce mi-ați trimis, o voi trimete-o părintelui meu Batăr Ișfan, și voi da să înțelegă și Măriei-Sale craiului. Căci până acuma știam că sânt sluga domnului meu craiului și că domnul meu craiul m'a ținut drept fiu; voi însă, câți oameni răi sânt, [pe toți] îi țineți acolo, că n'a rămas un cal în Țara Românească. Când eram însă noi la voi¹⁾, voi nu ne-ați lăsat să facem rău, din pricina lui Țăpăluș. Și știți ce rău a fost Țăpăluș cu voi. Gândiți-vă ce are să fie la urmă.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: * ІСО ВАНД [ЕОН-КО]АМ АМСТНО БЖНО И ГОСПОДИНЪ; adresa: † сздѣс и ѣи прозрѣем въ Брашова: judefului și celor 12 pargari din Brașov.— Ark. No. 214. Tvc. №. 185 (17. 36)*

c. 1491—1492, când încep din nou prădăciunile turcești în Ungaria și Transilvania, în urma morții lui Matei Corvin (6 Aprilie 1490). Plângeri de felul acesta le repetă Vlad Călugărul în 1493 și 1494; cf. Lăpădatu, l. c., p. 46.

CLX.

† Милостивомъ божию Ію Владъ конвода и господинъ взселъ земли Стрѣголаушнскои, снхъ великаго Палла конводе, шшегъ господство мѣ любовно здравіе нашимъ драгемъ вѣчномъ и рудителемъ и докрилъ приателемъ, сздѣс въ Браш[е]к и взселъ прозг-

¹⁾ Se știe că Vlad Călugărul trăise, înainte de a fi domn, pela Sibiu și pela Brașov.

рѡм. И по сем послахмо нашего верного волѣрина, именемъ Тѣдоръ
 ѡсѡудетъ; та вѣре елика изречетъ къ вашему приѣтельству, а кѣ да
 версете, понеже есѣ наши истиннии рѣчи. И когѡ да ви саможитъ
 лета. ІСА. ІІІ.

Din mila lui Dumnezeu Io Vlad voevod și domn a toată țara
 Ungrovlahiei, fiul marelui Vlad voevod, scrie domnia mea cu dra-
 goste sănătate dragilor noștri vecini și părinți și buni prieteni, jude-
 țului din Brașov și tuturor pârgarilor. Și după aceasta, am trimes
 pe credinciosul nostru boer cu numele Tudor logofătul, și ori câte
 va spune către prietenii voastre, să credeți, căci sânt vorbele
 noastre adevărate. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii. Iulie în 18.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: * ІСО ВЛАД ВОИ-
 БОДІ АМАГ[ТІ]Ю КЖНО И ГОСПОДИННЪ; adresa: † нашимъ добрымъ пріятелемъ и
 родителемъ, сѣдишъ и прѣгаромъ въ Брашовъ: bunilor noștri prieteni și părinți, județului
 și pârgarilor din Brașov.— Acad. Rom. ²⁰¹/_{XXI}; reproducție fotolito-grafică de D. A.
 Sturdza, Doc. dela Wiesbaden, pl. II; ibid., p. 11, trad. D-lui B. P. Hasdeu.
 (Aci scrisoarea este atribuită greșit lui Vlad Tepeș).*

1495—1496. — Pun această misiune a lui Tudor la 1495—96, deoarece între
 1491—95 Tudor e citat în documentele lui Vlad Călugărul ca visticier; cf. Lă-
 pădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 69—70.

CLXI.

† Іо Влад воивода и господинъ, пишетъ господство мнѣ нашимъ
 честитимъ братиамъ и добрымъ пріятелемъ, сѣдишъ и кѣ-тнимъ прѣ-
 гаромъ въ Брашовъ, много здравне. И въ семъ давамъ сѣ знаніе гос-
 подствѣ ви за работѣ нашимъ пріятелѣмъ, жєпанѣ Димитрѣ Ко-
 латекъ, ере донде лани съ нашѣ книгѣ до господства ви зараді
 ѡнои дакъ цю иматъ сѣ Жила и сѣ Кзанман; тако есѣ слезанъ за
 нихъ елици Яна, жена Жилека, и Маргитъ, жена Кзанманска,
 до великъ день да мѣ се платитъ дѣкати. Тако ѡнъ на великъ
 день не е могъ донти; а съда вѣре конъ чловѣкъ ке ѡнъ послати
 съ сѣмъ нашимъ книгомъ до господства ви, а господства ви
 счинете насъ радѣ та схватите тии елици, да се платитъ дѣкати
 жєпанѣ Димитрѣ, и да се даетъ сѣ рѣке негорѣ чловѣкъ, до еднѣ
 аспрѣ; ере молимъ господства ви како наши честити братне, по-
 много да мѣ се не дрѣже добитъ, ере сѣ парѣсѣ не кю га ѡста-
 вити. И когѡ да саможитъ акта господствѣ ви.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și dau de știre domniei voastre de lucrul prietenului nostru, jupân Dimitru al lui Volata, că a venit acum un an la domnia voastră cu cartea noastră, pentru datoria ce are la Jima și la Căliman¹⁾. Astfel s'au pus chezașe pentru aceștia Ana, femeea lui Jima, și Marghit, femeea lui Căliman, că până la Paști i se vor plăti ducății. Dar de Paști el n'a putut să vic; și acum, orice om ar trimete el cu această carte a noastră la domnia voastră, domnia voastră faceți atâta pentru noi și puneți mâna pe acele chezașe, ca să se plătească ducății jupânului Dimitru și să se dea în mâinile omului său, [toți] până la un aspru. Și mă rog de domnia voastră ca de niște cinstiți frați ai noștri, să nu i se mai fie bahii, căci în pagubă n'am să l las. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: * IGD VLAIA [КОИ-ВОДИ АРСЪТНО БЖШО П ГОСПОДИНЪ]; adresa: † нашим честитим братням и добрим приятелом, еждѣш и ѣи-тиам нспрагом от Брашов; cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 139.

1482—1496.

CLXII.

† Юу Влад воевода и господинъ, иишет господство ми честитим братням и добрим приятелом, еждѣш и ѣи-тиам нспрагом от Брашов, много здравіе. И по сем давам с знаніе господство ви заради вкою наше (sic) члорккѣс, по нме ДСАИТРС Кодага, понеже ми казаше како имат дази тѣи, внои дази що га знате и господство ви. Тако доста ест чекаа, егда че бити нет годнише от ежа(а) чекат тѣи дази да мѣ се плашат, нс ево видимо ере не мѣ се дает ни един ван. Гего ради молим господство ви како честити братня, счините мѣ господство ви испракс и правѣс, да мѣ се плашат тѣ[и] дази израдї наше волю; ере велма що ест наше члорккѣс и прав. Те[ре]... господств[о] 2) ви. И богъ ви кесам.

¹⁾ Jima și Căliman par a fi nume săsești românzate. Vezi un «Simanen», în a doua jumătate a sec. XV, și un «Schymanen Gerg», pela 1500, la Sibiu (Rechnungen, I, p. 35, 261, 268). Căliman e Collomanus, Kolloman, Kollman.

²⁾ La cuvintele cuprinse între [] hârtia e ruptă. *In li. 114. 511/32 v.*

Io Vlad voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților frați și bunilor prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre despre acest om al nostru, anume Dumitru Volata, care ne-a spus că are acolo o datorie, datoria aceea pe care o știți și domnia voastră. Astfel destul a așteptat; vor fi acum cinci ani decând așteaptă să i se plătească acea datorie, și iacă vedem că nu i se dă nici un ban. Deaceea vă rog pe domnia voastră, ca pe niște frați cinstiți, să-i faceți domnia voastră ispravă și dreptate, ca să i se plătească acea datorie, pentru voea noastră, căci este un om foarte drept al nostru. Și [voiu fi recunoscător] domniei voastre. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogramul e tăiat; adresa de asemenea; se văd din ea numai cuvintele: чегитим și -тим нсрар[ом]; pecetea, de 3.5 cm. în diam., e stricală; din legendă se vede numai la sfârșit ГОСПОДИИИ. — Arh. No. 213.

1482—1496. — Cf. No. precedent.

CLXIII.

† Милостивам кожѣмъ Іоу Влада коивода и господинъ, пишеть господетко ми много здравіе нашимъ добрымъ прimateамъ и канжнимъ еседамъ, есдѣмъ и кѣ прѣгарѣмъ въ Брашовъ. И по семъ давамъ къ знаніе (sic) прimateетрѣсъ кн, ере послахомъ верна слуга наша Шимонъ съ потребнимъ нашимъ рѣчи къ прimateетрѣсъ кн; та вѣре еанка известитъ вашемъ господетрѣсъ, а прimateетрѣсъ кн да г(а) версете, ере ес истинни наши рѣчи. И вогъ да саможитъ лѣта вашемъ прimateетрѣсъ.

Cu mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și după aceasta dau de știre prieteniei voastre că am trimes pe credincioasa noastră slugă Șimon cu vorbele noastre trebuincioase cătră prietenia voastră. Și tot ce vă va vesti domniei voastre, prietenia voastră să-l credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și Dumnezeu să înmulțească anii prieteniei voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., e din legendă se poate celi la început ✠ ІО ВЛАД și la sfârșit ІО И ГОСПОДИИИ; a fost identică cu cea dela NNo. 153, 160 ș. a.; adresa: † нашимъ добрымъ прimateамъ и канжнимъ еседамъ, есдѣмъ и кѣ прѣгарѣмъ въ Брашовъ: bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 199.

1482—1496.

CLXIV.

† Іу Влад воевода и господинь, пишеть господство мн лнѣвѣ и здравіе добриѣмъ прїятельѣмъ господства мн, сѣдѣс и вѣ-тиѣ и пѣргарѣм вт Брашѣвѣ, и тѣзи вн даватъ господство мн с зна-нїе вашѣм младѣстї зарадї вѣнзи людїе господства мн, поп Влаан-коуѣ, Наїѣ вт Бѣзѣ[с] и Д[с] шман ¹⁾, понеже мн се еѣ сѣлѣн с тѣ флорини с Гѣтчелѣ вт Кнѣкѣс хѣсар. Понеже еѣ преѣ Кнѣкѣс с паркалѣби Кранѣс, како мн се сѣлѣн с Гергїнцї и флорини, тако еѣ дрѣжѣлѣ пѣт людѣм господства мн та мн еѣ сѣлѣ тїзи дѣкѣти. По том дондошѣ пѣргари свн вт Гергїнцѣ пред господство мн та станѣше лицѣм сѣ Кнѣкѣс, тако мартѣрїсашѣ пѣргари на нїх дѣше, како не се еѣ сѣлѣо Кнѣкѣс нн еднн флорини, нѣ мн еѣ сѣнннѣ напаѣт. Того радї и сѣга пак станѣ лицѣм сѣ тїз(н) людїе мон пред господство мн и сѣ Кнѣкѣс с градоу Кѣкѣрїнцї, тако пак на наш закѣн вѣтанѣс Кнѣкѣс крнѣ и да паѣтнѣ людѣм господства мн. Того радї ещѣ нѣтнѣ господство мн до вашѣм младѣсты, како да гладѣте и на ваш закѣн, како еѣ прако и добре, ере людїе господства мн не еѣ вннѣватнѣ ннїѣ. Тако да мн се повратнѣ добнѣтѣ, ере не чет вѣтаннѣтнѣ господство мн людїе господства мн с парѣбоу. И когѣ да самнѣжнѣт лѣтѣ вашѣм младѣсты, амннѣ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece părgari din Brașov, și iată vă dă domnia mea de știre domniei voastre despre acești oameni ai domniei mele: popa Vlaicul, Ilie din Buzău și Dușman, că li s'au luat 16 florini în Sătcele de către Iancău husarul; fiindcă a pîrît Iancău la părcalabii din Bran că i s'au luat în Gherghița 50 de florini, și a ținut astfel calea oamenilor domniei mele și le-a luat acești bani ²⁾. După aceea au venit înaintea domniei mele toți părgarii din Gherghița și au stat de față cu Iancău, și au mărturisit părgarii, pe sufletele lor, că nu i s'a luat lui Iancău nici un singur florin, ci le-a făcut năpaste. Iar acum din nou au stat de față, cu aceeași oameni ai mei și cu

¹⁾ Orig. Д'шман; numele Dușman se găsește câte odată în actele vechi, d. p. într'un doc. din 29 Sept. 1512 dela Neagoe Basarab (Arh. Stat.).

²⁾ «Ducați» e întrebuințat aci în înțeles general de «bani»; cf. No. CLXIX.

Iancău, înaintea domniei mele în cetatea București, și iarăși a rămas Iancău strîmb după legea noastră și [a rămas] să plătească oamenilor domniei mele. Deci, am trimis domnia mea iarăși la domnia voastră ca să judecați și după legea voastră, cum e drept și bine, fiindcă oamenii domniei mele nu sînt vinovați de nimic. Să li se întoarcă dar banii, căci nu va lăsa domnia mea pe oamenii domniei mele în pagubă. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre, amin.

Monogram; pecetea, de 3.5 cm. în diam., ruplă; adresa: † добримъ прїатекамъ господетва ми, сѣдишъ и ѿ-тима прѣгаромъ въ Брашовъ: bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Ark. No. 129.

1482—1496.—Pentru Iancău, v. No. următor.

CLXV.

† Іо Владъ воєвода и господиень, пишеть господетво ми много здравїе моимъ добримъ прїатеамъ, сѣдишъ и ѿ прѣгаромъ въ Брашовъ, и въ семъ давамъ съ знанїе вашою милости за ракоу съ Ілнъкъсъ, ере га съмъ ветавилъ ече волю господетва ми, та естъ дошла съ землю господина краляк, пакъ една съдъ(а) въромъ волъкринъ(с) господетва ми Мъхизев, а въ ми съ съ е кони, та е повегазъ ече Ілнъкъсъ. Егеро радї просиамъ вашою милости, како моимъ (sic) добримъ прїатеамъ, кони волъкринъ(с) господетва ми Мъхизев и некои съсаници, цю е съелъ ече кони, а вашою милости да съчините за волю господетва ми, кони волъкринъ(с) господетва ми да се вратитъ, и въне съсаница; ере господетво ми не кемъ ветавилти да естъ волъкринъ(с) господетва ми квар. И боги въ веселитъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și dau de știre domniei voastre de lucrul lui Iancău, că l-am lăsat cu voea domniei mele să se ducă la țara domnului craiului, dar o slugă a boerului domniei mele Mânzea i-a luat acestuia trei cai și a fugit împreună cu Iancău. Deaceea cer dela domnia voastră, ca dela niște buni prieteni ai mei, caii boierului domniei mele Mânzea și niște scule ce le-a luat împreună cu caii; domnia voastră să faceți pe voea domniei mele, și să se întoarcă boerului domniei mele caii și acele scule; căci domnia mea nu vreau să las în pagubă pe boerul domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete de 3.5 cm. în diam., pierdută; adresa: † моим добрым приятелем, сждѣш и ѣи прѣгаром въ Брашовъ: bunilor mei prieteni, județului și celor 12 pângari din Brașov.—Arh. No. 197.

1482—1496. — Numele Iancău (ung. Jankó) era foarte obișnuit la Săcuii din Săcele; v. Quellen, I, p. 681, 686 (1526). — Cf. No. precedent.

CLXVI.

† Іу Влада воевода и господинь, пишеть господство мн много здравие нашим честитим братным и канжним сседом, сждѣш и пѣгаром въ Рѣжнов, и по сем давамъ с знание господствъ ви, како прѣиде сзи сиромашъ господствъ мн, [и] менеи Миѣхана, та се жалска прѣд господства мн, како мѣ ете загѣбани [ѣ] днз ане-ѣшо неговѣс без закон. Такои, кзд(а) доходнише честитни пѣгарни въ Брашовъ на покансарство, а мн стѣжамѣхмо како да мѣ се плациат смрѣтѣш ѡномѣшю (sic) чловѣкѣс. Гѣга радѣ господство ви стѣжамѣте како да мѣ се плациат, ере га ете загѣбани без законѣс чловѣкѣз прав. И ако мѣ се не плакѣт смрѣтѣш, не хтемо га мн ѡставити с тѣжамѣниш смрѣтѣш сиромашъ ѡвомѣс да загинет, анѣс плаците господствъ ви. И когъ ви вѣселит.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților noștri frați și de aproape vecini, județului și pângarilor din Râjnov, și după aceasta dau de știre domniei voastre că a venit acest sărac al domniei mele anume Mihail și s'a jeluit înaintea domniei mele că i-ați omorit un nepot al lui, fără de lege. Astfel, când au venit cinstiții pângari dela Brașov în solie, noi ne-am învoit cu ei să i se plătească moartea acelu om. Deci, domnia voastră puneți la cale să i se plătească, căci ați omorit fără de lege un om drept. Iar dacă nu i se plătește moartea, nu vom lăsa noi în întunec moartea acestui sărac ce a perit, ci veți plăti domnia voastră. Și dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: * ІО В[ЛА]Д[В]ОЕВ[О]ДѢ МЛ[С]ТНО Б[РА]ТНО И ГОСПОДИНЬ; adresa: † чиститим братным и добрым приятелем, сждѣш[с] и пѣгаром въ Рѣжновъ: cinstiților frați și bunilor prieteni, județului și pângarilor din Râjnov.—Arh. No. 207.*

CLXVII.

† Іу Влад конвода и господиць, пишет господеткѣ мнѣ нашимъ братиамъ и добрымъ пріятелюамъ, еждѣс и кѣ-тнѣмъ псргаромъ въ Брашовъ, много здравне, и въ сѣмъ давамъ съ знаніемъ господеткѣс въ зарадѣ Андриашъ въ Далницѣ, ере мѣ съ покеранъ въчари съ некоиъ вѣщи въде съ землю; тако зарадѣ тѣхъ вѣщи вънъ естъ Тегана наши чловѣкци по ксде нхъ естъ наша. Тако естъ намерна на вѣнзи наши чловѣкци Возетк и Микса та нхъ естъ бантоваа, а вѣннъ снъ съ поставланъ тѣмъ емици Жима и Матиаш. Сего радѣ молимъ господеткѣ въ зарадѣ тѣмъ емици, како да не намаю въ Андриаша некоюъ счлодетъ, нанъ наши чловѣкци помного да се не тегантъ; ере коанко вѣщи се съ сзелн Андриашъс, а вънъ естъ дошеа сѣсга Даминсѣна Ласакъс та нхъ естъ сзелъ въ жспанъ Драгич, ере и съ повише. Тако молимъ господеткѣ въ, како наши братне, прави чловѣкци да не намаю счлодетъ. Я Андриашъс ако мѣ се мннтъ криво, а вънъ да доидетъ предъ насъ та да стоитъ лицемъ съкъ Драгич; тако ке имати прави законъ. И когъ въ веселитъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea fraților și bunilor noștri prieteni, județului și celor doisprezece părgari din Brașov, multă sănătate, și dau de știre domniei voastre despre Andriiaș din Dalnic ¹⁾, că i-au fugit oierii cu niște oi aci în țară; deci, pentru acele oi, el a năpăstuit pe oamenii noștri pe unde i-a aflat. Astfel a dat peste acești oameni ai noștri Cirstea și Micul și i-a bântuit, iar ei și-au pus acolo chezași pe Jima și pe Matiiș. Deci vă rog pe domnia voastră ca acei chezași să nu aibă vre-o asuprire din partea lui Andriiaș, nici oamenii noștri să nu mai fie năpăstuiți, căci câte oi i s'au fost luat lui Andriiaș, a venit Lasläu, sluga lui Damianfi, și le-a luat îndărăt dela jupân Drăghici, și încă cu vârf. Deci mă rog de domnia voastră ca de niște frați ai noștri: oamenii drepti să nu aibă asuprire. Iar dacă lui Andriiaș i se pare [că i s'a făcut] strâmbătate, să vie înaintea noastră și să stea de față cu Drăghici; astfel va avea judecată dreaptă. Și Dumnezeu să vă bucure.

¹⁾ Dálnok, sat spre sudvest de Kézdi-Vásárhely, în Transilvania.

Monogram; pecete roșundă, 3,5 cm. în diam., cu legenda: * ІСО БЛАД ВОИ-
 БОДЯ МА[СТ]НО Б[Ж]И[Ю] И ГОСПОДИНЬ; adresa: † нашимъ братиамъ и до-
 брымъ прїатеамъ, сѣдѣс и бѣ -тамъ нѣграгомъ въ Крашновъ; fraților noștri și bunilor
 prieteni, județului și celor 12 părțari din Brașov.— Arh. No. 206.

1482—1496.

CLXVIII.

† Милостїѡмъ вождїѡмъ Іѡ Бладъ воєвода и господинь земли
 влашскѡи, пишеть господство мнѣ мнѡгѡ здравїе моимъ добрымъ
 прїатеамъ, сѣдѣемъ и бѣ прѣгарѡмъ въ Крашновъ, ѣ ѡ селѣ давалъ
 ѡ знанїе заради вашъ чловѣкъ, что дожде еше вашѡ книгѡ ѡ гос-
 подство мнѣ, а господство мнѣ глѣдахъ и добре разсѣмѣхъ вашѡи
 милости ѡ селѣ. Тѡгѡ ради за този иземъ что естъ сѣло бѣло
 въ чловѣкии господства мнѣ, а кто се естъ сѣе погратило, како
 естъ бѣло волкъ вашѡи милости. Такои да счїните и бѣе людемъ
 и сирѡмахомъ господства мнѣ, да имаютъ правдѡ въ вашѡи мїло-
 сти, понеже естъ трѣк(ѣ) како вашѡи люде да имаютъ правдѡ въ
 земли господства мнѣ, и люде господства мнѣ ѡ вашѡи дрѣжавѣ.
 Того ради четъ донти до вашѡи милости сѣбѣ господства мнѣ
 жупанъ Мнѣса иззради едиѣ кни что мѡс естъ ѡ Ханжѡи Крепса;
 такои да имаетъ правдѡ въ вашѡи мїлѡсти, да мѡс се не дрѣжитъ
 кни безъ правде и ве-закѡна. И богъ да сѣможитъ акта господ-
 стѡсъ въ, аминъ.

Din mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn al Țării Ro-
 mânești. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, ju-
 dețului¹⁾ și celor doisprezece părțari din Brașov, și despre omul
 vostru ce a venit cu cartea voastră la domnia mea vă dau de știre
 aceasta: domnia mea am văzut și v'am înțeles bine pe milostivirea
 voastră despre toate. Deci, cât despre acea opreală ce s'a făcut de
 către oamenii domniei mele, aceea toată s'a dat îndărăt, cum a fost
 voea milostivirei voastre. Așa să faceți și voi oamenilor și săracilor
 domniei mele, ca să aibă dreptate dela milostivirea voastră, căci
 trebuie ca oamenii voștri să aibă dreptate în țara domniei mele, iar
 oamenii domniei mele în ținutul vostru. Deci, are să vie la milosti-
 virea voastră sluga domniei mele jupân Micul pentru un cal ce-l
 are la Hanăș Crețul; astfel, să aibă dreptate dela milostivirea voastră,

¹⁾ Orig. gres. сѣдѣем (dat. pl.).

să nu i se ție calul fără dreptate și fără lege. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre, amin.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda foarte-clară: * ІСО ВАН[Д] БОИРОДИ МАСТНО БЖНО И ГОСПОДИНЬ; adresa: † добримъ прїатеѣма господарства ми, есѣдѣ и вѣ прѣгаромъ въ Брашовѣ; bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 160.*

1482—1496.

CLXIX.

† Милостивымъ воживумъ Іоу Влада воевода и господинь, пишеть господарство ми много здравие нашимъ добрымъ прїателемъ, есѣдѣ и дванадесетимъ прѣгаромъ въ Брашовѣ, и въ семъ молнамъ господарство ви за воню товар, що є продаа Яагг(ε)ахъ внемъ Гасомъ, а господарство ви да се ниводите како да платитъ тиези Гаси тои товар, ере естъ господарства ми, та да платитъ спешно; а господарство ми кю счинити волкъ господарства ви. И да сокотетъ господарство ви ере с тои товар ница дрѣгн некто нема ракутъс, анс да знае ваше господарство ере ес сви дѣкати господарства ми. Та ви просимъ, како добри прїатеи господарства ми, како да се потрѣдите да ми не есде вкар ни с що годе, анс да ми се плати спешно ере. И когъ ви кеселитъ.

Cu mila lui dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și mă rog de domnia voastră pentru acea marfă ce a vândut-o Anghel¹⁾ Sașilor, domnia voastră să vă nevoiți ca să plătească acei Sași marfa, căci este a domniei mele, și s'o plătească iute; iar domnia mea voui face pe voea domniei voastre. Și să vă gândiți domnia voastră că nimenea altul n'are nici o treabă cu acea marfă, ci să știe domnia voastră că sânt tot bani de-ai domniei mele. Și vă rog ca pe niște buni prieteni ai domniei mele, să vă dați osteneală ca să nu mi se întâmple nici o pagubă, ci să mi se plătească în grabă tot. Și dumnezeu (să) vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: * ІСО ВАНД БОИРОДИ МАСТНО БЖНО И ГОСПОДИНЬ; adresa: † нашимъ добрымъ прїателемъ и ванишимъ есѣдомъ, есѣдѣ и дванадесетимъ прѣгаремъ въ Брашовѣ; bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 138.*

1482—1496.

¹⁾ Orig. Яаггax: poate Anghel din Târgoviște, al cărui fiu «Gergl» făcea negoț pela 1503 la Brașov (Quellen, I, p. 5). Cf. «Angelus de Targovistya» într'o scrisoare a lui Radu cel Mare dela 31 Mai 1500 (copie la Acad. Rom.).

CLXX.

† Іу Влѧд коведа и господинѧ, пишеть господство ми много здравіе моеи добрии съседом и приателем, съдиѧ и прозгаром кѧ-тиа. И по сѧм давам с знание ващои милост(и) за вбога сиромѧха моего, како ест кѧнна вѧще тѧи с Брашов; тако мѧ ест рекѧ а человек: дан ми флоринѧ а, да те втведем по дрѧгѧ странѧ, да га ест кѧбосаа. И вѧмешн еѧ пошан по неѧ да мѧ еѧ сзелн вѧще рѧ и флоринѧ с. Тако да ви насчить когѧ да мѧ не загинет добитѧк, нѧ мѧ чинкте закон прав еѧе тоган чловека цю га ест кѧбосаа. И когѧ [ви] веселит. — Tatŧa wt Pzjnov.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei vecini și prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și după aceasta dau de știre domniei voastre despre acest sărac al meu că a cumpărat niște oi acolo la Brașov, și i-a zis un om: dă-mi un florin și te voi duce prin altă parte, și l-a păcălit. Iar vameșii s'au dus pe urma lui și i-au luat 150 de oi și 6 florini. Deci, povățuească-vă dumnezeu, să nu i se piardă dobitoacele, ci faceți-i judecată dreaptă cu acel om ce l-a păcălit. Și dumnezeu să [vă] bucure. — Tatul din Râjnov 1).

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., ștarsă; adresa: † моеи приателем, съдиѧ и кѧ прозгарн wt Брашов; prietenilor mei, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 195.

1482—1496.—Atribuește această scrisoare lui Vlad Călugărul, pentrucă ea are caracterele paleografice ale jumătății a doua a sec. XV-lea; cerneala albăstruc dovedește acelaș lucru.

CLXXI.

† Милостію вожію Іу Влѧд коведа и господинѧ, пишеть господство ми съдиѧ и прѧгаром wt Брашов много здравіе, и любовное поклоніе приносим господства ви. По сѧм давам с знаніе господства ви за вѧизи наши трѧговици, на име Пикѧла и Манѧвнит, еѧ еѧ ходилн како трѧговици, такѧ да еѧ вилн и [с] Брицко, а вѧн еѧ еѧ съетанѧн еѧе некон Молдовѧкии. Тако еѧ еѧ

1) Diacul.

ценнан сз шиннам, да нам донесет вѣнове вт Молдовскон землю, да и кспет наши трзговци. И втишли сѣ Молдовкните с Молдовс та нам сѣ донесан вѣновн гн. И чекали сѣ наши трзговци 7 неделе с Бсдлаа, докле сѣ дошан Молдовкните, та и сѣ звали пак с Бричко та нам сѣ даан вѣнове. И бѣла нам пред нимн Паберт вт Бсдлаа, та нам знает за ракогс. И питаан сѣ наши трзговци за Паберта и дрѣзи добри людѣе: можемо бити слободно сз вкоган довитка? И вни нам сѣ рѣкан: идете сз вогвам слободни, ницѣ да се не вонте, на нашѣх дрѣнах. Тако сѣ втишли. Та взда е било на нашѣ хотар с Дражня, а вни и сѣ стигнсан кѣв людѣе, та и сѣ носекан и довитка нам сѣ сзѣми. Сего радѣ ви просим: сокотете, ере нест добре, ча не сѣ виновати наши людѣе ницѣ. Инс, ако ви ест виноват може бит Пабертз и Молдовкните, а наши людѣ сѣ прави. Тако ви молнав, вратите нам довитка, да нам не загинет. И ето саз послал наша сагга Пирван, да бсдет и вн сз шиннам пред вашон мнлостн. И ако нам не вращате, сокотете, ча сте раздани.

Cu mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea județului și pârgarilor din Brașov multă sănătate, și dragă închinăciune aducem domniilor voastre. După aceasta vă dau de știre domniilor voastre despre acești neguțători ai noștri, anume Nicula și Manglavit, care au umblat ca neguțători și au fost și în Brețcu, și s'au întâlnit cu niște Moldoveni și așa s'au tocmnit cu ei să le aducă berbeci din țara Moldovei, ca să-i cumpere neguțătorii noștri. Și s'au dus Moldovenii la Moldova și le-au adus 450 de berbeci. Și au așteptat neguțătorii noștri patru săptămâni în Budila ¹⁾, până ce au venit Moldovenii, și i-au chemat iarăși la Brețcu și le-au dat berbecii. Și era de față cu ei Albert din Budila, care le știe treaba. Și au întreat neguțătorii noștri pe Albert și pe alți oameni buni: putem fi slobozi cu aceste dobitoace? Iar ei le-au zis: mergeți cu Dumnezeu slobozi, nu vă temeți de nimic, pe sufletele noastre. Așa au plecat. Și când crau la hotarul nostru la Drajna ²⁾, i-au ajuns 22 de oameni și i-au tăiat și le-au luat dobitoacele. Socotiți dar, vă rog, că nu e bine, fiindcă oamenii noștri nu sânt vinovați întru nimica. Poate vă este vinovat Albert sau Moldovenii, dar oamenii

¹⁾ Brețcu și Budila sânt două sate în Săcuime, la granița Țării Românești.

²⁾ Plaiul Teleajen.

noștri sânt drepți. Vă rog deci, întoarceți-le avutul, ca să nu li se prăpădească. Și iată am trimes pe sluga noastră Ișvan, ca să fie și el cu ei înaintea domniei voastre. Iar dacă nu le veți întoarce, gândiți-vă [ce-o să fie], că sânteți cumiști.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam.; din legendă se cunoaște numai ВЛ[И]Д; *adresa: † монам добримъ пріятелемъ, сѣдиш и прѣгаромъ въ Крашскъ: bunilor mei prieteni, județului și pângarilor din Brașov. — Arh. No. 134; Mil. No. 60 (atribuită greșit lui Vlad Tepeș).*

1482—1496.

CLXXII.

† Милостивою вожию Іоу Владъ воевода и господинъ, пишеть господство мнѣ монамъ добримъ пріятелемъ, сѣдиш и прѣгаромъ въ Крашскъ, много здравне, ꙗко сѣмъ дакамъ сѣ знание наше милостивн зарадѣи воеган сиромаша, по имѣ Корсакъ въ Сѣрата, та жалова предъ господство мнѣ, како га естъ паениа Капота. Того радѣи въ просимъ како доври пріятеле, како да имъ счините законъ прав, ере въ просимъ. И когы въ веселитъ, аминъ.

Din mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, județului și pângarilor din Brașov, multă sănătate, și dau de știre milostivirei voastre despre acest sărac, anume Bobul din Sărata, care s'a jeluît înaintea domniei mele că l-a prădat Capota. Deci vă rog, că pe niște buni prieteni, să le faceți judecată dreaptă. Asta vă rog, și Dumnezeu să vă bucure, amin.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: * ІОУ ВЛАДЪ ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЪ; adresa: † пріятелемъ господства мнѣ, сѣдиш и прѣгаромъ въ Крашскъ; prietenilor domniei mele, județului și pângarilor din Brașov. — Arh. No. 205.*

1482—1496. — Vezi No. arh. 149 (CLII) și 458 (dela Dragomir Udriște).

CLXXIII.

† Милостивою вожию Іоу Владъ воевода и господинъ, пишеть господство мнѣ много здравіе монамъ добримъ сѣседомъ и пріятелемъ, сѣдиш и вѣ-тнимъ прѣгаромъ въ Крашскъ, и ꙗко сѣмъ монамъ и про-

снѣмъ вашѣмъ милостѣ, како мои прїатели, за работѣ свои Кومانъ и Радочасъ, како хотѣтъ да дондѣтъ с землю господства ми; тако да ихъ не теряте, и с да ихъ вставите с мирѣ, за мою волю; а въ мене цю бѣдетъ волѣ вашои милости, вѣсе по вашѣ волю да ест. Понеже кѣгда ест бѣло на мою неколю, много сѣмъ добро видалъ въ нихъ; тако чѣмъ добро да имъ счинимъ. Молимъ ви и просимъ, вставкѣте ихъ с мирѣ да придѣтъ. И богъ ви вѣселитъ.

Din mila lui Dumnezeu Io Vlad vovod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei vecini și prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și mă rog și cer dela domnia voastră, ca dela niște prieteni ai mei, pentru popa Coman și pentru Radul, care voesc să vie în țara domniei mele, să nu le faceți greutatea, ci să-i lăsați în pace, pentru voea mea; iar cât despre partea mea, ce va fi voea domniei voastre, tot să fie pe voea voastră. Căci, când eram în nevoie, mult bine am văzut dela ei; deaceea vreau să le fac și eu bine. Vă rog și vă cer: lăsați-i să vie în pace. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă de 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІВЪ ВЛАД [ВОИ]ВОДИ [МАСТИ]Ю БЖНО И ГОСПОДИНЬ; adresa: † моеи добримъ ссеидамъ и прїателемъ, сѣдѣи с и бї прѣгарѣмъ въ Брашовѣ; bunilor mei vecini și prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 194.

1482—1496.

CLXXIV.

† Івъ Владъ воевода и господинь, пишетъ господство ми много здравие честитимъ и добримъ прїателемъ господства ми, сѣдѣи и бї прѣгарѣмъ въ Брашовѣ, и въ семъ да естъ с знание вашемъ господство (sic) за воеи манетора господства ми, цю ми естъ прїшеа въ ваше господство, а ми естъ дошелъ с Брашовѣ, да си кѣспитъ въ цю мѣ сѣтрѣсѣтъ за манеторню, а манеторни кашемъ господство (sic) не сѣ га вставили, да си кѣспитъ въ цю мѣ сѣтрѣсѣратъ за негоръ манеторню. Сего радї просимъ ваше господство [в]ахто добримъ прїателемъ господства ми, да мѣ счинитъ ваше господство исправъ, кѣгда ке донти да си кѣспитъ въ цю мѣ ке сѣтрѣсѣрати, а ми да естъ воленъ да си кѣспитъ, да [га и] вѣ вѣстѣтъ нихто. И богъ ви вѣселитъ.

† Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților și bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și să vă fie de știre domniei voastre despre acel meșter al domniei mele, care mi-a venit dela domnia voastră, că el s'a dus la Brașov să-și cumpere cele ce-i trebuiesc pentru meșteșug, dar meșterii domniei voastre nu l-au lăsat să-și cumpere cele ce-i sânt de nevoie pentru meșteșugul lui. Deaceea vă rog pe domnia voastră, ca pe niște buni prieteni ai domniei mele, să-i faceți domnia voastră ispravă: când va veni să-și cumpere cele ce-i sânt de nevoie, să fie slobod să-și cumpere, și să nu-l bântuească nimenea. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., din legendă se poate citi: [✱] БО ВЛАД ВО . . . ГОСПОД; adresa: † ЧИСТИТИМ И ДОБРИМ ПРИТЕЛЕМ ГОСПОДСТВА МИ СЪДЪС И ВЪ ПЪРГАРИМ ОТ БРАШОВ; cinstiților și bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 157.

1482—1496.

CLXXV.

† Іо Влад воевода и господник, пишет господство ми много здравіе съдѣс отъ Брашов и въ прѣгаром и вамъ вавешин, и тазіи ви говорихъ господство ми заради вьрога сиромаша на имѣ Строе, како є кспна єдин кон, и вамъ стє съзели, та є платна вамъ. Того ради говориха како давате кон, ере [ако] не чїете дати кон вькомъзи мою (sic) сиромашъ, а вѣ да знате в[тн] чс¹⁾ съетъ отъ єдин пет наи полного отъ ваши чловкци. И кон естъ с Нги Ѡнши отъ съдчелє²⁾. Но да не съчинїте.

† Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate județului din Brașov și celor doisprezece pârgari și vouă vameșilor, și asta vă grăește domnia mea despre acest sărac anume Stroe, că a cumpărat un cal, și vamă ați luat, și a plătit vama. Deci vă grăesc să-i dați calul; căci dacă nu veți da calul acestui sărac al meu, să știți că voi lua pentru unul cinci, sau mai mult, dela oamenii voștri. Și calul este la Igi Oneș din Sătcele. Altfel să nu faceți.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., înlăuntrul scrisorii; din legendă nu se poate citi decât: ✱ . . . БЖІЕ ГОСПОД; fără adresă.—Arh. No. 182.

1482—1496. — După pecete, am pune această scrisoare la începutul domniei lui Vlad Călugărul.

¹⁾ Orig. w чс.

²⁾ S'ar putea citi și съдчелє; cf. p. 199.

CLXXVI.

† Іу Влад воивода и господинь, пишет господетко ми нашим честитим братіам и добрим прителом¹⁾, сждцс и бї-тим нсргаром wt Брашов, много здравне, и w сем давам s знанне господетвс ви: цю ми сте порсчиаи господетка ви, добре скм разсмел господетвс ви. Сего радї цю годе зговорит кз господетвс ви фазноу²⁾ wt Рзжнок Ханзи, а господетко ви да версете, ере сс наши ркчи истинне. И богъ ви реселнт.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pângari din Brașov, multă sănătate, și dau de știre domniei voastre despre aceasta: ce mi-ați incredințat domniile voastre, v'am înțeles bine pe domnia voastră. Deaceea, orice va vorbi către domnia voastră Hanăș, fă-nogiul din Râjnov, domnia voastră să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3,5 cm. în diam., cu legenda foarte clară: ✱ ІВ ВЛАД ВОИВОДА І МАСТНЮ БЖНЮ И ГОСПОДИНЬ; adresa: † нашим честитим братіам и добрим прителом, сждцс и бї-тим нсргаром wt Брашов; cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor 12 pângari din Brașov.— Arh. No. 203.

1482—1496.

CLXXVII.

† Іу Влад воивода и господинь, пишет господетко ми много здравне нашем честитим и добрим прителом сждцс и бї-тим нсргари wt Брашов, и по сем давам s знанне господетко ви израді цю ми сте порсчиа(и) господетко ви по вашех сдсга на име Інок, господетко ми добрк ви смс разсмел, и тога радї захвална господетвс ви. И пак цю кет изречит ваш сдсга Інок wt нас кз господетко ви, а господетко ви да версити (sic), ере сс наше рече истинне. И богъ да сшиож[и]тз лета господетко ви.

¹⁾ Orig. притѣлом.

²⁾ Vezi nota 1 dela p. 153.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților și bunilor noștri prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și după aceasta dau de știre domniei voastre, despre cele ce mi-ați poruncit domnia voastră prin sluga voastră cu numele Iacob, că domnia mea bine v'am înțeles, și deaceea vă mulțămesc domniei voastre. Și iarăși, ce va spune sluga voastră Iacob din partea noastră către domnia voastră, domnia voastră să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și Dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: * ІО ВЛАДЪ КОИ-
ВОДЪ МЛСТ(НО) БЖ(НО) И ГОСПОДИНЪ; adresa: † НАШЕМЪ ЧИСТИТЕЛЪ И ДОБРИМЪ
ПРИЯТЕЛЮМЪ, СЪДЪСЪ И КЪ-ТИМЪ ПЪРГАРИМЪ ОТЪ БРАШОВЪ: cinstiților și bunilor noștri prie-
teni, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 209.

1482—1496. — Cf. No. arh. 202 (dela județul și pârgarii Brașovului).

Radu IV cel Mare.

(1496—1508)¹⁾.

CLXXXVIII.

† Милостіюмъ божіюмъ Іоу Радоуаь конвода и господиньъ сьро-
владхнисконъ землю, пишеть господство мнѣ чистини и кратини²⁾ и
и добрини сьседомъ, сьдѣсѣ и кѣ-тиамъ и сьргари отъ Брашовъ, лю-³⁾

¹⁾ O datare mai precisă a domniei lui Radu IV e deocamdată cu neputință. Vlad Călugărul a murit probabil în vara anului 1496 (Lăpădatu, l. c., p. 50—51), dar fiul său Radu îi era asociat la domnie încă dela începutul acestui an (v. nota 1 dela p. 180). Din solia trimeasă de voevodul Ardealului Bartolomei Drăgffy la Radu, în 21 Oct. 1496, rezultă că tatăl său murise înainte de această dată (v. nota la No. CLXXXVIII). Începutul domniei lui Radu trebuie pus prin urmare în 1496. D-I N. Iorga, Ștefan cel Mare, nota 304, are data 1497.—El moare prin Martie sau Aprilie 1508, după ce se întorsese cu o boală grea din a doua călătorie făcută la Constantinopol, pela sfârșitul an. 1507 (Iorga, Studii și documente III, p. XLII). La 12 Martie 1508, regele Ungariei Vladislav scria Sibiienilor că Radu e greu bolnav și s'ar putea să moară în curând; la 3 Mai acelaș an el le scria că e mort. Pela 29 Februarie Radu trăia încă și promitea Sibiienilor știri despre Turci (v. copiile de scrisori ardeleni, la Acad. Rom.). Mormântul lui, care ar trebui să se aște la mănăstirea Dealului, nu s'a găsit încă (v. Lăpădatu, art. Mormintele domnești la mănăstirea Dealului, în Convorbiri Literare, an. XXXVII, p. 433).

²⁾ Forme greșite și curioase sânt așa de multe în această bucată, încât, spre a nu nota aceasta la fiecare în deosebi, trebuie să spun că ele sânt reproduse toate întocmai cum se găsesc în original.

trebuie să fie pentru noi, și să fie buestru¹⁾); sau dacă nu veți putea găsi unul buestru, domnia voastră îmi veți găsi (poate) unul care să fie iute de picioare²⁾; puteți da³⁾ domnia voastră până la 100 florini, și trimeteți-l prin sluga noastră, jupânul Benedec, să-l aducă la noi, iar noi vom trimete banii³⁾ domniei voastre. Alta iarăși, poate să fie armăsar sau jugan, cum veți găsi domniile voastre, numai să fie mare și frumos și bine făcut. Alta iarăși, ce va spune Benedec al nostru din partea noastră către domnia voastră, domnia voastră să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate și trebuincioase. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Io Radul voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Печатъ Ротундă, 3,3 cm. în diam., pierdută; adresa: † ЧЕСТИМЪ И ДОБРИМЪ ПРИАТЕЛЪ СЪДЪСЪ И КЪ-ТИМЪ ПЪРГАРИИ УТЪ БРАШОВЪ: cinstiților și bunilor prieteni, județului și celor 12 părțari din Brașov. — Arh. No. 251.

1496.—Scrisoarea pare a fi dată curând după moartea lui Vlad Călugărul, sau cât timp trăia încă el, deoarece Radu nu-l pomenește într'insa ca răposat.—Benedec ne este cunoscut și din alte misiuni; el fusese trimis de voevodul Țării Românești la Sibiu în anii 1495 și 1496 (v. «Benedictus nuntius vaivodae transalpinensis», în Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt, I, p. 184 și 209. Misiunea din 1496 poate să fie aceea la care Ungurii răspund prin Octomvrie acelaș an (v. scrisoarea lui Bartolomei Drágffy din 21 Oct. 1496, prin care spune Brașovenilor că trimite «oratores» la Radul vv. și-i roagă să-i petreacă până în Țara Românească).—Benedict mai apare ca sol la Sibiu sub Mihnea la 1 Iunie 1508 și sub Vlăduță la 11 Octomvrie 1510, de amândouă dățile ca «pitar» (copii după scrisorile lui Radu, Mihnea și Vlăduță la Acad. Rom.).

CLXXIX.

† Милостивомъ кожѣомъ Іо Радѣмъ вѣводѣ и господинѣмъ вѣсенъ земанъ влѣшкенъ, пишеть господство мнѣ много здравіе нашѣмъ добримъ приателѣмъ и честитѣмъ есеedomъ, съдѣсѣ и къ-тимъ прѣгарѣмъ утѣ Брашовѣ. И по семъ давамъ съ знаніеи вашѣмъ приателствѣ: заію мнѣ сте порѣчалъ(и), добре ви съмъ разсмаелъ, заію мнѣ сте некакии кинѣсъ за верѣсъ, како да догетъ до насъ вашии людѣе, мирно да доидетъ и пакъ мирно да се вратетъ. Недеъ ваше приателство добръкъ знаете ере господство мнѣ не ви съмъ вила враж-

¹⁾ Orig. *уѣсе*; cf. *уѣсеки* în Trojanska priča (sec. XIV) «*equus gradarius*».

²⁾ Orig. *хѣлсе*; cf. sârb. *хѣлан*, bun la mers, iute de picioare (se zice și despre cal și despre om).

³⁾ Orig. *ducatii*; v. nota 2 dela p. 199. 2.

маш, а нс въ сѣмъ вѣдѣ добръ умислѣзникъ и добръ прїатеа, како въ
 ест вѣдѣ и родїтеа господства мнъ Іоу Палаа коевода, когъ да га
 проститъ. За тои да си псѣтите людїе на нашѣхъ верѣхъ и на верѣхъ
 нашихъ колѣрѣмъ, мирно да дондетъ и мирно да се вратитъ. Тако
 да гледамо ере се чинише мегю насъ доста занъ работѣ, тако не
 знамо мнѣ: естъ ли и сѣ знанїе господства въ, наї не. Тако трѣбѣ
 да гледамо теи работѣ, що се чинетъ така, наї сѣ вътъ ваши людї,
 наї сѣ хтѣтъ нанти вътъ нашихъ людї, а теи 1) людї да се спед(е)п-
 шетъ, како наъ не кити сѣдъ и законъ. И когъ въ реселитъ.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată
 Țara Românească. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri
 prieteni și cinstiți vecini, județului și celor doisprezece pârgari din
 Brașov. Și după aceasta dau de știre prieteniei voastre că am în-
 țeles bine cele ce mi-ați poruncit, căci mi-ați cerut carte de incre-
 dințare, ca să vie la noi oamenii voștri și să vie în pace și în
 pace să se întoarcă. Prietenia voastră știți doar bine că domnia
 mea nu v'am fost vrăjmaș, ci v'am fost binevoitor și bun prieten,
 cum v'a fost și părintele domniei mele Io Vlad voevod, dumnezeu
 să-l ierte. Deci, să vă trimeteți oamenii pe credința noastră și pe
 credința boerilor noștri, să vie în pace și să se întoarcă în pace.
 Și să ne gândim că s'au făcut destule lucruri rele între noi și nu
 știm, fost-au ele și cu știrea domniei voastre, sau ba? Deci, tre-
 buce să vedem dacă acele lucruri ce s'au făcut așa sânt [făcute] de oamenii
 voștri, sau se vor găsi că sânt [făcute] de oamenii noștri; și acei
 oameni să fie pedepsiți, cum le va fi judecata și legea. Și dumnezeu
 să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: * ІСО РАДАА
 БОСКОДИ МНОЕСТНО БЖІЕЮ И ГОСПОДИИ, cu ligatura III; fără adresă.
 Arh. No. 257.

1496 sau începutul lui 1497.
 11. 10
 11. 19
 11. 24
 11. 27
 11. 28
 11. 29
 11. 30
 11. 31
 11. 32
 11. 33
 11. 34
 11. 35
 11. 36
 11. 37
 11. 38
 11. 39
 11. 40
 11. 41
 11. 42
 11. 43
 11. 44
 11. 45
 11. 46
 11. 47
 11. 48
 11. 49
 11. 50

CLXXX. Fol. No. 155

† Мнѣостіюмъ коживомъ Іоу Радоуа коевода и господинѣ, пишѣтъ
 2 господство мнѣ нашимъ честитимъ братїямъ и доброимъ прїатеадемъ,
 3 сѣдѣцѣхъ и кї-тимъ псѣргаромъ вътъ Брашовъ, много здравїе. И по семъ
 4 давамъ сѣ знанїе господства въ, зашо мнѣ ете господство-въ по-
 5 носаскаанъ за работѣхъ псѣтомъ зашо ю сѣмъ затрѣоиа: а господ-

1) Corectat din tim.

Съдѣлано въ 1497 г. 13
 1496 или 1497 г. 14
 1496 или 1497 г. 15
 1496 или 1497 г. 16
 1496 или 1497 г. 17
 1496 или 1497 г. 18
 1496 или 1497 г. 19
 1496 или 1497 г. 20
 1496 или 1497 г. 21
 1496 или 1497 г. 22
 1496 или 1497 г. 23
 1496 или 1497 г. 24
 1496 или 1497 г. 25
 1496 или 1497 г. 26
 1496 или 1497 г. 27
 1496 или 1497 г. 28
 1496 или 1497 г. 29
 1496 или 1497 г. 30
 1496 или 1497 г. 31
 1496 или 1497 г. 32
 1496 или 1497 г. 33
 1496 или 1497 г. 34
 1496 или 1497 г. 35
 1496 или 1497 г. 36
 1496 или 1497 г. 37
 1496 или 1497 г. 38
 1496 или 1497 г. 39
 1496 или 1497 г. 40
 1496 или 1497 г. 41
 1496 или 1497 г. 42
 1496 или 1497 г. 43
 1496 или 1497 г. 44
 1496 или 1497 г. 45
 1496 или 1497 г. 46
 1496 или 1497 г. 47
 1496 или 1497 г. 48
 1496 или 1497 г. 49
 1496 или 1497 г. 50

vod, el a avut pace cu înălțimea sa domnul craiul meu, iar cu domnia voastră a avut credință și jurământ și frăție și prietenie. Iar după moartea părintelui meu Vlad voevod, dumnezeu să-l ierte, m'a dăruit dumnezeu cu ținutul meu, cu Țara Românească; și drumurile nu le-am închis, ca să fac răzmiriță, ci le-am închis, ca să ne putem păzi de vrăjmașul nostru Mihnea, căci nu e multă vreme decând a venit el și umblă pe acolo printre voi ¹⁾. Deci, până ce va sta el acolo în ținutul Ardealului, noi nu putem slobozi drumurile. Știu că săracii sufer destulă nevoie, dar cu drumurile deschise noi nu ne putem păzi. Deci, să trimeteți domnia voastră la înălțimea sa craiul, ca să alunge de acolo pe vrăjmașul nostru, și să nu stea nici în ținutul Ardealului nici în alte locuri dela margine, ca să putem și noi deschide drumurile, și să se hrănească săracii în pace și în bună voie, căci și eu am pace cu înălțimea sa craiul, domnul meu. Și să ne dați domnia voastră știre despre acel vrăjmaș al nostru: unde este el acum, este la Timișoara, ori s'a dus la Buda? (Și atunci noi vom deschide drumurile. Și de lucrul Turcilor să știți domnia voastră că multe oști sânt la Dârstor și în toate părțile, dar n'au [de] gând să vie asupra domniei voastre, ci s'au adunat ca să meargă în ajutorul lui Ștefan voevod. Domnia voastră știți cum m'am jurat eu cu domnia voastră; cât voui fi în viață, să nu vă temeți domnia voastră că vor trece Turcii pe undeva prin țara noastră, dela Severin și până la Brăila, ca să prade în țara domnului meu a înălțimei sale craiului. Și apoi, și Mesit-bașa ²⁾ este iarăși cu oaste la Brăila. Și vă rugăm pe domnia voastră să ne dați știre de lucrul solilor noștri: unde sânt ei acum? Domnia voastră veți fi știind, căci vă vin [mereu] oameni de acolo. Și orice va spune domniilor voastre sluga noastră Bădea, să se crează, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: * ІСО РИДСА РОБОМО МАСТНЮ БЖІСЮ И ГОГОПАНН, cu ligaturile ЛЕ, МА и ИИ; adresa: † НАШНМ

¹⁾ Mihnea încerca să intre în Țara Românească încă dela 1497 (v. scrisoarea nuntului regal Barcsay János către județul Sibiului G. Hecht, din 1497, fără dată de zi și lună; copie la Acad. Rom.). Cine era acest Mihnea? Un hrisov al lui către mânăstirea Tismana, dela 1 Noemvrie 1508 (Arh. Stat.), ridică orice îndoială asupra filiației lui: el numește aci pe Vlad (Țepeș) tată (родителъ), pe Vlad Călugărul unchiu (стрицъ господетва ми Владъ воєвода Калугеръ), iar pe Mircea cel Bătrân strămoș (предекъ).

²⁾ Mezct-pașa.

честитим братим и добрим приателом, сѣдѣс и кѣ - тѣм нѣраром ут Брашов: *cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov.* — *Arh. No. 272.*

1498, prin Aprilie, când Malcoci-beg se pregătea să plece în Moldova, de unde înaintă până la Lemberg prădând. Vezi Iorga, Chilia și Cetatea Albă, p. 172 și urm.; Ștefan cel Mare, p. 243 și nota 304.

CLXXXI. ✓

† Милостиво кожно Іу Радоѣа воевода и господинъ взои земле Сѣрговлаѣинское, пишеть господство ми нашим честитим и братимам и добрим приателом, сѣдѣс кралевс и кѣ - тѣм нѣргаром ут Брашов. Много здравие приносим господство ви, и по сѣх давам с знание господства ви зарадѣ нашего чловѣка, по имени Станѣола ут Намѣрѣи, како е ви пенде сѣе дрѣгомс чловѣкѣс по правс нѣт Брашовекѣс; кѣда ви с Бран, а вие и сте схватили, тако един ут нѣх а ви га сте свечали без пѣрѣша, а дрѣгомс ут нѣх вие мѣс сте свечал с флорин, а по том а вие сте свожнали с емица, еие да плати і флорин, али без ни еднѣс винѣс. Тако ако ви виноват тоган чловѣка, како тоган чловѣка, како не сте свечал(и), нѣс га сте свожнали да плати? Сѣго радѣ просим господство ви да им дрѣжите прав закон, да им се плати тоиѣи довитѣк ѣю и сте свечал, и да ест с мирно, ере не има ни еднѣс винѣс, нѣс ест прав чловѣкѣс. Тако ако не им чете повратит, а ми не кемо ветавити! нашего чловѣка с парѣкѣс, нѣс чѣмѣс свечити ут вашѣга чловѣка и поврѣше. И когѣ ви свможит лета господствѣс ви.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului crăesc și celor doisprezece pârgari din Brașov. Cu multă sănătate mă închin domniei voastre și apoi vă dau de știre domniei voastre despre omul nostru, cu numele Stanciul din Nămăești, că umblând el cu un alt om pe drumul drept al Brașovului și ajungând la Bran, voi ați pus mâna pe ei și pe unul l-ați spânzurat fără judecată ¹⁾, iar celuilalt i-ați luat șapte florini și l-ați pus apoi la chezașie, ca să mai plătească încă zece florini, și fără nici o vină. Dar dacă acest om ar fi vinovat, ca cel pe care l-ați spânzurat, cum de nu l-ați spânzurat și pe el, ci l-ați pus numai să plătească? Mă rog

¹⁾ Orig. без пѣрѣша, fără pârăș, adică fără să fi fost pârât de cineva.

deci de domnia voastră să-i faceți judecată dreaptă, și să i se plătească banii ce i s'au luat, și să petreacă în pace, căci n'are nici o vină, ci e om drept. Iar dacă nu-i veți întoarce, noi nu vom lăsa pe omul nostru în pagubă, ci vom lua și mai mult dela un om al vostru. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3. 3 cm. în diam., pierdută; adresa: † нашим честитим братням и добрим приятелом, ездѣс кралевѣ и кѣ-тним пѣргаром от Брашов: cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului crăesc și celor 12 părgari din Brașov.— Arh. No. 271.

c. 1503.—Stanciul din Nămăești pare a fi același cu „Stanczul de Compolog-dela 1503 (Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt, I, p. 16).

CLXXXII.

† Милостіѡм божіѡм Іѡ Радоѡа воевода и господинѡ, пишеть господетѡ мнѡ нашим честитим братням и добрим приятелом, ездѣс и кѣ-тним пѣргаром от Брашов, много здравіе. И тѣзи ви дарамъ с знаніе вашоѡ милости, ере езе божію волю пондохмо здраво на честитѣ царевѣ Портѣ, и даде когѡ та ви све по нашѣ волю, та ни ви царѣ езе добродетел и пѣсти ни езе честно и езе дар. Тоган радѣ и за вас само се потрѣдани езе добродетел. Сего радѣ пѣстнѡ до господетѡа ви нашего честитого властелина и правителѡк, жѣпан(а) Драгомѡра, великого столника господетѡа мнѡ; да иматъ четѡ и дар отъ ваше милости. И ато че дои на место мѣ Мнѡхна, да ви кажетъ колак добрѡ. И вѡре цю че изречѡ Мнѡхна, да га верѣвате, ере еѣ нашѡ реч(и) истиннѡ. И когѡ ви реселнтъ.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece părgari din Brașov, multă sănătate. Și iată vă dau de știre domniei voastre că cu voea lui dumnezeu ne-am dus sănătoși la cinstita Poartă împărătească și a dat dumnezeu de s'a făcut totul pe voea noastră, și împăratul ne-a primit cu bine și ne-a dat drumul cu cinste și cu daruri. Deaceea ne-am dat silință și pentru binele vostru. Deci am trimis la domnia voastră pe cinstitul nostru boer și dirigător, pe jupân Dragomir, marele stolnic al domniei mele; și să aibă cinste și dar dela domnia voastră. Și iată va veni în locul lui

Mihăil, să vă dea veste bună¹⁾. Și orice va spune Mihăil, să-l credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda foarte clară: ✱ ІСО РАДА КОБРОДА АМЛОСТІЮ БЖІГІЮ И ГОСПОДИИ; adresa: † нашим честитим братням и добрим приатеіем, еждѣс и дванадесетим нѣргаром въ Брашовъ: cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece părgari din Brașov.— Arh. No. 228.

1504.—Anul în care Radu cel Mare se duce la Poartă. Mergerea lui s'a întâmplat în timpul verii, căci la 17 Sept. 1504 se întorsese în țară (v. scrisoarea te-saurariului Ioan Bornemissza către Sibieni, cu această dată; copie la Acad. Rom.; cf. și N. Iorga, Studii și documente III, p. XLII). Scrisoarea de mai sus este deci din vara sau toamna aceluiaș an. — Dragomir a fost stolnic pe lângă Radu cel Mare în tot timpul domniei lui, dela 1496 — 1507 (v. d. p. documentele dela 1 Aug. 1496, 1499 [fără lună], 15 Dech. 1501, 9 Martie 1502, Mai 1502 [fără zi], 20 Iulie 1507 în Arh. Stat. și 10 Dech. 1505 la Acad. Rom.) După poreclă el se chema Izvoranul: așa într'un doc. dela 9 Ian. 1497, a cărui listă de boeri e identică cu cea dela 1 Aug. 1496, în loc de *Dragomir* stolnicul, citim *Izvoranul* stolnic; cf. aceeaș numire în doc. din 25 Ian. 1499 și *Dragomir Izvoranul*, mare stolnic, în doc. lui Mihnea din 7 Sept. 1508 (toate în Arh. Stat.). Sub Mihnea îl mai găsim citat la 1 Noemvrie 1508 (Arh. Stat.). În tratatul cu Brașovenii dela 3 Dech. 1507 nu e pus între martori.

CLXXXIII.

† Милостїю кожїю Іу Радоуа ковода и господинѣ взсон земли Сгровлаѣинскон, пишет господство ми нашим честитим братням и добрим приатеіем, еждѣс и еі-тим нѣргаром въ Брашов, много здравне. И по снѣ давамъ с знанїе господствѣс ви²⁾, понеже послахъ господство ми сѣсѣс господства ми Пѣлїи до вашега господства. Сего ради молимъ господство ви, како да ми наидете господство ви два кола, али да бѣдѣт големи и шковани и еке кошѣре и ек скѣм, и да бѣдѣт нови и добри, и како знате господство ви ере трѣбѣ за нѣст; тако цю нам ке вѣти цена, а господство ми самъ остави на жѣпан Пѣлїи, да платит. И пак ви молимъ господство ви, како да ми наидете господствѣс ми сѣ крезне въ трѣбѣсѣи въ мѣсцѣ и ждерн, колико те трѣбати господствѣс ми. Тако веламъ да се неволнѣсате господ-

¹⁾ Trad. verbal «să vă spue colac bun»; cf. în scrisoarea lui Vlad Călugărul de sub No. CL «да кажетъ гласъ добръ». Comp. cu expresia «a spune (a da) colac bun» cuvântul *colăcar*, *colăcaș* în înțeles de vestitor, ἐκκλησιαζόμενος. H. Tiktin, Rumänisch-deutsches Wörterbuch I (Bukarest, 1903), p. 389, sub *colăcer*.

²⁾ Corectat din тѣ.

ство ки, а ми кел счини колю господства ки. И богъ ки веземт.
— И варе цю ки изрече Алекси, а господство ки да вердете, понеже
сѣ наши речн истинни.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că a:n trimes domnia mea pe sluga domniei mele Alexi la domnia voastră. Deci mă rog de domnia voastră să-mi găsiți domnia voastră două care, dar să fie mari și ferecate și cu coșuri și cu toate ale lor, și să fie nouă și bune, cum știți domnia voastră că sânt de nevoie la drum. Iar cât le va fi prețul, domnia mea am lăsat pe seama lui jupân Alexi să plătească. Și vă mai rog pe domnia voastră să-mi găsiți domnia voastră șase blâni de pânțecе de vulpe și de jder, cât va fi de nevoie pentru domnia mea. Așa să vă dați osteneală domnia voastră, iar noi vom face tot așa pe placul domniei voastre. Și Dumnezeu să vă bucure. Și tot ce are să vă spună Alexi, domnia voastră să credeți, căci sânt cuvintele noastre adevărate.

*Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: * ІСО РАДА К БОС-
БОДИ МАСТНО БЖІЮ И ГОСПОДИИ, cu ligaturile ME și III; adresa: † че-
ститим братним и приятелем, сжд[ц]с и н[с]ргаром вт Брашов: cinstiților frați și prie-
teni, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 230; Mil. No. 81 (atri-
bută greșit lui Radu cel Frumos).*

c. 1504 sau 1507. — Pun aceste două date, presupunând că cele două care au fost comandate cu ocazia mergerii lui la Turci, într'unul din acești ani. Cf. nota dela No. următor.

CLXXXIV.

† Младостию Божию Іо Радоу воевода и господинъ вези
земан Сгровлаѳинскон, пишеть господство ми нашим честитим
братним и добрим приятелем, сжд[ц]с и к[т] -тим прѣгаром вт
Брашов, много здравне. И по снх давам с знание господствс ки,
понеже послах господство ми сдѣтс господства ми Алексн, како
да ми вѣшт ѣ кола господствс ми, а ми сж вхром потребом цю
требсет, и вт дрѣго цю ке требовати господствс ми. Тога ради
молим господство ки како да га не кантсете заради вамс, а нс
да га вставите с мирс. И на Браш еше да счините господство
ки исправс вт господства ки, како да нх не кантсют. И богъ
ки веземт.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doispnezece pângari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că am trimes domnia mea pe sluga domniei mele Alexi, să-mi cumpere cinci care pentru domnia mea, dar cu toate cele de trebuință, și altele ce-mi vor trebui domniei mele. Deaceea mă rog de domnia voastră să nu-l supărați cu vama, ci să-l lăsați în pace. Și la Bran să faceți domnia voastră ispravă din partea domniei voastre, ca să nu-l supere. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІСО РАДУЛЪ
 ВОЕВОДА МНОГОТНО БЖІЕЮ И ГОСПОДИИ (cf. No. 228); adresa: † нашим
 честитим братіям и приателем, сѣдѣш и прѣгаром въ Брашовъ: cinstiților noștri
 frați și prieteni, județului și pângarilor din Brașov. — Arh. No. 244.

c. 1504 sau 1507. — Pentru Alexi, v. și No. arh. 239. Dintr'o scrisoare latină a lui Radu către Brașoveni știm că acest Alexi a mai fost trimes într'o misiune la Brașov în 17 Aprilie 1507 (copie la Acad. Rom.). Cf. No. precedent.

CLXXXV.

† Многостно кожню Іо Радоуа воевода и господинк вксои
 землы Сьровадѣинскен, пишеть господетко ми много здравіе
 нашим честитим братіам и добрим приателем, сѣдѣш и кѣ-тнам
 прѣгаром въ Брашовъ, и въ сем давамъ сь знаніе господеткѣ ви,
 како прииде вксам чловккѣ господетка ми, Рѣдлажъ въ Дазго-
 полѣ, та ми жалова предъ господетва ми, како естъ вна дла товар
 едноу Сасинѣ въ Брашовъ на имѣ Блажъ; тако мѣ естъ платна
 дрѣво, анѣ мѣ е ветаал мѣи ножеве, а вѣд(а) естъ сѣда ви не те
 да мѣ платитъ. Тере вѣда естъ внао лани, виши се ес прѣли сѣс¹⁾
 монга чловкка предъ господетво ви и предъ вксем хоромъ, цю ес
 внаи на вкоръ; тако естъ ветаал въ закона вашига чловкка да
 платитъ моємъ чловккѣ, а ви пак не е хѣтѣ, анѣ га естъ звал
 на седим столове. Тако чловккѣ господетка ми каза господеткѣ
 ми. Сего радѣ господетко ми не кем да поставимъ тои законъ
 сьромасем людемъ нашимъ; нѣ ако хокете дрѣжати законъ правъ
 господетво ви вксамъзи чловккѣ господетка ми, да мѣ се пла-
 титъ, а господетво ви дрѣжите мѣ, ере мон чловккѣ не може
 ходити на седим столове, ере не хокю господетко ми да поста-
 вимъ тои законъ, да ходитъ на седим столове. И ако мѣ се врико

¹⁾ În orig. de două ori.

ВИДИТ ТОМШИ ЧЛОВѢКЪ ГОСПОДСТВА ВИ ¹⁾, НЕКА ДА ДОНДЕТЪ СЪЗ
МОЕГА ЧЛОВѢКА НА СЪД ПРѢД ГОСПОДСТВА МИ, ДА СТАНЕТЪ ЛИЦЕМ,
ДА НУ СЪДИМО ПО ПРАВДѢ. И ИНОИ ХОУАТЪ ИНО СТЕ СЪЗЕАН УТЪ МОЕГА
ЧЛОВѢКА, ДА МЪ ГА ДАВАТЕ СЪ СЪСЪ; ЕРЕ НЕСТЪ ЗАКОН ДА МЪ ГА СЪЗ-
МЕТЕ ГОСПОДСТВО ВИ. ЕРЕ ПО ТОМЪ ТОГАН ДА ЗНАЕТЕ ГОСПОДСТВО
ВИ, КАКО ЧЛОВѢКЪ ГОСПОДСТВА МИ НЕ ЧЮ ГА УСТАВИТИ СЪ КРАДЪ. И
КОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТЪ.

Din mila lui Dumnezeu I o Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pângari din Brașov, și vă dau de știre domniei voastre că a venit acest om al domniei mele, Rădila din Câmpulung, și s'a jeluit înaintea domniei mele că a fost dat marfă unui Sas din Brașov cu numele Blaj; astfel acesta i-a plătit o parte, dar i-a rămas dator cu 18.000 de cuțițe și acum nu vrea să-i plătească. Acum un an el a avut judecată cu omul meu înaintea domniei voastre și înaintea țării întregi, care se adunase la sobor; și astfel a rămas de judecată omul vostru, ca să plătească omului meu, și totuși el n'a vrut [să-i plătească], ci l-a chemat la cele Șapte Scaune. Așa mi-a spus domniei mele omul domniei mele. Deci, domnia mea nu vreau să puiu acest obicei pentru săracii noștri; ci dacă domnia voastră voiți să faceți judecată dreaptă acestui om al domniei mele, ca să i se plătească, faceți-i domnia voastră, căci omul meu nu poate să umble pela cele Șapte Scaune, fiindcă nu vreau domnia mea să puiu acest obicei, ca să meargă la cele Șapte Scaune. Iar dacă acelui om al domniei voastre i se pare că e nedreptățit, să vie împreună cu omul meu la judecată înaintea domniei mele, să stea de față, și să-i judecăm după dreptate. Și hoga-tul ²⁾ ce l-ați luat dela omul meu, să i-l dați la mână, căci nu e lege ca să i-l luați domnia voastră. Și-apoi să știți domnia voastră că nu voi lăsa pe omul domniei mele în pagubă. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: * ІСО РИДЛА ВОС-
КОМІ АНЛОСТНО БЖІСІО И ГОСПОДИИ, cu ligatura IIII (cf. No. 276); adresa:
† НАША И ЧЕСТИТИМЪ КРАТИМЪ И ДОБРИМЪ ПРИИТЕЛЕМЪ, СЪДЪСЪ И РІ - ТИМЪ ПЪСРГОМЪ УТЪ БРА-
ШОВЪ: cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor 12 pângari din
Brașov.—Arh. No. 281.

¹⁾ În orig. e pus aci încă odată КРИВО.

²⁾ Zapisul, adeverința: cuvânt turcesc. Vezi L. Șăineanu, Influența orientală asupra limbei și culturii române, II, 2, p. 65, sub *hogêt*.

c. 1503—1508.—Socotelele Braşovului şi ale Sibiului conţin câteva date interesante asupra lui «Radilla de Compolong»; în cele dintâu el e trecut, sub an. 1503, ca mare importator de cuţite de Ştiria (cultelli Stewrer): într'un singur an el a adus 39.000 de bucăţi, în valoare de 468 fl. (Quellen, I, p. 49—50). Din socotelele Sibiului pe an. 1500 se vede că el făcea acolo negoţ cu şofran (Rechnungen, I, p. 280). — Data 1503—1508 e, se 'nţelege, aproximativă; cuţite a putut importa Rădilă la Braşov şi înainte de 1503. Asupra lui v. şi No. CLIV.

CLXXXVI.

† Милостивым коживым Іу Радоуа воевода и господинъ везен земли Угровладѣинской, пишѣт господство ми нашим честитым братѣм и добрым прѣителем и книжним есеedom, сѣдѣц и вѣтним и сѣгаром от Брашова, много здравіе и любовно приносят господству ви. И по сѣм дарам с знаніе господству ви: тѣм сѣм послаа сѣмга господства ми, именем Манк, за работѣ гласовом от краак и от воевода Арделскомс и от наши поканицари. Молим господство ви, варе цю чете знаті сѣ истинном, а господство ви да ми спшшете книгѣ за сѣе, да знаам, еда ви ест дошеа господству ви един чловѣкъ от краак и от воевода Арделскомс, како мѣ ес рѣчи и от цю че да се сѣхватит. И да ми изверете: хоче ли тѣм знамрати нан не, да знаам сѣ истинном за сѣе работѣ. И паки едно дрѣго цю сѣм послаа по сѣмга наша да ми се рѣшит, молим господство ви да се потрѣдите да ми исправите, да ми се рѣше, и да ми спшшете с книгѣ цю по цю чете дати. И варе цю ви че говорят сѣмга наша Манк, да вершете, ере ес наши рѣчи истинни. И еогъ да сѣмножит лет(а) господству ви.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiţilor noştri fraţi şi buni prieteni şi de aproape vecini, judeţului şi celor doisprezece pârgari din Braşov, şi multă sănătate vă poftesc cu drag domniei voastre. Şi după aceasta dau de ştire domniei voastre că am trimis acolo pe sluga domniei mele, cu numele Manea, pentru veştile dela craiul şi dela voevodul Ardealului şi dela solii noştri. Mă rog de domnia voastră ca orice veşti şti cu adevărat, domnia voastră să-mi scrieţi carte despre toate, ca să ştiu dacă cumva a venit la domnia voastră vre-un om dela craiul şi dela voevodul Ardealului, şi

ce vorbe are, și de ce vrea să se apuce. Și să mă lămuriiți: vrea să ierneze acolo sau ba, ca să știu cu adevărat de toate lucrurile. Și iarăși, pentru una alta ce am trimes pe sluga noastră să-mi cumpere, vă rog pe domnia voastră să vă osteniți și să faceți ca să mi se cumpere, și să-mi scrieți în carte ce și pe cât vreți să vindeți. Și orice vă va grăi sluga noastră Manea, să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., ruptă; adresa: † нашим честитим братьям и добрым приятелем и канжним есеedom, сждцс и кї -тним нсргаром wt Брашов): cinstiților noștri frați și buni prieteni și de aproape vecini, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 267.

c. 1507—1508.—Radu avea motiv să se teamă de voevodul Ardealului, deoarece pe acel timp se adăposteau mulți Turci în țara sa și el era nevoit deseori să cedeze cererilor acestora. V. Iorga, *Studii și documente III*, p. XLII.—Cf. nota dela No. următor.

CLXXXVII.

† Милостиво кожѣно господинь Іу Радоуа, коевода Сгровла-хїнскои земан, пишет господство ми много здравіе нашим честитим братьям и прїателем и канжним есеedom, сждцс и кї -тним нсргаром wt Брашов, и по снх давам с знаніе вашои прїателство (sic): донесете се на см господство ви за каетре и тжкмеже и прїателство цю смо навѣан мею нами, како цю чете разврати ваша (sic) господство wd теx[з]и стране и wt господина ми кралк, да ми давате с знаніе, и да ми држките сз чисти и сз избрании вещи. И ми такожде варе цю чело разврати wd Тсрцех стране, да давамо с знаніе кашои прїателствс чисти и избрании гласове, како ест било до сзда мею нами. И кзде сздашио ми доге чловккз на[ш] wt брод wt Ценше та ми каза како е дошел Брделски воєвода тши с Гибин мею камн, и сз вонеками много, и послаw на брод да гледают, и да мс направле нста; не знамо wd цю хоте да се прихватают. Сего радї моламо ваша прїателства, како варе цю мс есде мислз и цю хоче да сзтгоре, цю се е приежкнц здези, и колико вонекс, и wd цю хоте да се прихватают, wd све избрано и чисто и истино да ми пркпорсчките ваша прїателства по елсга господства ми, да знамо. И богк ви вквесеми.

где сѣ платиан и до сенова; а кзда сѣ хтели да излезѣт из града
 вѣн по порѣс, вѣн сѣ поставиан люді ваши на порѣс, та им е
 дрѣжати нѣт, тако им есѣ растоварниан товаре свем им (sic) тере
 им е расипати товаре и гледати без закона. И кзда (а) сѣ биан ѡд тѣи,
 пакѣ идекѣ на полю, близ горѣс, а людіе господства вѣн пак сѣ
 биан пред им поставиан, тако пак им есѣ растоварниан и раси-
 поваан товаре свем им (sic), вѣн [ан] ¹⁾ нх сѣ и велѣкс, досаждѣс им е
 счииниан до главе. Тако пакѣ идекѣ [w]кано, кзда (а) сѣ биан под
 градѣс Брашѣс, вѣн им сѣ пакѣ растоварниан товаре и развааниан и
 пакѣ биан нх сѣ и изваказ нх есѣ едни, а дрѣзем кони им сѣ
 звели, како нест биан никзда тоа закон до селк. Бего радѣ да
 знаа господство вѣн, да вѣн се не мнѣт зло, ере чем затварати
 вѣсе нѣторѣ ходете (sic), нѣт Дзковѣце и нѣт Прахоке и нѣт
 Теакженѣс, да не веке приходѣт людіе, понеже не чо да ми се те-
 ганиан, без правде и без закон. Добри ркч(и) ми доходѣт ѡт господство вѣн и ѡт
 вонвода Ерделски; а тво есѣ ващѣс негалавитеаѣе, господство ми
 видниан, ере дигнѣт вражмаши и неприетелѣ над главѣс ми. Тако се
 чюдниан чо ке да есѣде тои работѣс и с кон вѣн. Такои сзмотрите
 господство вѣн, како че паднѣтѣ работѣс на покон. Тоа гледате
 господство вѣн. И богѣс вѣн векеалант.

Din mila lui Dumnezeu I o R a d u l, vovod și domn. Scrie domnia
 mea județului și celor doisprezece pârgari din Brașov și dau de
 știre domniei voastre că noi am legat și am avut frăție și prie-
 tenie pe viață între noi. Și nu de mult mi-ați trimes veste bună,
 cum că înălțimea sa domnul meu craiul v'a dat Branul. Ne-a părut
 bine de asta; dar ar fi fost mai bine să-l fi avut vovodul Ardealului
 decât voi. Căci nu e multă vreme decând niște neguțatori și săraci
 ai noștri au venit acolo la Brașov, la târg, și după ce și-au târguit,
 ei și-au plătit vama unde plătiseră și până atunci; dar când au voit
 să iasă afară din cetate pe poartă, voi ați pus oameni de-ai voștri
 la poartă de le-au ținut drumul și le-au descărcat la toți mărfurile
 și le-au risipit mărfurile și i-au căutat pe nedrept. Și mergând de
 acolo mai departe pe câmp, când erau aproape de munte, oamenii
 domniei voastre s'au pus iarăși înaintea lor și iarăși le-au descărcat
 și le-au risipit mărfurile la toți, și i-au bătut și le-au adus mare supărare

1) Hârtia e ruptă aci, ca și mai jos la [w]kano.

pe capetele lor. Mergând apoi mai departe, când au ajuns sub cetatea Branului, aceia iarăși le-au descărcat și le-au răsturnat mărfurile și iarăși i-au bătut; pe unii i-au desbrăcat, iar altora le-au luat caii, cum n'a fost nici odată obiceiul până acum. Deci să știți domnia voastră: să nu vă pară rău, dacă voui închide toate drumurile pe unde umblați, drumul Dâmboviței și drumul Prahovei și drumul Teleajenului, ca să nu mai umble oamenii. Căci nu vreau să mi se jeluească neguțătorii și săracii, cum s'au jeluit până acum, că n'au dreptate, nici lege. Vorbe bune îmi vin [destule] dela voi și dela voevodul Ardealului; dar ce fel [de oameni] sânt capetele voastre, asta o vede domnia mea, căci îmi ridică vrăjmași și neprieteni asupra capului meu. Astfel, nu știu ce are să iasă din treaba aceasta și în ce chip. Dar gândiți-vă domnia voastră cum are să iasă lucrul la urmă. La asta să vă uitați domnia voastră. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogramă; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ ICW PPAJJA KOC-BOJA MHAOCTHO EJ[IE]IO II COC]POAHH, cu ligaturile MH și HH; adresa: † CKAДC II KИ -THA ПCPCPOM WT БPASHOP: judefului și celor doisprezece pârğari din Brașov. — Arh. No. 252.

1508, Februarie, deci câteva săptămâni înainte de moartea lui Radu, care s'a întâmplat prin Martie sau Aprilie 1508 (cf. nota 1 dela p. 211). Cedarea Branului s'a făcut la 25 Ianuarie 1508: regele Vladislav a zălogit atunci Brașovenilor și țării Bârsei domeniul acestei cetăți pentru suma de 6500 fl. La 22 Mai 1513 Vladislav a confirmat din nou pe Brașoveni în posesiunea lui. G. D. Teutsch, Geschichte der siebenbürger Sachsen, 1899, p. 145 — 146.

CLXXXIX.

† Милостїю божию Іво Радоуа воевода и господинъ влашки, пишеть господство мнѣ нашимъ честитымъ приателомъ и близкимъ съседомъ, сѣдѣш и кѣ-тнѣмъ пѣргаромъ wt Брашкѣ, много ви здравне приноситѣ. И по снѣхъ ви геворнѣмъ вашонъ милости радѣ некои людѣ, цю сте схватили на мостове сѣ Оратѣ, по что радѣ сѣ нехабили и разваили мостове. Я вашонъ милости да знантѣ, ере ни сѣ едномъ зломъ мисланѣмъ не сѣ промислани да мнѣ счинитъ ни злѣ и досадѣ; анѣ да знантѣ вашонъ милости, ере ни сѣ правомъ сабжеомъ послѣжани мнѣ сѣтъ господства мнѣ и ни еднѣсъ вишо не имаютъ. За тон да ви богъ насчи, да ихъ ослободѣте и да ихъ вставите сѣ мирѣ, ере сѣтъ прави людѣе. Ере ако хоцетъ бити ни злѣмъ людѣе, на злѣо и страшно и горко

сѣмѣтѣ хтѣхъ господство мнѣ счисти надъ глѣке мнѣ, понеже
сѣмѣтѣ и господство мнѣ сѣмѣтѣ свѣтою корѣне и висоте краю и
принятелѣ вашон мнѣлости. Сего радѣ да ви нащчи корѣзъ, немон
мѣщчигѣ и педепсати, ере ницо не сѣтѣ виновати. Тон ви момм
вашон мнѣлости. И корѣзъ ви реселит, аминѣ. Пис. ген. ала дна, с
Трѣговичи(и).

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn român. Scrie domnia mea cinstiților noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și vă poștește multă sănătate. Și după aceasta vă grăesc domniei voastre despre niște oameni, pe care i-ați prins la podurile dela Orășii ¹⁾, pentru că ar fi stricat și răsturnat podurile. Dar domnia voastră să știți că aceia nu s'au gândit de loc să-mi facă rău și supărare, ci să știți domnia voastră că ei mi-au slujit domniei mele cu slujbă dreaptă și n'au nici o vină. Deaceea să vă povățuească Dumnezeu și să-i sloboziți și să-i lăsați în pace, căci sânt oameni drepti. Căci dacă ei ar fi oameni răi, domnia mea le-aș face cea mai rea și mai strașnică și mai amară moarte ²⁾, căci și domnia mea sânt sluga sîntei coroane și a înălțimei sale craiului și prieten al domniei voastre. Deci, povățuească-vă Dumnezeu să nu-i munciți și să nu-i pedepșiți, căci nu sânt vinovați întru nimica. Asta vă rugăm pe domnia voastră. Și Dumnezeu să vă bucure, amin. Scris-am Ianuarie în 31, la Târgoviște.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., stricată; adresa: † нашим честитим приятелом и ближним соседом, сѣдущим въ -тѣмъ нѣрѣгаромъ въ Брашѣвѣ: cinstiților noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Ark. No. 266.

1496 — 1507. — Scrisul pare ceva mai nou decât la celelalte scrisori ale lui Radu cel Mare. — Punem scrisoarea aceasta și cele următoare, pentru care n'am putut găsi o dată mai precisă, între c. 1496—1507, întru cât în cele două trei luni de boală din 1508 cu greu va fi trimes Radu scrisori sau solii la Brașov în chestiuni mărunte.

¹⁾ Orășiiile sânt niște prăpăstii și o vale între Câmpina și Comarnic, pe unde trecea drumul cel vechiu al Brașovului; era partea cea mai primejdioasă a acestui drum până la construirea liniei ferate Ploești-Predeal. Cf. Marea Dicționar geografic al României, vol. IV, p. 597.

²⁾ Trad. verbală ar fi «le-aș face domnia mea peste capetele lor o moarte foarte rea și strașnică (înfricoșată) și amară».

CXС.

† Милостиво божнѣю Іу Радоуа воевода и господинь, пишет господство ми нашим честитим братиам и приателем, сѣдѣс и вѣ-тим пѣргаром вт Брашов, много здравне. И по сих давал с знаніе господствѣс ви за работѣс вволмс нашемс сиромахс по именис Станислав, како ест вил сѣла еднога сѣлѣс тѣи вт Брашов, да га насчит език, а ви оставши тако е бежал, без неговѣс волю и без негово знаніе, та се ест потѣрчил. И виои сиромах господства ми прінде тере се тѣжи пред господство ми; а господство ми послахмо га съ книгом господства ми до сѣ-баше Хръсовскога. Тако сѣбаша а ви мѣ е дал тога сѣлѣс мѣ, ако че дойти, а ви да ест слободѣи дойти; а ви не хтеа да доидет. Тоган радѣ да не имат вѣзизи сиромах господства ми некое сѣладетѣ вт господства ви, анс да га вставите с мнѣс, ере не имат ни еднѣс виинѣс. И когъ ви вѣселит.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, vevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre de lucrul acestui sărac al nostru, anume Stanislav, că a fost luat el o slugă de acolo din Brașov, ca să-l învețe limba, dar acesta, sculându-se, a fugit, fără voea și fără știrea lui, și s'a turcit. Venind acel sărac al domniei mele și plângându-se înaintea domniei mele, domnia mea l-am trimes cu cartea domniei mele la subașa de Hârsova. Astfel, subașa i-a dat voie acelei slugi, dacă vrea să se întoarcă, să se întoarcă; dar el n'a vrut să se întoarcă. Deci, să n'aibă acest sărac al domniei mele vre-o asuprire din partea domniei voastre, ci să-l lăsați în pace, căci el n'are nici o vină. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram: pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., ștearsă; adresa: † нашим честитим братиам, сѣдѣс и вѣ пѣргаром вт Брашов: cinstiților noștri frați, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 229.

1496—1507. — Cf. scrisoarea lui Cârștian vornicul, Arh. No. 536./

CXCI.

† Іу Радоуа воевода и господинь, пишет господство ми нашим честитим братиам и добрим приателем, сѣдѣс и вѣ пѣр-

гаром ѡт Брашов, много здравне прїносит господствѣ ви. И по сѣх давамъ ѡ знанїе вашемѣс господствѣс, понеже послахъ господство /ми сѣсѣс господства ми Бѣдѣ: до вашего господства и сѣх наши потребнимъ(и) речн. Тако вѣре цю изрече къ господствѣс ви, а господство ви да га вершете, ере сѣс наши речн истинни. И богъ ви вѣвѣсѣлитъ господства ви.

Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pângari din Brașov, și multă sănătate vă poștește domniei voastre. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că a trimes domnia mea pe sluga domniei mele Bădea la domnia voastră, cu vorbele noastre trebuincioase. Astfel, orice va spune cătră domnia voastră, domnia voastră să-l credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure pe domniile voastre.

*Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: * ІСО РЯДЪЛ БОСВОДА АМІЛОСТНО БЖІЕЮ И ГОСПОДИИ; adresa: † нашимъ честїтнмъ братїамъ и прїятелѣмъ, сѣдѣс и вї пѣргаромъ Брашовскимъ: cinstiților noștri frați și prietenii, județului și celor 12 pângari Brașovenii. — Arh. No. 268.*

1496—1507 — Mai curând spre începutul, decât spre sfârșitul domniei. Pentru Bădea, v. No. CLXXX (din 1498).

CXCII.

† Божїю амїлостно Іу Радюкъ воєвода и господинь вхсон влашкен земан, пишетъ господство ми много здравне нашимъ честїтнмъ братїамъ и добрїнамъ прїятеломъ и ближнїамъ сѣседомъ, сѣдѣс и вї -тнмъ пѣргаромъ ѡт Брашов, и ѡ сѣмъ давамъ ѡ знанїе вашемѣс господство, како тѣсѣ посласмо ¹⁾ наша верна сѣсга, ждпан Кланкѣа, до вашего господство и сѣх потребнимъ речнми ѡт нас. Сего радї еанка изречетъ ѡт насъ къ господство ви, а ваше господство вершнте, ере сѣс наши речн истинне. И богъ ви вѣвѣсѣлитъ.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată Țara Românească. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților noștri frați și buni prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pângari din Brașov, și dau de știre domniei voastre că am tri-

¹⁾ Vezi nota 2 dela p. 211.

mes acolo la domnia voastră pe credincioasa noastră slugă, pe jupân Vlaicul, cu vorbe trebuincioase din partea noastră. Deci câte va spune el din partea noastră către domnia voastră, domnia voastră să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: * IGD [P]AΔA Z BOEBOA]H MHOCTHO BЖICEIO H ГOСПOДHИH, cu ligatura III (la P]AΔA se cunosc urmele literilor, BOEBOA e șters de tot); adresa: † HашHиM чeстИтHиM брaтИaM и дoвpнИaM пpИaтeлoM, cдaдy и бИ-тHиM нoбpaгoM ит бpaшoв: cinstițiilor noastre frati și buni prieteni, județului și celor 12 părgari din Brașov. În dosul scrisorii se află următoarea notiță contemporană interesantă: «item 60 littras facit 90 fl.; item taffeta 7 pec as 77 fl.; item schamelot 5, 17½ fl.; item kamoca 10, 40 fl.; item 37 pecias telae 26½ fl.; item halb attalz 2 fl.; item 14 kantarones piperis facit 300 fl. et 7 fl.» — Arh. No. 240.*

1496—1507. — Hârtia și cerneala, mai ales aceasta din urmă, indică pentru scrisoarea de sub No. arh. 240 sec. XV; pecetea arată că ea este a lui Radu cel Mare.—Jupân Vlaicul este probabil Vlaicul portarul, care împreună cu ceilalți foști boeri ai lui Radu trimete la Brașov scrisoarea de sub No. arh. 532. El poate să fie identic cu Vlaicul, fratele lui Albu, care vinde lui Radu satul Stoiceanii, dăruit de el la 23 Martie 1497 mănăstirei Govora (orig. în Arh. Stat.). În hrisovul dela Mai 1502 (α, η, η)λ. τ., ziua este ștearsă), prin care Radu confirmă mănăstirei între alte sate și pe acesta, el ne spune că l-a cumpărat dela Vlaicul și că fusese mai înainte «ocina mamei sale» (orig. în Arh. Stat.). Cu acest Vlaicul Radu se afla dar în relațiuni de aproape.

CXCIII.

Тис. № 199/о. 190

† IGD P]AΔA BOEBOA H ГOСПOДHИH, HИШEТ ГOСПOДEТBО MИ KAM Блaгopем ит бpaшoв, тeк ce стe cъблaзHИИИ тa стe итИшИи cъз ЗгopкИи тa стe xодИи: a юи MИ ГOвopИ жИпан Гeмкa cдaцap) гoспoдeтвo мИ зa вac тa дa вИ дaвaлa мИр, дa xодИтe слoбoдHи дa ce xpaнИтe c зeмлю гoспoдeтвa мИ. Taкo гoспoдeтвo мИ вИ дaдy мИр; aли дa сИ cлoжИтe eмцИ ит пpeд жИпан Гeмкa, кaкo ит cъдa нaпpeд нeкe ce чeтe блaзHИИИ дa cлoжИтe ии ЗгopкИИИ ии дpИгoмИ дИaвoлa, aиc ce чeтe xpaнИтИ cъ пpaвдaм и пaк чeтe xодИтИ cъ пpaвдaм. Дa aкo ce чeтe тaкoи cъxpaтИтИ, a вИe xодИтe c зeмлю гoспoдeтвo мИ тa ce xpaнИтe c мИpoм, нa вepc и дшИc гoспoдeтвa мИ и вepc и дшИc кoлкpвaм гoспoдeтвa мИ.

Io Radul, vovod și domn. Scrie domnia mea vouă Bulgarilor din Brașov, care v'ați amăgit și ați ieșit și ați umblat cu Zăgo-reanu. Mi-a vorbit domniei mele pentru voi jupân Semca sulgearul,

сoблaзHИИИ - нe нeдoлгo вo дpИгoмИИИ cъдaдy дaлoт

și vă dau pace, ca să veniți în bună voie și să vă hrăniți în țara domniei mele. Astfel, v'am dat domnia mea pace; dar să vă puneți chezași înaintea jupânului Semca, că de-aci înainte nu vă veți îndupleca să mai slujiți nici Zăgoreanului nici altui diavol, ci vă veți hrăni cu dreptate și veți umbla cu dreptate. Dacă vreți să vă purtați așa, atunci veniți și umblați prin țara mea și vă hrăniți în pace, pe credința și sufletul domniei mele și pe credința și sufletul boerilor domniei mele.

Monogram; pecete rotundă, c. 3. 3 cm. în diam., înlăuntrul scrisorii și necoperită cu hârtie, cu legenda: ✠ ІГО РИДѢА БОЖЕОДЯ МНОГОТІЮ БОЖНО (?) [И ГОСПОДІИ], cu ligatura АЕ; fără adresă.— Arh. No. 248; Mil. No. 78. (ut 1)

1496—1507. — Această scrisoare, care după caracterele ei paleografice pare să fie din a doua jumătate a sec. XV-lea — Miletić o atribuie lui Radu cel Frumos — este de bună samă dela Radu cel Mare; o dovedește atât pecetea cât și scrisul ei (acesta samănă însă și cu No. 220 dela Radu cel Frumos). — Semca sulgearul este probabil Semca spătarul dela 18 Iunie și 12 Noemvrie 1510 (doc. dela Vlăduță la Acad. Rom. și la Arh. Stat.), 27 Dechemvrie 1511 și 8 Ian. 1512 (doc. din Arh. Stat., comunicate de d-l Iuliu Tuducescu). — Zăgoreanu e un nume cunoscut la Românii din Șcheiu; v. d. p. «Zagoran Bulgarus» la 1529, 1530, 1540 (Quellen, II, p. 174, 216, 685; cf. Miletić, Novi gramoti, p. 27, nota). — Că în scrisoarea aceasta este vorba de Bulgarii din Șcheiul Brașovului, care pe atunci încă nu erau cu totul româniizați, nu încapе indoeală. Aceasta o dovedește cuprinsul scrisorii: «părgarii» orașului — dacă în loc de Българам am ceti прѣгарам, cum propune Jireček, Archiv XIX, p. 600 — nu se puteau pune nici când în serviciul unui «diavol» ca Zăgoreanu, care va fi fost un vestit hoț de cai sau contrabandist, poate chiar un tovarăș al lui Mihnea în întreprinderile acestuia contra lui Radu.

CXCIV.

† Божно многостію Іу Радоуа конвода и господинъ, пишет господство ми много здравіе нашим четитим братнам и добрим приателом, сѣдѣш и вѣ-тим прѣгаром въ Брашов. И в сем молим и просим вашера приателства, како момл четитим братнам и добрим приателом, израдїи многои чловѣкка цю га сте схватили господство ви, чловѣккз сѣдѣш господства ми прѣкзлабѣ Гергїне, како да га словодїте радї наша волю, ере нест ви крик; анѣ кон бѣдѣш счинили те хзи аспре, ми нх чемо нанти теи людїе тере нх чемо педешати, како им е по законѣ. Я тоган чловѣкка цю сте га: схватили, словодите ¹⁾ га ваша приател-

¹⁾ Orig. словодите.

стра, зараді моею волю. Я волю господства ви и да нас пакн бити
счинена при животе нашеу. И когз багатои лета господствс ви.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și mă rog și cer dela prietenia voastră, ca dela niște cinstiți frați și buni prieteni, pentru acel om ce l-ați prins domnia voastră, pentru omul unchiului domniei mele, al pârcalabului Gherghina, să-l sloboziți, de voea noastră, căci el nu este vinovat. Iar pe cei ce vor fi făcut acei aspri îi vom afla noi și-i vom pedepsi, cum li se cuvine după lege. Dar pe omul acesta pe care l-ați prins sloboziți-l prietenii voastre, de voea mea. În schimb, voi face și domnia mea pe voea domniei voastre cât voi trăi. Și Dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Monogram: pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: [✱] [C] ПРАСА [КОЕ-БОД] Я АНАСТІИО БЖІЕЮ И [ГОСПО]ДНИИ, cu ligatură АНА; adresa: † ЧЕСТИТИМ НАШИМ БРАТІАМ И ДОБРИМ ПРИТЕЛОМ, СЖДЦС И БІ-ТНА ПРЪГАРОМ ВА Брашов; cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 293.

1496—1507. — Gherghina pârcalabul, pe care scrisoarea de mai sus îl numește unchiu al domnului, este pârcalabul cetății Poenari, «Gyrgina castellanus castris Poynar» din tratatul cu Brașovenii dela 3 Dechemvrie 1507 (Engel, *Geschichte der Walachey*, p. 189, unde e citit greșit «Gyrgiva» și «Poyvar» [reprodus tot așa de greșit în Hurmuzaki, *Documente*, II, 2, p. 555]), pomenit în acelaș an în socotelele Sibiului ca «banus sive Gergina porkolab» (Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt, I, p. 468). Cf. «Kyrkyna porkolab» la 1503, în *Quellen der Stadt Kronstadt*, I, p. 21.

În documentele ce cunosc dela Radu cel Mare — și ni s'au păstrat relativ multe dela dînsul — Gherghina nu figurează ca martor decât în tratatul dela 1507. Pârcalab de Târgoviște sau de Poenari era de pe vremea lui Vlad Călugărul, căci într'un hrisov al lui Vlad VI se vorbește de o moșie cumpărată în zilele lui Vlad Călugărul dela Gherghina pârcalabul (29 Dech. 1532: Arh. Stat., mst. Valcea). Dintr'un hrisov al lui Radu dela 1502 știm că el a cumpărat dela Vlad Călugărul satul Bădeștii, confiscat dela Vladul vornicul, cel care se răsculase împotriva domnului său (Lăpădatu, I, c., p. 58 și 60). Într'o donație, pe care Radu o face mănăstirei Nucetului la 15 Dechemvrie 1501, el ne spune că aceasta a fost rezidită de boerul și unchiul său Gherghina, mare pârcalab (владетели и оуця господства ми жшан [Гѣ]ргина, велики паркалак); mare pârcalab e numit în calitate de pârcalab al cetății de Scaun. — Întâia oară îl găseșc pomenit în doc. dela 1478 al lui Basaraba cel Tânăr (жшанъ Гѣргина, Venelin, p. 111). — Dela el ni s'a păstrat o scrisoare în arh. Brașovului sub No. 487. — Dar scrisoarea de mai sus este interesantă nu atât prin faptul că pomenește de Gherghina, cât prin aceea că ne arată o falsificare de bani în sec. XV—XVI.

СХСV.

† Милостиво вожнею Ю Радоузвоведа и господинь Сгро-
 влахинскон земле, пишетъ господство ми много здравіе нашимъ
 честитимъ братиамъ и добрымъ приателемъ, есдиш и бѣ-тимъ пръ-
 гаромъ въ Брашовъ. И по снхъ давалъшъ знаніе господствъ въ за-
 работъ въ омихъ сиромашъ нашемъ, синъ Хачковъ въ Рибникъ, како
 прѣиде прѣдънаста жалова, како иматъ дажженъ тѣи съ Брашовъ
 Блюме Ханѣш. Тако Блюме Ханѣш естъ смръка, а жена и деца
 мѣ есъ веташи живи. Егдо радѣ молимъ и господство въ, како
 наши приатели, да мѣ держите законъ правъ, да мѣ се платитъ
 въ омихъ сиромашъ наше[мъ], ере въ е платиа Евреинъ томъ, цю
 мѣ естъ виа токара. Баре естъ имела, варе нестъ имела, въ еи естъ даа
 и кзце и виноградѣ и сре, како е могозъ, та се естъ платиа. Ере
 съ насъ естъ законъ: не платитъ вогата, нѣ платитъ дажжника. Знаа
 ере тои законъ естъ и съ господство въ, знамъ ере естъ дошелъ и прѣжде
 езе кингъ господства ми до господство въ, а господство въ не мѣ
 ете счиннаи правдъ. Тако молимъ господство въ: не моготъ бити
 сре наши людіе съ насъ, и да дсидѣтъ наши людіе сре плачкени въ
 господство въ, ере имъ не чините правдъ, да имъ се плаціатъ даж-
 гове. За тои не кемо ветавити наши сиромашъ съ толнкехъ квар.
 Тако да мѣ платитъ, да не приидетъ вке да се жаасетъ за кри-
 винъ въ господство въ. И вогъ въ веселитъ.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn al țării
 Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților noștri
 frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din
 Brașov. Și după aceasta dau de știre domniei voastre de lucrul
 acestui sărac al nostru, feciorul lui Hacicu dela Râmnic, cum că a
 yenit înaintea noastră și s'a jeluît că are acolo la Brașov un da-
 tornic, pe Bliume 1) Hanăș. Bliume Hanăș a murit, însă nevasta și
 copiii lui au rămas în viață. Deci vă rugăm pe domnia voastră, ca
 pe niște prieteni, să-i faceți judecată dreaptă, ca să i se plătească
 acestui sărac al nostru, căci el a plătit Evreului, dela care luase
 marfa. Ayut-a ori n'a avut, el și-a vândut și casele și vile și tot, cum

1) Numele e cunoscut printre Sașii din Țara Bârsei; așa un «Blymen» din Neusfadt (rom. Cârștian) se citează în socotelele Brașovului la 1526 (Quellen, II, p. 20). Cf. scrisoarea vornicului Drăghici de sub No. arh. 473.

21/11/77

a putut, și s'a plătit. Căci la noi e obiceiul: nu plătește bogatul, ci plătește datornicul ¹⁾. Știu că acest obicei este și la domnia voastră, dar știu că el a fost și mai înainte la domnia voastră cu cartea domniei mele, și domnia voastră nu i-ați făcut dreptate. Vă rog dar pe domnia voastră: nu se poate ca oamenii noștri să rămâe mereu de pagubă și să vie mereu plângându-se împotriva domniei voastre că nu le faceți dreptate și nu li se plătesc datoriile. Noi nu putem lăsa pe săracii noștri în așa pagubă. Așa dar, să i se plătească acestuia, ca să nu mai vie să se plângă de nedreptate din partea domniei voastre. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: * ІСО РІАДЪА БОЕ-БОДЯ МНОГОТНО БЖІЮ И ГОСПОДИИ. cu ligaturile АБ, АИ și ИИ; adresa: † НАШИМ ЧЕСТИТИМ БРАТІИМ И ДОБРИМ ПРИАТЕЛОМ, ЕСЯЮС И БІ-ТИМ ПРАГАРОМ УТ Брашов; cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Ark. No. 264; Mil. No. 79 (atribuită greșit lui Radu cel Frumos).

1496—1507. — Scrisul, pecetea și monogramul sânt ca la celelalte scrisori ale lui Radu cel Mare; o atribuiu și pe aceasta lui, fără să-i pot fixa o dată precisă.

CXCVI.

† Многостїиум божїиум Іу Радоуа вонвод и господинз вкзехи земаи њггроваахїнскон, пишет господство ми нашим честитим братїам и добрим приателом, сждцс и бї-тиам пр҃гаром уа Брашов, и тѣи давам ²⁾ господство ви: зацю ми сте порсчииан и снцсали с книгс, добрї: ви сзл разсалиа господство ви за ракотс вашемс чловккис на име Пкгое, ере ест намаа жинс с господство ви, и пак ест намаа и др҃го жинс с земаи господство ми. За тон нест закон, како сте рекаи господство ви, да имат чловккк две жене. Тако да есде чловккк жив, а господство ми га внх та га висте есданиа по закон. Я чловккк ест мртзв; тако мс ³⁾ ест сзел брат своа иманїе цю намаа. Тако внон чловккк ест намаа синовн езе внон жинс цю ест намаа с земаи господство ми; тако брат мс рече како внон синовн нест ут нега. Тако да се заклет брат мс пред господство ви како внон синовн нест уа нега, нан да се заклет женс како ес внон синовн уа нега. И тако да гледате господство ви, и тако да мс др҃жит господство ви закон прав. И богз ви реселїт, амин.

1) Aceasta însemnă că nu există represalii.

2) Lipssește s знаиїе.

3) În orig ми.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și vă dau aci de știre domniei voastre despre cele ce mi-ați încredințat și mi-ați scris în carte: domnia mea am înțeles bine [ce spuneți] de lucrul omului vostru, anume Neagoe, că a avut o femeie în țară domniei voastre și a mai avut o altă femeie în țara domniei mele. Legea nu îngăduie, cum ați zis [și] domnia voastră, ca omul să aibă două femei. Astfel, dacă el ar fi în viață, și voi și domnia mea l-am judeca după lege. Dar el a murit, și fratele lui i-a luat averea ce a avut. Omul acela a avut însă fii cu femeea pe care a avut-o în țara domniei mele, și fratele lui zice că acei fii nu sânt dela el. Așa dar, să se jure fratele lui înaintea voastră că acei fii nu sânt dela el, sau să se jure femeea că acei fii sânt dela el. Și astfel, cercetați domnia voastră și faceți-i domnia voastră judecată dreaptă. Și Dumnezeu să vă bucure, amin.

— Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: * ІО РАДА [ГОС-
 БОДА] МЛАДОСТИЮ БЖІЮ И ГОСПОДИИ, cu ligatura III; adresa: † нашим
 братіям, сѣдѣш и ѿ нѣрагомъ въ Брашовъ: fraților noștri, județului și celor 12
 pârgari din Brașov.— Arh. No. 255. (117 41 (1930))

1496—1507. — Atribuesc această scrisoare lui Radu cel Mare, deoarece caracterele ei paleografice denotă sfârșitul sec. XV-lea; ea e din aceeaș epocă cu NNo. 230, 233, 242, 252, 257, 264, 271, 272, 276, 281, 283, care toate sânt dela Radu cel Mare; monogramul samănă deasemenea la toate acestea. O scrisoare foarte interesantă din punct de vedere juridic și care fără criteriile paleografice n'ar putea fi datată nici măcar cu aproximație.

CXCVII.

† Младостию божію Іо Радоуа воєвода и господинъ, пишеть
 господство ми нашимъ честитимъ братіямъ и добриимъ пріятеліамъ,
 прѣкзлавленіамъ въ Бран, много здравіе. И по сѣхъ давамъ съ знаніе
 господство ви израдїи вбоганъ наше сабга по имє Мухзна, ере
 на се естъ скралъ два кони. Тако вазхви есте ¹⁾ сѣфатіамъ, тако
 еднога есте вбеснанъ, а дрѣгъ се естъ платна, и кони сѣ тѣи съ
 ваше младасть лицемъ. За тои моліамъ и просимъ господство ви,
 како да имъ давате кони. Яко не хтете дати кони, а господство
 ви да знате, ере нашъ чловѣкъ не кемъ встарити съ парсѣс. И
 БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТЪ.

¹⁾ În orig. de două ori.

Din mila lui Dumnezeu I o R a d u l, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, părcalabilor din Bran, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre despre această slugă a noastră, cu numele Mihăil, că i s'au turat doi cai. Pe hoji i-ați prins și pe unul l-ați spânzurat, iar celălalt s'a plătit, iar caii sînt acolo de față la domnia voastră. Deaceea vă rog și cer dela domnia voastră să-i dați caii. De nu-i veți da caii, domnia voastră să știți că pe omul nostru nu-l vom lăsa în pagubă. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., din legendă se vede numai ✠ IG PИАЗА, pare însă a fi fost identică cu cea dela No. 228; adresa: † нашимъ честитимъ братия[м] и добрии приятели, пражкалемъ отъ Бран: cinstiților noștri frați și buni prieteni, părcalabilor din Bran. — Ark. No. 221.

1496 — 1507.

CXCVIII.

† Многостравамъ кожѣмъ I o R a d o u l воевода и господинъ земанъ сггровлахинскон, пишетъ господство мнѣ честитимъ братиямъ и добримъ приятелемъ ¹⁾, сѣдѣс и кѣ -те[м] пѣргаромъ отъ Брашовъ, много здравіе. И по снѣ давамъ сѣ знаніе господствѣ вѣ за работѣ вкомъ сиромашъ господства мнѣ по имени Драгомир, како е дошеа тѣмъ, а господство вѣ вѣ га сте дѣхватианъ та мѣ сте сѣзанъ единъ конъ и скѣланія сѣе цю естъ илалъ; и ница вѣ нестъ вѣлъ виноватъ. Гего ради мѣоанъ господство вѣ, како да мѣ повратите сѣе цю мѣ сте сѣзанъ. Яко мнѣ мѣ нѣхъ не повратите, а господствѣ вѣ да вѣ се не мнѣтъ зае на господство мнѣ, ере господство мнѣ не кемъ га вѣтавити сѣ квар, анѣ мѣ кемъ повратитъ и посѣвише. Ино не ке вѣтъ. И борзъ вѣ веселитъ господства вѣ.

Din mila lui Dumnezeu I o R a d u l, voevod și domn al țării Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pângari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voaste de lucrul acestui sărac al domniei mele, anume Dragomir, cum că a venit acolo, iar domnia voastră l-ați prins și i-ați luat un cal și toate sculele ce le-a avut; și cu nimic nu v'a fost vinovat. Deaceea vă rog pe domnia voastră, ca pe niște cinstiți frați și buni prieteni ai noștri, să-i întoarceți tot

¹⁾ În orig. ПРИЯТЕЛЕМ.

cât i-ați luat. Iar dacă nu-i veți întoarce, atunci domniei voastre să nu vă pară rău de domnia mea, căci domnia mea nu-l voiu lăsa în pagubă, ci-i voiu întoarce [tot], și încă cu vârf. Altfel nu va fi. Și Dumnezeu să vă bucure pe domniile voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., stricată, dar se vede a fi fost identică cu cea dela NNo. 257 și 268; adresa: † нашим честитѣмъ братіямъ и пріятелѣмъ, есѣуѣ и ѿ нѣргаромъ въ Брашовъ: cinstiților noștri frați și prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Ark. No. 224.

1496—1507. — Poate ca acest Dragomir să fie unul din cei trei cu acest nume ce se pomenesc în socotelele Brașovului la 1503 ca originari din Buzău, Pitești și Târgșor (Quellen, I, p. 11, 33, 36).

CXCIX.

† Многостно кожѣю Іу Радоуа конкода и господинъ всен земли
 8 Гергвлахинскон, пишеть господетво мнѣ нашимъ честитѣмъ бра-
 тѣямъ и добрымъ пріятелѣмъ, есѣуѣ и ѿ нѣргаромъ въ Брашовъ,
 много здравіе. И по сѣхъ давамъ ѣ знаніе господетвѣ вѣ: ѿ цю
 5 мнѣ сте порѣчиан и книгѣ посланн, а господетво мнѣ добре вѣ сѣмъ
 разсѣмѣ зарадѣ тѣмъ кон, цю естъ кѣпна сиромѣхъ господетва мнѣ
 ѿтъ чловѣка господетва вѣ и ѿтъ вашѣга стола; тѣре га е кѣпна
 слободино. Я пакъ по томъ кто есѣ бѣанъ вамѣши господетва вѣ а
 ѿмнѣ мѣ сѣтъ сѣзанъ конкѣ. Тако господетво вѣ знатѣ и тоганъ чло-
 10 вѣка вашѣга, цю естъ продалъ конкѣ сиромѣхъ господетва мнѣ.
 Тако ако не есѣ бѣанъ конкѣ слободинн, анѣ есѣ бѣанъ запрѣтѣнн, тако
 за тои како не иматъ тѣмъ чловѣкѣ господетва вѣ педѣсѣн
 (sic) за тои? И говоритѣ ере естъ вамѣшъ ѿтъ Гвѣнннѣ кон естъ сѣзанъ
 15 конкѣ, тако естъ ѿтѣннѣкѣ домолѣ. Тоганъ радѣ и вамѣши есѣ бѣанъ
 20 вашѣ и тѣмъ чловѣкѣ, цю естъ продалъ конкѣ¹⁾, ещѣ естъ господ-
 25 етва вѣ. Геро радѣ вѣ молнѣмъ господетво вѣ, како да не иматъ
 30 сиромѣхъ господетва мнѣ пагѣсѣ, ере мѣ сте сѣзанъ и конъ и дѣкѣтн;
 35 ако ли мѣ не сѣчинитѣ законъ и правдѣ сиромѣхъ господетва мнѣ,
 а господетво вѣ да знатѣ, ере га не чѣмъ ѿставити ѣ пагѣсѣ. Я
 40 пакъ за работѣ Никѣфорѣ ѿтъ Яргннѣ, а господетво вѣ да зна,
 ере мѣ вѣхъ даа господетво мнѣ чловѣка, како да сѣзанѣ еднн то-
 варъ едномѣ чловѣкѣ господетва вѣ ѣ Даргополѣ; а по томъ при-
 иде кннѣга господетва вѣ, тако ѿставнѣмо да виднѣмо како чѣте
 порѣчити господетво вѣ. И богѣ вѣ всѣлантѣ.

¹⁾ Corectat din конѣ.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pângari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre: din cele ce mi-ați poruncit și mi-ați scris și carte, domnia mea bine v'am înțeles despre acel cal, pe care l-a cumpărat săracul domniei mele dela omul domniei voastre și din scaunul ¹⁾ vostru; și era slobod să-l cumpere. După aceea însă vameșii domniei voastre i-au luat calul. Domnia voastră cunoașteți pe omul vostru, care a vândut săracului domniei mele calul. Dacă dar caii nu erau slobodi, ci erau opriți, apoi cum n'o să sufere pedeapsă omul domniei voastre pentru aceasta? Și ziceți că vameșul dela Sibiu este cel care a luat calul și s'a dus acasă. Deci, și vameșii au fost ai voștri, și omul care a vândut calul tot al domniei voastre este. Deaceea vă rog pe domnia voastră ca săracul domniei mele să n'aibă pagubă, căci i-ați luat și calul și ducății; iar dacă nu-i veți face lege și dreptate săracului domniei mele, domnia voastră să știți că nu-l voi lăsa în pagubă. Și iarăși, de lucrul lui Nichifor dela Argeș, domnia voastră să știți că i-am fost dat domnia mea un om care să ridice niște marfă a unui om al domniei voastre la Câmpulung; dar apoi a sosit cartea domniei voastre și astfel am lăsat să vedem ce veți porunci domnia voastră. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІСО РАДА І БОСРОДІ АНЛОСТНО БЖІЄЮ И ГОСПОДНИИ, cu ligaturi la МН și ПН (cf. NN. 252 și 264); adresa: † ЧЕСТИТИМ БРАТНИМ И ПРИТЕЛЕМ, СЕДЦС И КІ -ТИМ ПЪРГАРОМ УТ Брашов; cinstiților frați și prieteni, județului și celor 12 pângari din Brașov. — Arh. No. 233.

1496—1507.

CC. T. Nr. 266 (Int. 79)

† АНЛОСТНО БОЖНО Іу Радоуа воевода и господинь влашки, пишеть господство ми честитим братним и влжким сседом, ссдцс и кї -тим пржгаром ут Брашов, много здравіе. И по сих давам с знаніе господствс ви: зацо ми сте порсчили, а господство ми добре ви сжм разсмаел зрадї тнзні людї ми, цю сте зарсбнили тнш. Того радї да знате господство ви, ере сзморьт тем людем не чемо вставити господство ми, анс чемо

¹⁾ Scaun (столз) în înțeles de ținut, district, săs. Stuhl.

ВЗЕТИ УТ ЛЮДІЕ ГОСПОДСТВА ВИ ДОКАЕ КЕМО НАПАЗНИТИ ДШЕРС-
ЕННЕ ТЕМ ЛЮДЕМ НАШ[НАМ]. И СЪЗ КОЛНКО ДОБИТЪК НАМ СТЕ СЧИННАІ
ПАРСЪС И ВЗЕМИ, И ТОГА ЧЕМ ВЗЕТИ. БРЕ ДОСТА СЕ НЕВОЛНСАХ ГОС-
ПОДСТВО МИ КЪ ГОСПОДСТВО ВИ СЪЗ МИР И СЪЗ ТЪЖМЕЖ, А ГОСПОД-
СТВО ВИ НЕ ЗНАМ ЦЮ ЧЕТЕ ДА СЧИННТЕ. ТАКО СЧИННТЕ КАКО ВИ Е
ДРАГО, А МИ ЕМЕ КЕМО СЧИННИТИ КАКО ЧЕМО МОКИ. ДА СТЕ ЗДРАВН
ГОСПОДСТВО ВИ.

—Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn român. Scrie
domnia mea cinstiților frați și de aproape vecini, județului și celor
doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau
de știre domniei voastre cele ce mi-ați poruncit despre acei oa-
meni ai mei, pe care i-ați omorât acolo, bine le-am înțeles domnia
mea. Deci să știți domnia voastră că moartea acelor oameni n'o
voiu lăsa [așa] domnia mea, ci voiu lua dela oamenii domniei voas-
tre atât, cât să împlinim dușegubinele oamenilor noștri. Și câtă avere
le-ați luat și câtă pagubă le-ați făcut, și aceasta o vom lua. Căci
destul m'am nevoit domnia mea cu pace și cu învoeală față de
domnia voastră, dar domnia voastră nu știu ce vreți să faceți. Astfel,
faceți cum vă place, și vom face și noi cum vom putea. Fiți sănătoși
domnia voastră.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: * ІСО РИДЪА БОЕВОДА
МНОЛОСТНО БЖІЕЮ И ГОСПОДИН, cu ligatura III; adresa: † ЧЕСТИТНАМ БРА-
ТНАМ И БЛЖИНАМ СЕДЕДОМ, СЕДЦС И ЪІ -ТНАМ ПРЪГАРОМ УТ Брашов: cinstiților frați
și de aproape vecini, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 231.

1496—1507.—Scrisoarea samănă mult cu No. arh. 228, fără să putem zice
că e de același scriitor.

CCI. Juc. Nr. 207 / r. 198

† МНОЛОСТНО БОЖНЕЮ ІУ РАДОУА ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЪ, ПИШЕТ
ГОСПОДСТВО МИ НАШНАМ ЧЕСТИТЕЛ БРАТНАМ И ДОБРАМ ПРИНАТЕЛОМ,
СЪДЦС И ЪІ -ТНАМ ПЪРГАРОМ УТ Брашава, много здравие. И по
снх давам с знаніе господствъ ви за работъ томш манеторъ
стзкаръ, понеже и преге само вили послани до вашига господ-
ства, како да ми га донсетите, а ви не знам како е дошел
никои чловѣкъ тере не знам како е говорна къ господствъ ви;
того радї господство ми не знам тоган чловѣка, или цю ест
ви говорна. Бего радї ви 1) молнам господство ви, како да

1) Înainte de vi se află un тн.

ми пошлете тоган манстора, да прїиде да ми направи некои прозорци на црквѣс. Тако кѣда че бити време, а господство ми пакн га чем проведити ек честнѣ и даровати га чем, тере ке прїити кз господствѣс ви. И богз ви веселит. — И каре цю ми те кшнннн едно дрѣго господствѣс ми, а господство ви да не кантсете за вамс.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre de lucrul aceluia meșter sticlar, că am fost trimis și mai înainte la domnia voastră ca să mi-l trimeteți, dar nu știu cum un om oarecare a venit și v'a vorbit nu știu ce domniei voastre; domnia mea nu cunosc pe acel om, nici [nu știu] ce a vorbit el. Deci vă rog pe domnia voastră să-mi trimeteți pe acel meșter, să vie să-mi facă niște ferestre la biserică. Și când va fi vremea, domnia mea îl voi petrece îndărăt cu cinste și-l voi dăru, și va veni la domnia voastră. Și Dumnezeu să vă bucure. — Și orice va cumpăra, una alta, pentru domnia mea, domnia voastră să nu-l supărați cu vama.

Monogram; pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., cu aceeaș legendă ca la No. precedent; adresa: † нашим честитим братіям и приятелем, сждцѣс и прѣгаром ѡт Брашов; cinstiților noștri frați și prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 243. + Inv. 78

1496 — 1507. — Atât pecetea cât și monogramul (care samănă foarte mult cu cel dela NNo. 230, 233, 271) arată că scrisoarea e a lui Radu cel Mare.

CCII.

† Милостию Божию Юв Радоуѣ воевода и господинь, пишет господство ми нашим честитим братіям и добрим приятелем, сждцѣс и бѣ-тем пѣргаром ѡт Брашов, много здравне. И по снх давам с знаніе господствѣс ви за работѣс ѡвомс сиромашс господства ми по нме Костк ѡт Трзговнире, како ест кшнна к ѡведе железо, да си ковет кола. Тако мѣс га ест сзѣл прзкалаѣ ѡт Бран; и вамс, цю мѣс ест бнл, ѡн е платнл. И пак и дрѣзи сиромашн наши еце нмат велнкѣс забавѣс на Бран. Того радї ви молим господство ви, како да не нмат наши сиромашн пагѣѣс, и цю нм сте сзѣли, а ви да нм повратите; понеже ако чете ви запретити железо, а господство ми кем запретит дрѣго (sic) кшплѣ. И богз ви веселит.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre de lucrul acestui sărac al domniei mele, anume Costea dela Târgoviște, că a cumpărat 20 de obezi de fier, ca să-și ferece carele. Astfel, i l-a luat pârcalabul dela Bran, deși vama, ce a avut [să plătească], o plătise. Și-apoi și alți săraci ai noștri au mare zăbavă la Bran. De aceea vă rog pe domnia voastră, ca să n'aibă săracii noștri pagubă, și ce le-ați luat, să le dați îndărăt; căci dacă veți opri voi fierul, domnia mea va opri alte mărfuri. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., ruptă; adresa: † нашим честитим братням, есдѣс и ѿ-тѣм прѣгаром въ Брашовѣ: cinstiților noștri frați, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 283.

1496—1507. — Scrisoarea este de sigur dela Radu cel Mare și probabil dela acelaș pisar ca No. 243; monogramul ei samănă cu al NNo. 252, 255, 264, 272, 276, 293 și altele dela acelaș domn. Costea dela Târgoviște poate să fie identic cu «Kosta Urla de Thargovistia», pomenit ca negustor în socotelele Brașovului la an. 1503 (Quellen, I, p. 72).

ССIII.

† Младостію вождію Іо Радолъ воевода и господинъ вземъ земли Сѣгровлахиинскон, пишеть господство мнѣ нашимъ честитимъ братнямъ и добрымъ пріятелемъ, есдѣс и кѣ-тѣмъ прѣгаромъ Брашовскимъ, много здравіе пріносима господству въ. И по сѣхъ давамъ съ знаніе господству въ, понеже послахомъ нашѣ слѣдѣ ждѣпанъ Іакеи до господства въ, зарадѣ гласове, и едно дрѣго цю кете знати, а господство въ да ни даде съ знаніе. И пакъ че къпити никон кожѣн, цю мнѣ требіютъ съ хижѣс господству мнѣ, и неколико постав, цю мнѣ естъ вѣстало да разделима дворѣс господства мнѣ. Тако въ молимъ господство въ, цю кете можи счинити зарадѣ вамъ, да ни вѣставиѣ, а мнѣ кемо намати харъ господству въ. Я вѣре цю изрече ждѣпанъ Іакеи отъ насъ къ господству въ, а господство въ да версе, понеже есѣ наши речѣ истини. И богъ въ веселитъ.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari Brașoveni, și multă să-

nătate poftesc domniei voastre. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că am trimes pe sluga noastră jupân Alexi la domnia voastră, pentru vești, și una alta ce veți fi știind, domnia voastră să ne dați de știre. Și-apoi are să cumpere niște cojoace ce-mi trebuesc pentru casa domniei mele și niște postav ce mi-a rămas să împart curții domniei mele. Astfel, vă rog pe domnia voastră, ce veți putea face pentru vamă, să ne lăsați, iar noi vă vom mulțămi domniei voastre. Și orice va spune jupân Alexi dela noi cătră domnia voastră, domnia voastră să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam.; cu legenda: ✱ ІСВ РЯДЪА БОС-
БОДА АНІЛОСТНО БЖІСЮ И ГОСПОДНИИ; adresa: † НАШИМ ЧЕСТИТНИМ БРАТІЯМ И
ПРИЯТЕЛЕМ, СЕДЯЩ И ПЪСРАДОМ УТ Брашов: cinstiților noștri frați și prieteni, ju-
dețului și pârgarilor din Brașov.—Arh. No. 239.*

1496—1507. — Pentru Alexi, cf. No. CLXXXIV.

CCIV.

† Милостивым воживым Іу Радоуа воевода и господиниз взсен
земли Сѣрвоблахтинскон, пишет господство ми много здравіе и
любов нашим добрим пріятелем и ближним сседи, ссѣдѣ и кѣ-ти
прогари ут Брашов. И ѡ сѣм давал с знаніе вашею вносѣс,
понеже послахом нашего сѣдга Ялѣс, да кспшет каніце ут
шннднас и каніце ут лаці. Того радї просил вашею вносѣс
зарадї камс, да счините зарадї волю господство ми да не
сзнамате, а господство ми кем счинити волю вашею вносѣс. И
богь ви смножит лета. — И еше нам про ке требовати, да кспнт ¹⁾.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate și dragoste bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și vă dau de știre înălțimei voastre că am trimes pe sluga noastră Albu, ca să cumpere cuie de șindilă și cuie de lațe. Deci cer dela înălțimea voastră să faceți pe voea domniei mele și să nu-mi luați vamă, iar domnia mea voui face și eu pe voea înălțimei voastre. Și dumnezeu să vă înmulțească anii. — Și va mai cumpăra și [alte] ce ne vor fi de trebuință.

¹⁾ Fraza din urmă e adăogată cu altă cerneală.

Monogram; pecete rotundă, c. 3. 5 cm. în diam., stricală de tol; adresa: †.нашим добрим пріятелем и канжиным сбедин, есдиш и вѣ-тим пѣргаром вт Брашов: bunilor noștri prietenii și de aproape vecini, județului și celor 12 pângari din Brașov. — Arh. No. 242.

1496—1507.—Scrisoarea ar putea să fie și de la un alt Radu, nu însă înainte de Radu cel Mare.

CCV.

† Милостію кожію Іо Радоуа воевода и господинъ, пишетъ господство ми честитимъ братіямъ, сѣдиш и вѣ-тимъ пѣргаромъ вт Брашов, много здравіе. И по сему молимъ господства ви, како мои братіа: тѣи смо послали наша сѣста Гунча до господства ви; сего радї да се потрѣдите господство ви нас радї, да ми кспите є комати вт совоне по 4 флорини, а дрѣге є комати вт совоне, пославе, по 1 флорини. Тон се молимъ господствѣ ви да се потрѣдите, тзи посжа да ми исправите, али скоро; забавѣ да не имат. И богъ ви веселит.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților frați, județului și celor doisprezece pângari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta vă rog pe domnia voastră, ca pe niște frați ai mei: am trimis acolo la domnia voastră pe sluga noastră Oncea; deci să vă osteniți domnia voastră pentru noi și să-mi cumpărați 5 bucăți de săpun de câte 4 florini, și alte 5 bucăți de săpun, mai proaste, de câte 3 florini. Pentru aceasta vă rog pe domnia voastră să vă osteniți și să ajutați pe acest trimes al meu, dar iute; întârziere să n'aibă. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3.3 cm. în diam., cu legenda: * ІО РЯДЪА ВОЕВОДА МИЛОСТНО БЖІЮ И ГОСПОДИН, foarte clară (cf. NN. 228, 239, 244, 268); adresa: †.честитимъ братніамъ, сѣдиш и вѣ-тимъ пѣргаромъ вт Брашов: cinstiților frați, județului și celor 12 pângari din Brașov. — Arh. No. 250.*

1496—1507.

II.

SCRISORI DELA BOERI, MITROPOLIȚI, JU-
DEȚI, PÂRGARI ȘI PARTICULARI.

Coico, logofătul lui Dan II.

(1431).

CCVI.

Монамъ старинамъ братамъ, ждеицъ Брашевскому Шлан Гергю и взекама прзгарем, ваш менши брат, лугудет Конка, любезное херетисание. И такози да знаете, шти въ голкама грижж ма шесосте, изъ съ помощикъ вожикъ заврзшихъ въ работж, какото сте любии. Нѣ ми естъ жкама на вас, заради и попрозво вкрсвахъ Ханж и вашого кантларшикъ Линардж та на дадохъ книгж; и рекохъ да ми донесѣтъ вѣсе, цю естъ мое, и чжетъ да ми принесѣ; а тие придохъ и не принесохъ ми нице. И пакы придохъ, и сторухъ на мь дрѣжъ книгж, какото естъ вила ваша волк. Да вставна сѣма на ваше чловѣчество и прѣложи сѣма на Ханж и на кантларшика; та въ цетъ казати, а вие¹⁾ сторѣте како естъ трѣкѣ. И богъ въ шреселитъ.

Fraților mei mai mari, județului din Brașov Șuli Gherghe²⁾ și tuturor pârgarilor, dragă heretisire dela fratele vostru mai mic, logofătul Coico. Și așa să știți că în mare grije m'ați adus, dar cu ajutorul lui Dumnezeu v'am isprăvit treaba cum v'a plăcut. Dar îmi pare rău de voi, căci și mai nainte am crezut pe Hana și pe canțilarișul vostru Linard și le-am dat cartea; și mi-au spus că-mi vor aduce tot ce este al meu și că-mi vor aduce și un dar; ei au venit și nu mi-au adus nimic. Și iarăși au venit și le-am făcut o altă carte, cum a fost voea voastră. Și am lăsat la omenia voastră și pe sama lui Hana și a canțilarișului; ei vă vor spune, iar voi să faceți cum trebuie. Și Dumnezeu să vă bucure.

¹⁾ Orig. шитъ.

²⁾ Nu-l găsec în lista judeților Brașovului.

Pecete de ceară albă, 2 cm. în diam., neacoperită cu hârtie; în mijloc pare a fi o figură (poate un vultur) sau o inițială (poate Г): pecetea fiind stricată, nu se poate distinge clar; din legenda dela margini am putut celi: [†] печать конк[а] și un o din логодѣтъ; fără adresă. — Ark. No. 526; Mil. No. 59.

1431, după 30 Ianuarie.—Coico sau Coica e logofătul lui Dan II din 1422 (No. VIII), 1424 (No. XI) și 1431 (No. XVII); în 1432, Ianuarie 20, și 1437, Aug. 10, e vistier al lui Vlad Dracul (Hurmuzaki I, 2, p. 574; Iorga, Studii și doc. VII, p. 46); în doc. dela 13 Aug. 1437 e numit «protovistier» (Miletić, DR., p. 333; acelaș doc. în Venelin, p. 78—79).—Scrisoarea către Brașoveni e trimisă curând după încheerea învoelii dela 30 Ian. 1431 (No. XVII). Asupra lui «Linard», numit în altă parte «Linart» (Leonardus) și asupra lui «Hana», cf. doc. latinesc din 28 Ian. 1431 (No. XVII) și notele dela documentele lui Dan II.

Voico, vornicul lui Vlad I Dracul.

(1431).

CCVII.

† ѿ[Т] жспана Конка мнѡгѡ здравіе и покло[неніе] мона мнанимъ братіамъ, прѣгаремъ Брашевскимъ]. Моа братіе, віе дв-беркъ знаете како ви сѡмъ и вна пріателъ с вркѡме господина ми Дана конвѡд, и вашъ сѡмъ братъ вна и ѡце хѡкѡс бити. Я віе добрѣкъ знаете, како ми ест вркѡме сѡсало; тѡгѡ ради ви молимъ, ако ви ѡет богъ наѡчтити, помозете ме съ еднѡмъ шѡбѡмъ ѡт постава, а ако бѡгъ ¹⁾ помозе господинѡ ми Блаад конвѡд, а ми кѡмо за еднѡ двѣ платити нан трѡи.

Dela jupân Voico multă sănătate și închinăciune iubiților mei frați, pârgarilor Brașoveni. Știți bine, frații mei, cum v'am fost prieten pe vremea domnului meu Dan voevod, și am fost fratele vostru și vreau să mai fiu încă. Dar voi știți bine ce vreme m'a apucat; deci vă rog, dacă v'ar povățui dumnezeu, să mă ajutați cu o șubă de postav, și dacă va ajuta dumnezeu stăpânului meu Vlad voevod, pentru una vom plăti două sau trei.

Pecete rotundă pe ceară verde, 2.8 cm. în diam., acoperită și în mijloc cu o figură nelămurită; din legendă pare a se distinge cuvântul БОРНИК; adresa: † мона братіамъ, прѣгаремъ Брашевскимъ: fraților mei, pârgarilor Brașoveni. — Ark. No. 530; Mil. No. 60.

Voico este vornicul lui Vlad Dracul; scrisoarea lui (scrisă pe aceeaș hârtie ca și scrisorile stăpânului său) e din timpul când în Țara Românească domnea Alexandru-Aldea. Fusese boer influent al lui Dan II la 1422, 1424, 1431 (NNO.

¹⁾ Orig. кѡ, o prescurtare neobișnuită la acest cuvânt.

VIII, XI, XVII); e vornicul lui Vlad Dracul la 1432 (Hurmuzaki I, 2, p. 574), 1437 (Miletić, DR., p. 333; Iorga, Studii și doc. VII, p. 47) și 1439 (Arh. ist. I, 1, p. 85). El trebuie să fie mareșalul «mareschalcus» care a însoțit pe Vlad Dracul la Nürnberg (Hurmuzaki I, 2, p. 750): șuba o cerea poate în ajunul plecării în Germania.

Albul, vornicul lui Alexandru-Aldea.

(1431—1433).

CCVIII.

† Ѡ[т] жспана Ялбда прзгарем Брашевским любезная херетисанна. И такози ви говорим: какъвх чловѣкъв внх вна азе, еже поставих рѣчъ с вами и каахъ са, и пакъ внх помисла, да ви пакним? Къ бога имам и дшж. имам, а ли тако ли ткла и крзви Христосовы, и тако ли дшж ли, и да смржъ въ православнион вѣрѣ християнскон, ни единъ зал помислаз икстъ на вас. И ли елате слободно и ни единъ ениж да не имате, понеже любим да сте наши братия, какото ¹⁾ сте вили и рѣжде. И богъ ви швесеант. Пис[а] са априана ѳ.

Dela jupân Albul pârgarilor din Brașov dragi heretisiri. Și astfel vă grăesc: ce fel de om aș fi eu, dacă, după ce m'am înțeles cu voi și m'am jurat, m'aș răsgândi să vă prad? Am și eu un dumnezeu și un suflet și [mă jur] pe trupul și pe sângele lui Hristos și pe sufletul meu, și să [nu] mor în legea creștinească cea drept credincioasă, dacă am vre-un gând rău asupra voastră ²⁾. Ci umblați-mi în voie bună și nici o grije să nu aveți, căci ne place să fiți frații noștri, cum ați fost și mai nainte. Și dumnezeu să vă bucure. S'a scris Aprilie în 2.

*Pecete rotundă în ceară albă, neacoperită; sigura din mijloc e un cal în fugă, iar legenda: * ЯЛБЪ ТОКНИЕГ; adresa: † прзгарем въ Брашев: pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 510; Mil. No. 56.*

CCIX.

† Ѡ[т] жспана Ялбда(а) момм братѣамъ, прзгарем въ Брашев, много здравіе и поклоніиѣ. И такози ви говорим: азъ смъ ваш братъ ввсѣгда, варе въ цюмъ вкстрѣвквате. И такози да счините,

¹⁾ Orig. какотото.

²⁾ Trad. verbală ar fi «și să mor în legea creștinească cea dreptcredincioasă, nici un gând rău nu este asupra voastră».

како Блад да ходит вьсегда к мен(е) слободен, да ест на вь-
с'кко в'р'кме к'ви мен(е) ваш члов'к'кз, да не липсат шт зде; и
ц'ом знаж, да ви кажж. И вьселит [ви] богь.

Dela jupân Albul fraşilor mei, pârgarilor din Braşov, multă să-
 nătate și închinăciune. Și astfel vă grăesc: eu sânt fratele vostru
 pentru totdeauna, orice-mi veți cere. Și faceți așa ca să vie Vlad
 totdeauna în bună voie la mine, ca să fie omul vostru la orice vreme
 lângă mine și să nu lipsească de aci; ce voiu ști, vă voiu spune.
 Și dumnezeu să vă bucure.

*Pecelea, c. 2.5 cm. în diam., pierdută; adresa: † моим братьям Брашовским:
 fraşilor mei Braşovenilor. — Arh. No. 468; Mil. No. 55.*

CCX.

† От ж'спана П'в'сла лиш'г'у здравие и поклоение братиам
 монаш, пр'гарем Брашевским вьс'к'мз, великим же и малым.
 И т'сзи ви давам с знание: за т'г'г'з'и воеводж е, ц'о го сте
 поставиле т'ска, Драг'сла, комс ест драгь шт вьсз, а вие го
 5 ц'кав'анте, з'виз помиш'г'у не ц'ете го вид'кт; понеже сж над'кж
 6 на кога, кам идет да се не повратит. И азь колико съм счинил
 7 зарадї вас добро, вие ми харз не имате, нж богь знаetz и ви
 8 да в'к'р'детз. Т'км ради, како сте поставиле р'б'чз вь едни ден и
 9 стзк'миле, а вие стонте на т'ом, и вьсловод'кте да ходит п'жт
 10 слободно. Кто ц'о любит, да донесет: и жел'к'зо и м'к'д и вьс'к'кж
 11 к'спнж; и комс ц'о ест длзжно, да си вьзнимат слободно. Нж
 12 спраци людї, кои се слагажт да доходат, кто сз ц'о может,
 13 по Прахов'к или по Тел'к'ж'н, а вие их дома им пак'ишете и
 14 в'ант'шете, да не доходат. Т'км ради, ако ви ест кол'к и х'т'к'ние
 да стонте на р'кч, азь да знам; ако ли сте с'хватиле др'с'гж
 др'с'мж, а ние да знамо, како ц'емо счинит. И богь ви вьселит.

Dela jupân Albul multă sănătate și închinăciune fraşilor mei,
 pârgarilor din Braşov tuturor, mari și mici. Și iată vă dau de ştire
 despre voevodul pe care l-ați pus aci, [despre] Drăculea: cui este
 drag dintre voi, să-l sărutați, căci mai mult n'o să-l vedeți; am
 nădejde în dumnezeu că de unde va merge nu se va mai întoarce. ¹⁾
 Iar mie, cu tot binele ce-am făcut pentru voi, nu-mi arătați nici o

¹⁾ Aluziune la mergerea lui Vlad Dracul la Turci, pela c. 1433; despre aceasta
 n'avem însă nici o știre pozitivă.

mulțămire; dar dumnezeu știe, și el va crede. Deci, cum ați pus vorbă și ați întocmit odată, la aceasta să rămâneți, și lăsați să fie drumurile slobode. Să aducă cine ce vrea: și fier și aramă și orice marfă; și cine are vre-o datorie, să și-o scoață în bună voie. Dar oamenilor săraci, cari se gătesc să vie, fiecare cu ce poate, pe Prahova ori pe Teleajăn, voi le prădați casele și-i băntuiți, ca să nu vic. Deci, dacă voiți și aveți poftă să vă țineți de vorbă, să știu și eu; iar dacă v'ați pus altceva de gând, să știm și noi ce-avem de făcut. Și dumnezeu să vă bucure.

*Pecete ca la No. arh. 510, stricată în parte; legenda: * ЯЛБЪ ТО[КЕЯ]-Б[СГ]; adresa: † прѣгаремъ вѣсѣмъ Брашевскимъ: tuturor pârgarilor Brașoveni.— Arh. No. 463; Mil. No. 54.*

Jupân Albul, care joacă un rol preponderant în timpul lui Alexandru-Aldea, fusese boerul lui Mircea la 1415 (Martie 28; Arh. Stat.); la 1421 e citat ca vornic în fruntea boerilor lui Dan II, împreună cu [То]кѣска, ce pare să fi fost o rudă a sa (Argeș, 10 Sept. 6930, indictionul 7; Arh. Stat.); cf. doc. din 1422 și 1424 din colecția noastră, NNo. VIII și XI, și un document fără dată dela Dan II pentru mst. Tismana, în Arh. Stat. În privilegiul comercial al acestui domn dela 1431 el nu e citat: era atunci partizan al lui Alexandru, al cărui locotenent și tovarăș rămâne în tot timpul domniei lui (1431—1433): v. hrisovul pentru mst. Dealului din 17 Noemvrie 1431 (Arh. Stat.), unde primul boer martor e жѣпан Ялбѣа; între ceilalți boeri se află și un жѣпан Токѣска. Sub Vlad Dracul nu figurează în documente, deși, după presupunerea D-lui Iorga, la 1437 era împăcat cu dînsul. Numele tatălui său pare a fi de origine greacă: Токѣскае, foarte clar pe pecetea dela No. arh. 510, grec. Τόκῆςης.

Stanciul vistierul și fratele său Costantin, boerii lui Vlad I Dracul.

Tr

(c. 1433—1437).

CCXI.

† Много здравіе и поклоненіе родителемъ нашимъ, прѣгаримъ въ Брашовъ, въ Станчѣла вистіаркѣ и Костандина. Тѣзи ест дошлѣхъ братъ ми Костандина за нашъ добытъкъ, що ни ест ъ ъсрѣа, и съ книгѣ вонводниѣ, а вы мѣ не стѣ дали, анжъ ете некалы мартѣрїѣ. Того ради ми смо мартѣрсалы прѣдъ Ханжша и прѣдъ прѣгарн въ Трѣговица; и жена ъсрѣина мартѣрнса сама, и Галесъ, како ете реклы, мартѣрнса. Того ради добытъкъ да ни дате кто вы книгѣвѣ донес(е). Нице ли ни не дате, можете продати власкѣ земаѣ, а наше не цетъ загнежт. Нас не вѣрѣете, а ъсрѣс вѣрѣете. И когъ ви весели.

Multă sănătate și închinăciune părinților noștri, pârgarilor din Brașov, dela Stanciul vistierul și dela Costandin. Iată a venit acolo fratele meu Costandin pentru avutul nostru, care ne este la Surva, și cu cartea voevodului, dar voi nu i l-ați dat, ci ați cerut mărturie. Deci noi am mărturisit înaintea lui Hanăș și înaintea pârgarilor din Târgoviște; și femeea lui Surva mărturisește ea însași, și Gales mărturisește, cum ați zis. Deci să ne dați avutul celui ce vă va aduce această carte. Iar dacă nu ni-l dați, puteți să vindeți Țara Românească, dar [ce este] al nostru n'are să se piarză. Pe noi nu ne credeți, dar pe Surva îl credeți. Și dumnezeu să vă bucure.

Pecetea pierdută; adresa: † похитеніи отъ Брашовъ: pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 523; Mil. No. 58.

c. 1433—1437. — Caracterele paleografice și hârtia acestei scrisori o arată a fi din sec. XV-lea; e aceeași hârtie ca la scrisorile lui Vlad Dracul. Scrisoarea acestuia de sub No. XLVIII (No. arh. 186) ridică însă orice îndoială: aceasta este «cartea voevodului», la care se rapoartă Stanciul în scrisoarea de mai sus.—În documentele lui Vlad Dracul dintre anii 1432—1441 se pomenesc doi boeri cu numele Stanciul: Stanciul Honoi și Stanciul fratele lui Mircea (1432, Ian. 20: Hurmuzaki I, 2, p. 574; 1437, Aprilie 8: v. mai înainte No. XLVIII; 1437, August 13: Miletić, DR., p. 333; 1439, Aug. 2: Arh. Stat.; 1439, Sept. 8: Arh. ist. I, 1, p. 85, și E. Kalužniacki, Dokumenta moldawskie i multańskie, p. 29; 1441, Mai 14: Arh. Stat.); care din acești doi să fi fost vistier și autor al scrisorii de mai sus, nu putem hotări. Întru cât însă la 8 Sept. 1437, 2 Aug. 1439 și 30 Iunie 1441 e vistier Șerban, care în doc. din 14 Mai 1441 e numit «protovistiar» (= mare vistier), este probabil că Stanciul a ocupat funcțiunea de vistier înainte de 1437. El poate să fie identic cu vistierul dela 1431, Noemvrie 17, al lui Alexandru-Aldea (Arh. Stat.: Станцюла вистіаръ), care după moartea acestuia va fi trecut, ca mulți alții, în slujba lui Vlad Dracul. În doc. lui Alexandru sânt citați doi Stanciul, unul fără atribut de boerie.—Surva și Gales sânt doi cetățeni sași din Brașov: sub Surva se ascunde numele sășesc Sirwes, Cirwes, Czurwe, Czirbes, Tzirbes, Cirvisen = Servatius (cf. Quellen, III, p. 752, 760, 630 și al., între anii 1475—1500), iar Gales poate să fie din neamul «Galles», pomenit între 1475—1500 (ibid., p. 691, 695, 698); cf. «Gallys» în Neustadt [Cârștian] din Țara Bârsei, ibid., p. 22, an. 1536.

Petru Uroș, trimesul Brașovenilor la împăratul Sigismund, și Ștefan, logofătul lui Vlad Dracul.

(c. 1432—1437).

CCXII.

† Почтѣнїи и вернимъ похитаремъ Брашовскимъ вѣсемъ, велїкимъ же и малымъ, вѣсемъ около, многоу здравїе и поклоненїе даже

до лица земли, яко монахъ господаром, въ вашего саггы меншегов, въ Троша Петра. И тѣзи, моа господо, давам вамъ знати, чѣмъ вы пѣстихъ єдиѣ книгъ по єдиномъ чловѣккѣ въ Пожона, и далъ ю є въ рѣцѣ Сибинскомъ чловѣккѣ именемъ Црѣшъ мѣстеръ въ Ф[е]лдѣурѣ ¹⁾. Тои не знамъ: є ли ви дошла книга въ рѣцѣ, или не є. И сѣга с[ъ] [о]вози време ницо вы не можъ ни писати, тѣкмо този цю ми сѣтъ били пѣстили господинъ или кесарю; ѡи намъ радъ чини волю, и взевъши денъ чекамо; алеє (sic) добъръ, и божѣи волю єстъ намъ добромъ волю кесаръ и добъръ, алеє ни цѣ датъ скоро. И книгъ цю ми пѣстисте по логодетъ Блада воеводе по Шефану ²⁾, то ми доде с[ъ] рѣкѣ; и азъ взвѣхъ книгъ и пондохъ Сибиншпанъ, и Сибиншпанъ дадохмо книгъ вашъ, к[н]игъ кесарю. И кесаръ жъ прочѣте самъ своимъ сѣти, и вѣрадова сѣ много, и поклонилъ сѣ вамъ, за цю мѣ дадохте знати за тѣзи работи. И билъ є писалъ прѣво ѡце кесаръ к вамъ, како да дождѣтъ въ васъ два прѣгаркѣ; азъ не сѣмъ зналъ, нѣ знѣхъ по томъ на мѣсѣцѣ. И сѣга додохъ Сибинкѣ и казашъ: Брашовци не хѣте донѣтъ; и кесаръ рече: Брашовци сѣ ѡде с[ъ] мене. И ницо мѣ за тои не зло сѣрдце, нѣ є вѣселъ к намъ и добромъ волю. И не мни ми сѣ да є добро да и дрѣзѣхъ пѣстига (sic) кѣтовати, ѡти богъ знає сѣ колко кѣчюгъ стонѣмъ и азъ ѡдѣзи. Да за този, како знаѣте ви подобркѣ, такози сѣчинѣте. И да знаѣте, с[ъ] сѣ єи време сѣ не веровахъ на дрѣгого чловѣка, да ми пишѣтъ книгъ сѣжъ, тѣкмо на логодѣта Шефана, и нимъ писѣхъ книгъ сѣжъ. Писано с[ъ] Пожонъ, є денъ по рождѣствѣкѣ господа бога и спаса нашего Исѣ Христа.

И покланамъ сѣ азъ Шефанъ логодетъ вашои милости, яко монахъ господарамъ.

Cinstiților și credincioșilor părgari din Brașov tuturor, mari și mici, tuturor împreună, multă sănătate și închinăciune până la fața pământului, ca unor domni ai mei, dela sluga voastră mai mică, dela Uroș Petru. Și iată, domnii mei, vă dau de știre că v'am trimis o carte printre'un om din Pojon, și a dat-o în mâinile unui om dela Sibiu cu numele Țirviș meșterul, din Feldioară. Nu știu, ajunsu-va cartea în mâni sau ba. Și acum pe vremea asta nu pot să vă scriu

¹⁾ Aceste trei cuvinte sânt scrise deasupra șirului.

²⁾ По Шефанъ е adăogat deasupra șirului.

altceva nimic, decât că m'au lăsat la domnul nostru chesarul; el e bucuros să ne facă pe voie, și așteptăm în fiecare zi; el e bun, și cu voea lui Dumnezeu chesarul ne va fi binevoitor, și ne va da iute [răspuns]. Și cartea ce mi-ați trimis-o prin Ștefan, logofătul lui Vlad voevod, mi-a ajuns în mână; și eu am luat cartea și m'am dus la șpanul Săcuilor și am dat cartea voastră șpanului Săcuilor, cartea pentru chesarul. Și chesarul a cetit-o singur cu gura lui și s'a bucurat mult și s'a închinat vouă, pentrucă i-ați dat de știre despre aceste lucruri. Și v'a fost scris chesarul și mai înainte ca să vie doi pargari dela voi; eu n'am știut, ci am aflat o lună după aceea. Și acum au venit Sibienii și au zis: Brașovenii nu vor să vie; și chesarul a zis: Brașovenii sânt aci la mine. Și deaceea el nu e supărat de fel, ci e vesel și binevoitor față de noi. Și nu cred că e bine să mai trimeteți și pe alții să cheltuească, căci Dumnezeu știe cu ce cheltueală stau și eu aci. Dar în privința aceasta, veți face cum veți ști mai bine. Și să știți: pe vremea aceasta nu m'am încrezut într'alt om, ca să-mi scrie cartea aceasta, decât în logofătul Ștefan, și prin el am scris această carte. Scrisă în Pojon, a cincea zi după nașterea domnului Dumnezeu și mântuitorului nostru Isus Hristos.

Și mă închin, eu Ștefan logofătul, domniei voastre, ca unor domni ai mei.

Pecete de incl în ceară verde, acoperită cu hârtie; figura e o cruce deasupra unui triunghi; adresa: † мой[м] господарюм, пѣргарюм Брашовскимъ вѣсем, великимъ же и малымъ: domnilor mei, pargarilor Brașoveni tuturor, mari și mici.—
Arh. No. 564.

c. 1432—1437. — Scrisoarea nu este mai nouă, deoarece «chesarul» de care e vorba într'insa nu poate fi altul decât împăratul Sigismund. Asupra logofătului Ștefan, v. nota dela No. arh. 534 (CCXVI).

Gherghe Lascar, cămărașul lui Vlad I Dracul.

(c. 1437).

CCXIII.

† Възлюбленнимъ момъ и братіямъ, пѣргарюм Брашовскимъ вѣскъм и сѣдцѣм, жѣпанъ Іакѣвъ. Братіа моа, знаете ви добръ како смо вѣскдовале съ вами ¹⁾ с Тѣрговице и прѣд жѣпана:

¹⁾ Înainte de съ вами pisarul scrisese cuvintele с Брашѣвъ вами, pe care le-a șters.

1) ВНЕ СТЕ СЗЕЛЕ НА ВАША ГЛАВЪ, ДА ДОДЕ ГЕРГЕКО САСГА, ДА МС ДА-
ВАМЕ ВСЕ. ДАЛЪ СМЪ САСГА МОА МАРТИИ С ВАМИ И СМЪ ДАЛ СЪ
САСГА МИ МАРТИНА ДА ФЛОРИНИ, ДА ПЛАТИ НАЕМ; А ВИ ДОДЕ СЪ
ВАМИ ДА МИ ПСЕТИ ДИ МАЖА УТ МЪДЪ ТЪКАМО И ПОЛ И Ъ ТОВАРА
 2) УТ ЖЕЛЪЗЪ И ДА УТ ОЦЕЛ И ИКЪЮ УВЕС. ПИТАЛЪ СМЪ НАЕМНИКЪ
ЗА МАРТИНА, И ХАНИША: ГДЕ ЕСТ МАРТИИ? КАЗАХЪ МИ ВИИ:
УСТА МАРТИИ, ДА ДОДЕ СЪ ДРЪГИ ТОВАР. И МИ ПОРЪЧИ СЪ ХА-
НИШ: АКО ЕСТ УТЪНІЕ ТИ, ПСЕТИ МИ СЪ ХАНИШ ДРЪГИ ДЪКАТИ,
ПОНЕЖЕ ЕСТ ЗДЕ И ВИКЪ МЪДЪ, ДА И КЪПЪК. ПСЕТИХЪ СЪ ХАНИША І
 3) УТНАДЪ ФЛОР. И ДА МАЖ ВОСЪКЪ, И СМЪ КАЗАЛ ХАНИШЪ: АЗЪ СЕЗИ
ДОБИТАКЪ ДАВАМ НА ТВОА РЪКЪ, ДА ЧИНИ КАКЪ ЗНАЕШ, А МАРТИИ
ЦЮ НАИ ГОТОВО, ДА ДОДЕ СЪКЪХЪМЪ КЪ МИКЪ. И СМЪ ДАЛ СЪ ХА-
НИША МОА] САСГА, ДА ДОДЕ 1) С БРАШОВЪ, ДА МИ КЪПИ ПЛАТНО, ЖЕ-
ЛЪЗЪ, ОЦЕЛ И ВИКЪ ЕДНО ДРЪГО, ЦЮ МИ ЕСТ ПОТЪКЕНО, СЪ ДРЪГИ
 4) ДЪКАТИ. И МИ ДОДЕ САСГА МОА, ДА МИ Е КЪПИЛЪЗЪ ЦЮ МС СМЪ
КАЗАЛ УТ ВСЕ, ДА СЪВІНЪ СЪ ХАНИШОВА КЪРЪЗЪ ЧЕНШАР(А). ДОДОХЪ
ДА СЕ ЗАМЕТОХЪ; ДА ДОДЕ МОМКОТ ДАВЪКЪ, САСГА ЖЪПАНА РАДОУЛА,
И ДОДЕ КЪ МИКЪ, А ЦЮ ЕСТ КЪПИЛЪ, А ВИ(У) СТОИТЪ СЪ КЪРЪЗЪ ХАНИШОВА
И НИКЪ ЧЕНШАРЪ СЪ РЪКЪТОРЪ СЪ, ЦЮ МС ЕСТ НИКЪ И МЪХЪШЪ. СТОИТЪ
 5) 2) И 2) ТОЗИ І УТНАДЪ ФЛОР., ДА МАЖ ВОСЪКЪ, ЦЮ МС СМЪ ДАЛ АЗЪ УТ
РЪКЪ СЪ; И НА САСГА МИ МАРТИИ, ЦЮ ЕСТ КАЗАЛ ЦЮ МС ЕСТ КИЛЪ
ДЪКЪЖИ, ДА ЧИЛЪ И ДА. И ИНАКО ИКЪЕТЪ. И ВИ МОЛА СЪ, АКО СТЕ МОА]
БРАТІА, ДА НЕ ИМАМО ПОЛНОГО РЪЧИ. АКО НЕ ЦЕ ДА ДОДЕ САСГА
МИ И ДА МИ СЪКЪРЕ ДОБИТЪКЪ, А ВИ ДА ВИ НАСЪЧИ ВОГЪ ДА ГО СЪКЪ-
 6) ЖЕТЕ ДА МИ ПСЕТИТЕ. И ХАНИША ДА ГО СЪПЪНЕТЕ, ДА МИ ДАВА ДО-
БИТЪКЪ; ДА МИ ДОПЪСЪТИТЕ И ТО, МАКАРЪ МНОГО ЕСТ, МАКАРЪ МАЛО.
И ДА НЕ ИМАМО ПОЛНОГО РЪЧИ(И). И СМЪ ПИСАЛЪ ВАМЪ, ДА НЕ КАЖЕТЕ
СТЪКЪ НАИ В ДРЪГИ ДЕНЪ: ИКЪ МИ СЪ ПИСАЛЪ, ДА НЕ ЗНАМО МИ У
 7) ТЪМЪ. ПОНЕЖЕ ДОБИТЪКЪ ВОИВОДИИ НЕ ЦЕТЪ ЗАГЪНЪЖТИ, ПОНЕЖЕ ТОЛКО
МС ЕСТ КЪСЪИКЪНІЕ, ДОРИ ПОДЪ АЗЪ ВОИВОДЪ(КЪ), ДА ЧЕН (СИ) СЪ ЦЕ НЕКА
СВОЕ, ДА ГО СЪЗЕ; ТОГЪЗИ ДА СЕ НЕ ЗАОСЪРЪДИТЕ, ПОНЕЖЕ ЗЛО ЕСТ МОЕ
СЪРЪДЦЕ. И ВОГЪ СЪ ВАМИ.

† СЪТЪ ЖЪПАНА ГЕРГЪКЪ ЛАС[КАРА].

1) Iubiților și fraților mei, părgarilor din Brașov tuturor, și jupânului
 Iacov 2), județului. Fraților mei, știți bine cum am vorbit cu voi la

1) Orig. ΔΕΛΕ.

2) În orig. стонт е corectat din стонма și u din ти.

3) Un subjude (villicus) Iacobus era la Brașov în 1437 (lista D-lui Fr. Stenner).

Târgoviște și înaintea jupânului ¹⁾): ați luat asupra capului vostru să vie sluga lui Gherghe și să-i dăm tot. V'am dat pe sluga mea Martin cu voi, și i-am dat slugei mele Martin o mie de florini ca să plătească arvuna; el a mers cu voi și mi-a trimes numai 14 măji și jumătate de aramă și două poveri de fier și una de oțel și ceva ovăs. Și am întrebat pe cărauși și pe Haneș de Martin: unde este Martin? Ei mi-au răspuns: Martin a rămas să vie cu cealaltă marfă. Și mi-a poruncit prin Haneș: dacă poștești, trimete-mi cu Haneș alți ducați, că mai este aci aramă, s'o cumpăr. Și am trimes cu Haneș 10,000 florini și 9 măji de ceară, și i-am spus lui Haneș: eu îți dau acești bani pe mâna ta și fă ce știi, iar Martin să vie de grabă la mine cu ce are gata. Și i-am dat lui Haneș o slugă a mea, să meargă la Brașov și să-mi cumpere pânză, fier, oțel și una alta ce-mi trebuie, cu alți ducați. Si s'a dus sluga mea și mi-a cumpărat de toate câte, i-am spus, și stă în casa lui Haneș cenușarul. Și am venit să încarc marfa ²⁾; și veni Dabija feciorul, sluga jupânului Radul, și veni la mine [și-mi spuse] că [tot] ce a cumpărat stă în casa lui Haneș, acum cenușar la rectorul Os ³⁾, și-i este acum și stupar ⁴⁾. Stau și cele 10,000 florini și cele 9 măji de ceară pe care i le-am dat eu cu mâinile mele; iar-lă sluga mea Martin, care a zis că i-a fost dator, 7000 și 500. Și altfel nu este. Vă rog deci, dacă-mi sânteți frați, să nu mai avem multe vorbe. De nu va veni sluga mea și nu-mi va aduna avutul, să vă povățuească dumnezeu și să mi-l legați și să mi-l trimeteți. Iar pe Haneș să-l strămtorați să-mi dea avutul; trimeteți-mi măcar atât cât este, mult puțin. Și să n'am mai multe vorbe. Și v'am scris, ca să nu ziceți mâne poimâne:

¹⁾ Albul.

²⁾ Orig. *долоух да се заметох*; traducerea nu este sigură.

³⁾ Orig. *рѣкатор ѿ*; *Mil. greș. рѣкатор ѿ*. — Cred că e vorba aci de un rector Os (sc. rector scholae sau ecclesiae). Numele propriu *Os* se găsește, deși rar, la Sașii din Brașov. Așa între 1527—1540 un Blasius Os (Quellen II, p. 703); la 1503 un Oes Mathe (Quellen I, p. 1, 18, 32, 35, 36), identic cu Os (Oes, Oesz, Osz, Oz) dela 1483, 1486/87, 1488, 1490, 1492, 1500 (Quellen III, p. 641, 646, 654, 663, 667, 683; cf. *ibid.*, p. 625, an. 1475—83, și p. 752, an. 1486). Un rector scholae sau scholarum la 1437 e foarte cu puțință la Brașov; v. «scholarium rector» la 1388 în Baia Mare (Nagy-Bánya), la Zimmermann-Werner-Müller, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen* II, p. 627.

⁴⁾ Orig. *мѣшка*: probabil ung. *méhes*, stupar, Zeidler. În jurul Brașovului erau și pe vremea lui Vlad Dracul, ca și astăzi, multe stupini.

nu ne-ai scris și nu știm nimic de asta. Căci avutul voevodului n'are să se piarză, ci va avea numai întârziere, până ce mă voi duce la voevodul, și-și va cere și-și va lua [el însuși] ¹⁾ ce este al său; atunci să nu vă supărați, căci și eu sânt supărat. Și dumnezeu [să fie] cu voi.

Dela jupân Gherghe Lascar.

Adresa: † паргарова вѣстка ѿ Брашова † отъ жупана Гергъ Ласкара(a): tuturor pârgurilor din Brașov, dela jupân Gherghe Lascar.—Arh. No. 486; Mil. No. 57.

c. 1437.—Din cuprinsul acestei scrisori și al celei următoare se vede lămurit că Gherghe Lascar era cămărașul lui Vlad Dracul; ~~deaceea~~ nu-l găsim citat în documente. Albul, pe care îl numește simplu «jupânul», era împăcat cu Vlad.—Amândouă scrisorile au caracterele primei jumătăți a sec. XV-lea; a doua e remarcabilă prin frumusețea și regularitatea semiuncialei; hârtia e la amândouă aceeaș ca la scrisorile lui Vlad Dracul. Asupra lui Martin, cf. No. LI.

CCXIV.

† Иззлюбленнаа и прѣклоннаа херетизма монам любеним братѣм и прѣатеѣм, прѣгарем Брашевскимъ, отъ Герги Ласкара. И тѣзи, вне братѣа, добрѣ знаете како сѣмъ говорна и оуправиа прѣдъ жупаномъ Ялешомъ, а отъ васъ не видѣхъ нищо; и книгѣ ви писахъ и порѣчихъ, а отъ васъ не видна рѣчь. Я нишкѣ естъ дошеа Ханеш до мене та ми кажетъ оти естъ оу него медъ и поставъ и воезкѣ. Тѣмъ радѣ ви просимъ: ослободите ми воезкѣ, да сѣ продадетъ, да ми вѣснитъ цю ми естъ потрѣбено, да ми донесѣтъ. И еще ви просимъ да ми проведите добитокъ сѣе вашими чловѣки, да ми го донесѣтъ, какото сѣмъ говорна сѣе вама и прѣдъ жупаномъ Ялешомъ. И еще ли си не цiete да си стонте на рѣчи си, а тѣзи идетъ Ханеш та цiet наети чловѣки, та ми го хтетъ донести добитокъ на моѣ главѣ. И тѣзи естъ дрѣга медъ оу Ивана, цю естъ дазженъ сина Мартиновѣ. Та да жъ дадетъ да ми жъ донесѣтъ; и за този да стонте да жъ дастъ. И тѣзи естъ монъ сѣмъ Мартинъ, та сѣ жъ хвалѣди флоринъ ѿ него и петъ сто[т]инъ; та да го сте стиснѣае да ми добитокъ донесетъ; и еще ли не рачитъ да дондетъ, а вне ми го донсѣтите и безъ тоговѣ вола. Инако да не счините. И еще ли ми не цiete донсѣтити ни добитокъ ни чловѣка, да знаете: монъ добитокъ въ парѣбѣ не цижъ вставитъ. Този да знаете. И богъ да ви ввесеантъ.

¹⁾ Traducerea nu e sigură, întru cât fraza din original «дори подъ азъ»
 А И
 воєво да че си цие нека сѣе» este obscură.

Dragi și plecate heretisirii iubiților mei frați și prieteni, pârgarilor Brașoveni, dela Gherghe Lascar. Fraților, voi știți bine cum am vorbit și am întocmit înaintea jupânului Albul, dar dela voi n'am văzut [încă] nimica; v'am scris și carte și v'am trimes și vorbă, dar dela voi nu văd nici o vorbă. Acum a venit Haneș ¹⁾ la mine și-mi spune că are aramă și postav și ceară. Deci vă rog: sloboziți-mi ceara, ca să se vânză, și să-mi cumpere și să-mi aducă ce-mi trebuie. Și vă mai rog să trimeteți oameni de-ai voștri să-mi aducă marfa, precum am vorbit cu voi și înaintea jupânului Albul. Iar dacă nu vreți să vă țineți de vorbele voastre, iată are să vie acolo Haneș și are să năimească oameni, și ei o să-mi aducă marfa pe răspunderea mea. Și mai este acolo altă aramă la Ivan, cel ce e dator feciorului lui Martin ²⁾. S'o dea să mi-o aducă și pe aceea; și să stăruiți să o dea. Și se află acolo sluga mea Martin și la el sânt 7000 și 500 florini; siliți-l să-mi aducă avutul; iar dacă nu va vrea să vie, trimeteți-l la mine și fără voea lui. Altfel să nu faceți. Iar dacă nu-mi veți trimete nici avutul nici omul, să știți că nu voi lăsa să se piarză avutul meu. Asta s'o știți. Și dumnezeu să vă bucure.

Pecetea pierdută; adresa: † прѣгарем Брашвекским: pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 545.

c. 1437. — V. nota dela No. precedent.

Antonie, cămărașul lui Vlad I Dracul. 5117-385

(c. 1433—1440).

CCXV.

† Милости здравіе и поклоненіе моимъ постарешимъ братіамъ, прѣгаремъ Брашвекскимъ, Антоніе. Твогъ ради цю ми сте писали и порѣчали по жѣпана Аскача, ѡ взселъ въ добре разсмелъ. Темъ ради цю написахъ азъ вашои милости, а вие ми този не втрекосте. Зацю прошъ азъ вас, ѡтти цю сте вѣ мене просили

¹⁾ Poate acelaș cu «Hanus», pe care Vlad Dracul il trimete în misiune la Brașoveni în 5 Sept. 1436 «din tabăra dela Roya» (scrisoare latină; copie la Acad. Rom.).

²⁾ Fraza a doua se poate traduce și așa: «pe care (sc. aramă) o datorează feciorului (fiului) lui Martin».

азъ ви сзавъ сзтворил волжъ с господина ми воєвод(к), и ест го-
 това, да цю прошъ азъ вт вас, а вне ми не дадоште знаніе, да
 аце счиніте тїжзи работж вїе мене. Въ сзавъ вашъ прїат[е]лъ
 и любимъ вашъ чьстъ; тон цие втти с вас неголи на дрѣг(о)
 место. Твогво ради прораздмехъ прзгарн вт Шегншоре, втти 5
 цїж да полукетимъ херегїж с вас, и дондоше кз мене и рекоше
 ми такози: како да преместиш херегнїж с Брашовъ, да сзъмши
 чьстъ вт нас, да ж даши Брашовкїномъ? Ега беше неволк
 воєвод(к), Брашовене не вставлахъ, а нїе този кзвехмо на наши
 главн, а сзга походниш тамо; тїжзи срамотж не цїемо нїе 10
 вставити, можемо смрети; а цю ти ест волк, а нїе да ти
 сзтворимо. Въ намъ рекохъ такози: цю ми ест рекаъ воєвода
 азъ цїж счинити. Тїе рекоше 1): а нїе не цїемъ вставитї железа
 вт камаре. Въ намъ рекохъ: кїе не сте волзни да ми запрете
 ницю. Паке ми рекоше тїе: почекан ни вт сьботе за їи 2) дни, 15
 да си псетимо чловкка до воєвод(к). Ёзе нхъ вставнхъ. Да со-
 котете и вне, моа братне, за томъ та счинете како ви се мїхнїтъ
 подобре, втти азъ вїх хтелъ и любнлъ сз чьстїж да излєзъ.
 Да каре цю ви сзавъ проснлъ с прѣж книгж, да цие ми счините
 волж за този, да имамъ и азе и вне чьстъ вт господина воєвод(к), 20
 данте ми с знание на скоре по моего сдѣж; спїшете с книгж и
 запечатете, да версж, да се мсчнмъ и азе сз камн за вашъ чьстъ,
 да кажж и азъ господинъ ми колико помоцїз цїетъ имати вт
 вас, да мс бждетъ радо срѣдце, да бждетъ сз вкж волж кз камн,
 пакъ за вашъ чьстъ. И чека цїж азъ сехъзи прзгаръ за їи дни, да 25
 видимъ цю ми хте втреци, и пакъ цїехъ да донсетїмъ а-го
 дскатарк. Ё тїе пондоше кз немъ, и не знамъ цю мс рекоше, а
 тон се пакъ впре и не хте донти. И когъ ви хранїтъ.

Multă sănătate și închinăciune fraților mei mai mari, părgarilor
 din Brașov. Antone. Deci, cele ce mi-ați scris și mi-ați încredințat
 prin jupân Lucaci, de toate bine v'am înțeles. Dar, despre ceea ce v'am
 scris eu domniei voastre, voi nu mi-ați răspuns. Deaceea vă rog ca,
 precum v'am făcut eu voea la domnul meu voevodul pentru ceea
 ce m'ați rugat, și e gata, tot așa și voi să-mi dați de știre dacă voiți

1) Orig. рокоше.

2) La ți este rupt 1.

să-mi faceți lucrul pe care îl cer dela voi. Eu sânt prietenul vostru și vreau cinstea voastră; aceasta să fie mai curând la voi decât în alt loc. Deci, au priceput pângarii din Sighișoară că vreau să așez hereghia la voi și au venit la mine și mi-au zis așa: «cum să muți hereghia la Brașov și să iai [această] cinste dela noi și s'o dai Brașovenilor? Când voevodul se afla în nevoie, Brașovenii nu l-au îngăduit, iar noi am luat aceasta asupra capetelor noastre; și acum să te duci acolo? Această rușine n'o vom suferi noi, odată cu capul; iar ce-ți este voea ta, noi ți-om face». Eu le-am spus așa: «ce mi-a zis voevodul, [aceea] voi face». Ei au zis: «dar noi nu vom lăsa fierul din cămară». Eu le-am zis: «voi nu sânteți volnici să-mi opriți nimica». Iar ei mi-au răspuns: «așteaptă-ne de Sâmbătă în cincisprezece zile, ca să trimetem un om al nostru la voevod». Eu i-am lăsat. Socoliți dar și voi, frații mei, despre acestea și faceți cum vi se va părea mai bine, căci eu aș fi vrut și mi-ar fi plăcut să ies cu cinste. Cât pentru ceea ce v'am rugat în cartea dintâiu, ca să-mi faceți voea aceasta, ca să am și eu și voi cinste dela domnul voevod, dați-mi în grabă de știre prin sluga mea; scrieți în carte și pecetluiți-o, ca să cred, și-mi voi da osteneală și eu, împreună cu voi, pentru cinstea voastră, și voi spune și eu domnului meu cât ajutor are să aibă dela voi, ca să-i fie inima bucuroasă și să fie cu toată voea pentru voi și pentru cinstea voastră. Și voi aștepta pe acești pângari cincisprezece zile, ca să văd ce-mi vor răspunde, și voi trimete iarăși un ducatar ¹⁾. Căci aceia s'au dus la el și nu știu ce i-au spus, iar acesta se dă îndărăt și nu vrea să vie. Și dumnezeu să vă păzească.

Pecete rotundă în ceară neagră, c. 2 cm. în diam, neacoperită; în mijloc pare a fi o cruce, iar din legendă se cunoaște numai III; adresa: † всемъ пхгаримъ Брашувскимъ: tuturor pângarilor Brașoveni. — Arh. No. 548.

c. 1433—1440. — Antonie este «Anton cămărașul», de care vorbește Vlad Dracul în scrisoarea sa din 1431 (No. XXXIII). Scrisoarea lui are un caracter foarte vechiu: ea samănă mult cu hrisovul din 10 Noemvrie 1424 (Pergam. No. 780 = No. xi). Cf. notele dela NNo. XXVI, XXXIII și mai ales LII.

¹⁾ Дукатаръ, din дукатъ, e cel ce bate ducați, fusor monetarum; cf. лжкаръ din лжк (No. XXXVIII), sau мчар din мчъ, săbiar (мчар, мајстор који гради мачево; St. Novaković, Stara srpska vojska, 1893, p. 167).

Nanul și Ștefan logofătul, boerii lui Vlad I Dracul.

(1442).

CCXVI.

† Почтеним и мѣдрим и пламенитим мѣжел, прѣгарем Брашовскимъ взсем, мамим же и великимъ, поклоненіе до лица земли, яко нашимъ господамъ и добрымъ прителем. И тоузи приде к намъ с Сибии Бертоломен и Утѣшъ Гашпаръ та ни оупросиша вашомъ речѣс: докле смо ми бнани при воеводе, е ли кто ѿ Брашованъ доишъа с покансарство к воеводе нан не е? И ако ест кто доишъа, кон речѣ мѣс еж бнани? И ли вашон милости тои ѿтповедамо, како до гдѣ смо бнани ми конъ нашего господина, ми вашего апокансарк не смо видеан ни очима ни слышана слышани. Яко си си нехто по своей работа ходишъ, тои богъ знаетъ. И ѿт вас, ако би про кола вест нан покансарс[т]во намъ би нашъ господинъ казалъ, нѣ тои богъ знаетъ, кон е сѣтвориа небо и землю, не знамо ницо с томши. Писано с понеделникъ предъ сватимъ Гевргіемъ.

Ваши меншии прителни верни, жспан Нанса
и Стефанъ логодетъ.

Cinstiților și înțelepților și aleșilor bărbați, părgarilor din Brașov tuturor, mici și mari, închinăciune până la fața pământului, ca unor domni ai noștri și buni prieteni. Și iată a venit aci la noi în Sibiu Bertolomei și Utuș Gașpar și ne-au întrebat în numele vostru: că venit-a cineva dintre Brașoveni în solie la voevod sau nu, câtă vreme am fost noi pe lângă voevod? Și dacă a venit cineva, cu ce fel de vorbe a fost? Noi răspundem domniei voastre: că până ce am fost pe lângă domnul nostru, noi pe solul vostru nici nu l-am văzut cu ochii, nici n'am auzit de el cu urechile. De va fi umblat acel cineva în trebile sale, asta dumnezeu o știe. Cât despre partea voastră, că domnul nostru ne-ar fi spus vre-o veste sau vre-o solie, asta dumnezeu cel ce a făcut cerul și pământul o fi știind-o, noi nu știm nimic despre aceasta. Scrisă Lunia înainte de sfântul Gheorghe:

Prietenii voștri mai mici și credincioși,
jupân Nanul și Ștefan logofătul.

Două peceți în ceară neagră; pe una (2.3 cm. în diam., neacoperită) se citește: * СТЕФАНЪ ЛГОГОФЕТ]; pe cealaltă (c. 2 cm. în diam., neacoperită) se vede o figură nelămurită. În dosul scrisorii o notă contemporană: «*litera Nannul et Stephani lufeset, recognoscens quod consules magistrum Anthonium ad Wlad waywodam in ipsorum legatione non destinaverunt etc.*» — Arh. No. 534.

1442, Aprilie 23. — Jupân Nanul și Ștefan logofătul sânt boeri ai lui Vlad Dracul la 1437, Aug. 10 (Iorga, Studii și doc. VII, p. 47), 1437, Aug. 13 (Miletić, DR., p. 333, s. Venelin, p. 79, unde în loc de Нанша e Наншъ), 1439, Aug. 2 (Arh. Stat.), 1439, Sept. 8 (Arh. ist. I, 1, p. 85); îi mai găsim împreună într'un doc. din 1441, Mai 14 (Arh. Stat.) și într'unul dela 1446, păstrat numai într'o traducere din sec. XVIII (colecția d-lui C. Basaraba-Brâncoveanu; Iorga, Studii și documente V, p. 169). Nanul e martor în hrisovul din 1432 (Hurmuzaki I, 2, p. 574: «Nán ur»), iar Ștefan în cel din 30 Iunie 1441 (Arh. Stat.). — Ei se aflau la Sibiu în timpul campaniei turcești dela 1442; Brașovenii vocau să aște de la dinșii intențiile Turcilor cari, după lupta dela Szent-Imre (18 Martie), asediașeră Sibiu. Asediul acestui oraș și luptele lui Hunyadi cu Turcii în fața lui se petreceau tocmai pe vremea când e datată scrisoarea boerilor lui Vlad Dracul. Că acesta se afla atunci în Transilvania, rezultă din Seadeddin; v. Iorga, Studii și documente III, p. xv. — Utuș Gașpar (Ötös Gáspár) este poate unul din cei doi Gașpari, unul «aurifaber», altul «carnifex magnus», înaintea cărora Vlad Țepeș jură credință regelui unguresc la 6 Sept. 1456, în Târgoviște (copie după scrisoarea lui Țepeș, la Acad. Rom.). — Sf. Gheorghe cade în an. 1442 într'o Marți, dacă îl punem la 24 Aprilie, cum se serba de obicei în Ungaria (diecesea Granului).

Dragomir al lui Manea, vornic sub Radu cel Frumos, Basaraba Bătrânul, Basaraba Tânărul și Vlad Călugărul.

(c. 1474—1482).

CCXVII.

† Оут жупана Драгомира Манева много здравне съдѣш ѡт
Брашовѣ и вземѣ пѣргаромѣ. Тъзи да си допѣтитѣ члѡвѣка с
господина ковода и с нас, заради да видѣтѣ Тъзи ере ходѣтѣ
члѡвѣци вашн мегю нас и нашн члѡвѣци мегю вас; понеже ви-
дѣте ере кемс загинѣти и ми и ви. Та немоутѣ гледати ви
Стефанс ководе, ни немоутѣ сѣдшати ѡт неѣ, нс допѣтѣте
члѡвѣци некон добри да бѣдѣс; и виши пош ѡт Шкѣн да доидѣ
със ниѣ, ѡти ви ест приѣтелѣ доврѣ; како да бѣдѣтѣ едѣн ¹⁾ ѡт

¹⁾ Se poate ceti și един.

вас, еше ви не ви бнл како ви ест ѿн. Инако не, на мою дшшс. И пакъ варе кто цет донти, ѿн да доиде слободно, слободно да ѿтните (sic), на верс и на дшшс мою; ѿти во[н]ека Търска ест и цзга гот[о]ва. Ино нест. И боже да ¹⁾ ви смиржит л'кта, амин.

Dela jupân Dragomir al lui Manea multă sănătate județului din Brașov și tuturor pârgarilor. Trimeteți un om al vostru aci la domnul voevod și la noi, ca să vadă Turcii că oamenii voștri umblă printre noi și oamenii noștri printre voi; căci vedeți că vom peri și noi și voi. Și nu vă mai uitați la Ștefan voevodul și nu mai ascultați de el, ci trimeteți câțiva oameni buni ca să fie [aici]; și să vie cu ei și popa din Șcheiu, căci vă este bun prieten; și dacă ar fi chiar unul dintre ai voștri, n'ar fi [așa de bun] pentru voi, cum vă este el. Altfel nu este, pe sufletul meu. Și iarăși, oricine va veni, are să vie slobod și are să se întoarcă slobod, pe credința și pe sufletul meu. Oastea turcească este și acum gata. Altfel nu este. Și dumnezeu să vă înmulțească anii, amin.

*Pecete rotundă în ceară verde (2.5 cm. în diam.), în mijloc un buzdugan care la stânga are o semilună, la dreapta o steluță, cu legenda: * ЖЭПНН ДРЯГОМИР ДВОРИНИК; adresă: † сѣдѣс ѿт Брашовѣ и всѣмъ прѣгаромъ Брашовскимъ: județului din Brașov și tuturor pârgarilor Brașoveni. În dosul scrisorii se află notița «littera Udrista super pace servanda».—Arh. No. 513.*

1474.— Dragomir al lui Manea (Драгомѣр Манев) se întâlnește întâiași dată sub numele acesta în documentul lui Radu cel Frumos dela 1471, Ian. 25, citat îndată după vornicul Neagu (orig. la Acad. Rom., ed. de Venelin, p. 95—96. cu multe greșeli); este poate aceeaș persoană cu Dragomir vornicul (Драгомѣр дворник) din cele două documente ale aceluiaș domn, 30 Mai și 28 Oct. 1464 (Arh. Stat.): primul boer în lista martorilor (deși vornicul dela 1464 ar putea să fie Драгомѣр дворник din doc. dela 15 Ian. 1467 [Arh. Stat.] și dela 28 Iulie 1472 [colecția doamnei Ana Odobescu]). La 1475, Iunie 1, între boerii de frunte ai lui Basaraba Laiotă este un Манев, de sigur acelaș Dragomir Manev cu cel dela 1471 (Arh. Stat., Glavacioc XVI, 1; doc. e deteriorat, mai ales în partea unde se citează martorii), deoarece la 1476, Iulie 4, el e citat în fruntea listei de boeri cu numele întreg: Драгомѣр Манев (Venelin, pag. 118). Pe lângă Basaraba cel Tânăr îl găsim o singură dată, iarăși în fruntea listei de boeri, la 3 Aprilie 1478 (Драгомѣр Манев; Venelin, p. 111); la 1481 și 1482 nu-l mai găsim pe lângă dînsul, probabil pentrucă trecuse, între 1478—1481, de partea lui Vlad Călugărul, între boerii căruia e citat deseori dela 1483—1492, fără titlu de boerie (Lăpădatu, I. c., p. 69), dar totdeauna cel dintâiu.

¹⁾ În orig. de două ori.

Sub ce domn era vornic, când a scris scrisoarea de sub No. arh. 513, căci pe pecetea lui se citește lămurit ДВОРИНИК? Probabil sub Radu cel Frumos. Cuprinsul scrisorii se potrivește cu timpul reînălțării acestuia în domnie, după învingerea și alungarea lui de către Ștefan cel Mare la 24 Noemvrie 1473. La 23 Dechemvrie același an, Radu bate la București cu ajutorul Turcilor pe Laiotă, cel adus de Ștefan, și domnește apoi până în primăvara anului viitor, când piere într'o ultimă luptă cu rivalul său, sprijinit tot de Ștefan cel Mare. Sfatul dat Brașovenilor de a nu mai asculta de Ștefan și amenințarea cu Turcii, ce stau gata cu oștile, indică pentru scrisoare timpul dela începutul anului 1474.

Dragomir Manev, pe care notița săsească contimporană de pe scrisoarea lui îl numește «Udrista», este probabil fiul lui Manea Udriște, boer al lui Vlad Dracul la 1439, Sept. 8 (Arh. ist. I, 1, p. 85; Kalužniacki, Dokumenta, p. 29), identic de sigur cu vornicul Manea din 2 Aug. 1439, 14 Mai și 30 Iunie 1441 (Arh. Stat.) și cu paharnicul Manea dela 1432 (Mányok pohárnok; Hurmuzaki I, 2, p. 574). În documentele lui Vladislav II din 1451 [28 Martie, 1 și 5 Aug.], 1452 [5 Aug.] și 1453 [2 Aug.], el figurează în fruntea listei de boeri sub numele Manea Udriște sau Udrăște. Tot așa în documentul cu data ștearsă al mânăstirei Cozia (orig. în Arh. Stat.), care poate fi datat cu 1450 sau 1455, după cum cetim indictionul 13 sau 3; mai probabilă e lectura dintăiu.

CCXVIII.

† От жспана Драгомира Манева много здравіе нашим добрим пріателям, сждцс wt Брашов и дванадесетем прохгарем. И того радї варе цю ми сте порсчнл(и) и писал(и) 8 кннѣс, азз добре ви сжм разсmeal. Како да ви сжм пріатеа, того радї да зна ваш(е) мнлостн, понеже како ви сжм вил до сзда пріатеа, такои си кю такои си внт и wt сзда напред, и ваше ¹⁾ и пріателем вашем. И пак ми сте порсчнл(и) како да се трсдїлмз до Батзрѣ Ницфана и до ваше господство; а господство ви да знате како не могох да се трсдїлмз; рад внх, понеже старнх, та ме цнет прсстнт ваше мнлостн. И господство ви псстнтс 8 господина ни вонвода добри реч(и), да счннете мнр и токмелс, понеже видїте за Стефана вонвода колико се зло счннн и до сзда. Тако подовро да ест добро, нежелн зло. И богз да смножит лкта ваше мнлостн, амїн.

Dela jupân Dragomir al lui Manea multă sănătate bunilor noștri prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari. Deci, cele ce mi-ați încredințat și mi-ați scris în carte, eu bine le-am

¹⁾ După ваше lipsește probabil мнлостн, sau ваше este o greșală în loc de кннз.

ТЪКМЕЖ СЪЗ НѢГОМ? НАН КОЮ МАРТЪРНЮ ВЕРСЕТЕ ВИ? СЪЗГА, КАКО ЧИННТЕ ВИ, КОИ УТ КЪДА ЦИЕТ ДОИТИ ТА ЦИЕТ РЕИИ, УТИ МС СЪМ АЗЪ ДАЪЖЕН, НАН БЪДИ ТКО, А ВИ СВЕ ДА ПЛАЦАТЕ УТ МЕНЕ? И БОГЪ ВИ ВЕСАНТЪ.

Dela jupân Dragomir al lui Manea multă sănătate prietenilor mei, județului și pârgarilor din Brașov. Și iată dau de știre domniei voastre că doar mi-ați făcut domnia voastră jurământ și carte de-a domnici voastre, că în acel loc al domniei voastre, pe care l-au îngrădit încă strămoșii domniei voastre cu piatră, [în] cetatea Brașovului, eu nu voi suferi nici o pagubă, nici eu însumi, nici avutul meu, și că din nici o parte pagubă nu voi avea, fie că ar veni [acolo] însuși înălțimea sa domnului nostru craiul, necum alții. Acum însă a venit Neagu și a zis că-i sânt dator. Astfel, aveam acolo niște piper și l-ați dat lui Neagu; dar eu am dus acel piper mai an, e acum un an și mai bine. Și zice Neagu că-i sânt dator pentru niște berbeci; dar voi știți că eu am cumpărat acei berbeci în vara trecută. Și dacă-i voi fi dator, el are să vie în țară și am să-i plătesc, dacă-i voi fi dator. Dar cine dintre domniile voastre a fost printre noi, când eram în tocmeală cu Neagu? Sau ce mărturie credeți voi? Acum, cum faceți voi, oricine și de oriunde ar veni și ar zice că i sânt dator eu, sau alt cineva, voi să plătiți tot dela mine? Și dumnezeu să vă bucure.

Pecete rotundă în ceară verde, c. 2. 5 cm. în diam.; figura nu se recunoaște, dar din legendă se poate ceti: ДРЯГОМИР ДОБРОНИК; un al treilea cuvânt e șters de tot; adresa: † моимъ добрымъ приятелемъ, създѣнъ и прѣгаромъ ут Брашовъ: bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 457; Ml. No. 105.

c. 1478—1479. — Fixez această dată pentru scrisoarea de mai sus, întru cât Neagu, despre care e vorba într'însa, nu pare a fi altul decât Neagu vornicul, pe care Basaraba cel Tânăr l-a trimis în misiune la Brașov înainte de 1480. Cf. scrisoarea lui Basaraba din 1478—79, No. CXVI.

CXXX.

† Отъ жєпана Драгомира Манера много здравїе жєпанс Драгомица, како братъ моему и доброму приятелю. И захвалѣмъ господствѣ тѣ ут сѣс чест и ут сѣс добродетел, и да ни държитъ богъ живи и здрави, дори платимъ и ми господствѣ тѣ ут сѣс чест и ут сѣс добродетел. И тѣзи давамъ с знанне господствѣ

ти, заради ¹⁾ дадох с господство ти, по жспанице Иккша
и по вншнзи сажники мою Иака, та донесоше еписци зигне ѿ
и дрѣга сканциа; тако къда ест отишла Иккша, вша нх ест
просила с господство ти, а господство ти не си хтеа да нх
даш. Тако тѣзи цет донти чловѣкъ мон Кьдрѣ, та те просил
да ми даш тензи сканциа, да ми нх донесе. И богъ те веселит.

Dela jupân Dragomir al lui Manea, multă sănătate jupâ-
nului Lorinț, ca unui frate și bun prieten al meu. Și-ți mulțămesc
domniei tale pentru toată cinstea și pentru tot binele, și să ne fie
dumnezeu în viață și sănătoși, până ce vom plăti și noi domniei
tale pentru toată cinstea și pentru tot binele. Și iată dau de știre
domniei tale că am dat domniei tale prin jupânița Neacșa și prin
slujnica mea Ilca de și-au adus două părechi de desagi și alte scule;
astfel când a plecat Neacșa, dinsa le-a cerut dela domnia ta, dar
domnia ta nu ai voit să le dai. Astfel, va veni acolo omul meu
Cădrea, și te rog să-i dai acele scule să mi le aducă. Și dumne-
zeu să te bucure.

*Pecete de 2.5 cm. în diam., în ceară verde, pierdută; adresa: † жспанс
Лоринцъ: jupânului Lorinț; scrierea e o cursivă urâtă ce ar putea fi pusă în
sec. XVI și samănă cu cea dela No. 513. — Arh. No. 524.*

c. 1482. — Se pare că Dragomir al lui Manea a fost găzduit la Brașov, între
1481—82, de Lorinț și că jupânița Neacșa e soția lui, care s'a pogorit în
țară la 1482, după instalarea lui Vlad Călugărul.

Dragomir al lui Manea, Neagu al lui Radul,
Stănilă și Balea, boerii lui Basaraba II cel Bătrân.

(1477).

CCXXI.

† Нашим добрым ссѣдом и прѣтелом, сждѣс Брашовскоум
и кѣ-тним прозгарум, много здравіе и поклоненіе вашои милости
отъ ваши ссѣди и прѣтели, отъ жспана Драгомѣра Манера и
отъ жспана Иккога Радоулока и отъ жспана Станѣла Двор-
ника и отъ жспана Балѣ пѣхарника. И во сѣм давамо с знаніе

¹⁾ În orig. după ради se află un жс șters de scriitor.

вашоѣ милости како господинъ ни вонвода н'кет ви виноватъ, нс мс ест счано и велика невол'к, како знает и ваша милость. Того радї да се неволитъ ваша милость отъ внсдан, та счнете миръ господинс ни вонводе, докле си вератитъ лице господинъ ни краа вбамо. И ми до тогда да бсдемо с мирс и с по[ко]н, а пакѣ ми се кемо неволитъ езе господина ни вонвода отъ ввни стране да счинимо како ке внт добре. Того радї да доходетъ ваши тржговици на наше верс и дсшс, да кспчуетъ дорн на дснав, и да се не боетъ ница; и пакѣ ваши милости да си псчитите кннгс вернс до господина ни вонвода, како да смеет и наши тржговици ¹⁾ да доходетъ с вас. И богъ да смножитъ лкта господетвс ви, амїн.

Bunilor noștri vecini și prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari, multă sănătate și închinăciune domniei voastre dela vecinii și prietenii voștri, dela jupân Dragomir al lui Manea și dela jupân Neagoe al lui Radul și dela jupân Stănilă vornicul și dela jupân Balea paharnicul. Și vă dăm de știre domniei voastre despre aceea că domnul nostru voevodul nu este vinovat, ci i se face asupra și mare nevoie, cum știți și domnia voastră. Deci, să vă nevoiți domnia voastră din partea aceea și să-i faceți pace domnului nostru voevodului, până ce-și va întoarce fața încoace domnul nostru craiul. Iar noi vom sta până atunci în pace și în liniște, și ne vom sili din nou, împreună cu domnul nostru voevodul, din partea aceasta, să facem cum va fi bine. Deci să vie neguțatorii voștri, pe credința și pe sufletul nostru, să târguească până la Dunăre, și să nu se teamă de nimica; iar domnia voastră să trimeteți carte de încredințare la domnul nostru voevodul, ca să îndrăznească și neguțatorii noștri să vie la voi. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre, amin.

O pecete verde, de 2,5 cm. în diam., probabil a lui Dragomir (cf. No. 513), pierdută; adresa: † нашим добримъ ссєсєдом и прїятєламъ, сждцс Брашовскому и вї-тнмъ пржгаромъ: bunilor noștri vecini și prieteni, județului din Brașov și celor 12 pârgari. — Arh. No. 568.

1477, Fevruarie. — Cei patru boeri ce trimet Brașovenilor scrisoarea de mai sus sânt ai lui Basaraba cel Bătrân. Pe trei dintr'înșii îi găsim la un loc în hrisovul dela 1 Iunie 1475 (Arh. Stat.): jupân [Dragomir] al lui Manea, jup. Neagoe și jup. Balea paharnicul; era poate și Stănilă vornicul, căci hrisovul e șters în mai multe locuri în partea dela sfârșit.

¹⁾ După тржговици е șters людє.

Un Neagoe (stolnic) și un Bălea paharnic găsim și în documentele lui Vladislav II, între 1451—56; poate să fie aceleași persoane. În doc. din 4 Iulie 1476 al lui Basaraba cel Bătrân găsim dintre acești patru boeri numai pe Dragomir al lui Manca (Venelin, p. 118).—La ce s'ar putea raporta această desvovățire a lui Basaraba? Cred că la detronarea și omorîrea lui Vlad Țepeș, pela începutul an. 1477; se știe că aceasta s'a făcut cu ajutor turcesc, nici trei luni după instalarea lui Țepeș prin trupele lui Matei Corvin și ale lui Ștefan cel Mare. Scrisoarea lui Dragomir și a celorlalți boeri este deci probabil din Februarie.

Stan Cortofleșt și Cârjă, trimeșii lui Țepeluș la Ștefan Báthory.

(1478).

CCXXII.

† Я господине, давамъ с [знаніе], зацо ми ет пшетна господство ти до Батър Шефан, да счинимъ мир и добродѣтел: Батър Шефан ми ет пшетна на краля, али краля ет пшетна Банцѣна Микашъ и Кнеж Паса, да се състанетъ съзъ Батър Шефан; а Батър ¹⁾ Шефан ми ет втишел на неѣ, да есъ говорилъ с током, и донесанъ есъ добродѣтел и мир, како не ет нама ми едни господинъ вт крашкѣ земаю, тѣмъ Радоуазъ вонвод. За тои чсетъ даютъ. Та да знае господство ти, ере ет безъ знаніе Батър Шефан(а). Да знаетъ господство ти и да версетъ ²⁾ господство ти и намъ раки господство ти. И да знаетъ господство ти ере ет по волю господство ти. И вогу ти sannoжитъ лета господство ти. Каре цю казатъ Могош и Банксѣ, да версетъ господство ти, ере наш(и) реч(и) истинни.

Я раки и вал(ици) господство ти,
Стан Кортофлицъ и Кръжъ.

Îți dăm de știre, stăpâne, fiindcă ne-ai trimes domnia ta la Batăr Ștefan, să facem pace și bine, că Batăr Ștefan a trimes la craiul, iar craiul a trimes pe Banșii Miclăuș și pe Cnej Paul ³⁾ să se întâlnească cu Batăr Ștefan; iar Batăr Ștefan s'a dus la ei ⁴⁾ și au vorbit

¹⁾ Deasupra lui Батър pare a fi scris cu litere mărunte Саша.

²⁾ În orig. sânt adăogate două cuvinte neclare deasupra șirului (МОАНА е?).

³⁾ Bánffy Miklos (Nicolaus) și Kinizsy Pál (Pavel Chinezul), cel dintâiu un magnat influent pe timpul lui Matei Corvin (cf. d. p. Fessler, III, p. 112 și urm.), al doilea cunoscutul erou de pe Câmpul Pânci și prietenul lui Ștefan Báthory.

⁴⁾ În orig. «la el, на неѣ».

de tine ¹⁾, și au adus bine și pace, cum n'a avut nici un domn din Țara Românească, afară de Radul voevod ²⁾. Despre asta are să auză Laiot. Dar să știi domnia ta că e fără știrea lui Batăr Ștefan. Să știi domnia ta și să ne crezi domnia ta și pe noi, robii domniei tale. Și să știi domnia ta că este pe voea domniei tale. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii domniei tale. Orice vor spune Mogoș și Vlaicul, să crezi domnia ta, căci sânt vorbele noastre adevărate.

Robii și cerșitorii domniei tale, Stan Cortofleș și Cârjă.

O pecete de inel în ceară albă, acoperită cu hârtie; figura nu se poate distinge; fără adresă. — Arh. No. 522.

1478.—Din timpul tratărilor lui Țepeluș cu Ungurii pentru recunoașterea lui. Laiot trăia în Transilvania, când pela Sibiu, când pela Brașov, și Țepeluș avea interesul ca el să nu poată afla nimic de aceste tratări. Stan Cortofleș poate să fie aceeași persoană cu Stanciul Cortofleș, despre care se vorbește într'un hrisov dela 1 Iunie 1483 (Venelin, p. 125).

Neagu fost vornic, Vladul vornic și Cazan vistier,
boerii lui Basaraba III cel Tânăr.

(1479—1480).

*In orig. greș.
Bogdan nu are aici nici o pecete*

CCXXIII.

† Препочтанем и wt бога дарованем и монам възлюбленем и сладким и добрим пріетелем, сждцѣ и дванадесети пѣргаром wt Брашов, много здравіе и любовное поклоненіе пріносима пріетелство ви, ваш пріетел жєнан Нѣг, внѣшнн дворник. И w сем ви давам ѣ знаніе господство ви: ето како се прілсчн работа ненадѣяно, да си счинит зло на зло, ето како си пѣсти наш господник покансарн до Катрѣ Шефан радї добродѣ[те]а и по вашѣ верѣ; а who внѣши покансарн тамо, а wh донде Ляюта та ѣзе внѣшнар влашкон земаю и ѣзе тезн дѣше. Ѣ том добре знам ча сте разсумнн, али такон да знаете, ере докле не цнете вратитѣ тезнн внѣшнар, ію ест влашкон земаю та ест ѣ вашѣх хнжах, а ви амр не цнете намат докле цнет вѣтн влашка земакѣ. И за тезн дѣше ію сѣ пак ѣ вашѣх рѣках и ѣ вашѣх вѣци, не можете ви счинитѣ да их извадите wt робство те да их пѣсти[те]

¹⁾ În orig. greș. с током «cu tine».

²⁾ Cel Frumos.

НАК С ЗЕМЛЮ? ЄРЕ ЗА ТОИ ДОБРЕ ЗНАМ ЧА ВАМ НИ ЄДИИ ЧЕСТЬ НЕСТ ¹⁾ ЗА ТОИ ГДЕ НХ ДРЖЖЕТЕ, АЩЕ ЛИ НЕ КИ ЄСТ СРАМОТА. ЄРЕ С БРАШОВ ДОБРЕ ЗНАМ ЧА НЕСТ БНА ТЪЖИЗНІ ЗАКОН, АНШ ЦЮ ЄСТ БНАД ВОДЪ БРАШОВЪНОМ, ТАКО И ЄСТ БНАД; ЄРЕ КТО ЄСТ НОСНА КАМЕНИ ТА ЄСТ НАЧЕЛ ЗИДАТИ БРАШОВ, А УИИ ЄСТ НАЧЕЛ КАКО НИ КРАА ДА КИ НЕ ИЗВАДЕТ УТ ЗАКОН. ТАКО СОКОТЕТЕ, ЧА СТЕ РАЗСМНИ, ЄГА ЦИЕТ ПЪСНИТ БОГЪ ГОСПОДИНЪ НИ ВОЕВОДЕ ТА МЪ ЦИЕТ ДАТИ ДАЖЕ И ЛНОГЕ ДЪНИ, ТАКО НА ПОКОН СОКОТЕТЕ, КАКЪЖ ЖИВОТ И ДОБРОДЕТЕА ЦИЕТЕ ИМАТ. И БОГЪ КИ СМНОЖИТ ЛЕТА.

ЖЪПАИ ПЪК ДВОРНИК И ЖЪПАИ БААДОУЛЪ ДВОРНИК
И ЖЪПАИ КАЗАН ВИСТНАР.

Prea cinstitilor și de dumnezeu dăruțiilor și prea iubiților și dulcilor și bunilor mei prieteni, județului și celor doisprezece pângari din Brașov, multă sănătate și dragă închinăciune aduce prieteniei voastre prietenul vostru, jupân Neagu, fost vornic. Și vă dau de știre domniei voastre despre acestea: iată cum s'a întâmplat lucrul fără de veste și cum se face rău peste rău, iată cum și-a trimes domnul nostru solii la Batâr Ștefan pentru bine, și pe credința voastră; și pe când solii erau acolo, veni Laiotă și puse mâna pe visteria Țării Românești și pe acele suflete ²⁾. Știu bine că sânteți oameni cumiști, dar așa să știți că până ce nu veți întoarce acea visterie, ce este a Țării Românești și se află în casele voastre, voi pace nu veți avea cât va fi Țara Românească. Iar cât pentru acele suflete, ce sânt tot în mâinile voastre și în casele voastre, nu puteți face să le scoateți din robie și să le trimeteți îndărăt în țară? Căci știu bine că nu este nici o cinste pentru voi că le țineți, dacă nu e chiar rușine. În Brașov știu bine că n'a fost acest obicei, ci cum a fost voea Brașovenilor, așa a și fost; căci cine a cărat pietri și a început a zidi Brașovul, acela a pus temeiul ca nici craiul să nu vă [poată] scoate din obiceiul vostru. Gândiți-vă dar, căci sânteți cumiști, că va trimete dumnezeu pe domnul nostru voevodul și-i va da zile lungi și multe, și gândiți-vă în sfârșit ce viață și ce bine veți avea [dela dinsul]. Și dumnezeu să vă înmulțească anii.

Jupân Neagu vornic și jupân Vladul vornic și jupân
Cazan vistier.

¹⁾ În orig. нето.

²⁾ E vorba de bunica, soția și sora domnului; v. scrisorile acestuia.

Pecete de 2 cm. în diam., în ceară albă, neacoperită, cu o figură nelămurită; adresa: † моим добрим и сладким и възлюбленным пріѣтелем, сѣдѣцѣ и драгидесети пѣргаром въ Брашов: bunilor și dulcilor și prea iubiților mei prieteni, județului și celor 12 pargari din Brașov. — Arh. No. 570.

1479, Dech.—1480, Fevr.—Basaraba fusese dus cu Turcii în Transilvania și se afla acum probabil în lagărul lor din Țara Românească; cei trei boeri erau ispravnicii lui de scaun. — Vladul e marele vornic din 16 Aug. 1481 (Miletić, DR., p. 340; în orig. *Владоуа дворник велики*), prob. identic cu Владоуа колне delă 1472, Iulie 28 (colecția d-nei Odobescu). Acesta este Vladul, care se răscolă împotriva lui Vlad Călugărul, dar e prins și omorît (v. hrisovul din 1502 al lui Radu cel Mare, la Lăpădatu, l. c., p. 58). — Neagu e fostul [mare] vornic al lui Radu cel Frumos (doc. din 15 Ian. 1467, 25 Ian. 1471 și 28 Iulie 1472: *Mil.*, p. 335; *Venelin* p. 95; colecția d-nei Odobescu). Din 1469 există o scrisoare a lui către Sibieni («Nagh, palatinus principis Radul vaivodae transalpinensis»). În cele două doc. din 1464 ale lui Radu (30 Mai și 28 Oct., ambele în Arh. Stat.) Neagu nu este citat între marturi. Se pare că el era vornic și în timpul lui Basaraba cel Bătrân, căci în doc. dela 1 Iunie 1475 (Arh. Stat.) printre martori găsesc un Hkr. La 16 Aug. 1481 e fost vornic (Miletić, DR., p. 340; în orig. *жѣпан Hkr княжин дворник*), iar la 23 Martie 1482 sânt pomeniți numai fiii lui (Miletić, DR., p. 339). Cf. *Lăpădatu, Vlad-vodă Călugărul*, p. 31; *Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare*, p. 201. — Asupra lui Cazan, v. nota dela No. CCXXV.

Neagu, fost vornic, boerul lui Basaraba III cel Tânăr.

(1480).

Гр. р. 394

п. 394

CCXXIV.

† Моим добрим и сладким и възлюбленным пріѣтелем, пѣргаром и сѣдѣцѣм въ Брашов, много здравіе и любовное поклоніе пріносим пріѣтельство ви, пріѣтел господства ви жѣпан Hkr, бывшии дворник, и в сел ви давам с знаніе господства ви: ере и ви сами добре знаете и подобре, како смз азъ вила мегю валли, та смз ѡл сол и хлѣб, и пиши сло за едно, и верс сло имали мегю нами, како богъ знает и господство ви. Ере въ бѣда ест дла бога та се сло познали, а ви ни един реч зал и крик въ мои сета н'кет излезал к валли, и несте чули, ако не све речи прави и добри, и све в вашемъ добродетелю. И сѣда еше да ме версете, ча смз стар та си гледам старчество, и мои грешнаа душа ховеи, сз вожіем хот'кнїем, како да ест сз христиани, да не бѣдет сз поганици. Яко чете и мое старчество слышат, пак в

вашемс добродетелю, и в том един вишних (sic) богъ да ест свѣдѣтел, и да ест и с вашс знаніе, ере цю се ест счинило до сзда и цю ест бна, ни едно работс не се ест счинна сзе волю господинс ни воюведе, ако не све без неговс волю и без неговс хотѣніе. И доста зло се ест счинило до сзда с христианство, како и ви сами добре знаете, али наш господинъ све под танис а ви реч к вами си ест псѣтиа, та сте знали. И главс си ест положна и спенжовал е доста, да вашемс местс и градоу зло да не есдет. И ако се ест и счинна нецю, пак ест бна без неговс волю. Тон да знает господство ви. И да знаете ере азз смз Нкг дворник та си смз потрѣдна мон старечество на Порте господина великого цара, пак за вашс добродетел. И спенжовал наш господинъ свон вистнар докле се самлосрзди велики царь, та мс даде волю и повел'киѣ како да си счинит мир с вами, како сте и ви царевс повел'киѣ видеа(и) и сашлаа(и), ере и'кет инако. И за тон, сз вашемс верс и сзе верс Батрз Нирванс, а наш господинъ ви си псѣти покансари до Батрз Нирван и до вас, пак за вашемс добродетел, а ви како ви слезоше покансари с рскс, а ви вашс верс заборахисте. Та колико време ест сзда, wt кзда их држжете? Како не се ест счинило ни с краа'к, ни с едно землю, цю ви счи(ни)сте сз Ирделекого воевода. И да знаете, како си псѣти наш господинъ тези покансари, а ви рече мене да се прѣс[го]товил, да поидем с покансаретво кз господинс краю. Тако сзда, како видох ере ви такон счините, и вера ваше ю сте сбрзаниа такон, кто си ке положит главс за вас, или да поидемо с краа'к? Никто не цет поити, где ви такон счините. Ере то смо стари, али нигде не смо видеаи и'чюаи, како ви начесте држжати покансари. Али тон и'кет добро. И пак по том, как по вашемс реч, а ви донде тонзи вражмаш та мс счини такон како и ви видесте, ере мс сзе вистнар и господг'к (sic). Али сз тонзи вистнар пак беше готовлен Трцем за вашемс добродетелс, и господг'к беше с вашех рсках, та ви не можете да си счините ви по прзво честз, да ю сзмете те да ю припсѣтите сз честие, да видит и ви ере мс сте прѣтеаи, и да си направит срздце. И сзда может да се поклонит краю и господжѣ краю, ча ест чюа наш господинъ, ере wt тамо ес псѣти[ан] та ю ес сзелн из рскс вражмаш мс. И пак за таази девонка, цю ест сестра господинс ми, не можете да ю сзмете wt водра вражмаша господинс ми, те да их скоро псѣтете? Бего радѣ ви

ХОЦЕМ ВАШ ДОБРОДЕТЕА ТА ВИ КАЖЕМ: НЕКАНТЕ СЗВЕТОВАТИ СЗ
 ВРАЖМАШИ ГОСПОДИНС МИ И НЕКАНТЕ НХ ДРЖАТИ ПО ВАШЕХ
 МЕСТА И ПО ВАШ ДРЖАВС, И НЕКАНТЕ ¹⁾ НАМ ДАТИ САЛАШ, АНС НХ
 СКОРО ИЖДЕНЕТЕ УТ ВАШ ДРЖАВС. ЄРЕ СИ ДОНЕСИТЕ НА СМ, КТО
 ЄСТ НАЧЕА ПОСТАВИТИ ЛЮДІЕ НА КОЛЦИ. ПАК ПРІБІЗИ И ВИ, ЄРЕ ДИГ-
 НІСЬТЕ ДАНСАА ЛІГЮ ВАС. ТАКО ВЛАД ВОЄВОДА СЕ ЗА ТОИ РАСРЗДІ
 НА ВАС ТА ВИ СЧИНИ ДОСТА ЗЛО, И НАЧНЕ ПОСТАВИТИ ЛЮДІЕ НА
 КОЛЦИ, И СЗ УГНЮ СЛЕЗЕ НА ВАС. ТАКО СОКОТЕТЕ, ЄРЕ ВИ КАЖЕМ ЧА
 МОИ РЕЧИ АЗЖАНЕИ НИ ЄДИСИ НЕ СС ВІЛИ, НИ СЗДА НЕ ЦІЕТ БИТИ,
 АНС ПРАКО ВИ КАЖЕМ, СОКОТЕ[ТЕ], ЄРЕ ВАМ СЧЕНІЕ МНОГО НЕ ТРЕБДЕТ, ЧА
 ЄТЕ РАЗСЛИИ И ПОРАЗСЛИИ, ДА СЧИНИТЕ СКОРО ЦЮ ЧЕТЕ СЧИНИИТ, И
 ПОКАНСАРИ СКОРО НХ ПСЕТЕТЕ, И ЦЮ ЧЕТЕ КЛЕТИ ПРЕД НИМИ, КЛЕТЕ,
 А ВНИ ПРЕД ВАС; ТЕ ДА СЕ СЧИНИИТ ДОБРОДЕТЕА. ЄРЕ ТСРЦИ СЛШАТ
 СЗЕ СШІМА: НАМАТ ЛИ НАШ ГОСПОДИНЬ С ВАМИ МИР НАИ НЕМАТ?
 ТАКО ЗНАЕТЕ ЧА ТСРЦИ СС МНОЗИ ІАКО П'КЄКЬ МОРЕКИ, И НЕ МОЖЕ
 НАИ НИКТО ПРЕД НИХ СТАТИ. ТАКО ПОДОВРЕ СКОРО ДА СГАСИМО УГНЬ,
 ДОКАЕ НЕ СЕ СЧИНИИТ ПОГОЛЕА, ЄРЕ КЗДА СЕ КЕ НАЧНЕТ ЗАПАЛИТИ, НЕ
 ЧЕМО МОЖТИ ДА ГА СГАСИМО. И ТСРЦИ СС ТАКОИ: КАКО ЧЕТ НА-
 ЧИСТИ ИКРЗАЛИТИ СЕ НА ВАС, МИ ТЗДА ІА НЕ МОЖЕМО СТАНСТИ
 ПРЕД НИМИ, ДА НХ УПРЕМО; И ТЗДА ІА НИ НАШ ГОСПОДИНЬ ГРЕХА НЕ
 ЦІЕТ НАМАТ, ЄРЕ ДОСТА ВИ ЄСТ ЧЕКАА. АЛИ ВИ НЕ ЗНАА ЦЮ ЧЕКАТЕ. ТАКО
 НАШ ГОСПОДИНЬ СЕ СЕК'К ЗА ТОИ. ТАКО СОКОТИТЕ ЧА ЄСТ ПОДОВРЕ
 ДОБРОДЕТЕА. И БОГЬ ВИ СМНОЖИТ ЛЕТА. ПИСАХ С ГРАД ВСКСРЕЦІ. (1617)

Bunilor și dulcilor și prea iubiților mei prieteni, părgarilor și
 județului din Brașov. Multă sănătate și dragă închinăciune aduce
 prieteniei voastre prietenul domniei voastre, jupân Neagu, fost
 vornic, și vă dau în știrea domniei voastre acestea: că înșiși
 bine și prea bine știți cum am stat între voi și-am mâncat pâne-
 și sare și-am băut împreună și-am avut credință între noi, cum
 Dumnezeu știe și domnia voastră. Că decând a dat Dumnezeu de-
 ne-am cunoscut, voi n'ați auzit, nici din gura mea n'a ieșit, nici
 o vorbă rea și strâmbă cătră voi, ci numai vorbe drepte și bune,
 și toate spre binele vostru. Și să mă credeți și acum, căci sânt
 bătrân și mă uit la bătrânețele mele și doresc ca, cu voea lui
 Dumnezeu, sufletul meu cel păcătos să fie cu creștinii și să nu fie
 cu păgânii. Dacă vreți să ascultați și de bătrânețele mele, iarăși
 spre binele vostru, — și unul Dumnezeu cel de sus mi-e mărtor

¹⁾ În toate aceste trei locuri НЕКАНТЕ pare a fi o greșeală în loc de НЕМОНТЕ.

pentru aceasta, — să fie și spre știința voastră că ceea ce s'a făcut până acuma și ce s'a întâmplat, nici un lucru nu s'a făcut cu voea domnului nostru voevodului, ci toate fără voea lui și fără pofta lui. Și destul rău s'a făcut până acuma între creștini, precum știți foarte bine și voi înșiși, însă domnul nostru și-a trimes mereu în taină vorbele sale cătră voi și voi ați știut. Și capul și l-a pus și destul a cheltuit, ca să nu se întâmple rău orașului și cetății voastre. Și dacă totuși s'a făcut ceva, a fost iarăși fără voea lui; asta s'o știți domnia voastră. Și să știți că eu sânt Neagu vornicul și că mi-am trudit bătrânețele mele la Poarta domnului marelui împărat numai pentru binele vostru. Și și-a cheltuit domnul nostru visteria sa, până ce s'a îndurat marele împărat și i-a dat voie și poruncă să-și facă pace cu voi, precum ați văzut și voi porunca împărătească ¹⁾ și ați auzit că nu este altfel. Și pentru aceasta, pe credința voastră și pe credința lui Batăr Iștvan, și-a trimes domnul nostru solii săi la Batăr Iștvan și la voi, iarăși spre binele vostru; dar voi, cum v'au intrat solii în mână, v'ați uitat de credința voastră. Și câtă vreme este acum de când îi țineți pe ei? Ceea ce nu s'a făcut nici la craiul, nici în vre-o altă țară, ce ați făcut voi și cu voevodul Ardealului. Și să știți că atunci când și-a trimes domnul nostru solii, el mi-a zis mie să mă pregătesc, ca să plec în solie la domnul craiul. Dar când am văzut că voi faceți așa și că v'ați călcat așa credința, cine era să-și mai pună capul pentru voi sau să meargă la craiul? Nimenea nu va merge, dacă faceți așa. Căci sânt bătrân și nicăiri n'am văzut, nici n'am auzit că voi ați început a opri solii. Dar aceasta nu e bine. Și mai apoi, ca și cum după vorba voastră, a venit acel vrăjmaș ²⁾ și i-a făcut ceea ce ați văzut și voi, căci i-a luat visteria și pe doamna lui. Dar acea visterie era pregătită pentru Turci, spre binele vostru, iar doamna se afla în mâinile voastre, și voi n'ați putut să vă faceți cinste, ca mai nainte, și s'o luați și s'o trimeteți cu cinste, ca să vadă și el că-i sânteți prieteni, și să-și dregă inima. Acum însă poate să se închine craiului și doamnei craiului, căci a auzit domnul nostru că din partea aceea au trimes de au luat-o din mâinile vrăjmașului său. Și iarăși, pentru acea fată ce este sora domnului meu, nu puteți voi s'o luați din patul vrăjmașului domnului meu ³⁾ și să-i dați iute drumul? Deci

¹⁾ Vezi scrisoarea lui Țepeluș de sub No. CXXXIV.

²⁾ Laiotă.

³⁾ Vlad Călugărul (?).

eu, [care] vă poftesc binele vostru, vă zic: nu vă mai sfătuiți cu vrăjmașii domnului meu și nu-i mai țineți prin locurile voastre și prin ținutul vostru, și nu le mai dați sălaş, ci alungați-i de grabă din ținutul vostru. Aduceți-vă numai aminte, cine a început să puie oameni în țeapă. Tot pribegii și voi care ați ridicat pe Danul ¹⁾ printre voi. Deaceea Vlad voevod s'a mâniat pe voi și v'a făcut destul rău, și a început să puie pe oameni în țeapă, și a intrat cu foc asupra voastră. Astfel, gândiți-vă, căci vă spun că vorbele mele nici odată n'au fost mincinoase, și nu vor fi nici acum, ci vă vorbesc adevărul, gândiți-vă dar, — învățătură multă nu vă trebuie, căci sânteți cumiști și prea cumiști, — și faceți iute ce veți face, și solilor dați-le drumul de grabă, și ce vreți să jurați, jurați înaintea lor, iar ei înaintea voastră; și să se facă pace. Căci Turcii aud cu urechile: are domnul nostru cu voi pace sau n'are? Și să știți că Turcii sânt mulți ca nisipul mării și nimenea nu poate să le stea împotriva. Astfel, mai bine să stingem focul în grabă, până ce nu se face mai mare, căci când va începe să se încingă, nu vom putea să-l stingem. Și Turcii sânt așa: când vor începe să se întoarcă împotriva voastră, noi atunci nu vom putea sta înaintea lor, ca să-i oprim; și atunci nici eu, nici domnul nostru nu va avea păcat, căci destul v'a așteptat. Dar voi nu știu ce așteptați. Și domnul nostru se mârhește pentru aceasta. Așa dar gândiți-vă că mai bun e binele. Și dumnezeu să vă înmulțească anii. Scris-am în cetatea Bucureștilor.

Pecete de inel în ceară verde, cu un buzdugan în mijloc; adresa: † монаху добрым еседеом и прѣлатеом, еждашъ Брашовеккомѣ и вѣ-стимъ прохгаримъ: bunilor mei vecini și prieteni, județului din Brașov și celor 12 pârgari.—Arh. No. 575.

1480. — La 24 Fevr. 1480 Matei Corvin scriea Brașovenilor să păzească în cinste pe soția lui Basaraba cel Tânăr, pe care «senior ille Bazarab» o adusesse cu sine din Țara Românească. Scrisoarea lui Neagu este prin urmare de

¹⁾ E vorba de Dan pretendentul dela 1459—1460; cf. NNo. LXXVIII—LXXX. Numele pribegilor ni le-a păstrat, în mod foarte complet, scrisoarea din 2 Martie 1460 a lui Dan: Le reproducem aci după Convorbiri Literare 1901, p. 149, cu câteva îndreptări: Bogdan Doboca vornicul, Albul vistierul, Radu logofătul, Bârnog (sau Berivoiu; orig. Berinogh), Constantin Șerban curteanul; Coman Gură (orig. Cüre), Dragomir din Brănești (orig. Brostus), Ivan spătarul, Dragomir paharnicul, Barlabaş comisul, Micul paharnicul, Radul Șuple, Apostol postelnicul, Bejan Roșul, Pahulea (orig. Pugul), Bran, Stan Aldeș (sau Aleuș; orig. Eldisch) și Nan Totca. Îndreptările propuse aci sânt bazate pe documentele dela 1451—56 ale lui Vladislav Dan.

prin Martie — Aprilie 1480, după ce Brașovenii primiseră ordinul lui Matei Corvin de a o scoate din mâinile lui Basaraba. Se pare că în anul acesta ei au eliberat-o, căci la 1481 îi găsim în relații destul de bune cu Țepeluș.

Pela începutul acestui an Țepeluș fusese la Turci și primise confirmarea dela sultan; el chema la sine, prin Martie, pe Brașoveni, ca să se înțeleagă cu dinșii. Consultând Brașovenii pe voevodul Ștefan Báthory, acesta le răspunde, la 14 Martie, că nu le dă voie să trateze direct cu Țepeluș, ci să spue acestuia să-și trimeată solii la dînsul, iar el va relata apoi regelui (copie la Acad. Rom.). Brașovenii se achită de această însărcinare și Țepeluș le răspunde, printr'o scrisoare din «Arges, Dominica die 1481», mulțămindu-le pentru serviciile ce vor să-i aducă («laborastis propter nos et propter pacis et unionis»), scuzându-se însă că n'a putut trimete până atunci pe Tudor la Báthory și rugându-i să mai trimeată și ei, din partea lor, doi jurați cari să explice acestuia cauza întâzierii. Báthory nu se împacă cu Țepeluș: printr'o scrisoare din 1481 (fără lună) el dă ordin Sibienilor să primească pe «Thodor» logofătul, ce vocea să vie din Țara Românească la Sibiu, dar să nu-l lase să plece înapoi; Báthory se aștepta la atacul lui Ali-beg, care se afla atunci în Țara Românească (copie la Acad. Rom.). La 27 Aprilie el poruncește Brașovenilor să fie legat pe un Român, «familiaris Czypelles vaivodae», care încerca să omoare, la porunca acestuia, pe Călugărul (Kalager) în orașul lor; le interzice în acelaș timp să exporteze arme în Țara Românească: «sagittas seu tella nec non ferr[e]a arma et alias res bellicas ac pilios» (copie la Acad. Rom.).

Cazan vistierul și Staico comisul, boerii lui

Basaraba III cel Tânăr. Trc. p. 397

(1480).

CCXXV.

† Господинъ нн господарѣ Маріе много здравіе н инское по-
кло[не]ніе приносимо господство ти, раби господства ти, ꙗко
сем давало с знаніе господство ти, ере чюхмо за господство
ти ча те ест извадна богъ из рѣкѣ вражмашѣ, та си с рѣкѣ
людемъ господинъ нн воеводе. За тои захвалѣмо н благодаримо
бога за господство ти, како да те извадит богъ да дондеш, да
ни си пак како ни си била н прѣжде господинъ. Н да знае гос-
подство ти, ере ѡт кзда си ѡтишла а ми стоемо, н днѣю н
нокію, све за работѣ господства ти школо господина нн воевода,
да те извадимо; н имамо надеждѣ на бога, ере скоро те ке богъ
извадит, та чеш донт та ни чеш бит господинъ, како н гос-
подиноу (sic) нн воевода. Н богъ ти смножит лета.

Раби господства ти, жспан Казан вистнар н
жспан Станко комис.

Doamnei noastre, doamnei Maria, multă sănătate și adâncă închinăciune aducem domniei tale, [noi] robii domniei tale, și îți dăm de știre domniei tale că am auzit de domnia ta că te-a scos dumnezeu din mâinile vrăjmașului și ești în mâinile oamenilor domnului nostru voevodului. Pentru asta îl preamărim pe dumnezeu și-i mulțămim pentru domnia ta, că te va scoate dumnezeu, ca să vii să ne fii iarăși doamnă, cum ne-ai fost și mai înainte. Și să știi domnia ta că, decând ai plecat, noi stăruim mereu, și ziua și noaptea, pe lângă domnul nostru voevodul, pentru lucrul domniei tale, ca să te scoatem; și avem nădejde în dumnezeu, că în curând dumnezeu te va scoate și vei veni și ne vei fi doamnă, împreună cu domnul nostru voevodul. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii.

Robii domniei tale, jupân Cazan vistierul și jupân
Staico comisul.

Pecetea pierdută; adresa: † господи́и господи́и мнѣ Іоу Басараба Младѣи воевода: doamnei domnului meu Io Basaraba cel Tânăr voevod. — Arh. No. 461.

1480. — Cazan vistierul și Staico comisul apar împreună și în hrisovul din 3 Aprilie 1478 (Venelin, p. 111—112, cu data greșită „sun, în loc de „suns; cf. nota dela p. 86). — Cazan vistierul este poate acelaș cu jup. «Cazan Sahacov» din 4 Iulie 1476 (Venelin, p. 118), 1 Iulie 1475 (Arh. Stat.), 28 Iulie 1472 (colecția D-nei Ana Odobescu), 25 Ian. 1471 (Venelin, p. 95), 30 Mai și 28 Oct. 1464 (Arh. Stat.). — Un «Cazan logofăt» e citat la 15 Ian. 1467 (Miletić, DR., p. 335), iar mai mulți Cazani, între care și Cazan Sahacov, în documentele lui Vladislav II dela 1451—56, în toate fără atribut de boerie, afară de cel din 28 Martie 1451, unde se citează un singur Cazan «logofăt», care e de sigur identic cu Cazan logofătul lui Vlad Țepeș din 1458, Martie 5 (Venelin, p. 92) și 1461, Fevr. 10 (colecția D-lui Șapcaliu); cf. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 192. — Asupra lui Staico, v. nota dela No. CXLIV.

Vintilă, logofătul lui Basaraba III cel Tânăr.

(1480).

CCXXVI.

† Господи́и мнѣ господи́и (sic) Марѣи много здраві́и и ниское поклоненіе приносим господству твоему раба господства твоего, ѿ в сѣм давам ѿ знаніе господства твоего: зацю мнѣ си поручал(а) господство твое по Петру, азъ добре ти смъ раздумел; и да знае господство твое, ере въ твѣда естъ втншлаа господство твое, а намъ естъ срѣдце черна и зла, како еди́и богъ знаетъ. И въ твѣда ѿ стоимъ конъ господина мнѣ воевода и день и ноци за работѣ господства

ти, како те кемо извадит, да ни си пак господинь, како ни ест и господинь воевода, и како ни си ена и прежде господинь. И сзда да знает господство ти ере нмамо великѡ надеждѡ на бога, ере те кемо извадит, та чеш донти скоро та ни чеш бит господинь, како и прѣжде; ере смо пѣстиван дар довроз Батрѡз Иванѡ, све за работѡ господства ти, да те извадимо; и нмамо надеждѡ на бога, ере ке скоро бит цю ке бит. И богъ ти сможит лета.

Рак господства ти, жѡпан Винтилѡ логофѣт.

Doamnei mele, doamnei Maria, multă sănătate și adâncă închinăciune aduce domniei tale robul domniei tale, și-ți dau de știre domniei tale, despre cele ce mi-ai poruncit domnia ta prin Petru, că eu bine te-am înțeles; și să știi domnia ta, că decând ai plecat domnia ta, inima ne este cernită și rea, cum numai dumnezeu știe. Și de atunci eu stăruesc pe lângă domnul meu voevodul, și zi și noapte, pentru lucrul domniei tale, cum să te scoatem, ca să ne fii iarăși doamnă, cum ne este și domnul voevodul, și cum ne-ai fost și mai nainte doamnă. Și acum să știi domnia ta că avem mare nădejde în dumnezeu că te vom scoate și că vei veni în curând și ne vei fi doamnă, ca mai nainte; căci am trimes un dar bun lui Batăr Iștvan, tot pentru lucrul domniei tale, ca să te scoatem; și avem nădejde în dumnezeu că în curând are să fie ce are să fie. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii.

Robul domniei tale, jupân Vintilă logofătul.

Pecete de inel în ceară albă, indescifrabilă; adresa: † господжде (sic) Маріе: doamnei Maria. — Arh. No. 535.

1480. — Vintilă logofătul e pomenit în vremea lui Basaraba cel Tânăr la 3 Aprilie 1478 ca mare logofăt (Venelin, p. 111) și la 16 Aug. 1481 ca logofăt (Miletić, DR., p. 340). Îl găsim logofăt și sub Vlad Călugărul (Vintilă Florescul) între 1482—1489; v. Lăpădatu, l. c., p. 31, 69, 71 și urm. Cf. No. CXXXI.

Macarie, mitropolitul Ungrovlahiei.

(1480).

CCXXVII.

Прѣквсвѣщенн митрополитъ земан оугровлахѣнскон, кѣр Макаріе.

† Светломѡ и велеможномѡ и кнѡс господѣна ми кралк и великомѡ удвареврѡжѡ и Арделю воевода и Сексаем шпан и

нашемъ господинѣ Батрѣ Стефанѣ, ѡт богомолѣтеле за редъ хрїстїанскїи и миротворителе междѣ хрїстїаномъ, ниское поклоненїе приносимо светлѣмъ ти благочестїю, и ѡ семъ благодаримо бога и мнѣлость светлѣстїи господїна краля, навѣкша и господствѣ ти много захвалѣмъ за благочестїе господства ти, иере си радъ добродетелїю еже кз хрїстїаномъ битїи миръ, и иже радъ на зло и размїрїе хрїстїаномъ. Ѣ семъ прїнде въ садѣхъ владїчества ми, понеже си радъ господство ти съ чистимъ создцемъ и съ верѣ чистѣ и правѣ кз господина нашего и сына господства ти, кз Басарабѣ Младомъ воеводе. За тои велма бога благодарїхъ за господство ти, иере мѣ лахашъ добродетелъ и миръ да имають въ землѣ хрїстїанскѣ мегю собомъ. И господствѣ ти да ти естъ съ покои велїки даръ, цю те естъ богъ даровалъ на погани, како самъ господство ти знашъ. И дрѣго благодаримъ бога и господство ти, ча лисаншъ и госпождѣ мѣ натрагъ вратити и покансарїи такожде. За тои молїмъ бога и велїкое тї господство, съчини на мнѣ мнѣлость та мѣ вратї госпождѣ и покансарїе; а господство ти да знашъ како редъ темзи болеромъ ѡни с тоизи часъ иматъ бити свободни. Тако ми бога и спасенїе дѣши. И богъ да смножїтъ лѣкта господїнѣ кралю и господствѣ тї.

Preaosfințitul mitropolit al țării Ungrovlahiei, chir Macarie.
 + Luminatului și prea puternicului și chipului domnului meu craiului și marelui judecător de curte ¹⁾ și voevod al Ardealului și șpan al Săcuilor, domnului nostru Batăr Ștefan, dela rugătorul de dumnezeu pentru neamul creștinesc și făcătorul de pace între creștini, adâncă închinăciune aducem luminatei tale cuvioșii, și mulțămim lui dumnezeu și luminăției sale milostivului nostru domn craiului, și mai ales domniei tale multe laude și aducem pentru cuvioșia domniei tale, fiindcă ești bucuros de binele ce-l au creștinii pe urma păcii, și nu ești bucuros de răul și de răzmirița creștinilor. Venit-a la auzul vlădiciei mele că ești bucuros domnia ta și cu inimă curată și cu credință curată și adevărată față de domnul nostru și fiul domniei tale, față de Basaraba cel Tânăr voevodul. Deaceea foarte am mulțămit lui dumnezeu, pentru domnia ta, că i te arăți cu bine, și îngădui ca aceste două țări creștine să aibă pace între sine. Și să te bucuri domnia ta în pace de marele dar ce ți-a dat dumnezeu

¹⁾ Orig. удварбирѣс, ung. udvarbiró, iudex curiae.

asupra păgânilor, cum însuși domnia ta știi ¹⁾). Și-apoi, mulțămim lui Dumnezeu și domniei tale că te gândești să-i dai îndărăt și pe doamna lui, așijderea și pe soli. Deci, mă rog de Dumnezeu și de Măria ta, fă-ți această pomană cu mine și întoarce-i pe doamna și pe soli; și să știi domnia ta că în aceeaș vreme rudele acelor boeri vor fi slobode. Pe Dumnezeu meu și pe mântuirea sufletului [meu]. Și Dumnezeu să înmulțească anii domnului craiului și ai domniei tale.

Pecete în ceară verde, 3 cm. în diam., pierdută; adresa: господѣнѣ нашѣмѣ Батрѣ Стефанѣ: domnului nostru Bătr Ștefan. — Arh. No. 577.

1480. — Macarie e întâiul sau al doilea mitropolit cu acest nume al Ungrovlahiei (v. Golubinskij, *Kratkij očerik istorii pravoslavnych cerkvej*, Moskva, 1871, p. 355; Lesvioudacs, *Istorie bisericească*, București 1845, p. 397); el e citat în sfatul domnesc din 1482 (Miletić, *DR.*, p. 339). Cf. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, nota 255.

CCXXVIII.

† Прѣвсвѣщенни митрополитъ земли Унговлахѣнскои, крѣ Макаріе, мнѣмѣ възмерено меданіе прѣносимъ сѣдѣцѣ и прѣгаромъ въ Брашѣв, нашимъ добрымъ прѣтелемъ. И ѡ семъ послахомъ нашего верна чловѣка Драгомѣр; та вѣре цю иматъ въ насъ говоритѣ, да га вѣршите, іере сѣ наши рѣчи истинни. И богъ ви вѣселитъ.

† Preaosfințitul mitropolit al țării Ungrovlahiei, chir Macarie, multă și smerită metanie aducem județului și pârgarilor din Brașov, bunilor noștri prieteni. Și iată am trimes pe omul nostru credincios Dragomir; și ori ce are să vorbească din partea noastră, să-l credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și Dumnezeu să vă bucure.

Pecete de ceară verde, 3 cm. în diam., pierdută; adresa: † нашимъ прѣтелемъ, сѣдѣцѣ и прѣгаромъ въ Брашѣв: prietenilor noștri, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 467.

c. 1480. — Cf. No. precedent.

¹⁾ Aluzie la izbânda de pe Câmpul Pânei.

Boerii, cnejii și rumânii din județele Brăila,
Buzău și Râmnic.

(1481).

ССХХІХ.

† СѢ ВЗСЕХ БОЛКРИ БРАНЛОВСКИ И УТ ВЗСЕХ КНЕЗЕХ И УТ ВЗСЕХ
ВЛАСЕХ ПИШЕМО ТБЕЕ, ШЕФАНЕ ВОЕВОДО, ГОСПОДАРС МОЛДОВСКИ. ДА
ЕСТ ЛИ С ТБЕЕ ЧЛОВКЧЕСТВО, ИМАШ ЛИ СМ, ИМАШ ЛИ МОЗЬК, ЦЮ
СИ ЧТЕТИШ ЧРЗНИЛО И ХАРТІЮ ИЗРАДІ ЕДНО ДЕТЕ УТ КСРВЕ, СИНА
КАЛЦНИНА, ТА ГОВОРИШ ЕРЕ ТИ ЕСТ СИНЬ? ЯКО ТИ ЕСТ СИНЬ И
ХОКЕШ ДА МС ДОБРО СЧИНИШ, А ТИ ГА УСТАВИ ДА ЕСТ ПО ТВОЕ
СЪМРЗТИ ГОСПОДАРЪ НА ТВОЕ МЕСТО, И МАТЕР МС А ТІ Ю СЪМН ТА
Ю ДРЖИ, ДА ТИ ЕСТ ГОСПОЖДА, ЦЮ Ю СЪ ДРЖАЛИ С НАШЕ ЗЕМЛЕ
СВИ РИВАРИ БРАНЛОВСКИ; А ТІ Ю ДРЖИ, ДА ТИ ЕСТ ГОСПОЖДА. И СЧИ
СИ СВОЮ ЗЕМЛЮ, КАКО ГА ТЕ САДЖИТ, А УТ НАС СЕ КАРДИ; ЕРЕ АКО
ВЪЗНИЦИШ ВРАГА, НАНТИ ГА ЦЕШ. И ТАКОИ ДА ЗНАШ: ИМАМО ГОСПО-
ДАРА ВЕЛИКА И ДОБРА, И ИМАМО МИР УТ СВЕХ СТРАНАХ; ДА ЗНАШ
ЕРЕ СВИ ПО ГЛАВАХ ЦЕМО ДОНТИ НА ТБЕЕ И СТАНСТИ ЦЕМО КОН ГОС-
ПОДИНА НИ БАСАРАБЕ ВОЕВОДЕ, ДО УТКНИШТИНА НАШЕ ГЛАВЕХ.

Dela toți boerii brăileni și dela toți cnejii și dela toți ru-
mânii, scriem ție, domnului moldovenesc, Ștefane voevod. Ai tu
oare omenie, ai tu minte, ai tu creeri, de ți prăpădești cerneala și
hârtia pentru un copil de curvă, [pentru] fiul Călțunei, și zici că-ți este
fiu? Dacă ți-e fiu și vrei să-i faci bine, atunci lasă-l să fie după
moartea ta domn în locul tău, iar pe mumă-sa ia-o și ține-o să-ți
fie doamnă; cum au ținut-o în țara noastră toți pescarii din Brăila,
ține-o și tu să-ți fie doamnă. Și învață-ți țara ta cum să te slu-
jască, iar de noi să te ferești; căci de cauți dușman, ai să-l gă-
sești. Și așa să știi: domn avem, mare și bun, și avem pace din
toate părțile; și să știi că toți pe capete vom veni asupra ta și
vom sta pe lângă domnul nostru Basaraba voevod, măcar de-ar
fi să ne pierdem capetele.

*Dosul scrisorii, în fața căreia e proclamația lui Ștefan, la care răspund
Brăilenii. O reproducem și pe aceasta.*

† ІѦ ШТЕФАН ВОЕВОДА, МИЛОСТІѦМ КОЖІѦМ И ГОСПОДИНЪ ВЗСЕН
ЗЕМЛИ МОЛДОВАХІНСКОИ, ПИШЕТ ГОСПОДСТВО МИ ВЪСЕМ БОЛКРОМ,

и големым и малым, и всем жоудечем и всем сздѣлам и всем сиромаком, ѡт мала до голема, ѡт вксен дрѣжакъ Брѣнакъ. И по сем такози да вѣ е вѣ оузнаніе, како взвех господство ми кон мене сына господства ми Мирча воеводѣ, и не имаемъ га ѡтставакти ѡт мене, нѣ имамъ стоати за негово добро како и за свое, сам с мовом главоу и с монами волъкри и ¹⁾ сз оусім монам землоу, како да си довоудет своѣ баштиноу, влашскоу землю, понеже моу е права баштина, како и богъ вѣст и ви еце знаете. Того радї вам говоримъ: вѣ кон час оузрите сїе писанїе господства ми, а ви вѣ тзи час пакн вратите сѣк по своиу местоу, кто гдѣ был, и коуда сте седели и прѣво, сз вхсем вашимъ иманїемъ, елико кто имат, тере си храните иманїе и ѡрте коуда сте ѡрали и прѣво, без ни единой воазни и грижоу и оузмненїа. Понеже да знаете тако, како не мыслимо вам сзтворити ни едино зло и ни еднѣ четету, ноу храните сѣк и живїте оу мирѣ. И такогере комѣ боудет волъкъ та дондет до господства ми и до сына господства ми Мирчи воеводе, а господство ми и сынъ господства ми Мирча воевода имаем того миловати и хранити и честити. Я на то ест вера господства ми и вера волъкры господства ми, големнѣх и малнѣх. Пис. вѣ Долнемъ Трьсѣк, мр. сї.

Io Ștefan, cu mila lui Dumnezeu voevod și domn a toată țara Moldovlahiei. Scrie domnia mea tuturor boerilor, și mari și mici, și tuturor judecilor și tuturor judecătorilor și tuturor săracilor, dela mic până la mare, din tot ținutul Brăilei. Și după aceasta așa să vă fie de știre: că am luat domnia mea pe lângă mine pe fiul domniei mele Mircea voevod și nu-l voiu lăsa de lângă mine, ci voiu stărui pentru binele lui ca și pentru al meu, eu însumi cu capul meu și cu boerii mei și cu toată țara mea, ca să-și dobândească baștina sa, Țara Românească, căci îi este baștină dreaptă, cum Dumnezeu știe și voi știți. Deci vă grăesc vouă: în ceasul în care veți vedea această scrisoare a domniei mele, în acel ceas să vă întoarceți înapoi la locurile voastre, fiecare pe unde ați fost și pe unde ați șezut și mai nainte, cu tot avutul vostru, cât va avea fiecare, și să vă păstrați avutul, și să arați pe unde ați arat și mai nainte, fără nici o frică sau grije și temere. Căci așa

¹⁾ Orig. i.

să știți că nu mă gândesc să vă fac nici un rău și nici o pagubă, ci să vă hrăniți și să trăiți în pace. Așisderea, cine va vrea să vie la domnia mea și la fiul domniei mele Mircea voevod, domnia mea și fiul domniei mele Mircea voevod îl vom milui pe acela și-l vom hrăni și-l vom cinsti. Și spre aceasta este credința domniei mele și credința boerilor domniei mele, mari și mici. Scrisă în Târgul de Jos, Martie în 15.

Pecete de 3½ cm. în diam., înlăuntrul scrisorii, cu legenda: ✱ ПЕЧАТ ІГО СТЕФАНІ БОЕБОДЫ И ПНЬ; în dosul scrisorii adresa: † Бржнла. — Arh. No. 447.

Atât proclamația lui Ștefan cât și răspunsul Brăilenilor sânt din Martie 1481, de pe vremea când domnul Moldovei pregătea expediția sa contra lui Basaraba cel Tânăr; trei luni după aceasta, pela 20 Iunie, Ștefan se afla la Râmnicul Sărat (Iorga, Studii și documente, III, p. xxxix; Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 195).

O proclamație identică cu cea de sub No. arh. 447 a trimes Ștefan locuitorilor din Buzău și Râmnic, No. arh. 448. Răspunsul Buzăenilor și Râmnienilor, scris tot pe dosul ei și de acelaș diac care a scris răspunsul Brăilenilor, este identic cu al acestora. Din punctul de vedere paleografic, No. 447 reprezintă o semiuncială foarte mărunță, caracteristică pentru sec. XV în Moldova; No. 448 o semiuncială ce se apropie de cursivă (mai ales literele в și ю) și are ductul muntenesc contimporan. Aceasta e scrisă și cu altă cerneală. Hârtia și pecetea lui Ștefan sânt aceleași la amândouă proclamațiile. Reproduc aci și No. 448, pentru interesul lingvistic ce prezintă.

† Оут вкзех колѣри Бѣзати и Рикичани и ут вкзех князех и ут вкзех власех, пишмо тере, Штефани вонкодо, господарѣ молдавски. Да ест л[и] с тере чловѣчество, имаш ли ѣм, има[ш] ли мозък, що си четиши чрзнилло и хартію израді едно дете ут кѣрве, сына Калацшина, та говорши ере ті ест синь? Яко ти ест синь и хокш да мѣ добро счиниши, а ти га встави да ест по твоє сжрзти ¹⁾ господарѣ на твоє место, и матер мѣ Калацшн а ті ю ѣзми та ю дрзжи, да ті ест госпожда, що ю ес дрзжан с нашо[и] земле си рикари Бранковски, а ті ю дрзжи, да ти ест госпожда. И си си свою землю како га те сѣжит, а ут нас се варди; ере ако взнрши врага, нанти га приш. И такон да знаш: имамо господара велика и добра, и имамо мир ут свех странах, та да знаш ере сви по главах шело донти на тере и станшти шело кон господина ни Басарабе вонкоде, до уткнштіа наших главех.

† Іу Стефан воевода, мнлостноу божию и господниѣ вкзен земли молдавлинские, пишмет господство ми вксем кваларим, гвелемам и маанам, и вксем жѣдцем и вксем сзидѣам и вксем сиромашам, ут мала до гвелема, ут вкзе дрзжаре ут Бѣзѣс и ут Рикичи. И по сем такон да вѣ е с знание, како взмет господство ми кон мене сына господства ми Мирча воевод, и не имам егво вставити ут мене, нѣ имам стоимти за нѣгвоу добро како и за своеу, сам своим главам и сз моним кваларим и сз всею моею землею, како да си добсдет свою баирнѣс, власкшю землю, понеже емѣ ест прака

¹⁾ Orig. смѣрѣти.

вашина, како богъ вѣст и вѣи сами знаете добръ. Того ради вам гворим: въ кон час зврните се писаніе господства ми, а вы въ час пакы се вратите по своихъ мѣстехъ, ткоже гдѣ вна и кѣде ете сѣдан и прѣво, съ всемъ вашимъ иманіемъ, елико кто имат, тере си храните иманіе и врте кѣде ете и прѣво шрлан, без ин едне гриже и бвизни и счликина. Понже да знаете такон, како не мисламъ вамъ сътворит[и] ні едно зло и ні еднѣ чтист, нѣ се храните и живете с мирѣ. И тако гдере кѣмъ кѣдет вола да прінде до господства ми и до сына господства ми Мирча коевѣд, а господство ми и сынъ господства ми Мирча коевѣд имамъ тогѣ двавати и хранит[и] и четити. Я на тон ист вѣра господства ми и вѣра бвларъ господства ми, великихъ и малихъ. Пис. С Доашемъ Трѣгѣ, мр. 61.

Scrisoarea unui Turc.

(с. 1481).

CCXXX.

† Пишѣтъ Търкчинъ вамъ прѣгаринъ отъ Брашовъ. Тѣя ви давамъ съ знаніе за работѣ, що съмъ ималъ съкъ вашъ чловѣкъ, на имѣ Церкѣка отъ Фагарашъ, къда се згоднѣмо шѣа два, да мѣ донесемъ азъ жена отъ Нѣкополъ, а ви ми е далъ мѣ флор(и)нѣ, а сорокъ поставнѣхъмо за едни мѣсець: ако мѣ не донесемъ жена за едни мѣсець, а ви да сѣ съме флор(и)нѣ мѣ отъ Талаба. Не то знае Церкѣка добре, ере ми е дѣженъ Талаба; ја мѣ съмъ изъвадилъ главѣс и жена и деца отъ Търци. Я къда се згоднѣмо, Радна не вѣкъ тѣс, и ми не дѣженъ нѣра, и ја немѣ нѣра, на мою дѣшо и на мою верѣс и на мой законъ. — Яко тѣ се чинѣ криво, а тѣ дотѣ прѣкъзъ влашки воивода. — И пакъ нѣе Дягополѣци само свѣдѣтели за Радна, не има нѣ еднѣс работѣ със тѣхъ людѣ. И богъ ви ве[с]елитъ.

Scrie Turcul vouă părgarilor din Braşov. Vă dau aci de ştire despre afacerea ce am avut cu omul vostru, anume Şterca din Făgăraş, când ne-am înţeles amândoi să-i aduc femeea dela Nicopol, iar el mi-a dat 40 florini, şi am pus soroc peste o lună: că dacă nu-i voi aduce femeea peste o lună, el să-şi ia cei 40 florini dela Talaba. Şterca ştie bine că Talaba mi-e dator; [căci] eu i-am scos capul şi femeea şi copiii dela Turci. Iar când ne-am învoit, Rădilă nu era acolo, şi el nu mi-e dator cu nimica, nici eu lui cu nimica, pe sufletul meu şi pe credinţa mea şi pe legea mea. — Dacă ți se face străbătate, vino la voevodul românesc. — Iar noi, Câmpulungenii, sântem martori pentru Rădilă, că n'are nici o treabă cu acești oameni. Şi dumnezeu să vă bucure.

Fără pecete și fără adresă; scrierea: sfârșitul sec. XV. — Arh. No. 482; Mil. No. 107.

1481. — Rădila este cel despre care vorbește Basaraba cel Tânăr în scrisoarea sa către Brașoveni, No. CXXXVI. Cf. Rechnungen, I, p. 280: Radilla de Compolung, la 1500.

Cazan, marele vornic al lui Basaraba III cel Tânăr.

(1480—1482).

CCXXXI.

† Пишет жупан Казан, велик(и) дворник; до тебе(е) Михаилъ и Бъркъ и Опрѣ, и такози ви говорим: с кою час ико видѣте списо книгъ моя, а ви да вставите пишзи Гаси от Брашов, да иде домою си, и по Прахова и по Телекж[ен]; и да ходи сваки чловѣки, и от тамо ввамо и от ввамо там(о); да не есде пазиторни никде, и да се не дрѣжит нст. Или ви да придете на град Крачнев; како знате посоро. Или от Гаси да се вардете, да мѣ га не липсат ни едни влас¹⁾.

Scrie jupân Cazan, mare vornic, ție Mihaile și Bărcă și Opreo, și astfel vă grăesc: în ceasul în care veți vedea această carte a mea, să lăsați pe acei Sași dela Brașov să se ducă la casele lor, și pe Prahova și pe Teleajen; și să umble fiece om, și de-acolo încoace și de-aci într-acolo; să nu fie păzitori nicăiri, și să nu se fie calea. Iar voi să veniți la cetatea Crăciunei, cât puteți mai de grabă. Iar de Sași să vă feriți, să nu le lipsească nici un fir de păr.

Pecete în ceară verde, de 2.5 cm. în diam., pierdută; fără adresă. — Arh. No. 503.

1481. — Scrisoarea pare a fi scrisă de acelaș diac care a scris și No. arh. 461 (=CCXXV). Țepeluș se aștepta poate la atacul lui Ștefan cel Mare și supraveghea în persoană întărirea Crăciunei; cf. scrisorile lui Ștefan Báthory din 9 și 18 Martie 1481 către Brașoveni și Sibieni, resumate de Lăpădatu, Vlad-vodă-Călugărul, p. 23.

CCXXXII.

† От жупан Казан, велики дворник, много здравне нашим добрим приятелем, съдцъ и всѣм ѣи пьргари от Брашов. И в

¹⁾ Pisarul scrisese mai întâiu fraza да мѣ не липсат ниѣга, pe care a șters-o.

сѣм давам ѿ знаніе вашои милости, ато ми отворихъмъ сѣ-
пство; тако ми отворамъ, а ви ихъ затварате. Тако наша
земля не може бити ток[м]о езе ѿ пста, нс отворете и
Прахова и Телѣжен, ере ми ваши чловѣци не бранѣмъ ни от-
ѣдн пст, и носе от нашъ землю и вино и сѣ цю намъ естъ драго.
Тako и ваши милости да поставите наши чловѣци да ходѣ сло-
водно по кон пст намъ естъ драго. И цю рече чловѣкъ нашъ Стопка,
а ваши милости да вердете; и ти есѣ наши речи. И богъ [ви]
весеитъ, аминъ.

Dela jupân Cazan, mare vornic, multă sănătate bunilor noștri prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și vă dau de știre domniei voastre, că am deschis toate drumurile; astfel, noi le deschidem, iar voi le închideți. Dar țara noastră nu poate să rămâe numai cu două căi, ci deschideți și Prahova și Teleajenul, căci noi nu oprim pe oamenii voștri dela nici o cale, și ei duc din țara noastră și vin și tot ce le place. Așa și domniile voastre, să lăsați pe oamenii noștri să umble slobod pe orice cale, pe unde le place. Și ce va spune omul nostru Stoica, domniile voastre să credeți; acelea sânt vorbele noastre. Și Dumnezeu să vă bucure, amin.

*Pecetea pierdută; adresa: † монах добримъ принятелемъ, съдцѣ и пѣргаромъ отъ Бра-
шовъ: bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov.— Ark. No. 484.*

1480—1482. — Cf. NNo. CCXXV și CCXXXI.

Sinadin al Căpitanului, boer al lui Vlad III Călugărul.

(c. 1482—1483).

CCXXXIII.

† Велицелъ монахъ, избраннѣмъ и препочетеннѣмъ прѣгаремъ градъ
Брашовъ, мнѣмъ поклоненіе приносѣмъ даже до лица земли ми-
лости вашои. По томъ благодарѣмъ бога и захвалѣмъ (sic) вашои
милости, защо ежѣмъ имамъ покой помеждѣ господства ви; и докле
ежѣмъ лѣкшвалъ, бѣа ежѣмъ ѿ мѣрѣ, и не смѣ имамъ никогъ кваръ;
али пакъ за шеразъ господства ви, по томъ за този добро, цю
ежѣмъ имамъ помеждѣ васъ, како даде богъ та ми се отвори
пстъ кѣмъ господина ни воеводѣ, тои добро и се неволѣмъ, колико
можемо та прѣставамъ ѿ господина воеводе, да се случинѣтъ добру-

ДЕТЕА ПОМЕЖДЪ СИРОМАШИ ВАШИ И ВОЕВОДИНИ. За тои си поставихъ главѣ та сѣмъ наишеа шогози чловѣка на име Хрѣсѣ, цю га ест послала господинѣ воевода кз вашен милости, та га сѣмъ сзѣа на мою главѣ и верѣ, како да не имаатъ ни единѣ злобѣ штъ васъ; иш да га штправитѣ пакѣ до господина воеводѣ, и сзъ вашѣга верна и разсѣмна чловѣка; да се счинитъ добродѣтелъ. Я ваша милостѣ счинистѣ такон, та стѣ послали прѣво тоган чловѣка и билѣ ми стѣ порѣчанин, како да ви дамъ и я верѣ. Яли зна богъ како с време кзда га сѣ штправилн пакѣ к вамъ, я се не сѣдчихъ дома с то време. За тои не ви самъ далъ ни единѣ речъ. За тои да си не препоставитѣ ни мало; шти ако вистѣ послали сзга единого штъ васъ и сзъ Хрѣсѣмъ, воевода га естъ насчѣна богъ та ви естъ сзъ добрѣ волю; еше и болѣри ви сѣ приатеаи добри велѣма; та ви помагае штъ добрѣхъ. Тако и сзга стѣ послали пакъ едину штъ сѣкераша; богамѣ, икѣтъ имаа господинѣ воевода комѣ да говоритъ. За тои счинѣтѣ како послитѣ сзга единого штъ васъ и сзъ Хрѣсѣмъ; я сзѣмаамъ на верѣ и дѣшѣ рѣдѣтелемъ ми и мою, како да се не грижате ни едно влакно, анѣ с конъ часъ цѣтъ сосати до господина воеводѣ; да се исправи работа и да се штправи пакѣ скоро кз вамъ и сзъ добродѣтелъ, а за дрѣжанѣ да се не грижате. И богъ ви весѣли.

Смеренѣи господѣтва ви, Синадинъ Капитанѣв.

† Mai marilor mei, aleşilor şi preacinstiţilor pârgari ai cetăţii Braşovului, multă închinăciune aducem până la faţa pământului milostivirei voastre. Apoi mulţămim lui Dumnezeu şi milostivirei voastre, că am avut linişte printre domniile voastre; şi câtă vreme am lăcut [acolo], am fost în pace şi n'am avut nici o pagubă; deci atât pentru obrazul domniei voastre, cât şi pentru binele ce am avut în mijlocul vostru, odată ce a dat Dumnezeu de mi s'a deschis calea spre domnul nostru voevodul, pentru acest bine, eu mă voiu nevoi, cât voiu putea şi voiu fi pe lângă domnul voevod, să se facă bine printre săracii voştri şi ai voevodului. Pentru aceasta mi-am pus capul şi am aflat pe acel om, anume Hrus, pe care l-a trimis domnul voevod la milostivirea voastră, şi l-am luat pe capul şi pe credinţa mea, că nu va suferi nici o răutate dela voi, ci-l veţi trimete îndărăt la domnul voevod, împreună cu un om credincios şi cuminte al vostru, ca să se facă pace. Dar milostivirea voastră aţi făcut aşa că aţi trimes întâiu pe acel om şi mi-aţi poruncit, să vă dau şi eu

credința. Dar știe Dumnezeu că pe vremea când l-au trimes iarși la voi, eu nu m'am întâmplat [să fiu] acasă pe vremea aceea. Deaceea nu v'am dat nici o vorbă. Pentru asta să nu bănuieți cătuși de puțin; căci dacă ați fi trimes acum și pe unul dintre voi împreună cu Hrus, pe voevod l-ar fi povățuit Dumnezeu și v'ar fi fost cu voie bună; și boerii vă sânt foarte buni prieteni și vă ajută cu bunătați. Dar ați trimes acum iarși pe un cărăuș; zău, n'a avut domnul voevod cui să vorbească. Deaceea faceți [așa] ca să trimeteți acum pe unul dintre voi împreună cu Hrus; eu iau pe credința și pe sufletul părinților mei și al meu, că n'aveți să vă îngrijați de nimica; ci îndată ce va sosi la domnul voevodul, are să se isprăvească treaba și are să fie trimes iarși la voi în grabă și cu pace; de întârziere să nu vă temeți. Și Dumnezeu să vă bucure.

Al domniei voastre smerit, Sinadin al Căpitanului.

Pecete de inel în coară albă, fără legendă și cu un semn în mijloc (pare a fi o cruce); adresa: † велицемъ монаху, прѣгариву градоу Брашовскъ: [mai] marilor mei, pârgarilor cetății Brașovului; scrierea e o semiuncială foarte frumoasă.—Arh. No. 497.

c. 1482—1483. — Sinadin era un credincios al lui Vlad Călugărul și, cum se vede din scrisoarea lui, trăise lângă dînsul în pribegie. El era socrul lui Basaraba cel Bătrîn (v. nota la No. LXXXI) și probabil Grec de origine (Sinadinos = din Sinai). Se pare că Brașovenii îl socoteau partizan al Turcilor (v. scrisoarea lui Dragomir Udriște, No. CCXXXV) și deaceea își dă el atâta osteneală să împrăștie îndoielele și temerile lor, în cursul trațărilor dintre ei și Vlad Călugărul. Scrisoarea se vede a fi din primul sau al doilea an de domnie al acestuia. Vezi și No. CLVII, dela c. 1484. Cf. Lăpădatu, l. c., p. 19; Iorga, Ștefan cel Mare, nota 126. — Hrus era un Sas dela Brașov. Numele [= Crus, Craus (Kraus)] se întâlnește deseori în sec. XV (1475—1500; Quellen III, p. 622 și urm.).

C o i e.

(c. 1484 — 1485).

CCXXXIV.

† От Коя много здрав[ѣ] и поклонение (sic) жшнанс Рѣзза Петроу. Тѣа ти дам знати зарадѣ whs книгс, цю ти екм послаа зарадѣ товар; тога радѣ ако ви ест колк како ви екм писал с тс книгс, а ваша милость да ми пошлете книгс с Трговнице, ере кю бити за еднѣ неделю с Трговнице, како ви естз колк.

И да знате ча езмъ с Гибини 1). Ако ви етъ волк, а ви ми пишете книгъ съ[о]ро с Тръговици. И богъ ви реселат.

Dela Coie, multă sănătate și închinăciune jupânului Revăl Petru. Îți dau aci de știre despre acea carte ce ți-am trimes pentru marfă; deci, dacă vă învoiți cum v'am scris în acea carte, domnia voastră să-mi trimeteți carte la Târgoviște, căci peste o săptămână voiu fi la Târgoviște, cum doriți voi. Și să știți că sânt în Sibiu. Dacă voiți, atunci scrieți-mi carte de grabă la Târgoviște. Și dumnezeu să vă bucure.

Pecete în ceară albă, foarte mică, fără legendă; figura din mijloc pare a fi o pasăre; adresa: † жєнанѣ Рѣк Петръ: jupânului Rev(ăl) Petru.—Ark. No. 469.

c. 1484—1485. — Anii când Petrus Rewel era județ în Brașov. Se 'nțelege că scrisoarea poate să fie și din alt an, apropiat de 1484—85, când Rewel nu mai ocupa funcția de județ. În tot cazul, ea este dela sfârșitul sec. XV. Scrierea e cursivă. — Numele Coie e radicalul diminutivului Coico, Coica; v. No. CCVI și cf. Miklosich, Die Bildung der slav. Personennamen, s. v. Koj. Dela Coie vine numele de sat Coieni.

Dragomir Udriște, vornicul lui Vlad III Călugărul.

(c. 1482—1492).

CCXXXV.

† Пишет жєпан Драгомѣр Удриште много здравне и лєвобно поклонѣнїе принесамъ моимъ добрымъ прїателемъ, моимъ сждѣцъ Брашовскомъ и кѣ пєргарѣ. И въ семъ давамъ съ знанїемъ вашимъ (sic) милость за работѣ Синадини, понеже мартѣрїисамъ азъ къ вамшо милости, како Синадини не етъ бѣла съ Тѣрци съ дѣлїи Басараевъ, нѣ етъ бѣла съ една монастыра, зарадѣ страхъ Басараеве, ере мѣ се хвалише да мѣ счїнїи зло. Тако, на мою дѣшш и на мою веръ, тако да знате, вѣти не етъ бѣла тѣзда съ Тѣрци, нѣ етъ бѣла гдѣ ви казамъ азъ. И когдѣ ви саможитъ лет(а).

Scrie jupân Dragomir Udriște multă sănătate și dragă închinăciune aduc bunilor mei prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari. Și dau de știre domniei voastre de lucrul lui Sinadin și mărturisesc eu înaintea domniei voastre cumcă Sinadin

1) Cuvintele ча езмъ с Гибини (că sânt în Sibiu) sânt șterse de scriitor.

n'a fost la Turci în zilele lui Basaraba ¹⁾, ci a fost într'o mănăstire, de frica lui Basaraba care se fălea că o să-i facă rău. Astfel, pe sufletul meu și pe credința mea, așa să știți că n'a fost atunci la Turci, ci a fost unde vă spun eu. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii.

*Pecete rotundă, c. 2. 3 cm. în diam., în ceară verde, cu legenda: * ДРАГОМИР [ДВ]ОРИНИКЪ; un cuvânt dela început nu se poate citi; adresa: † СЪДИС И ЪИ ПЪРГАРОМ УТ БРАШОВА; județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 470.*

c. 1482—1483. — Dragonir Udriște sau Udriștev (= fiul lui Udriște) e cunoscut încă de pe vremea lui Vladislav II, 15 Aprilie 1456; sub Radu cel Frumos e citat la 15 Ianuarie 1467 și 28 Iulie 1472 ca «Драгомир Ъдришич». În documentele cunoscute ale lui Vlad Călugărul e citat numai între anii 1487—92, fără titlu de boerie (Lăpădatu, p. 69). Era poate din același neam cu Udriște, tovarășul nedespărțit al lui Laiot, despre care ne vorbesc scrisorile lui Basaraba cel Tânăr. Acest Udriște, «Udrischya», moare la 1483 în districtul Făgărașului, pe care îl ținea din voința regelui de pela 1478 («a certo tempore»: scrisoarea lui Matei Corvin către Sibieni, din 16 Noemvrie 1483, prin care se cedează celor Șapte Scaune săsești teritoriul ținut până atunci de Udriște; copie la Acad. Rom.). — Scrisoarea lui Udriște e evident dela începutul domniei lui Vlad Călugărul. — Asupra lui Sinadin, vezi No. CCXXXIII.

CCXXXVI.

† Доври́мъ и почтени́мъ Ркъва Петръ, съди́с Брашовско́мъ, и пръгаро́м много здравіе приносятъ вашъ при́теа ждпан Драгомир Ъдришичъ. И по семъ давамъ съ знаніе вашемъ господствъ: можетъ ли си ваше господство донести на сѧ колнко сѧсже сѧмъ се потрѧна азъ съ мовѧ главо́мъ счинити вашѧ милости, вкѧгда вѧда естъ било вѧкме потребно. За тои, ево како ни се згоди намати послѧ съ Михаѧмъ за нашъ добитъкъ; ви ли не хтесте да ли счините законъ, да си сѧземъ мое; ни ѡт Михаѧ ни ѡт Кирке ме вѧставнете да си сѧземъ, нѧ ме послаате да ме съдѧтъ пръгармейеръ Гвѧнскіи. То нестъ едно. Дрѧго, ли дрѧжитъ Крѧтъкъ Рошѧа ѡни книге, не цѧетъ да ли ихъ дастъ; и съ темъзи еше ли не счините законъ. Или ли се мнеше, ере си сѧмъ с доста редовъ по[ло]жила азъ главо́мъ радѧи ваше сѧсже, що естъ вамъ било потребно. За тоганъ радѧи ви [моана] ваше господство, ни[шете] ²⁾ съ вашою книге за ѡрѧн работъ, да знаѧмъ како ли кете реки... [ваше] ³⁾ милости; да веде знаете ви, ѡти сѧмъ ѡбрѧа азъ доби-

1) Cel Tânăr.

2) În orig. lipsesc c. 12 litere ce se pot întregi așa: маѧи ваше ѧво ни.

3) Lipsesc c. 12—14 litere, după care urmează лти дин мѧти (= милости).

ТЪК Мнѡхѡв . . . [тѣ]зи ¹⁾ работѣ за сѣ; да взда ваши господство
такои счинистѣ, азъ ²⁾ . .]и, азъ мон довитък вѣре како не щем
га встѡвѡит да загниет. [И богъ да саможит] ³⁾ мѣт(а) господа-
ствѡс ви. Пис. с Трзговницѡ(и), арт. ѣ.

Bunilor și cinstiților Revel Petru, județului din Brașov, și pârgarilor, multă sănătate [vă] aduce prietenul vostru jupân Dragomir Udriște. Și după aceasta dau de știre domniei voastre: domnia voastră vă aduceți poate aminte câtă slujbă m'am ostenit eu cu capul meu să fac milostivirei voastre, totdeauna când a fost vreme de nevoie. Deaceea, iată că mi s'a întâmplat să trimet un om cu Mihai pentru avutul meu; voi n'ați voit să-mi faceți judecată, ca să-mi iau [ce este] al meu; nici dela Mihai, nici dela Chirca nu m'ați lăsat să-mi iau, ci mă trimeteți să mă judece burgărmeșterul ⁴⁾ dela Sibiu. Aceasta nu e tot una. Alta, Cârstea Roșul îmi ține acele cărți, nu vrea să mi le dea; nici cu acesta nu mi-ați făcut judecată. Dar mi se pare că eu în destule rânduri mi-am pus capul pentru slujbele voastre, ce v'au fost vouă de nevoie. Deaceea vă rog pe domnia voastră să-mi scrieți în cartea voastră despre acel lucru, ca să știu ce aveți a-mi spune... domnia voastră; știți doară că eu am oprit avutul lui Mihai... pentru toate aceste lucruri; și dacă domnia voastră ați făcut așa, eu... avutul meu nu-l voi lăsa cu nici un chip să se piarză. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre. Scris-am în Târgoviște, August 20.

Pecete rotundă în ceară verde, c. 2 cm. în diam., pierdută; adresa: † доврѡмъ и почтѡици[и]мъ Рѣвелъ Пѣтр[ъ]с, едѣлѡс Брашовекѡмъ, и прѣгарѡмъ: bunilor și cinstiților Revel Pătru, județului din Brașov, și pârgarilor. — Arh. No. 519.

1484—1485. — În acest timp Petrus Rewel era județ al Brașovului. Cârstea Roșu, pe care îl cunoaștem și din No. arh. 112 (CVI), dela 1477, ca prieten al lui Basaraba cel Tânăr, este probabil cetățeanul Roth (Ruth) Kyrshis (Kertschys, Korschis, Kurstchis), proprietar în «quartale porticae», pela 1475—87, în Brașov (Quellen III, p. 617).

¹⁾ Lipsesc c. 12—14 litere înainte de тѣзи.

²⁾ Lipsesc c. 12—14 litere.

³⁾ Lipsesc c. 12 litere ce se pot întregi așa: и ѣкъ да саможити sau саможит.

⁴⁾ Orig. прѣгарѡмѣстер (ung. polgármester, germ. Bürgermeister), termen ce se găsește des în corespondența domnilor români cu Sibiul. Cf. d. p., într'o scri-soare a lui Radu dela Afumați, adresa: прѣгарѡмѣстерѡс и едѣлѡс кралев[ъ]с и ет-тим прѣгарѡмъх ит Сибѡиу (orig. în arh. Sibiului). În alte scrisori găsim: ѡсрѣкѡмѣстер, ѡсѡрѣкѡмѣстер, ѡсѡрѣкѡмастер, иѡсарѡмѣстер, иѡрѣгарѡмѣстер.

CCXXXVII.

† Добрем и честитем есауѣ wt Брашов и взсем прѣгаром много здравне wt жѣнан Драгомнрѣ Удрише. И w сем давалъ с знание господствѣ ви: молниа ви, како да счините правдѣ шрем людѣ мрем, по нае Ковса, а дрѣги ест дома ен. Тако ес виан пленени wt Капотѣ с дни Цапаашевни, тако кзга доидохо мн с земаѣ, азъ мѣ рекох да им платит. Он рече, ере им ке платит; по том станѣ та повеке с Брашов. Тако ви молниа, како да мѣ чините закон, да мѣ пов[р]атѣт кре, цю на ес сзем. Ере тнази чловеки ест много зло счинна нам и нашим людѣ; и вам ест доста досадна. И он ест дореа Тсрици с земаѣ вашѣ; w теѣ людѣ ест он. И корз да ви саможит акт(а) господствѣ ви ¹⁾.

Bunilor și cinstiților, județului din Brașov și tuturor pârgarilor, multă sănătate dela jupân Dragomir Udriște. Și vă dau de știre domniei voastre și vă rog să faceți dreptate acestor oameni ai mei, anume Bobul, căci celălalt este acasă la dînsul. Ei au fost prădați de Capotă în zilele lui Țepeluș, iar cînd am venit noi în țară, i-am spus să-i despăgubească. El a zis că le va plăti; apoi s'a sculat și a fugit la Brașov. Astfel, vă rog să-i faceți judecată, ca să-i întoarcă tot ce le-a luat. Căci mult rău ne-a făcut acest om nouă și oamenilor noștri; și pe voi destul v'a supărat. Și el e cel ce a călăuzit pe Turci în țara voastră ²⁾; așa om este el. Și dumnezeu să vă înmulțească anii domniilor voastre.

*Pecete rotundă în ceară verde, c. 2. 3 cm. în diam., acoperită cu hârtie și cu legenda: * ДРАГОМНРЪ ДВОРНІКЪ; figura din mijloc e un buzdugan, cu o steluță și o semilună la stînga; adresa: † ДОБРЕ[М] И ЧЕСТИТЕМ ЕСАУѢ WT БРАШОВ И ВЗСЕМ ПРѢГАРИМ: bunilor și cinstiților, județului din Brașov și tuturor pârgarilor. — Arh. No. 458; Mil. No. 106.*

c. 1482—1492. — S'ar putea pune această scrisoare în a doua jumătate a domniei lui Vlad Călugărul, deoarece la începutul ei îl găsim pe Capotă pe lângă domn (vezi No. CLII). Cf. nota dela No. CCXXXV.

¹⁾ În orig. ес.

²⁾ Probabil la 1479.

CCXXXVIII.

† БШНЛОР (sic) и честитем, wt кога дарованемс сѣдѣс wt
 Брашов и кзем прѣгарѣм, з[а]равіе ви wt жснѣи(а) Драго-
 мир-Ѣдрица. И по сел давам с знаніе како сѣ сѣхвати(и) Ко-
 шотс та сѣ га донесан Блаачи; и по том пак цю ке вѣт, а ми
 кемо дати с знаніе господетрѣс вашемс. И цю ви ке казат Стоика
 и Тазмач, а ви да вердете, wtи сѣ ср'к теи речн наше истине.
 И когз да ви смножит л'кт(а), амин.

Bunilor și cinstiților, de dumnezeu dăruitului județ din Brașov și
 tuturor părgarilor, sănătate vouă dela jupân Dragomir Udriște.
 Și după aceasta dau de știre că pe Coșota l-au prins Români și l-au
 adus; și ce se va mai întâmpla după aceasta, noi vă vom da de
 știre domniei voastre. Și ce vă vor spune Stoica și Tălmaci, să
 credeți, căci toate acestea sânt cuvintele noastre adevărate. Și dum-
 nezeu să vă înmulțească anii, amin.

*Pecete rotundă în ceață neagră, 2.3 cm. în diam., cu o figură ce nu se dis-
 tinge bine și cu legenda: ✕ ДРАГОМИР ДВОРНИК; adresa: † дѣрѣм и честн-
 тем сѣдѣс wt Брашов и кзем прѣгарѣм: bunilor și cinstiților, județului din
 Brașov și tuturor părgarilor. — Arh. No. 477.*

c. 1482—1492.

CCXXXIX.

† Нашем двѣр'кам и честітем приателем, сѣдѣс wt Брашов
 и вѣ-тем прѣгарѣм, много здравіе господетрѣс ви прѣносит жс-
 нан Драгомир-Ѣдрице. И w сел да ест в'кдѣмо господетрѣс ви
 за работс тѣмшзѣи пиперѣс и тем неколикам богачѣм: тако ми
 се сѣхвати работа такоа како ми се сѣхвати, та послахъ кз гос-
 подетво ви, како да ми сгодите wt валѣ, кзга чѣс га продаті.
 Тако 1) сѣ се ваше господетво шециало, ере ми кете сгодит; тако
 кзга разсѣвам, ере ми не кете сгодит wt валѣс ница. Тѣм w
 раді молиа господетво ви, да вѣтавите пипер с мир, дори га
 продам; тако тѣм w ако оставите wt валѣс, добре чете счинит,
 ако ми не вѣтавите, а господетво ви ест волю; ере разсѣ[кам]

1) Înainte de tako e șters a кзга.

КАКО ЕСТ РЕКЗА СЖДЕЦ ¹⁾, ЕРЕ КЕ РАЗВАЛИТ САЦИ ТА КЕ СЗЕТ ПИПЕР
КОЛИКО МШ КЕ ТРЕБЕРАТ, И ДОСТА РЕЧ(Е); КЕДЕ ЗНА ЕРЕ СЗАМ АЗК КАШ
И ТРЕБЕРАТ ВИ КС ВЗСЕГДА. И ЦЮ ИЗРЕЧЕ МНХАНА ГРАМАТИК И
БАИКО, ДА ВЕРСЕТЕ, ЕРЕ СС РЕЧ(И) НАШ(И) ИСТИНЕ. И БОГЪ ДА СМНОЖИТ
Л'КТ(А) ГОСПОДЕТРС ВИ, АМІН.

Bunilor și cinstiților noștri prieteni, județului din Brașov și celor
doisprezece pârgari, multă sănătate vă poștește domniei voastre
jupân Dragomir Udriște. Și să vă fie domniei voastre de știre,
despre lucrul acelu piper și acelor câteva bogasii: astfel mi s'a
prins acel lucru cum mi s'a prins, și am trimes la domnia voastră, ca
să mă îngăduiți de vamă, când îl voi vinde. Și domnia voastră
ați făgăduit că mă veți îngădui; acum însă înțeleg că nu vreți să-mi
iertați nimic din vamă. Deaceea vă rog pe domnia voastră să lăsați
piperul în pace, până ce îl voi vinde; și atunci, dacă-mi veți lăsa
din vamă, veți face bine, iar dacă nu veți lăsa, domnia voastră
sânteți slobozi; căci am înțeles că a zis județul că va răsturna sacii
și va lua piper cât îi va trebui, și destule [alte] a zis; și doar știe
că eu sânt al vostru și că veți avea nevoie totdeauna de mine.
Și ce vor spune Mihail gramaticul și Baico, să credeți, căci sânt
vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să înmulțească anii dom-
niei voastre, amin.

*Pecete rotundă, în ceară verde, c. 2 cm. în diam., ștersă (cf. NNo. arh. 506
și 519); adresa: † нашим добрым и честіем приятелам, сждцс wt Брашов и всем
пъргаром: bunilor și cinstiților noștri prieteni, județului din Brașov și tuturor
pârgarilor. — Arh. No. 533.*

c. 1482—1492.

CCXL.

† ЄТ ЖДНАНС Драгомир Ёдрише мншгго здравіе нашею до-
брим и честіим и пріятелам (sic), сждцс wt Брашов и всем
пъргаром. И по сем давам с знаніе господетрс ви, понеже при-
идш(е) єдин человек аз, єдин кахурс, кз дом мой с КСков,
тако ми сс скрам цркес та сс сзел(и) свєх цю сс вил(и) с
цркес. Ё тем радї аз не могох да га схвают (sic), нс сдшнх
како мш ете господетро ви схратнх с Брашов. Того радї мо-

¹⁾ Scriitorul a șters pe сждцц și a pus deasupra вавешн (vameșii), frazele ur-
mătoare se referă însă tot la сждцц.

ЛНА И ПРДСНМ ГОСПОДСТВО ВИ, КАКО ДА МИ НЕ ЗАГНЕТ, ЕРЕ ВЕЛМИ ЦЮ МИ СЪ СЪЕЛ(И) НЕКОИ СЪСЛЕ ДОБРО УТ ЦРКЕС. ПОНЕЖЕ ЗНАЕТ ГОСПОДСТВО ВИ ВЕЛМИ ДОБРЕ, КАКО МЕ НЕКОИМ (sic) АЗ ТА СЪЗЖИМ ГОСПОДСТВЪ ВИ ДО СЕДА, И УТ СЕДА ПРЕД ЕЩЕ КЕМС СЪЗЖАТ ГОСПОДСТВЪ ВИ ¹⁾ ЕЩЕ ПРАВДЪ; ЗАРАДЪ И ГОСПОДСТВО ВИ ЕЩЕ ЧИНИТЕ ЗА МЕНЕ, ТА ДА МИ НЕ ЗАГНЕТ СЪСЛЕ. ТАКО И АЗЪ КЕМС СЪЧИНИТ ЗА ГОСПОДСТВО ВИ УТ ЦЮ ХТЕ ТРЪВЪКАТ УТ НАС. И ЗА РАВЪСТАМ (sic) ВЪЗХУВОМ, А ГОСПОДСТВО ВИ СТЕ ЧИНИЛИ КАКО СТЕ ЗНАТ; АЛИ АЗ ХТЕМЪ ВИТ РАД, КЪДА МЪ СТЕ ЗАГНИТ, ПОНЕЖЕ ЕСТ ЗАКОН ТАКОИ: ТКО СЪКРАА ЦРКЕС, А ВИ ЕСТ ТАКОИ КАКО ДА НЪ НЕ МИНЪТЕ СЪМЪРЪТ. И ГОСПОДСТВО ВИ СТЕ ВОЛЕИ, ТОКМО ДА МИ НЕ ЗАГНЕТ СЪСЛЕ; ЕРЕ КЪДЕ МИ ХТЕ ЗАГНИТ СЪСЛЕМ, И АЗЪ ХКЕМС ²⁾ ЧИНИТ КАК ХТЕМЪ МОЖИТ, ПОНЕЖЕ СТОИТ ЛИЦЕМ КЪ ГОСПОДСТВЪ ВИ. И ЦЮ НЕ ГОВОРЕТ НАШЕ ЛЮДЪЕ, А ГОСПОДСТВО ВИ ДА ИМ ВЪРЪСЕТЕ, ПОНЕЖЕ СЪТ РЪЧ(И) НАШЕ ИСТИНЕ. И БОГЪ ГОСПОДСТВО ВИ ВЕСАИТ.

Dela jupân Dragomir Udriște multă sănătate bunilor și cinstiților noștri prieteni, județului din Brașov și tuturor părgarilor. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că a venit un om rău, un hoț, la casa mea din Bucov și mi-a prădat biserica și a luat tot ce era în biserică. Într'aceea eu n'am putut să-l prind, dar am auzit că l-ați prins domnia voastră la Brașov. Deaceea vă rog și cer dela domnia voastră, să nu mi se piarză [sculele], căci mi-au luat unele scule foarte bune din biserică. Domnia voastră știți foarte bine cum mă silesc eu și vă slujesc pe domnia voastră până acum, și vă voi slui și de aci nainte pe domnia voastră cu dreptate; deaceea faceți și domnia voastră pentru mine ca să nu mi se piarză sculele. Tot așa voi face și eu pentru domnia voastră, când veți cere ceva dela noi. Cât pentru hoși, domnia voastră ați făcut cum ați știut; eu unul ași fi bucuros dacă i-ați omori, căci așa este legea: cine a prădat o biserică, acela e așa că nu poate scăpa de moarte. Dar domnia voastră sânteți slobozi, numai să nu-mi piarză sculele; iar dacă îmi vor perî sculele, voi face și eu ce voi putea, căci stau de față la domnia voastră. Și ce vor grăi oamenii noștri, domnia

¹⁾ Аци și în șирул де май сус în orig. ꙗви, prescurtarea obișnuită în această bucată pentru ГОСПОДСТВО ВИ la toate cazurile; numai în două locuri vine ꙗви и ꙗви (= ГОСПОДСТВО ВИ).

²⁾ În orig. и азъ хкѣмъ.

voastră să-i credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure pe domnia voastră.

*Pecete ovală în ceară verde, axa mare de c. 1.5 cm. în diam., cu o floare (crin?) în mijloc și cu urme de litere, din care se recunosc mai bine II, SA și III; legenda întregă pare a fi fost: * ДРИГОМИР САРНИЦЕ; adresa: † нашим добрим и честитим сѣдцѣмъ въ Брашовъ и въсемъ прѣгаромъ: bunilor și cinstiților noștri, județului din Brașov și tuturor pârgarilor. — Arh. No. 539.*

c. 1482—1492.

CCXLI.

† Добримъ и почитанимъ и вътъ бога дарованимъ, сѣдцѣмъ и прѣгаромъ въ Брашовѣ, вътъ жєпанъ САРНИЦЕ много здравіе. И въ семъ ви давамъ съ знаніе за работѣмъ нѣсторомъ, како да вєседите съ твєз(и) паркалєбн(и), да нѣ вєсловозитъ, ере се ѡцетъ поскоро нанти за гласъ вътъ Тѣрци кзда съходитъ на свєхъ нѣсторн, неганъ кзда не ходитъ; тєр(є) да нѣ вєставитъ. И бога ви вєселн.

Bunilor și cinstiților și de dumnezeu dăruiților, județului și pârgarilor din Brașov, dela jupân Udriște te multă sănătate. Și vă dau de știre aceasta despre lucrul drumurilor: să vorbiți cu acei pârcalabi, ca să le deschidă, căci mai de grabă se vor afla vești dela Turci când vor umbla [oamenii] pe toate drumurile, decât când nu vor umbla; și să-i lase. Și dumnezeu să vă bucure.

*Pecete rotundă în ceară verde, c. 2 cm. în diam., cu legenda: * ДРИГОМИР ДВОРИНК; figura din mijloc e un buzdugan, cu o steluță și o semilună la stânga (cf. No. arh. 458); adresa: † жєдєцѣмъ въ Брашовъ и въсемъ прѣгаромъ: județului din Brașov și tuturor pârgarilor. — Arh. No. 506.*

c. 1482—1492.—După caracterele paleografice, această scrisoare pare mai nouă decât celelalte dela Dragomir Udriște; deaceea am atribuit-o în «Documente și Regeste» lui Udriște vistierul, cel din vremea lui Vlad VI și Radu Paisie. Izbutind în urmă să citească pecetea, aceasta nu lasă nici o îndoială că scrisoarea e a lui Dragomir Udriște, cel din vremea lui Vlad Călugăru. E curios că autorul nu-și zice într'însa, ca în celelalte, Dragomir Udriște, ci simplu Udriște.

Județul și pârgarii Brașovului.

(c. 1462—1496).

CCXLII.

Сво ѡно дадохме ние прѣгарє Дєки вътъ Грци: а атлазъ съ жєдєри, и вє рѣстница жєпан[и]ци, а рѣшнннкъ с позорєцъ, и а калѣха,

м фота, и њ и пол лакти чокара[а]тз, и њ корда кован[а], и поасз шт савна, и њ поасз женски кован, и малз поасз кован, и поасз пѣнга кован, и застиги дѣ, и една нашка, и њ еската сребро, и њ пах. сребро, и њ корда проста, и њ ржк[а]ва хелчз, и њ 1) перин[и], и њ настари, и њ ковер[и], и плапома шт камуз.

Iată ce am dat noi pârgarii lui Duca din Greci: un atlas cu jderi și două haine de jupâneasă, un urșinic cu nasturi și o camhă, patruzeci de fote și șase coși și jumătate de ciocârlat și o spadă ferecată și un brău de sabie și un brău femeesc ferecat și un brău mic ferecat și un brău cu pungă ferecat și patru sprezece chiotori și o chindiseală 2) și o bucată de argint și două paftale de argint și o spadă proastă și două mâneci de helgie și două perini și doi nasturi și două covoare și o plapomă de camhă.

Pecetea Brașovului în ceară albă, foarte mică. — Arh. No. 474; Mil. No. 108.

c. 1462—1463. — Acest zapis samănă foarte mult cu duplicatul hrisovului din 30 Ian. 1431 al lui Dan II (No. XVII) și pare a fi scris de aceeaș mână, pe aceeaș hârtie și cu aceeaș cerncală; aceasta nu ne obligă însă a-l pune în acelaș timp cu hrisovul lui Dan. El e cu toate probabilitățile ceva mai nou. Dacă «Duca din Greci» este identic cu boerul Duca al lui Radu cel Frumos, pomenit în documentele acestuia din anii 1464, Mai 30 și Oct. 28, și 1467 Ianuarie 15 (toate trei în Arh. Stat.), aș fi aplicat a-l pune la c. 1462—1463, când Duca, ce fugise probabil la Brașov de Vlad Țepeș, s'a întors, după alungarea acestuia, în țară. În tot cazul, zapisul e din sec. XV.

CCXLIII.

† Благочестивомъ и христовомъ господи́нъ нашемъ(с) Іу Пладъ конвода и господаръ земиа владѣнскѣа, шт сждѣс Брашевскомъ и кѣ прѣгарем, много здравие ми приносѣа господству тѣ. И того радѣ ми даваа господству тѣ знание, како ми послаамъ Інокъ шт Ражков до господству тѣ; да вѣршаш господству тѣ шѣ тѣ ке изреч(е), ере ес наше реч(и) истини; не ес инако. И когз тѣ самож(и) акт(а) господству тѣ.

1) Un њ ce pare a fi њ.

2) Orig. нашка, ce-mi pare a fi o greșală, în loc de nam[и]к[а], broderie (Djuvernua, p. 1372).

Cuviosului și de Hristos iubitorului domnului nostru Io Vlad voevod și domn al Țării Românești, dela județul Brașovului și dela cei doisprezece pârgari, multă sănătate îți poftim domniei tale. Și îți dăm de știre domniei tale că trimctem pe Iacov din Râjnov la domnia ta; și să crezi domnia ta ceea ce are să-ți spue, căci sânt vorbele noastre adevărate; nu sânt altfel. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii domniei tale.

Pecete rotundă de c. 4.5 cm. în diam., pe ceară roșie, pierdută (pecetea orașului Brașov). — Ark. No. 202.

1482—1496. — Cf. No. CLXXVII, dela Vlad Călugărul.

Staico, logofătul lui Vlad III Călugărul și al lui Radu IV cel Mare.

(c. 1482—1507).

CCXLIV.

† **Велечившимъ и нашимъ добрымъ и сладкимъ пріѣтелемъ, съжаѣшъ и псргаромъ въ Брашовъ, много ниское покло[не]ніе приносимъ господетвѣ вѣ. Но семъ давамъ съ знаніе господетво вѣ, ере ни доиде чловѣка въ Никополъ съда съ неделю, тако ни база, ере есѣ даанъ пакъ Ман-кѣс санжакъ Никополскіи; и дошанъ мѣсѣ есѣ людіе напредъ съ Никополю, а вън е вѣтала на траѣс та верѣ конексѣ. И великии царь е вѣтиселъ та се е прикажила къ Гофю, а кашаларіе вѣни есѣ вѣтисанъ съ конекалми напредъ, горе по Дшарѣс къ Гмедорова. И Ман-вѣг ниѣт некако да вѣ зараретъ; тако мѣ е страхъ, да не мѣшет некако скрозе цас, да вѣ паенет. Мѣсѣ самъ мѣсѣла едншѣ како да сѣжамъ право христіаномъ, тако да не речете, ча не вѣ самъ даа съ знаніе, аан се назите како знаете наиволе. И да си пѣсѣтите чловѣка, да вѣдет кон мѣне; тако вѣре кавѣзъ глаѣ ни ѣт доити, поскоро на поспѣхъ вѣ ѣемъ дати съ знаніе. И когъ вѣ Саможит лета. Писахъ съ Трѣговице, мѣсеца юніе кѣгъ день.**

Мѣшнхъ господетва вѣ пріѣтеа,

жшанъ **Станко**, логодет.

Prea cinstiților și bunilor și dulcilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, multă și adâncă închinăciune aducem domniei

voastre. După aceasta dau de știre domniei voastre că acum Duminecă ni-a sosit omul dela Nicopole și ne spune că i-au dat iarăși lui Ali-beg sangeacul Nicopolei; și i-au ieșit oamenii înainte la Nicopole, dar el a rămas îndărăt și adună oaste. Iar marele împărat a plecat și s'a apropiat de Sofia, iar bașalarii ¹⁾ au plecat înainte cu oștile, pe Dunăre în sus, spre Smedorova. Și Ali-beg caută un chip să vă ajungă; și mă tem ca nu cumva să treacă peste noi, ca să vă prade. Dar m'am hotărît odată să slujesc cu dreptate creștinilor, și să nu ziceți că nu v'am dat de știre, ci păziți-vă cum știți mai bine. Și să vă trimeteți un om care să stea lângă mine; astfel, orice veste ne-ar veni, mai de grabă și mai iute vă vom da de știre. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii. Scris-am în Târgoviște, luna lui Iunie în 23.

Prietenul mai mic al domniei voastre,

jupân Staico, logofăt.

Pecete rotundă, c. 2 cm. în diam., pe ceară albă, acoperită; din legendă se poate citi: [СТАН]КО ЛОГО[ФЕТЪ]; un cuvânt dela început e șters de tot; figura dela mijloc e un cap de om, cu căciula înaltă; adresa: † мѡмѡ добримѡ приѡтелиѡм, сѡдиѡсѡ и пѡсрѡгомѡ въ Брашовѡ; bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. În dosul scrisorii următoarea notiță contemporană: «Item 3 fl. tenetur Rewel ex parte mortis Servandii; item 2 fl. Iohannes Casparus; item 500 lanceas tenetur Stengelcz Tough». — Arh. No. 476; Mil. No. 102.

1492. — Împrejurările descrise aci se potrivesc cu pregătirile expediției lui Baiazed dela 1492: el pleacă în primăvară și se oprește vara la Sofia; Ali-beg intră spre toamnă în Transilvania, dar e bătut (Zinkeisen II, p. 502—503). — Staico e logofăt în tot timpul domniei lui Vlad Călugărul, dela 1482, Iulie 13—1496, Aprilie 20 (Lăpădatu, l. c., p. 69, 71 și urm.); acesta îl făcu și ginere, dându-i în căsătorie pe fiica sa Caplea (ibid., p. 65). Într'un hrisov din 1492, Oct. 9 (Miletić, DR., p. 344), Staico e numit «întăiul sfetnic» (прѡрокѡвѡктѡникѡ) al domnului. El rămâne și pe lângă Radu IV cel Mare, în documentele căruia e pomenit foarte des, ca «logofăt» sau «mare logofăt», între anii 1496 și 1507 (pentru ultima oară la 20 Iulie 1507: Arh. Stat.).

CCXLV.

† Нашим честитим братиѡм и добрим приѡтелиѡм, сѡдиѡсѡ и кѡ пѡсрѡгомѡ въ Брашовѡ, много здравие приносѡт господство кѡ Станко логофет. И по сем давам ѡ знание господство кѡ

¹⁾ Pașii. — Pluralul turc dela bașa.

зараді вкои мою чловѣкъ вт Мѣгѣрѣхъ, И҃когѣ, како ест до-
шеа тѣи с Брашов, да си продаде едно дрѣго, како един сирѣ-
мах. Тако си ест сзела кснаю вт флоринци и две флоринци,
тако си ест счинили печат, и за флоринци и за кснаю. Тако,
гдѣ мѣ ест виа стана, а ви си ест гледал с товолицѣ, тако
ест извадила печат те ест поставила на един стол, тако га ест
заборавила да сземе. И кзд(а) вше с валеши, ви гледаше с то-
колиц(с), да нанде печат, и не нандоше; тако мѣ ест сзели три
флорини(и). Тем ради просна ваше господство, да мѣ счините
правдѣ, ере ке донести и мартѣрню пред ваш(ѣ) господство, како
ест изгвѣла печат. И можете счинити ваше господство и зараді
мою волю, да не има мою чловѣкъ нагдѣс с ваш(ѣ) господство.
За тои просна ваше господство. [И бо҃г ви вѣсемт, амин] ¹⁾.

Cinstiților noștri frați și huni prieteni, județului și celor doi-
sprezece pângari din Brașov, multă sănătate vă poștește domniei
voastre St a i c o logofătul. Și după aceasta dau de știre domniei
voastre despre acest om al meu din Măgureni, Neagoe, că a venit
acolo la Brașov să-și vânză una alta, ca un sărac [ce este]. Astfel,
și-a luat marfă pe florinți, și doi florinți, și și-a făcut pecete, și
pentru florinți și pentru marfă. Dar, [în casa] unde era în gazdă,
uitându-se în pungă și-a scos pecetea și a pus-o pe o masă, și
astfel a uitat s'o ia. Când ajunse la vameși, aceștia se uitară în
pungă, ca să găsească pecetea, și n'o găsiră; și astfel îi luară trei
florini. Deaceea cerem dela domnia voastră să-i faceți dreptate,
căci va aduce și mărturie înaintea domniei voastre, că a pierdut
pecetea. Și puteți face domnia voastră și pentru voea mea, ca să
nu aibă omul meu pagubă la domnia voastră. Pentru asta mă rog
de domnia voastră. Și Dumnezeu să vă bucure, amin.

*Pecetea lipsește; adresa: † нашим честити[м] братина[м], есдѣс и ѿ нѣграгом
вт Брашев: cinstiților noștri frați, județului și celor 12 pângari din Brașov.—
Arh. No. 475; Mil. No. 103.*

с. 1482—1507.

CCXLVI.

† Нашим добрим братинам и честитим господам, есдѣс и
ѿи-тиам нѣграгом вт Брашов, любовно поклонение приносит

¹⁾ Aci hârtia e ruptă.

господетвѣ ви брат господства ви Станко логофет. И во сем давам с знание господства ви, како мома добрим и чзститим братѣам, понеже чюхмо тѣи с господство ви за еднога чловѣка манетора, цю е виѣи за болестѣю ногам; сего радѣ молим и просим господство ви да ми га пошлете по вкога чловѣка моего Нанчѣла, да га донесет. Тере ако богъ поможе, те се ке доминати мои болестѣю те ми ке фелосат, не мѣ хте бити с парѣсѣс ѡд мене, како в'кети (sic) и сами господство вашои (sic). И богъ да смножит лета господствѣ ви.

Bunilor noștri frați și cinstiți domni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, dragă închinăciune vă aduce domniei voastre fratele domniei voastre St a i c o logofătul. Și dau de știre domniei voastre, ca unor buni și cinstiți frați ai mei, că am auzit acolo la domnia voastră de un om meșter, ce se pricepe la boala de picioare; deaceea mă rog și cer dela domnia voastră să mi-l trimeteți cu acest om al meu Nanciul, ca să mi-l aducă. Și dacă va da dumnezeu să înțeleagă boala mea și să-mi folosească, n'are să aibă pagubă dela mine, precum știți și domnia voastră înșiși. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Pecetca pierdută; adresa: † нашим чзститим братѣам и добрим приятелом, сждѣс и вѣ-тим пзргаром ѡт Брашов; cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 528.

c. 1482—1507.

Cârstian, vornicul lui Radu IV cel Mare.

(c. 1496—1507).

CCXLVII.

† Чзститим братѣам и добрим приятелѣи, сждѣс и вѣ-тим пзргаром ѡт Брашов, много здравѣи и любовинное поклоненѣи приносит господствѣ ви брат и приятел господства ви, ждѣим Крстѣан дворник. И по снх давам с знание господствѣ ви израдѣ вкою чловѣкѣз мою на име Стзнислав, како мѣ ест вна дла Марко един снх мѣ, та да га нащит извик, да мѣ плащат; а ѡи, кзда ест вна летоска, ѡи ест бежал, тако ест ѡтншел през Дѣнар и Хрѣсова та се ест потѣрчил. Тако ест ѡтншел Стзнислав тамо с неѣа, а ѡи не ке да доге вкано, а Тѣрчи га не

ДРЖИТЪ СЪ СЛОБОДНАІ, ДА МИНШТЪ, АКО МС БЪДЕ
ХТЕНІЮ. ТАКО СЖА И АЗ ПОСЛАА ЕДНА СЛЪГА МИ ДО НЕГА, ДА Г(А)
ИЗМАМИТЪ, ДА Г(А) МИНШТЪ ВЪРАМО, А МИ НЕ ЧЕ. ТАКО ДА ВЕРШЕТ
ГОСПОДСТВО ВИ, ЕРЕ НЕ ПАМА СТЪНИСЛАВЪ НИ ЕДИШЪ ВИНЪЖЪ, НА ВЕРШЪ И
НА ДЪШЕ МИ. ТАКО ДА НЕ ПАМАТЪ ВЪОЮ ЧЛОВЪКЪЗЪ МОЮ НЕКОЮ КИШЪ
ОТЪ ГОСПОДСТВО ВИ, ЕРЕ ПРОСИМЪ ГОСПОДСТВО ВИ. И БОГЪ ДА СМНО-
ЖИТЪ ЛЕТА ГОСПОДСТВА ВИ, АМИИ.

Cinstișilor frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece
pângari din Brașov, multă sănătate și dragă închinăciune v'aduce
domniei voastre fratele și prietenul domniei voastre, jupân Cârștian
vornicul. Și după aceasta dau de știre domniei voastre despre
acest om al meu, cu numele Stănilav, că i-a fost dat Marco un
fiu al său, ca să-l învețe limba, pe plată; dar acesta a fugit în vara
trecută și s'a dus peste Dunăre la Hârsova ¹⁾ și s'a turcit. Astfel, s'a
dus Stănilav acolo la el, dar el nu vrea să vie încoace, deși
Turcii nu-l țin cu deasila, ci i-au dat voie să se întoarcă, dacă vrea.
Am trimes apoi și eu o slugă a mea la el, ca să-l monicască și să
treacă încoace, dar el nu vrea. Astfel, să credeți domnia voastră că
Stănilav n'are nici o vină, pe credința și pe sufletul meu. Deci vă
rugăm pe domnia voastră: să n'aibă acest om al meu nici o supă-
rare din partea domniei voastre. Și dumnezeu să înmulțească anii
domniei voastre, amin.

*Pecete rotundă pe ceară albă, c. 1.5 cm. în diam., cu o stea în mijloc și
cu legenda: КРЪТІАНЪ ДВОРНИКЪ, în litere foarte urite și neregulate (al doilea
cuvânt nu e clar); adresa: † чиститиимъ кратиамъ и докритиимъ прїатеаи, сѣдѣшъ и
ѣи похгарнъ въ Брашовъ: cinstișilor frați și buni prieteni, județului și celor 12
pângari din Brașov. — Arh. No. 536.*

c. 1496—1507. — Cârștian e cunoscut ca vornic în timpul lui Vlad Călugărul
și al lui Radu cel Mare. Sub Vlad Călugărul e amintit întâiaș dată la 27 Ian. 1483
și apoi, când ca vornic, când ca fost vornic, între 1483 și 1496, Aprilie 20
(Lăpădatu, l. c., p. 69, 71 sq.). Sub Radu cel Mare îl găsim întâiaș dată la
1 Aug. 1496 (Miletić, DR., p. 347) ca fost vornic; tot așa la 9 Ian. 1497 (ibid.),
15 Aprilie 1498 (ibid., p. 348), 24 Mai 1501 (ibid., p. 352) și 9 Martie 1502
(Arh. Stat.). La 15 Iunie 1504 are titlul de mare vornic, iar la Noemvrie a-
celaș an de fost vornic (Miletić, DR., p. 353, 354). Pentru ultima oară îl găsim
într'un document dela 20 Iulie 1507 (Arh. Stat.), unde atributul nu i se poate
ceti, fiind șters de tot (acelaș lucru într'un doc. din 1499, tot la Arh. Stat.).—
Că scrisoarea lui Cârștian e din timpul lui Radu cel Mare, o dovedește No. CXC.

¹⁾ În orig. през Дънак и Хръсова e probabil o greșală, în loc de през Дънак
и Хръсова.

Gherghina, pârcalabul lui Radu IV cel Mare.

(c. 1496—1507).

CCXLVIII.

† Честитим и нашим добрим братиам и прѣтелем, съдѣш и кї-тим пѣргари wt Брашов, много здравие приносят (sic) wt ваше брат, жѣпан Гергина паркалаб. И по сем давам с знанїе вашему милосте: ево смо послаа по Ханъш да ми кѣшут некое нош (sic); израдї молим и просим ваше милосте, да их ми поставит с мир, израдї вамъ; а что ке ент ваше волю, та кю счинит полного израдї вас. И богъ ру везает, амин.

Cinstiților și bunilor noștri frați și prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate vă poștește fratele vostru, jupân Gherghina pârcalabul. Și după aceasta dau de știre domniei voastre: iată am trimes pe Hanăș să-mi cumpere niște cușite; mă rog dar și cer dela domnia voastră să mi le lăsați în pace, cât pentru vamă; căci de veți pofti ceva, eu voi face mai mult pentru voi. Și dumnezeu să vă bucure, amin.

Fără pecete; adresa: † честитим и нашим добрим братиам и прѣтелем, съдѣш и кї-тим пѣргари wt Брашов: cinstiților și bunilor noștri frați și prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 487.

c. 1496—1507. — Asupra lui Gherghina, v. nota dela No. CXCIV.

Ștefin, județul de Râmnic.

(c. 1506).

CCXLIX.

† Честитем нашему добрим приателем, жѣдецъ и кї прѣгари wt Брашов, много здравие приносим wt жѣпан Пѣкъши жѣдец. И такози давамо знати господство ви, како е пѣстна господина ни конведа книгъ и чловѣкъ по намѣ Матен, да ми кѣши хелци; за тои ви молим и просим господство ви, да ми наидете хелци добри, зарадї воас конвединъ. И богъ да ви с[м]ожит лата (sic) господство ви, амин.

Cinstiilor și bunilor noștri prieteni, județului și celor doisprezece pângari din Brașov, multă sănătate vă poștește jupân Ștefin județul. Și astfel vă dau de știre domniei voastre că a trimes domnul nostru voevodul carte și un om, anume Matei, să-mi cumpere helgii¹⁾; deaceea v'a rugat și a cerut dela domnia voastră să-mi aflați helgii bune, căci așa e voea voevodului. Și dumnezeu să vă înmulțească anii domniei voastre, amin.

*Pecete rotundă în ceară neagră, c. 3,5 cm. în diam., înlăuntrul scrisorii, cu o figură ce nu se poate distinge bine; din legendă am putut ceti numai: * ПГ-ЧЯТННК СО[Б]ОР. . . . БО (?); e probabil pecetea orașului Râmnic. Pe partea din afară a scrisorii e lipită pecetea lui Teodosie vv., luată dela o altă scrisoare, c. 3 cm. în diam., cu legenda: * АМТІЮ [Б]ЖНО ІОЯ] ТЕОДОСІЕ БО[Е(БО)ДЯ И ПИ] (intregirile sânt făcute după o scrisoare a lui Teodosie din arh. Sibului); adresa: † ЖСАЦС И КІ ПРХРАПІ УТ Брашов: județului și celor 12 pângari din Brașov. — Arh. No. 488.*

c. 1506. — Datarea aceasta se întemeiază numai pe presupunerea că «județul Ștefin» e identic cu «Ștefina», orașanul din Râmnic, citat ca martor în hrisevul de danie al Pârvueștilor (Barbul banul, Pârful vornicul, Danciul comisu și Radul postelnicul) către mănăstirea Bistrița, din 16 Aug. 1506 (orig. în Arh. Stat.). Scrierea e cursiva din întâia jumătate a sec. XVI-lea.

Boerii lui Radu IV cel Mare, sub Mihnea I.

(1508—1509).

CCL.

† Честити[м] нашим братиам и докрил приателеам, сѣдѣс и вѣ-тнл прхгаром въ Брашов, много здравіе и любовное по-клоненіе приносят господетвс ви приателне господства ви, жспан Бадк дворник и жспан Строе дворник и жспан Иван Калнне-кса и жспан Калот(з) вистнар и жспан Балкса портар и жспан Дсамтрс дворник и жспан Стопан и жспан Драгич и жспан Стан логофет и вхен дрѣзи волкри влашки. Давамо с знанне господетвс ви: зна господство ви како смо заклеан сз господ-ство ви, како варе взда чемо памати некою счлоост и не кемо мекн встати с земаи, а ми да намамо место и лаваш с гос-подства ви, и ми и наши чловкци, кои те вѣти сз нами. Тоган ради да зна господство ви, ере сзда ест тон време; тоган радї

¹⁾ Helgie (plur. helgii) se chiamă în Bucovina și în Moldova de sus nevăstuica.

послани смо до господина ни Іоже, како да ни даст верс и кле-
товис книгс, како да догемо мирно и слободно до господства
ви, сз нашими чел'кдми и нашим нманѣм; и да се ниволнате
и господство ви кон господина ни Іоже, како да ни счинит
исправс; и ѡт господства ви пакн да нмамо верс и книгс кле-
товис, како да догемо мирно и слободно и да нмамо салаш
и лашк с господства ви, докле чемо пребнати с господства
ви. И пакн кзда чемо хтетн да се вратнмо с нашс земаю, ни
кел нзитн на дрѣг(с) странс, а нам да ни ест слободно и ѡт-
творено градове и места господства ви, како да нздемо сло-
водно, без четс и без пагсес, варе ксде чемо хтет. И ми варе
како смо заклеан сз господства ви, а ми кемо држати до
нашега живота. И варе цю изрече наш члок'ккз Иван, а господ-
ство ви да версете, ере сѣт наши реч(и) истинн. И богъ ви ве-
селит господство ви.

Cinstișilor noștri frați și buni prieteni, județului și celor doispre-
zece pângari din Brașov, cu multă sănătate și cu dragoste ne în-
chinăm domniei voastre, noi prietenii domniei voastre, jupân Ba-
dea vornic și jupân Stroe vornic și jupân Ivan Călinescul și
jupân Calotă vistier și jupân Vlăicuț portar și jupân Dumitru
vornic și jupân Stoican și jupân Drăghici și jupân Stan lo-
gofăt și toți ceilalți boeri români. Și dăm de știre domniei voastre:
domnia voastră știți cum ne-am jurat cu domnia voastră, că dacă
vom avea cândva vre-o nevoie și nu vom putea să stăm în țară,
să avem loc și lăcaș la domnia voastră, și noi și oamenii noștri
cari vor fi cu noi. Deci, să știți domnia voastră că acum ne-a sosit
aceea vreme, și deaceea am trimes la domnul nostru Ioja să ne dea
încredințare și carte de jurământ, ca să venim în pace și slobozi la
domnia voastră, cu toți ai noștri ¹⁾ și cu averea noastră; și siliți-vă
și domnia voastră pe lângă domnul nostru Ioja să ne facă ispravă;
și să avem și dela domnia voastră încredințare și carte de jurământ,
că vom veni în pace și slobozi și vom avea sălaș și lăcaș la dom-
nia voastră, câtă vreme vom petrece la domnia voastră. Și iarăși
când vom vrea să ne întoarcem în țara noastră sau vom vrea să
ieșim în altă parte, să ne fie slobode și deschise cetățile și locurile
domniei voastre, ca să ieșim în bună voie, fără pierdere și fără pa-

¹⁾ Orig. сз нашими чел'кдми.

gubă, ori încotro am vrea. Iar noi, toate câte le-am jurat cu domnia voastră, le vom ține cât vom fi în viață. Și ce va spune omul nostru Ivan, domnia voastră să credeți, că sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure pe domnia voastră.

*Pecete ovală, 1.8 + 1.5 cm., acoperită, cu legenda: ✱ КЯЛОТ[Ъ] БѢАНКН
ВІСТІЯР ѡ ca figură o chee; adresa: † НАШНА ЧЕСТИТНА БРАТНАМ И ПРИЯТЕЛАМ,
ЕСАУС И ЪІ -ТНА ПРЪГАРОМ УТ Брашов: cinstitilor noștri frați și prieteni, județului
și celor 12 părțari din Brașov. — Arh. No. 532.*

1508—1509. — Pe cei mai mulți dintre autorii acestei scrisori îi găsim în documentele lui Radu IV cel Mare și ale urmașilor lui: Badea e la 1501, 1504 și 1505 paharnic, la 1507 vornic; la 1508 Iunie 6, sub Mihnea, fost vornic (Arh. Stat., Govora III, 2); Stroe e la 1496 și 1501 spătar (la 1498 «mare spătar»), la 1504 vornic, la 1505 mare vornic, la 1507 «provisor curiae» (= mare vornic); Ivan Călinescul e citat fără nici un atribut la 1507 (Ivan Kalinaczki), apoi ca stolnic într'un doc. al lui Mihnea din 19 Iulie 1509 și într'unul dela Vlăduță din 1511 (Arh. Stat., Cozia II, 1; Tismana LVIII, 6); Calotă e vistier la 1504, 1505, 1507 (thesaurarius); rămâne vistier sub Vlăduță (1511) și este mare vornic sub Neagoe, între anii 1512—1520; Dumitru vornicul e paharnic la 1496, mare paharnic la 1498; Drăghici e citat fără atribut la 1507; Stan logofătul e citat ca logofăt al doilea într'un doc. al lui Mihnea dela 7 Sept. 1508 (Arh. Stat.), identic poate cu Stan gramaticul dintre anii 1500—1502. Pe Stoican și pe Vlaicul portarul nu-i găseșc în documentele interne ale lui Radu cel Mare, nici în ale urmașilor săi imediați: Vlaicul e prob. jupânul care îndeplinește o misiune a lui Radu cel Mare la Brașov (No. arh. 240 = CXCII).—Pentru toți aceștia, v. Miletić, DR., p. 345 și urm., Engel, Geschichte der Walachey, p. 189 (=Hurmuzaki, Documente II, 2, p. 555) și o sumă de documente inedite la Arh. Stat. și la Acad. Rom. Notițe mai amănunțite vom da în vol. II asupra aceloră dintre dinșii, dela cari ni s'au păstrat scrisori în arh. Brașovului. — Boerii se pregăteau să fugă de Mihnea, care la 1509 săvârșește primul mare măcel printre dinșii. Iorga, Studii și documente III, p. XLIII.

Del. Nr. [CCL] (251-

[CCLXII] (352

1000

61

1000

10

III.

SCRISORI LATINEȘTI DE-ALE DOMNILOR ȘI

BOERILOR ROMÂNI. (cu regestele respective la h. h. h. h.)

1000

Alexandru-Aldea ¹⁾. Cire le unit arapandirel

CCLI.

1431, 14 Iunie.

Universis et singulis dominis et amicis nostris in et sub tenutis serenissimi domini nostri regis ubilibet constitutis et existentibus presentes visuris, Alexander wayvoda Transalpinarum parcium salutem cum honore. Domini et amici nostri prestantissimi. Noveritis quomodo quidam Grecus nomine Femiano, nescitur quō spiritu ductus, cum certis rebus de camara nostra ablati et cum quibusdam debitis nobilis viri Johannis filii Gasparis de Longocampo, preter scitum et voluntatem nostram, tanquam proditor et infidelis noster et serenissimi domini nostri regis, aufugit et clandestine a terra eiusdem domini nostri regis et nostra recessit. Ideo prefatum Johannem filium Gasparis, domini nostri et nostrum continuum servitorem, ad investigandum prefatum Femianum duximus transmittendum, vestras dominaciones et fraternitates cum magna attentione rogantes et requirentes, quatenus quandocumque et ubicumque prefatus Femianus per dictum nostrum et domini nostri regis familiarem inveniri poterit, infra dominia et tenuta vestra, ex parte eiusdem eciam cum detencione persone omnimodam impendatis satisfaccionem, ymmo rogamus diligenter, quatenus auxilium et favorem vestrum impendatis ad ipsius detencionem et ipsum detentum manibus prefati Johannis Gasparis assignare non recusetis. Datum Targoviste, teria quinta proxima ante festum beatorum Viti et Modesti martirum, anno Domini millesimo CCCC-o XXXJ-o.

*Monogram: † ІѠ Александръ кивовда, мнаостіа кожја господина; pecete ovală, 3+2.5 cm., aplicată înăuntrul scrisorii și neacoperită cu hârtie; legenda: * ІСО[Я]НЬ ПАС[Ъ]ИНАРЬ БОСЕРОВА, cu ligatură la ПНА. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.*

¹⁾ Anii de domnie ai fiecărui domn vezi-i în partea I.

Vlad I Dracul.

CCLII.

1436, 16 Iulie.

Amicabili salutacione premissa. Providi et honesti viri, fratres et amici nostri sincere grati. Noveritis dicta et compositiones vobiscum nostros per barones ut puta Demetrium zpatar, Sthepanum logofethum, Kaika Hausponopolum (*sic*) et magistrum Iohannem concivem vestrum in factis nostris, nobis vestrarum ex partibus plene declarata percepisse ac nobis placuisse; que siquidem ritu cursu, que spondidistis in factis nostris debere et facere, bene cognovistis, propterea, modo et usque quo rexedimus (*sic*) in mundo, inobliscibili fraternitate et amicitia nostram in memoriam semper retinebimus, bona que habebimus largiflue vobis et cuilibet vestrum pro honore expendemus et nos vestris in promissionibus nobis transslatis habiles semper erimus (*orig. greș. supremus*) et experti, harum literarum nostrarum testimonio vigore mediante; et presentibus vos afectuose rogantes quatenus, uti nobis promissistis et que factis et opibus adimplere velitis, in quibus cum magistrum Iohannem prefatum nostrum specialem familiarem vestras transmississe erga fraternitates, amicitias, dictis ipsius nostro tamquam ex ore prolatis adhibere velitis fidei creditivam et petita admitere. Datum in Fogaras, feria secunda post festum divisionis apostolorum, anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo sexto.

Wlad, filius condam domini Merche, parcium
Transsalpinarum wayvoda, vester amicus.

Pecete rotundă, c. 2¹/₂, cm. în diam., ruptă (cf. No. XXXII); adresa: providis et honestis viris, iudici, iuratis senioribus ceterisque civibus Brassoviensibus commorantibus, fratribus et amicis nostris sincere gratis. — Orig. în arh. Brașovului; textul după lectura d-lui N. Jorga.

CCLIII.

1436, 5 Septemvrie.

Amicabili salutacione premissa. Providi et honesti viri, fratres et amici nostri sincere predilecti. Noveritis Hannes ¹⁾ exhibitorem presencium certis nostris causis, factis et negociis ad presens nos ur-

¹⁾ În copia Academiei greș. *Hanus* (v. nota 1 dela p. 258).

gentibus bene ipsum in eisdem informatum oretenus vestris referendis transmisimus ad fraternitates am[ic]icias [vestras], rogantes ¹⁾ vos presentibus affectuose, quatenus dictis ipsius Iohannis fidei constanciam nostro tamquam ex ore proprio prolatis adhibere velitis et petita per ipsum admictere. Datum in campo de Roya nostre descensionis, feria quarta proxima ante festum nativitatis virginis gloriose, anno etc. tricesimo sexto.

Wlad, Transsalpinensis wayvoda,
frater et amicus vester in omnibus.

Pecete ovală, c. 3+2 $\frac{1}{2}$ cm., stricală; adresa: providis et circumspicis viris, iudici, iuratis senioribus ceterisque civibus Brassoviensibus commorantibus, fratribus et amicis nostris predilectis. — Orig. în arh. Braşovului. 1711?

CCLIV.

1444, 7 August.

Wlad, parcium Transsalpinarum wayvoda, universis et singulis civibus ceterisque senioribus et incolis Brassovie, Burchia, sed et in toto regno Transsilvano cuiusvis status condicionis existentibus et commorantibus, quibus presentes nostre litere ostenduntur, amicitiam paratam cum dilectione. Noveritis quod quamquamvis spectabilis vir dominus Merché pie memorie wayvoda dictarum parcium Transalpinarum, noster genitor carissimus, communi contractu et una voluntate dictorum civium et seniorum de Brassovia et Burchia certas dispositiones et soluciones omnium rerum quocunque vocabulo nominandarum intra has partes importandarum et abhinc extra educendarum per tributa fecissent ritu statu permanere in eternum, prout in literis ipsius genitoris nostri patentibus expresse vidimus contineri, licet per quosdam tributarios et castellanos castri de Therch usque modo huiusmodi certa dispositio nostri genitoris et civium predictorum dissoluta fuisset et minime servare voluissent, ultimo et modo vir magnificus dominus Iohannes de Hunyad wayvoda Transsilvanus dictam literam patris nostri super huiusmodi dispositione factam pro tranquilla pace et statu perpetuo inter duo regna observanda confirmasset; pro eo et nos una cum nostris

¹⁾ Orig. prezintă după amicitias o lacună; copia Academiei are după ea idles, ceea ce e o lectură greşită pentru rogtes=rogantes.

baronibus et proceribus harum nostrarum parcium Transsalpinarum existentibus et constituendis omnia queque scripta sunt in literis dictorum dominorum Merche beate recordacionis, genitoris nostri, et Iohannis de Hunyad Transsalpinarum et Transsilvanie wayvodarum firmiter tenere et observare volentes, in nullo contradicendo, immo magis dietenus pro perpetua pace operibus adimplendo, ea que dictata sunt in literis patris nostri confirmare volentes harum literarum nostrarum testimonio mediante, in huius rei certitudinis veritatem has patentes nostras literas sigillique nostri munimine roboratas eisdem civibus et senioribus de Brassovia et aliis suprascriptis ad cautellam dedimus et fecimus consignare. Datum in Tergovistia, feria sexta proxima ante festum beati Laurenti martyris, anno Domini millesimo etc. XLIIII^{mo}.

Pecete ovală lungăreață (c. 3 + 2 cm.); din legendă se cunoaște numai IGAIHL (cf. No. LIV și urm.). — Orig. în arh. Brașovului.

↓ 111111 pecetea lui

Vladislav II sau Vladislav Dan.

CCLV. *Regest sa fidei. 4. m. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.*

1448, 31 Octomvrie¹⁾.

Providi et honesti viri, fratres et amici nobis sincere dilecti. Scire damus vobis quomodo egredius vir Nicolaus de Vizakona scribit nobis ad eum accedere vellemus, donec magnificus Iohannes, regni Hungarie gubernator, veniret de bello. Hoc ideo facere non possumus, quia feria tertia proxime preterita frater nayph²⁾ de Nicopolio pervenit ad nos, certissime dixit, quomodo Omrath dominus Turcorum in tribus diebus sine omni intermissione contra ipsum dominum Iohannem gubernatorem pugna[m] habuisset, ultima die inter curros taboritarum inclusisset, pedester solus imperator inter yanicaros descendisset et omnes extra et intra currus taboritarum percu[ssi]ssent et interfecissent. Si veniremus nunc ad eum, Turci statim nos et vos destruere possent. Ideo petimus vos sedentes pacifice quatenus habeatis pacienciam, donec videbimus processus ipsius domini Iohannis. Dubium est de vita ipsius; si autem evaserit de bello liber,

¹⁾ Asupra acestei scrisori, v. N. Iorga, Studii și documente III, p. XXVIII și urm.

²⁾ Nayph (naip) e un fel de subașă.

secum conveniemus, bonam pacem faciemus; si autem nunc nobis contrari fueritis, si quid tandem fiet, sint in detrimenta ¹⁾ animarum vestrarum et periculum; coram deo respondeatis. Datum in Tergovistia, in vigilia omnium sanctorum, anno Domini etc. XLVIII-o.

Wlad, parcium Transalpinarum wayvoda,
frater vester in omnibus.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., stricată; adresa: providis et honestis viris, iudici, iuratis civibus de Brassovia, fratribus et amicis nostris predilectis. — Orig. în arh. Braşovului.

CCLVI.

1453, 11 Aprilie.

Providi et honesti viri, fratres et amici nostri predilecti. Ecce modo venit ad nos famulus Stoyke Gizdavich ²⁾ dicti et dicit nobis quomodo magnificus dominus Iohannes de Hunyad dominus et pater noster quasdam armas ad castrum Kilye transmittere vellet, que erga vos essent nunc. Ad que sic respondemus et dicimus vobis propter metum Turcorum, ne nobis impedimenta fierent ex parte ipsorum Turcorum et dicerent tandem et rescirent, quod cum voluntate nostra forent talia; ideo petimus vos, quatenus easdem armas, in quacumque forma existant, caute et secrete nostro sub nomine adduci faciatis precisse ad curiam et domum nostram in Tergovistia, abhinc tandem cum homine ipsius Stoyke et nostro caute et occulte ad Braillam, abhinc vero usque castrum Kilye transmittemus; propter ipsum dominum et patrem nostrum Iohannem de Hunyad non tantum in hijs, et pluribus sibi fideliter servire et eius voluntatem facere volumus. Datum in Tergovistia, feria quarta proxima post dominicam Quasi modo geniti, anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo tercio.

Wladislaus, parcium Transalpinarum wayvoda,
frater vester et amicus.

Monogram: † ІуѢ ВЛАД[И]СЛАВЪ ВЕРВУДА, МИЛОСТІА БОЖІА ГОСПОДИНЪ; pecete rotundă, 3 cm. în diam., ca cea dela scrisorile cu NNo. arh. 25, 28, 126, 127, însă foarte ştearsă; adresa: providis et honestis vtris, iudici, iuratis civibus de Brassovia, fratribus et amicis nostris honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.

¹⁾ În orig. demerita, indreptat detremerita.

²⁾ În copia Academiei greş. Gizdamch.

Vlad II Țepeș.

CCLVII.

1456, 6 Septemvrie.

Nos Vlad, parcium Transsalpinarum wayvoda et dominus terrarum de Fogaras et Omlas. Memorie commendantes tenore presencium significantes omnibus quibus expedit universis, quia considerantes nonnullorum de generatione Merche wayvodarum patris et fratris nostrorum servicia, que ipsi semper et ubique regibus Hungarie et sacrosancte eorum corone fideliter exhibuerunt ac se in deffensione orthodoxe fidei catolice gratos et acceptos reddiderunt, — nos eorum vestigia et actus immitari volentes in adepcione prima huius Valahie dominacionis pro meliori experientia serenissimo principi domino domino Ladislao, Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. regi, duci Austrie, domino nostro graciosissimo sua in iuventute nostram fidelitatem ostendere et facere volentes, caput quoque nostrum et nostrorum omnium in sinum et proteccionem sue serenitatis inclinantes pre timore Turcorum, in persona ipsius domini nostri regis ad Saxones et fidem (*sic*) omnium civium de Brassovia et provincia Burchie commoran[tes] perfecta fide confidentes adque Brassovien[sium] sub fide et iuramento firmissimo Georgium condam iudicem, Gasparum aurifabrum et alterum Gasparum magistrum carnificem ac Thes iudicem de Rasnava, in personis cunctorum seniorum dicte de Burchia ad nos venien[tes], cum ipsis sub iuramento et fidei deo debita disposuimus et ordinavimus, ut quandocumque et quocienscumque in processu temporum pre timore Turcorum aut expulsionem nostrorum inimicorum ad partes Hungarie et ipsorum in medio devenire contingerit, ipsi nos et nostros suscipiant, pie tractent, nutriant et inimicis nostris inimici sint; et nos contra Turcos et aliorum ipsorum inimicorum potencias viribus et potenciis in deffensione resistere debeamus; eciam ipsi, quousque ipsorum in medio fuerimus, ab omnibus illicitis hominibus deffendere, et si aliqua dampna nos et nostri inter ipsos aut sub metis ipsorum extra patiamur, de hiis respondere debeant; preterea quemadmodum ipsis priores nostri predecessores fecerunt in bonis, sic vel melius facere volentes et quidquid ipsi concluderint debito fine, ea omnia firmiter teneremus. Insuper addimus,

car in vedice
 privilegii,
 de aranjuri-
 27. Alti d. mai
 de aranjuri-
 66

ut quicumque vel quisunque iusti ad has nostras partes venerit vel venerint, nisi tributa persolvat, pacifice ac omni sine impedimento ambulet; ita etiam quod iusti pro iniustis non arestentur; sed si aliquis aliquid acceñis (accidenciis?) habuerit, id coram nobis aut nostris deputatis officialibus acquirat. Hec omnia premissa et alia que debito ordine pertinent ad fidem et fidelitatem observandam dicto domino nostro regi ac ipsis civibus de Brassovia et senioribus de Burchia sponte asumpsimus et promictimus in fidem deo debitam et humanitatem usque mortem nostram inviolabiliter, firmiter tenere, harum literarum nostrarum et testimonio sigulli nostri quo utimur mediante. Datum in Tergovistia, feria secunda proxima ante festum nativitatis virginis Marie, anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., stricată de tot; fără adresă. — Orig. în arh. Braşovului.

CCLVIII.

1456, 10 Septemvrie.

Providi et honesti viri, fratres, amici et vicini nostri sincere grati. Serie presencium vobis damus scire, quemadmodum etiam prius dedimus scire, quare nunc nuntius Turcorum venit ad nos; bene in mentem vestram recipiatis et firmiter teneatis que pridem tractavimus vobiscum de fraternitate et bona pace; ea que diximus protunc, nunc et semper cum cordis nostri intencione et bona voluntate fideliter, firmiter tenere; sicut nos pro nostris factis fatigamur et laboramus, ita vel magis pro vobis et vestris factis fatigari et laborare volentes. Ecce nunc venit tempus et hora que prius vobis prediximus: magna gravamina quasi importabilia super postes et humeros nostros ponere et nos gravare volunt Turci, non pro nobis aut nostris, ita magna gravamina, sed pro vobis et vestris id ipsi Turci facere et cogere volunt, quia de factis nostris leviter, nefforte, possemus facere pacem et bonam tranquillitatem, sed propter vos et vestros pacem cum ipsis Turcis facere non possumus, quia petunt viam exire et predare erga vos per regnum nostrum; preterea et insuper nos cogunt in multis factis contra fidem catholicam et contra vos agere. Voluntas autem nostra et perfecta est, nullum (?) contra vos facere in malis, immo a vobis nunquam separare volentes, sicut diximus et iuravimus vobis, fidelis frater et amicus esse

volentes; hinc est quod ipsum nuncium Turcorum hic retinimus, quousque vobis scire daremus. Considerandum est vobis: quando homo vel dominus est potens et fortis, tunc pacem potest facere sicut v[u]lt; cum autem impotens erit, forcior super eum veniet et faciet secum sicut v[u]lt; propterea presentibus petimus vos et quemlibet vestrum presentibus affectuose, quatenus statim visis presentibus pro vestra et nostra utilitate id sine mora nobis subsidia dirigatis ducentos aut centum vel quinquaginta homines electos usque diem dominicam proxime venientem. Dum viderint ipsi Turci potenciam de Hungaris, moliores erunt, et dicemus quod plures venient; hunc facta nostra et vestra debito ordine disponere possumus, quousque de domino nostro rege mandatum habuerimus; sicut supra diximus; pro bonitate, deffensione et utilitate vestrorum et nostrorum quantocius poteritis festinetis, quia deo teste plus de bonitate vestra et stabilitate cogitamus quam nostra. Vos eciam considerate perviam que nobis et nostris ad honorem et profectum cadent, quia quidem sunt neforte qui cogitent erga nos mala et agunt iniuste; talibus sitis inimici, sicut nos inimicis vestris, eis facietis, sicut nunc faciemus pro vobis. Datum in Tergovistia, feria sexta proxima post festum nativitatis Marie, anno Domini millesimo quodringentesimo quinquagesimo sexto.

2. Vlad, parcium Transsalpinarum wayvoda et dominus terre de Fogaras, frater, amicus vester in omnibus.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legendă în litere mărunte, din care se vede încă ЗСАММІ ЗІТ (cf. NNq. LXVII, LXXII și LXXIII); adresa: sagicibus et honestis viris, iudici et iuratis civibus de Brassovia, fratribus et amicis nostris predilectis. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

In h[is]ta mai
cu 2. CCLIX.

1457, 14 Martie.

Nobiles, providi et circumspecti viri, domini, patres, fratres, amici et vicini nostri sincere grati. Scitis bene et recordamini, quales ligas et iuramenta inter nos habemus, fide firmiss[ima] roboratas; vivente nostra eas ullo nunquam tempore frangere deberet, uti erga vos et apud nos in literis expressius habentur. Nostri ex parte nulla violencia fuit, neque incipitur; sed nunc audivimus et plene intelleximus per homines ipsius sacerdotis Wolahorum, qui se nominat filium wayvode, vobiscum in secretis consiliis et factis presentes fuerunt, ut Petro Gereb de Weresmarth ac Petermano filio condam

Petermani, cohabitoribus vestris, tributa de Ruker ¹⁾ et Brailla perpetue possidere et fructus percipere coram vobis dedisset et promississet. Recordamini de hiis, dum vagus fui et in medio vestrorum ambulavimus, non permisistis, vestris in consiliis disposueratis per egredios dominos Iohannem Gereb de [Wyngarth] ²⁾ et Nicolaum de Wizaccona nos captivare in Gyod et perdere ob amorem spectabilis domini Wladislay harum parcium wayvode facere voluistis; adiuvante deo, regno nostro sine adiutorio alterius obtento vobiscum pacem bonam et inviolabile fecimus, ita ut inimicis essetis inimici. Nunc plene intelleximus quomodo ipse sacerdos Wolahorum, qui se nominat filium wayvode, in nostram veram hereditatem cum pertinentiis intromisisset et alia que contra nos fieri possit secum dietenus consiliaretis, ad Omlas introisset et se ibidem vestris de voluntatibus permaneret et conservaret. Ideo presentibus petimus vos et quemlibet vestrum, pure propter deum et fidelitatem catolice fidei etiam fraternitatis et amicicie, quas inter nos habemus, quatenus visis presentibus nobis rescribatis aut renunciatis, si in eodem statu fidei et disposi[c]ione, uti in literis vestris et nostris continentur, permanere vultis. Si autem nolueritis, nos certificantes iuxta et quod nos regere et gubernare possemus. Datum in Intergoviscia (sic), feria secunda proxima post festum beati Gregorii pape, anno etc. LVII-o.

Wlad, parcium Transsalpinarum wayvoda, frater, filius ^(NARDI C)
et servus vester in omnibus fidelis.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., stricală; din legenda cu litere foarte mărunte se vede numai ΣΤΡΠΩ: este pecetea cunoscută din arh. Braşovului NNo. 166, 175, 193, 210; adresa: nobilibus, circumspectis, providis viris, Osvaldo magistro civium, iudici ac iuratis civibus de Chibinio septem sedium Saxonicalium commorantibus omnibus, dominis nostris amicis et vicinis sincere honorandis.—Orig. în arh. Sibului; textul e cetit de d-l N. Iorga după o fotografie; tipărit cu multe greşeli de Fr. Schuller în Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde, N. F. XXI, p. 351—352.

CCLX.

1458, 25 Mai.

Wlad, dei gracia parcium Transalpinarum wayvoda. Circumspecte vir, amice fidelisque noster karissime. Presencium serie vestram a[mi-

¹⁾ În copia Academiei *Buken*, în orig. *Ruken*.

²⁾ Completat după o scrisoare a acestuia către Braşoveni din 28 Aprilie 1460 (copie la Acad. Rom.).

ciciam] petimus quod si necesse fuerit artificibus, pro parte nostri fideiussor fore velitis; promittimus v[est]re a[m] micicie] fide nostra deo debita mediante precium laboris eorum plene et integre persolvi ac libere et pacifice remeari permittere et permitti facere, v[est]re a[m] micicie] complac[en]tes dupplo recuperare. Datum in Gherghyche, feria quinta proxima ante solemnitatem Spiritus Domini, anno eiusdem millesimo quadringentesimo quinquagesimo octavo.

Pecetea ruptă; adresa: circumspecti viro, Gaspari villico civitatis Brassoviensis, amico suo karissimo; pe dos lista meșterilor ce s'au trimes. -- Orig. în arh. Brașovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

5) CCLXI.

1458, 13 Iunie.

Circumspecti viri, vicini nostri diligendi. Noveritis egregium Petrum Sor exhibitorem videlicet presencium in quibusdam legacionibus nostris vestri in medium duxisse transmittendum, cuius verbis et dictis fidem creditivam velitis adhibere, tanquam ab ore nostro proprio prolatis. Datum iuxta fluvium aque Domboviche, feria tertia proxima post octavas Corporis Christi, anno eiusdem millesimo quadringentesimo quinquagesimo octavo.

Wlad, dei gracia parcium Transalpinarum wayvoda.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., ruptă; adresa: circumspectis viris, iudici ac iuratis civibus civitatis Brassoviensis commorantibus, suis vicinis diligendis. -- Orig. în arh. Brașovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

6) CCLXII.

1460, 4 Iunie.

Prudentes et circumspecti viri, fratres et amici nostri nobis plurimum honorandi. Quia hunc egregium Woyko Dobricha, nostrum specialem consiliarium nobis sincere dilectum, propter illos pribagos et nobis hucusque adversarios, qui eundem Woyko ore suo postularunt, duximus ad vos transmittendum, quoniam ipsis dictis pribagis per omnia de excessibus pepercimus, igitur hortamur p[er] rudencias] v[est]ras] diligenter, quatenus dictos pribagos cum prefato nostro homine Woyko ad nos transmittere velitis. Si vero ipsi ad nos venire contempserint, extunc iuxta dicta vestra, prout cum homine nostro Crityan conclusistis et expellere spondidistis vestri e medio, eos-

dem expellatis, eo quod requiem habeatis, similiter et nos, quoniam propter ipsos et ipsis similibus non repausare possumus, ne plures rixe et rancores causa ipsorum in nostri medio existant. Sic tamen eosdem expellatis, quod is Woyko noster homo eosdem videat oculis expulsuros. Ex castro fluvii Dombovicha, feria quarta Quatuor temporum Penthecostes Domini, anno eiusdem millesimo quadringentesimo sexagesimo.

Wlaad, wayvoda parcium Transalpinarum.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., stricală; adresa: prudentibus et circumspiculis viris, iudici et iuralis civibus civitatis Brassoviensis, fratribus atque amicis nostris nobis plurimum honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.

CCLXIII.

1460, 26 Iulie.

Prudentes et circumspiculi viri, fratres atque amici nostri nobis plurimum honorandi. Ex eo quod cum hominibus nostris in nostra possessione districtus Fogorasch aliqua habemus negociari, non terrorem habeatis, quoniam nos omnia ex parte pacis conclusionem et unionem eiusdem promissa infrangibiliter erga vos et vestros quoslibet, nisi per vos eadem conclusio pacis violari non videatur, volumus observare. Sed et vos legem antiquam et consuetudinem antea (sic) in eo quod eiusdem, districtui Fogorasch, adiutoria et subsidia vestra nequaquam dare nec prestare velitis, insuper quod in vestri medio illorum aliquem si fugam dare contingeret non fovere neque consentire vestra iuxta promissa velitis, sed ipsis malifacere, quoniam nos omnia vobiscum ut premititur conclusa, nisi per vos violari non videantur, rate et firme tenere volumus inconcusse. Sicut etenim nos homines vestros in ipsorum singulis agendis non molestamus, sic et vos homines nostros ad dictas nostras possessiones transmissos non molestare nec perturbare velitis modo aliquali. Datum Sabbato proximo post festum beati Iacobi apostoli, anno etc. LX-mo.

Wlaad, wayvoda parcium Transalpinarum.

Pecete rotundă, de 3 cm. în diam., stearsă de tot; adresa: prudentibus et circumspiculis viris, iudici et iuralis civibus civitatis Brassoviensis, fratribus atque amicis nostris nobis plurimum honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.

CCLXIV.

1460, 10 August.

Prudentes et circumspecti viri, fratres atque amici nostri nobis plurimum honorandi. Ex parte nostri hominis cum porcis aliam non agnoscere possumus iusticie equitatem nisi de villa eadem, in qua homo noster dictos porcos suos fore asserit, XII homines iuramentum prestare debeant sic, quod dicti porci non tempore pacis, sed discordiarum tempore essent recepti. Quod si sic dicti iuraverint homines XII, extunc homo noster dictis de porcis carenciam et dampnum habeat; sed si dicti duodecim homines iuramentum pr[est]are contempserint, extunc dictos porcos nostro homini restitui facere velitis. De babacis autem nobis constat sic, quod nos non tenemus, quod ea temporibus discordiarum facta et acta sint, quoniam nos illo tempore legatos et nuncios nostros apud vestras prudentias et circumspecciones habuimus. Igitur hortamur v[estras] p[ru]dencias] et c[ircumspecciones] presentibus diligenter, quatenus hominibus nostris quibuslibet iusticiariam impendere velitis satisfaccione[n], prout et nos vestris quibuslibet meram impendimus iusticie equitatem; ob hoc eciam iusticia inter nos fieri debet, ne minora maiora sequantur, quoniam ut clare videtur, quod propter parva magna emergi solent, quoniam scien[dum], quod si agnoverimus nostris hominibus, sicut nos vestris, iusticie non impertiri equitatem, nostros in dampno nullatenus homines permittemus. Ex castro fluvii Dombayicha, dominica in die beati Laurentii martiris, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo.

Wlaad, waywoda parcium Transalpinarum.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., pierdută; adresă: prudentibus et circumspectis viris, iudici et iuratis civibus civitatis Brassoviensis, fratribus atque amicis nostris nobis plurimum honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.

CCLXV.

1475, 4 August. ¹⁾

Sapientes viri nobis diligendi. Noveritis quomodo is lator praesentium videlicet nobilis Christian porkolab noster boyar specialis accedet ad vestras amicitias pro disponendo nobis unam domum vestri

¹⁾ În regestul din arh. Sibiului datată greşit cu 2 Iunie.

in medium, pro reformatione et augmentatione vestri honoris. Quare igitur vestras petimus amicitias per praesentes, quatenus velitis adimplere nostras petitiones ob respectum amplioris nostrae amicitiae; sciendum quod si feceritis, extunc non in tantis sed in multo maioribus regratiari volumus. Cetera lator praesentium oretenus quicquid dixerit nostri ex parte, fidem adhibere dignemini et velitis creditivam tamquam nobis ac si essemus propria in persona una vobiscum. Ex Argyas, feria sexta proxima post festum inventionis dextrae beati Stephani protomartyris, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto.

Wladislaus Dragwlya,
vaivoda partium Transalpinarum, vester etc.

Pecete rotundă, de 3 cm. în diam., neacoperită, cu legendă latină în litere cursive, din care se poate celi: + LADISLAUS + D + G + WA.... TRE + (cf. No. următor); adresa: săpientibus viris, magistro civium ac iudici et iuralis ceterisque civibus in civitate Cibiniensi commorantibus, amicis nobis dilectis.— Orig. în arh. Sibiului.

¹⁰
CCLXVI.

1475, 13 Octomvrie.

Nos Ladislaus Dragwlya, vaivoda partium Transalpinensium, notificamus et recognoscimus publice per praesentes quibus incumbit universis, quomodo spectabilis vir magister Thomas Altemberger, magister civium civitatis Cibiniensis, in sua et aliorum civium civitatis praedictae et Brassoviensis personis, ad rationem arrendationis vigesimae ad literatorium mandatum gratiosissimi domini nostri regis ducentos florenos Ungariales effective nobis dedit et assignavit. Super quibus ducentis florenis dictum magistrum civium et consules praedictarum civitatum liberos reddimus et per omnia absolutos harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datis in Bolkach, in festo Colomani martyris ¹⁾, anno Domini MCCCCLXXV.

Pecete rotundă, de 3 cm. în diam., înăuntrul scrisorii, neacoperită cu hârtie și foarte bine păstrată; legenda latină, cu litere cursive, este: + LADISLAUS + D + G + WAYWODA + TRE + TRANSALPIN(EN)SIS (-insis dela

¹⁾ Ziua Sf. Coloman se serba în evui mediu la 13 Octomvrie; așa o găsim în calendarele dieceselor Brixen, Freising, Passau, Salzburg (Grotefend, *Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit*, II, 1, p. 31, 48, 150, 163); astăzi ea se serbează în Ungaria la 14 Octomvrie.

sfârșit ca prescurtare pentru -inensis). Se poate ca pecetea din arh. Brașovului NNo. 159, 162, 208 și 773 să aibă aceeași legendă; fiind foarte șterse, lectura ce am dat-o la NNo. LXXIII, LXX, LXXIV și LXXVII era hipotetică. — Orig. în arh. Sibiuului. — Ordinul lui Matei Corvin către Thomas Altenberger e publicat în Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 232.

CCLXVII.

1476.

Ladislaus Drakulya salutem omnibus nobilibus castellanis, comitibus, iudicibus, iuratis ceterisque hominibus cuiuscunq̄e condicionis existentibus salutem dicit. Inc ¹⁾ est, quod hii exhibitores presencium videlicet Sabastianus cum suo famulo vadit versus Brassoviam, quos petimus libere et pacifice permittere et permiti facere ob nostri favoris amicitieque. Ex Channa, anno MCCCC 76 (sic).

Pecete rotundă, de c. 3 cm. în diam., neacoperită cu hârtie; din legenda ei îmi par a se distinge la început cuvintele LADISLAUS și WAYWODA, iar la sfârșit prescurtarea pentru -INENSIS; restul e șters de tot (cf. scrisorile precedente ale lui Vlad Tepeș). — Orig. în arh. Brașovului.

Dan pretendentul.

CCLXVIII.

1459, 2 Aprilie.

Nos Dan wayvoda et dominus parcium Transalpinarum. Memorie commendantes significamus tenore presencium quibus expedit universis, quod cum nos de mandato et ordinacione serenissimi principis et domini domini Mathie regis Hungarie etc., domini nostri graciosissimi, de superioribus dicti regni partibus ad terram Barcensem pervenissemus, providi viri iudex iurati tam civitatis Brasoviensis quam tocius terre Burcensis pretacte dolentibus animis et flebilibus vocibus conquerentes nobis declaraverunt, quomodo infidelis Dracul wayvoda parcium Transalpinarum pretactarum a fidelitate serenissimi principis prefati et eius regno declinasset subdidissetque se seivissimo domino Turcorum, ut operis per effectum heu manifeste demonstrasset, maligno spiritu concepto singulos mercatores de dicta Brascho et terra Burcza et nuntios de eadem, qui tempore pacis prefatam terram Transalpinam pro victuum suo-

¹⁾ În loc de *hinc*.

rum acquisitione intrassent, cepisset, diris vinculis mancipando, singula bona et res ipsorum circa se habita et inventas ab eis plene auferendo, rabiem sue infidelitatis crudeliter ostendens, in bonis ablatis non contentus, sed eosdem mercatores et nuntios crudeli et miserabili nece sine suis demeritis et culpis ullis exigentibus interfecisset in palos trahendo; de quo furor sue crudelitatis adhuc maiori ardore accensus singulos masculos et iuvenes, qui pro ydeomate adipiscendo in prefata terra Transalpina constituti fuissent, numero tercentos vel plures, igne combussisset, suos autem homines in dicta civitate existentes occulte ad propria vocasset; subiunxeruntque idem cives, quod certe res mercimoniales hominum et mercatorum de dictis Transalpinis partibus in ipsorum medio haberentur per ipsos arrestate, petentes humiliter eis remedio provideri opportuno. Hijs auditis, matura deliberacione una cum baronibus nostris prehabita, ipsos cives easdem res in ipsorum medio depositas previa racione auctoritate nostra iussimus recipere ad refundenda dampna que ipsis tam in bonis quam hominum intremptione sunt illata, nullo umquam tempore easdem res vel valorem ipsarum dictis mercatoribus de Transalpinis partibus fore restituendas. Pro quorum evidencia et testimonio presencia sigillo nostro dedimus consingnata. Datum in Fewldwar, feria secunda proxima post dominicam Quasi modo geniti, anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono.

*Monogram: † ІW ДАНН БИВЕРУДА, МИЛОСТІА БОЖІА ГОСПОДИНИ; pecete rotundă, de c. 2. 8 cm. în diam., acoperită cu hârtie, cu legenda: * ПЕЧАТЬ ІСО ДАНН БОЖЕОМ ГИИ (cf. NNo. LXXIX și LXXX). — Orig. în arh. Braşovului.*

În acelaş arhiv se găseşte o a doua scrisoare latinească a lui Dan, scrisă de aceeaş mână şi cu acelaş cuprins, dar fără monogram şi fără pecete. Singura deosebire este în dată, care e formulată astfel: «Brassovie, feria secunda proxima post octavas festi Pasche, a. d. 1459» (ceea ce e tot 2 Aprilie, nu 3, cum am admis, după Conduratu, la p. 104). Această a doua scrisoare este modelul redactat în Braşov, poate de un secretar al magistratului săsesc, după care apoi acelaş secretar în faţa lui Dan la Feldioară a scris originalul, pe care Dan şi-a pus pecetea, iar un pisar al lui i-a desemnat monogramul.

COLXIX.

1460, 2 Martie.

Nos Dan, dei gracia wayvoda Transalpinensis et dominus terrarum Omulus et Fugarasch, memorie commendantes significamus tenore presencium quibus expedit universis, quod nobis a serenissimo

*Acelu
Huc fel
"tem
(tan
1 Martie*

*Este cu
mai
nu
tot
900. exte*

domino domino Mathie regi Hungarie et eius mandato de partibus superioribus ad partes Transsilvanas et ad Braschoviam ac terram Burcza pro serviciis sue serenitatis missis considerantibusque una cum baronibus nostris et nobilibus pocioribus corpus dictarum parcium nostrarum representantibus, videlicet Bogdan Doboka palatino, Alb thesaurario, Radul Iugefet, Berinogh, Constantin Schirban milite, Koman Kure, Drogomir Brostus, Ywan spotar, Dragomir magistro pincernarum, Barlabasch magistro agasonum, Nicula mensarum, Radu Schuple, Apostol magistro lectorum, Besan Ruffo, Pugul, Bran, Stan Eldisch, Nan Totka ac ceteris nostris fidelibus, et in cordis nostri meditatione pensantibus enormibus iniuriis, irrecuperabilibus damnis, miserabilibus interempcionibus, mutilacionibus, afflictionibus, quibus providi et honesti viri inhabitatores civitatis Braschoviensis et terre Burcensis ac tota communitas eorundem in fratribus, amicis, cosangwineis, filiis et membris ipsorum ab impio et crudelissimo tyranno infideli, videlicet Dracul, qui Wlad wayvoda parcium pretactarum nuncupatur, propter nos et nobis adherentes, afflicti, innocenter occisi, interempti, mutilati et diversorum genera tormentorum passi sunt, intendentesque fidelibus serviciis prefati domini nostri regis et defensione parcium sue serenitatis. reperientes certas res et bona per inhabitatores infideles parcium nostrarum pretactarum Transalpinarum ante inchoationem discordiarum per prefatum Dracul factarum in civitate Braschoviensi repositas et depositas,—easdem et eadem, maturo nostrorum baronum pretactorum accedente consilio, recepimus et eadem in fideli servicio prefati domini nostri regis cum pluribus bonis nobis per ipsos cives et inhabitatores civitatis Brassoviensis prefate et terre Burcensis iam quasi per integri anni spacium datis et aministratis exposuimus, pro nostra sustentacione ac recuperacione et adquisicione terre nostre prefate et domini nostri. Quo circa fidelibus nostris universis, baronibus, nobilibus et inhabitatoribus parcium nostrarum pretactarum Transalpinarum, nunc existentibus et pro quocunque futuro tempore surgendis, firmissime committimus, districcius precipien[tes], quatenus prefatos cives inhabitatores civitatis Brascho et terre Barcza aut alterum ex ipsis pretextu eorundem bonorum per nos receptorum nequaquam impedire, arestare, molestare, gravare aut quovis modo damnificare presumant, sub nostra indignacione gravissima. Si qui autem ex nostris et nostris successoribus, sive locum et dominium

terre nostre gubernandis ac aliis quibuscunque hominibus in terra nostra pro presenti et quocunque futuro tempore surgendis, contra premissa ipsos cives et inhabitatores, tam civitatis Brassowiensis quam terre Burcza, arrestare, gravare presumpserint, eo facto sint ab omnipotente deo et sancta Maria et sanctis angelis et electis dei anathematisati, maledicti et blasphemati in perpetuum et sempiternae malediccionis mole una cum heredibus suis subiecti, et deus ei in vita nullam prosperitatem concedere dingnetur, post mortem eius anima iehennali pena crucietur, corpus eius humo non recipiatur, sed canibus et brutis animalibus, ut aliud animal irrationale, proiciatur. Pro quorum testimonio presentes sigilli nostri munimine et certorum baronum nostrorum pretactorum dedimus consingnatas. Datū Sabbato proximo ante Dominicam qua canitur Invocavit me, anno Domini millesimo CCCC^o sexagesimo.

*Peceata lui Dan și douăsprezece peceți boerești. Cea dintâiu, în ceară roșie, este rotundă, de 2.8 cm. în diam., și are legenda: * ПЕЧАТИ ІО ДАНІИ КОПЕОІАІ ГНЬ (cf. No. precedent); figura din mijloc reprezintă la dreapta un om încoronat, cu sceptru și glob în mână, la stânga un corb cu crucea în gură pe o stâncă și la mijloc un copac. Celelalte, în ceară albă și verde, de c. 1.5—2 cm. în diam., sânt fără legendă, afară de două la stânga peceții lui Dan, ce par a fi ale vornicului Bogdan Doboca și logofătului Radu, și una la dreapta ei; a lui Bogdan pare a avea legenda: ПЕЧ..... ОЕЬ (?) ЕОР., iar ca figură un vultur deasupra scutului; celelalte sânt ilisibile. La șase dintr'însele figurile se recunosc foarte bine; neputându-le reproduce aci, mă mărginesc a spune că mai toate sânt cunoscutle din pecețile ungurești contemporane.—Orig. pe pergament în arh. Brașovului; în dosul lui notița: litera Dan rayzode propter bona Dracul recepta. Tipărit de N. Iorga în Convorbiri Literare, XXXV, p. 158—159, după copia Academiei Române, în care lipsește descrierea peceților; ea are și mai multe greșeli de lectură.*

Radu III cel Frumos.

CCLXX.

1467, 11 Iunie.

Salutem et honoris continuum incrementum. Prudentes, egregii et circumspecti viri, fratres et amici nobis carissimi. Noveritis quomodo duximus unum militem nostrum nomine Mancha, patrem et matrem suum cum filiis et filiabus cum rebus ipsorum ad nos adducendis, quia idem Mancha est in domo nostra, die ac nocte stu-

det nobis exhibere servitia fidelissima; et sibi dedimus septem villas se ad nutriendum cum patri et matri suis, iure perpetue cum omnibus suis pertinentiis. Ea propter vestras rogamus per praesentes ¹⁾, quatenus per vestrum castrum libere pacifice ire et venire, ducere velitis, causa nostrae ob respectum sine telonio. Si feceritis, petita vestra maioribus nos adimplebimus. Datum in castro Bokoresth, feria quinta in festo beati Barnabae apostoli, anno Domini MCCCCLXVII.

Radwl, vaivoda Transalpinus, amicus vester et vicinus.

*Pecete rotundă, de c. 3 cm. în diam., neacoperită, cu legenda: * ІСО РИАСАІІ БО[СРО]ДІ ГИІІ [ЗЕА]ДІІ ЗІГРОВАНХ[ИІІ]; adresa: prudentibus et egregiis circumspectis viris, magistro civium de Cibinjo ac iudicibus et iuratorum civibus, fratribus et amicis suis carissimis. — Orig. în arh. Sibiului.*

CCLXXI.

1469, 4 Februarie.

Salutem et honoris continuum incrementum. Egregii, prudentes et circumspecti viri, fratres et amici nostri carissimi. Et ecce misimus hunc fidelem nostrum nomine Michellem ad Iohannem Pangaracz de Denkelegh vaivodam Transsilvaniae, super quo vestras amicitias praesentibus rogamus, quatenus ubique loco ipsum vaivodam sciretis, viam ad se ostendere valeatis, vel si unum hominem secum transmitteretis, vobis regramur. Datum in castro Bokoresth, die Sabbato proximo post festum purificationis beatae Mariae virginis, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo nono.

Radwl, vaivoda Transalpinensis, vicinus vestri dilectus.

Pecete rotundă, de c. 3 cm. în diam., stricată de tot; adresa: egregiis, prudentibus et circumspectis viris, magistro civium ac iuratis civibus Cibiniensibus, amicis suis carissimis. — Orig. în arh. Sibiului.

CCLXXII.

1470, 28 Februarie.

Prudentes et circumspecti viri, fratres, amici ac boni vicini nostri nobis plurimum diligendi. Notum facimus per presentes eisdem vestris f[raternitatibus] et a[miciis], quomodo nobis intimastis per hominem vestrum Nicolaum Plucht, nos fore sane et peroptime in-

¹⁾ Lipsește un cuvânt: *amicitias* sau *circumspectiones*.

tellexisse; quia multum regraciamur vobis tamquam afautoribus nostris; dicitis, quomodo deus nos portavit ad provinciam nostram, ab isto tempore vobis fuit pax et tranquillitas a nobis; scitis per omnia quod fuimus vobis debito honore; igitur dominus noster rex sua serenitas nullam pacem modo habet cum Moldavensibus ac cum Sthephano voyvoda. Quia cognoscimus per homines nostros, quomodo vos pacem et concordiam haberetis cum ipso Sthephano voyvoda, quia ipse Sthephanus voyvoda habet etiam exploratores inter vos, quia quod aliquid facerem de istis exploratoribus non possum, quia arma ipsis venditis Moldaviensibus et omnia que ipsis placent etiam quam plura ipsis detis pro honore. Igitur reducatur vestris in memoriam, sicuti vobis fuit factum cum Iohanni Groff, post deum omnipotentem nos disposuimus omnia vestra facta erga dominum nostrum regem; scientes quod nos sumus non animo bono erga vos, sed irascamur contra vos, propterea quod mittatis ambulare vestri in medium tantos exploratores ac malifacitores, dicimus vobis, quod deinceps et a modo ne vestri in medium ambulant tali malihomines, malifacitores, exploratores, prout cum ipsis malifacitores deinceps pacem ne habeatis; si non depellitis ipsos malihomines, scientes meliorem hominem nostrum habentes in medium nostri ad regem maiestatem duximus transmittendum propter illos malihomines; sciatis per omnia quod querimoniam erga vos faciam propter ista que hic scripta sunt; credatis quod secus non faciamus. Datum in opido nostro Busso, in die beati translacione beati Augustini, anno Domini millesimo CCCC^o septuagesimo.

Radwł, voyvoda parcium Transalpinarum.

Pecce rotundă, de c. 3 cm. in diam., stricală; adresa: prudentibus et circumspectis viris, iudici et iuratis consulibus Brassoviensibus, fratribus, amicis ac bonis vicinis nostris nobis plurimum diligendis. — Orig. in arch. Braşovului.

CCLXXIII.

1472.

Circumspecti et prudenti viri, amici nobis diligendi. Noveritis quoniam affectamus de vobis aliqua servicia, sed minime fecistis abhinc, quod nullum ex vobis ad nos misistis aliqua novitates; igitur vestras rogamus amicitias, quatenus de statu serenissimi domini nostri regis ac in quo loco ac si celebraverit pacem cum Kazimiro et que

nunc agere haberet, et frater noster Pangracz wayvoda Transsilvanus si est apud regem tum in Transsilvania ac velint cicius erga vos intrare; item eciam de statu Stephani wayvode hostily nostro et de Layota si voluerint exercituali venire ad desolandum regni nostri; tum eciam de Siclis duorum sedis videlicet Odwarhel et Cykh, item eciam de aliis sedibus, si decimam homines suorum dererunt hosty nostro, qua parte voluerit eisdem transferre, — is in scriptis, in literis vestris suo modo nobis per fidelem nostrum Iohannem transmittere velitis quam cicius. Et eciam cetera quam potestis audire contra nos per fideles vestros in scriptis representare velitis. Constetque vobis abhinc bonam vicinitatem a nobis habuistis; si deus sanitatem nobis attribuerit, in posterum habebitis. Secus non facturi, si de nobis omnia bona exspectatis. Ex castro Thabor, die dominico, anno eiusdem septuagesimo secundo.

Radwl, dei gracia wayvoda
parcium regni Transalpinarum.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., stricată; adresa: circumspectis et prudentibus viri, iudicy, iurati ac consulesque de Brasso, amici nobis diligendi. — Orig. în arh. Braşovului.

Basaraba II cel Bătrân.

CCLXXIV.

1460, 21 Ianuarie.

Salutationem debito cum honore. Domini et amici nobis honorandy. Noveritis me in sanitate, quam sanitatem audivi et valeo audire semper et in omni tempore de v[estris] d[ominacionibus] et a[miciciis]. Nos percepimus et audivimus quid vestra dominacio et amicicia nobis intimastis per Cresta iudicem et per alios vestros consocios, et intimaciones libenter recepimus et salutavimus. Et nos libenter venissemus inter vestras amicicias, sed bene scimus quia estis pradati et percruciati, et ergo non venimus. Ideo petimus vestras dilecciones, quod si abueritis talem timorem de Transsalpinam vel de alia parte, unde esset vobis grave, debetis in brevi intimare; nos volumus adiutorem in persona domini regis vel quinque centum vel sex vel autem plures homines dare (?), quantos viditis quod possitis tenere. Si autem timorem proprium magnum abueritis, vos debetis intimare; nos in persona nostra erimus ibi inter vestras dilecciones,

et nobis apparet, quod post deum omnipotentem vel morio aut vestros malefactores et interdictos vestros recipere de vos. Manete cum deo omnipotenti et rogate deum quia dabit vos [quid] w[u]ltis. Datum in una vila penes Segeswar, feria in festo sancte Agnetis.

Et quid vobis dicit Zlaw de Fagaras ex parte nostra, fidem et fabulam eius credere debeatis tamquam a nostro proprio orre etc.

Bazarab woywoda Transsalpiniensis,
amicus et minor vester in omnibus.

Pecetea, 3 cm. în diam., pierdută; adresa: circumspcctis viris, iudici, iuratis ceterisque civibus de Brassó, dominis et amicis nostris plurimum honorandis.— Orig. în arh. Braşovului.

Scrisoarea aceasta a fost atribuită, conform cu copia Academiei Române, lui Basaraba cel Bătrân și cel Tânăr. După lectura d-lui N. Iorga trebuie cetit însă, în loc de «Bazarab vaiwoda Transalpinensis senior et iunior, vester in omnibus», «Bazarab woywoda Transsalpinensis, amicus et minor vester in omnibus». Scrisoarea este prin urmare numai a lui Basaraba cel Bătrân, care petrecea pcla 1460 în Ardeal. Data aceasta (o conjectură a d-lui Iorga, v. Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 126, p. 327 și urm.) rămâne însă probabilă.

CCLXXV.

1476, 22 Februarie.

Prudentes et circumspccti viri nobis diligendi. Putabamus esse vicinos bonos et amicos, sed hucusque non exstitit nobis; illos magistros carpentaneos non pro expensis vestris petebamus, sed pro expensis nostris. Ista petita nostra in vanum fuit apud vos. Ideo amplius abhinc neque vos complacatis nobis neque nos vobis, sed per viam vestram ambuletis, ubicunque vultis. Datum in Girgiche, in festo cathedrae Petri apostoli, anno etc. LXX sexto.

Bazarab senior vaiwoda, dei gratia
partium regni Transalpinarum dominus.

Pecetea, de c. 3,5 cm. în diam., pierdută; adresa: prudentibus et circumspcctis viris, magistri civium, iudices iuratorum et consules civitatis Cibiniensis nobis diligendi. — Orig. în arh. Sibiului.

CCLXXVI.

1476, 25 Februarie.

Prudentes et circumspccti viri, amici nobis diligendi. Retulerunt nobis homines nostri in Ffagaras existentes, quomodo de die in

diem iniuriam eisdem facitis ad opprobria ipsorum valde magnum (*sic*); unum ex ipsis captivastis et per ipsum sedecim florenos puri auri recepistis, ac de sub Weresthoron nemo ex ipsis quiete transire non potest. Ista damnifica et iniuria nobis et hominibus nostris infecta non ibit ad finem bonum. Putabamus vos esse vicinos bonos et amicos; igitur vestras hortamur amicitias, quatenus de is iniuriis peramplius cessare velitis; quod si non videbitis, quod vos admiramur, et erunt ad animas vestras. Ex Girgiche, die dominico in Carnisprevia, anno etc. LXX sexto.

Bazarab senior vaivoda, dei gratia
partium regni Transalpinarum dominus.

Pecete rotundă, de 3,5 cm. în diam., stricală de tot; adresa: prudentibus et circumspcctis viris, magistro civium, iudices iuratorum et consules civitatis Cibiniensis, amicis nobis diligendis. — Orig. în arh. Sibiului.

CCLXXVII.

1476, 15 Aprilie.

*Regota l. list. Sibiului, Sub
Nova Latin*

Prudentes et circumspccti viri, amici nobis diligendi. Unde constet vobis quod nobis iuramentum prestetis et nos vobis, quod vita nostra duratura permanebitis et conservabimus, primo audivimus, quomodo ex relacionibus hominis nostri aliquos emulos nostros apud vos teneretis in medium vestri contra id (*orig. ed*) obprobrium nostrum valde magnum. Igitur vestras requirimus amicitias, quatenus dictum emulum nostrum videlicet Choriya et ceteros de medio vestri extraducere faciatis, ne sit contra fidem vestram. Quid nobis promisistis pocius augmentetis, et nos quid promisimus vita nostra durante observabimus. Ex Novo Castro, secundo die Pasce, anno etc. LXX sexto.

Idem petimus quod arma que indiget magnitudo et clientes nostri pace et quiete transmittere velitis causa amicitie nostre ob respectum.

Bazarab senior wayvoda, dei gracia
parcium regni Transalpinarum dominus.

Pecetea obișnuită a lui Basaraba Bătrânul (cu ICIII, etc.), ștearsă; adresa: prudentibus et circumspcctis viris, iudicy, iuratores et consules civitatis Brassoviensis, amicis nobis diligendis. — Orig. în arh. Brașovului.

CCLXXVIII.

1476, 9 Mai.

Prudentes et circumspecti viri, amicy nobis diligendi. Constatque vobis quomodo hucusque tenuimus bonam vicinitatem et fraternitatem; primo nescimus quo ductu spiritu fidem vestram servatis, unde scitis quomodo nobis iurastis, promisistis et fide vestra, quod nobis fidele vicinitatis tenetis. Audivimus ex relacionibus, ut inimicos nostros apud vos teneretis, videlicet Opra logofetum cum suis pertinentibus et Woyko Thathul et ceteros extraneos nostros, qui dabunt fugam de regno nostro et is partibus nostris multa damna et pericula faciunt. Nos ignoramus in qua fide et fidelitate perseveratis; nos affectaremus, quod in eadem fide et promissa qua nobis promisistis perseveraretis et maneremus sub bona pace. Igitur vestras hortamur amicitias, quatenus de is factis et rebus vos cavere, ne nobis obprobria facere velitis, sed pocius fidem vestram custodire debeatis. Cetera dicet vobis egregius Zidradin, socrus noster, cui fidem creditivam adhibere velitis tamquam ab ore nostro prolatis. Ex Novo Castro, feria quinta post apparicionis sancti Michaelis archangeli, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto.

Bazarab senior wayvoda, dei gracia
parcium regni Transalpinarum dominus.

*Pecete rotundă, c. 3.5 cm. în diam., cu legenda: * ІСІІІ [БЯСАРЕН] БОІЄ-
РОІА АНАТНО БІМІСІО]; adresa: prudentibus et circumspectis viris, iudicy,
iuratores et consules civitatis Brassowiensis, amicis nobis diligendis. — Orig.
în arh. Braşovului.*

CCLXXIX.

1476, 30 Mai.

Prudentes et circumspecti viri, amicy nobis diligendi. Ecce misimus hos fideles nostros Proyka et Thudoran pro rebus et emendis victualia, videlicet fruges, gentibus nostris, et arma ¹⁾. Igitur vestras hortamur amicitias, quatenus fruges et arma sine tributo solutione, libere et pacifice permittere et permitti facere velitis. Quod

¹⁾ O misiune de aceeaş natură împlineşte Proica singur la 1474–76 (No. XCIV).

si feceritis, bene quidem; alioquin videatis facta vestra. Datum in opido Gergiche, in octava assensionis Domini, anno etc. LXX sexto.

Bazarab senior wayvoda, dei gracia parcium
regni Transalpinarum dominus.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., ruptă; adresa: prudentibus et circumspcctis viris, iudicy, iuratis et consules de Corona, amicis nobis diligendis. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

CCLXXX.

1476, 14 Iunie.

Prudentes et circumspccti viri, amici nobis diligendi. Retullerunt nobis homines et concives nostri in Castro nostro Novo existentes, videlicet Demetrius cum socio suo, quomodo res et bona ipsorum videlicet eciam... in medio civitatis vestre cum consensu vestro vectigales regie maiestatis spoliaverunt et abstullerunt minus iuste et indebite, omnia (nulla?) sua culpa exigente. Reducatur vobis que promisistis nobis reddere velitis; nescimus vestras intenciones, quamobrem facitis talia iniuria et damna de die in diem. Igitur vestras hortamur amicicias per presentes, quatenus dictas res et bona dictorum concivium nostrorum reddi et restitui facere velitis. Quod si feceritis, bene quidem; alioquin nos neque homines nostros neque vestros, nec redeutes nec venientes, intromittere volumus ac dicta res et bona in dupplo recipere curabimus, pro quo non dubitetis. Datum in Castro Novo, secundo die sacratissimi Corporis Christi, anno Domini etc. LXX sexto.

Bazarab senior wayvoda, dei gracia
parcium regni Transalpinarum dominus.

Pecetea obișnuită a lui Basaraba Bătrânul. (cf. No. CCLXXVIII și CCLXXXIII); adresa: prudentibus et circumspcctis viris, iudicy, iuratos et consules civitatis Brassoviensis, amicis nobis diligendis. — Orig. în arh. Braşovului.

CCLXXXI.

1477, 8 Aprilie.

Prudentes et circumspccti viri, amicy nobis plurimum diligendi. Quia g[racia] dei clementis regnum nostrum Transalpinum cum multitudine populorum decorari, igitur vestras requirimus amicicias, quatenus Costha presbyterum ¹⁾ in platea Bulgarorum existentem quiete

¹⁾ Asupra acestuia cf. și No. XCVII.

et pacifice omni sine aliquali impedimento ausuri non presumatis causa amicitie nostre ob respectum cum omnibus rebus suis, scientes in pluribus vobis aut in maioribus complacere curabimus. Ex Novo Castro, III-o die Pasche, anno etc. LXX septimo.

Bazarab senior wayvoda, dei gracia parcium regni Transalpinarum dominus.

Pecete rotundă, c. 35 cm. în diam., neacoperită, ruptă în două, cu legenda:
 * ІОНЬ БЯСЯР[БЯ] БОЖНОДІЯ МАСТІ[Ю] БЖИЕЮ; *adreso: prudentibus et circumspectis viris, iudicy, iuratoribus et consules civitatis Brassowiensis ac castellanis castri regalium de Therch, amicis nobis plurimum diligendis. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.*

CCLXXXII.

1477, 15 Iulie.

Debitam complacenciam debito cum honore. Nobily viry nobis honorandi. Vestris nobilitatibus presencium serie notificamus, qualiter nuncius vester Iohannes, iudex de Rosnaw, in omnibus illis negociis que vestre nobilitate eidem expediendo commisit multum sollicite et ffideliter executus est ¹⁾, quod in sua solert[i] expedicione premissorum vestre nobilitate commissorum ipsum vestre nobilitate ffidelissimum agnovimus servitorem; et eciam quidquid nobis intimastis per Ioh[anne]m iudicem de Rosnow cum honore satis intelleximus. Igitur in quibusdam certissimis factis [nostri]s unum hominem ex vobis ffidelem vestrum circa nos transmittere vellitis. Hoc dicimus vobis ad ffidem nostram deo debitam, ut ipsum cum honore tratabimus et ipsum ffacifice (*sic*) et sine gravamine ipsum pacifice permittere ac transmittere velimus. Datum in Florest, feria tertia in festo duodecim apostolorum ²⁾, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo.

Bazzarab, dei gracia wayvoda parcium regni Transalpinarum.

Pecetea rotundă, c. 35 cm. în diam., stricală; adresa: nobilibus viris, iudici et iuralis ceterisque civibus commorantibus in civitate Brassoviensi nobis honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.

¹⁾ Aci lipseşte un cuvânt, hârtia fiind ruptă, ca şi la locurile întregite de mai jos.

²⁾ Sărbătoarea «duodecim apostolorum» e numită de obicei «divisio apostolorum» şi cade într'adevăr în anul 1477 într'o Marţi.

CCLXXXIII.

1477, 9 August.

Salutacione premissa debito cum honore. Circumspecti et providi viri nobis honorandi, Damus scire vestris dileccionibus, quomodo hominem vestrum destinaveratis circa nos in facto paciencia et sic disposueramus cum homine vestro, ut inimicum nostrum apud vos neminem vellitis inter vos servare nec participare cum inimico nostro. Igitur nunc in presenti audivimus, ut essent in possessione Ffogaras et regnum nostrum spoliant ac desolant et devastare volunt, et eciam sunt in partibus Kwhalom; et si aparet vobis ut inimicum nostrum non potestis extra pellere, tunc vellitis et dignemini ex vobis duos homines circa nos destinare et nos extra pellimus. Datum in Florest, in vigilia sancti Laurentii martyris, anno Domini millesimo quatuorgentesimo septuagesimo septimo.

Bazarab, dei gracia wayvoda parcium regni Transalpinarum.

*Pecete rotundă, c. 3.5 cm. în diam., cu legenda: * ІСОШ БАЗАРБА КОІС-БОДЯ АМАТНО БРІУЕЮ; adresa: circumspectis viris, iudici ac iuralis celestis que civibus commorantibus in civitate Brassovia nobis honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.*

CCLXXXIV.

1479.

Amiciciam paratam debito cum honore. Sapientes et circumspecti viri, amici nobis dilecti. Notum sit vestris probitatibus, quomodo is diebus elapsis proxime preteritis temporibus familiares nostri transsiverant ad regnum Transalpinum et de regno predicto portabant oves et equos, ide[m] vos ab ipsis recepistis. Igitur optamus ac petimus vestras amicicias per presentes diligenter, quatenus oves et equos vellitis et dignemini reddere et restituere vellitis familiaribus nostris; quia si feceritis, bene quidem, alioquin sciatis quod solusmet ipsos in dampno non permitunt (*sic*), sed tamen pacem ac unionem non habetis cum regno Transalpino. Igitur vellitis et dignemini familiares nostros ut nutrire possent se ipsos, quia tamen Cipellus die noctuque exhibit huc ad patriam vestram depredare, et hoc non cogitetis. Datum in Cibin, feria secunda, anno Domini millesimo quadringentesimo 7 (*sic*) nono.

Bazarab maior, wayvoda parcium regni Transalpinarum.

Pecete rotundă, 3,5 cm. în diam., stricală; adresa: sapientibus et circumspiculis viris, iudici, iuratis ceterisque civibus commorantibus in Brasso, amicis nobis honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.

Basaraba III cel Tânăr.

CCLXXXV.

1478, 19 Iunie.

Salutem cum dilectione. Prudentes et circumspecti viri, domini et amici nostri honorandi. Noveritis homines nostros reversuros a regia mayestate et a imperatore Thurcarum, ipsi sue dominacionis secundum optatum et desiderium nostrum nobiscum graciose fecerunt, mitetque ipsa sua regia mayestas homines et notabiles viros erga nostram magnificenciam pro pactu et unione fienda. Quare petimus vestras amicicias et dominacionem, quatenus dum ipsos ambasiatores regie mayestatis venientes audiretis, ipsis supplicare dignemini, nostri ex parte videlicet, Amlas et Fogaras nobis relaxare dignentur; adventum eciam ipsorum nobis emendare (?) dignemini. Ex Thargovistya, die Prothasii, anno eiusdem LXX-mo octavo.

Bazarab iunior, wayvoda Transalpinensis,
v[estrarum] a[miciciarum] dilectus.

Pecete rotundă, c. 3,7 cm. în diam., cu legendă în litere subţiri, din care se cunoaşte încă БАЗАРБЕЙ (cf. NNo. CVII şi CIX); adresa: prudentibus et circumspiculis viris, iudici et civibus civitatis Brassoviensis, amicis nostris honorandis. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

CCLXXXVI.

1479, 27 Octomvrie.

Honoris gratum. Quemadmodum intimastis per hominem nostrum, ratum bene intelleximus atque nos multum gaudemus atque gratificamus; igitur in fidem nostram transmittatis negociatores vestros in regna nostra ambulare; cum omni paciencia poterunt ambulare atque cum omni discrecione, ut possint pauperes utriusque regni nostri vivere; quia vos bene scitis tribulacionem nostram, que per Turkos pacior; ligant quasi in cellum, sic ducunt quocunque voluerint; non nostra voluntas; sed nos cum omni bona voluntate volumus pacem componere, quia, quidquid accidit usque nunc, vel per Layotam sunt orta. Sed a modo in posterum in caput nostrum quie-

tamus, quod Turchi per terram Transalpinam non poterunt viam habere; si oporteret nos ad Chesarem equitare, eciam non pigritamus. Igitur si poterit fore, exinde multum exhoramus, quatenus a Stephano Bathori lucrare dignemini fide sue cristianitatis salvum conductum, ut uti possemus hominem nostrum circa eundem intimare; nos libenter acciperemus a vobis atque gratificaremus vobis ut uti possemus pacem componere infra regna, ut ne venirent plura scandala. Datum Bokarest. De cetero autem, quitquit vobis retulerit, ratum credatis quasi nostris. Feria quarta proxima ante festum Simonis et Iude, anno Domini LXX-o nono.

Bazarab iunior wayvoda parcium Transalpinarum dominus.

Pecete rotundă, c. 35 cm. în diam., ștearsă de tot; adresa: circumspectis ac providis viris Brassoviae constitutis, iudicis, iuratis ac civibus, amicis nostris. — Orig. în arh. Brașovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

CCLXXXVII.

1481, 16 Noemvrie.

Circumspecti ac providi viri, amici nobis sincere honorandi. Noveritis boierum nostrum specialem nomine Thudor.¹⁾ in quibusdam certissimis factis nostris circa vestras amicitias destinare fecimus. Igitur quidquid ex parte nostri oretenus vestre amicitie dixerit, tunc (?) petimus ac optamus vestras amicitias per presentes diligenter, quatenus fidem predicti boieri nostri vellitis et dignemini sedulam adhibere tamquam ab ore proprio nostro prolatis. Datum in Bwkurest, feria sexta proxima post festum beati Martini episcopi, anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo primo.

Bazarab iunior, wayvoda parcium regni Transalpinarum.

Pecete rotundă, c. 35 cm. în diam., stricată; adresa: circumspectis et providis viris, iudici, iuratis ceterisque civibus civitatis Brassoviensis, amicis nobis honorandis. — Orig. în arh. Brașovului.

CCLXXXVIII.

1481.

Amicitiam paratam debito cum honore. Circumspecty et providy viri, amicy nobis honorandi. Sciatis quod literas vestras nobis missas nos cum honore intelleximus et multum gratanter accepimus a

¹⁾ În copia Academiei greș. Schoder. Presupunerea dar că Schoder e Hadăr (nota dela No. CXLIX) trebue înlăturată. Cf. și No. următor.

vestre amicicie quod multum laborastis propter nos et propter pacis et unionis. Igitur sciatis quod in brevibus temporibus destinare volumus hominem nostrum Thwdorem circa magnificum Sthepanum de Bathor, et eciam petimus quod vellitis et dignemini duos iuratos vestros circa wayvodam vestrum destinare, et ibi clarius potestis audire qua de causa usque nunc non destinavimus nuncios nostros circa regia[m] maiestatem. Cetera lator dicit, cui ffidem adhibeatis. Datum in Arges, dominica die, anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo primo.

Bazarab iunior, wayvoda parcium regni Transalpinarum.

Pecete rotundă, c. 3.5 cm. în diam., pierdută; adresa: circumspectis et providis [viris], iuratis ceterisque civibus civitatis [Brassoviensis], amicis nobis sincere [dilectis]. — Orig. în arh. Braşovului.

CCLXXXIX.

1481.

Circumspecty et providi viri, amici nobis dilecty. Notum sit vobis per presentes nostras, quomodo cum rebus vestris sitis libere et pacifice in regno nostro Transalpino ambulare, et committimus vobis ad fide nostra cristiana ut, si aliqua discordia esset in regno nostro Transalpino, eciam cum rebus vestris velimus vos pacifice permittere sine gravamine alicuius. Datum in Argias, dominica die, anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo primo.

Bazarab iunior, wayvoda parcium regni Transalpinarum.

Pecete rotundă, c. 3.5 cm. în diam., cu legendă în litere subțiri ca la No. CCLXXXV, ștearsă de tot; adresa: circumspectis et providis viris, mercatoribus civitatis Brassoviensis, amicis nobis sincere honorandi. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

Vlad III Călugărul.

CCXC.

1492, 18 Ianuarie ¹⁾.

Wlaad, vayvoda partium Transalpinarum.

Circumspecti amici et vicini nobis semper honorandi. Maximas grates vobis referimus, quod illum magistrum ad nos transmiseratis. Nos eundem destinavimus ad claustrum nostrum Kozya, ut videat

¹⁾ Aşa e dată această scrisoare și în registul din arh. Sibiuului.

candelabrum quomodo est dispositum. Vos autem cum Kirka concivi nostro cum magistro illo convenite et nobis per unum hominem nobis in literis vestris renunciate, quomodo conventionem [cun ma]gistro fecistis. Nos autem, quando paratum fuerit, pretium totaliter [exsolvemus]. Valet. Datum in Bwkwresth, feria quarta proxima post [festum beati A]nthoni confessoris, anno Domini etc. 1492.

Pecetea pierdulă; adresa: circumspectis magistro [civium] et iuratis civibus civitatis Cibiniensis, amicis nobis semper honorandis.— Orig. în arh. Sibiului.

2
CCXCI.

1492, 30 Dechemvrie.

*Regat & H. M. de Sibiului
in Sibiu*

Wlad, dei gratia vaivoda partium Transalpinarum.

Circumspecti amici et vicini nobis honorandi. Dabimus scire quod Thwrchi deponerent patientiam cum domino rege; Caesar dedisset vaivodatam de Zendere uno familiari qui vocatur Alibek, altero autem qui nominatur Malkowich dedisset vaivodatam de Bodon, et nunc sunt cum bellis maximis, sed nescimus ad quas partes volunt transire. Nos timemus, ut ad Hathzak aut ad Transilvaniam non debeant transire; pro eo vosmet custodiat, quia volunt devastare in Hungaria. Rogamus autem diligenter, ut nolite aliquibus narrare, quia si audiveri[n]t Thwrchi, nobis perimenta facietis, sed sit occulte; et istam literam magnifico Stephano de Bathor quanto citius tanto solertius per unum fidelem hominem vestrum ad manibus magnifici Stephani de Bathor praesentare dignemini et velitis; ad manibus aliorum non debent dari. Datum in Bwkwresth, dominica proxima ante festum sancti Silvestri papae, anno Domini etc. 1492.

*Pecete rotundă, de 3.5 cm. în diam., cu legenda: * ІСО ВЛІАД ВОИВОДА МАСТІНО БЖІНО И ГОСПОДИНЬ, bine păstrată; adresa: circumspectis magistro civium et iuratis civibus civitatis Cibiniensis, amicis et vicinis nobis semper honorandis. — Orig. în arh. Sibiului; resumat de Engel, Geschichte der Walachey, p. 183; cf. Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 332.*

3
CCXCII.

1493, 29 Aprilie.

Wlaad, dei gracia wayvoda parcium Transalpinarum.

Circumspecti amici et vicini nobis honorandi. Reducatur in memoriam vestri, quantas amicitias vobis usque nunc fecimus, et the-

zaurum nostrum propter vos divisimus, nunc autem omnia illa oblivioni tradidistis. Quia si non tradidissetis oblivioni, extunc certaretis propter homicidia illa castellanos de Therch, qua ipsi fecerunt, et propter homicidia illa clausimus vias alpinarum vestrarum, quousque latrones illos non expellerent qui sunt in castro de Therch castellani. Et si vobis fuerint necessum aperciones viarum, extunc transibitis ad woywodam Transsilvaniensem, quia nos homicidia ista in vanum non permittebimus et serenissimo domino Wladizlao regi nunciabimus, ut woywoda Transsilvaniensis in castro de The[r]ch tenet latrones et spoliatores, non tenet homines bonos, qualiter tenebat Sthephanus de Bator. Datum in Bwkwresth, feria secunda proxima ante festum sanctorum Pilipi et Iacobi apostolorum, anno Domini etc. 1493.

Pecete rotundă, c. 3.5 cm. în diam., stricată; adresa: † Брашовном. Circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Brassoviensis, amicis et vicinis nobis honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.

-4-

CCXCIII.

1493, 27 Iunie.

Wlad, dei gracia woywoda parcium Transalpinarum. Circumspecti amici et vicini nostri honorandi. Audivimus quod de vestris dominationibus regia maiestas accepisset vigesimam et dedisset in manibus woywodarum Transsilvaniarum. Nos autem destinavimus aliquam quantitatem piperum et alias res ad comparandum pannorum ad necessitatem domus nostri. Pro eo rogamus diligenter, quatinus debetis loqui vigesimatorum, ut de illis rebus nostris, que ibi venduntur et comparabuntur, ut nolent vigesimas recipere, amicie nostre ob respectum. In quibus autem woywodarum domini suorum et ipsis vigesimatoribus in omnibus voluntatem eorum faciebimus. Dominaciones vestre scitis quod usque nunc in rebus nostris nullus de vigesimatoribus recepissent: et ipsi faciant similiter, et nos voluntatem eorum non postponemus. Valet. Datum in Bwkwresth, feria quinta proxima ante festum sancti Petri et Pauli apostolorum, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo tercio.

*Pecete rotundă, c. 3.3 cm. în diam., cu legenda: * ІГО КЛІЯ КОНОРОДІ МАСТНО БЖИНО П ГОСПОДИНЬ; adresa: circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Brassoviensis, amicis et vicinis nobis honorandis. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.*

⁵
CCXCIV. †

1494, 1 Iulie. †

Wlad, dei gratia vaivoda partium Transalpinarum.

Circumspecti amici et vicini nobis semper honorandi. Intimata et scripta vestra sane intellexisse propter quendam hominem sciunt vestrae dominationes, quod homo ille se ipsum dixisse filium vaivodae; propter hanc causam cisus est nasus illius hominis. Propter aliam causam iterum, quod servierit apud Mihne et literas suas in regnum nostrum boyaribus portasset; propter has causas cisus est nasus. Autem non fuit de regno vestro, sed fuit de hoc regno nostro et mansionem possessionemque haberet in provincia nostra. Ista est peccata ipsius. Iterum homines nostros misimus propter Manchora (Man Chora?), ut ipsum captivarent et secundum peccata sua poena puniant. Valete. Datum in Thargowista, feria tertia proxima ante festum visitationis beatae Mariae virginis, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto.

Pecete rotundă, de 3.5 cm. în diam., pierdută; adresa: circumspectis magistro civium et iuratis civibus civitatis Cibiniensis, amicis et vicinis nobis semper honorandis.—Orig. în arh. Sibiului.

⁶
CCXCV.

1494, 26 Noemvrie.

Wlad, dei gracia woiwoda parcium Transalpinarum.

Circumspecti amici et vicini nobis honorandi. Sciunt vestre dominationes, quod nobis non aparet bene, quod hos mercatores nostros captivastis; s[c]iant amicitias vestre, quod si eos homines nostros non dimiseritis cum rebus eorum, ita sciatis, quod vias claudere faciemus, quia homines nostri non possunt cum paciencia in medium vestri ambulare; cum vestris semper habuimus pacem, sed vos nescimus qua de causa facietis talia. Datum in Thargowistha, feria quarta proxima post festum sancte Katherine virginis, anno Domini etc. LXXXX quarto.

Pecete de 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІСО ВЛІДА [ВОИВОДА] МЛГТНІЮ БЖНО П ГОСПОДИНЬ; adresa: circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Brassoviensis, amicis nobis semper honorandis. În dosul scrisorii se mai află notița contimporană: litera propter captivos Valachos.—Orig. în arh. Brașovului.

7
CCXCVI.

1495, 5 Ianuarie.

Wlad, dei gracia woywoda parcium Transalpinarum. Circumspecti amici et vicini nobis honorandi. Notum sit vestris dominacionibus quod in p[reteritis tempori]bus captivare mercatores nostros fecistis; per eos acceperunt flor. Ic XX; nunc autem familiaris v[est]re d[omi]nacionis qui esset in castro de Therch ipse cum castellanis eiusdem castri unum mercatores nostrum Walkan vocatum, fratrem Mihne, qui cum iusticia in medio vestri ambulavit, eum similiter familiaris vester cum casellanis captivaverunt. Nescimus que opera ista volunt esse, ut homines et mercatores nostri in medio vestri cum paciencia non possunt hinc et hanc ambulare. Sciatis quod vias claudimus, ut homines nostri ad vos non transiant et vestri ad nos non veniant. Aut putatis quod pannum aut ferrum in aliis locis non possumus invenire? In Moldowa aut in Thwrcchia tantum inveniemus quantum fiet voluntas nostra. Quia hunc mercatores nostrum familiaris vester captivavit, et, que dampna paciet, propter vos paciet, videte quid operamini. Et quid hiis familiaris noster Benedictus dixerit, fidem adhibere velitis creditivam. Datum in Thargowistha, feria secunda proxima ante festum Epiphaniarum, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto.

Pecetea fiind cusulă în legătura volumului Fronius, nu se recunoaște din legenda ei decât IO II ГОСПОДИНЪ; adresa: circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Brassoviensis, amicis et vicinis nobis semper honorandis. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorşa.

Radu IV cel Mare.

1
CCXCVII.

1498, 12 Septemvrie.

Radwl, dei gratia vaivoda Transalpinus etc. Circumspecti vicini et amici nobis plurimum honorandi. Ea quae nobis vestris in literis nec non per hominem vestrum intimastis sane intelleximus, de vestris autem benivolentiis erga nos habitis immensas vobis referimus gratiarum actiones. Notum est vestris dominationibus, quod praesentem guerram seu litem non nos, sed domini Gereb incepterunt. In

ultima autem receptione pignoris per nostros familiares intelleximus a vestris familiaribus, quod etiam iobagiones serenissimi regis damna sunt passi. Quapropter loquimini cum domino episcopo, et cum primum ipse prius persolverit nobis damna illata plenarie, demum sic et nos persolvimus tam iobagionum regiae maiestatis quam domini episcopi. Item dominationes vestri possunt etiam serenissimo regi conqueri contra dominum episcopum, quia praesentem litem prius ipse inchoavit; demum animabus nostris instillavit, quod haberetis taedium ex parte Turcorum. Quare notum sit vobis quod nullum Turcum intra regnum nostrum invenire possetis vobis nociturum, quam iniuriam nobis intulistis, quod contra vos Turcos duceremus. Scitis nobis boni amici et nos vobis similiter adesse volumus. Quare sciendum pro certo, quod quemadmodum regiae maiestati iuravimus, sic inviolabiliter observare volumus cum omni fidelitate. Valet per tempora longa. Ex Dylga, feria quarta ante festum exaltationis sanctae crucis, 1498.

Pecete rotundã, de c. 3 cm. in diam., deterioratã, cu legenda: ✱ ΙΩ ΠΑΔΑ [ΕΘΕΟΔΗ ΜΠΑΟΤ]ΗΟ ΕΖΙ[Ε]ΙΟ [Η ΓΟΕ]ΠΟΔΗΗ, cu ligatura ΗΗ; adresa: circumsp̄ctis magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus civitatis Cibiniensis, vicinis et amicis nobis plurimum honorandis etc.— Orig. in arch. Sibiului.

CCXCVIII.

1499, 18 Fevruarie.

Radwl, dei gratia vaivoda Transalpinus etc. Circumsp̄cti vicini et amici nobis plurimum honorandi. Ea quae nobis vestris in literis nec non per hominem vestrum intimastis sane intelleximus ex parte nostri iobagionis Gyrgyna vocati, nec non ex parte Thomae Olaz condam vestri concivi; ad quae vestris amicitiiis breviter respondemus, quod genitor noster quasdam literas magistro civium videlicet Iohanni Agata nec non iudicibus iuratisque consulibus protunc miserat, inhiibendo ibidem res et mercimonia Gyrgyne ne Thomae Olaz ad manus dare velletis; sed vestri amicitiae non curantes cum litera nostri genitoris eidem Thomae ad manus praedictos res assignastis. Pro quibus etiam serenissimo et gratiosissimo domino regi saepius conquesti fuimus, qui praecepit suo vaivodae et vobis, ut homini nostro satisfacere velitis, quas quidem usque praesentiarum neglexistis. Sciendum autem quod hiis diebus veniunt quidam Turci, quibus idem debitor exstiterat ac eundem

collo ligato oportet ad manus ipsorum dare, quia aliter non habet unde solvere. Ubi enim dicitis, quod primo in medio vestri idem non moretur, sed in Koloswar, ad hoc vobis respondemus, quod non tantum Cibinium neque Koloswar, sed totum regnum Hungariae pertinet ad serenissimum dominum regem. Constat enim vobis quod hucusque in praesentiarum, de undecunq̄ venerunt ad nos postulantes iudicium et iustitiam a quocunq̄ in nostro regno existente, et fecimus iudicium et iustitiam volumusque et in posterum. Quare rogamus nunc vestras amicitias, ut vobis non sit grave, quia debita istius Gyrgine de undecunq̄ petimus, sed rehabere volumus. Ceterum autem rumores ad praesens non habemus quas vobis intinemus. Si autem aliquae erant, procul dubio intimare volumus ac omnem amicitiam et vicinitatem vobiscum tenere, quemadmodum genitor noster, sic et nos. Bene valere desideramus. Ex Targavistya, feria secunda proxima post dominicam Invocavit, anno Domini 1499 etc.

Pecete rotundă, c. 3 cm. in diam., pierdută; adresa: circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus civitatis Cibiniensis, vicinis et amicis nobis honorandis etc. — Orig. in ark. Sibiului.

CCXCIX.

1500, 12 Aprilie.

Nos Radul, dei gratia vaivoda Transalpinensis etc., iudici iuratisque consulibus septem sedium Saxonicalium salutem plurimam dicimus. Domini ac vicini mihi multum dilecti. Notum facio dominationibus vestris, quomodo fidelis noster Michne litigavit coram circumspectis consulibus Cibiniensibus cum domina Nicolai Prol defuncti ipsique circumspecti consules iudicaverunt secundum voluntatem dominae Nicolai Prol et nostro fideli Michne iustitiam denegaverunt. Noster praefatus Michne rediens de Cibinio testes idoneos fide ac honore dignos in nostram praesentiam adduxit, videlicet dominum Kirka, dominum Michne, Georgium Grecum et Avedik, qui conscientiose fassi sunt super animas eorum, quod dominus Nicolaus Prol ipsi praescriptis testibus ore proprio dixit, quod ipse Nicolaus Prol tene retur domino Michne XXXI mille cultellos et III cantayr pyper debet exsolvere teoloniatoribus, sed dominus Michne tenetur domino Nicolao Prol in II literis 200 et LXXXI florenis. Haec locutus est dominus Nicolaus Prol testibus praefatis post computationem et li-

Existe di Gyrgine

Magistrali ag

(prima di prima 30
Missa. a Prol

proho 149

149

149

149

teras ipsius domini Michne. Ideo mittimus ad vestras dominationes dominum Kyrka fidelem nostrum et Dragota de Ardggesch, qui facient coram dominationibus vestris iuramentum. Quare rogo atque peto vestras dominationes, non velint iudicare secundum voluntatem dominae quondam relictæ Nicolai Prol; sed secundum testimonium, quoniam istis testibus præfatis esset adhibenda fides etiam coram regia maiestate, quia meliores homines nos non habemus in territorio nostro ipsique non perderent animas eorum propter Michne, si scirent ipsum fore sinistre. Nos enim maxime dolemus et doluimus, quod nostri mercatores fere omnes suas mercancias in Cibinio perdidierunt. Kirka enim perdidit V millia florenorum, Dragota perdidit 1.000 et 300 flor., Nicula perdidit 3.000 flor., Gergina perdidit 600 flor., Dreyusche perdidit 400 flor. Domino Kyrka præscripto solvunt fideiussores, sed satis male; sed alii omnes perdunt suam pecuniam. Et iam fortassis velint quod et ipse præfatus Michne perderet 200 et 17 flor., quos præfatus Nicolaus Prol tenetur; sed nos nostrum fidelem Michne in damno permittere nolumus, quoniam ipsum ita novimus, quod ipse sinistre non agit testesque habet valde honestos. Insuper ea quæ præsens lator loquitur coram vestris dominationibus, ei fidem adhibere velint dominationes vestrae ut ore nostro proprio rogo, quoniam cubicularius noster est. Vale. Datum ex Targovischtcha, proxima dominica ante resurrectionem Domini, 1500.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., stricată de tot; adresa: circumspectis ac providis viris, iudicibus iuratisque consulibus septem sedium Saxonicalium, fautoribus nostris tam dilectis quam dilectissimis. — Orig. în arh. Sibiului.

În arh. Sibiului se mai află o scrisoare a lui Radu cel Mare, de acelaş cuprins dar cu oarecari deosebiri de redacție. Data este aceeaş, numai altfel formulată; se vede că amândouă au fost scrise în aceeaş zi, nu însă de acelaş scriitor, ceea ce rezultă și din compararea originalelor. O reproducem și pe aceasta în No. următor, mai mult ca o curiozitate de cancelarie.

CCC.

1500, 12 Aprilie.

Nos Radul, dei gratia vaivođa Transalpinensis ¹⁾ etc., magistro civium ac iudici iuratisque civibus civitatis Cibiniensis salutem dicimus plurimam. Notum sit dominationibus vestris, quomodo fidelis noster Michne, frater Angeli, coram nobis ac circumstantibus dominis meis

¹⁾ În copia Academici Transalpini.

satis clare enodavit, quomodo litigavit coram vestris dominationibus cum honesta domina Nicolai Prol defuncti ex parte debitorum aliquorum. Vestrae dominationes, ut nobis videtur, iudicaverunt secundum voluntatem dominae, non autem secundum testes, et scandalisastis hominem meum ipsum retinendo in vinculis innocenter. Noster enim praefatus Michne rediens de Cibinio testes idoneos fide ac honore dignos in nostram praesentiam aduxit, videlicet dominum Kyrka et dominum Michne, Georgium Grecum et Avedik, qui conscientiose coram nobis fassi sunt super animas et legem eorum, quod dominus Nicolaus Prol ipsis ore proprio dixit, quod tenetur suprascripto domino Michne XXXI millia cultellorum et III cantayr pyper debet exsolvere theoloniatoribus, sed Michne praetactus tenetur domino Nicolao Prol in II literis 200 et LXXXI flor. Haec locutus est dominus Nicolaus Prol testibus praefatis post computationem et post literas domini Michne. Ideo mittimus dominum Kyrka ad dominationes vestras et Dragata de Ardgesch, qui etiam dabunt testimonium coram vestris dominationibus et conscientiose fatentur. Insuper vestras rogo dominationes, quatenus vestrae dominationes velint praefato nostro homini videlicet Michne iusto succurrere iudicio, ut sua debita extorquere valeat iure mediante. Quod si feceritis, vices optemus refundere condignas. Videant vestrae dominationes quanti mercatores perdidit sua mercimonia in civitate vestra ex mercatoribus nostris: Kyrka perdidit V millia flor., Dragota perdidit 1.000 et 300 flor., Niculla perdidit 3.000 flor., Gergina 600 perdidit flor., Dreyusche 400 perdidit flor. Domino Kyrka praescripto solvunt fideiussores, sed satis male; alii autem omnes perdunt pecuniam eorum. Nunc enim velitis quod et noster fidelis videlicet Michne perderet pecuniam suam. Scitote quod hominem nostrum videlicet Michne in damno nolumus permittere, quoniam intelleximus, quod ipse saepedictus Michne est in via recta testesque habet valde honestos, quibus etiam esset adhibenda fides coram regia maiestate. Insuper ea quae praesens lator videlicet Laczko cubicularius noster vestris dominationibus dixerit, fidem ei adhibere velitis rogo. Valet etc. Datum ex Targov[ic]schta, proxima dominica ante resurrectionem Domini, 1500.

Pecete rotundă. 3 cm. în diam., stricată de tot; adresa: providis ac circumspectis magistro civium ac iudici iuratisque civibus civitatis Cibiniensis, fautoribus nostris specialissimis. — Orig. în arh. Sibului.

-5-
CCCI.

1500, 31 Mai.

Radwl, dei gratia vaivoda Transalpinus etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Constat vestris circumspectionibus, quomodo inter honestam dominam Elizabet consortem videlicet condam Nicolai Prol ab una, ex altero vero parte Mihnem fratrem Angeli de Targavistya quaedam lites coram vobis nobisque quarundam summarum pecuniarum exortae exstiterunt, idemque Mihne coram vobis testibus approbavit fide dignis nec non in isto regno coram homine eiusdem dominae praedictae iusque suum obtinuit. Igitur petimus vestras amicitias tamquam amicas et vicinas dilectas, quatenus praedicto homini nostro Mihne vocato ex parte dominae Elizabet omnimodam satisfactionem impendere velitis et dignemini, neque eidem terminum praefigere velitis usque ad festum sanctae Katherinae virginis; an eidem praedicto Mihne ibidem satisfacere velitis, an domina Elizabet det suas literas huic homini Mihne, vigore cuius possit et ipse sua rehabere debita. Valet. Ex Targavistia, die dominico ante festum Pentecosten, anno Domini millesimo quingentesimo etc.

*Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: * ІСО РІДАША ВОЄВОДА МНЛОСТНО БЖІЄЮ П ГОСПОДНИ, cu ligaturile ЛЕ și III; adresa: circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus civitatis Cibiniensis, vicinis et amicis nobis plurimum honorandis etc. — Orig. în arh. Sibiului.*

-6-
CCCII.

1502, 19 Iulie.

Radwl, dei gracia wayvoda Transalpinensis etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Rogamus v[estras] a[micicias] obnixè, quatenus quasdam ollas aereas nobis preparare facere velitis, videlicet ut una sit ita magna, quod duos boves in ea coquere possint, alia ut unum bovem, 3^a ut medium bovem coquere possint. Preterea iterum ollas aereas, ut una duos ircos, secunda ut unum ircum, 3^a ut medium ircum in eisdem coquere possint. Item adhuc similiter ollas aereas videlicet ut in prima ad tres scutelas, alia ad duas et sic consequenter. Que quinque in uno nido existant, et quilibet valde spissitudinis existere debeat. In toto facit XI ollas Item iterum ro-

gamus, ut duas cordas, videlicet ut una existere debeat triginta ulnarum, alia similiter. Item duo flabella pro sex fl[orenis]. Si paratum invenietis, extunc per familiarem nostrum Fodor-vocatum quam cito intromittere velitis. Preterea misimus per familiarem nostrum Fodor illis magistris fl[orenos] X, ut cuilibet aliquantulum solvere debeat in primis; postquam autem erit paratum, petimus ut quam cito nobis renunciare velitis, et nos precia ollarum atque cordarum v[estris] a[micicis] remittere volumus. Item pro flabello misimus fl[orenos] sex; si potest invenire paratum, bene quidem, alias quam cito parare facere velitis. Ex Targavistia, feria 3ª ante festum sancti Elie prophete, 1502.

Pecetea stricatã; adresa: circumspectis iudicy iuratisque civibus civitatis Brassoviensis etc., vicinis et amicis nobis honorandis etc. Cu aceeaș mãnã, în dosul scrisorii, notița: Item dedimus II marcas argenti et 8 messink. — Orig. în arh. Brașovului.

- 7 -
CCCIII.

1504, 18 Iulie.

Radwl, dei gratia vaivoda partium regni Transalpinarum etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Cum omnium gaudiorum et honorum vestras circumspectiones participes efecimus, nunc autem constat vestris circumspectionibus, quomodo nepoti nostro ex sorore videlicet Perwl vocato, filio summi secretarii nostri Stayko logonfeth, filiam egregii condam Demetri Iaksit legitime in coniugem copulavimus; igitur petimus easdem obnixe, quatinus nuptiis eiusdem interesse velitis nostri amicitiae ulterioris ob respectum, quas quidem nos simul cum totis nostris boyaronibus cum sollenitate celebrare volumus. Ceterum is familiaris noster Daan spatarius quaecumque nomine nostro dix[er]it, fidem velitis adhibere indubiam. Item ante festum assumptionis beatae Mariae virginis vestras amicitias tribus diebus hic in Targavistia praesentes esse fieri optamus. Valet. Ex Targavistia, feria quinta ante festum sancti Eliae prophetae, 1504.

Pecete rotundã, de c. 3 cm. în diam., stricatã; adresa: circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus civitatis Cibiniensis etc., vicinis et amicis nobis plurimum honorandis etc. — Orig. în arh. Sibiuului.

8
CCCIV.

1504, 22 Octomvrie.

Radwl, dei gracia wayvoda parcium regni Transalpinarum etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Grates referimus v[estris] a[miciis] de novitatibus nobis scriptis. Licet enim de multis locis aliter nobis scripserant, que quidem scripta nobis displicebant; gaudemus de sanitate domini nostri graciosi; scimus bene quod post mortem eiusdem quam plures rixe orientur, ita quia vix aliquis senium talem meminit, etc. Valet. ~~Ex Targavistia~~, feria 3^a in die sancti Severini episcopi et confessoris ¹⁾, anno Domini 1504.

*Pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: * ІСѢ РЯДА БОСВОДА МНЛОСТНО БЖІСІО П ГОСПОДНН, cu ligaturile ЛЕ și НН; adresa: circumspectis iudici iuratisque consulibus civitatis Brassoviensis, vicinis et amicis nobis honorandis etc.—Orig. în arh. Braşovului.*

Între hârţile Academiei Române se mai află o copie a acestei scrisori, scoasă din Kemény, Apparatus epistolaris, I (Muzeul transilvănean din Cluj); deosebirile dintre această copie și cea reprodușă mai sus sânt rezultatul unor greșeli de citire ale lui Kemény sau ale celui ce a copiat pentru dînsul.

9
CCCV.

1505.

Radwl, dei gracia wayvoda parcium regni Transalpinarum etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Notificamus v[estris] a[miciis] casum sew accidenciam que a Turcis nobis contingerit, videlicet quedam vada simul cum teoloniis imperator a nobis recepit, preterea quatuor vel quinque milia hominum aserit in suo registro reperisse, quos ad regnum nostrum dicit causa morandi venisse, nunc autem a nobis tot rehabere optat. Nos vero nullis maximis nostris donis sew amicorum nostrorum petitionibus imperatorem placare potuimus. Igitur oportet nos nunc transire personaliter sine mora ad eumdem. Si enim adjuvante deo poterimus ibidem aliquid boni perficere, extunc postquam deus nos cum sanitate reducet, mox, quoquo modo ambulaverimus, eisdem significare volumus. Quare ro-

¹⁾ Oct. 22, întru cât Severinus îmi pare a fi episcopul de Colonia, a cărui sărbătoare (23 Octomvrie) cade la 1504 într'o Miercuri. «In die» e pentru «in diem», spre ziua. Severin cel din Noricum era sărbătorit la 5 sau 8 Ianuarie. Cf. Grotfend, Zeitrechnung, I, p. 176; II, 2, p. 168.

gamus easdem obnixè uti committere velitis vestris subiectis, ut cum hominibus nostris, quousque redibimus, pacifice manere debeant. Reliquum est ut deus felices vos conservare dignetur. 1505 ¹⁾.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІГ РІАДѦ ВОЄВОДѦ МИЛОСТІЮ БЖІЄЮ П ГОСПОДНИИ, cu ligaturile АЕ și III; adresa: circumspēctis iudici iuratisque consulibus civitatis Brassoviensis etc., vicinis et amicis nobis honorandis etc.—Orig. în arh. Braşovului.

Academia Română posedă încă o copie a acestei scrisori, cu unele deosebiri de lectură, luată din Kemény, Apparatus epistolaris, I (Muzeul transilvan din Cluj).

¹⁶
CCCVI.

1507, 17 Aprilie.

Radwl, dei gracia vaivoda Transalpinus etc. Circumspecti viri, vicini et amici nobis honorandi. Misimus ad v[estras] c[ircumspecciones] hunc fidelem familiarem nostrum Alexium vocatum in quibusdam nostris certis negociis per nos eundem plene eruditum, eisdem v[estris] c[ircumspeccionibus] oretenus plenius deferen[dis]. Igitur petimus v[estras] a[micicias] obnixè, quatenus, quecunq̄e nomine nostro idem predictus familiaris noster v[estris] a[miciciis] retullerit, velitis fidem adhibere indubiam etc. Datum in Targavistia, Sabbato post Tiburci, anno Domini 1507.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., stricală; adresa: circumspēctis iudici iuratisque consulibus civitatis Brassoviensis etc., vicinis et amicis nobis honorandis etc.—Orig. în arh. Braşovului.

¹¹
CCCVII.

1507, 4 August.

Radwl, dei gratia vaivoda Transalpinus etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Ea quae per familiarem vestrarum circumspectionum Demetrium nobis intimastis, sane intelleximus; igitur et nos nonnulla per eundem vestris circumspectionibus nunciavimus, cuius dictis velitis fidem adhibere indubiam. Datum in Targavistia, feria quarta in vigilia Mariae de nive, 1507.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІГ РІАДѦ ВОЄВОДѦ] МИЛОСТІЮ БЖІ[Є]Ю П ГОСПОДНИИ, cu ligaturile АЕ și III; adresa: circumspēctis magistro civium, iudicibus iuratisque civibus civitatis Cibiniensis etc., amicis nobis honorandis etc.—Orig. în arh. Sibiuului.

¹⁾ În copia Academiei greşit 1507; 5 are în amândouă locurile aceaşa formă.

12
CCCVIII.

1507, 15 Septemvrie.

Radwl, dei gratia vaivoda Transalpinensis etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Scripta et intimata vestrarum circumspectionum sane intelleximus, de quibus grates referimus, praecipue ex adventu domini vaivodae Transsilvanensis, etc. Igitur et nos nonnulla per Laczko familiarem vestrarum amicitiarum eisdem vestris circumspectionibus ¹⁾ intimavimus, cuius dictis fidem velitis adhibere indubiam, etc. Datum in Targavistia, feria quarta post nativitatem beatae Mariae virginis, anno Domini 1507.

*Pecece rotundă, c. 3 cm. în diam. cu legenda: * ІСѢ РЯДѢ [А БОЄ]ВОДЯ МНЛОСТНО БЖІЮ [И Г]ОСПОДИИ, cu ligaturile МН, ИИ și prob. АБ; adresa: circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus civitatis Cibiniensis, amicis nobis honorandis. — Orig. în arh. Sibului.*

13
CCCIX.

1507, 3 Dechemvrie.

Nos Radwl, dei gratia vaivoda partium regni Transalpinarum etc. Recognoscimus per praesentes, quod praedecessores nostri sacrae coronae divisque regibus semper fideles fuerunt fidelique servitia ubique locorum semper exhibuerunt, et quod etiam regnum nostrum existat de membro regni Hungariae. Igitur volumus nos imitari vestigia divorum praedecessorum nostrorum, praecipue quondam genitoris nostri piae memoriae Wlaad vaivodae novissime defuncti, huius regni nostri Transalpinensis domini, etc. Quod pacem seu treugam perpetuam quam cum serenissimo domino Wladislae dei gratia Hungariae Bohemiaeque rege, etc., domino videlicet nostro gratioso, praelatisque et baronibus regni eiusdem, simul cum boyaronibus et nobilibus huius regni nostri Transalpinensis, disposuimus et conclusimus, hanc igitur treugam et pacem cum iuramento fidelium nostrorum volumus observare cum prudentibus et circumspectis viris magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus atque senioribus civitatis Cibiniensis, nec non septem sedium Saxonicarum partium regni Transsilvanarum, — ita quod eisdem et provinciae fideles erimus in omnibus rebus sine omni dolo et fraude grataeque vicinitatis amoenitate pacificeque cum eis uti. Item si

¹⁾ Orig. are aci încă odată nonnulla.

aliquae incursiones hostium, ut Twrcorum vel aliorum, ad partes illas Transsilvanas, regnum videlicet serenissimi domini regis domini nostri gratiosi, vel hunc regnum nostrum Transalpinense facere vellent, extunc nos totis viribus et potentia boyaronum nostrorum atque toto regno nostro, simul etiam cum adiutorio Cibiniensium et septem sedium Saxonicalium, resistere et obstare, et nullo modo eis nocere permitti teneamur. Casu vero quo tanti essent hostes, quod eorum viribus resistere nequiremus aut non possemus, extunc nos eosdem magistros civium, iudices et iuratos consules Cibinienses atque prudentes septem sedium Saxonicalium tempestive de eo aliisque quibuscunque machinationibus Thwrcorum aut aliorum hostium in detrimentum huius regni Hungariae vergentium avisare et certiores reddere bona fide nostra cristiana tenemur, ut vos quo melius de opportuno cogitatis et custodire poteritis. Insuper, quod si aliqui aemuli contra nos insurgere contingerit, quorum viribus nos impares esse crederemus aut resistere non valeremus, quod deus avertat, sed abhinc ad regnum serenissimi domini regis, Cibinienses septem sedium Saxonicalium, nos confugere contigerit, extunc omnes civitates, castra et villae vestrae nobis patefiant, simul cum domina consorte nostra liberisque atque omnibus rebus nostris, boyaronibus uxoribusque, utriusque sexus liberis eorundem, rebusque et bonis omnibus atque familia tota; intrandi, morandi, perseverandi atque exeundi liberam habeamus facultatem, quocunque maluerimus. Item si aliqui aemuli insurgent contra nos, cum quibus vestrae circumspectiones regere nequirent aut non valerent, et hii, rebus et personis, nos molestare atque ad nos pertinentes intenderent, extunc vestrae circumspectiones de talibus bona fide vestra christiana tempestive nos avisare teneamini seu obligamini. Item quod etiam aemuli nostri in pertinentiis vestris hospitia seu loca mansionum non habeant, immo neque buccellam panis. Item nullus inimicorum nostrorum causa praedandi cum auxilio vestrarum circumspectionum ad hoc regnum nostrum fiant liberi intrare; sed tantum nos cum auxilio serenissimi principis domini regis Hungariae Bohemiaeque etc., domini nostri gratiosi, praelatorumque et baronum regni eiusdem simus liberi intrandi causa praedandi; in recuperatione autem domini sui regni nostri semper teneantur domini Saxones auxilio nobis adesse. Item quod nullus ex inimicis nostris valeat seducere familiares seu homines nostros, lateri nostro adhaerendo. Item si qui ex familiaribus nostris excesserint, extunc

(Va si 2)
regnum
si regnum
Transalpinense
si pot
cum si
Saxonicalium
(1672)
hunc regnum

ex parte quorumlibet iustitiam et iudicium administrabimus. Casu
 vero, si qui tales essent, ex parte quorum iustitiam administrare ne-
 quiremus, extunc in talibus nobis coadiutor[es] adesse velitis, ut
 eorum contumaciam vestro cum auxilio refrenemus. Item si aliqui
 5 rex famulis nostris absque voluntate nostra ad hunc regnum nostrum
et ad aemulum nostrum, qui pro tunc in hoc regno nostro dege-
 ret, intrare vellent, extunc vestrae circumspectiones debeant obstare
 et eos intrare non permittant. Item quamdiu moram trahimus in
 pertinentiis vestris, familiaribus nostris non permittemus pauperibus
 10 superflua damna inferre, sed tantum quemadmodum fuit mos an-
 tiquis temporibus aliorum dominorum huius regni nostri praedeces-
 sorum in medio vestrarum pertinentiarum perambulandi. Dum autem
 dederit et annuerit deus, quod regnum nostrum recuperare valebi-
mus seu possimus cum auxilio serenissimi domini nostri regis prae-
 15 latorumque et baronum regni Hungariae vestrarumque circumspec-
tionum, extunc in reditu nostro omnes civitates, castra et oppida
 atque villae nobis apertae fiant, ita quod nos una cum domina con-
 sorte nostra liberisque et bonis omnibus, boyaronibus uxoribusque
 atque utriusque sexus liberis atque tota familia eorundem ad nos
 20 pertinentes, absque omni arrestatione et molestatione aliquali, nos
 ad propria venire libere et pacifice permittatis et permitti faciatis et
 25 usque ad regnum nostrum cum bona comitiva et honesta conco-
mitari et sequi teneamini. Haec autem omnia praescripta ut vera et
 firma atque rata sint, promittimus, bona fide nostra cristiana me-
 30 diante, iuramusque per deum unicum, qui coelum et terram creavit,
 intemeratamque genitricem eius virginem Mariam, per sanctam cru-
 cem sanctosque et sanctos (sanctas?) dei et per evangelia sancta, quod
 haec omnia praescripta sine omni dolo et fraude, quousque regit spi-
 ritus artus nostros, inviolabiliter observamus et cum nostris subditis
 et ad nos pertinentibus observari faciemus. In cuius rei memoriam
 firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras pendentis et
 autentici sigilli nostri munimine roboratas duximus concedendas.
 Datum in arce nostra Thargavistya, feria sexta proxima ante festum
 beatae Barbarae virginis et martiris, anno Domini millesimo quin-
 gentesimo septimo, etc.

Et nos Gyrgina, castellanus castri de Poynar, Barbol banus cum
 fratribus suis, Perwol vornik et Danczwl vocati, Stroya provisor cu-
 riae, Kolecza vornik, Bagya vornik, Bagia castellanus, Bagdan summus

cancellarius et secretarius, Perwol magister agazonum, Kalotha ¹⁾ thesaurarius, Iwan Kalinaczki, Danczul spatarius, Bagya pincerna, Alb thesaurarius, Dragicz, Kristyan et Stephanus pytar, boyarones praedictae terrae Transalpinensis etc. penes eundem Radwl vaivodam dominum nostrum gratiosum, promittimus fide nostra christiana iuramusque per deum unum, qui creavit coelum et terram, et per beatam virginem Mariam et per crucem sanctam, quod magnificentia sua omnia praedicta magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus caeterisque omnibus, quo [a]d praefatam civitatem et septem sedes incolentes, sine omni dolo et fraude observabit, et etiam nos, quo ad nostram partem et quantum ad nos pertinet, pari modo temporibus perpetuis observabimus. In quorum omnium et robur et testimonium penes sigillum domini nostri vaivodae, domini nostri gratiosi, ad has literas patentes suae magnific[entiae] ²⁾ sigilla nostra appendi fecimus. Datum die et loco quibus supra, etc.

*Pecetea cea mare domnească și 12 peceși boerești, atârinate. Cea dintâiu e de c. 10 cm. în diam., cu vulturul cu crucea în cioc și cu legendă cirilică; aceasta este acoperită însă de un strat de praș așa de gros că nici un cuvânt nu se poate ceti întreg; după literile ce se văd, ea este identică cu cea cunoscută din peceșile de aceeași dimensiune păstrate la Academia Română și la Arhivele Statului: * ІСО РИДЛАЪ КОСВОДА П ГИЪ ЕЪСЕН ЗЕМАН ЗГРО-ВЛАНХНОСКОИ, СНИЪ ЕЛМДАЪ БЕЛАНКИГО КОСВОДА. Din cele 12 peceși boerești s'au păstrat numai 11, din care trei sânt căzute; una din ele, a doua din dreapta peceșii domnești, este rotundă, de 2 cm. în diam., ca figură are un buzdugan și o semilună la stânga, ornamentația în stilul peceșilor lui Dragomir Udriște și Calotă și legenda bine păstrată: * ЖЪННЪ СТРОЕ ДВОРННК; celelalte zece, parte rotunde, parte ovale sau octogone, sânt fără legendă, au însă felurite figuri; toate sânt în ceară neagră.—Orig. pe pergament în arh. Sibiului. Tipărit în Seiwert, Akten und Daten über die gesetzliche Stellung und den Wirkungskreis der sächsischen Nationsuniversität, p. 21 și urm.; Engel, Geschichte der Walachey, p. 187 și urm.; Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 553 și urm., în toate trei locurile cu multe greșeli.*

CCCX.

1508, 29 Februarie.

Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Scripta vestrarum circumspectionum sane intelleximus, [per] praesentes autem eisdem referimus, quod Franciscum phisicum nostrum concomitari fecistis.

1) În copia Academiei *Ralotha*.

2) În copia Academiei *sui magnifici*.

De novitatibus autem sciatis, quod maximam curam habemus et nos quo ad Turcos; igitur, si esset timendum, extunc nos dudum vestris circumspectionibus ad scitum dedissemus, licet imperator praeparat se ad Rodas an ad Persas. Habemus eum (enim?) hominem illuc, qui postquam ad nos redierit quibusque rumoribus, extunc mox vestris circumspectionibus ad scitum dabimus; et, si aliqui falsis rumoribus vos tenent, non credatis, sed, quemadmodum iuravimus vestris circumspectionibus, hoc inviolabiter observabimus. Praesentes post lecturam igne comburatis, etc. Datum in Targavistia, feria 3-a post sancti Mathiae apostoli, anno 1508.

Radwl, dei gratia vaivoda Transalpinarum etc.

Pecete rotundă, de 3 cm. în diam., pierdută; adresa: circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus civitatis Cibiniensis etc., vicinis et amicis nobis honorandis etc. — Orig. în arh. Sibiuului.

Neagu, vornicul lui Radu III cel Frumos.

CCCXI.

1469, 8 Noemvrie.

Salutem et honoris continuum incrementum. Egregii, prudentes et circumspecti viri fratresque et amici nobis honorandi. Damus scire dominationibus vestris, quomodo sapiens vir Stephanus literatus Brassoviensis in nostrum regnum venisset, videlicet Thargovistiam, causa inveniendi illos homines, videlicet Grecos, qui ad se ipsum false literam dedissent; quos praefatus vero Stephanus literatus facie ad faciem ipsosque invenisset, iurisdictionibus et ad legem ipsosque attractisset coram iudicibus et iuratorum civium, nomine Costa Spinchel, alter Kryako, etiam iuratisque civibus Brassoviensibus, coram Iohanni aurifabri et Pauli Kewer. Qui vero Stephanus literatus respondendo quesivit ipsos quatuor Grecos, quod quare ad se et suam personam literam ipsorum ipso Italico dedissent, videlicet Casparo. Qui ipsi quatuor Greci respondunt in hunc modum: nos vero ad vestram personam literam aliud minime dedimus, nisi, quid nobis dixit ille Italicus, quomodo vos vendidissetis bona nostra, videlicet piperum nostrum. Nos non dicimus, quod vos vendidissetis, quia nescimus neque ibique fuimus; nisi tantum scimus quod ipse Italicus nobis dixit et bene constat, novem et medium revolutio annualis.

Nos vero et hoc, ambabus partibus audientibus, insimul veniemus ad castrum Bokoresth ad magnificum dominum Nagh palatinum, coram suae magnificentiae spontanea nostrum voluntate fassi sumus, fide nostra mediante, quibus tenemur deo omnipotenti, ut Stephanus literatus innocens esset.

Nos Nagh palatinus, visis fidem istorum nobilium virorum et perfecte intellectis, et aliis idoneis probis viris sciscitavimus, simili modo fatemur fide nostra mediante, quod ille Stephanus literatus in omnibus immunus et innocens esset contra eundem Caspar Italicum, quia nisi quesivisset unam calumniam falsum. Super quo vestras dominationes, fraternitates et amicitias per praesentes rogamus diligenter, quatenus ipsum Stephanum literatum contra eundem Italicum quitum et expeditum dimittere velitis causa iustitiae maiori. Datum in castro Bokoresth, feria quarta proxima ante festum beati Martini episcopi et confessoris, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo nono.

Nagh, palatinus ipsius illustris principis Radwl
vaivodae Transalpinensis, vestris frater et amicus et vicinus.

Pecete rotundă în ceară verde, 2.5 cm. în diam., stricată de tot; adresa: egregiis viris, prudentibus et circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque civibus Cibiniensibus, dominis et fratribus et amicis nostris honorandis.— Orig. în arh. Sibiului.

Cârstian, pârcalabul de Târgoviște.

CCCXII.

1476, 17 Noemvrie.

Prudentes viri, amici mei carissimi. Notum facio vestris prudentiis, quomodo castrum Bocorechst lucratus in die Sabathi proximi¹⁾; ideo rogo vestras prudentias, quatenus velitis deum omnipotentem laudare cum organis et cum canticis et campanis, sicut et nos per egimus in [pro]vincia nostra, tam vestra; et scient vestre prudentie, quod domini et barones totius provincie se in gratiam domini

¹⁾ Ziua de 16 Noemvrie, care e foarte probabilă, întru cât avem scrisori de acelaș cuprins de-ale lui Vlad Țepeș și Ștefan Báthory din 8 și 11 Noemvrie, iar prima zi de Sâmbătă după 11 Noemvrie e 16 (la 1476). Vezi N. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 208.

woyvode Ladislao dederunt. Ex alio rogo v[estras] p[rudencias] nobis mittere duos carpentarios, et quilibet debet habere tres famulos, qui etiam possunt iuvare ipsos, et dabitur ipsis suma pecunia et pie tractare potis, cibariis; ultra eos ducet solum in Tergowistia, mittet edificare domum. Scripta est litera de instimacione domini wayvode Ladislai, et huic latori presencium omnia sibi credere debent v[estres] p[rudencie]. Datum in Tergowistia, dominica proxima ¹⁾, anno Domini millesimo quatuorcentesimo septuagesimo 6.

Kerstgion ²⁾, porcolab in Tergowistia,
vester fidelis in omnibus.

Pecete rotundă în ceară albă, 1.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ КР[ЪСТІАН] ПОРК[ЛЯБ]; adresa: prudentibus viro iudici nec non iuratis civibus Braszoviensibus, dominis suis diligentissimis. — Orig. în arh. Braşovului.

¹⁾ Probabil 17 Noemvrie; v. nota dela pagina precedentă.

²⁾ D-I N. Iorga ar ceti aci Crăciun, cuvânt mai apropiat foneticeste de Kerstgion, decât Cărstian. Pecetea nu ne poate lămuri pe deplin, deoarece în legenda ei nu se poate ceti din primul cuvânt decât КР; nici РК din ПОРК[ЛЯБ] nu sânt sigure. Cf. notele dela NNo. LXXV și LXXX, p. 98 și 104, și N. Iorga, Ștefan cel Mare, nota 208, unde e admisă lectura Cărstian.

INDICE.

Badea al Vameşului, boer al lui Mircea I la 1413, 6.

Badea, comis la 1437, 73.

Badea, vornicul lui Basaraba II între 1474—77, 131 n.

Badea, paharnic (pincerna) la 1507, 355.

Badea, vornic la 1507—08, 306. 307 n. 354.

Badea, pârcalab (castellanus) la 1507, 354.

- Baia, boer al lui Dan II la 1422, 17.

Baiazid II 181 n.

Baico, trimesul lui Dragomir Udrişte la Braşov c. 1482—92, 295.

Balaban-beg, comandant turc la 1432, 40—41.

Baldovin, logofăt al lui Mircea I la 1413, 6. Waldowin 37.

Balea, paharnic al lui Dan II la 1431, 35.

Balea, paharnic al lui Vladislav II între 1451—56, 269 n.

Balea, paharnic al lui Basaraba II la 1475 și 1477, 268—269 n.

Balotă, trimesul lui Basaraba III la Braşov între 1478—82, 177.

Bánffy Miklos (BanŃi Miclăuș [=Nicolaus]), 269 n. 3.

Barbat, supus al Sibiienilor c. 1482, 187.

Barbul, ban la 1507, 354.

Barlabaş comisul (magister agasonum), pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.

Bartolomei Drágffy, voevodul Ardealului, 213 n.

Basaraba II cel Bătrân (Laiotă, Laiot) 112 sq. 159 n. 1. 265 n. 275. 276 n. 330 sq. Лайота 97. 110. 271. Лайота 152. 153. Layota 330. 337. Лайотъ 149. 165. Лайот 270.—Fiu al lui Dan, 118.—Fata lui, 159.

Basaraba III cel Tânăr (Tepeľuş) 131 sq. 179 n. 265 n. 277 n. 280. 282. 284. 291. 337 sq. Цепенъш 181. Цепенъш 194. Цепенъш 293. Cipellus 336. cf. 168 n. 2.—Fiu al lui Basaraba, 133. 135.—Sora lui, 275.—Anii domniei lui, 131 n. 1.

Báthory v. Ștefan.

Bădea, trimesul lui Radu IV la Braşov în 1498 și între 1496—1507, 216. 230.

Bădești, sat prob. în jud. Muscel, 233 n.

Bărcă, vameş la 1481, 286. (Bărcă) y 1

Bârsa, Țara Bârsei (Бърса, Бърса) 9.

14. 33. 40. 42. 64. 81. 82. 95. 96. 98.

101. 102. 103. 153. 186. Бърск 101.

земк Бърскнскя 32. Bârzeni Бъркнн

93. Burchia 313. 316. 317. Wurgia

36. Terra Bărca, Burca 326. 327.—

Barcensis 324.—Burcensis, Bur-

censis 324. 326. Districtus Barcensis 37.

Bejan Roşul (Besan Rufius), pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.

Benedec v. Benedictus.

Benedictus, sluga lui Vlad Călugărul la 1495, 343. Acelaş cu Benedec,

sluga lui Radu IV la 1496, 213 n.

Berinogh (Bárnog sau Berivoiu?), pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.

Bertolomei, cetăţean Braşovean la 1442, 261.

Blaj, Sas din Braşov c. 1503—08, 222.

Bliume Hanăş, Sas din Braşov c. 1496—1507, 234 n. 1.

Bobul din Sărata, omul lui Dragomir Udrişte c. 1482—92(96), 207. 293.

Bodon (Vidin) 340.

Bogdan Doboca vornicul (palatinus), pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.

Bogdan, logofăt (summus cancellarius et secretarius) la 1507, 355.

Boico, femecea lui (1432—46), 84.

Borcea, vornicul lui Dan II între 1422—31, 17. 24. 35.

Boruşani (satul Borşani?) 53 n. 54.

Bosnia (Босна) 163. 163—164 n.

Bolkach (Bălcaciu), sat săsesc pe Târnavă mică, în Transilvania, 323.

Bran, pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.

Bran, Cetatea Branului 5. 7. 12. 17. 77. 111 (nenumit). 122. 217. 221.

227 n. 237. 242. Бран 77. 121. 217.
220. 236. 241. Бранѡа 225. Бранѡ
226. În documentele mai vechi
Тѣрчъ, Тѣрчъ 3. 5. 6. 11. 16. 21. Тѣрчъ-
шоръ 31 n. 1. Theuuch (=Therch)
27. Therch 313. 335. 341. 343. v.
5 n. 8.

Braşov, foarte des. În doc. slave de obiceiu Брашовъ, Брашевъ; Брашва 102. Брашоѡ (rom. Braşău) 133; wt Брашовѡ 136. 139. 180. 182. 207. град Брашовѡ 265. Брашовени Брашовѡкне, Брашевѡкне; Брашовени 64. 76. 259. Брашовени 33. gen. Брашовѡнкъ 261; Брашевѡци, Брашовѡци 32. 42. 43. 253. În doc. lat. Brassovia 313. 336. Braschovia 326. Braso (ung. Brassó) 25. Brasso 330. 331. Brascho 324. civitas Brassoviensis, Braschoviensis 326. *Corona* (săs. Krunen, literar Kronstadt) 26. 27. 334.

Bratul al lui Sumarin, boer al lui Alexandru-Aldea 1431—33, 49.

Brăila (Бранла) 4. 5. 12. 17. 23. 29. 193. 194. 216. Бранла 215. Бранлово 28. Брѣла 283. Braila, Braila 26. 315. 319. Brayl 37. Brăileni Бранлоѡкне 39. Ținutul — 283. v. vâmi.

Breţco (Breţcu, ung. Bereczk), sat în Săcuime, comitatul Hâromszék, 206 n. 1.

Bucov, sat în jud. Prahova, 295.

Bucur, trimesul lui Basaraba II la Braşov c. 1475—76, 125.

Bucureşti, Cetatea Bucureşti 109. 124. 170. 200. 276. Castrum Bokoresth 328. Bwkvresth 338. 340. 341. Bokoresth, Bocorechst 328. 357. Bokarest 338.

Buda (Бѡдина 215) 216.

Budila (ung. Bodola), sat în Săcuime, comitatul Hâromszék, 206 n. 1.

Bulgarii din Braşov (Şcheii, Шѣки) 231. 232 n. Cf. «platea (=strada) Bulgarorum» la 1477, 334. v. Şchei.

Bunea, sluga lui Basaraba II la 1474, 114.

Buzău 52. Бѡзѡ[ѡ] 98. Бѡзѡ[ѡ] 199. Бѡзѡ 50. Бѡзѡк 192. opidum Busso 329. Buzăeni Бѡзѡени 39. Бѡзѡени 284. Ținutul—(Арѡжара wt Бѡзѡѡ) 284. v. drumuri.

Caloian, boer al lui Basaraba III la 1481, 168.

Calotă, vistier între 1504—07, 306. 307 n. Kalotha thesaurarius 355.

Capotă, om al lui Vlad Călugărul c. 1482—92 (96), 207. 293 n. — Trimes la Braşov în 1482, 185.

Caracea-beg, comandant turc la 1432, 40—41.

Caspar Italicus, neguţător (raguzan?) la 1469, 356. 357.

Cazan, stolnicul lui Dan II la 1431, 35. *Cazan al lui Sahac* (Sahacov), vistier la 1479—80, 271. 278; mare vornic între 1480—82, 271. 278 n. (cariera lui între 1451—78). 286. 287.

Cazimir (Jagiellończyk), regele Poloniei, 329.

Cădrea, sluga lui Dragomir al lui Măneca, 267.

Căliman, cetăţean din Braşov pela 1482—96, 197 n. 1. v. Marghit.

Călpuna, mama lui Mircea pretendentul, fiul natural al lui Vlad Dracul, 179 n. 282. 284.

Călugărul v. Vlad III Călugărul.

Câmpulung 6. 38. 239. Câmpulungeni Дѡлгополци 38. Дѡлгополци 285. Cetatea dela Câmpulung (citată deosebit de târg) 39. Longus Campus 38. 311.

Cârjă, trimesul lui Basaraba III la Ştefan Báthory în 1478, 270.

Cârstea, pârgar din Râjnov la 1421, 13. *Cârstea*, sluga lui Vlad Dracul la 1432—33, 63.

Cârstea, pârgar din Braşov la 1452, 88.

Cârstea, omul lui Vladislav II la 1451—56, 89.

Cârstea, trimesul lui Basaraba III la Braşov în 1477, 134.

Cârstea, pârgar din Braşov, trimes la

Vlad Călugărul în 1482, 186; poate identic cu Cârstea Roșul.

Cârstea, din Tara Românească. 1482—96, 202.

Cârstea Mădrămen, Sas din Râjnov la 1433—38, 74.

Cârstea Roșul, cetățean din Brașov între 1477—1484(85), 133 n. 1. 134. 292 n.

Cârștian, boer al lui Vlad Țepeș la 1460, 320; pârcalab la 1475 și 1476, 322. 358 n. Probabil același cu Cârștian, portarul lui Basaraba II dela 1474, 116 n.

Cârștian, vornic sub Vlad Călugărul și Radu IV c. 1483—1507, 303 n. 355.

Cârstoșii (Cruciații) 70 n. v. крестоши.
Cealapi, Cealapie (Celebi), pretendent turc la 1432, 51—52. 52 n.

Cega, boer al lui Dan II la 1422, 17.

Ceinat (Чрнатар), trimesul lui Basaraba II la Brașov c. 1475—76, 125.

Cetatea Nouă (Novum Castrum) 332. 333. 334. 335. Probabil Gherghița; v. 106 n.

Chappa (satul Cipău, ung. Csapó, pe Târnava mică în Transilvania) 324.

Chever, Chiver Paul, cetățean din Brașov între c. 1456—72, 92 n. 112 n. «juratus Brassoviensis» la 1469, 356.

Chirca, cetățean din Brașov la 1484—85, 292.

Chirca, neguțător român la 1500, 345. 346. 347. Probabil același cu Chirca, trimesul lui Vlad Călugărul la Sibiu în 1492, 340.

Chilia (cetatea) 315.

Choriya (Horea), boer pribeag la Brașov în 1476, 332.

Cipellus v. Basaraba III cel Tânăr.

Cluj 141. Kołoswar 345.

Cloș Mehel, Sas din Brașov. 1480—82, 173 n.

Cnej Paul (Kinizsy Pál, Pavel Chinezul) 163 n. 269 n. 3.

Cohalm 56. 130 n. Kwhalom (ung. Köhalom) 336.

Coica Spanopol (Kaika Hausponopolus), boer al lui Vlad Dracul la 1436, 312.

Coico (Coica), logofătul lui Dan II între 1422—31, 17. 24. 35. 247. 248 n.

Coie, boer român c. 1484—85, 290.

Colfea (Kolcza), vornic la 1507, 354.

Coman Gură (Koman Kure), boer pribeag la Brașov în 1460, 276 n. 1. 326.

Coman, supus al Sibienilor c. 1482, 187.

Coman, popă în Șcheii Brașovului între 1482—96, 208.

Constantin (Costandin), boer al lui Vlad Dracul între 1433—37 (frate cu Stanciul vistierul), 71. v. Stanciul.

Constantin Șerban, curtean, pribeag la Brașov în 1460, 276 n. 1. 326.

Constantinopol 165 n.

Corona v. Brașov.

Costa Spinchel, «iudex Brassoviensis» la 1469, 356.

Costandin, grămătic al lui Radu III pela 1463—70, 107.

Costandin, sluga lui Dumitru dela Cetate 1476, 129. v. Dumitru.

Costea, popă în Șcheii Brașovului între 1474—77, 123. 334.

Costea dela Târgoviște, neguțător român între 1496—1507, 282 n.

Coșota, un făcător de rele c. 1482—92, 294.

Cozia (mânăstirea) 339.

Crăciuna, Cetatea Crăciunei (la origine: cetatea lui Crăciun, град Крациуна) 169 n. 286 n.

Cresta, județ în Brașov la 1460, 330.

Crispus v. Iohannes.

Cruciații v. крестоши.

Cruj (Kroja), cetate în Albania, 140. 141 n. 2.

Cruș (Crus, Crusius), pârgar (senior) în Râjnov la 1413, 6 n. 4. 36.

Cykh (Csik), scaun săcuesc, 330. y=6

Dabija, sluga boerului Radul c. 1437, 256.

- Dalnic* (Dálnok), sat din Săcuime, comitatul Háromszék, 202.
- Damiánfi* (Damiánffy), Săcuiu din Dalnic c. 1482—96, 202.
- Dan II* 15 sq. 48. 248.—Moartea lui, 61 n.
- Dan pretendentul* 100 sq. 103 n. 276. 324 sq.—Fiu al lui Dan, 100. 103.
- Dau*, trimesul lui Basaraba II la Brașov în 1477, 130.
- Dau*, trimesul lui Basaraba III la Brașov între 1478—82, 175.
- Dau*, spătar la 1504, 349.
- Danciul*, trimesul lui Vlad Călugărul la Brașov în 1482, 183.
- Danciul*, spătar la 1507, 355.
- Danciul*, fratele banului Barbul (1507), 354.
- Dâlga* (Dylga), sat în jud. Dolj sau Ialomița, 344. (cf. si alte nume cu y)
- Dâmbovița* (Джковница, cetatca) 5—6. 7. 12. 14. 17. 23. 34. Джковница 226. Джковница 32. Domboycha 26. Domboywycza 37. Castrum fluyii Dombovicha, Dombayicha 321. 322. Aqua Dombovicha 320. v. drumuri.
- Dârstor* (Siliustria) 4. 33. 34. 40. 215. 216. Дарстор 3. 40. Дарстор 33. Дарстор 215.
- Demetrius* (zpatar) v. Dimitru.
- Demetrius*, trimesul Brașovenilor la Radu IV în 1507, 351.
- Dieniş*, sluga lui Alexandu-Aldea la 1431—33, 53.
- Dimitru*, boer al lui Alexandru-Aldea la 1431—33, 48.
- Dimitru*, spătarul lui Vlad Dracul la 1436 și 1437, 73. 312.
- Dimitru*, postelnicul lui Basaraba II la 1474, 115.
- Dimitru*, omul lui Vlad Țepeș între 1456—62, 94.
- Dimitru al lui Volata* (Колата, Колата), boer al lui Vlad Călugărul între 1482—96, 197. 198.
- Dimitru al lui Buor* (Буворек), Român din Brașov c. 1480—82, 172.
- Dobrota*, boer al lui Dan II între 1424—31, 24. 35.
- Dobricha* v. Voico Dobrița.
- Dracca*, sluga lui Radu III la 1472, 111.
- Dracul* v. Drăculea.
- Dragata* v. Dragotă dela Argeș.
- Dragics* v. Drăghici.
- Dragomir*, comis al lui Dan II la 1424, 24.
- Dragomir*, vornic al lui Radu III c. 1464—72, 112 n.
- Dragomir paharnicul* (magister pincerarum), pribeag la Brașov în 1460, 276 n. 1. 326.
- Dragomir*, sluga lui Vlad Dracul 1445, 80.
- Dragomir*, trimesul lui Basaraba III și al mitropolitului Macarie la Brașov în 1480, 162. 164. 165. 281.
- Dragemir*, din Țara Românească (1496—1507), 237. 238 n.
- Dragomir al lui Manea* (Manev), vornic între 1471—92, 263. 264 n. (cariera lui). 264—268. Numit *Udrista* la 1474, 263.
- Dragomir Udriste*, vornicul lui Vlad Călugărul 1482—92, 263 n. 290 sq. 291 n. (cariera lui dela 1456—92).
- Dragomir Izvoranul*, mare stolnic al lui Radu IV la 1504, 218. 219 n. (cariera lui).
- Diagomir din Brănești* (Brostus?), boer pribeag la Brașov în 1460, 276 n. 1. 326.
- Dragoslavele*, sat în jud. Muscel, 89.
- Dragotă*, spătarul lui Vlad Dracul între 1433—38, 74.
- Dragotă*, neguțător român între 1478—82, 176.
- Dragotă dela Argeș*, neguțător român la 1500, 346. 347.
- Drajna*, sat în jud. Prahova, plaiul Teleajen, 206.
- Drăculea* v. Vlad I Dracul și Vlad II Țepeș.
- Drăghici*, boer al lui Radu II Praznaglava la 1421, 10.
- Drăghici*, spătarul lui Basaraba II între 1474—77, 131 n.

Drăghici, boer român între 1482—96, 202.

Drăghici, boer român la 1507—1509, 306. 307 n. 355.

Drăguș (Dreyusche), neguțător român la 1500, 346. 347.

Drevos (Drivasto), cetate în Albania, 140. 141 n. 2.

- *Dreyusche* v. Drăguș.

Duca din Greci, boer al lui Radu III c. 1462—63 [1464—67], 298.

Dumitru, vornic la 1508—1509, 306. 307 n.

Dumitru dela Cetate (Cetatea Nouă), omul lui Basaraba II la 1476, 129 n. 334.

Dunărea (АШНАК, o singură dată АШНА 163) 40. 41. 96. 180. 181. 182. 183. 184. 186. 189. 194. 268. 299. 302 ș. a. v. no. АШНАК.

Dușman, din Țara Românească (1482—96), 199 n. 1.

Dylga v. Dâlga.

Džem, fratele lui Baiazid II, 181 n.

Elizabeta, soția lui Nicolaus Prol, 348. v. Nicolaus Prol.

Esc-beg (Issi-beg), comandant turc la 1474—75, 150 n. 3.

Făgăraș (Фаргараш 21. 32. 87. Фаргараш 71.) 22. 33. 72. 87. 130 n. Fogaras, Fagaras, Fogorasch, Fugarasch 312. 316. 318. 331. 336.—Districtul, 321. v. Amlaș.

Feldioara (Фелдворе), sat săsesc lângă Brașov, 253. Fewldwar (ung. Földvár) 325.

Felentin v. Valentinus.

Femiano, Grec în serviciul lui Alexandru-Aldea la 1431, 311.

Feriz-beg (Firuz-beg), comandant turc la 1432, 40—41.

Floci (Флоу, Флочи) 193. 194. Flocceni Флочкине 39.

Florea, trimesul lui Vlad Călugărul la Brașov în 1482, 183.

Florest v. Florești.

Florești, sat în jud. Prahova, 335. 336.

Fodor, sluga lui Radu IV la 1502, 349.

Fodor Paul, trimesul Brașovenilor la Basaraba II în 1474, 113.

Franciscus, medic (phiscus) al lui Radu IV la 1508, 355.

Frâncu, sluga lui Radu III între 1462—72, 109. 110 n.

Frâncu, sluga lui Basaraba II la 1474, 113. Probabil identic cu cel precedent.

Frideric III, împăratul german și regele Ungariei, «chesarul-craiu», 100 n.

Gales, cetățean în Brașov c. 1433—37, 252 n.

Gaspar, «villicus» la Brașov în 1458, 320.

Gasparus, «magister carnifex» la Brașov în 1456, 316.

Gasparus, «aurifaber» la Brașov în 1456, 316.

Gaşpar, cetățean în Brașov c. 1451—52, 86. 87 n.

Gaşpar, cetățean în Brașov c. 1478—79, 145.

Gărdoman, boer al lui Dan II la 1422, 17.

Genune (vadul dela—), în jud. Vâlcea, 225.

Georgius, «fost județ» în Brașov la 1456, 316.

Gheorghe Grecul, neguțător la 1500, 345. 347.

Gherghe, Brașovean c. 1437, 256.

Gherghe Lascar, cămărașul lui Vlad Dracul c. 1437, 257 n. 258.

Gherghina, logofătul lui Radu II Praznaglaya la 1421, 13.

Gherghina, unchiul lui Radu IV, păr-calab de Poenari între 1496—1507, 233 n. 304. 354.

Gherghina, neguțător român între 1499—1500, 344. 346. 347.

Gherghita (orașul) 183 n. 199. Gherghy-cha 320. Girghicha, Girghiche 331.

332. Opidum Gergicha 334. Gherghiceni Гергичани 39.
- Geréb* (*Gereb*, *Gréb*), familie de nobili în Transilvania, 66 n. 343.
- * *Giurgiu* (Гіуркк 33) 34. 80 n.
- Glogova*, sat în jud. Mehedinți, 183.
- Golubac*, cetate în Serbia, 163 n.
- Greu Petru*, trimesul Brașovenilor la Vlad Dracul între 1431—37, 67. Probabil identic cu Petrus comes (comes=Gräf) dintre 1429—47, 76 n. 4.
- Gyod* (Geoagiul de sus, Fel-Gyógy, în comitatul Albei inferioare, Transilvania) 319.
- y. *Gyrgina*, *Gyrgyna* v. Gherghina.
- Hacicu dela Râmnic**, feciorul lui — c. 1496—1507, 234.
- Hadâr*, boer român la 1481, 182. 338 n. 1.
- Hamza*, beg de Anatolia, 51. 53 n.
- Hana* v. Hopândei.
- Hanăș*, doi Sași cu numele acesta la Brașov în 1427, 30.
- Hanăș*, meșter de arcuri la Brașov c. 1431—32, 62.
- Hanăș*, Brașovean c. 1433—37, 252.
- Hanăș*, sluga pârcalabului Gherghina, 304. v. Gherghina.
- Hanăș*, județ în Râjnov între 1482—96, 210.
- Hanăș*, pârgar din Brașov trimes la Vlad Călugărul în 1482, 186.
- Hanăș Crețul*, pârgar din Brașov la 1478, 141 n. 1. 142. Probabil acelaș cu Hanăș Crețul dela 1482—96, 203.
- Haneș*, Sas dela Brașov în serviciul lui Vlad Dracul c. 1437, 256. 258. Hannes, Hannes magister 1436, 312—313.
- Haneș*, cenușar la Brașov c. 1437, 256.
- Haramvâr*, cetate ungurească pe Dunăre, în Banat, 163 n.
- Hateg* (Hathzak) 340.
- Hârsova* (Хръсова 302. adj. хръсовски 229) 303.
- Hopândei* (*Hopântei*) *Hana*, trimesul Brașovenilor la Dan II în 1431 și omul de încredere al lui Vlad Dracul între 1433—37, 34. 69. Xana 247. 248 n. Iohannes Hoppendey 38.
- Horga*, boer al lui Basaraba II între 1474—76, 122.
- Hrus*, trimesul lui Vlad Călugărul la Brașov c. 1482—83, 288—289.
- Iacov**, trimesul Brașovenilor la Vlad Dracul între 1431—37, 67. Probabil acelaș cu Iacobus villicus dela 1437, 76 n. 4., și cu județul Iacov dela c. 1437, 255 n. 3.
- Iacov din Râjnov*, trimesul Brașovenilor la Vlad Călugărul între 1482—96, 211. 299.
- Iancău husarul*, Săcuiu din Săcele pela 1482—96, 199. 200. 201 n.
- Jenișer* (Jeni-schehr, Nissa) 181 n.
- Igi Oneș*, Săcuiu din Săcele pela 1482—96, 209.
- Ilca*, slujnica lui Dragomir al lui Mănea, 267.
- Ilie*, neguțător român între 1474—76, 122.
- Ilie din Buzău*, 1482—96, 199.
- Ioan Hunyadi* (Ianăș, Ionăș, Ioneș), voevodul Ardealului și guvernatorul Ungariei, 77. 86. 313. 314. 315. Xșuka 78.
- Ioana* (Иеана), o rudă a lui Basaraba II, 154 n. 1. 159.
- Ioanăș* (*Ianăș*) *Viteazul* (Витязъ, Витязъ); omul de încredere al lui Vlad Dracul la 1431—32, 61—62. 66 n.
- Iohannes*, «aurifer» la Brașov în 1469, 356.
- Iohannes*, trimesul lui Radu III la Brașov în 1472, 330.
- Iohannes*, județul din Râjnov la 1477, 335.
- Iohannes Crispus*, «villicus» la Brașov în 1424, 27.
- Iohannes Gaspar*, Sas din Câmpulung la 1431, 311.
- Iohannes Geréb de Wyngarth* (1457), 319. v. Geréb.

Johannes Groff, cetățean din Brașov la 1470, 329.

Johannes Agata, «magister civium» la Sibiu în 1499, 344.

Joja (Józsa de Som, comite de Timișoara), 1508—09, 306.

Ioldea, diac al lui Dan pretendentul la 1459—60. 102. 103.

Ionăș, Ionăș Românu, sluga lui Vlad Dracul la 1431, 58. 59.

Istvan, sluga lui Vlad Călugărul între 1482—96, 207.

Iuga, sluga lui Basaraba III la 1480, 161.

Ivan, locuitor din Brașov c. 1437, 258.

Ivan spătarul, pribeag la Brașov în 1460, 276 n. 1. 326.

Ivan, trimesul lui Basaraba III la Brașov între 1478—82, 174.

Ivan, trimesul boerilor români la Brașov 1508—09, 307.

Ivan, popă în Zărnești la 1479—80, 156 n. 1.

Ivan Polivar, boer al lui Vlad Țepeș c. 1456—58(59), 90.

Ivan Călinescul, boer al lui Radu IV la 1507, 306. 307 n. 355.

Jabiiac (Žabljak), cetate în Albania, 140 n. 3. 141 n. 2.

Jima, Sas din Brașov între 1482—96, 197 n. 1. 202.

Kaika v. Coica.

Kalinaccki v. Ivan Călinescul.

Kalotha v. Calotă.

Kerstgion v. Cărstian.

Kilya v. Chilia.

Kinizsy v. Cnej.

Kirka, Kyrka v. Chirca.

Kolcza v. Colțea.

Koloswar v. Cluj.

Koman v. Coman.

Kozya v. Cozia. (*lit. dintr-un tribu.*)

Krislyan v. Cărstian.

Kruševac, cetate în Serbia, 163 n.

Kryako, «iudex Brassoviensis» la 1469, 356.

Laccko, slugă (cubicularius) a lui Radu IV la 1500, 347.

Laccko, trimesul Brașovenilor la Radu IV în 1507, 352.

Ladislau (V, Postumul), regele Ungariei, 316.

Ladislau v. Vlad II Țepeș.

Laiot, Laiotă v. Basaraba II cel Bătrân.

Lalu, boer român (la Brașov?) între 1431—33, 49.

Lastău, sluga lui Damianfi, 202. v. Damianfi.

Lenart, Linard (Leonardus), notar al Brașovului la 1431 și 1438—44, 38. 79 n. 247. 248 n.

Leucă (Леука), trimesul Brașovenilor la Basaraba III pela 1479—80, 155.

Leș (Alessio), cetate în Albania, 140. 141 n. 2.

Leși (Poloni) 117.

Lorinș, trimesul Brașovenilor la Basaraba II în 1474, 115.

Lorinș, cetățean din Brașov c. 1482, 267.

Lucaci (Lucas), Sas din Brașov c. 1433—43, 259.

Lunca cea (Mare în Moldova), 168 n. 2.

Macarie, mitropolitul Ungrovlahiei la 1480, 280. 281 n.

Malcoci-beg, comandant turc la 1498, 317 n. Malkowich (pașe de Vidin la 1492) 340.

Mancha (Manciu?), curtean al lui Radu III la 1467, 327.

Manea, stolnicul lui Dan II la 1424, 24.

Manea, trimesul lui Radu IV la Brașov c. 1507—08, 223—224.

Manea Udriște, tatăl lui Dragomir vornicul (Dragomir Manev), paharnic la 1432, vornic la 1439—41, 1450—53, 264 n.

Manchora (Man Chora?), din Țara Românească (1494), 342.

Manglavit, neguțător român între 1482—96, 206.

- Marco*, Brașovean (1496—1507), 303.
- Marea cea Mare* (Marea Neagră) 3. 33.
- Marghit* (ung. Margit), femeia lui Căliman, 197. v. Căliman.
- Maria*, bunica lui Basaraba III, 160—161.
- Maria*, soția lui Basaraba III, 161. 162. 278. 279.
- Martin*, pârgar (senior) la 1413, județ la 1424 în Râjnov, 6 n. 4. 27. 36.
- Martin*, Sas din Brașov în serviciul lui Vlad Dracul între 1433—40, 75. 256. 258. — Fiul lui, 258.
- Mateș* v. Matei Corvin.
- Matei*, sluga lui Radu IV c. 1506, 305.
- Matei Corvin* (Матвѣевъ) 101. 164 n. 324.
- Matiuș*, Brașovean (1482—96), 202.
- Mânzea*, boer pribeg la Brașov pela 1462—63, 105. *Mânze*
- Mânzea*, boer al lui Vlad Călugărul între 1482—96, 200. *Mânze*
- Mehedințenii* 183.
- Michel*, pârgar (кспраг) din Brașov la 1437, 73.
- Merghindeal*, sat în Transilvania, lângă Șinca Mare, 66 n.
- Mesit-bașa* (Mezet-pașa) 216.
- Michellis*, trimesul lui Radu III la voevodul Ardealului în 1469, 328.
- Micle*, paharnicul lui Vlad Dracul la 1437, 73.
- Micul*, boer trimes de Vlad Călugărul la Brașov între 1482—96, 203.
- Micul*, din Țara Românească (1482—96), 202.
- Mihai*, cetățean din Brașov între 1484—85, 292.
- Mihai Siladi* (Szilágyi), guvernatorul Ungariei, 93.
- Mihail I*, fiul lui Mircea I, 6 sq.
- Mihail*, protovistier al lui Radu II Praznaglava la 1421 și al lui Dan II la 1424, 10. 13. 24.
- Mihail*, boer al lui Vlad Dracul c. 1433—46, 82.
- Mihail*, fost logofăt al lui Vladislav II 1451—56, pribeg la Brașov între 1456—58(59) și c. 1462—63, 90. 91 n. 105.
- Mihail*, diac la 1437, 73.
- Mihail*, vameș la 1481, 286.
- Mihail*, grămătic între 1482—92, 295.
- Mihail*, din Țara Românească (1482—96), 201.
- Mihal Solomon* (Michael Salamonis de Nadas), comitele Săcuilor la 1413, 34. 35 n. 1. 36.
- Mihail*, sluga lui Radu IV (1496—1507), 237.
- Mihail*, trimesul lui Radu IV la Brașov în 1504, 219.
- Mihnea*, fiul lui Vlad Țepeș, pretendent la 1494 și 1498, 216 n. 1. 342.
- Mihnea*, boer al lui Vlad Călugărul c. 1484, 191.
- Mihnea*, fratele lui Anghel din Târgoviște, neguțător român la 1500, 345—348.
- Mihu*, Bulgar din Râjnov între 1433—38, 74.
- Mileș*, vistier al lui Dan II la 1422 și 1431, 17. 35.—Fiul al lui Dobrota, 35.
- Mircea I* (cel Bătrân) 3 sq. 14. 17. 18. 20. 33. 39. 96. Merche 313. 314. 316.—Tată lui Vlad Dracul, 313.
- Mircea*, fiul lui Vlad Dracul, 179 n.
- Mircea pretendentul*, fiu natural al lui Vlad Dracul, 178—180. 283—285.—Frate cu Radu (III, cel Frumos), 179.
- Mircea*, boer pribeg la Brașov c. 1462—63, 105 n. 1.
- Mogoș*, boer al lui Basaraba III la 1478, 270.
- Moldova* (Молдава, Молдова) 50. 126. 127. 150. 168. 195. Moldova 343. Молдовска земяк 206. земяк Молдовлаушка 282. 284. Moldoveni Молдовени 59. 63. Молдовени 67. Молдовкин, articular Молдовкните 205. 206. Молдовци 42. adj. молдовски 282.
- Moldovlahia* v. Moldova.
- Mos*, sluga lui Basaraba III la 1480, 161.
- Muntele Mare* (Горы = Bucegii) 192.

Murat (Murad II) 51. 53 n. Amurat-beg 40. Omrath 314.

Murad Orbul 52 n.

Nan, boer al lui Radu II Praznaglava la 1421, 10. 13.

Nan, paharnic al lui Dan II la 1424, 24.

Nan, vornic mic al lui Radu III c. 1464—72, 112 n. — Soția lui, Preia, ibid.

Nan Pascal, boer al lui Dan II la 1431, 35.

Nan Sculota, boer al lui Dan II la 1431, 35.

Nan Totca, boer pribeag la Brașov în 1460, 276 n. 1. 326.

Nanciu, omul lui Staico logofătul c. 1482—1507, 302.

Naneș, sluga lui Vlad Dracul la 1431, 58.

Nanolă, spătarul lui Dan II la 1422, 17.

Nanul, boer al lui Vlad Dracul între 1432—46, 73. 261. 262 n. (cariera lui).

Neacșa, soția lui Dragomir al lui Măneș, 267 n.

Neacșul (Илкъуш), neguțător român între 1474—76, 122.

Neagoș, boer al lui Alexandru-Aldea la 1431—33, 46.

Neagoș, stolnic al lui Vladislav II între 1451—56, 269 n.

Neagoș, sluga vornicului Albul 1433—38, 74.

Neagoș, Român din Șcheii Brașovului 1496—1507, 236.

Neagoș al lui Radul, boer al lui Basaraba II la 1477, 268 n. Poate acelaș cu stolnicul lui Vladislav II.

Neagoș din Măgureni, omul lui Staico logofătul c. 1482—1507, 301.

Neagu, vornic la 1467—72, 1475 și 1478—81, 139 n. 2. 144. 263 n. 266 n. 271. 272 n. (cariera lui). 274—276. Nagh palatinus 357.

Neagu, paharnicul lui Vlad Călugărul c. 1482—87, 193 n.

Neg, boer al lui Radu II Praznaglava la 1421, 10.

Negre, vistierul lui Basaraba II la 1475, 119. 120 n.

Negrilă, spătarul lui Dan II la 1431, 35.

Nichifor dela Argeș, neguțător la 1496—1507, 239.

Nicolaus de Gara, palatinul Ungarici (1432), 51 n. 1.

Nicolaus de Vizakna (Ocna), vicevoevodul Transilvaniei (1448, 1457), 314. 319.

Nicolaus Plucht, trimesul Brașovenilor la Radu III în 1470, 328.

Nicolaus Prol, cetățean din Sibiu înainte de 1500, 345. 347.

Nicopol (Nicopole) 34. 45. 150. 285. 300. 314.

Nicula stolnicul (magister mensarum), pribeag la Brașov în 1460, 276 n. 1. 326.

Nicula, diac la 1431, 35.

Nicula, neguțător român (1482—96, 1500), 206. 346. 347.

Novum Forum v. Târgșor.

Odwarhel (Odorheiu, ung. Udvarhely), scaun săcuesc, 330.

Omlas, *Omulus* v. *Amlaș*. (Илѣташ!?)

Omrath v. Murat.

Oncea, trimesul lui Radu IV la Brașov între 1496—1507, 244.

Oncea Lunga, boer al lui Radu II Praznaglava la 1421, 10.

Oprea logofătul, pribeag la Brașov între 1462—63 și 1475—76, 106 n. 126 n. 333. — Femeea lui, 106.

Oprea, grămăticul lui Basaraba III c. 1478—79, 143.

Oprea, sluga lui Basaraba III la 1481, 169.

Oprea, vameș la 1481, 286.

Oradea (Oradea Mare, ung. Nagy-Várad) 48.

Orășii (Ораши) 227) 228 n. 1.

Os, «rector scholae s. ecclesiae» la Brașov c. 1437, 256 n. 3.

Osvaldus, «magister civium» la Sibiu în 1457, 319.

Pahulea (Pugul), boer pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.

Pardoi, boer pribeag în Braşov la 1456—58(59), 90. 91 n.

Patai Ianăş (Ianiş, Aneş¹, cetăţean din Braşov c. 1433—40, 69 n. 75. 76.

Paul, pârgar din Braşov la 1478, 141. 142.

Paul, cetăţean din Braşov c. 1480—82, 173 n.

Paul, trimesul Braşovenilor la Vlad Călugărul c. 1482—83, 189. Poate identic cu precedentul.

Paulus Kewer v. Chever.

Pârvul, comis (magister agazonum) la 1507, 355.

Pârvul vornicul, fratele banului Barbul (1507), 354.

Pârvul, fiul logofătului Staico şi nepotul de soră al lui Radu IV (1504), 349.

Pârvuleştii 305 n.

cf. Cărb. **Per**wl, **Per**wol v. Pâr.vul.

Persia (Persae) 356.

Peşciani (**Pestenyi**) **Mihai**, solul regelui unguresc la Radu III în 1470, 108 n. 1.

Petermanus «filius Petermani», cetăţean din Sibiu la 1457, 318.

PetriŃă dela **Târgovişte**, naşul lui Basaraba III c. 1480—82, 172. 173.

Petru, cetăţean Braşovean la 1431, 58.

Petru, trimesul lui Basaraba III la bu-nica şi la soţia sa în Braşov (1480), 160—161. 162. 279.

Petru Man, boer al lui Alexandru-Aldea la 1431—33, 48. 49 n.

Petru Dapol, pârgar din Braşov la 1442, 76 n. 4.

Petrus Gereb de Weresmarth (1457). 318. v. Geréb.

Petru Sor, trimesul lui Vlad Ţepeş la Braşov în 1458, 320.

Piper, stolnic între 1471—76 şi la 1482, 127 n.

Piteşti 182 n.

Poarta (otomană) v. Turci. 2.

Poenari (cetatea) 233 n. 354.

Poiana Jiului (în jud. Gorj sau Dolj) 171.

Pojon 253—254.

Pongrăcz (Pangaracz de Denkelegh), voevodul Ardealului, 328. 330.

Porfile de fier 33.

Prahova (valea) 98. 251. 286. 287. v. drumuri.

Preia (Прѣка), sora vornicului Drago-mir c. 1464—72, 112. v. Nan.

Proica, trimesul lui Basaraba II la Braşov între 1474—76 şi la 1476, 121. 333.

Pugul v. Pahulea.

Radu II Praznaglava 8 sq. 67 n.

Radu III cel Frumos 104 sq. 264 n. 270. 327 sq.—Fiu al lui Vlad Dracul, 179 n.—Frate cu Vlad Călugărul, 184.

Radu IV cel Mare 180 n. 1. 211 sq. 343 sq.—Fiu al lui Vlad (Călugărul), 214. 215. 216.

Radu Şuple, boer pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.

Radul, ban la 6 Aug. 1413, 6. Radol Kalaca, fost ban, vornic la 25 Aug. 1413, 36—37.

Radul, fratele lui Cazan, boer al lui Mircea I la 1413, 6. 37.

Radul, boer al lui Radu II Praznaglava la 1421, 10.

Radul logofătul, pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.

Radul, sluga lui Vlad Dracul între 1432—46, 85.

Radul, locuitor în Şcheii Braşovului între 1482—96, 208.

Radul al lui Sahac (Sahacov), boer al lui Radu II Praznaglava şi al lui Dan II la 1421—24, 10. 13. 24.

Radul Neanciu, omul lui Vladislav II c. 1451—56, 89.

Razgon Istvan (Rozgonyi Ştefan), comite de Timişoara (1432), 51 n. 2. 52 n.

Rădila, neguțător din Câmpulung c. 1481—1508, 170. 187—188. 222. 223 n. 285. 286 n.

Rătundul, boer al lui Vlad Țepeș la 1476, 98. Probabil acelaș cu trimesul lui Basaraba III la Ștefan Báthory în 1480, 164.

Râjnov (Ражнов, Ражнов) 8. 12. 14. 73. 74. 89. 188. 189. 192. 201. 205. 210. 299. Rosnio (ung. Rosnyó) 27. villa Rosarum 36. Râjnoveni Ражновци 7. adj. Ражновски 188.

Râmnic (Рымник) 234. Râmniceni Рымничани 284.—Tinutul, ibid.

Revel Hanăș (Iohannes Reuvel), părgar din Brașov la 1421, 13 n. 2.

Revel (Revál) Petru, județul Brașovului la 1484—85, 290 n. 292.

Rodos 356.

Români v. Țara Românească. (i(x).a.)

Rosnio v. Râjnov.

Roya v. Ruia.

Rozgonyi v. Razgon.

Rucăr 7. 14. 23. 34. 89. 95. 98. Рскеа 9. 21. 22. 93. 98. Рскеарк 14. 33. 89. 94. 95. Ruker 319. Reker 26. Rufa arbor 37. Rucăreni Рскеарци 39. v. drumuri.

Ruia, munte între Brașov și Țara Românească: in campo de Roya 313. cf. Conduratu, Michael Beheims Gedicht etc., 67 n. 1.

Rumelia, begul de—(Румелински господарь) 50. 51. 53 n.

Sabastianus, omul lui Vlad Țepeș la 1476, 324.

Sacaloș Andreiaș, Săcuiu (1431—32), 60.

Sarandino, boer al lui Dan II (1431) și Vlad Dracul (1433—37), 35. 68 n. 69.

Săcueni (Саквиен), târg sau vamă în Țara Românească (1431), 39.

Săcui, *Săcuime* 99. 103. 127. 186. 195. 279. Сакшан 186. 194. Сакшн 102. Сакшан 279. Сакшн 126. Sicli 330. adj. Сакшиски 77. v. Сакшашпанк.

Sărata, sat în jud. Buzău, 207.

Sătcele (Săcele) 199. 209 n. 2.

Schenderia (Скендерие, Скендерин = Scutari, în Albania), 141 n. 2.

Secară, hoț din Râjnov c. 1482—87, 192.

Semen, stolnic al lui Vlad Dracul la 1437, 73.

Semca, sulgear între 1496—1507, 231. 4 232 n. *Семца* *Семца* *Семца* (Семца)

Serajevo (în Bosnia) 164 n. *Серајево* *Серајево* *Серајево* (Серајево)

Severin 29. 181. 216.

Sibiu (Сибин, Сибинк) 43. 44. 56. 126.

148. 187. 225. 239. 253. 254. 261. 290. *Сибин* *Сибин* *Сибин* (Сибин)

Cibin 336. *Cibinium* 345. 346. 347.

civitas Cibiniensis 346. 352—353.

Sibieni Сибинци 56. 253. Сибинци 125. 187. Сибинци 43. 44. adj. Сибински 291.

Sighișoara (Шегешоарэ) 259) 260. *Segeswar* (ung. *Segesvár*) 331. *Sighișorenii* Шегешоарци 57.

Sigismund, împăratul german și regele Ungariei, 24. 42. 43. 48. 51. 58. 63. 66. 70. 254.

Silistria v. Dârstor.

Sin, sluga lui Vlad Dracul 1431—33, 65. *y*

Sinadin al Căpitanului (Capitanov), socrul lui Basaraba II (1476), 106 n.; boer al lui Vlad Călugărul c. 1482—83, 191. 288. 289 n. 290. *Zidradin* (= *Zinadin*) 333.

Skender-beg (fratele lui Ali-beg) 168 n. 2. v. Ali-beg.

Smederevo, *Smedorova* (Semendria): Смедерова 163. Смедерова 299. Zenderere (= ung. Szendrő) 340.

Sofia (în Bulgaria) 300.

Spanopul, boer al lui Vlad Dracul între 1433—46, 84.

Staiço, comisul lui Basaraba III între 1478—82, 175 n. 278.

Staiço, logofătul lui Vlad Călugărul și al lui Radu IV 1482—1507, 300 n. 301—302. 349.—Ginere al celui dintâiu, 300 n.

Stan, boer al lui Radu II Praznaglava la 1421, 10.

- Stan* spătarul, pribeag la Braşov în 1432—33, 45.
- Stan*, boer pribeag la Braşov c. 1462—63, 105 n. 1.
- Stan*, logofăt (al doilea) la 1508—09, 306. 307 n.
- Stan Aldes* (sau Aleuş?), boer pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.
- Stan Cortofleşt*, trimesul lui Basaraba III la Ştefan Báthory în 1478, 270 n.
- Stanciul*, boer pribeag la Braşov în 1432—33, 45 n.
- Stanciul*, boer al lui Vlad Dracul între 1433—37, 71 n.
- Stanciul*, vistier al lui Vlad Dracul c. 1433—37, 252 n. (cariera lui).
- Stanciul, fratele lui Mircea*, boer al lui Vlad Dracul între 1432—41, 73. 252 n.
- Stanciul Honoi*, boer al lui Vlad Dracul între 1432—41, 252 n.
- Stanciul dela Glogova*, boer şi cumnat al lui Basaraba III, 1478—82, 139 n. 2. 183 n.
- Stanciul din Nămdeşti* (c. 1503) 217. 218 n.
- Stanislav*, sluga lui Vlad Dracul la 1431, 58.
- Stanislav*, omul lui Cărstian vornicul c. 1496—1507, 229. 303.
- Stănilă*, vornic al lui Basaraba II la 1477, 268 n.
- Stephanus*, «literatus Brassoviensis» la 1469, 356—357.
- Stoica*, boer al lui Dan II la 1427, 30. Poate acelaş cu comisul din 1431, 30 n. 35.
- Stoica*, armaşul lui Vlad Ţepeş c. 1456—59, 91 n. 92.
- Stoica*, boer pribeag la Braşov c. 1462—63, 105 n. 1. Poate identic cu cel precedent.
- Stoica*, trimesul lui Cazan vornicul la Braşov între 1480—82, 287.
- Stoica*, trimesul lui Dragomir Udrişte la Braşov c. 1482—92, 294.
- Stoica Rusul*, boer al lui Mircea I la 1413, 6 n. 6.
- Stoica Harsean*, boer oltean între c. 1433—46, 84.
- Stoica Ghizdaveş* (Gizdavich), boer al lui Vladislav II la 1453, 315.
- Stoican*, boer român la 1508—09, 306. 307 n.
- Stoiceani*, sat în jud. Argeş, 231 n. 1
- Stroe*, vornic la 1504—07, 306. 307 n. provisor curiae 354.
- Stroe*, din Ţara Românească (1482—96), 209.
- Sucal*, vistier la 1481, 182 n.
- Surva*, cetăţean din Braşov c. 1433—37, 71. 252 n.
- Şapte Scaune* (СѢДМЪ СТОЛОВА, Septem Sedes Saxonicales) 222. 352—353.
- Şchei* (Şcheiu), sat independent, apoi suburbie a Braşovului, 263. v. шкн. (cf. 396)
- Scherban* v. Şerban al lui Bilcear.
- Şerban*, vistier al lui Vlad Dracul între 1437—41, 252 n.
- Şerban al lui Bilcear*, boer al lui Mircea I la 1413, 6. 37.
- Şimon*, judeţ în Râjnov c. 1482—83, 189.
- Şimon*, sluga lui Vlad Călugărul între 1482—96, 198.
- Şontumuş* (Schonkebunk), judeţul Braşovului la 1442, 76 n. 3. 77 n.
- Ştefan*, logofătul lui Vlad Dracul 1432 (37)—46, 73. 254. 261. 262 n. (cariera lui). 312.
- Ştefan*, pitar la 1507, 355.
- Ştefan (cel Mare)* 114. 117. 159 n. 2. 179 n. 182 n. 216. 263. 264 n. 265. 282. 329—330.
- Ştefan Báthory* 115. 117. 127. 130. 145. 146. 150. 158—159. 160—161. 163. 166. 181. 182 n. 183. 195. 265 n. 269—270. 271. 275. 277 n. 279. 280. 338. 339. 340. 341.
- Ştefin*, judeţ de Râmnic c. 1506, 305 n.
- Şterca*, din Făgăraş (c. 1481), 285.
- Ştibor*, voevodul Ardealului la 1413, 34. 35 n. 1. 36.
- Şuli Gherghe*, judeţ în Braşov c. 1431, 247.

- Talaba**, locuitor din Făgăraș c. 1481, 285.
- Tatul**, boer pribeag la Brașov 1432--33, 45. 46 n.
- Tatul din Râjnov**, diac la Vlad Călugărul între 1482—96, 205.
- Tatul Duvalmă**, hoț din Râjnov c. 1482—87, 192.
- Tălmăciu**, trimesul lui Dragomir Udriște la Brașov c. 1482—92, 294.
- Târgoviște** 5. 12. 13. 17. 23. 24. 26. 34. 73. 81. 98. 102. 119. 181. 185. 189. 191. 228. 252. 256. 290. 292. 300. 311. 314. 315. 317. 318. 337. 342. 343. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 354. 356. 357. 358. Târgovișteni Търговиштинци 29. 39. În lat. Tergoistha, Thergoischa, Tergoist (Tergoyst), Targoviste, Tergovistia, Thergowistha, Targavistya (Targavistia), Thargovistya, Targovischtscha; greș. In-tergoviscia 319.
- Târgșor** 5. 12. 17. 23. 32. 34. 189. Търгшор 72. Novum Forum 37. Traxsor videlicet Novum Forum 26. Târgșoreni Търгшорени 39.
- Târgul de jos** (Долни търг=Roman) 284. 285.
- Tej**, județ în Râjnov între 1451—56, 86. 87 n. 89. 90. Theș iudex de Ravana 1456, 316.
- Teleajen** (valea) 98. 226. 251. 286. 287. Тележини 98. Тележини 250. v. drumuri.
- Therck** v. Bran.
- Thomas Altemberger**, «magister civium» la Sibiu în 1475, 323. 324.
- Thomas Olaz**, cetățean din Sibiu la 1499, 344.
- Timișoara** (Тимишор 215) 216. adj. Темішварски (dela ung. Temesvár) 77.
- Tocsaba**, boer al lui Dan II și Alexandru-Aldea (1421, 1431); 251 n.
- Tocsabes** v. Albul vornic.
- Tohan**, sat în țara Bârsei, 156.
- Tomaș**, pârgar din Brașov la 1452, 88.
- Tököly**, comandant ungar la 1480, 163 n.
- Tudor** (Todor), boer de frunte al lui Vlad Dracul la 1432—41, 45—46 n. 73.
- Tudor**, logofătul lui Basaraba II la 1475, 119. 120 n.
- Tudor**, logofătul lui Basaraba III la 1481, 277 n. 338. 339.
- Tudor**, logofătul lui Vlad Călugărul 1495—96, 196 n.
- Tudoran**, trimesul lui Basaraba II la Brașov în 1476, 333.
- Turc Ianoș**, trimesul Brașovenilor la Basaraba III în 1478, 136 n. 1.
- Turci** (Turcia) 41. 42. 44. 51. 52—53 n. 62. 81. 95. 98. 102. 107. 111. 114. 116. 117. 119. 125. 127. 135. 140. 141. 148. 149. 150—151. 154. 155. 163. 166. 176—177. 178. 181. 192. 216. 263. 275—276. 291. 293. 297. 300. 303. 314. 315. 316. 317—318. 324. 337. 340. 344. 350. 353. 356. Търкца земяк 128. Thwrcchia 343. Порта, Poarta (otomană) 139. 147. 164. 181. 218. 273.
- Turcul** (neguțător turc c. 1481—82) 170. 188. 285.
- Turnul** (Huproc) 40.
- Turnul Roșu** (Weresthoron) 332.
- Țara Bârsei** v. Bârsa.
- Țara Românească** (владика земяк, Valachia, Valahia) 43. 44. 47. 54. 57. 61. 64. 98. 101. 134. 149. 181—182. 192. 193. 194. 215. 230. 269, 270 ș. a. În titlul domnilor: 132 (pe pecetea lui Basaraba III), 203 (sub Radu IV); cf. господарин владика 227, 239 (sub Radu IV); altfel înlocuit cu termenul Сръбско-владихинска sau Сръбско-владихинска земяк. Izolate sânt: владика земяк 251. земяк владихинска 298. Сръбско-владихинска 68. Залпаинна (= Transalpina) 75. Volahia 25.—Români (Власен; sg. Влах 99) 56. 57. 76; în înțelesul de «țărani»; «rumâni» 282. 284.
- Țara Ungurească** (сърбска земяк) 33. 86. 145. 176. Сръбска—64.—сърбска

86. кыргызска страна 83. cf. кыргызски 69.
Hungaria 316. 345. 352—354. Ungurii 32. 149. 163. 176. Бягріе 32. sg. Бягріи 99.

Țepeluș v. Basaraba III cel Tânăr.

Țârviș (Cirvis=Servatius), meșter din Feldioară pela 1432—37, 253; v. 252 n.

Udriște, boerul lui Basaraba II și tovarășul lui de pribegie, c. 1460—83, 111 n. 153. 291 n.

Ulan, boer pribeg la Brașov 1432—33, 45.

Ungrovlahia v. Țara Românească.

Unguri v. Țara Ungurească.—

Uroș (*Petru*), trimesul Brașovenilor la împăratul Sigismund c. 1432—37, 253—254.

Urmeș, boer al lui Dan II la 1422 și 1424, 17. 24.

Uruș Gașpar, cetățean din Brașov la 1442, 261. 262 n.

Vadul Dunării 23. *Vadum Danobi*, Danubii 26. 37. *Vada* (=porturile) Danubii 350.

Valentinus, județ în Brașov la 1413, «fost județ» la 1424, 27. 36. Felentin 6.

Varadin (Varaždin în Croația) 109.

Vasil, boer pribeg la Brașov pela 1432—33, 45.

Vasluiu 134.

Vălcan, boer al lui Radu II Praznaglava la 1421, 10. 13.

Vălcan, neguțător român la 1495, 343.

Vălcea, trimesul lui Basaraba III la Brașov între 1478—82, 175.

Vălcsan, boer al lui Radu II Praznaglava la 1421, 10. 13

Vintilă, stolnicul lui Basaraba III c. 1478, 138. 139 n.

Vintilă, logofătul lui Basaraba III între 1478—81, 139 n. 168. 169 n. Probabil identic cu Vintilă Florescul, boer al lui Vlad Călugărul între 1483—89, 169 n. 279 n. (cariera lui).

Vlad I Dracul 48 n. 54 sq. 96. 248. 262 n. 312 sq. Дракѡла (Drăculea) 250.—Fiu al lui Mircea I, 312.—Tată lui Vlad Țepeș, 96.—Anii domniei lui, 54 n. 1.

Vlad II Țepeș 90 sq. 107. 127 n. 150. 265 n. 269 n. 276. 316 sq. Дракѡла (Drăculea) 102. 103. *Dracul* 324. 327. Dracul, qui Vlad wayvoda nuncupatur 326. *Ladislaus* 357. 358. Wladislaus, Ladislaus Dragwlya, Dragkwlya, Drakulya 323—324.—Fiu al lui Vlad Dracul, 179 n.

Vlad III Călugărul 104 n. 163 n. 1. 166. 168. 179 n. 180 sq. 233 n. 277 n. 299. 339 sq. Калѡста 167. Калѡста 216 n. 1. Sacerdos Wolahorum 318—319.—Fiu al lui Vlad Țepeș, 196.—Tată lui Radu IV, 214. 215—216. 352.—Anii domniei lui, 180 n. 1.

Vlad, sluga lui Vlad Dracul la 1431—32, 60.

Vlad, omul Brașovenilor pe lângă vornicul Albul 1431—33, 250.

Vlad, trimesul lui Basaraba III la Brașov în 1477, 135.

Vladislaw I sau *Vladislaw Dan* 85 sq. 150. 314 sq. 319.—Anii domniei lui, 85 n. 1.

Vladislaw (II), regele Ungariei, 341. 352.

Vladul, vornic sub Basaraba III și Vlad Călugărul, 233 n. 271. 272 n. (cariera lui între 1472—81).

Vlaicul, boer al lui Basaraba III, trimes la Ștefan Báthory în 1478, 270.

Vlaicul, boer trimes de Radu IV la Brașov între 1496—1507, 231; frate al lui Albu, 231 n. Probabil identic cu Vlaicul portarul dela 1508—09, 1482—96, 199.

Vlaicul, portar la 1508—09, 306. 307 n. *Vlaicul*, popă din Țara Românească 1482—96, 199.

Voico, boer al lui Alexandru-Aldea la 1431—33, 53 n. 54.

Voico, boer al lui Dan II între 1422—31, 17. 24. 35; vornic al lui Vlad

Dracul între 1431—39, 73. 248—249 n. (cariera lui).

Voico Dobrița (Dobricha), boer al lui Vlad Țepeș la 1460, 320—321.

Voico al Tatului (Woyko Thathul), boer pribeag la Brașov în 1476, 106 n. 333.

Voina din Buzău, ginerele lui—, 192.

Voloder, sluga lui Vlad Dracul între 1430—40, 55. 75.

Vulpaș, logofăt (al doilea) al lui Ștefan cel Mare (1474), 114 n.

Waldowin v. Baldovin.

Weresthoron v. Turnul Roșu.
Woyko v. Voico.

Zanvel, om al lui Vlad Dracul între 1438—46, 81.

Zăgorean, Român din Șcheii Brașovului între 1496 — 1507, 231. 232 n.

Zărnești, sat românesc în comitatul Făgărașului, aproape de Bran, 152. 156.

Zendere v. Smederevo.

Zidradin v. Sinadin.

Zlaw (Slav) din Făgăraș, trimesul lui Basaraba II la Brașov în 1460, 331.

LUCRURI

- Adopțiune* 48. 161. 195 (= vasalitate).
Aramă 58. 64 n. 67. 76. 251. 256. 258.
Arcuri 19. 20. 23 (25). 28. 34. 37. 63. 80.
 121. 129. 190.
Arestări (de oameni) 26.
Arme 89. 125. 129. 315. 332. 333.
Argint 39. 76.
Aspri 74. 82. 88. 168 ș. a. — falși 233.
 v. аспръ.
Atlas (attalz) 231. 297. v. аталъх.
Aur 39.
- ↳ *Bani* (monetă mărunță) 5. 6. 12. 17.
 18. 19. 20. 23. 28. 34. 37. — roșii 159.
 — răi 67. — vechi 64. v. банъ, ашкатъ,
 пенезъ.
Berbcci 5. 12. 17. 19. 20. 23(25). 28.
 34. 37. 73. 206.
Bicelli v. корда.
Bigamie 236.
Birum (zeghe) v. рѣнкъ.
Blăni 23(25). 28. 34. 37. — de vulpe
 și jder 220. v. крзно.
Bobou 12. 19. 20. 23(25). 28. 33. 37.
 v. коковъ.
Boeri:—Brăileni 282.—Buzoieni, Râm-
 niceni 284. — Olteni 84.
Bogasii 122. 295. v. когаcla.
Boi 5. 12. 16. 23(25). 28. 34. 37. 73. 92.
Brăe 298. 349. v. корда.
Brânză (în burdufi) 5. 12. 17. 19. 20.
 23(26). 28. 34. 73. v. сирене.
- Bumbac* 5. 12. 16. 19. 20. 23(25). 28.
 29. 73.
Burgări v. pârgari.
Bucate (fruges) 333.
- Cai* 5. 6. 12. 16. 19. 20. 23(25). 26. 28.
 34. 37. 73. 213. — de furat 83. 195.
Calomnie 82.
Caligae v. călțuni.
Candelabre 340.
Camelot 5. 12. 16. 23(25). 28. 73. v.
 казна каминаера.
Care 56. 220. 221.
Catifea de Ypres, Louvain, Köln și
 de Boemia 4 — 5, notele; 12. 16.
 19. 20. 21. 23(25). 28. 33—34. 73.
Călăreți 5. 12. 17. 23(25). 34. 37. 73.
Călțuni 7. 23. 28. 83. v. калци.
Cărăuși 117. 289. v. секретших.
Ceară 5. 12. 16. 19. 20. 23(25). 28. 29.
 34. 37. 39. 73. 79. 97. 125. 129. 258.
Cenușari 256.
Cergi 19. 20. 23(25). 28. v. леженникъ.
Cești (de argint) 168.
Chezăși, chezășie 6. 12. 17. 23. 38. 73.
 117. 197. 217.
Ciocârlat v. чокарлатъ.
Cneji (judeci) 282. 283. 284. v. князь,
 жсдѣкъ.
Confiscări (opreli) 9. 10. 34. 203. 325.
 326.
Cojoace 34. 243.

- Cojurători* 322.
- Coloniști* (bulgari) în Țara Românească 350.
- Comerț interior*: cu ceară, piper, șofran, bumbac, fier 29.
- Crap* 19. 20.
- Cuie* 243.
- Cușite* 34. 37. 222. 304. 345. 347.— de Știria 223 n.
- Cărămidă* 177.
- Cânepă* 19. 20. 23(25). 28.
- Datorii* (incasarca lor) 6. 8. 12. 17. 23. 34. 38. 39. 73. 251.
- Despăgubiri* 157.
- Doștori* 302. 355.
- Drumuri*: drumul Brașovului (până la Brăila) 4. 12. 16. 23. 73. 217.— Buzăului 98.— Dâmboviței (sau Rucărului) 98. 227. — Prahovei 88. 98. 227. 251. 286. 287.— Teleajenului 98. 227. 251. 286. 287.
- Ducatarî* v. ДУКАТАРЪ.
- Ducați* 5—6. 12. 16—17. 18—19. 20. 27 n. 29. 33—34. 37. 56. 64. 73. 76 (ca marfă). 99.— vechi 56. 64. v. ДУКАТЪ.
- Dușegubine* 111. 201. 240.
- Episcopul Ardealului* (cel catolic) 344.
- Export* (articole de—): vite (boi, vaci, cai, porci, berbeci); pește (morun, crap); piei de fiare și de jivini (cerbi, veverițe, iepuri, jderi, pisici sălbatică, riși, vulpi); său; ceară, miere, mied; vin; brânză; piper, șofran, bumbac; aur, argint, mărgăritar. v. indicația paginilor la fiecare articol în parte.—aramă, florini 76. pâine (grâu) 10. mătase turcească 129.
- Ferestre* (de biserică) 241.
- Fier* 10. 12. 18. 19. 20. 23(25). 28. 29. 33. 37. 125. 129. 242. 251. 256. 343.— pentru monetărie 70.— pentru arme 190. v. ЖЕЛЕ.
- Flabella* (sinonim cu muscarium, grec. ῥοπιδιον) 349.
- Florini* 39. 68. 73. 76. 107. 159. 173. 188. X 217. 258 ș. a.— ungurești 69. 323. v. ФЛОРИНЪ.
- Funii* 18. 19. 20. 23(25). 28. 34. 37.
- Furi* de biserică 296.
- Hamuri* 23(25). 28. 34. 165.
- Haine de Ipria* 81. v. ИПРИА.
- Hereghie* v. ХАРАГІА.
- Helgiu* v. ХЕЛЮИ.
- Ieniceri* (yanicari) 314.
- Iepe* 19.
- Iepuri* 19. 23. 26.
- Import* (articole de—): stofe (catifea, postavuri, bogasii, bobou, pânză, pânză săsească); obiecte de îmbrăcăminte (cojoace, zeghi, blăni, șăpci, călțuni, încălțăminte); in, cânepă; cergi, hamuri, funii; aramă, fier, oțel; arme (săbii, spade, puști, arcuiri, săgeți); scuturi; cușite, cuie; care, mese; săpun; argint, ducați, florini. v. indicația paginilor la fiecare articol în parte.— mied și vin 37. ovăs 256.
- In* 18. 19. 20. 23(25). 28. 34. 37.
- Încălțăminte* 76.
- Indiction* 13 n. 4.
- Iscoade* (spioni) 250. 300. 329.
- Jderi* 19. 20. 23 (26). 34. 109. v. ЖДЕРЪ.
- Judeci* v. cneji.
- Judecăți* 46. 119.
- Judecători* (судья) 283.
- Judeși*:— în Brașov, deseori.— în Sibiu 319. 323. 324. 344; v. ПРАГАРИИМЕРЪ.— în Râjnov 73. 87 n. 189. 210. 316. 335.— în Râmnic 304.— județul crăesc al Brașovului (birăul) 133—134. 137. 147. 183. 217. 218. v. СУРЪСЪ.
- Leagăne* 170. 185. v. ЛЕГЪНЪ.
- Marca* (argenti) 349.
- Mastrucae* v. КРЕЗНО.
- Mărgăritar* 39.

- Mărfuri*: — levantine 5. 12. 16. 19. 20. 23(25) 28. 73; v. p. 5, n. 7. — turcești 125. 129. 176. — en gros (ВАНКА КЪНАК) 136. 186. — en détail 186.
- Mătase* (turcească) 129.
- Mercenari*: Unguri, Săcui, Români 99.
- Messink* (Messing, alămă) 349.
- Mese* 170.
- Meșteri*: — dela Sibiu 320. 331. — dela Brașov 241. 357.
- Mieă* 5. 23(25). 28. 33. 37. v. МЕДОВИНА.
- Miere* 12. 16. 23(25). 28. 73.
- Mitrae* v. șăpci.
- Morun* 19. 20.
- Naițul de Nicopol* 314.
- Negutători*: — turci 107. 124. 176. 344 — 345. — greci 356. — evrei 234. — ragu-zani 356; v. Gaspar Italicus.
- Oale* (de aramă) 348.
- Oi* 19. 89.
- Oșel* 94. 256.
- Ovăș* 256.
- Opreli* v. confiscări.
- Pâine* 10.
- Pânză* 19. 20. 23(25). 28. 34. 37. 256. — săsească 76.
- Pârcalabi*: — de oraș 97. 184. — de Poenari 233 n. 354. — de Târgoviște 358. — de Bran 31. 78 n. 79. 122. 195. 199. 237. 242. 297. 341. v. ПАРКАЛАБЪ.
- Părgari*: — în Țara Românească 184. — la Târgoviște 252. — la Brașov, descori. — la Râjnov 6. 13. 27. 36. 201. — la Sighișoara 260.
- Pecceți* 109. 172. 206. 301.
- a) domnești: a lui Mircea I, 6 (cea mică). 10 (cea mare, ambele cu legendă latină). Miha'il I, 7. 8 (chirilice). Radu II Praznaglava 13. 15 (latine). 14 (chirilică). Dan II, 19. 28. 30. 31. 39 (chirilice); 24 (cea mare, latină). 29 (cea mică, latină).
- Alexandru-Aldea, 40. 41. 44. 46. 48. 49. 53. 311 (chirilice).
- Vlad I Dracul, 55. 57. 60. 64. 65. 66. 67. 84. 85 (latine, mici); 74 (latină, mare); 68. 69. 71. 74. 79. 82. 84. 314 (chirilice).
- Vladislav II 87. 88. 89 (chirilice).
- Vlad II Țepeș, 91. 93. 97. 99. 323. 324 (latine); 90. 94. 95. 318. 319 (chirilice).
- Dan pretendentul, 102. 103. 325. 327 (chirilice, ca toate cele următoare).
- Radu III cel Frumos, 106. 107. 109. 110 — 112. 328.
- Basaraba II Laiotă 114. 115. 116. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 126. 127. 129. 130. 131. 332. 333. 335. 336.
- Basaraba III Țepeluș 132. 134. 135. 136. 137. 138. 143. 144. 146. 147. 149. 155. 156. 157. 161. 169. 170. 175. 177. 337.
- Mircea pretendentul, 179.
- Vlad III Călugărul, 123. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 188. 189. 190. 191. 193. 195. 196. 197. 198. 201. 203. 204. 207. 208. 209. 210. 211. 340. 341. 342. 343.
- Radu IV cel Mare 214. 216. 219. 220. 221. 222. 225. 227. 230. 231. 232. 233. 235. 236. 237. 239. 240. 243. 244. 344. 348. 350. 351. 352. 355 (cea mare).
- Teodosic, 305.
- Ștefan cel Mare, 284.
- b) boerești: a lui Mihail protovistierul (1421), 10. Coico logofătul (1431), 248. Voico vornicul (1431), 248. Albul vornicul (1431—33), 249. 251. Antonie cămărașul (c. 1433—43), 260. Ștefan logofătul (1442), 262. Doboca vornicul (1460), 327. Cârștian pârcalabul (1476), 358. Dragomir al lui Manea vornicul, 263 (1474), 266 (c. 1478—79).

- Neagu vornicul (1480), 276.
 Sinadin al Căpitanului (c. 1482—83), 289.
 Coie (c. 1484—85), 290.
 Dragomir Udriște vornicul 291 (c. 1482—83). 293. 294. 297 (c. 1482—92).
 Staico logofătul (1492), 300.
 Cârstian vornicul (c. 1496—1507), 303.
 Stroe vornicul (1507), 355.
 Calotă vistierul (1508—09), 307.
 c) municipale:
 a județului din Râmnic (c. 1506), 305.
Pedeștri 5. 12. 17. 18. 19. 20. 23 (26). 34. 37. 73.
Piei:—de cerb 5. 12. 17. 19. 20. 23 (26). 28. 34. 73; pelles ferinae (Wiltwerk) 37; cutis cervi 26. 37. — de miel 5. 12. 16. 23(25). 28. 73:
Perpere (*perperi*) v. перпера.
Pescari (Brăileni) 282. 284. ¹²⁰
Pește 5⁶. 12. 17. 18. 23(26). 34. 37. 73. 125. 129. 184. 186. 190. 194 ș. a.
Piper 3. 5. 11. 12. 16. 18. 19. 20. 23 (25). 28. 29. 73. 129. 176. 266. 295. 341. 345. 347. 356.
Pisici sălbatice 19. 20.
Porci 5. 12. 16. 19. 20. 23(25). 28. 34. 37. 73. 88.
Porturi (la Dunăre) 350.
Postav 7. 18. 21. 34. 39. 76. 243. 258. 341. 343.—frâncesc 33. 34.—tăiat 7. 33.
Polcoave (babata) 322.
Poveri v. тарх, товарх.
Puști 63. 80. v. пѣшка.
Praf de pușcă 80.
Pribegi:—la Brașov și în țara Bârsei 45. 47. 90. 105. 111. 120. 140. 141. 320. 332.—peste Dunăre 182. v. припѣкх.
Represalii 60. 63. 68. 69. 188. 201. 202. 209. 218. 240. 317 ș. a.
Râși 20. 23. 109.
Robi (in Turcia) 44. 45. 285.
Rotari (carpentanei, carpentarii) 331 (dela Sibiu). 357 (dela Brașov).
Salitră 80. v. салентро.
Salv-conduct (carte de incredințare): книга за верс 137. 145. 213.—верна 268.—кладовна 306.
Săbii (spade) 19. 20. 23(25). 28. 34. 37. 190.
Săgeți 63. 80. 191.
Săpun 244.
Său 39.
Scuturi 63. 89. 121. 129. 190.
Sticlari 240.
Subașa de Hârsova 229.
~~Шлеуци~~
Șăpci 33. 37.—frâncești 12. 16. 28. 33. 73.—de postav 23(25). 28. v. шапка.
Șofran 5. 12. 16. 19. 20. 23(25). 29. 73. v. крококс, шофран.
Șpani:—«a toată țara ungurească» (comes palatinus) 146.—al Săcuilor 254.—al Timișoarei 50. v. шпанк, Бекнашпанк.
Șube 248. v. шѣка.
Taffeta (tafta) 231.
Taxe vamale:—de 3% 5. 12. 16. 23(25). 28. 34. 37. 38. 73.—de 1/30 (tricesima, ung. harminczad) 19. 20. 23(26). — Taxele mărunte sânt de căutat la fiecare articol de comerț.
Târguri v. трѣгх.
Termin de plată 176. v. сорекх.
Ținuturi v. дръжава.
Ucenici (Șași) în Țara Românească 229. 303. 325.
^{p. 98}
Vaci 5. 12. 17. 23(25). 28. 34. 37. 73. 92.
Vămi:—de plaiuri 97.—la Dunăre, ibid. Vama dela Bran 5. 12. 17. 23. 30. 31.—dela Brăila 5. 12. 17. 19. 23. 73. 319.—dela Câmpulung 13.—dela Dâmbovița 5—6. 12. 17. 18. 23. 27. 28. 34. 73.—din Prahova 20.—dela Rucăr 18. 28. 33. 34. 319.—

dela Târgoviște 5. 12. 17. 23. 29.
34. 73. — dela Târgșor (probabil a-
ceeaș cu cea din Prahova) 5. 12.
17. 23. 34. 73.

Vameși: — de orașe 97. 184. — prin țară
184. — sub plaiuri 97. — la Bran 7. —
la Dâmbovița 14. 18. 28. — la Du-
năre 184. — la Prahova 20. — la Ru-
căr 7. 14. 18. 28. 95.

Veverițe 19. 20. 23. 26 n. 2.

Vin 5. 12. 16. 19. 23(25). 28. 33. 37.
73. 186. 190. 287.

Vite cornute 19. 20.

Venituri ale visteriei (vulpi, jderi, riși)
109.

Villici (subjuzi) 26. 27. 76 n. 4. 320.

Voevodul Ardealului 111. 223. 225.
226. 275.

Vornici 97.

Vulpi 19. 20. 23(26). 34. 109.

Zăloage 8. 9. 10. 34. 38. 172.

Zeghi 23(25). 28 n. 1. v. rșnk.

Zidari (dela Brașov) 177.

Tabut 317

Rominus (pissin în
art. 1072)

boyav 322, lista regilor et cetera 324 (din nou în Munteni); listă de c.

vigesima 323 → 325, 326

pilatino (hircundonica) 326,

(romi) Rominul 58. 59 (Supr. ind. 310).

Romii v. Tit. Romincasi (p. 372); cf. Thomas Blaz cat. den. în Sib. 1499, 1.
↓ p. 374. (l. nr. 374)

Utrigle s. d. (și Astani)

18. pannus griseus 25. 37. cf. intr'un glosar din sec. XVII: портх, көкөш, зкккѣ, la Hasdeu, C. d. B., I, 271, unde cuvântul bobou e derivat din ung. *guba*, care însamnă însă cergă «clicium, gausape, rauher Kotzen»; cf. «lasnak, tserge, guba» ap. Szarvas és Simonyi, s. guba.

КОГА СІА rom. bogasiu, bogasie: pl. - сн 121. dat. - снм 294.—ital. *bocassino*, pânză subtire de in sau de bumbac, turc. bogasý. Heyd II, 702 — 703; Bartal, s. bogasium; Hasdeu, C. d. B., I, 223—224. 271; Tiktin, I, 206.

КОЛЕРЕ pl.: dat. колером 136. 280. cf. rom. boeri.

КОЛЪРКА boeroaică, pl.-ке 180.

БРАВЪ свиини porc, mascure 3. 11. 15. 21. 27. 32. 72. cf. бравъ свиини ꙗ банн 21. cu «pro uno porco IIj denarios» 25. Asupra cuvântului бравъ v. Miklosich, Lex., s. бравъ.

БРОДЪ pod: извадиан сѣ ладѣ и брод на сѣхѣ 163. scoaseră corăbiile și podul pe uscat. бродъ însamnă propriu vad, vadum.

БРЪТВЕЛЕ pl. rom. bârtefe 187. cf. în bulg. vb. brъtvъt, subst. brъtvenic.

БЪКАТА rom. bucată 298.

БЪРГАРЪ burgăr, cetățean 72. v. пркгаръ.

ВАМА rom. vamă 6. 14. 72. 96. 109. 110. 184. 225. 243. 294. pl. вамѣ 176. 184.—ung. *vám*.

ВАМЕШЪ rom. vameș 6. 14. 96. 109. 110. 124. 125. 183. 209. 238. 301. pl. вამешѣ 18. 20.—ung. *vámos*.

ВАМЪКАТИ rom. a vămui 7.

ВАРАШКИ de огаș: прккалак варашки 96.

ВАРАШЪ огаș 96. 171. dat. sg. варъшѣ 108. loc. pl. варошех 183.—ung. *város*.

ВАРЕ rom. oare, ori: vare цю orice 59. 89. 91. 93. 97. 105. 125. 135 ș. a. vare ктѣ oricine, oricare 8. 38. 96. 99. 118 ș. a. vare колнко oricât 58. 113. 124. 178. vare колнци oricăți 27. 131. vare колнка oricâte 130. vare влнка ori-

câte 122. 127. 131. 138. 144 ș. a. vare кон oricare 123. vare кога 135. vare ș кога la oricine 75. vare гдѣ oriunde 89. vare wt цю din orice 189. greș. vare ми сте порѣчани 67. în loc de vare цю ми сте порѣчани, vare ест Зрини, vare е Гарѣн, vare ест Блау 99. literal. ori e Ungur, ori e Săcuiu, ori e Român. vare ест рика, vare ест коскъ, vare цю ест 128. fie că e pește, fie că e ceară, fie orice. La Bulgarii din Transilvania *vare flo, vare sto*. Miklosich, l. c., p. 138.

ВАРЪКАТИ сѣ а se feri: да сѣ варѣкат 22. да сѣ варѣкатѣ 18. 27. да сѣ сте варѣкале 6. да се варѣт 39. да сѣ варѣят 4. 11. 16. а wt нас се варѣн 282. wt Гашн да се варѣте 286. v.-bulg. варокати сѣ.

ВАШЕНЪ al vostru: вашено мѣленне 134. cf. какопо 123. pl. конно: да се рашпаю конно зло чине 192.

ВЕ doar: ве то зидѣ 285. кѣ кога вѣам 249.

ВЕДЕ doar, dar 163. 213. да веде 187. 265. де веде 193. cf. rus. вѣдѣ doar.

ВЕКЕ mai mult, mai departe: веке wt Трѣшора подалеко ваши людѣ да не ходѣт 188. mai departe de Târgșor oamenii voștri n'au să meargă. v.-bulg. ваце. v. Daničić, s. већи.

ВЕЛЕМОЖИИ prea puternic 279.

ВЕЛЕЧНИИ prea cinstit 299.

ВЕЧНИИ rom. vecin: dat. pl. вечном 195. (Млн)

ВЕЦИИ pl. rom. vești, știri 224. sg. вест 225. 261.

ВИГЪ rom. vig, bucată (de postav): wt вига начата 21. виг рѣзанъ 27.—ung. *vég*. v. p. 23, n. 1., și Hasdeu, C. d. B., I, 198. 219. LXXXVI: вигѣ, вигѣрѣ; etimologia вига e greșită.

ВИЛАРЪ, **ВИЛАРЪ** catifea 3. 5 n. 4. 11. 15. 27. 32. рѣзанъ виларъ 72. gen. sg.-рѣ 27.—grec. *βηλάριον*; cf. *βηλάριος*, *ιον* vellereus, villosus la Sophokles și pasajul următor din Constantin Porphyrogenitul, De cerimoniis aulae byzant., I, 607 (ed.

Bon.): τοῖς μὲν μαγίστροις ἀνά μιλ.
(= μιλιάρχηα) ρε', καὶ ἀνά χιουδίου
βηλαρίου ἑνός; v. comentariul lui
Reiske, II, 712—713.

кнѣстѣрх (внѣстѣрх) visterie 47. 151.
—grec. βεστѣριον tezaur.

кнѣзвонвода vicevoevod 143.

кнѣдѣчество ми vlădicia mea 280.
cf. господство ми domnia mea.

кѣзна камлаека propr. păr de că-
milă, camelot 3. 5. 11. 15. 21. 72.
lana cameli 25. Schamelot 231. sās.
Camlath, Chemeleth. v. p. 5, n. 6.

кѣххѣ хоѣ, tâlhar 236. 296. кѣххѣс 295.

+ кѣзнаницѣ bute, butoiu 3. 11. 15. 18.

21. 72. tunella, vasa 25. vas 37.—
bulg. *vozilnica*, sinonim cu brăva,
grand tonneau (Markoff); *vozelnica*,
Djuvernua, p. 262. Cuvântul există
și în sârbeasca veche. Jireček, în
Archiv f. slav. Phil., XIX, 611.

кѣжмашъ rom. vrăjmaș, dușman 9.
47. 81. 113. 126. 139. 141. 145. 149.
163. 165. 167. 180. 182. 273 ș. a.
врѣжмаш 101. pl. врѣжмаше 139. La
Bulgarii din Transilvania *vrasmasa*,
vrasmaselo. Miklosich, I. c., p. 139.

кѣжнѣти сѣ а se întoarce: да ми се
врѣнѣт на тѣрѣс 164. să mi se în-
toarcă, să mi se dea îndărăt. bulg.
се върна, се връщам.

кѣже funie 21. кѣжа 18. ligatura 25.

газда rom. gazdă 187.—ung. *gazda*.

гѣвасити а gusta: гѣваситѣ 60.—grec.
γεύομαι, ἔγευσα.

гѣота gloată, trupă 57. 103.

гѣбрѣнатѣрство gubernatorie, gu-
bernatio 86. cf. v.—ung. gubérnator,
interrex.

граматикѣ grămatic, diac (scriitor,
secretar) 107. grec. γραμματικός (= *γραμματεὺς*).

гѣкѣрх cergă 18. 20. bulg. *guber*, si-
nonim cu *čerga*.

гѣнкъ zeghe 21. birum 25. bulg. *guna*,
sârb. *guń*. v. p. 28, n. 1.

дажда dajdie (tributum) 107.

декханжѣ decanus, germ. Dechant (șe-
ful capitolului bisericesc) 72. 73 n. 2.
Pentru ж (în loc de ш: Крѣш Cru-
sius, Клаш Closius, Томаш Tomas),
cf. Тѣж Thes, Theysz (Theiss).

дѣбрѣмислаецѣ binevoitor: pl.—анс-
лци 55.

дѣбрѣмислазникѣ binevoitor 214.

дѣкле până се 215.

дѣлѣс май jos: да дасте кѣмерѣ дѣлѣс
пѣслако 28. să dați vamă ceva mai
puțin; cf. în bulg. *po-dolu* mai jos,
mai ieftin, Djuvernua, p. 504. Miletic,
Novi gramoti, p. 147, traduce «mult
mai puțin».

дѣсосати а ajunge: нѣ мѣс не дѣсоса
гѣбрѣнатѣрство земѣ вѣгрѣскон 86.
dar nu-i ajunge, nu se mulțamește
cu gubernatoria țării ungurești. v.
сосати.

дракѣл rom. dracul, diavolul: наѣчен ут
дракѣлѣ 101. învățat de diavolul.

дрѣгѣвѣк altă dată 193. 194.

дрѣжѣва ținut, județ, district:—Брѣнак
283.—ут. Бѣсѣтѣ и ѣд Рѣникѣс 284. cf.
Срѣлеска, Прѣлеска дрѣжѣва 215.

дѣскѣтарѣ ducatar, cel ce bate ducăți
259. 260 n. 1. cf. cusor florenorum
auri, în Hurmuzaki, Documente I,
2, 729 (1446).

дѣскѣтѣ ducate 18. 56. 76. 94. 99. 153.
196. 199. 204. 212. 238. 255. дѣскѣто
17. 18. 20. 72. pl. дѣскѣте 72. дѣскѣти
212. Pl. дѣскѣти pare a-avea și înfe-
lesul de «bani» în general, d. p. la pp.
199. 204. 212; cf. neogr. pl. *ăспрѣ*
Geld, din *ăспрѣ* aspru.—Ducații
(din ital. *ducato*) erau de argint și
de aur; valoarea lor varia foarte
des; cei de aur prețuiau în sec. XV
de obicei patru sau trei florini un-
gurești. v. Bartal, s. ducatus unga-
ricus.

дѣшѣгѣскина dușegubină, deșugubină,
homicidium 110. pl.—не 240.

ето iată 41. 70. 118. 126. 152. 153.
164. 165. 197. 291. 297. 304.
ета căci 215. 271.

ети când, dacă 4. 47. 72. 86.

Елати а вени, а umbra: елате поскоро
42. veniți mai iute. а ми елате сло-
кодно 239. ci umblați-mi în voie
bună. În textele bulgărești din Tran-
silvania jella, jellate; ielate și
(елате сиф) «kommt her», la Miletic,
Sedmigradskitë Bulgari, p. 90—92;
Novi gramoti, p. 147. Miklosich, l. c.,
p. 86, compară neobulg. *ela, elate,*
poelate cu neogr. *ēla* (se zice și
ēlāte) și le derivă din alban. *elja-*
a veni; cf. însă grec. *ἐλάω*, *ἐλάω*,
de unde probabil imperat. modern
ἐλα. G. Meyer derivă pe sârb. și
bulg. *ela*, pe alb. *ca, eja* din turc. *ala*,
!e! (Etym. Wörterbuch, p. 93; cf.
însă rad. alb. *el, îel*, adus în legă-
tură cu grec. *ἐλάω*, *ἐλάω*, p. 354).

Емек чезаș, garant 4. 11. 16. 22. 72.
196. 202. 231. ете (га) Сложни S
емца 217. I-ați pus la chezășie. cf.
sârb. jamac, jamac, Bürge.

Епга grije: ни едик епж да не имате
249. să n'aveți nici o grije. cf. ни
едж гржж да неimate 70. bulg. *enja*,
Djuvernua, p. 610; Miletic, Novi gra-
moti, p. 147. — neogr. *ἐννοια*, grije.
Ерделски арделенес 215. 224. 225.

226. v. арделски (p. 382)

Ето iată 87. 138. 206. 270. v. Dani-
čić, s. v.

Ждерх rom. jder (mardus, Marder) 18.
20. 21. 32. 108. 219. Lui ждир 21. ii
coresp. pro (cutis) mardurinis 26.
Жодж leafă 99. — ung. *szold*, germ.
Sold. cf. жоджарн Söldner (ung.
zsolnér) într'o scrisoare a lui Petru
Rareș către Brașoveni din 14 Ianu-
arie 1530 (Arh. No. 451).

ЖСпанх rom. jugan 213.

ЖСДеця rom. județ (iudex) 72. 304. dat.

ЖСДецс 98. 102. 103. 247. 297. 304.

305: peste tot în locul obișnuitului

сдѣцѣ, сдѣцѣ, сдѣцѣ (Miletic, *elate!*)

ЖСДече, ЖСДекх rom. judece, judec

(= cnez, chinez): dat. pl. ЖСДечем

283. ЖСДечем 284. Asupra acestui

cuvânt v. I. Bogdan, Despre cnezii

români, Analele Acad. Rom., Sect.

ist., seria II, tom. XXVI. v. князь.

ЖСпанница jupâneasă, boeroaică: pl. +

-це 178. dat.-цем 180.

законити а întocmi, а pune аșeză-
mânt: законна 4.

законх аșezământ; v. p. 4, n. 1.

запаланнски de dincolo de munți, de

dincolo de plaiuri: страны запаланни-

ска 3. 71. partes transalpinæ. dat.

запаланнским (fără странам) 21. cf.

Transalpinis în titlul lui Vlad Dracul

de pe peceteile cele mari ale lui.

Задщина piele de iepure 21. cutis le-

poris 26.

Зкорх adunare, sobor 221.

Зидарх zidar 177.

Зигга pereche: князю зигге 6 267. două

perechi de desagi. cf. скариничьска

уделжх копринена една зигга în hri-

sovul dela c. 1365—66 al lui Vladis-

lav I, ap. Venelin, p. 5; една зигга

(grec. зигга) владарн, — пашмаци ibid.,

p. 205 (1573). — grec. ζυγί, pereche,

neogr. ζυγός adj., pereche.

Избраннх ales: сх избраннх вѣри

224. cu vești (știri) alese.

Иземх oprcălă, confiscare 9. 10 n. 1.

33. 203. Miletic, l. c., p. 147. traduce

greșit «excepție». În lat. iar cores-

punde *exactio, arrestatio*; cf. *ares-*

tare în versiunea latină а privile-

giului dela 1424, p. 26, și Bartal,

s. arestare. Acelaș inteles îl găsim

și în vechea sârbească; v. Daničić.

s. иземх. Miklosich, Lex., а omis

accastă însemnare.

Ипрѣя Ipria, Ipriu (Ypres): wt ипрѣ

3. 15. 27. — ипрѣж 72. — ипрѣя, ипрѣя

32. 81. — *mpis* 11. de Jpri 25. Ypriensis vel Gallicalis 37. v. p. 4, n. 2, și cf. «de quolibet stamine panni Ypri» în privilegiul Bistritenilor dela 1412 (Hurmuzaki, Doc. I, 2, p. 492) și «panni de Ypra» în izvoarele boeme citate de Jireček, *Archiv f. slav. Phil.*, XIX, p. 610.

искѣтъ (искъ cu articol?) cererea, prețul: а искѣтъ цѣтъ платитъ Янтонъ камараш 156. iar prețul îl va plăti Anton cămărașul. cf. нѣ да не ширѣтъ полного ѡтъ цю сѣ данъ 89. dar să nu ceară mai mult decât au dat, i. e. un preț mai mare.

исправа ispravă, treabă 142. 157. 198. 208. 220. 306. безъ исправа 150. fără ispravă, fără rezultat.

калци pl. călțuni: ac. калцк 7. caligae 37. калци кровни 21. coresp. lui caliga ordinata 25. bulg. kalca, kalcuni.

камара 1) monetărie (camera, kamera, Kammer=fiscus, officina monetaria) 259. — кесарка 57. 58 n. 1. kamera 24. v. харাগіа. 2) cămară, magazie 171.

камараш rom. cămăraș 156. v. камара. **камъа** camhă (stofă de mătase) 297. pl. ac. камъе 167. sg. nom. камъх 298. kamoca 231. v. p. 168 n.—Din *camuca* (camucata, camcatum), ital. camocato. Heyd II, p. 697.

cantayr rom. cântar 345. 347. pl. kantarones 231.—turc. *kantar*, ital. cantaro. cf. *Bartal, s. cantaro*.

канцлларншх cancellarius: gen. канцлларншк, канцлларнша 247. cf. notarăș din notarius.

катастнхх rom. catastih, catastif 157. — grec. *καταστήχων*.

кезѣшх rom. chezaș 116. 187. fidejussor 346. 347. — ung. *kezes*.

келтовати rom. а cheltui 253. да си келтовати дѣкати 76. ca să vă cheltuiți ducații. — ung. *köllen*.

келчнхх rom. chelciug, chelșug, chel-

tucală 100 n. 1. келчнхх 76. 253. — ung. *költség*.

керамнда, **керамндх** rom. cărămidă: ѡтъ керамида 177. съ керамндамъ скокенамъ ibid. — bulg. *keramida*, grec. *κεραμίδα*.

кесарк, **кесарк 1**) împăratul german, der Kaiser 54. 55 n. 1. 58. 63. 69. 70. 253. кесарк-крак 100. 2) sultanul turcesc: Chesar 338. Caesar 340.

ки [н] зовати rom. а chipzui, chibzui: кнзовак (= кнпзовак) 101. — ung. *képzeli*. v. *кнпх*.

кнпх rom. chip, înfățișare, reprezentant: съ кнп кнп 226. în ce chip. кнпш господарна ми крак 78. chipului (= reprezentantului) domnului meu craiului. — ung. *kép*. cf. Miletić, *Seđm. Bulgari*, p. 103.

кнша amărăciune, supărare: да не иматъ никою кнш 303. să nu aibă vre-o (nici o) supărare.

клинце pl. cuie 243. bulg. klinec, pl. klinci, piroane.

кнзек snez, judec 284. v. жсдече.

колакх veste; v. p. 219, n. 1.

колшша Colonia, Colonia (Köln): ѡтъ колшн 3. 11. 27. 32.—колшн 15.—колшнх 72.—колшша 32. de Colonia 25. de (panno) Coloniensi 37. cf. «de stamine Colonicali» în privilegiul Bistritenilor, citat sub шора.

коматх bucată: pl. комати 120 (de moșie). 244 (de săpun). ac. коматк ескікна 6—7.—grec. *κομμάτιου* parte, bucată.

комора visterie, avere: идѣтъ коморк. калншх ми н вестіар влашкнхъ земаи 47. îmi mănâncă averea părintescă și visteria Țării Românești. camera 311. La Bulgarii din Transilvania *komora* «comoară». Miklosich, I, c., p. 125.

кононк cănepă 21. canapum 25.

корда sabie, spadă 32. 81. 298. gen. кордм 18. кордн 20. 21. bicellus, bicellus 25. 37.—ung. *kard*. Miletić,

l. c., p. 148, interpretează greșit prin «coardă, vâjze, kapañ, žična». cf. корода уколана într'un document dela 1 Iulie 1536 (Acad. Rom.), citată lângă поис, брау. În «corda triginta ulnarum», p. 349, corda însămnă probabil coardă de arc. v. p. 34, n. 1. короша rom. coroană (corona): свѣта — 79. 86. 110. 228. sfânta coroană (a Ungariei); cf. свѣтѣомъ венѣс 43. кѣтрѣжѣ fiecare, fiecare 8. v. bulg. кѣтрѣжѣ.
кошѣре pl. v.-rom. dela кош, кошѣри 219. кранна margine (de țară) 54. 55 n. 2. 215. крѣзно blană, bundă 32. 34 n. 2. pl. крѣзна 21. маструка 25. 37. v. p. 25, n. 6., și жирѣек, Archiv XIX, p. 611. кромко съ шѣфран 21. кромук 25.—grec. κροκο. (κροκο? — κροκο?)
крѣстоши pl. cărstoșii, cruciații 70. v. ibid., nota.

кѣсмеркѣ, кѣсмеркѣ вѣмѣ, taxă de vamă 3. 4. 11. 15. 16. 22. 28. 32. 71. 72. gen. кѣсмеркѣ 28. tributum (= кѣсмеркѣ) 26. 319.—grec. κομμερκιον, κομμερκιον; ngr. κομμερκι Zoll, Abgabe. (кѣсмеркѣ)
кѣсчѣвати (кѣсчѣвати) a face negoț, a umbla cu negoațe: да кѣсчѣва 29. кѣсчѣт, —чѣт 136. 146. 156. кѣсчѣ 113. кѣсчѣватѣ, —жт 17. 32. cf. ad forizandum mercimonia 26.

кѣкѣсати a amăgi, a păcăli: кѣкѣсала, кѣкѣсала 205. cf. la Bulgarii din Transilvania: раѣет ѣа ви ott hiklantzo, да не ви ѣвето-т кѣмѣѣа, schaut dass ihr hier unschuldig lebt, lasst euch die Welt nur äffen, la Miletic, l. c., p. 92—93; Miklosich, l. c., p. 115, 125.

лакѣшѣ rom. lăcaș 305. 306.—ung. lakás.

лакѣсвати rom. a lăcuî: лакѣсѣла 287.—ung. lakni.

лаѣхати a aștepta: не знам що чинитѣ и що лаѣхатѣ 128. нѣ știu ce faceți și ce așteptați. кога благодѣрих...

лѣре ам лаѣхати добрѣдетѣ 280. am mulțămît lui dumnezeu, că i te arăți cu bine (că-l aștepți cu bine). cf. «Тѣрѣи пѣлаю и дрѣге коисѣ гогоѣ и лаѣхат негѣде да прѣварѣт нан на нас нан на кас: Turcii au și alte oști gata și așteaptă să se arunce sau asupra noastră sau asupra voastră», într'o scrisoare a lui Ștefan cel Mare către Brașoveni (Arh. No. 445).

лаци pl. rom. lați, lațe, lațuri 243. cf. sâs. Laczenegel, Rechnungen I, p. 357.

лаженникѣ cergă 21. лаженик 27. lodox 25.

Miletic, l. c., p. 149, presupune pentru vechea bulgară forma *лажѣникѣ.

лаѣх în 21. len 25.

Лѣсу (pl. dela Лѣх, Leah) Leși: wt Лѣсѣх 117.

летѣска în vară, peste vară: кѣда лет бѣла — 302. literal. când a fost în vară, i. e. în vara trecută. bulg. lѣtoska, lѣtosъ.

липсати rom. a lipsi: липсат 286. cf. bulg. lipsuвам, lipsa.—grec. λείπω, ἐλείψω, lipsesc.

litra litra (măsură) 231. (лѣлѣ? лѣлѣ? лѣлѣ?)

лиѣо 1) numai, decât: тѣжѣ дѣсвати да не доносѣт, лиѣо с пѣаѣхѣ за кѣлѣчѣ 76. numai ducați să nu poarte (aducă), decât în sân de cheltueală. 2) foarte, prea: лиѣо лет прѣѣтѣ гос подѣтѣ ам 123. mi-e foarte prieten domniei mele.

лѣгѣжѣ rom. leagăn 185 (nu lighean, cum explică Miletic, l. c., p. 149, cetind лѣгѣжѣ). Cuvântul bulgăresc corespunzător e любака 170.

лаѣкарѣ meșter de arcuri (arcufex, arcupar) 61. 62 n. cf. лѣчник (*лачѣникѣ) într'o scrisoare a lui Ștefan II (1435—47) către Brașoveni (Arh. No. 438).

лаѣжа rom. majă, maje (germ. Zentner, centenarius) 3. 11. 15. 16. 19. 20. 32 ș. a. de una masa piscis 26. de una masa de cera 25. de centenario

cerae 37.—ung. *mázsa*. Greutatea unci măji varia dela c. 50—230 kgr. sau 100—460 funți (Pfund). În doc. ung. *mázsa* însamnă și încărcătura unui car. v. *Bartal*, s. *cantaro*, *masa*.

манетерѣа meșteșug (cf. germ. *Meister* = Stand eines Meisters) 208. манеторѣ meșter 88. 208. 240. 241. 302.—germ. *Meister*, sârb. *majstor*.

малама aur 81. 82 n. 1.—grec. *μάλαμα*, *μάλαμα*. (v. *μαμα*?)

мартѣria rom. mărturie/251. 266. 301.—grec. *μαρτυρία*.

мартѣрсати rom. a mărturisi: мартѣрсам азк 290. мартѣрсца 251. мартѣрсаме 199. смо мартѣрсаме 251.—grec. *μαρτυρέω*, *μαρτυρήσα*.

марѣа rom. marfă 59. 171. марѣхъ 192. La Bulgarii din Transilvania *marha*, vită. *Miklosich*, l. c., p. 127.—ung. *marha*, vită, marfă.

медокна micd 21. 32. medo 25. 37. v. *mied*.

медѣ miere 21. mel 25. v. *miere*.

меданіе metanic, închinăciune: вксемерно—прінеси сѣдѣи и прѣгаром 281. smerită metanie (închinăciune) aducem județului și păgarilor.—grec. *μετάνοια*.

милѣ rom. milă, îndurare: занѣ ест милѣ wt вас гоендѣтѣс ми 13. pentrucă și domniei mele mi-e milă de voi. іко да мон сираци наидѣт милѣ wt вас 78. ca să aibă săracii mei bine dela voi.

иѣ да наидѣт мон сиромаш милѣ wt нѣх 79. ci să aibă săracii mei bine dela ei. и за моѣ сѣшкѣс не би-мѣ милѣ 86. nici slujba mea nu i-a fost dragă. cf. *иѣ им ест впрѣо wt вас 46*. cărora li s'a făcut nedreptate din partea voastră. Asupra acestei construcții v. *Miklosich*, *die Sprache der Bulgaren in Siebenbürgen*, p. 127, unde se admite că «*bāndi ni sē mila*» în limba acestor Bulgari e un românism. Tot așa *Miletić*, l. c., p. 149.

милѣстѣ: вѣша милѣстѣ *milostivirea* voastră, *domnia* voastră 86. 91. 92. 100. 109. 112. 122. 130. 134 ș. a. cf. *polon. wasza miłość*, prescurtat *waszmość*.

мистерѣ meșter 253.—germ. *Meister*. момкот băiatul, sluga, forma articulată dela *момикъ*, 255. cf. *дажжикот* (forma art. dela *дажжикъ*) 8.

морѣни de morun: морѣниа мажа 20. maja de morun.

моша rom. moșă, bunică: dat. sg. мошѣ, моши 159. 160 n. 3. 161.

мѣхашъ stupar 255. 256 n. 4.—ung. *méhes*.

надрѣшнанѣ comes palatinus 49. 51 n. 1. 52.—ung. *nádorispan*.

наемникъ cărăuș (prop. *mercenarius*) 255.

наемѣ арвунă: да плати наем 255. să plătească арвунă. cf. та ѣст наети чловѣци 257. și va plăti, va tocmi oameni.

назаконити a legiui, a pune аșeză-mânt 72.

на ур наип, un fel de subașă 314.—turc. *naib*, *Stellvertreter*. *Miklosich*, *Türk. Elemente*, *Nachtrag II*, p. 1.

напастѣ rom. năpaste, nedreptate: нѣ им ест сѣнина напаст 199. ci le-a făcut năpaste. да платимо напаста 192. să plătim năpasta (sc. moartea de om).

направа pregătire, construcție, întăritură: иѣ ест вѣна направа къ нем (sc. градѣ), а вѣна е изгорѣла вѣка 80. pregătirile ce erau într'însa auars toate; v. *ibid.*, n. 1. нѣшкѣ сѣ вѣсѣм направома 62. puști (tunuri) cu toate cele de trebuință.

настарѣ pl. rom. nasturi (mediolat. *nastula*, *nastola*, ital. *nastro*) 298.

нашнѣка (orig. *нашка*) broderie, chindiseală, cusătură 298 n. 2 (pentru chindiseală, v. *Tiktin*, *Rum.-deutsches Wörterb.*, s. v.); cf. însă rus.

сї. в. нм.
т. 77.

нашивы pl. f. Vorschuhe, lederne Aufnaht.

НЕРОДАНТИ СЕ rom. a se nevoi, a se sili, a-și da silință: СЕ НЕРОДАНТЕ 165. 204. СЕ НЕРОДАНТ, СЕ КЕЖО НЕРОДАНТ 268.

МА СЕ НЕРОДАНА 287. СЕ НЕРОДАУХ 157. МА НЕРОДАМА ДЗ 296. cf. verb. bulg. *nevolji*.

НЕРОДАНАСАТИ СЕ rom. a se nevoi, a se sili: СЕ НЕРОДАНАСАУ 160. 240. СЕ НЕРОДАНАСАТЕ 219. 306.

НЕКА, particulă imperativă: НЕКА ДА ДА-ХОДАТ 46. СĂ ВІЕ. НЕКА ДА ЧИИИТ 59. СĂ ФАСĂ. НЕКА ДА ДОНДЕТ 222. СĂ ВІЕ. НЕКАНТЕ 274. cu înțeles negativ, în loc de *немоите*, este o greșală provocată de analogia lui *нека*. — neobulg. *neka*.

УБАДИ pl. nemeși, nobili, «*jobbagionnes*» 102. 103 n. 3. În fraza *ме нести краля и сви убади*, *убади* nu poate avea nici decum înțelesul de *iobag*, *rob*, ce i-l atribue Miletic, l. c., p. 149. cf. *jobbagio nobilibis*, nemes, *fönemes*, ap. Bartal, p. 353. — ung. *jobbágy*.

УБЕДЕ pl. obezi: К УБЕДЕ ЖЕЛЕЗО 241. v.-bulg. *оказъ* res ligatae, sarcina. Miklosich, Lex., s. *оказати*; Cihac, II, 219.

УБЕСИТИ a spânzura: УБЕСИТИ 236. v.-bulg. *океити*, neobulg. *oběsjam*.

УДАВАРИЖЪS (dat. sg.) jude de curte «*iudex aulac, curiae*» 279. 280 n. 1. — ung. *udvarbiró*. cf. rom. *birău*, ung. *biró*, judecător.

УКРОТНИКАТИ rom. a ocroti, a proteja 141. cf. neobulg. *okrotjavam*, îmblânzesc.

УЛОЖИРЪ porfiră, haină de porfiră, hlamidă 151. cf. «*în urșinice și în olofire de se îmbrăca*», citat la Cihac II, 441, s. urșinic. — grec. *ὀλόβηρον*. v. p. 152, n. 2, și *oloforus vestis purpurea*, ap. Bartal, s. v.

УНШАДАН acolo: УТ — 158. de acolo. v.-bulg. *ошда* illa via.

УРАШХ rom. oraș: УРАШ 28. 23. — ung. *város*. v. *карашх*.

УРГА мание, ургие 4. 12. 14. 16. 18. 20. 22. 27. 33. 72. 96 ș. a. — grec. *ὄργη*.

УРНЗАМО порунца 7. 8. 14. 17. 20. 22. 27. 30. 31. 47. 60. 61. 68. 70. 72. 74. 75. 77. 83. 96 ș. a. — grec. *ὄρσιος*.

УРНЕСАТИ a порунци: УРНЕСА 96. v. УРНЕСАТИ.

УРНЕСАТИ, УРНЕСАТИ a порунци: УРНЕСАТ 83. УРНЕСА 64. УРНЕСАТ(А) 6. 19. 30. 42. 47. УРНЕСАТХ (= УРНЕСАТХ) 61. — grec. *ὄρσιος*, *ὄρσιος*.

УСЛОКОДИТИ v. *слокода*.

УСЛОКОДИТИ rom. a slobozi: ДА ИХ УСЛОКОДИТИ 297.

УТИ СĂ 41. 59. 60. 61. 62. 63. 65. 69. 75. 80. 81 ș. a. — neobulg. *oti*, grec. *ὅτι*.

УЦЕЛХ rom. оџел, оџал 94. 255.

УДАТИ СЕ a se cădea: МА СЕ ПАДАТ ДА СЪ S МЕНЕ 110. *căci se cade ca ei să fie la mine*. КАКО СЕ ПАДАТ 145. cum se cade, cum se cuvine. ТАКОМ СЕ ПАДАТ 147. аша се cade. cf. bulg. *pada mi se*, mi se cuvine.

УАЗИТОРИ pl. rom. păzitori 286. La Bulgarii din Transilvania *pașitori* pl., ap. Miklosich, l. c., p. 130.

УАКАЛАХ rom. parcalab, pârcalab 31. 121. 183. 199. 233 n. 297. 304.

УАКАЛАХ 78. 194. 241. УАКАЛАХ 232.

236. *поркалак* 358 (cf. *поркалак* la Venelin, p. 36. 52. *поркалак*, p. 55. 58). *porkolab*, *porcolab* 322. 358. — ung. *porkolab*, castellanus, Burggraf. cf. castellani de Therch, pârcalabii Branului 341, și Bartal, s. *porcolabius*.

УАСТЪХ armăsar 212. v. Hasdeu, C. d. B., I, 279: *уастъх* — *армăсар*.

УАХ(ТЪ) pl. pasta: К УАХ. 298. — turc. *pasta*; bulg. *pasta* (pl. *pasti*), sârb. pl. *paste*.

УАДЕСАТИ a pedepsi 228. inf. *уадесат* 31. *уадесати* 232. ДА СЕ УАДЕСАТ 126. — grec. *παίδευσα*, *παίδευα*; bulg. *pedepsvam*.

pedeapsa rom. pedeapsă: како не имат
тѣзи човѣкъ педѣпш за тѣн? 238.
cum să nu capete acel om pedeapsă
pentru aceasta? v. педѣпати.

пенезъ, pl. пенѣзи bani, Geld; зан—
67. црквни—158. кетхн—64. cf. ung.
pénz. v. bani.

перпера, перпера perperă, perper:
п(ер)епа 3. перпера 11. ꙗ перпер(к) 32.
ꙗ перпер 15. ꙗ перперк 18. ꙗ перпер
ibid. gen. pl. перпер 81. ac. sg. перпер
72.—grec. *ὀπέρπερον*, lat. perperus.
Valoarea perperci era de obicei
un fertun, i. e. a patra parte din-
tr'o marcă (Bartal, s. perperus). În
Țara Românească e veche monetă;
cf. «perpere de Valachia» la 1392,
ap. N. Iorga, Notes et Extraits, I,
p. 54. În armata lui Dan II se plă-
tea, la 1426, un călăreț sau trei pe-
deștri cu leafă de o perperă pe zi.
Szabó, Székely oklevéltár, III, p.
41; Convorbiri Literare XXXVI,
p. 96.

печатниѣх pecete, sigil 305. v. печ-
таница sigillum, la Miklosich, Lex.
печѣа bucată: печѣа шѣпа 18. 20. печѣа
шѣпа 32. ut дрѣвух печѣах ibid.—
lat. *pecia*. cf. pro una pecie panni
de Jpri 25. v. p. 34, n. 3.

пиперъ piper 3. 11. 15. 18 ș. a.
плапаема rom. plapomă, plapumă 298.
— neogr. *πάπλωμα*.

платно pânză 21. tela grosa 25.
поглавнѣтъкѣ frunța, căpetenie 226.
поДШнаѣлѣ пѣрѣлѣ дунăрене, regio cir-
cumdanubiana 3.

поѣтинно mai ieftin (positiv ѣтинно)
125. bulg. evtino, jeftino, grec.
εὐδυνός.

покла рѣнă ce 50.
покансаретво solie 61. 135. 201. 261.
273.

покансаръ sol 113. 117. 130. 138. 139.
215. 223. 270. 273. 274. 280. pl. по-
кансарн 58. O singură dată găsim
în loc de покансаръ (sau анокансаръ)

cuvântul покансаръ 183.— sârb. ро-
клизар. v. анокансаръ.

покевалсати a se nevoi, a-și da os-
teneală 212. v. нексалсати cf. WV
покеже că 38. 42. 43. 56. 78. 124. 152.
169. 171. 172. 219. 220. 230. 242. 264.
295. 302. În v.-bulg. și neobulg. în-
scamnă «fiindcă, deoarece».

понослвати a imputa: —зан 214. cf.
rom. a ponosului, ung. *panaszolni*,
a se plânge de ceva.

портa rom. poartă 187. 226.
портаръ rom. portar (boerie) 115.

поръ fărăn (găbur, săs. Gepawer): dat.
pl. поръ 152. 153 n. 2.— ung. *pör*,
din germ. Bauer. (*Sch. Krm. G. Sz. Bol.*)

посочити a arăta: кнѣс посочитѣ ю-
накѣм 99. arătați voinicilor cartea.
bulg. posocam.

постакъ 1) postav: шанкн wt постака
21. постак и платно 75. неколко пе-
стак 242. шѣпа wt постака 248. 2)
bucată de postav (stamen panni):
wt постака влад wt ири 18. wt по-
стака владх ири 20. coresp. lat. pro
una pecie panni de Jpri 25. cf. Ji-
reček, Archiv, XIX, p. 610.

потеча drum, marș; пощенанте на по-
течъ 42. grăbiți-vă la drum, grăbi-
ți-vă marșul. cf. mediobulg. петирн
a alerga (în trad. lui Manasses) și
rom. potecă, potică.

потокарѣнх v. токарити.
потсрчити ce a se turci: ce est по-
тсрчнѣ 229. ce потсрчнѣ 302.

правина dreptate 79.
прахъ praf (de pușcă) 80.

прикѣкѣх, прикѣгѣх pribeag, refugiat
110. 120. 126. 181. 274. pribagi 320. V
приетѣак (v.-bulg. приетѣак) prieten 156.
190. 191. 200. 243. 270. 272. 273.
299. 304. приетѣакѣ 156. 272. prie-
tenie. неприетѣа 226. neprietenî.

прилежъ prilej, ocazie, putere: да ме
поможете wt иро имате прилежъ 103.
сă mă ajutați cu ce veți avea pri-
lej (cu ce veți putea). пониже wt

117. gen. sg. сикераша 288. cf. сикераш în cronica lui Moxa, ap. Hasdeu, C. d. B., I, p. 440.—ung. *szekeres*, Fuhrmann.

СЕКЛАХШПАХ şpanul Săcuilor, comes Siculorum; 253.

СЕСАА Săcuiu: dat. pl. СЕСАЕМ 279; v. alte forme sub Săcu:—ung. *Székely*, Siculus, Siclus.

СЕНОВА: до СЕНОВА 50. 226. până acum. УТ СЕНОВА 81. de-aci înainte.

СИРАКХ sărac, om din popor, țăran, supus 9. 13. 31. 40. 77. 78. 79: 87. 106. 107. 108. СИРАЦИ АКЛА 250. пауперес 337. cf. pauperes maiestatis regiae Septem Sedium: Rechnungen der Stadt Hermannstadt I, p. 167; pauperes, ibid., p. 209. În textele latineşti din Ungaria: incolae, villani, inquilini, laici. cf. și Jireček, Archiv, XIX, p. 611. Pl.:-

СИРЕНІЕ brânză 3. 11. 15. 20. 21. 72. СИРЕНІЕ 27. 32. Lui АКХ СИРЕНІА 21. îi coresp. temlew de formagio 26. vermasium vulgō temelturoit (= brânză de burduf) 27. bulg. sirenie. ?

СИРОМАХХ sărac, om din popor, țăran, supus 78. 79. 88. 89. 121. 122. 136. 146. 147. 152. 183. 184. 193. 194. 201. dat. pl. СИРОМАКОМ 283. СИРОМАШ, конес кѣнци ске кѣпни 175. săracii ce ne-guțătoresc cu marfă. v. СИРАКХ.

СКАЛА scală, schelă, iar derivat: taxă de vamă la descărcarea mărfurilor: ТРАГОКАТИ, и КѢПОВАТИ и ПРОДАКАТИ, без СКААС. cf. grec. σκála Landungsplatz, Kai (ital. scala, port) și lat. scalagium, taxă pentru ancorarea corăbiilor în port.

СКАНДААХ supărare, piedecă, pagubă, scandal 146. 165. 187. scandala 338.—grec. σκάνδαλον.

СКСАА rom. sculă: pl. СКСАЕ 167. 296. СІНАС, II, 697, il derivă din grec. σκόλια, σκολία, fuior (σκολία, ein Spinnrocken voll, la Rhusopulos).

СКСАНИЦЕ sculă 173. 200. pl. СКСАНИЦА 29. 200. 237. 267. cf. СКСАНИЦЕ за прикнѣ (scule de zestre) la Venelin, p. 167. СКСАНИЦЕ и СРЕСРО ibid., p. 183. v. СКСАА. СЛОБОДА libertate 9. cf. СЛОБОДАНІЕ 157. СЛОБОДНО 9. 29. 32. 38. 75. 76. 78. 88. 136. СЛОБОДНИ 11. 22. СЛОБОДНИ: 72. СЛОБОДНИТИ 97. УСЛОБОДНИТИ 54. 88. 105. O singură dată СЛОБОДА: да КСАШТ С СЛОБОДА 158. v. УШТОКХ.

САШРА slugă, vasal 21. 167. 194. СОКОНЕ săpun 244. cf. ital. sapone, germ. Seife, medieval sapo, și sa-vonarius săpunar, ap. Bartal.

СОКОТИТИ a socoti, a se gândi: императ. СОКОТИТЕ 167. 274. СОКОТИТЕ 125. 206. 259. 271. 274. СОКОТКТЕ 194. да СОКОТЕТ 204. La Bulgării din Transilvania szokoli, szokotime, szokotem, ap. Miklosich, I, c. p. 134; Miletic, Sedm. Bulgari, p. 104.—ung. szokotálni. cf. Cihac, II, p. 526; Şăineanu, Semasiologia limbii române, Rev. p. istorie, arheologie și filologie, vol. VI, p. 398—399; Densusianu, Histoire de la langue roumaine I, p. 365.

СОРОКХ rom. soroc, termir 176. 285. bulg. srok. Pl.:-

СОСАТИ rom. a sosi: СОСАА 57. С кон час УШТ СОСАТИ до ГОСПОДИНА КОККОА 288. îndată ce va sosi la domnul vovodul. КАКО МИ ЕСТ ВРКАМЕ УСАСА 248. ce vreme m'a apucat, m'a ajuns. СОСЕТ МИ ДО ГРЪЛО 139. mi se urcă până la gât, nu mai pot să rabd; v. p. 140, n. 2.—neobulg. sosam, grec. σφῶω, ἔσσω (cf. Sophokles, s. σφῶω 3. to arrive, to come). Miklosich, Die Sprache der Bulgaren in Siebenbürgen 136, il derivă din alb. sos.

СПЕНЖАТИ СЕ a cheltui: се СПЕНЖАХ 152. се СПЕНЖАХ 167. СПЕНЖАА 153.—lat. spensa, spensa, expensae (cf. СПЕНЗА la Venelin, p. 150). Ушр.?

СПЕНЖОВАТИ a cheltui: СПЕНЖОВАА, СПЕНЖОВАА 273. v. СПЕНЖАТИ СЕ.

снoлaкaтu a mulțami: снoлaкaм 130. 155. 186. 193. imperat. снoлaн 160. La Bulgarii din Transilvania *szpolovaité bogu*, danket dem Herren, ap. Miletić, l. c., p. 82—83; *szpolovame, szpolovame, szpolovaité* etc., ap. Miklosich, l. c., p. 134. Miletić îl derivă din grec. εἰς πολλὰ ἔτη; cf. neogr. πολλὰτῆ danke sehr.

стoлaк scaun, district, ung. szék, germ. Stuhl 229. 238. 239 n. 1. Termin întrebuințat în Transilvania pentru cele șapte scaune (districte) sășești și săcucești, în loc de comitatus. v. Șapte Scaune.

стpклaрx rom. sticlă 240.

стpкx steag 181. pl. стpкoкu 42.

сскaшa subașă (primar de sat) 229.—turc. subașe Polizeioberst. Miklosich, Türk. Elemente II, p. 58; Nachtrag II, p. 34; Șăineanu, Influența orientală II, 2, p. 111. [Acesta este un termen turcesc care a intrat în limbajul românesc prin intermediul polizei austriece.]

— сcлaвaрx rom. sulgear (boerie) 231. cf. сcлaвaр Miletić, Daco-României, p. 384 (1605); сcлaвaр ibid., p. 386. Se găsește scris și сaслaвaр (= сcлaвaр), сaслaвaр, d. p. la Venelin, p. 203. 204. Etimologia cuvântului e nelămurită; cf. însă sârb. *služar* «cel ce servește la masă», Vuk. Lexicon, p. 693. Asupra funcțiunei de sulgear v. D. Cantemir, Descriptio Moldaviae, ed. Acad. Rom., p. 80.

сжгa acum 180.

тaрx povară 18. 20. Identic cu тoкaрx: тoкaрa ut жaкaзa 255. cf. glosarul din sec. XVII la Hasdeu, C. d. B., I, p. 305: «кpемa, сaрчuнuк, пoкaрx, тaр». — ung. *tár*; v. p. 18, n. 2. O povară avea de obicei greutatea de două măji și jumătate: Rechnungen der Stadt Hermannstadt I, p. 286. (a. 1500), unde 11 poveri de cai sânt calculate la 25 de măji (Kanthner).

тeмeлuнu temelie (termin de cronologie) 96.—grec. θεμέλιον.

тaкxарx tâlhar 192. cf. ung. *tolvaj*, hoț.

тoкaрuтp a încărcă: кuн тoкaрeн (equus oneratus) 4. 16. 22. equus zomentatus 37. cf. кoнк вoтoкaрeн, бжд ex црнu, x бaнн 21. unum equum suferatum, in cuiuscunque sint ponderatis, IIIJ denarios 26. ut кoнк тoкaрeнa exе рuкж f бaнн 22. equum suferatum IIJ denarios 26.

тoкaрx 1) marfă 204. 221. 234. 238. 289. pl. тoкaрe 206. 221) povară. 32. 255; v. тaрx.—ung. *tozár*.

тoкмeлa rom. tocmeală: ac. sg. тoкмeлaс 264.

тxкмeжa invocă 86. 121. 266. тxкмeк 240. pl. тxкмeкe 224.

тpкx 1) târg, oraș 38. 71. 96. 2) târg, târgucală, iarmaroc: ex тpкxуm 61. cu negoț. uнн cсxодuнaн тpкxoкuн u нpоmаcн тшs бpaшoк нa тpкx 225. niște neguțatori și săraci [ai noștri] au venit acolo la Brașov, la târg (la iarmaroc).

тpкпeзa masă: pl. тpкпeзu 170. тpкпeзa 153.

тшзu acolo, aci, iată 27. 30. 71. 80. 82. 83. 88. 89. 106. 151. 257 ș. a. În traducere a fost lăsat descori afară, ca inutil.

тшu acolo 131. 143. 164. 225.

тшкa acolo, aci 29. 30. 45. 49. 56. 68. 123. 124. 138. 144. 162. 171. 172. 190. 250 ș. a. — bulg. *tuka*. v. тшзu.

тшкzadarnic, desert: cкe cс кuнu зa тшu pчuн пpазнu 157, toate au fost vorbe deșarte și goale.

тштx aci 133. cf. rus. тyтe.

тшu acolo 202. 223. 235; aci 289. ut тшu de acolo 146. 192.

тhabor tabără: ex castro Thabor 330. v.-bulg. тaбoрx.

шкeнтu a spânzura 217. v. шкeнтu.

шaрнтu a bate, a lovi 163. Se găsește și în trad. bulg. a lui Manasses pentru шaрнтu.

- СПЕДЕПСАТИ** a pedepsi: да се СПЕДЕПШЕТ 214. v. ПЕДЕПСАТИ.
- СРКОМЪ** cu ridicata, en gros 186. СРКОМ ла Милетиć, Novi gramoti, p. 151, explicat ca dat. pl. dela СРЪ, ung. *úr*, c o lectură greșită.
- СРЪЗМО** poruncă: СРЪЗМС 39. v. **ВРЪЗМО**.
- СРЪСОКАТИ** a porunci: СРЪСЪКЪ 75. v. **ВРЪСЪКАТИ**.
- СОКОТИТИ** a socoti: СОКОТИ 86. v. СОКОТИТИ.
- СЪКАТИТИ** се a lua asupra-și, a se îndatora, a se obliga: се емЪ СЪКАТИА С ГОСПОДИНА МИ КРАКЪ 167. m'am îndatorat față de domnul meu craiul.
- СЪЦЕНИТИ** a tocmi, a face o comandă: МИ СИ ЕСТ СЪЦЕНА НЕКОИ ПРЪТОКЕ 128. și-a tocmi niște scuturi. СЪЦЕНЕТИ МИ ЕДИНИ АКЪИ 185. tocmiți-mi un leagăn. СЪЦЕНИТИ се a se tocmi, a se învoi la preț: да се СЪЦЕНИТ И да се СЪЖКАМЪТ ЕХ ТЪСЪИНА 123--124. să se tocmescă și să se invocască cu Turcul. се еСЪ СЪЦЕНАИ 205--206.
- ФЛОСАТИ** rom. a folosi: ИЕ ФЛОСАТ 302. v. ФЛОСА.
- ФЛОСА** rom. folos 151. ФЛОСЕ 192. — grec. *ὄψιλος*.
- ФЕРТЪИХЪ** fertun, lat. fertio 3. 11. 15. 18. 72. Ferto derivă din germ. Viertel și înseamnă propriu 1/4, dintr'o marcă, deci un florin. «Testatur fertionem unum sive florenum constituisse grossos quatuordecim, quorum nempe quater multiplicatorum grossi quinquaginta sex *marcam* efficiebant» (a. 1351), ap. Bartal, s. fertio. Se înțelege însă că aceste valori variau foarte mult. Așa marca avea câteodată valoarea de 6—9.50 sau 10—11 florini. Vezi d. p. Rechnungen der Stadt Hermannstadt I, index.
- ФІИИХЪ** rom. fiin (v.-rom. fiin, fiin * filianus): dat. pl. ФІИИИМ 158. ФІИИИМ ла Милетиć, Novi gramoti, p. 84, c o lectură greșită.

ФЛОРИИХЪ florin, fiorin, florint 38. 59. 68. 69. 76. 81. 158. 199. 212. 244. pl. ФЛОРИИ 205. ФЛОРИИИИ 301. ФЛОРИ 187. gen. sg. ФЛОРИИ 28. cf. lat. florenus și florus 27 n. Valoarea florinului a variat foarte mult; ce curs va fi avut la noi în diferitele epoci, cu izvoarele ce le cunoaștem până acum este imposibil de stabilit. Pentru florinii ungurești v. Bartal, s. florenus. v. БАНЪ.

ФАХНОУКЪ fâlnogiu, jude de sat 210. dat. pl. ФАХНОЧЕМ (sg. ФАХНОЧЪ) 152. cf. ФАЛНОГЕМЪ ла 1418, Vencelin, p. 36, și «felnogiuл dela cetatea Brașovului» într'o scrisoare a lui Brâncoveanu dela 1689, la Iorga, Socotelile Brașovului, p. 130. — ung. *folnagy*. v. p. 153, n. 1.

ФОТА rom. fotă: М ФОТА 298. — *turc. fota, futa*.

ФРЪШЕСКИ francesc (în sensul actualului *nemțesc* = *arusean*): ФРЪШЕСКИИ 11. — ФРЪШЕСКИИ 3. 15. — ФРЪШЕСКИИ 72. v. РЪШЕИИ.

ФТАСАТИ a sosi, a ajunge: да ЕХ КОИ ЧАС ФТАСА РЕЧ ГОСПОДЕТКА МИ, ЕХ ТОИ ЧАС да ДОИДЕТЕ 40. în ceasul în care vă va veni (sosi) vorba dela domina mea, în acel ceas să veniți. да ВЪТАСАТ СКОРО 41. să sosască iute. — grec. *φθάνω, φθάζω*.

ФСРТЕИИХЪ (= ФСРПРЕТЕ, ФСРПРЕТА) print 102. — germ. *Fürst*. v. p. 103, n. 2.

ХАЗДЕИ hazdec, un fel de mătase sau catifea, peluche: pl. ac. ХАЗДИ 167. — grec. *χάζδιον*. v. p. 168, n. 1. Du Cange, Gloss. med. graec., s. *χάζδιον*, traduce cu «villosum sericum, veloux». cf. Feriske, Commentarii ad Const. Porphyrogenitum, De cerimoniis aulae byzantinae, II, p. 712—713.

ХАМЪ rom. ham 17. 32. 34. pl. ХАМОКИ 21. de ham 25. — ung. *hám*.

ХАРЪ multămire, har: ИМАТИ ХАР 130.

147. 155. 242. a mulțami. cf. dade har gošpodinu bogu, la Bulgarii din Transilvania, ap. Miklosich, l. c., p. 110 și glosarul.—grec. *χάρης*.

• *ΧΑΡΑΡΙΑ* haraghie, hereghie, monetărie 58. 69. *χαράρις* 259. *χαράρια* *ωτ* *καμικκ* 21. 22. coresp. lat. *kamera* 24.—grec. *χαράρις*. v. p. 22, n. 2.

ΧΑΡΑΚΕΣΚΑΤΗ a bate monetă: *λα* *σα* *χαράκεσκατ* (sc. *καμν*) 21. quod parvos denarios faceremus 24.—grec. *χαράστω*, *ἐχάρουσα*, *χάρουσις*.

ΧΑΡΤΙΑ hârtie 282.

— *ΧΕΛΥΗ* pl. rom. helgii (sg. helgie) 304. *χελυκ* 298. cf. ung. *hölgy*, hermelin.

• *ΧΕΡΕΡΙΑ* v. *χαράρια*.

ΧΕΡΕΤΗΣΜΟ heretisire, salutare 29. 94. 102. 257.—grec. *χαιρετισμός*.

ΧΕΡΕΤΗΣΑΝΙΣ heretisire, salutare 48. 247. 249. cf. grec. *χαιρετίσω*, *χαιρετίσα*.

ΧΕΡΥΕΓΚ herțeg 21. 32. 71.—ung. *herceg*, germ. Herzog.

ΧΗΖΑ casă 113. 126. 167. 270. Terminul e intrabușinat chiar pentru curtea domnească 242. Altfel *κικια* 164. *κικια*, *κικια* 167. 234. 255. 270.

ΧΗΛΑΔΑ mie, o mie 59. pl. *χηλάδι* 74. 87. 106. 255. 257. *χηλάδι* 192. La Bulgarii din Transilvania *hiledi* pl., ap. Miklosich, p. 123.—grec. *χίλιός*, *χιλιάδα*.

— *ΧΗΤΑΙΝΕΤΡΟ* hiclenie, trădare 158. La Bulgarii din Transilvania *hiklansto*, *hiklanstvo*, ap. Miklosich, p. 123.

• *ΧΗΤΑΙΝΗ* hiclean, necredincios, trădător 105. 149.—ung. *hitleu*, perfidus. cf. Hasdeu, C. d. B., I, p. 346, unde cuvântul e derivat greșit din slav. *χυτєк*, hâtru.

ΧΟΛΕΣΤХ umblat, de umblat: *ηστορε* *χολεστέ* 226. drumurile umblate, «drumurile pe unde umblăți».

ΧΟΛΕСХ iute de picior 212; v. p. 213, n. 2.

ΧΟΡΑ ținut, țară: *πο* *κκεκ* *χορα* 96. prin toate ținuturile. *πο* *χορε* 189. prin ținuturi. *πριλ* *βεκαμ* *χορομ* 221. înaintea țării întregi, ținutului întreg

(e vorba de țara Bârsei). cf. *χορანი* țărani, în documentele muntenești (Venelin, p. 295, 329), și mediobulg. *χορα* regiune, provincie; neobulg. *hora* țară, oameni, *horčninu* țăran.—grec. *χώρα*.

ΧΟΤΑΡХ hotar, margine 176. 206.—ung. *határ*. cf. săs. Hattert, Weichbild.

ΧΟΥΑТХ hogeat, zăpis 222 n. 2.—turc. *hodjet*.

ΧΡΗΘΕΚΣΑХ hrisov, diplomă 3. 11. 14. 15. 21. 32. 33. 71. dat. *χρηθοκας* 22.—grec. *χρυσόβουλλον*, *χρυσόβούλλιον*.

ΧΣΕСАХ husar 199.—ung. *huszár*, eques hungaricus.

ΧΣΕΟΛΟΚΙΑ, *ΧΣΕΟΛΟКА* v.-rom. Lovia, Luvia (Louvain): *ωτ* *χσεολοки* 3. 5. 15.—*χσεолоки* 72.—*χσελαки* 11.—*χσεлаки* 27. 32.—*χρσεсаски* 18. 20. 21. Lui *ωτ* *χσεолоки* 3. ii coresp. de Lobiensi (sc. panno) 37; lui *ωτ* *χρσεсаски* 21. ii coresp. pro uno lemni longo 25. v. p. 5, n. 1 și p. 25, n. 1. cf. în privilegiul Bistrițenilor dela 1412 (citată sub *нирпа*) «de stamine panni Lewlen»; e de notat că aci postavurile sânt înșirate în aceeaș ordine ca și în privilegiile muntenești: Ypri, Lewlen, Colonialis, Polonicalis.

ΧЖЕАРХ tâlhar 47. v.-rom. hânsar. v. Miklosich, Lex., s. *χογєарк*.

ХЖСХ tâlhărie 9. v. Miklosich, Lex., s. *χογєа*.

ЧАРХ, *чарх* sultanul 115. 165. 176. 178. 180. 218. 273. v. *кєсарк*.

ЧА că 101. 159. 160. 182. 194. 270. 271. 274. 277. 290. căci 187. 272. *чк* 54. 55. 57. 58. *че* 83.

ЧАН căci: *чан*, *чото* *нк* *єт* *кмак* *законъ*, *а* *тїе* *го* *поставлаат* 30. căci ci pun lege ceea cen'a fost [până acum]. v.-bulg. *чк*, *чк* *н* (*ча*, *ча* *н*) la Miklosich, Lex. Miletić, Novi gramoti, p. 152, l-aduce în legătură cu verb. *чымтн*.

чє v. *ча*.

ЧЕМЕРИТИ се а се invenina, а се în-
furia, а се îndrăci: се чЕМЕРИА 101.
sârbo-croat. čemeriti se.

ЧЕМС căci, fiindcă 134. 142. că 253.

ЧЕНШАРК rom. cenușar: gen. чЕНШ-
шарк, -ра 255.

ЧЕСТИТЪ cinstit 196. 197. 201. 208.
214. 217. 218. 220 ș. а. чЕСТИТЪ 210.
302. 304. bulg. čestit.

ЧЕХИ pl. Cehia, Boemia: ут чЕХ 3. 11.
15. 21. 27. 32. 72. pannus bohemi-
calis 25. polonicalis 37. cf. «de stam-
mine polonicali» în privilegiul citat
al Bistrișenilor.

ЧИНТЕ hamuri: чинте за м кони 166. cf.
pl. чинта într'o scrisoare а șoltuzului
Hârlea din Bârlad, c. 1434—37, din
arh. Brașovului (No. 501) și *cinii*,
cinaie în documentele românești
dela Bistrița, d. p. «ciniiile a' doi cai»,
«4 epe și un cal, cu toate cinaile
lor». N. Iorga, Documentele Bistri-
ței, p. 19 și 37.

ЧИНТЕ (în loc de чинте) rom. cinstе 132.

ЧИТОКЪ întreg, citov: кон чИТОКЪ 27.
ут конѣ чИТОКА 32. în opoziție cu
ТЕКАРИ, ПОТОВАРИ; în textul latin
«non oneratus» 37. Altfel кон праз-
денъ 18. конъ слободен 22. equus qui
nil portat 26. cf. bulg. čitav.

ЧОКРАЛАТЪ (= чокрылатъ) ciocărlat
(catifea roșie) 298. cf. шокрылатъ,
скирылатъ la Venelin, p. 205, шо-
крылатъ la Hasdeu, C. d. B., I, 258.
Mediev. scarlat, scarlatum, scarle-
tum, scarlatinum «pannus cocci-
neus», ital. scarlattino, franc. écarlate.

— ung. *skárlát* (v.-ung. éskárlát,
iskárlát, ap. Szarvas és Simonyi).

чк v. ча.

ШАПКА șapcă 3. 11. 15. 21. 81. ozittia
25. mitra 37. bulg. шапка, v.-rus.
шапка, ung. sapka. Cihac, II, 385.

ШИНДИЛА rom. șindilă: каице ут шин-
длаъ 243. cuie de șindilă.— germ.
Schindel. Cihac, II, 388.

ШКЪИ pl. rom. Șchei, dela sg. Șchiau
(= Bulgar, lat. *Sclavus), 263. *cf. 177*

ШОЛТЪЗЪ rom. șoltuz (o singură dată
în loc de съдѣцъ, județ) 100.— polon.
soltysz.

ШОФРАНЪ rom. șofran 3. 15. 18. шафран
11. v.-bulg. шафранъ, sârbo-croat.
šafiran, slov. šafiran, șofran. — grec.
σαφραν.

ШПАКЪ șpan (comite) 49. 52. 57. 58.
77. 145. 279. cf. шпанекъмъ la Ve-
nelin, p. 36. 52. 55. 58.— ung. *ispán*,
comes. v. СЕКАШИШАКЪ.

ШУБА rom. șubă 248.— ung. suba, v.-
sârb. šuba, polon. szuba, germ.
Schaube. Cihac, II, 394.

ИДКАРБИРОКЪ jude de curte, iudex
curiae: идкарбирокъ кралев 145.— ung.
udvarbiró; v. p. 146, n. 1. БИРОКЪ =
biró se găsește în doc. dela 1444 al
lui Ioan Hunyadi (Arh. Stat.).

ИКОСТЬ тăрие, putere 80. съ мен икостѣ
155. cu puterile mele.

ЮНАКЪ воинѣ, ostaș 49. 99. 113. 131.

DOCUMENTELE SLAVE DUPĂ COTA ARHIVEI
ȘI A VOLUMULUI 1).

1. XV	62. XCIX	95. CXIII
2. XIV	64. LXXXVII	96. CXXXVI
3. XIII	69. C	97. CX
4. XVI	70. XC	98. CXVI
5. XII	72. CXLVI	99. CXXXII
6. XVIII	73. CXLIV	100. CXXIV
7. X	74. CXXXIX	101. CXXII
8. LXXX +	75. CIX	102. CXXI
9. IX	76. CVII	103. CXXXVII
10. XVII	77. CV	104. CXXVI
11. LXXIX +	78. CXLII	105. CXVIII
12. LXXVIII +	79. CXLII	106. CXXXVIII
20. CXLVII	80. CXLIII	107. CXXVII
25. LXIV	81. CXIX	112. CVI
28. LXIII	82. CXIV	115. XCIV
35. LXXXVIII	83. CXXV	116. CVIII
37. CI	84. CXXXIII	122. CXI
43. XCVII	85. CXL	123. CIV
46. CIII	86. CXX	126. LXVI
53. XCV	87. CXXVII	127. LXV
54. XCII	88. CXXIII	129. CLXIV
55. CV	89. CXXXV	130. CLV
56. XCVI	90. CXLV	134. CLXXI
57. XCIII	91. CXXXVIII	136. CLIII
58. CXXXI	92. CXXIX	138. CLXIX
60. LXXXIX	93. CXII	139. CLXI
61. XCVIII	94. CXXX	141. CLVIII

1) Numerile arabe arată cota arhivei, cele romane a volumului. — Documentele și scrisorile latinești n'au intrat în această listă; cele din Brașov sânt legate toate, afară de două (NNo. XI n. și CCLXIX), în volumele Schnell și Fronius; cele dela Sibiu se găsesc ușor după catalogul de fișe al arhivei.

143. CLI	195. CLXX	276. CLXXXVII
145. LXXV	197. CLXV	281. CLXXXV
146. XXXVI	199. CLXIII	283. CCH <i>287 Roca (XII-8)</i>
147. LXI	200. CXLVIII	292. LXXXII <i>1400 CXX</i>
149. CLII	202. CCXLIII	293. CXCIV <i>1400 CXX</i>
151. CLXXIV	203. CLXXVI	299. VII <i>1400 CXX</i>
152. XXXV	204. CXLIX	300. XXXI
153. CLVII	205. CLXXII	301. XXVIII
154. LVI	206. CLXVII	302. XXIII
155. CLVI	207. CLXVI	303. XXIV
156. CLIV	208. LXX	304. XX
158. CL	209. CLXXVII	305. XXII
159. LXXVII	210. LXXII	306. XXI
160. CLXVIII	213. CLXII	307. XXV
162. LXVIII	214. CLIX	308. XXVII + 318
163. XLVII	216. II	309. XXXI <i>318 Roca cont. 32</i>
164. XXXIX	217. III	310. XXVI
165. LVIII	219. LXXXVI	447. CCXXIX
166. LXVII	220. LXXXIV	448. CCXXIX
167. XLIV	221. CXCVII	457. CCXIX
168. XXXII	223. LXXXI	458. CCXXXVII
169. XXXIII	224. CXCVIII.	461. CCXXV
170. XXXIV	227. VI	463. CCX
171. LIV	228. CLXXXII	464. CCXXXVIII +
172. LXXVI	229. CXC	468. CCIX
173. LII	230. CLXXXIII	469. CCXXXIV
174. LV	231. CC	470. CCXXXV
175. LXXIII	233. CXCIX	474. CCXLII
176. L	236. LXXXIII	475. CCXLV
177. XXXVII	239. CCH	476. CCXLIV
178. XLV	240. CXCH <i>2412</i>	477. CCXXXVIII
179. XLVI	242. CCIV	479. CCXVIII
180. XXXVIII	243. CCI	482. CCXXX
181. XL	244. CLXXXIV	484. CCXXXII
182. CLXXV	245. LXXXV	486. CCXIII -
183. XLII	248. CXCH +	487. CCXLVIII
184. LI	250. CCV	488. CCXLIX
185. LX	251. CLXXVIII	497. CCXXXIII <i>493 CXX Roca</i>
186. XLVIII	252. CLXXXVIII	503. CCXXXI <i>1400 CXX</i>
187. LIX	255. CXCVI -	506. CCXLI
188. LVII	257. CLXXIX <i>-6</i>	510. CCVIII
189. XLIII	264. CXC	512. XXX
190. LXIX	266. CLXXXIX	513. CCXVII
191. XLI	267. CLXXXVI	519. CCXXXVI
192. LII	268. CXCI	522. CCXXII
193. LXXI	271. CLXXXI <i>291</i>	523. CCXI
194. CLXXIII	272. CLXXX	524. CCXX

526. CCVI	544. CCXXVII [†]	769. XCI
528. CCXLVI	545. CCXIV	770. XLIX
530. CCVII	548. CCXV	771. V
532. CCL	564. CCXII	773. LXXIV
533. CCXXXIX	568. CCXXI	776. IV
534. CCXVI	570. CCXXIII	779. I
535. CCXXVI	575. CCXXIV	780. XI
536. CCXLVII	759. CXXXIV	
539. CCXL	768. XVII	

GREȘELI DE TIPAR, ÎNDREPTĂRI ȘI ADAOSE

P. 105, r. 29	citește la domnia mea	în loc de la domnia.
P. 106, r. 8	> РИДОВАѦ	> > > РИДОВА.
r. 25	> Thatul[i]	> > > Thatuli.
P. 110, r. 15	> немои	> > > не мои.
P. 170, r. 25	> сеп. 7i	> > > сеп. 7.
P. 185: nota ¹⁾	aparține paginei precedente.	
P. 188, r. 10	citește voiui opri și eu	în loc de voiui opri și cu.
P. 192, r. 17—18	> конно (sic)	> > > кон но (sic).
P. 198, r. 18	> кѣ	> > > ки.
r. 32	> din legendă	> > > e din legendă.
P. 213, r. 25	> 5 Iunie	> > > 1 Iunie.
P. 227, r. 10—11	> căpeteniile	> > > căpeteniile.
P. 232, r. 30	> кѣ-тиа	> > > ки-тиа.
P. 248, r. 3—4	> [* П]ЕЧАТЬ КОНКЯ > și O din ЛОГОУЕТЪ	> > > [† п]ечать конка și o > din ЛОГОУЕТЪ.
P. 251, r. 26	> Costandin	> > > Costantin.
r. 32	> Костандина	> > > Костандина.
P. 267, r. 24	> Neagoe	> > > Neagu.
P. 280, r. 15	> на траг	> > > на траг.
P. 298, r. 1	> ѡ	> > > ѡ.
P. 361, r. 12	> 1482	> > > 1842.
P. 384, r. 22	> Дракѡа	> > > Дракѡа.

- P. 6: în legenda pecetii lui Mircea d-l Iorga citește † *Merche* ** voevode: cf. pecetea dela 1403: † *Mirche* † voivod[e]; în aceasta *i* este clar.
- P. 61, nota: numele *Aldea* se întâlnește și într-o scrisoare a lui Mihail Iacș, comitele Săcuilor, din 1435: «Alda wayvoda transalpinensis». Din această scrisoare, descoperită deunăzi de d-l Iorga în arh. Brașovului, reiese că Aldea a murit la 1435, nu la 1433.
- P. 86, r. 4 din notă: trebuie șters 2 *August*; Arh. Stat. posedă din 1451 numai celelalte patru documente dela Vladislav II.
- P. 127, r. 30—31: în loc de «La 24 Fevruarie, patru zile înaintea acestei scrisori» trebuie cetit «La 22 Fevruarie, șase zile înaintea acestei scrisori».
- P. 195, nota: compară și scrisorile latinești cu NNo. CCXCIII — CCXCV.
- P. 207, nota dela No. CLXXII: scrisoarea poate fi datată mai precis c. 1482 — 1492; cf. No. CCXXXVII.

- P. 219, r. 9: 17. Sept. trebuie îndreptat în 31. Iulie.
- P. 262, nota: asupra lui Ștefan, logofătul lui Vlad Dracul, v. și No. CCLII.
- P. 276, r. 37: citește *Nicula stolnicul* în loc de *Micul șaharnicul*.
- P. 314, No. CCLV: între motivele atribuirii acestei scrisori lui Vladislav II se poate invoca și întrebuițarea în textele latinești a numelui *Wladislavs, Ladislaus* pentru românescul *Vlad*, d. p. Wladislaus Dragkwlya în scrisoarea lui Țepeș din 4 Aug. 1475 și Ladislaus în pecețile lui (NNo. CCLXV—CCLXVII). Dincolo s'a întâmpat tocmai contrariul.
- P. 323—324, NNo. CCLXVI și CCLXVII: în legenda peceții lui Vlad Țepeș D-l Fr. Zimmermann citește *wayvoda*, în loc de *waywoda*, și *trasalpinis*, în loc de *transalpinis*. — Pe pecetea dela No. LXXIV D-l Iorga vede: *Vladislaus d. g. waivoda transalpinus*.
- P. 375, r. 29: Varadin e mai probabil Oradea (din Ungaria), decât Varașdin (din Croația); cf. *Варадин* în No. XXVIII. *Варадин* e forma latină *Varadinum*, germ. Wardein, pe când Orade vine din ung. *Várad*.

La cele două scrisori latinești ale lui Vladislav II din 1448 și 1453 (NNo. CCLV și CCLVI) putem adăoga încă una din 24 Septembrie 1452; originalul se află în biblioteca Acad. Rom. sub signatura $\frac{30}{XL}$, cu o copie făcută de mâna d-lui B. P. Hasdeu; o reproduc aci, cu corecturile d-lui N. Iorga.

Wladislaus, parcium Transsalpinarum way[vo]lda et dominus terrarum de Om-las et Fagaras, providis et honestis viris, iudici, jurafis civibus de Brassovia, fraternitatis et amicitie dileccionem. Noveritis diebus proxime elapsis colloquia pariter habuimus communi contractu et unanimiter coclusimus et perpetuam pacem fecimus, ita ex parte vestri, eciam nostri ex parte, ipsa pax litterali testimonio firmaretur, usque modo de fut[ur]is ordinac[i]onibus nichil nobis intimastis. Item eciam percepimus quod inimici nostri et familiares inimicorum nostrorum precisse vestro in medio Brassovie habitarent et pacifice ambulare premitteretis. Quare presentibus rogamus, quatenus state in fide: quemadmodum Septem Sedes fecerunt, ita et vos faciatis, bona illorum recipiatis et prodatis eosdem. Est eciam quidam Chernik Walahus et infidelis de terra Fagaras cum mille pecudibus de nostro exercitu pridem furatis; ad tenuta vestra, scilicet ad Tekethohalom, cum aliis suis sociis transsivit et ibi moram faciet; eciam plures tales: multi sunt sub gubernacione vestra in territorio Burchie. Quare presentibus quosupra diligenter petimus, quatenus dictas pecudes et pecora ab ipso Chernik recipiatis et nobis transmittatis, quia ad nos pertinent; ipsum Chernik prodatis cum aliis sociis suis, si vltis nobiscum bonam pacem habere et assumpsistis nostram voluntatem facere. Secus in premissis non facturi. Nos autem, sicut promisimus, fide bona semper vobiscum bonam pacem tenebimus. Datum in Tergovistia, die dominica ante festum beati Michaelis Archangeli, anno Domini MCCCC^o quinquagesimo secundo. Cetera Mihaela et Crista quidquid vobis dixerint, credenda.

Monogram: † ІW ВАРДИНАР РВІРВАА, АННОСТІА БОЖІА ГОСПОДНІА; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: * ІВ... БОДІА П ГНІ; cf. pecețile dela NNo. LXII—LXV.

VERIFICAT
197

BIBLIOTECA
CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ